GEORGE
MAGHERESCU
ADEVĂRUL
DESPRE
MAREȘALUL
ANTONESCU
VOL. I
Editura Păunescu
1991

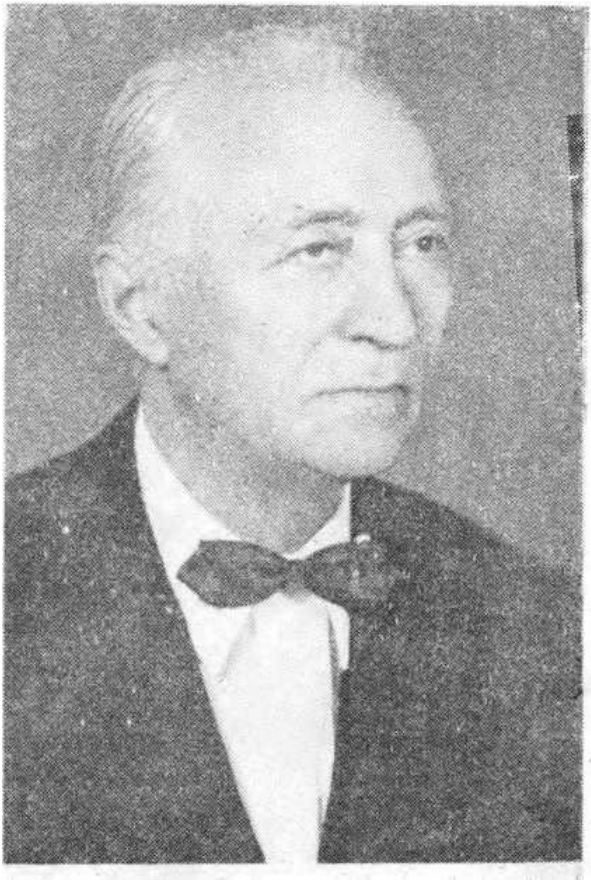

GEORGE MAGHERESCU

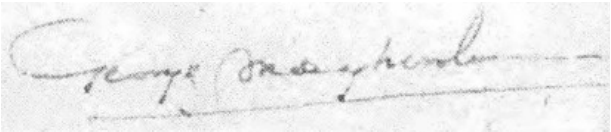

GEORGE MAGHERESCU

ADEVĂRUL DESPRE MAREŞALUL ANTONESCU

VOLUMUL I

EDITURA PĂUNESCU 1991

„... Dacă ai văzut fapte istorice, dacă ai trăit fapte istorice, ai obligaţia să le păstrezi în forma în care ele ţi s-au înfăţişat ţie. A scrie istorie – este o obligaţie pentru omenire", a o adăugi cu ce ai aflat, e o obligaţie pentru fiecare, rămânând ca aceia care pot scrie, să adune şi ce am aflat de la cine nu mai poate vorbi..."

NICOLAE IORGA
Fragmente bibliografice

Închin această lucrare memoriei:

— OMULUI, care – a fost ales de către DESTIN, să răspundă chemării şi să vină în fruntea Neamului său, spre a-i salva existenţa, în vremurile cruciale prin care a trecut şi, a-i călăuzi paşii, prin vitregia evenimentelor, către liman, şi

— OŞTIRII care l-a urmat însufleţită de cel mai înalt patriotism, devotament şi abnegaţie, înscriind în Cartea de Aur a neamului, cele mai grandioase file de epopee şi care îi dau dreptul să fie aşezată la rând cu cele mai mari oştiri ale istoriei.

AUTORUL
Bucureşti, 1970

„... Oare puţinii oameni aleşi şi trimişi parcă pe lume ca nişte icoane ale Dumnezeirii, pe care o reprezintă prin fapta şi sacrificiul lor, când mor, să nu se mai poată întoarce înapoi şi să li se piardă urma în veşnicie?”

MARC AURELIU – Meditaţii

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de faţă, urmând să vadă lumina tiparului, ar fi cea de-a treia carte care ar apărea, cu acelaşi subiect şi de acelaşi autor.

Această apariţie necesită o justificare.

Constrâns de împrejurări a da la iveală adevărul asupra persoanei mareşalului Ion Antonescu şi guvernării sale, în condiţiuni dezavantajoase pentru mine, a trebuit să aleg între a refuza să o fac sau a răspunde unei necesităţi a timpului.

Între a lăsa mai departe să stăruie neadevărul şi nedreptatea care planau asupra acestei perioade din istoria militară şi politică a României, şi a renunţa la drepturile mele integrale asupra publicaţiei, am ales, fără şovăire, a doua alternativă. Şi astfel au apărut în străinătate, sub nume diferite, două cărţi cuprinzând mare parte din materialul meu memorialistic. Acele două cărţi sunt: „În serviciul Mareşalului”, carte apărută în editura „Ion Dumitru”, din München, şi semnată de tânărul istoric american Larry Watts, în 1984, şi cartea, „Antonescu” apărută în editura „Nagard” din Milano, sub semnătura lui I.C. Drăgan, în anul 1986.

Faptul că o seamă din materialul memorialistic, deţinut de mine, nu fusese dat publicităţii şi găsind

incomplet expusă perioada guvernării mareşalului Antonescu, precum şi activitatea sa de conducere, şi insuficient trasate liniile caracteristice ale personalităţii sale, în cele două cărţi apărute, am socotit necesară publicarea lucrării mele în forma ei iniţială şi completă.

Ea nu este numai o carte de istorie. Ea nu este numai o carte! Ea este o mărturie de credinţă, un mesaj al generaţiei care s-a jertfit eroic pentru reîntregirea vetrei strămoşeşti, şi al celui care a condus această luptă şi jertfă, mergând până la propria sa jertfire, adresată, ca un îndreptar, prin gândul şi inima unui supravieţuitor al vremurilor acelora, către viitorime.

Această carte nu este alcătuită de un scriitor. Ea este scrisă de un mărturisitor al vremurilor şi luptelor în centrul cărora a trăit, aflându-se, de la început, în apropierea imediată a Comandantului de Căpetenie care a fost mareşalul Ion Antonescu, al cărui mare admirator devotat a fost.

Cartea a fost forjată la para focului mistuitor al amintirilor vii şi strălucitoare şi al regretelor profund dureroase… Ea a fost înjghebată în climatul de neadevăr şi oprobriu ce s-a abătut, aproape patru decenii, atât peste acea perioadă de glorie şi tragedie naţională, cât şi asupra omului din centrul ei, climat ce pare a fi luat sfârşit.

Ea nu este o carte în plus peste celelalte două! Ea le

întregeşte, autentificându-le. Cartea este menită acelora care, dacă vor fi luat cunoştinţă de conţinutul celor două cărţi publicate, să-şi întărească impresiile cu care au rămas, adâncindu-le, să-şi completeze informaţiile şi să-şi retrăiască emoţiile.

Pentru cei ce nu le cunosc, să capete o imagine cât mai completă asupra evenimentelor extraordinare ce s-au abătut peste ţara noastră şi felului cum ea le-a făcut faţă, dar şi să cunoască Omul care a ştiut să îndiguiască avalanşa ameninţătoare a acelor evenimente, ducându-le către un liman însorit.

Şi, în sfârşit, această carte e departe de a cuprinde tot ce se poate spune despre acest Om şi aceste evenimente. Ea este doar o modestă deschizătoare de drum nou, pe calea adevărului şi a Justiţiei Imanente.

— AUTORUL

VILA WEBER

Privind în urmă, acum, după trecerea a patruzeci şi cinci de ani de la evenimentele petrecute la 23 August 1944 şi care aveau să schimbe faţa ţării, „VILA WEBER” îmi apare ca primul act al finalului marii drame naţionale începute la 4 septembrie 1940, cel de-al doilea urmând să se desfăşoare în Palatul prinţului Nicolae, din pădurea Snagov, iar ultimul, în „Salonul galben” al casei din incinta Palatului regal, din Calea Victoriei.

„Vila Weber” a căpătat însemnătate istorică din momentul în care mareşalul Ion Antonescu, împreună cu doamna, Mihai Antonescu şi o suită restrânsă a mareşalului, ne-am instalat în vilă pentru a ne sustrage efectelor bombardamentelor aeriene anglo-americane, dezlănţuite pe întreg teritoriul ţării, cu începere din ziua de 4 aprilie 1944. Această strămutare de domiciliu intra în planul general de dispersiune al tuturor instituţiilor de stat şi particulare, pentru acelaşi motiv.

Am făcut parte şi eu din acea restrânsă suită a mareşalului şi, pe tot timpul şederii în „Vila Weber”, am trăi viaţa intimă ce se desfăşura în jurul său.

Amintirea acelei locuinţe se estompase în decursul anilor, încât aşezarea şi conturul ei deveniseră cu totul

confuze. Nu însă şi faptul că între acei pereţi din paiantă şi sub acel acoperământ atât de modest şi intim, se trăise intens începutul sfârşitului guvernării Mareşalului Antonescu!

Dar, pe neaşteptate, un eveniment neprevăzut m-a adus faţă în faţă cu acea vilă, cu acel trecut. Acel eveniment a fost o recentă invitaţie primită din partea unor prieteni care m-au rugat să-i însoţesc pentru a le arăta unde este „Vila Weber”…

„VILA WEBER”! Ce sonoritate, ce lumină! Iată-mă scufundat dintr-odată în lumea amintirilor, în miezul vieţii mele. De când nu le-am mai revăzut. Cu câţiva ani în urmă, într-o plimbare cu barca, am încercat să o descopăr de pe insula Mănăstirii Snagov. Cu greu am recunoscut-o, printre ramurile sălciilor care o ascund aproape în întregime. Ce prilej ciudat! Să-mi fie dat mie să calc din nou pe vechile urme, ca o provocare?

Sub avalanşa gândurilor care mă detaşau de realitate, transportându-mă cu întreaga mea fiinţă în acele timpuri, am străbătut, ca-n vis, distanţa Bucureşti-Snagov. Pentru a ajunge la „Vila Weber” trebuia să depăşim intrarea în parcul Snagov şi să o luăm la dreapta, părăsind şoseaua naţională Bucureşti-Ploieşti, puţin înaintea podului de peste Ialomiţa. De acolo, doar câţiva kilometri şi, pătrunzând în satul Ciolpani, pe malul lacului, faţă în faţă

cu mănăstirea, se află această vilă.

Ocuparea vilei s-a făcut oarecum în condiţii dramatice, după miezul nopţii de 5 spre 6 aprilie 1944. În ziua de 4 aprilie, avusese loc primul mare bombardament american asupra cartierului Gării de Nord şi Griviţei. Mareşalul a fost surprins în Palatul Preşedinţiei, din Piaţa Victoriei, şi a coborât în adăpostul antiaerian al localului. În ziua de 5 aprilie a fost bombardat Ploieştiul. Mareşalul încă nu era hotărât să părăsească Capitala. Alarma aeriană din noaptea de 5 aprilie l-a determinat, în sfârşit. În acea noapte cu lună plină şi pe o vreme frumoasă, strecurându-se printre convoaiele de maşini care ieşeau afară din Bucureşti, în vuietul asurzitor al sirenelor, cinci automobile oficiale se îndreptau spre Băneasa, mergând la vila profesorului Nae Ionescu, pusă la dispoziţie de către acesta familiei mareşalului. De aici au fost luate cele strict necesare mareşalului şi doamnei şi s-a pornit spre Snagov. Cinci maşini negre, cinci siluete sclipind sub razele lunii ce lumina feeric, s-au înşiruit pe şosea cu mareşalul în frunte, ca într-o noapte de bejenie din negrele timpuri ale istoriei noastre!

Mareşalul îşi strămuta reşedinţa într-un loc ferit şi liniştit, pentru exercitarea funcţiilor sale multiple. Dar acesta nu a fost ultimul. „Vila Weber” nu a fost aleasă dintr-un început drept loc de refugiu pentru mareşal.

Palatul prinţului Nicolae de la Snagov era cel indicat, dar refuzul acestuia de a-l pune la dispoziţia mareşalului l-a determinat pe acesta să renunţe şi să meargă în „Vila Weber”, o construcţie din paiantă, pentru uzul sportivilor pe timpul verii, cu un confort necorespunzător şi cu totul neadecvată personalităţii mareşalului. Singura condiţie pe care o îndeplinea era aceea de a oferi un loc discret, fără nicio siguranţă, în schimb.

Nu mi-a fost uşor să descopăr vila, după atâţia ani. După ce am părăsit şoseaua naţională, curând am văzut tabla indicatoare a satului Ciolpani!

Am tresărit. Câte amintiri nu mi-a trezit acest nume. Maşina gonea înainte, iar eu eram preocupat să descopăr intrarea în sat şi drumul spre vilă. Acesta era drumul şi mergând înainte am intrat în incinta vilei… Iată poarta! Am ajuns!

Maşina opreşte la umbra aceleiaşi sălcii pletoase, rămasă parcă drept strajă credincioasă vremurilor de bejenie. În grădina vilei, în faţă, cu înfăţişarea atât de modestă, sub falduri de verdeaţă din frunze de salcie şi între ronduri de flori, ne privea „Vila Weber”!

Am coborât. Am înfăşurat-o cu privirea-mi în care parcă mi se topise tot sufletul în tăria sfintelor aduceri aminte. Câteva clipe de adâncă emoţie; un fugitiv salut şi o îmbrăţişare cu aleanul unei inimi îndoliate! În incinta vilei

nu se afla nimeni, era linişte şi pustiu. Numai freamătul sălciilor depăna discret, pentru mine, un suspin de jale. L-am prins, l-am absorbit cu toţi porii simţirii mele, înăbuşindu-mi suflul unui dor profund ce, pentru o clipă îşi aflase descătuşarea.

— Uitaţi! Aceasta este „vila Weber”, m-am adresat însoţitorilor care, cu siguranţă, se aşteptaseră să descopere cine ştie ce mic palat!… Acesta era paradisul mareşalului Antonescu, am spus, îmbrăţişând cu şi mai mult drag acest lăcaş în care palpitase inima mareşalului în cele mai dramatice momente ale neamului românesc.

Cineva din administraţia vilei ne-a condus să vizităm interiorul. Ocolim clădirea, mergem la aripa din stânga a vilei şi, urcând o scară din lemn vopsit proaspăt, ajungem în două mici cămăruţe, ca nişte celule. Le spun:

— „Acesta era apartamentul în care a locuit mareşalul cu doamna”.

Au privit şi au rămas fără cuvânt. Acele odăiţe erau ceva asemănător locuinţei prinţului Carol I, la Poradim…

Mareşalul a locuit aici, împreună cu doamna, în timpul când nu era pe front, în luna aprilie. La începutul lunii mai, prinţul Nicolae revine asupra opreliştii pe care o pusese privind instalarea mareşalului în palatul său; acesta – silit de inconfortul de la vilă – s-a mutat în palatul princiar, din pădurea Snagovului, în care a locuit până la

23 august 1944 şi de unde a pornit în după-amiaza de 23 august spre Palatul regal.

Am părăsit micul apartament, fost al mareşalului şi, ocolind clădirea, am intrat prin aripa din dreapta să vizităm restul vilei. Am vizitat parterul. L-am găsit modificat. Altfel fusese despărţit în acea vreme. Dispăruseră sufrageria largă şi un fel de mic living unde se retrăgea suita spre a-şi petrece timpul liber. Amintiri fragmentare mi se desfăşurau năvalnic în mine, pentru că „Vila Weber" însemna, în istoria guvernării mareşalului Antonescu, episodul cel mai dramatic. El a deschis perioada de bejenie a ţării. Parcă mă văd, în miez de noapte, coborând din maşina care alcătuise micul convoi ce a urmat pe mareşal în refugiul lui de la Snagov. Parcă văd figurile ofiţerilor de suită, aproape toţi dispăruţi! Colonelul Radu Davidescu, şeful Cabinetului militar al mareşalului, maiorul Alexandru Evolceanu, maiorul Anghel, ambii adjutanţi ai mareşalului, colonelul Romeo Zaharia, şeful lor; medicul maior Constantin Zilişteanu, medicul personal al mareşalului; maiorul C. Georgescu şi locotenenţii Popescu şi Dimitriu, ofiţeri de jandarmi din paza personală a mareşalului…

Tot acest personal locuia în camerele de la etaj. Cea de la capătul opus apartamentului ocupat de mareşal era a lui Mihai Antonescu. Restul ofiţerilor se înşirau în

camerele de pe dreapta şi stânga culoarului care împărţea etajul pe din două.

La parter revăd sufrageria aşa cum era pe atunci şi revăd masa în capul căruia lua loc mareşalul, având pe doamna alături şi pe Mihai Antonescu la celălalt capăt. La acea masă şi noi, cei câţiva ofiţeri, luam loc. Masa se desfăşura într-o atmosferă sobră, patronată de figura îngrijorată a mareşalului. Parcă-l aud atunci când a primit vestea morţii colonelului Eugen Niculescu, fostul său aghiotant căzut la Simferopol, pe timpul retragerii din Crimeea: *„Ce păcat de băiatul acesta*! *A fost sacrificat în zadar*. *Numai Pantazi este de vină*. *I-am spus să nu-l trimită*, *deoarece mai fusese pe front*. *Nu m-a ascultat*...” Dar la etaj ce amintiri de neuitat mi s-au perindat aievea în faţa ochilor!

Veneam într-o noapte târziu, după miezul nopţii, la vilă. Pe când urcam la etaj, de pe la mijlocul drumului aud din ce în ce mai limpede vocea mareşalului. Când am ajuns în capul scării am rămas împietrit ascultând fără să vreau următoarele declaraţii pe care le făcea nimănui altuia decât lui Iuliu Maniu. Era vorba de acea faimoasă întâlnire de la Snagov – „Vila Weber” – dintre mareşal şi Iuliu Maniu, din noaptea de aprilie 1944. Iată ce-i spunea mareşalul pe un ton peremptoriu:

„Nu se poate admite aceasta, domnule Maniu!

înţelegeţi-mă bine. Eu nu pot încheia un tratat de armistiţiu fără anumite clauze teritoriale. Eu îi cunosc pe ruşi din războiul trecut şi cum s-au purtat în Moldova... şi cunosc istoria războaielor. Am spus doamnei Kollontay că armistiţiul îl condiţionez de garantarea unui teritoriu suveran, unde să nu poată pune piciorul niciun soldat străin...”

Toate aceste cuvinte căzură asupra mea ca o avalanşă. Dându-mi seama că, fără voie, făceam o gravă indiscreţie, m-am oprit locului, mai întâi să nu fac zgomot, deoarece treptele scârţâiau foarte tare, şi apoi să împiedic ca şi altcineva să mai asculte.

Desluşesc mai departe:

„Înţeleg să dau culoar de trecere armatelor sovietice prin nordul Moldovei, limitat la sud de linia Focşani, Nămoloasa, Galaţi peste care să nu treacă. Eu vreau să am un teritoriu suveran unde să domnească legea noastră... Mi s-a recunoscut întreg Ardealul, dar cer să am mână liberă să rezolv problema eliberării ţării de trupele germane... Dacă eu nu obţin, vă predau dumneavoastră conducerea ţării şi eu mă pun la dispoziţie să slujesc ca un soldat ţara...”

Ajungându-se aici, s-a produs un moment de tăcere şi anumite zgomote de deplasări de scaune. Crezând că discuţiile luaseră sfârşit, am dispărut în mare graba în

camera mea, aflată cu câteva uşi mai încolo.

Acum când ştim după atâţia ani că toate acele condiţii i-au fost admise mareşalului de către sovietici, că telegrama de la Stockholm, trimisă pe numele mareşalului, a fost oprită de Iuliu Maniu şi că în acea telegramă era aprobarea, de ultim moment, a clauzei principale pusă de de mareşal de a avea la dispoziţie un teritoriu suveran, sunt mult mai convins că mareşalul şi-a avut destinul său, din calea căruia nu a putut să se abată. Dacă acea telegramă i-ar fi fost înmânată atunci când fusese primită, adică în zorii zilei de 23 august, cu totul alta ar fi fost istoria acelei zile şi alta soarta mareşalului.

Tot pe acel culoar am revăzut uşa camerei pe care am ocupat-o împreună cu maiorul medic C. Zilişteanu. În prima noapte când ne-am întors de pe frontul Moldovei, unde însoţisem pe mareşal, adică în noaptea de 22 – 23 august. Parcă-l văd pe doctor intrând cu o faţă radioasă, venind de la mareşal, căruia îi făcuse vizita matinală protocolară, şi spunându-mi, cu respiraţia tăiată:

— Georges, extraordinar! Ce-ţi voi spune acum nu mai trebuie să afle nimeni… uite ce mi-a spus mareşalul, de cum am intrat la dânsul: „Ei bine, doctore, s-a terminat. Azi fac pace!”

După cinci luni de la indiscreţia involuntară din noaptea de la începutul lui aprilie, de la „Vila Weber” când

am surprins convorbirea secreta dintre mareşal, Ică şi Iuliu Maniu, abia acum, prin declaraţia doctorului Zilişteanu, căpătam confirmarea faptului că acţiunea începută încă mult mai înainte, pentru scoaterea României din război, se perfectase… dar soarta nu a vrut astfel. Alţii şi-ntr-alt mod, diametral opus celui ce trebuia să fie aplicat de mareşal, au făcut pace, sacrificându-l…

Sub impresia, acestor amintiri, am vrut să rămân singur şi m-am detaşat de însoţitori. Ei s-au dus cu administratorul clubului (deoarece am pierdut din vedere să arăt că localul devenise un club nautic), iar eu am rămas să privesc terasa, cele două aripi cu acoperişul ţuguiat, care adăpostesc camerele locuite de mareşal. Am privit ferestrele camerelor şi, în liniştea naturii, care dormita în acea nămiază luminoasă şi caldă şi, la umbra răcoroasă a vegetaţiei, gândul a lunecat mai departe, înapoi, spre trecutul acela atât de dramatic, atât de eroic şi atât de jalnic, nesfârşit de jalnic. Umbre încep să mă înconjoare de pretutindeni: chipuri fantomatice încep parcă să se desluşească printre sălciile plângătoare care mărginesc lacul. Dintr-odată, parcă mă aflu într-un domeniu al umbrelor…

Am coborât înspre lac. Câteva tinere sportive se odihneau, întinse la soare pe scândurile debarcaderului… Privirile mă poartă pe luciul apelor verzui până departe,

spre celălalt mal. Am revăzut barca şi parcă am auzit zumzetul ei de bondar, ducându-ne pe noi, doi ofiţeri din Cabinetul militar, în cursa noastră zilnică, de la vilă la Palat: colonelul Davidescu, împreună cu mine…

M-am întors să mă uit la vilă din nou. Privind-o aşa cum sta liniştită şi neînsemnată, gândii că poate ea ar fi rămas un episod uitat în vreun ungher al amintirilor pline de colb dacă această neaşteptată invitaţie nu mi-ar fi dat prilejul s-o revăd.

Mă întreb dacă nu cumva o mână nevăzută venise să mă ia şi să mă poarte pe „drumul Damascului”!?! Nu oare din freamătul trestiilor se desluşea un glas cunoscut? Cât de limpede şi cât de cutremurător mi se păru acel glas!

— De ce m-aţi uitat? îl auzii adresându-mi-se. Oare o merit? Atâta aţi crezut în mine? Atâta m-aţi slujit cu credinţă spre a salva ţara şi neamul şi atâta m-aţi părăsit la ceasul greu… Faceţi ca fapta să vorbească… Acum, după patruzeci de ani, tot tăceţi? Nu vedeţi cât sunt de neştiutori? Nu tăceţi. Nu ascundeţi nimic şi nu vă ascundeţi. Nu am nimic de ascuns; nu aveţi nimic de ascuns. Dacă nu vorbiţi, scrieţi, altfel zadarnică a fost jertfa mea şi a celor 150.000 de viteji duşi de mine la moarte, pentru reîntregirea neamului. Nimeni nu-i va mai şti şi nici copiii copiilor acestor viteji nu vor cunoaşte fapta lor măreaţă, demnă de epopee, iar amintirea părinţilor şi

străbunilor părinţilor lor, care şi-au lăsat viaţa pe câmpurile de bătălie şi ale căror oseminte zac la Nisporeni, Cahul, Rădăuţi, Chişinău, Dalnic, Odessa, Sevastopol, Don, Volga şi Caucaz vor rămâne acoperite de cenuşa uitării şi valul oprobriului. Ţara i-a acoperit atunci cu giulgiu tricolor şi i-a încununat, ca pe nişte viteji de seamă, cu frunzele de stejar. Redaţi-le locul de cinste în memoria celor de azi şi celor de mâine, şi în istoria neamului lor, ca unor viteji ce au binemeritat de la patrie…

Ce caut eu pe banca acuzării, la cot cu Hitler şi cu Mussolini? Ei au stârnit războaie împinşi de ambiţiile lor nemăsurate pentru cuceriri. Eu am fost împins la război prin uneltirile lor necinstite. Ei au împilat popoare; eu l-am apărat pe al meu împotriva lor. În primul rând, ei au cucerit şi cotropit pământ străin; eu am recucerit pământul ce revenea de drept neamului, prin legea sângelui şi al jertfelor, drept statornicit de la Mircea cel Bătrân şi Alexandru cei Bun, de la Ştefan cel Mare, Ion Vodă, Mihai Viteazul, la Ferdinand cel Loial, cu arma în mână, pentru de-a pururi.

Ei au împins hotarul urii şi crimelor dincolo de închipuirile omeneşti; eu am tras din nou cu spada hotarul veşnic spre răsărit şi am dus în acele locuri ordine, omenie şi credinţa noastră strămoşească.

Ei au fost declaraţi „criminali de război”; eu nu!

Cu ei, inamicii au refuzat orice legătură, orice tratative. Lor li s-a aplicat formula „capitulare fără condiţii”. Eu am avut raporturi cu adversarii pe cale diplomatică, prin reprezentanţii mei oficiali, încă din 1943; eu am dus tratative cu inamicii: la est cu sovieticii, la vest cu anglo-americanii, pentru ieşirea din război. Am pus condiţii, de care, în mare parte, s-a ţinut seama. Am lăsat şi pe alţii să ducă tratative, deoarece am crezut cu tărie că soarta ţării trebuie să fie lăsată pe o singură mână şi am spus: „Cine obţine condiţii mai bune, să încheie armistiţiul, iar eu cedez locul, rămânând un simplu militar la ordine”.

— Sunt întrebat ce am căutat la Stalingrad? Eu nu întreb de ce voi aţi trecut Tisa şi aţi mers dincolo de Budapesta până la Brno!?! Şi nu întreb, pentru că ştiu că nu se putea altfel într-un război de coaliţie…

De ce nu am făcut ca Finlanda? Finlanda nu avea efectivul armatei noastre care era cel de-al doilea aliat ca valoare operativă al nemţilor şi avea spatele complet liber. Finlanda nu avea de revendicat decât corectări de frontieră, iar România revendica un sfert din ţară: două provincii, cele mai româneşti: Basarabia şi nordul Bucovinei. Şi Ardealul de Nord, ce ne aparţinuse dintotdeauna nouă. Pe deasupra, la Berlin pândea Horia

Sima, în spate, două armate: una intactă, cea bulgară, la sud, şi o alta în nordul Transilvaniei, cea ungară. Iar în interior trupe germane care încadrau unităţile noastre… Şi totuşi am cutezat…

Dacă am fost învins, am fost pentru că am cutezat să merg alături de cea mai viteză armată din lume, împotriva unui inamic al cărui popor imens a trăit în bună vecinătate cu al nostru, dar a cărei conducere politică ne poartă o vrăjmăşie seculară, urmărind fără răgaz desfiinţarea noastră ca neam şi ca stat şi care a fost ajutată de cele mai mari puteri ale lumii… Am căzut în toiul luptei şi-n pline tratative rodnice cu inamicul, lovit prin spate de cel pe care luptam să-l salvez… Dacă voi nu vorbiţi, nimeni nu va şti nimic, şi eu, împreună cu vitejii mei ce s-au jertfit pentru patrie, vom rămâne acoperiţi de blam pe veci. Curând şi voi aveţi să plecaţi şi nu veţi mai putea vorbi şi nu va mai avea cine să vorbească… Deja atâţia sunt lângă mine, oameni care ar mai fi trebuit să rămână acolo: colonelul Eugen Niculescu, Mircea Elefterescu, Romeo Zaharia, colonelul Radu Davidescu…

— Nu, domnule mareşal, nu am tăcut şi nu voi tăcea. Când voi fi întrebat, voi vorbi aşa după cum ne-aţi învăţat: deschis, având curajul rostirii adevărului şi răspunderii. Voi scrie, dar sunt atât de neînsemnat, de anonim…

Pelerinajul de azi pe aceste locuri este un îndemn ce-

mi vine din transcendent, ca o chemare care să mă determine să aştern pe hârtie tot ce am trăit şi ce ştiu despre marea epopee şi, cu toate că au trecut atâţia ani, voi biciui amintirile, le voi încălzi şi însufleţi la admiraţia şi dragostea ce vi le-am purtat, devenite azi un cult, încercând să zugrăvesc o frescă, desigur cu lacune, ce vor putea fi completate de alţii, dar împodobită cu icoane veridice şi strălucitoare…

Am revenit la grupul de care mă detaşasem în acest timp. Îmi iau din nou „rămas bun” de la acel loc care are impregnat în zidurile clădirii pecetea unei trăiri istorice intense. Prin venirea mea acolo, îi adusesem un salut omagial şi l-am scos pentru o clipă din prozaismul noii sale folosinţe. Părăsindu-l, am avut impresia că aşezase în pe zidul vilei o placă comemorativă pe care sta scris, cu litere nevăzute, următoarele:

…ÎNTRE ACESTE ZIDURI, SUB ACEST ACOPERĂMÂNT A TRĂIT, A GÂNDIT, A TRUDIT MAREŞALUL ION ANTONESCU PENTRU BINELE PATRIEI ŞI ÎNĂLŢAREA NEAMULUI SĂU ŞI PENTRU A-L FERI DE A FI ÎNECAT DE PUHOIUL DUŞMAN, JERTFINDU-SE PE EL”.

MOTO: *„Franţa nu va mai avea decât un singur gând: de a-şi reface forţele, de a-şi reface energia, de a-şi hrăni sfântul patriotism.*

Atunci va fi irezistibilă. Atunci va lua înapoi Alsacia şi Lorena”.

VICTOR HUGO

26 – 28 IUNIE 1940.
CEDAREA BASARABIEI
Cu divizia 2 Cavalerie

În Gara de Nord, acceleratul de Cernăuţi, cu plecarea la 16.10, era gata de a primi semnalul de pornire. Am străbătut peronul în mare grabă, alergând aproape de-a lungul garniturii, pentru a ajunge la vagonul în care-mi aveam locul rezervat. Îl descoperii cam dincolo de jumătatea trenului şi fără să dau vreo atenţie persoanelor aflate în faţa vagonului, sării pe treptele scării şi străbătui culoarul, făcându-mi loc printre călătorii aşezaţi la geamuri.

Ajuns în dreptul compartimentului meu, am fost nevoit să deranjez o tânără care era angajată într-o convorbire cu cineva de pe peron. Fără a-i da atenţie, am pătruns în compartimentul în care se mai găseau două persoane şi mi-am luat locul meu de la geam.

După ce mi-am aranjat valiza şi servieta în plasă, mi-am aruncat fugitiv privirea asupra tovarăşilor de drum, apoi o lăsai să cadă asupra tinerei de pe culoar. Era blondă şi elegant îmbrăcată. Siluetă înaltă şi subţire. Îi priveam spatele şi urmăream buclele bogate ce i se răsfirau pe umeri. Din când îţi când, tânăra lăsa să i se vadă profilul prelung, cu fruntea înaltă şi nasul drept. Tenul alb-roz îi

dădea o notă de distincţie deosebită. Trăsăturile feţei lăsau să se observe cu uşurinţă o tristeţe pe care nu-şi dădea silinţa s-o ascundă. Vorbea mereu şi vorbea parcă cu amărăciune.

Fără să vreau, privirile îmi rămăseseră fixate asupra acelei scene şi căutai să văd şi pe interlocutorul tinerei. Era un bărbat între două vârste, un intelectual după aparenţă, distins şi cu înfăţişare plăcută. Părea că duce o acţiune de persuasiune. Se întrezăreau germenii unei drame a despărţirii. Cine suferea? Se părea, tânăra. El juca rolul rezonabilului, al omului trecut de punctul maxim al pasiunii… încercam un sentiment de milă pentru tânăra fiinţă. Îmi ziceam: „Cu siguranţă, o studentă prinsă în mreaja unei aventuri cu «magistrul». El, magistrul, o aduce la realitate, trimiţând-o la familie pentru a scăpa de răspundere…?”

Trenul, pe nesimţite, se urni din loc şi iluzia că celelalte garnituri vecine pornesc, îşi făcu jocul câteva secunde. Tânăra continua să stea la geam cu capul din ce în ce mai mult întors spre cel ce rămăsese în gară.

Acum puteam s-o văd mai bine. Era izbitor de frumoasă. Puteam spune că e o străină, dacă n-aş fi auzit-o vorbind româneşte. La un moment dat, tânăra îşi duse mâinile la ochi. Lacrimi? Cu siguranţă. Cu discreţie, mi-am despăturit ziarul, începând să-l răsfoiesc până când simţii

prezenţa cuiva care căuta să-şi facă loc. Ridicând privirile de pe ziar, am văzut pe tânăra blondă care, cu un zâmbet trist, mă privea, cerându-mi, din priviri, voie să ia locul din faţă. M-am strâns cât am putut pentru ca tânăra să se aşeze nestingherită la locul ei. Ea se instală cât mai firesc cu putinţă; privi puţin pe geam şi, scoţându-şi o carte, începu să citească, părând că e prinsă de lectură.

Am terminat de răsfoit ziarele şi le-am pus la o parte. Discret am început să observ mai cu atenţie pe vecină. Ce aer de străină avea! Parcă ar fi fost englezoaică! Unde merge? Nu, sigur era o cernăuţeancă…

Profitând de clipa când tânăra îşi ridică privirea de pe carte, am întrebat-o:

— Domnişoară, daţi-mi voie să vă întreb, dacă nu vă convine mersul cu spatele, vă pot oferi locul meu, deoarece mie mi-e indiferent.

— Nu, domnule căpitan, nu este nevoie, mulţumesc. Şi mie îmi este indiferent, spuse ea reluându-şi cititul.

Iată, mi-am zis, o fată care nu caută cu uşurinţă să lege conversaţii cu necunoscuţi – şi-am despăturit iarăşi ziarele.

Când fata se ridică pentru a-şi lua ceva din valiza din plasă, m-am oferit s-o ajut şi în felul acesta conversaţia se legă indiferentă şi banală, ca orice conversaţie în astfel de împrejurări, dar care nu trecu mult timp ca să devină

interesantă şi chiar gravă.

— E tristă despărţirea, nu este aşa, domnişoară, am insinuat pentru a sublinia înadins că remarcasem scena din gară.

Fata zâmbi şi nu răspunse.

— Poetul spune „Partir, c'est mourir un peu", dar înţelepciunea mai spune „Despărţirile sunt pentru iubire ceea ce-i vântul pentru foc: pe cele mici le stinge, pe cele mari le înteţeşte până ce devin mistuitoare".

Ca şi când n-ar fi auzit nimic, tânăra privea distrată pe fereastra vagonului.

— Domnişoara merge departe?

— Da, până la capăt!

— Cernăuţi?

— Nu, mai departe…

Primind acest răspuns, m-am trezit la realitate. Scăpat de gravele mele preocupări şi nelinişti prin prezenţa fermecătoare a feţei, uitasem aproape cu desăvârşire de gravitatea situaţiei. Or, la Statul Major aflasem lucruri extrem de îngrijorătoare, care nu-mi îngăduiau vreun „dolce far niente".

Plecat la Bucureşti cu situaţia informaţiilor culese de divizie în ultimele zile asupra pregătirii trupelor sovietice la est de Nistru, pe care o prezentasem la Secţia III-a Operaţii, aflasem de acolo, confidenţial, despre situaţia

marii încordări externe. Sovieticii trimiseseră un ultimatum. Cedarea Basarabiei trebuia împlinită cu aceea a Bucovinei de Nord. Era o chestiune de zile. Fusesem sfătuit să mă înapoiez imediat la postul meu şi, de îndată ce terminasem cele pentru care fusesem trimis, luasem primul tren ce pleca spre Basarabia. Ivirea acestei tinere crease un adevărat „intermezzo” în tot acest vârtej.

Această atmosferă se risipi asemenea visului la prima bătaie a pleoapelor. O îngrijorare serioasă mă cuprinse.

— Şi unde mai departe, dacă-mi îngăduiţi întrebarea?

— La Hotin, răspunse fata liniştit şi cu un zâmbet convingător, care-i lumină chipul.

Aceasta întrecea toate presupunerile. La auzul acestui cu vânt parcă am fost scuturat de un fior:

— Cum la Hotin? Chiar la Hotin? repetai întrebarea cu nădejdea vagă că era poate vorba de o glumă.

— Da, la Hotin, răspunse ea şi mai convingător şi nedumerită de aceste întrebări dubitative. De ce vă intrigă aceasta?

— Uitaţi domnişoară, vă mai întreb din nou. Mergeţi acum direct la Hotin?

— Da, sigur, merg acasă în vacanţă!

Acest răspuns întrecu toate aşteptările. Aşadar

tânăra era din Hotin şi mergea în vacanţă pe timpul verii… „Nefericita”, mi-am zis! Habar n-are în ce situaţie se găseşte. Fără îndoială aveam în faţa mea o victimă în perspectivă, care nici nu bănuia ce o aşteaptă acasă!

Cu repeziciune în minte mi se desfăşură întreaga situaţie. Văzui în gând Hotinul. Acel orăşel plin de pitoresc. Aşezat chiar pe malul Nistrului, la cotul lui dinspre nord. Acolo unde albia râului te face să te gândeşti la valea Rhinului superior. Malul românesc înalt şi abrupt, cu caracter stâncos mai în aval, la Hotin, în faţa lui, coboară în pantă prelungită pe câţiva kilometri, spre apă. Jos, la mal, străjuieşte cetatea lui Ştefan cel Mare, cu toată măreţia ei multiseculară.

Malul românesc, pornind din marginea oraşului aşezat sus. Pe platou, este plantat cu vii şi livezi mănoase pe toată această lungă pantă scoborâtoare, înainte, până-n malul apei şi în lături, cât vezi cu ochii.

Mersesem de mai multe ori la Hotin, în interes de serviciu prima dată şi, apoi, sub pretext de interes de serviciu, atras de frumuseţea şi a regiunii şi a orăşelului, dar şi a malurilor Nistrului.

Şoseaua, care încăleca colinele ce unesc Prutul cu Nistrul în această gâtuitură a Basarabiei, străbate un ţinut de o frumuseţe rară. Hotinul era întotdeauna cel mai bogat judeţ al Basarabiei. Cernoziomul negru şi gras ca păcura,

lucind în brazda proaspătă ca o spinare de bivol, rodea din belşug. Îl străbătusem de la începutul primăverii şi urmărisem întreaga evoluţie a recoltelor. Ultima oară când trecusem pe acolo, holdele de grâu – adevărate mări de aur – legănau în soare spice opulente, fineţuri bogate, livezi pline de rod.

Mult farmec aveau cu deosebire cele şapte mori de vânt, care-şi profilau aripile lor cu cele patru lopeţi vânjoase pe un cer albastru, unde norii albi se rostogoleau spre depărtări. Parcă erau şapte uncheşi gârbovi, frământând poalele văzduhului cu braţele lor uriaşe.

Ce mă atrăsese mai mult la Hotin era priveliştea ce se oferea ochilor pe malul celălalt. De la începutul coborâşului pe malul românesc se deschidea înaintea ochilor, ca într-un enorm amfiteatru, un orizont pe puterea vederilor. Avusesem de prima dată impresia că mă găseam la marginea lumii. Dincolo de firul de argint ce şerpuia jos, lunecând printre maluri verzi începea altă lume, lumea tainelor, a temerilor, a ameninţărilor!

Dincolo era doar U.R.S.S!

Îmi alesesem un loc la umbra a doi vişini din prima vie de cum începuse şoseaua să coboare spre Cetate. Era un loc minunat de observaţie. Şedeam uneori o după-amiază întreagă privind dincolo prin binoclu. Ce curios! Totul parcă se schimba ca prin farmec de cum treceai apa

cu privirea! Malul răsăritean era cu mult mai jos şi se pierdea în depărtări alburii într-o pantă uşoară. Dincoace, porneai să urci o pantă lungă, care domina cu o sută de metri malul opus.

Vegetaţia avea şi ea un alt caracter. Era mai domoală şi nu aşa năvalnică ca pe malul nostru. Aspectul timpului era un singur ogor cât cuprindeai cu ochii. Tarlaua individuală era ştearsă, dispărută şi lipsa de mişcare paraliza decorul.

Într-adevăr, stătusem ceasuri întregi ca să nu văd pe şosea decât poate un camion şi, din satul ascuns printre pomi, din când în când, câte o umbră omenească. Atât; restul era linişte, taină, mister.

Din aceste puţine elemente încercam să-mi făuresc imaginea despre noua societate de dincolo de apă; acolo începea doar imensa, pravoslavnica Rusie! Care o fi adevărata ei faţă? Confruntând ceea ce vedeam cu ce ştiam despre această societate, o singură verificare se impunea: reţinere, tăcere, mister.

Din acel ascunziş, am asistat odată la o scenă câmpenească.

În decorul acela pustiu, la un moment dat al după amiezii încinse, apar din liziera satului un ţăran şi o ţărancă cu sapele pe umăr şi pătrund prin lanul de grâu spre apă. Putusem să le recunosc portul moldovenesc.

După ce au mers vreo 2 – 3 kilometri, se apropiară bine de ţărm, rămânând în lan, unde începură să robotească. Nu trecu mult şi apăru o patrulă din doi soldaţi grăniceri cu armele la umăr. I-am văzut cum se opresc lângă cei doi ţărani şi par a discuta cu bărbatul; femeia îşi căuta înainte de lucru.

Deodată văd cu uimire cum ţăranul zvârle sapa şi o rupe la fugă spre sat, în timp ce un soldat prinde femeia şi dispare cu ea în lan. Imediat se face nevăzut şi al doilea soldat. După un timp din lan se ridică femeia şi o ia şi ea la fugă înspre sat pe urmele bărbatului. Apar în picioare şi cei doi ostaşi, care-şi pun arma la loc pe umăr pornind în direcţia opusă… Se terminase drama campestră. Cu mare amărăciune în suflet am părăsit ascunzişul.

Cât de mult mă ajutase acel loc de observaţie să pătrund cu mintea înapoia acelei fâşii a tăcerii, pentru a înţelege o lume nouă, aşa deosebită şi totuşi aşa de aproape şi pe care o despărţea numai un firicel de apă, fie el chiar Nistrul cântat de poet:

Nistrule, râu blestemat.
Face-te-ai adânc şi lat
Ca potopul blestemat!
Mal cu mal nu se zărească.
Ochi cu ochi nu se-ntâlnească…

Acest mister, această nemişcare aduceau acum cu

liniştea dinaintea furtunii.

*

— Aşadar, sunteţi din Hotin! Eu cunosc orăşelul şi am petrecut multe ceasuri în el. Dar, în definitiv, călătorim împreună, domnişoară, aşa că vă rog să-mi daţi voie să mă prezint – şi m-am prezentat tinerei fete.

— Zina Kent, studentă în anul III la Litere şi filosofie, spuse, la rândul ei, fata şi-mi întinse mâna albă, cu degete lungi şi subţiri, pe care o lăsă cu toată încrederea în mâna mea şi pe care o sărutai. Să-mi fi adus aminte de prosternarea Stareţului Zoşima în faţa lui Dimitrie în „Fraţii Karamazov”? Oricum fusesem cuprins de un sentiment de compasiune faţă de fată şi un altul de ocrotire mi se aciuă în suflet.

— Kent? am repetat maşinal. Este un nume englezesc. Aveţi cumva sânge britanic, domnişoară? Nu m-ar fi mirat defel, deoarece la prima impresie constatasem aerul ei străin, crezând că este englezoaică.

— Da, prin descendenţă. Părinţii şi bunicii mei au fugit în timpul Marii Revoluţii din Moscova, trecând în România şi stabilindu-se la Hotin. Aici m-am născut. Avem o moară în oraş.

— Foarte interesant şi romantic în acelaşi timp. Îmi face cu atât mai mult plăcere să fiu în compania dumneavoastră. Aveţi un nume foarte frumos, care vă vine

ca ca o mănuşă.

Simţeam, ca şi chirurgul, nevoia să-mi anesteziez pacienta pe care o pregăteam pentru o intervenţie, căutând s-o dispun, deoarece simţeam imperios nevoia să previn această fată, care se ducea inocent în vizuina lupului. Dar cum să procedez? Să-i spun de-a dreptul că se duce la pierzanie? Să-i spun să coboare la prima staţie şi să meargă înapoi, la Bucureşti? Era ea sinceră, mergea la părinţi sau poate era o spioană? în calitatea mea de ofiţer de stat major, şef al Biroului de informaţii al unei mari unităţi aflate în acoperire pe frontieră, avusesem de-a face cu fel de fel de oameni şi cunoscusem o sumedenie de cazuri de asemenea natură. Într-adevăr, se putea să fie o spioană. Deci a-i vorbi sincer era foarte hazardat. M-am hotărât să las să treacă noaptea.

În acest timp trenul trecuse în Moldova şi alerga în noapte spre destinaţie. Compartimentul se completase între timp şi o conversaţie nici că se mai putea duce. Prins de oboseala celor două nopţi de drum şi alergatul prin Bucureşti după diferite însărcinări, am adormit.

*

Era lumină bine când am deschis ochii. Trenul oprise la Sadagura. Tânăra era la locul ei, proaspătă şi aranjată pentru coborâre. Îi zâmbi cu prietenie:

— Bună dimineaţa!

— Bună dimineaţa, domnişoară, mi se pare că sosim îndată. Mă iertaţi, am fost tare obosit.

— Da, am observat, spuse fata cu acelaşi zâmbet. Eu nu am prea dormit; nu sunt obişnuită cu trenul şi nu pot dormi. De altfel am avut privelişte frumoasă…

Mi-am pregătit puţinele bagaje, când trenul începu să salte peste primele macazuri ale gării Cernăuţi, şi m-am ridicat pentru a ajuta tinerei să-şi coboare valiza şi i-am scos-o pe culoar.

— Domnişoară, la ce oră aveţi tren spre Hotin? Mi se pare că aveţi de aşteptat câteva ore? am întrebat-o.

— Da, trenul meu pleacă la 10.

— Şi al meu la ora 8. Sunt mai avantajat. Cum acuma este abia 6, îmi rămâne în orice caz destul timp ca să vă ţin de urât.

— A nu, mulţumesc, dar eu nu rămân în gară. Am pe sora mea căsătorită aici. Merg s-o văd şi rămân până la plecarea trenului.

— Foarte bine, am spus, în cazul acesta îmi voi lua îngăduinţa să vă conduc la sora dumneavoastră cu atât mai mult, cu cât ţin să vă spun neapărat ceva în interesul dumneavoastră.

— Dacă vreţi, nu am nimic împotrivă, sora mea mă aşteaptă.

*

Trenul opri încet la peronul impunătoarei gări din Cernăuţi. O răcoare parfumată umplea atmosfera dimineţii strălucitoare de sfârşit de iunie. Am coborât. Un hamal luă valizele şi merse în spatele gării la o trăsură liberă… În pasul întins al calului, trăsura, legănându-se, urcă dealul pe care-l străbătea bulevardul larg în sus, spre oraş.

Priveliştea oraşului acestuia curat era fermecătoare. Câteva obloane se şi deschideau şi capete de gospodine apăreau şi dispăreau în treburile lor zilnice. Aceste ziduri păstrau atmosfera neschimbată a Occidentului, puteai spune ceva din Viena. Totdeauna venisem cu plăcere în acest oraş vesel, curat şi prosper. Acum, în această dimineaţă strălucitoare, alături de o tânără tot aşa de strălucitoare nu ar fi trebuit să mă simt atât de copleşit de tristeţe. Dar ştiam că peste o zi, două, trei cel mult, acest oraş nu ne va mai aparţine, va fi tras alt hotar peste el, acel hotar peste care privisem din via de la marginea Hotinului.

— Frumos oraş, am rupt tăcerea.

— Da, într-adevăr, te simţi proaspăt venind aici. Parcă te cureţi de îmbâcseala marilor aglomeraţii.

— Şi când mă gândesc că plăcerea aceasta ne este numărată cu zilele… este foarte trist!

— Cum cu zilele? întrebă fata fără să şi dea seama de cele ce vor urma.

— Da, poate şi cu orele.

— De ce vreţi să glumiţi, domnule căpitan?

— Deloc domnişoară, aştept de ieri prilejul să vă spun că momentul ales pentru a vă petrece vacanţa la Hotin. Este cel mai nepotrivit cu putinţă.

— Şi de ce?

— De ce? Pentru că micul şi pitorescul Hotin împreună cu romanticul Cernăuţi şi atâtea altele, urmează a fi cedate ruşilor.

— ?!?!

— Da. Şi aceasta se va petrece foarte curând. Când, nu ştiu. V-o spun din compasiune. Nu vă cunosc, dar după impresia ce mi-aţi făcut-o, mă simt obligat ca, după ce împrejurările v-au adus în apropierea mea, să vă vin în ajutor. În felul acesta găsesc un sens acestei companii plăcute pe care am avut-o în prezenţa dvs. De aceea vă sfătuiesc că ar fi mai bine, mai prudent, să vă opriţi aici, la sora dvs. Să luaţi legătura cu părinţii şi să le spuneţi să fie gata în orice clipă să plece grabnic şi să troacă Prutul. Cu sovieticii nu poţi niciodată şti ce poate să se întâmple…

— Vai, dar cum, chiar aşa stau lucrurile? Parcă-mi vine să cred că vreţi să ne speriaţi. Dar trebuie să merg la părinţi. Nu-i pot lăsa aşa…

— Domnişoară, eu nu fac decât să vă dau o sugestie. Preluând riscul de a vă divulga un secret, nu pot să-mi iau

şi autoritatea de a vă impune. Conştiinţa mea e împăcată. Dacă am fi rude sau prieteni nu aş acţiona altfel.

— Nu, vă rog, nu vă supăraţi, dar nu mă pot obişnui cu ideea. Vedeţi, eu sunt crescută pe malurile Nistrului, cu ruşii peste apă sunt obişnuită şi ştiu că este un hotar de netrecut. Şi acum! Bine, dar noi avem acolo tot ce este al nostru. Dacă pleacă, părinţii trebuie să lase acolo tot, absolut tot…

— Duduie dragă, asta este realitatea. Profitaţi de întâlnirea cu mine şi de răgazul ce vi-l mai lasă împrejurările şi căutaţi să scoateţi de acolo şi de aici cât mai multe din lucrurile dumneavoastră.

În acest timp am sosit.

Am sărit jos, am ajutat domnişoarei să coboare şi eram gata să plec, când fata mă opri.

— Nu, vă rog mai staţi, mai aveţi încă timp. Fiţi bun şi intraţi să cunoaşteţi pe sora şi pe cumnatul meu. Să discutăm şi cu ei.

— Stimată domnişoară, voi intra cu plăcere în casă, dar vă previn că eu nu pot da alarma informând toată lumea, nu am nici căderea, nici certitudinea. Dacă intervine ceva şi nu mai are loc nimic? Atunci semăn panică. Cernăuţiul nu e în situaţia Hotinului. El poate fi alarmat din timp. Ce v-am spus păstraţi pentru dumneavoastră, numai pentru Hotin. După ce voi pleca eu,

spuneţi-le cum vreţi.

— Bine. Aveţi dreptate, dar vă rog să intraţi.

Intrând în casă am fost întâmpinaţi de două doamne tinere. Îmbrăţişări şi urmară prezentările.

— Sora mea şi verişoara mea. Pe care poate o cunoaşteţi deja. Este soţia dirigintelui poştei din Lipcani.

— Nu. Pe doamna nu am avut plăcerea s-o cunosc, dar pe soţ, da. Am colaborat şi încă mai colaborez cu el.

— Să vedeţi coincidenţă, reluă tânăra, şi verişoara mea pleacă tot cu acelaşi tren la Lipcani, aşa c-o să vă predăm în familie… Acestea le spuse cu un aer ştrengăresc.

— E o mare plăcere pentru mine, deoarece văd că nu numai că mă aflu într-o familie aşa simpatică şi unită, ci şi în mijlocul unor cunoştinţe. De aceea, domnişoară, ca să reluăm cele discutate în trăsură, cred că este bine să vă duceţi acasă. Spuneţi familiei ceea ce aţi aflat şi fără să alarmaţi în jur, fiţi oricând gata de plecare peste Prut pe cel mai scurt drum. Faptul că eu sunt mereu în relaţii strânse cu dirigintele mă va ajuta să vă anunţ telefonic atunci când voi şti data sigură. De pildă, voi anunţa: „Jeni, pleacă spre Bucureşti”, ceea ce va însemna, nu mai pierdeţi un minut şi părăsiţi Hotinul.

După ce am luat adresa fetei din Hotin şi pentru că se apropia ora plecării, mă despărţii de frumoasa mea

tovarăşă de drum cu îngrijorare. Ne-am dat mâna ca doi prieteni vechi, trecuţi printr-o încercare grea a vieţii.

Drumul de la Cernăuţi la Lipcani, pe Prut, durează două ore. Ele trecură repede în tovărăşia tinerei soţii a dirigintelui poştei. Am rămas înţeleşi să-i vizitez în timpul zilei pentru a discuta cu dirigintele posibilităţile de transmitere a comunicării convenite.

De atunci, de câte ori îmi reaminteam acest episod, eram revoltat de procedeul autorităţilor superioare, care au tăinuit până în ultimul moment grava hotărâre a cedării fără luptă a celor două provincii şi nu au prevenit nici populaţia şi nici autorităţile, decât în ultimul moment, creând panică, dezordine şi disperare în atâtea familii. Acest fapt a dus la despărţirea unora de alţii şi rămânerea fără voie sub sovietici. În marea majoritate, populaţia s-a refugiat aproape numai cu ce a avut pe ea.

Timorat de atâtea dispoziţii şi nesiguranţă, am anunţat pe tânăra studentă în ultima noapte, şi în dimineaţa următoare, sovieticii intrau în Hotin. Ea a scăpat cu familiei, cu multe peripeţii, emoţii, dar au scăpat.

*

Ajuns la comandamentul diviziei, generalul Racoviţă mă aştepta cu noutăţi. Din ordinul adus, reieşea că „Ziua H” va fi transmisă prin radio, cifrat. Se putea lesne deduce că era vorba de o zi sau două.

Planul, retragerii fusese fixat mai de mult şi urma să se aplice automat.

Mutat la Comandamentul Diviziei 2 Cavalerie, aflată la Bălţi-Basarabia din toamna lui 1939, eram pe atunci căpitan; primisem conducerea Biroului II Informaţii, misiune foarte cuprinzătoare într-o regiune cum era Basarabia în acea perioadă de mare tensiune, când grupări şi regrupări de mari unităţi sovietice erau semnalate fără încetare în apropiere de Nistru şi la nord de Ceremuş, după ce ocuparea Poloniei avusese deja loc.

Basarabia, din punct de vedere geografic, este un scut natural al României cu linia tare a Nistrului. Din punct de vedere etnografic, Basarabia era atunci un mozaic de minorităţi. Printre românii basarabeni de baştină, vieţuiau mulţi evrei, ruşi, ruteni, germani, peste toţi găsindu-se şi mulţi regăţeni.

Ţăranii români basarabeni neaoşi îşi vedeau de treburile lor gospodăreşti liniştiţi şi mulţumiţi de orânduirea românească. Intelectualitatea desfăşura o activitate intensă românească pe tărâm cultural şi legăturile cu Vechiul Regat erau foarte strânse. Totuşi cei 22 de ani de alipire nu aduseseră o mare coeziune între locuitori, pentru că mulţi socoteau că era un semn de nobleţe să vorbească limba rusă, aceasta dându-le impresia că sunt rusificaţi. Erau poate şi comunizaţi pe

ascuns unii dintre ei. Tot acest amalgam de naţionalităţi constituia un element nesigur. Paşnici în aparenţă, erau, în acelaşi timp, impenetrabili. Autorităţile şi, în special, grănicerii şi legiunile de jandarmi constituiau elementul galvanizator românesc. Ei supravegheau şi controlau cu tact şi perseverenţă această populaţie pestriţă. Peste ele se suprapunea Siguranţa, poliţia, poşta.

Elementul cel mai dinamic, inteligent şi subversiv era evreimea basarabeană. O comunitate cu specificul ei bine definit, cunoscută la noi prin evreul moldovean venit din Polonia la începutul veacului. Ei constituiau o preocupare mai deosebită: cei înstăriţi erau simpatizaţi, sărăcimea era dubioasă.

Peste întreagă această pătură variată de populaţie şi peste reţeaua de autorităţi militare şi civile, se suprapunea Biroul de Informaţii al Diviziei 2 Cavalerie, în sectorul afectat ei.

La Bălţi, în oraşul acela negustoresc evreiesc – afundat în noroi până la glezne din octombrie până la îngheţ şi din martie până în mai – am luat contactul cu populaţia evreiască, am cunoscut-o şi am observat-o. Am locuit în casele lor. Eram primit cu răceală, nu se ezita să mi se facă mici neajunsuri: încălzit, acces la baie ş.a. Din toate rapoartele se putea vedea acelaşi lucru: populaţia evreiască păstra rezerva în aşteptarea evenimentelor…

La Bălţi am rămas până la mijlocul iernii, apoi la Iaşi şi, de acolo, divizia a fost trimisă în acoperire pe Nistru. În luna martie 1940 primise de acoperit un sector întins de la nord de Soroca (exclusiv) la vest de Hotin (inclusiv). Pe linia frontului el măsura 120 km. Cele patru regimente ale diviziei: Regimentul 6 Roşiori. Regimentul 7 Roşiori. Regimentul 8 Roşiori şi Regimentul 11 Roşiori şi-au primit fiecare sectorul de acoperire, revenind la fiecare câte 30 km de front.

Comandamentul diviziei era la Lipcani. Aici, în Lipcani, am fost cartiruit de un evreu bogat, negustor de blănuri. Am stat mai mult de 4 luni, în care timp nu mi-am văzut gazda decât o dată sau de două ori. În toată această perioadă, în locuinţă nu se simţea nicio mişcare deşi erau mulţi membri în familie, câţiva şi tineri. Totdeauna a domnit o atmosferă apăsătoare pentru a se arăta celui încartiruit că este indezirabil. Activitatea necesitând ieşiri pe teren şi cum regiunea spre primăvară era încântătoare, aveam mereu prilejul să lipsesc de acasă, mergând pe frontieră la regimente.

Contactul cu frontiera m-a ajutat să-mi lămuresc multe lucruri asupra regimului de dincolo. Nistrul, pe tot întinsul sectorului diviziei, prezenta acelaşi caracter cu malul românesc. Abrupt şi stâncos la noi şi jos şi accesibil la ruşi. Rezulta că o încercare de atac prin forţă din partea

sovieticilor, în acest sector, era mai greu de realizat.

Lăsând de-o parte aceste caracteristici militare, malul Nistrului era impunător şi frumos, stâncile drepte căzând în pereţi de piatră până în apă. Nistrul şerpuia cu spinarea lui de argint, făcând multe coturi care fermecau privirea. Vizibilitatea în interior, spre inamic, era după puterea ochiului. Acolo era tăcerea şi nemişcarea!

Mereu mă întrebam unde, dincolo, din care linie a zării începea viaţa, mişcarea? De acolo venea surprinderea, marea surprindere!

Privind malurile, privind dincolo de maluri. Îmi aminteam de prelegerile eminentului geograf, prof. Simion Mehedinţi. „La Nistru se termină Europa. Dincolo de el, începe alt pământ, altă natură. Substanţa solului e alta, rocile sunt altfel aşezate. Clima e alta şi recoltele sunt altele. Tot aşa şi oamenii, sunt alţii. Basarabia este ultima fâşie a Europei înspre răsărit şi se continuă spre nord…”

Şi despre această Basarabie era acum toată această mişcare, această activitate. Atâta vreme cât URSS rămăsese în graniţele ei, ale liniei Curzon, totul fusese liniştit. Armata roşie, atrasă de Hitler, se mişcase; ţările baltice – realipite la URSS, jumătatea Poloniei cu Finlanda. Războiul, deşi pierdut de sovietici, adusese modificări de frontiere în folosul acesteia. Cine urma? România. Nu despre noi spusese Lenin la vremea sa: „*Cu România nici*

pace, nici război”? Titulescu nu dăduse greş cu Litvinov, când a fost vorba ca Sovietele să recunoască Basarabia şi Bucovina?

Se vorbea insistent de un pact germano-sovietic privitor la Basarabia. Toate aceste date şi zvonuri erau cunoscute perfect de către populaţia basarabeană, mai cu seamă de cei care aveau radio şi ascultau emisiunile în limba rusă ale Moscovei.

În această conjunctură, în aer plutea un ce de neîncredere. Basarabia părea că începe să se detaşeze prin anumite grupuri etnice. Acţiuni de sabotaj nu se semnalaseră, dar de spionaj? Cazuri de resortul diviziei nu s-au semnalat, ele priveau pe grăniceri şi jandarmi. Eram informat însă de delegatul Marelui Stat Major, la Centrul înaintat de Informaţii şi Contrainformaţii, despre diferite acţiuni de spionaj. Aveau loc şi treceri clandestine de civili peste Nistru şi Ceremuş. Ce era mai interesant erau dezertările militarilor sovietici. Ele se întâmplau destul de frecvent, dar erau numai escamotări. Agenţi sovietici erau puşi să dezerteze cu scopul de a putea informa şi transmite diferite date înapoi, fie prin localnici, fie prin radio sau alte mijloace.

Vigilenţa contraspionajului nostru le dejuca planul. Luaţi la interogatoriu ei se divulgau şi deveneau ameninţători, proferând acuzaţii şi invective la adresa

societăţii capitaliste, prezicându-i sfârşitul apropiat.

Ceea ce era foarte frecvent, erau incidentele de pe frontieră. Toate erau provocate de sovietici. Pentru a masca trecerea agenţilor peste apă într-un anumit punct, făceau o diversiune cu foc într-alt punct opus. Urmau schimburi de focuri violente, simulări de trecere, apoi totul intra în linişte. De aici urma ancheta. Conform convenţiei de frontieră, se aduna Comisia de litigiu, pe teritoriul nostru sau al lor, şi se începeau discuţiile pentru a stabili vinovăţia. Aceste discuţii erau proverbiale, duse după un şablon de către sovietici. Erau aceleaşi de fiecare dată. Comandantul sectorului de grăniceri, peste care se suprapunea divizia, mă ţinea la curent despre mersul lor.

— Domnule căpitan, îmi spunea acesta. Este o calamitate. Nu e de închipuit în ce atmosferă se duc aceste discuţii! Deşi cunosc foarte bine pe delegaţii sovietici, de fiecare dată parcă ne-am vedea pentru prima oară. Eu îi iau camaradereşte, dau mâna, schimb câteva cuvinte pe ruseşte, ofer ţigări, râd. Ei stau de piatră. De altfel, nu sunt lipsiţi de oarecare politeţe. Toată povestea începe o dată cu tratativele. Ei sunt cei vinovaţi de fiecare dată. Le aduc cele mai concludente dovezi. „Niet” – e singurul lor răspuns. Eu revin, explic, repet, mai aduc alte dovezi, dar ei: „Niet”! Când în sfârşit, se pare că atmosfera s-a limpezit, şedinţa se suspendă de către ei şi se amână pe a

doua zi.

În ziua a doua, te aştepţi să reiei de unde ai rămas, discuţiile. Da' de unde? Totul este reluat de la început, deoarece ei nu admit nimic din cele stabilite în ziua precedentă. Şi uite aşa te freacă de-ţi vine să-ţi iei câmpii. Dar cu mine nu le prea merge, sunt cătană bătrână. Fără să-mi pierd aerul meu de perpetuă bună dispoziţie, reîncep lupta mai tenace. Cum se simt strânşi cu uşa, amânare! Ei nu pot lua o hotărâre de la ei. Trebuie neapărat să raporteze şi să aştepte instrucţiuni.

Iată deci un sistem de a duce tratative, care constituie dogmă, de la cel mai important tratat de stat, până la cel mai neînsemnat incident de frontieră. Un sistem vechi, se pare, reluat de sovietici cu şi mai multă străşnicie. Acest sistem nu este propriu rusesc, se pare că ar fi împrumutat de la chinezi. Când spătarul Milescu – Cârnu – este trimis în misiune diplomatică la Pekin de către Petru cel Mare, spre a negocia asupra intereselor Rusiei în anumite regiuni de frontieră, cam tot aşa povesteşte că decurgeau negocierile. Discutau totul, puneau la punct până la semnătură. La semnătură chinezii amânau pe a doua zi, iar în cea de a doua zi, o luau de la început, tăgăduind tot ce fusese recunoscut chiar de ei. Tactică a exasperării, a tenacităţii, a nervului tare.

De aceea, în timp ce-mi povestea grănicerul felul

cum ducea tratativele în comisiile de frontieră, parcă l-aş fi recitit pe spătarul Milescu. Oricum, redutabili adversari sovieticii!

Pe fondul acesta al subversivului, al duşmanului nevăzut care se simţea, viaţa norodului provinciei se scurgea liniştită, domoală, în aparenţă chiar somnolentă, scăldată de ploi zdravene şi un soare de aur, care miruiau o recoltă excepţională.

Lunile martie, aprilie, mai se scurgeau molcom şi numai gândul era acela care putea să te neliniştească. Pregătiri în vederea unui atac din partea ruşilor se făcuseră în limita unor lupte ale trupelor de acoperire spre Prut. Nicio dislocare mai importantă de trupe nu mai avusese loc în afara celor din garnizoanele respective.

Ecoul ocupării Poloniei prin atacul Germaniei şi al URSS se stinsese oarecum. Temerile arătate de Marele Stat Major român se concretizaseră prin crearea unui comandament de armată – a IV-a – la Iaşi, sub comanda generalului Ionescu-Ţiganu şi având ca şef de Stat Major pe generalul Gh. Rozin. În cadrul planului acestei armate se prevedea o rezistenţă în Bucovina şi acoperire pe Nistru, iar grosul de rezistenţă în masivele Corneşti şi Dealul Mare, cu ideea opririi sovieticilor la sud de Chişinău, pe Nistru, Răut şi Prut.

Pe timpul tensiunii, când ameninţarea se simţea de

jur împrejurul României, Carol al II-lea lansa lozinci de genul „Pe aici nu se trece” şi săpase cazemate în vest. Dar în răsărit nu făcuse nimic. Moralul armatei nu era alterat. Ea-şi făcea datoria, răspunzând la concentrări în modul cel mai prompt. De pomină fuseseră concentrările din 1930, când toată ţara răspunsese ca la o a doua mobilizare, reînnoind epoca lui 1916. Satele se goliseră ca într-un exod, toată populaţia era mobilizată şi invadase gări, trenuri, şosele cu cai, căruţe, maşini. Răspundeau chemaţii şi nechemaţii prin ordin. Cercurile teritoriale erau luate cu asalt, unităţile nu mai aveau unde să adăpostească oameni şi animale, care rămâneau în frigul lui noiembrie sub cerul liber, aşteptând cu răbdare să se lămurească situaţia fiecăruia. Din aceste elemente făceau parte ostaşii unităţilor sub arme şi deci şi unităţile cavaleriei. Soldaţii îşi făceau datoria, disciplinaţi, conştienţi de pericolul în care se afla ţara. Dacă entuziasmul şi conştiinţa erau armurile sufleteşti ale populaţiei ţării, în schimb armamentul era al unei foarte slabe dotări. Armele moderne încă nu-şi făcuseră apariţia decât în mică măsură. Tancurile erau de abia intrate în dotarea unei mari unităţi, iar apărarea anticar, foarte slabă. Artileria era dotată tot cu vechiul 75 mm din 1916. La Grupul de recunoaştere al Diviziei de Cavalerie era un pluton de tanchete poloneze – bune pentru recunoaşterea în terenuri nu prea

accidentate, vulnerabile faţă de artileria de câmp – şi o secţie anticar cu două piese. Instrucţia trupei era bună. Disciplina la fel, iar moralul neşovăielnic. Armata din 1939 – 1940 ar fi dat lupte cu oricare armată inamică. Comandamentul foarte bine pregătit cunoştea principiile de folosire a mijloacelor moderne de luptă chiar numai teoretic. Comandanţii de unităţi – cu deplina ascendenţă morală asupra trupei, de la colonel la sublocotenent. Subofiţerii erau ataşaţi cu credinţă clasei ofiţereşti, ceea ce constituia o verigă solidă a lanţului ierarhic. Ei însă nu puteau substitui pe ofiţer, îl întregeau numai.

În general acesta era teritoriul zonei ce revenea Diviziei 2 Cavalerie în misiunea de acoperire a nordului Basarabiei şi acestea erau mijloacele: oameni – armament, materiale – cai. Pentru misiunea de acoperire – adică de semnalare a inamicului, primele rezistenţe la treceri, canalizarea lui pe anumite direcţii şi manevră în retragere – era o misiune ce se încadra în posibilităţile de manevră şi de luptă ale diviziei. Rămânerea unităţilor în sectoarele reale de luptă eventuală le crease o deprindere şi încredere în posibilităţile lor. Fiecare soldat îşi cunoştea misiunea, frontul, terenul de manevrat, în aşa fel încât aceste unităţi căpătaseră rutina frontului, acea rutină pe care o capătă trupele după un timp de război. Deşi nerăzboite, aceste unităţi erau foarte antrenate prin

concentrările care ţineau din 1930. În felul acesta, erau soldaţi care se aflau sub arme în al treilea sau al patrulea şi chiar al cincilea an. Aceasta era foarte mult şi devenise o armată care se putea numi carieristă.

Ceea ce constituia caracteristica psihologică a acestei armate era marea adaptabilitate a soldatului cu terenul pe care era pus să-l acopere. El se găsea ca la el acasă, fie că era în nordul Basarabiei, al Bucovinei sau în altă parte. În ce priveşte Basarabia, identificarea era perfectă. Unele unităţi ca Regimentul 6 Roşiori avea recrutarea din regiune, aşa că era la el acasă, ceea ce mai târziu, a constituit însă o slăbiciune. Soldatul era înfrăţit cu natura şi cu localnicii, cu terenul, cu totul. Dorul de acasă nu-l chinuia. El găsea în viaţa aceasta aventuroasă un ce romantic, care convenea vârstei. Tineri, sănătoşi, antrenaţi, echipaţi bine şi bine hrăniţi, găsindu-se în situaţii de răspundere ca patrule, observatori, santinele, viaţa lor căpăta o eliberare, o exacerbare a personalităţii fiecăruia în parte.

Basarabia, ca un pământ reînnoit prin realipirea la patria mumă în 1918, îşi avea farmecul ei străin.

În lumea ofiţerească, Basarabia era sinonimă cu Tangerul, Afganistanul, sau, ca să fim romantici, cu Hogar-ul din „Atlantida” lui Pierre Benoît. A merge în Basarabia, însemna a merge la capătul pământului. În spaţiul

spiritual, pentru mentalitatea societăţii Vechiului Regat – militar sau civil – distanţa de exemplu Bucureşti-Hotin sau Bucureşti-Cetatea Albă s-ar fi comparat cu aceea de la Bucureşti la… Taşkent!

În această situaţie, o mutare într-o garnizoană ca Bălţi, Chişinău, Cetatea Albă sau Hotin era ca o plecare în colonii. În cavalerie, Regimentul 6 Roşiori din Bălţi constituia o garnizoană de mutare disciplinară. Niciun ofiţer nu pleca bucuros acolo şi mai ales nu pleca până ce nu epuiza toate resursele pentru a se sustrage. În sfârşit, deznădăjduit, da masa de adio camarazilor săi, îşi îmbarca şi calul, îşi lua ordonanţa şi bagajele şi pornea.

Partea interesantă însă urma după aceea: toţi cei plecaţi în „exil” nu mai voiau să se înapoieze. Se identificau atât de repede, că uitau complet cele lăsate în urmă şi-şi aranjau acum o viaţă de vis.

Când am fost înaintat sublocotenent, am fost repartizat la Regimentul 9 Roşiori „Principesa Elena” cu garnizoana la Giurgiu. Dar acest regiment venise în acest oraş din Basarabia, unde avusese garnizoana în afara Chişinăului. Din povestirile ofiţerilor care soseau de acolo, luasem cunoştinţă de această îndepărtată provincie. Aventuri cu femei frumoase, misterioase nobile petreceri de nopţi şi zile în şir în iernile cu zăpadă multă şi ger, prin conace. Acolo mesele nu se strângeau niciodată şi vinul de

Basarabia curgea gârlă. Erau şi dueluri şi cavalcade cu comandantul în frunte, elegantul Don Juan, colonelul Mirodescu. Acest cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul” era un călăreţ neînfricat, cu siluetă splendidă, mult spirit camaraderesc şi care ştia să dea foarte mult antren petrecerilor.

Povestirile ofiţerilor făcute cu nostalgia regretului unor timpuri minunate, pierdute pentru totdeauna, semănau cu amintirile din epoca muşchetarilor. Ei au adus atunci, imediat după primul război mondial, acolo, pe aceste pământuri înstrăinate, ceva din sufletul entuziast şi sincer al patriei, ajutând astfel la reluarea şi întărirea legăturilor de neam care se atrofiaseră din lipsa exercitării funcţiunilor lor.

Viaţa Chişinăului era redată de cei ce o cunoşteau în cele mai atrăgătoare perspective. Şi totuşi era ceva care nu te îmbia să mergi acolo.

În romanul „Un port la răsărit” al lui Radu Tudoran –, Cetatea Albă, de la gura Nistrului, cu limanul minunat, este descrisă în tot amănuntul vieţii ei romantice. Tinere fete care nu aveau alt ideal decât să asculte plăci de patefon şi pentru aceasta se dădeau nopţi de-a rândul aceluia care le oferea aceasta, ca apoi să dispară tot aşa discret cum au venit, nedorind decât să revină întrebând „Patifon ieste?” sau tânărul locotenent de grăniceri

antrenat de o spioană, gata să treacă Nistrul şi linia de demarcaţie a apelor. Dar soţia captivantă şi vicioasă a directorului Uzinei electrice? Transformarea latentă a unui spirit sub morbul viciului, al vinului, al femeilor, al cărţilor de joc şi abrutizarea lui, toate acestea rămân ca un documentar plin de veridic pentru a reconstitui lumea care trăia în Basarabia.

Dar Basarabia mai avea o spaimă. Aceasta era tifosul exantematic, care apărea endemic: când şi când se isca o epidemie.

Atunci când eu am luat contact cu Basarabia, atmosfera se mai schimbase, dar nu prea mult. Oraşul Bălţi, unde am mers prima oară, ducea viaţa cunoscută din descrieri şi povestiri. Era un oraş destul de întins, cu strada principală largă, asfaltată şi centrul plin de magazine, dominat de o prezenţă numerică mare evreiască. Deşi timpurile erau tulburi şi incertitudinea plutea în aer, viaţa oraşului părea că se ducea la fel.

În toamna lui 1939 am găsit oraşul plin de glod. Un noroi subţire ca o pastă se aşternea pe toate străzile, de la periferie până în centru. Din stradă, noroiul pătrundea pretutindeni, în şcoli, localuri, instituţii publice, cazărmi, în aşa măsură că fiecare locuinţă purta semnele străzii. Lăsând afară galoşii sau altă încălţăminte, puteai să te apropii de intrare.

Viaţa de familie era singura distracţie în afara cinematografului. Aceste petreceri în familie continuau seară de seară. Se jucau cărţi, se dansa şi se bea, fără să mai spunem de cântec şi muzică până la ziuă. Altfel am regăsit şi am trăit viaţa camarazilor din Regimentul 9 Roşiori, care fusese pe acolo.

*

Pe această Basarabie, provincie atât de prietenoasă şi apropiată de sufletul nostru, generoasă şi bogată, România era în situaţia de-a o ceda.

Din ordinele predate de mine generalului Racoviţă, reieşea că data începerii evacuării era foarte apropiată. Unităţile aflate în stare de alarmă erau gata la primul semnal să înceapă mişcarea. În ce priveau informaţiile despre mişcările de trupe pe malul sovietic, acestea erau confuze. În decursul anului 1939 şi primăvara lui 1940 fuseseră semnalate grupări de mari unităţi sovietice pe linia de rocadă a căii ferate Vişiniţa-Odessa, grupări care dispăreau după un timp şi apăreau iar. Această linie se afla la o distanţă de 40 – 50 km de Nistru, deci grosurile se puteau apropia, într-o zi sau două de marş, de linia frontierei. Aceste informaţii erau culese de centrele noastre de informaţii prin agenţi recrutaţi din satele de pe malul Nistrului. Unii erau însă agenţi dubli. Nu se putea face nicio verificare, deoarece zborurile aviaţiei erau

interzise. Cum pe linia apei mai domnea linişte, tot mai exista speranţa naivă că nu se va produce nimic. Opinia mondială era ocupată de victoria zdrobitoare asupra Franţei, obţinută de Hitler în câteva săptămâni. Cum armatele germane erau adânc angajate în Franţa pentru planul de acaparare sovietic nu se putea un moment mai propice.

Deci din punct de vedere politic şi strategic, acţiunea era de aşteptat. Exista numai întrebarea, se va împăca Germania cu această expansiune sovietică la gurile Dunării? A acestei Dunări despre care Hitler declarase că este atât de germană. Oare sovieticii nu vor ezita de teamă să nu-şi indispună aliatul de prea recent câştigat?

Anglia, cu un an mai devreme, îşi arătase insensibilitatea faţă de problemele teritoriale ale României la est, nord, şi vest. În toamna anului 1939 pe când îmi făceam stagiul de stat major la Armata IV din Iaşi, a venit în vizită ataşatul militar al Angliei la Bucureşti, un colonel scoţian, care a cerut să meargă pe linia Nistrului. El dorea să vadă dispozitivul trupelor, ceea ce i se refuză politicos. La nedumerirea mea exprimată faţă de generalul Rosin, şeful de Stat Major al Armatei, acesta îmi răspunse:

— Ce vrei, dragul meu, ăştia sunt cu sovieticii. Am dispoziţiuni să nu-i las pe front. Nu ne dau niciun sprijin şi ne sfătuiesc să ne aranjăm cu ruşii.

În această conjunctură, în seara zilei de 26 iunie, 1941 divizia primi ordinul de evacuare a Basarabiei.

În ordin se prevedea esenţialul:

1. Retragerea în trei etape, pe 3 zile;

2. Fiecare zi marcată de o linie de teren;

3. Nu se va trage niciun foc. Se vor evita conflictele.

Inevitabilul se produsese. Sub presiunea ultimatumului sovietic, care cerea cedarea fără condiţii nu numai a Basarabiei dar şi a Bucovinei de Nord, cu o serie de clauze cu privire la partea materială, Consiliul de Coroană, prezidat de regele Carol al II-lea, după lungi dezbateri, după ce a cerut avizul Germaniei, care l-a sfătuit să cedeze pentru a nu deschide al doilea front în acest moment când armata germană nu era disponibilă, a cedat fără luptă ambele provincii şi a ordonat armatei să se retragă fără a trage un singur foc!

Acest ordin a fost primit cu adâncă consternare de către toţi. Spiritul nostru combativ a fost înfrânt de la început. Trupele erau invitate să se retragă şi, în mod indirect, să se predea dacă nu puteau să se apere în orice situaţie ar fi fost. Moment mai dramatic pentru o oştire, greu de admis că putea fi! O armată capitulează după o rezistenţă de lungă sau scurtă durată, dar după ce luptă. Acum Armata română capitula fără luptă!

Ordinele au ajuns imediat la unităţi şi în dimineaţa

următoare trebuia să se treacă la executare.

Deoarece comandamentul diviziei se afla excentric faţă de dispozitiv, mult către stânga şi prea aproape de frontieră, la Lipcani, s-a hotărât schimbarea postului şi trecerea lui la Edineţ sau Ediniţa, târguşor evreiesc mai la sud de Lipcani şi în centrul dispozitivului diviziei.

În dimineaţa primei zile a retragerii s-a început deplasarea de la sud de Prut prin Rădăuţi, prin spatele Prutului spre noul post de comandă. Generalul Racoviţă urmărea astfel să-şi ocupe postul de comandă nou. Venind printr-o mişcare dinapoi înainte şi nu prin una de retragere, aşa că s-a trecut Prutul de la Ripiceni şi comandamentul diviziei ajunge să se instaleze la Edineţ în primele ore ale dimineţii. Imediat se refac legăturile radio şi telefonice cu regimentele. Mişcarea de retragere începuse pe tot frontul. Sovieticii, la punctele de trecere, aruncaseră poduri de vase şi trecuseră Nistrul cu bărcile. Elementul surprinzător a fost că trupele lor ajunseseră la Lipcani, pe Prut, chiar în dimineaţa zilei de 26 iunie 1940, ora 10. Surprindere totală. După înţelegere, Prutul trebuie atins de ei în a treia zi a cedării, deci o nerespectare flagrantă a convenţiei. Dar câte nu vor mai urma!

Aici se poate vedea cât de justă a fost prevederea generalului Racoviţă de a trece imediat la sud de Prut. Dacă s-ar fi bizuit pe înţelegere, ar fi riscat să dea

sovieticii peste postul de comandă al diviziei, creând situaţii confuze şi pline de risc. Generalul făcuse războiul 1916 – 1918 şi-i cunoştea prea bine!

Edineţul, târguşor întins şi curat, a primit unităţile care soseau, în totală linişte. Nicio mişcare pe străzi şi nici prin curţi. Târgul părea chiar pustiu. Marea majoritate a populaţiei o constituiau evreii, care nu se manifestaseră încă până acum sub vreo atitudine duşmănoasă.

Şeful postului de jandarmi din localitate dă referinţe liniştitoare asupra populaţiei, astfel că nu se pune nicio problemă pentru şeful Biroului 2 al diviziei.

Instalarea comandamentului ocupă tot restul dimineţii şi ceasurile treceau fără alte incidente. E drept că legătura cu regimentele în retragere nu funcţiona tocmai cum ar fi trebuit, dar nu era nimic neliniştitor, pentru că trupele erau în retragere.

Seara, comandantul diviziei urma să se deplaseze la vest de Prut. În aşteptarea ultimelor informaţii de la sfârşitul zilei, generalul Racoviţă se plimba împreună cu mine pe strada largă a târgului, urmând o discuţie începută mai de mult.

— Domnule general, m-am adresat, ce surprize poate să-ţi rezerve viitorul şi cum te face să cugeţi la existenţa unei predestinări.

— De ce spui asta?

— Edineţul acesta a fost un nume care m-a impresionat şi l-am ţinut în atenţie în mod deosebit din primul an al carierei mele. El constituia un punct îndepărtat şi nebulos, martor al unor întâmplări groteşti din perioada lui 1918, în primul an al realipirii Basarabiei la România. El îmi apărea ca un orăşel pierdut undeva, într-o colonie a ţării, neverosimil şi ireal, existând numai într-o plăsmuire de dramă bufă în timpul când totul era cu putinţă. Iar acuma, mă văd în acest Edineţ, în momente diametral opuse celor în care s-a întâmplat ceea ce-mi amintesc eu.

— Despre ce vrei să-mi povesteşti, pentru că eu nu-mi amintesc de nicio întâmplare deosebită în legătură cu acest târguşor păcătos?

— Să vedeţi, domnule general, cunosc această întâmplare povestita chiar de erou. Colonelul Mircea Elefterescu de astăzi, pe atunci căpitan.

— A, Mircea? repetă generalul descreţindu-şi oarecum fruntea. Trebuie să fie vreo farsă, că numai el era bun de astea.

— Da, s-ar putea numi farsă, numai că i-am smuls cu greu această povestire. După ce mi-a spus-o, mi-a declarat că nu-i place să-şi reamintească de acea întâmplare.

— Ei, hai spune, se pare că e interesantă, insistă generalul.

— În 1918 după alungarea trupelor ruseşti din Moldova şi Basarabia, pentru restabilirea ordinii şi împiedicarea anarhiei, s-au creat comandamente militare pe zone. Edineţul a intrat sub autoritatea escadronului comandat de căpitanul Mircea Elefterescu din Regimentul 4 Roşiori „Regina Maria”, de sub comanda colonelului Georges Moruzi.

Căpitanul Elefterescu a venit şi s-a instalat în târg ca un adevărat comandant de garnizoană şi, în baza stării de război, a dat ordonanţe severe asupra modului de comportare al evreilor. Introdusese disciplina militară. În afară că trebuiau salutaţi ofiţerii de toţi civilii, el îşi pusese în faţa locuinţei chipul, care, inspirat după Wilhelm Tell, trebuia să fie salutat de cei ce veneau sau treceau prin faţa casei. Aceasta a făcut ca toţi evreii să ocolească zona cu grijă şi el să aibă linişte – ceea ce de fapt urmărise…

— În prezent pare să fie linişte totală.

— Da. Dar această linişte presupune o rezervă, o aşteptare, nu ştiu încă sigur ce se petrece. Dar în rapoartele dumitale, pe care le înaintai lunar, îmi arătai că populaţia evreiască din Basarabia simpatizează cu sovieticii. Oricum, ar fi bine să nu rămânem la noapte aici pentru a nu-i ispiti la vreun act de răzbunare şi noi să fim obligaţi a trece la represalii, călcând acordul de cedare.

Astfel comandamentul s-a deplasat la căderea nopţii,

lăsând o permanenţă la oficiul telefonic local, pentru a menţine legătura cu trupa.

Edineţul se pierdea după colinele estompate de negurile înserării şi am mai aruncat o privire în urmă de la cotul şoselei ştiind că este un loc pe care nu am să-l mai revăd. Dar presentimentul la care mă referisem la începutul povestirii, mai dăinuia încă. El va mai avea o urmare şi nu se va fi terminat aici. Şi iată urmarea!

Ajunşi la Prut, comandamentul diviziei se instalează în şcoala de la Ripiceni, al cărei local privea, cu faţada lui albă şi în frumos stil românesc, sus de pe malul înalt, drept spre Prut.

În a doua dimineaţă de la cedare, informaţiile primite în timpul nopţii erau neliniştitoare; alte informaţii lipseau complet. Se pierduse legătura cu regimentele 7 şi 6 Roşiori. Se raporta comportarea abuzivă a trupelor sovietice, provocări, nerespectarea liniilor de evacuare. În unele puncte, trupele sovietice ajunseră deja la malul Prutului, ocupaseră trecerile la pod şi făceau dificultăţi trupelor noastre, ba chiar le dezarmau. De la Marele Stat Major se repeta cu străşnicie consemnul: „Nu răspundeţi la provocări, să nu se tragă niciun foc. Evitaţi localităţi şi şosele principale”.

Deci iată unde se ajunsese cu cedarea de bunăvoie!

Dar cea mai alarmantă ştire soseşte în acea

dimineaţă din Edineţ, de unde se telefonează de către un ofiţer că evreii din localitate se răsculaseră împotriva românilor. Luaseră arme, se organizaseră, prindeau mici unităţi de soldaţi izolaţi, îi băteau, îi dezarmau şi chiar îi dezbrăcau. Unii au fost opăriţi cu apă fiartă de către evreice… Reprezentanţii autorităţilor româneşti care urmau să asigure ordinea şi liniştea până la sosirea trupelor sovietice, plecaseră şi ele odată cu armata, astfel că localitatea rămăsese fără nicio pază. Acolo se instaurase o completă anarhie şi populaţia evreiască înţelege să-şi facă de cap. Astfel trupele de pe frontieră, care mai aveau de parcurs încă atâtea zeci de kilometri, se vedeau cu retragerea tăiată şi ameninţată de aceste elemente declanşate de o ură necontenită şi cu atât mai mult nejustificată. Postul de jandarmi, care ar fi trebuit să părăsească localitatea în ultimul moment, folosise prilejul plecării comandamentului diviziei şi evacuase şi postul de cu seară, lăsând totul în voia sorţii.

Generalul Racoviţă adună imediat Statul Major al diviziei şi-l pune la curent cu situaţia. Făceau parte: lt. colonelul Victor Siminel, şeful de Stat Major, român basarabean, locotenentul Frank şi căpitanul Petre Stoiculescu de la Biroul operaţii, căpitanul Radu Andreescu la Biroul mobilizării, căpitanul M. Gherculescu, şeful Cartierului general al diviziei. După ce informează pe

ofiţeri, anunţă că este nevoie să se trimită un detaşament la Edineţ pentru stabilirea ordinii şi legăturilor.

— Cine se oferă? întrebă generalul.

Moment de ezitare între ofiţeri.

— Cine, domnilor?

Eu eram şef al Biroului informaţii, dar văzând că cei care s-ar fi căzut să meargă au tăcut, am spus:

— Merg eu!

Generalul, oarecum surprins, spune:

— Bine. Iei 3 tanchete, un pluton descălecat în două autocamioane sub comanda locotenentului Frank, un ofiţer de front de la Cartierul general al diviziei şi pe şeful de post din Edineţ împreună cu o patrulă de jandarmi.

Vei merge la Edineţ şi vei restabili ordinea în localitate, făcând uz de mult tact spre evitarea oricărei ciocniri. Apoi reiei legăturile cu regimentele noastre.

Lasă o unitate să aştepte sosirea trupelor sovietice, cărora să le predea localitatea. Pentru alte probleme iei legătura telefonic cu divizia.

*

Micul detaşament era gata de pornire după o jumătate de ceas cu un efectiv de 2 ofiţeri, 2 subofiţeri şi 50 de oameni, şeful de post cu 3 gradaţi.

Către ora 8 tanchetele se îndreptau spre Edineţ. Într-una mă urcasem eu şi în felul acesta iată-mă din nou

pe drumul predestinării.

Detaşamentul se înşiruie de-a lungul şoselei sub razele soarelui care se ridicase, şosea care se depăna ca o panglică albă, şerpuitoare, până departe, în zare, când urcând, când dispărând, ca să apară iar după bucla unei coline.

Pe şosea, nicio vietate. Comandant al micului detaşament, am trimis înainte două din tanchete cu locotenentul Frank, distanţate la circa 200 – 300 metri una de cealaltă, iar eu urmam în cea de a treia, la cinci-şase sute metri, după care, la altă sută de metri, veneau cele două autocamioane cu trupe.

De la Prut până la Edineţ erau 30 kilometri. La viteza mijloacelor mele de transport, puteam ajunge într-o oră maximum.

La acea oră matinală puteam crede că străbat un ţinut al nimănui. Micul detaşament, înşiruit pe şosea ca nişte jucării de copii, străbătea un ţinut care fusese de drept al cuiva şi-l părăsise, iar cei ce fără drept îl reluau nestăpânindu-l încă.

În grăbita şi surprinzătoarea misiune pe care mi-o asumasem de bunăvoie, preocupat de măsurile pentru organizarea detaşamentului creat ad-hoc, nici nu avusesem răgaz să reflectez mai pe-ndelete asupra

misiunii mele şi asupra modului de a o duce la îndeplinire.

Abia după ce-mi văzui unitatea înşiruită pe şosea, de acolo, din mica turelă pe care stam cocoţat, am încercat să cuprind întreaga situaţie.

Primisem o misiune în aparenţă paşnică şi de ordine. Poate mai mult poliţienească decât militară şi cu o nuanţă… „diplomatică”:

— trebuia restabilită legătura

— restabilită ordinea

— asigurată retragerea trupelor

— legătura cu armata sovietică

Prin urmare, misiunea cuprindea trei aspecte: unul privind trupele noastre, al doilea populaţia, al treilea trupele ocupante.

Gândeam că primul şi ultimul punct al misiunii mele era în funcţie de al doilea, adică de atitudinea populaţiei. Din cele aflate, această populaţie – care era evreiască – era nu numai ostilă, ci trecuse la acte agresive: dezarmarea soldaţilor, maltratarea şi încercarea de nimicire a lor. Fiind deci vorba de o culpă, misiunea implica de la început represalii, dacă situaţia se adeverea.

Ordinul însă suna categoric: „*fără forţă*, *prin tratative*, *fără a deschide foc*”. Acesta era un paradox. A merge să restabileşti ordinea în mijlocul unei populaţii agresive şi osiile, cu un efectiv de 50 de oameni şi trei

mitraliere (la fiecare tanchetă câte una), împotriva a cel puţin 3 până la 4 mii de oameni, care puteau fi înarmaţi. Însemna sau să te retragi fără a încerca nimic, sau să încerci a te impune şi a prelua riscul de a fi atacat, la rândul tău. Dar o dată atacat, ce puteai face?

Mi-am dat seama de la început, de când mă oferisem împins de un resort ascuns, să preiau comanda, că soarta îmi întindea o cursă. O voi înfrunta! Perspectiva unei încăierări cu vărsare de sânge mi se oferea ameninţătoare. Era probabilă şi intervenţia sovieticilor. Eu voi apărea ca unul ce a călcat convenţia şi voi fi sacrificat de guvern. Când m-am despărţit de camarazi la comandament, parcă am citit un „adio” în ochii lor. La înapoiere, unii mi-au mărturisit chiar că m-au socotit pierdut…

În această frământare, gândeam că unitatea mea era în acea zi singura unitate românească care merge „înainte” pe când toate celelalte trebuiau să se retragă în grabă, agresate şi umilite.

Pe dreapta şi stânga şoselei, pământul larg ondulat oferea privirilor spectacolul unor lanuri bogate, pe înălţimile colinelor crânguri împodobeau crestele ca nişte penaje verzi. Tot acest farmec de culori, între galben auriu, verde deschis şi verde închis, sub un cer de azur, stropit cu franjuri de nori albi, plutind ireal sus, pe albăstrimea nemărginită, făcea ca dimineaţa să fie

minunată.

Cercetând privirile ostaşilor pe care-i aveam sub comandă şi pe care acum îi vedeam pentru prima oară. Nu mi-a fost greu să desluşesc şi în ochii lor atracţia necunoscutului. Dorinţa de a face ceva în mijlocul acestei prăbuşiri. Sub acest aspect, am căpătat dintr-odată încredere în această unitate grabnic înjghebată.

Pe măsură ce ne apropiam de localitate, ideile şi stările sufleteşti mi se limpezeau. Îmi spuneam: Nu va fi nimic. Efectul de surpriză, ca un trăsnet, va fi decisiv. Nici prin gând nu le mai putea trece evreilor că românii se vor mai întoarce… Şi aici un zâmbet amar flutură pe chipul meu: „Dar se vor mai întoarce românii vreodată pe aceste minunate pământuri. Prin aceste grădini?”

De la ultima coamă de deal peste care încăleca şoseaua, apăru Edineţul. După cum primiseră ordinul, cele două tanchete s-au oprit la adăpost de vedere, aşteptând pe comandant. Am sosit şi am cercetat cu grijă orizontul.

De la punctul de oprire de pe creastă, terenul cobora într-o pantă lină până la firicelul de apă cu maluri râpoase peste care ducea un pod. Dincolo de apă, pe stânga, înainta o limbă subţire de pădure, până aproape de şosea. De la marginea pădurii până la liziera localităţii mai erau 300 – 400 metri. Aceasta, cu acoperirile sale formate din grădini, se întindea pe distanţă mare pe ambele părţi ale

şoselei, care pătrundea în centrul ei. Dincolo de localitate şi către dreapta ei creste împădurite o înconjurau ca un amfiteatru.

Am cercetat cu luare aminte de-a lungul şoselei ce pătrundea în localitate. Aceeaşi linişte, aceeaşi nemişcare. Totul părea pustiu şi părăsit, nici măcar lătrat de câine nu se auzea.

Mi-am făcut planul, am chemat pe locotenentul Frank şi pe cei doi subofiţeri, dându-le misiunea.

Le-am arătat terenul şi am dispus: un salt sub acoperirea tanchetelor, la pădure. Maşinile, după trecerea podului, vor părăsi şoseaua şi vor înainta la adăpostul pădurii, unde se vor opri. Acolo vor aştepta noi ordine.

Marşul a fost reluat după o oprire de zece minute.

În scurt timp întregul detaşament se găsea adăpostit de limba de pădure, lângă şosea, la 400 m de localitate.

De aici o nouă cercetare cu binoclul a lizierei şi aceeaşi constatare: nimic. Totul părea părăsit.

Se punea întrebarea, oare de teamă să fi părăsit cu toţii târgul?

Am dat ordin de debarcare a trupei.

Comandantul tanchetelor, lt. Frank, primi ordin să facă o fentă spre marginea localităţii, apropiindu-se cu ambele tanchete desfăşurate larg în mare viteză, cât mai aproape de lizieră şi apoi să facă o simulare de fugă. Dacă

aceasta ar fi fost ocupată de apărători, ei s-ar fi descoperit, fiind tentaţi să deschidă focul.

Plutonul desfăşurat în trăgători urmărea la adăpostul marginii pădurii acţiunea tanchetelor, dar nimeni nu avea voie să deschidă focul.

Aşezat pe şanţul şoselei, urmăream acţiunea celor două tanchete, care, vrednice, săltau peste neregularităţile terenului spre misiunea lor. Se apropiară până la 50 metri apoi se întoarseră brusc. Nimic. Nu se produse nicio reacţie. Mă urc în tancheta mea, le ies înainte şi le dau ordinul de a pătrunde în localitate. Prima intră cu viteză, până aproape de centru. Cea de a doua tanchetă aşteaptă la intrare primul semn de alarmă ca să intervină: sirena.

Plutonul primeşte şi el ordin să se îmbarce în maşini, gata de înaintare la primul semnal.

Tanchetele apar după câteva minute făcând semn de liberă trecere.

Atunci eu, încredinţat că drumul este liber, hotărăsc intrarea în localitate cu toată trupa. Am pătruns până în centru, fără să fim lătraţi măcar de vreun câine.

Centrul localităţii era caracteristic târgurilor basarabene: străbătut de o şosea foarte largă, plantată cu pomi, avea aşezate clădiri mai importante oficiale şi particulare pe ambele părţi.

M-am oprit la oficiul poştal. Tanchetele porniră să

cerceteze spre ieşirile din localitate. Şeful de post cu jandarmii au plecat spre casele celor suspecţi.

La oficiul poştal, am găsit, spre marea mea surprindere, o biată fată de vreo 20 de ani, aproape pierită de frică. Când mă văzu izbucni într-un plâns disperat.

— Domnule căpitan! Cerul v-a trimis. Sunt singură, părăsită aici. Dirigintele a plecat aseară după dumneavoastră şi m-a lăsat singură să predau sovieticilor oficiul. Sunt disperată. Vă rog să mă luaţi de aici. Altfel mă omor, or să mă batjocorească!

Neaşteptându-mă la o asemenea scenă dramatică am căutat să liniştesc fata şi am rugat-o să-mi facă legătura cu divizia. În acest timp întrebând-o unde se aflau locuitorii, am aflat de la ea că toţi erau plecaţi la celălalt capăt al târgului să întâmpine armata sovietică.

Obţinând legătura dorită, am raportat generalului cele găsite aici, urmând să caut a afla ce era cu regimentele.

Abia am terminat convorbirea cu generalul, când locotenentul Frank, care plecase cu tancheta spre ieşirea din nord a Edineţului, adică în direcţia de unde trebuiau să vină sovieticii, s-a înapoiat şi a raportat:

— Domnule căpitan, am surprins întreaga populaţie evreiască a târgului strânsă într-o adunare sărbătorească la celălalt capăt. Erau toţi: bărbaţi, femei, tineri, bătrâni,

copii, cu steguleţe, flori, pancarte, tablouri cu Marx, Lenin, Stalin, îmbrăcaţi de sărbătoare, aşteptând sosirea trupelor sovietice. Când am apărut în spatele lor cu cele două tanchete, s-a produs o panică de nedescris. Am auzit un strigăt: „Românii! Vin românii!” Într-o secundă au azvârlit totul la pământ şi s-au năpustit într-o fugă nebună peste câmp, spre pădure. Într-un minut, câmpul pe care erau strânşi câteva mii de oameni a rămas gol, acoperit cu flori zdrobite şi steguleţe roşii, pancarte…

Deci asta era. De aceea localitatea era pustie. Nu le trecuse prin minte că românii s-ar mai fi putut întoarce. Efectul surpriză se produsese. Judecasem bine situaţia. Punctul cel mai periculos – contactul cu populaţia – se elimina.

M-am deplasat personal la marginea târgului şi, într-adevăr, pe o întindere mare, de-o parte şi alta a şoselei, toate acele pavoazări acopereau iarba ca la sfârşitul unui iarmaroc. Privind coamele de deal ce înconjurau târgul am văzut, nevenindu-mi să cred, adevărate furnicare omeneşti urcând pantele, frânţi de mijloc, în grabă mare şi dispărând în pădurile de pe creste. Când avuseseră timp, în acest interval de 10 – 15 minute, să parcurgă o asemenea distanţă era de necrezut. Îi observam furnicând la 2 – 3 kilometri distanţă. Ce făcuse frica!

Pe când urmăream această desfăşurare de oameni

pe dealurile dinspre est, către nord, pe şoseaua care încingea, ca un brâu alb, dealul dinspre intrare în Edineţ, chiar pe la jumătatea lui, apăru capul coloanei unei unităţi motorizate sovietice.

Era aproape ora zece.

Capul coloanei, unde se distingea cu ochii liberi o unitate de autoblindate, s-a oprit pe deal, acolo unde şoseaua începu să coboare.

Din maşină s-a dat jos un grup de 4 – 5 ofiţeri, care au deschis o hartă.

Prin binoclu îi vedeam cum discutau şi priveam cu nedumerire mişcarea de oameni pe dealuri.

Un alt moment delicat depăşit! Ce s-ar fi întâmplat, mă întrebam începând să simt savoarea jocului cu neprevăzutul, dacă toate acestea se petreceau cu 15 minute mai devreme? Scena s-ar fi desfăşurat chiar sub ochii sovieticilor. Ce ar fi făcut aceştia?

Am lăsat pe locotenentul Frank cu o tanchetă la intrarea în Edineţ, cu misiunea de a aştepta coloana sovietică, a lua legătura cu comandantul ei, a preda localitatea şi a se înapoia la detaşament, care-l va aştepta pe şosea, dincolo de pod.

Eu m-am înapoiat la oficiul poştal, am cerut legătura cu generalul, am raportat cele petrecute şi măsurile luate. În ce privea legătura cu două regimente, nu am putut s-o

realizez.

— Misiunea dumitale este îndeplinită, îmi spuse generalul. Lasă-l pe Frank să ia legătura cu armata sovietică şi să predea târgul, apoi înapoiază-te la divizie.

— Prea bine, domnule general, vă cer dezlegarea să iau şi telefonista cu detaşamentul. Închipuiţi-vă. O fată tânără părăsită în acest târg duşmănos, la discreţia oricărui abuz. E disperată şi plânge, rugându-mă să n-o las aici.

— Ce ordin are? întrebă generalul sec.

— Să predea sovieticilor oficiul, i-am răspuns.

— Nu pot să mă amestec în dispoziţiuni privind instituţiile civile.

Biata fată auzise tot şi se porni pe un plâns sfâşietor. Îi săltau umerii în sughiţuri şi lacrimile îi curgeau şiroaie. Se uita cu ochii rugători, implorând mila şi salvarea.

Am făcut totul s-o liniştesc: nu i se va întâmpla nimic, există dispoziţii guvernamentale care vor fi respectate… Va veni şi ea cu primul mijloc. Când voi ajunge la Prut, am să-i telefonez şi am s-o ajut… Eram foarte impresionat de disperarea fetei, şi i-am dat o notă către locotenentul Frank, ca la trecere s-o ia cu el pe tanchetă.

Detaşamentul s-a constituit în faţa oficiului şi sub privirile îngrozite ale fetei s-a depărtat, ieşind din târg.

La punctul convenit, detaşamentul se opri pentru a aştepta tancheta cu locotenentul Frank. Nemaisocotind necesară prezenţa celor două autocamioane cu trupa, am ordonat acestora să-şi continue drumul spre Prut, rămânând cu cealaltă tanchetă să-l aştept pe locotenentul Frank.

În această aşteptare timpul trecea încet. Cu mai puţin de un ceas mai înainte, din acelaşi punct, contemplasem necunoscutul pe care pornisem să-l înfrunt, să-l întorc în favoarea mea. Totul se dezlegase însă într-un mod grotesc: o spaimă trasă unui muşuroi de oameni! Îmi spuneam: „De la sublim, la ridicol, nu este decât un pas”… şi acel pas, îl făcusem? Dacă nu ar fi fost incidentul cu telefonista mi-ar fi venit să zâmbesc, dar aceasta mă întristase. Simţeam că nu procedasem bine. Trebuia luată telefonista: nu avusese niciun rost rămânerea ei acolo. Ea tot nu putea apăra centrala telefonică şi aceasta putea fi predată şi de localnici. Până unde ducea birocratismul exagerat şi teama de răspundere! Dacă lt. Frank nu se opreşte la telefon?

Trecuseră peste trei sferturi de oră şi locotenentul Frank nu mai venea. Dacă era reţinut de ruşi? Dacă populaţia l-a reclamat inventând cine ştie ce poveste cu acuzaţii că le-a stricat manifestaţia, sau că a tras în oameni? De câte nu puteau fi ei în stare pentru a-şi

răzbuna ridicola înfrângere. Nimic nu ar fi fost exclus din toate astea. Partea mai neliniştitoare însă era că nici nu puteam părăsi pe ofiţer, şi niciun puteam interveni în favoarea lui. Ordinul generalului îmi cerea să-l las pe locotenentul Frank să ia legătura cu sovieticii, iar eu să vin cu detaşamentul înapoi. Or, după cele văzute, eu executasem ordinul pe jumătate: am lăsat pe ofiţer să ia legătura cu trupele invadatoare, am trimis grosul detaşamentului înapoi, iar eu am rămas să-mi aştept subalternul pentru orice eventualitate.

Dacă se punea problema de tras la răspundere, comandantul detaşamentului era acela, nu subalternul, deci nu-mi rămânea altă alternativă decât aceea: dacă locotenentul Frank nu se înapoiază într-un timp determinat, va trebui să mă înapoiez la Edineţ… După mai bine de o oră de aşteptare apăru deodată din marginea localităţii, tancheta aşteptată, care alerga în toată viteza celor 40 km pe oră, lăsând în urmă un nor de praf.

Am răsuflat uşurat. Vine. Am pus binoclul la ochi să identific pe locotenentul Frank, care era ieşit în afara turelei, iar pe tanchetă… telefonista. O aducea! Bravo Frank! Mi se luase o piatră de pe inimă. Fata era salvată.

În zece minute Frank ajunse la locul de întâlnire şi-mi raportă cele petrecute:

Coloana motorizată sovietică după ce mai staţionase

un timp pe colina de la intrarea Edineţului, îşi reluase mersul, apropiindu-se de localitate. Ofiţerul român aştepta la un punct de la marginea târgului, de unde putea să fie foarte bine văzut, ceea ce se şi întâmplase, de altfel.

Maşina comandantului, în care sta un general de brigadă sovietic, a venit în capul coloanei şi s-a apropiat de tancheta românească.

Locotenentul Frank, cu un interpret, a ieşit din tanchetă şi a mers spre maşina generalului, care a coborât la rândul său. A urmat salutul, generalul a ascultat cele ce i-a spus interpretul, precum că localitatea e liberă de trupe şi o dă în primire fără nicio stricăciune. În timpul care se scursese de la ieşirea detaşamentului românesc şi până la venirea coloanei de maşini ruseşti, populaţia refugiată în pădurile de pe colinele dimprejur, văzând pe români că pleacă a început să se înapoieze în localitate, s-au strâns în jurul generalului vociferând, reclamând pe ofiţerul român şi arătând steagurile roşii de pe jos.

Generalul sovietic, cu un semn din mână comandă trupei să îndepărteze populaţia. Cu gesturi brutale, soldaţii silesc pe oameni să lase o distanţă respectabilă faţă de el şi ofiţerul român. Fără a mai fi tulburat, generalul întrebă ce s-a făcut cu unitatea de care de luptă pe care a văzut-o în localitate. Era vorba de cele două tanchete pe care ruşii le observaseră de pe deal şi care i-au determinat să se

oprească în afara Edineţului. Au crezut că au de-a face cu tancuri şi au fost prudenţi, deoarece autoblindatele lor erau maşini de tip vechi, foarte vulnerabile la un atac cu tunurile de pe tancuri. Deci bietele tanchete impuseseră sovieticilor!

După ce a primit formal localitatea, generalul întinse mâna ofiţerului român, spre consternarea celor din jur.

Trecând prin dreptul oficiului poştal, românii văzură în stradă tânăra telefonistă cu o valijoară în mână. Disperată aproape se aruncă înaintea tanchetei pentru a o face să oprească. Nimeni nu o mai întrebă nimic: îi luară valiza şi o urcară sus, pornind la drum.

În timpul în care ofiţerul povestise acestea, se văzu la liziera de jos a pădurii apărând capul coloanei sovietice. Nu mai era timp de stat. Cele trei tanchete, cu toată viteza, iau drumul întoarcerii, urmărite la o distanţă de 3 – 4 km de autoblindatele sovietice. Toată nădejdea le era în motoarele tanchetelor pentru că mai aveau 20 km de drum până la Prut. Un nou contact cu sovieticii era nedorit. Nu se putea şti ce ar fi intervenit. Timpul păru nesfârşit de lung. La un moment dat coloana sovietică opreşte, opresc şi maşinile româneşti pentru a da timp motoarelor să se mai răcească: merseseră cu toată viteza până aici. Apoi tanchetele îşi reluară mersul, văzând cum coloana sovietică rămâne pe loc, apoi dispare cu totul.

Curând se zări Prutul în vale şi punctul de trecere la Ripiceni, unde se desfăşura o intensă activitate de traversare.

În sfârşit am ajuns! Ofiţerii comandamentului ne-au primit cu exclamaţii de uşurare. Unul a spus „Credem că nu vă mai întoarceţi!”

Generalul era în faţa comandamentului şi aştepta raportul. Era mulţumit.

În faţa lui şi ceva mai departe am observat câţiva civili cu barbă, legaţi fedeleş de mâini şi alături de ei, o grămadă de steaguri roşii, pancarte, fotografii ca acelea lăsate pe câmp la Edineţ.

Nu am avut timp să întreb nimic, pentru că generalul Racoviţă, văzând încotro mă uit, îmi spuse:

— În ce priveşte pe aceşti provocatori, îi voi trimite în faţa Curţii marţiale.

De unde erau! Cine-i adusese? Eu nu ştiam nimic.

Imediat ce mă despărţii de general am luat pe subofiţer la întrebări:

— Ce-i cu oamenii aceştia? Cine i-a adus?

— Sunt arestaţi de noi la Edineţ.

— Cine a dat ordin?

— Şeful de post, care avea ordin de la domnul general să aresteze pe căpeteniile tulburătorilor.

Jandarmii, de cum au ajuns, au şi pornit la

vânătoarea suspecţilor pe care-i ştiau. I-au arestat cu steaguri cu tot, i-au aruncat în maşină, au spus soldaţilor să-i acopere ca să nu-i vedeţi şi i-au adus aici.

Dacă avusesem până acum vreo emoţie, cea mai mare o încercam în acest moment. Îmi trecu prin minte: dacă generalul sovietic ar fi ascultat vociferările populaţiei şi nu i-ar fi împrăştiat, ce scandal ar fi ieşit! Dar dacă nu aş fi trimis mai înainte autocamioanele cu soldaţii peste Prut? Era un act grav. Deşi arestarea se făcuse de autorităţi încă în drept să o facă, atât timp cât teritoriul nu fusese predat fiind încă sub autoritate românească… În sfârşit, episodul Edineţ se terminase.

Eu, căpitanul comandant al detaşamentului de atunci, nu puteam să bănuiesc că, după un an încheiat, tot în iunie, armatele româneşti vor purcede din nou pe urmele acelui micuţ detaşament, care simbolic, săvârşise o revenire pe pământul ce-i era smuls, trăgând cu talpa şenilelor micilor tanchete dârele pe unde vor luneca divizii blindate şi armate întregi, departe, mult, în imensitatea spaţiului spre Răsărit!

*

Retragerea în sectorul Diviziei a 2-a Cavalerie s-a continuat în ziua aceea şi în cele următoare cu rezultate dezastruoase. Fără să se tragă un foc, fără să aibă loc cea mai mică încăierare, mai mult de jumătatea efectivului ei s-

a pierdut: oameni, cai, armament, materiale.

Atât în sectorul Diviziei a 2-a cât şi în toată Basarabia, sovieticii nu au respectat înţelegerea şi, călcând-o în picioare, s-au repezit la trecerile de la Prut. În graba lor, orice coloană întâlneau, o opreau, o înconjurau cu tancurile, intrau printre cai pentru a crea debandadă în unităţi şi pentru a nu se mai putea menţine ordinea şi disciplina de către ofiţeri.

Separau trupe de ofiţeri şi, adresându-se soldaţilor, le spuneau: „Cei care sunteţi basarabeni, luaţi-vă caii, echipamentul, armele şi plecaţi acasă. Sunteţi liberi!

Basarabenii, în mare parte, aşa au făcut. În primul moment cine nu era tentat să scape de armată? În felul acesta Regimentul 6 Roşiori – Bălţi a fost complet desfiinţat. Celorlalţi le făceau „invitaţie” să rămână în raionul sovietic.

Ofiţerii Regimentului 7 Roşiori – Iaşi au fost, în frunte cu colonelul Vasile Mancaş separaţi de trupă. Soldaţii au fost daţi jos de pe cai, li s-au luat cizmele din picioare şi, după ce s-au făcut simulacre de execuţie şi alte intimidări au fost goniţi spre Prut.

Stindardul regimentului a fost salvat de locotenentul Paul Cuţic – adjunctul regimentului – care, după ce a îngropat lemnul, a luat pajura în buzunar şi mătasea şi-a înfăşurat-o pe sub cămaşă.

Situaţia comandamentului aşezat pe malul Prutului, având trecerea dinaintea ochilor, era dintre cele mai dramatice. Neputincioşi, de la general la ultimul ofiţer, priveau cu braţele încrucişate la dezastrul din faţa lor. Peste pod treceau cu intermitenţă resturile regimentelor, pe grupe, plutoane sau persoane izolate; unii călări, alţii pe jos, cu sau fără arme, prăfuiţi, obosiţi şi mai ales jigniţi şi demoralizaţi. Se salvau care cum puteau de prăpădul abătut asupra lor.

Din informaţiile ce se primeau continuu, din legăturile cu unităţile vecine, care se retrăgeau, peste tot, acelaşi comportament din partea armatei sovietice. Poate că Divizia a 2-a Cavalerie avusese o situaţie mai uşoară pentru că zona dintre Nistru şi Prut era cea mai îngustă. Dar de la Soroca, Chişinău ea începea să se dubleze, să se tripleze spre Cetatea Albă. Unităţile din acele zone au avut mult de suferit, deoarece trebuiau să gonească fără încetare pentru a nu se întâlni cu sovieticii la Prut, iar aceştia coborau din nord pe Prut, la Galaţi, închizând trecerile la poduri şi oprind orice mişcare.

Era limpede că sovieticii aveau dispoziţii să bareze trecerile, interzicând evacuări de bunuri şi de oameni deşi aceştia aveau dreptul să beneficieze de cele trei zile stabilite pentru a părăsi provincia. În marea lor majoritate, aceste treceri au fost împiedicate şi dacă s-au făcut, au

fost cu multe peripeţii şi mari emoţii.

La comandamentul diviziei domnea descurajarea şi tristeţea. Se primeau informaţii că regimentele soseau zdrobite, numai resturi din ele, că despre multe nu se ştia nimic. Că apăreau unităţi fără comandanţi şi comandanţi fără trupă, ceea ce crea o stare de confuzie totală. Divizia se reducea acuma la câteva simulacre de escadroane, ca şi cum ar fi fost decimată într-o luptă grea. Mai mult, starea fizică şi morală a trupei era deplorabilă. Oamenii, nemâncaţi, nedormiţi, panicaţi şi umiliţi de contactul cu sovieticii, ajunseseră cu greu la Prut. Ştiind că nu aveau voie să tragă, căutau disperaţi să scape de noi umilinţe. Rapoartele lor nu făceau decât să confirme comportarea brutală a trupelor sovietice din toată zona.

La pod, în faţa comandamentului, trecea şi populaţia civilă care cu ce putuse să scape. În căruţe, trăsuri sau cu spinarea, cărau bruma celor luate cu ei. Erau oameni înstăriţi, orăşeni, proprietari, funcţionari, ţărani. Ei părăsiseră tot avutul şi fiecare avea de povestit multe întâmplări prin care trecuse până ce ajunsese la Prut.

În mijlocul acestor oameni deznădăjduiţi, care totuşi se salvaseră, trebuia să depui mari eforturi pentru a nu te lăsa copleşit de suferinţele lor. La un moment dat, de maximă tensiune, toţi ofiţerii, în frunte cu generalul Racoviţă, asistaseră la o scenă foarte impresionantă. Şeful

de Stat Major al diviziei, lt. col. Victor Siminel, izbucnise în lacrimi când aflase că familia sa, originară din Basarabia, nu putuse să se salveze, deoarece sovieticii îi întorseseră pe toţi din drum. Lacrimile acelea pentru pierderea pământului Basarabiei, pe care rămâneau părăsite şi reţinute cu forţa atâtea suflete româneşti, erau împărtăşite de toţi ofiţerii.

De la Bucureşti telefonul suna, chemând pe cineva de la divizie.

— Cine e?

— Aici generalul Victor Dombrowski, cu cine vorbesc?

Auzind cine era, am luat receptorul din mâna telefonistului. Îl cunoşteam pe general bine, era atunci primarul Capitalei, şi îl avusesem comandant la Regimentul de Gardă Călare.

— Alo, domnule general, aici este căpitanul Magherescu.

— Bună ziua, măi, şi bini-mi pari că ti găsesc pi tini. Uite bre, să vezi că la pod, la sectorul vostru, ruşii ăia au oprit oili meli, 250 de capete di oi astrahan. Trimitiţi voi delegaţi să tratezi cu ruşii. Bre, nu au voie prin convenţie să oprească animale mici. Măi dragă, e păcat să pierd şi asta, distul s-o dus dracu’ cu moşia me!

Auzind vocea panicată a generalului faţă de

posibilitatea pierderii oilor sale, am constatat cât de departe era Bucureştiul de drama în care se găseau populaţia basarabeană şi armata română!

I-am răspuns cu mâhnire în glas:

— Domnule general, noi ne-am pierdut aproape toată divizia şi dumneavoastră reclamaţi oile!

Dar asta nu era totul. În vârtejul acestor zile, când totul se năruie în jur, deschizând o prăpastie a cărei adâncime nu o bănuiam încă, veni o adresă trimisă de Marele Stat Major – Secţia a V-a. Aceasta era o listă-circulară trimisă de generalul Gheorghe Tătăranu pentru lucrarea lui de tactică a infanteriei. Era un procedeu uzitat în armată. Autorii militari, pentru a nu risca, se asigurau, înainte de apariţia cărţii lor, de cumpărători printre ofiţeri şi lansau astfel de liste de înscriere. A veni în asemenea momente cu interesele tale personale era similar cu telefonul generalului pentru oile lui!

Toţi care soseau din Basarabia povesteau despre comportarea sălbatic de duşmănoasă a evreilor. Îmi amintesc cum în centrul Lipcanilor, unde era promenada, deseori văzusem telefonişti şi telegrafişti, pe subofiţeri şi uneori pe sublocotenenţi în mijlocul grupurilor de tinere evreice şi evrei, glumind şi stând într-o atmosferă veselă şi prietenească, de vorbă. Mulţi aveau prietene evreice.

Tocmai asta mă nedumirea acuma. Cum era posibil ca şi populaţia evreiască, prietenă cu cavalerişţii în Lipcani, în legături şi relaţii bune până acum, să se transforme deodată şi să-i atace atât de mişeleşte. În sectorul Diviziei 3 Cavalerie, dinspre Chişinău, evreii s-au dedat la acţiuni de o perfidie fără seamăn. Cum drumul de retragere a Regimentului 9 Roşiori trecea peste Cogâlnic, în dreptul unei localităţi podul era în reparaţie. Drumul ducea pe lângă o râpă şi era marcat noaptea cu felinare aprinse. Evreii au deplasat felinarele pe direcţia râpei, îndreptând astfel greşit o întreagă coloană: s-au răsturnat căruţe, cai, oameni, omorând şi rănind pe majoritatea dintre ei. A fost una din dureroasele pierderi şi nimeni nu-şi explica de ce atâta ură din partea populaţiei evreieşti împotriva românilor.

Dinspre partea Bucovinei, aceleaşi ştiri cu privire la evrei, mai ales. Peste tot trupele române în retragere au fost atacate de evrei chiar şi cu focuri de armă, cum a fost la Rădăuţi, unde grănicerii au fost prinşi, dezbrăcaţi, batjocoriţi şi femeile au aruncat apă fierbinte peste ei.

Această avalanşă de ştiri care arătau şi confirmau atitudinea generală a întregii populaţii evreieşti din Basarabia şi Bucovina, a făcut să-mi amintesc cuvintele bătrânului ministru conservator Petre Carp. Acesta, care ocrotise pe evrei, dându-le drepturi şi punându-se garant

pentru ei o viaţă întreagă, ajunsese să spună la bătrâneţe, când – înfrânt politiceşte – asista la intrarea nemţilor în Bucureşti, în 1916, cu care ocazie văzu dezmăţul la care s-au dedat evreii la primirea nemţilor, oferindu-le flori şi devenind cozile lor de topor –, adresându-se unui prieten intim:

„Voi fi nevoit să-mi revizuiesc întreaga politică privind pe evrei! Totdeauna ei sunt cu duşmanul poporului nostru!

Nu se putea o mai amară recunoaştere a unei înfrângeri şi nu se putea caracteriza mai perfect acest element: totdeauna era de partea duşmanului nostru!

*

Trecuseră câteva zile de la începerea evacuării Basarabiei şi divizia reuşise să-şi refacă 50 la sută din efectiv. Situaţia era ceva mai clară: aproape în totalitate, soldaţii basarabeni rămăseseră acasă cu cai, echipament şi armament, de aceea divizia începuse reorganizarea cu efective reduse.

În asemenea momente, într-una din dimineţile zilei a patra sau a cincea, în biroul meu intră un căpitan scund, nebărbierit, plin de noroi, cu uniforma ferfeniţă. Se opri în faţa mea şi, mai înainte de a fi recunoscut, lovi pintenii, duse mâna la şapcă şi „raportă soldăţeşte”:

„Să trăieşti, dragul meu

Soarta noastră fuse
Crudă de-astă dată,
Mica mea oştire fuse sfărâmată…”

Abia atunci îl recunoscui: era fostul meu camarad de la Regimentul 9 Roşiori, pe timpul cât îl comandase colonelul Ion Antonescu: căpitanul Ticuţă Ştefănescu.

— Domnule căpitan, vă dădusem dispărut! Ce bine că vă văd, dar în ce hal sunteţi!…

— Ce să fac, tot escadronul meu de basarabeni a fugit din prima zi şi eu am venit până aici singur cu încă doi ofiţeri, mergând numai în timpul nopţii şi ascunzându-ne ziua prin vii sau în vreo casă izolată. Ne-a trecut Prutul un ţăran şi iată-ne!

„Mica mea oştire fuse sfărâmată…”

Fără să se bată! – am completat în gând, cu amărăciune.

Ca încheiere, ca epilog cutremurător la această sfâşietoare dramă românească se oferă gestul eroic, – al supremei jertfe pe altarul patriei, al celui mai înalt patriotism şi al onoarei militare – al locotenentului Dumitru Iepure din Regimentul 3 Călăraşi al Diviziei 3 Cavalerie. Unitatea locotenentului Iepure fiind oprită de tancurile sovietice, ofiţerul român a cerut să fie lăsat deschis drumul de trecere a trupei. Un ofiţer sovietic l-a ameninţat cu pistolul şi l-a scuipat, încercând să-i smulgă

epoleţii. Locotenentul Iepure, cunoscut în ţară prin activitatea sa sportivă, a dovedit cel mai înalt grad de disciplină militară şi de demnitate. Neputând să riposteze, deoarece trupele aveau ordin categoric să nu tragă sub niciun motiv, punând ca atare interesul ţării mai presus de orice şi, în acelaşi timp, neputând admite ca onoarea uniformei de ofiţer român să fie lezată, cu iuţeala fulgerului cumpăneşte, judecă şi trage concluzia, trecând la acţiune cu reflexul real al ofiţerului de Cavalerie. Locotenentul Iepure scoate pistolul din toc şi se împuşcă în tâmplă în faţa unităţii sale şi a sovieticilor.

Cadavrul ofiţerului român a fost lăsat în drum unde a fost mutilat de evrei, care i-au scos ochii.

Dar onoarea întregii armate din Basarabia fusese salvată prin sacrificiul locotenentului Iepure! Patria însă nu numai că nu i-a fost recunoscătoare, dar nici nu-i mai ştie numele!

Ecoul acestei drame ajunse la Bucureşti, ca şi în restul ţării, destul de estompat. Realitatea aceasta brutal descoperită, ce consta în comportarea sovieticilor, strecurase teamă în suflete. Toţi se întrebau unde se vor opri invadatorii şi fiecare se gândea la ce ar putea să i se întâmple lui şi familiei sale. În această predispoziţie, episodul cedării rămânea o dramă consumată, ale cărei grozăvii nu mai trebuiau propagate. Era o jertfă admisă şi,

ca orice jertfă, trebuia uitată. Românii voiau să uite, instinctul le şoptea că vor veni alte încercări, mai grele!

Întreaga ţară era mortificată de această lovitură. Nu discuta şi nu se plângea.

Pentru informarea Marelui Stat Major asupra desfăşurării operaţiei de evacuare, divizia întocmise un raport detailat, semnat de generalul comandant şi contrasemnat de şeful Biroului 2 Informaţii. În acest raport se arăta „negru pe alb" cum decursese operaţia. În concluzie, se spunea în raport că „trupele erau demoralizate, umilite, batjocorite, fără a putea să se apere şi deci forţa combativă este foarte scăzută. Aceste trupe nu mai pot lupta cu bune rezultate".

Fiind un raport foarte important, generalul mă trimise la Bucureşti chiar pe mine, şeful Biroului 2 Informaţii.

Ajungând în Capitală, după ce-mi îndeplinii misiunea, am trecut pe acasă, apoi imediat m-am dus să-l văd pe colonelul Mircea Elefterescu, cu care făcusem serviciul „9 roşiori", sub comanda colonelului Ion Antonescu, acum generalul Antonescu. Rămăsesem în legătură cu Elefterescu, eram prieteni şi-l vizitam acum ca să aflu ce se mai întâmpla cu generalul, care locuia pe strada Paharnicului, unde nu avea voie să primească pe nimeni, mai ales în ultimul timp, de când era la dispoziţia

Ministerului Apărării.

Colonelul m-a primit cu deosebit interes. Voia să ştie tot ce s-a petrecut în Basarabia şi Bucovina de Nord. Nici nu-i venea să creadă ce auzea. După ce am terminat de povestit, l-am întrebat:

— Dar domnul general ce zice?

— Revoltat. În istoria ţării nu s-a înscris cedarea de teritoriu fără luptă. Luptam o zi, două, trei, dar luptam şi pierdeam în mod onorabil, prin luptă, chiar dacă era o luptă inegală. Dar aşa? S-au demoralizat trupele şi s-au suferit pierderi ca după o bătălie. Acum s-a deschis pofta ungurilor şi a bulgarilor. Şi ce se mai poate face? Domnul general va face un protest energic zilele acestea.

— Ce credeţi, domnule colonel, de situaţia politică?

— Dragul meu, cred că singurul care mai poate salva ceva e domnul general Antonescu. Asta e şi părerea tuturor camarazilor cu care am vorbit în ultimul timp.

*

În ziua următoare eram înapoi la comandamentul diviziei, unde am raportat generalului despre cele ce făcusem şi aflasem la Bucureşti.

— Da, şi eu sunt convins că singurul care poate domina situaţia actuală a ţării este generalul Antonescu.

Am discutat mai multe asupra situaţiei existente în ţară şi generalul Racoviţă, descoperind că eu aveam

legături vechi cu generalul Antonescu, şi pentru că el însuşi era un vechi admirator al său, aceasta făcu să se întărească mai mult încrederea şi simpatia dintre noi.

Terminându-se operaţia evacuării, divizia fusese mutată la Botoşani pentru refacere şi recompletare.

Părăsind Prutul, un act din istoria ţării se încheiase. Pagina fusese întoarsă cu 22 de ani înapoi. Basarabia şi nordul Bucovinei nu mai făceau parte din trupul României. Prutul, pe care-l vedeam desenându-se domol, rămânea firul despărţitor, menit de acum încolo să facă stavilă şi graniţă: golaşă şi slabă graniţă!

Cu numai 22 de ani în urmă, prin actul din 1918 se curmase o nedreptate care-şi prelungise efectul ei malefic aproape un secol şi iată că se repeta din nou în 1940!

Basarabia, care prin întinderea şi geografia ei, limita, relieful şi Nistrul, constituise oblonul ce închisese spre răsărit calea patrulelor nedorite, fusese smulsă, iar vatra românească urma de acum încolo să fie apărată numai de fereastra Prutului, prin care vecinii puteau să privească oricând şi cât voiau, prin care puteau pătrunde toate vânturile potrivnice. Această fereastră puteau de acum încolo s-o deschidă oricând, cu o simplă împingere de umăr, cei de dincolo. La aceasta se mai adăuga şi marea spărtură a acoperişului pe care-l constituia mândra Bucovină. Aceasta adusese acum vecinătatea U.R.S.S.

până în marginea codrului Herţei, la doi paşi de Dorohoi, deschizând invaziei toate văile apelor Moldovei, de-a lungul lor, până la Focşani – Galaţi.

Prin pierderea acestor două provincii, România fusese lipsită de scutul ei firesc, pe care parcă natura înadins îl rotunjise astfel încât să dea sălaş unui neam pus la încrucişarea de drumuri istorice, pentru a trăi şi a fi ferit de valurile vremurilor ce ar încerca să-l disloce.

Privind harta ţării astfel mutilată, nu puteai să nu te gândeşti la imaginea unui cioban păzindu-şi turma, rezemat în bâta lui, căruia i s-a smuls cojocul din spinare, rămânând în cămaşă să întâmpine viforniţa din miazănoapte.

Dar încă în acele momente dramatice nu-ţi puteai oferi perspectiva unei analize mai cuprinzătoare a situaţiei. Vor trebui să mai treacă luni pentru a deveni evidentă pentru toţi.

SCURT ISTORIC

Pentru că toate cele povestite – fapte şi simţiri omeneşti – sunt produsul unor evenimente istorice îndepărtate mult de data când ele sunt scrise, nu au putut fi încadrate strict în date istorice, ci într-un cadru mai larg, singurul criteriu pozitiv.

Actul cedării Basarabiei constituind un element generator al unor evenimente care au zguduit lumea, găsesc bine venite o serie de precizări istorice, cu atât mai mult justificate, cu cât actualmente ele nu stau atât de uşor la îndemâna cititorilor prea solicitaţi de viaţa cotidiană.

După răsunătoarele victorii româneşti din iulie-august-septembrie 1917 de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, frontul românesc se stabilizează pe linia Siretului inferior – Moldova. România rămâne ruptă în două: Oltenia-Muntenia sub ocupaţie germană şi Moldova – cu armata întreagă şi mulţi refugiaţi – liberă.

Armata trebuia să ţină piept duşmanilor pe front şi să stăpânească hoardele armatei ţariste intrate în debandadă. La această stare se adăuga greutatea de a hrăni o imensă aglomerare de oameni cu numai resursele Moldovei.

Pe frontul Antantei, situaţia militară la începutul lui 1918 nu aducea nimic îmbucurător.

Franţei i se cerea un nou Verdun. Anglia, şi ea era epuizată, Italia era învinsă la Piave – Isonzo.

Rusia, în plină revoluţie, ducea tratative de pace cu Germania.

Guvernul român avea de înfruntat greutăţi enorme, peste puterile lui.

Avea în faţă problema inamicului de pe front şi din interior. Armatele ruseşti, foste aliate, părăseau frontul, intrând în debandadă, prădând şi jefuind, făcându-şi drum spre Basarabia, apoi – pentru a linişti anarhia – şi de aici, peste Nistru.

Cu această misiune, armata română calcă pe pământul Basarabiei, smulsă Moldovei prin Tratatul ruso-turc din 1812, când Turcia – condusă de un sultan slab – cedează provincia Rusiei, pentru a-i dovedi că nu intenţionează s-o atace din spate odată cu marea armată a lui Napoleon. Rusia ţaristă şi-a luat astfel cea mai bună garanţie de intervenţie în Balcani şi drumul spre Constantinopol era deschis.

La Iaşi se formează Cabinetul Averescu, care duce tratative de pace cu Germania – pace separată. În aceste tratative nu se pomeneşte numele Basarabiei. Ruşii încheie pacea cu Puterile Centrale la Brest-Litovsk, la 3 martie 1918.

România încheie pacea de la Buftea, la 5 martie 1918, prin care pierdea Dobrogea până la Dunăre şi cedează Austro-Ungariei punctele dominante ale Carpaţilor. Se adăugase verbal că România va putea alipi Basarabia dacă o va ocupa, compensaţie pentru pierderea Dobrogei.

Armata română ocupa întreaga Basarabie şi era

prinsă în stingerea focarelor anarhice. Această provincie era total dezorganizată, ruinată, funcţionarii anarhizaţi, comerţul la pământ, proprietăţile mari şi mici distruse, agricultorii proprietari alungaţi şi totul lăsat în paragină. Trebuiau luate urgente măsuri administrative de îndreptare şi de siguranţă publică. Trebuie să se intervină cu armata pentru a se relua cultivarea pământului, pentru a ajuta Moldova ce nu mai putea face faţă excedentului de populaţie.

S-au luat măsuri pentru punerea în bună stare a comunicaţiilor, atât pe căile ferate cât şi pe şosele. Conducerea locală a convenit că era necesar ca toate căile ferate ale Basarabiei să treacă la Direcţia Generală a Căilor Ferate Române. Acesta a fost primul act oficial al unirii României cu Basarabia.

Ca urmare a desfăşurării evenimentelor, în Consiliul de Miniştri din 22 martie 1918, de sub conducerea lui Alexandru Marghiloman, se pune în discuţie unirea Basarabiei cu România.

Külman, Cancelarul Germaniei, într-o telegramă adresată lui Marghiloman, arată că Germania încuviinţează această unire, dacă ea se face prin autodeterminare. Turcia şi Bulgaria fac aceleaşi declaraţii, Bulgaria, mai ales, văzând cu ochi buni această unire. Numai Austro-Ungaria păstrează rezerve.

În ziua următoare, la Consiliul de Miniştri participă şi Ion Inculeţ – preşedintele Sfatului Ţării al Republicii Moldoveneşti Basarabene, dl Ciugureanu prezidentul Consiliului, şi Pan Halipa, Vice-preşedinte. Mai participă şi Constantin Stere, deputat basarabean.

Se admite de către aceştia unirea sub un singur guvern şi un singur parlament acela al României.

Această şedinţă a unirii Basarabiei s-a ţinut la Iaşi în fostul palat al domnitorului Mihail Sturdza.

În ziua de 27 martie, Marghiloman cu miniştrii sunt la Chişinău, unde la ora 18,30, la Sfatul Ţării se votează unirea cu 86 voturi pentru, 36 abţineri şi 3 împotrivă.

„… În puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna. Basarabia se uneşte cu mama sa, România”.

În ziua de 30 martie e serbată la Iaşi, în casa fostului domnitor Alexandru Ion Cuza, unirea cu Basarabia.

Această unire, consacrată prin act politic, consfinţeşte starea de fapte. După cea mai recentă hartă a timpului (1915) Basarabia era locuită de 3 milioane de locuitori, dintre care: 85.000 ruşi, 210.000 ucraineni, 2 milioane moldoveni şi alte naţionalităţi.

După declaraţiile lui Alexandru Marghiloman, ideea unirii cu România a pornit spontan din Basarabia. În 1917,

din iniţiativa unui soviet din Odesa, se adună la Chişinău Congresul moldovenilor din toată Rusia. Primul gând a fost să se proclame autonomia ei, politică, economică şi teritorială. Congresul a convocat Sfatul Ţării pentru ca el să conducă treburile Basarabiei. Acesta începe prin a organiza teritoriul. Se formează un guvern care nu are nicio stabilitate din cauza lipsei de bani, de armată. Fugarii de pe front continuau să se constituie în comitete şi bande, dedându-se la atentate.

În aceste momente de închegare a unei conştiinţe naţionale dincolo de Prut, România, prinsă cu problemele ei, nu a putut acorda atenţie acestei mişcări. Niciun picior de regăţean nu se afla pe atunci pe pământul Basarabiei.

Singura adunare pornită din liber arbitru a fost numai aceasta. Dar când ordinea publică era în primejdie, aproape de cataclism, doi oameni – Christi şi Pelivan – au venit la Iaşi pentru a cere ajutor generalului rus Cerbacef – comandantul trupelor ruse din Moldova. El însă se afla în asemenea situaţie că trupele române trebuiau să-l apere de trupele ruseşti proprii.

Având loc dezbateri în Sfatul Ţării la Chişinău, s-a cerut ajutor României care a dat un batalion de 1.000 ardeleni. Ei, fiind prizonieri eliberaţi, trebuiau să se întoarcă în ţară. Aceşti ardeleni, ajunşi în Chişinău, au fost atacaţi, dezarmaţi şi luaţi prizonieri. S-a creat asemenea

panică încât jumătate din Sfatul Ţării a fugit la Iaşi şi a cerut ajutor armatei române.

Guvernul român a trimis pe generalul Broşteanu cu vânătorii lui de munte, care au fost primiţi în triumf. A fost prima oară că ostaşii români au călcat în Basarabia.

După primirea rezultatului votului de la Sfatul Ţării, Marghiloman povestea:

„După ce ni se comunică rezultatul votului eu iau cuvântul. Spun: «În numele poporului român şi al regelui României, cu adâncă emoţie şi falnică mândrie, iau act de hotărârea cvasiunanimă a Sfatului Ţării. La rândul meu, declar că de azi înainte Basarabia este pe vecie unită cu România! În aceste clipe mari, să ne închinăm cu smerenie în faţa geniului rasei noastre, care, după o despărţire de un veac şi mai bine, găseşte singură calea firească spre mântuire. Cale firească arătată de istorie…”

În sală delir: generalii români cădeau în braţele deputaţilor, soldaţii sărutau pe ofiţeri. Nu a mai fost cortegiu, nici paradă, a fost o mulţime în delir, un potop care ducea spre Catedrală. În imensa Catedrală din Chişinău, iluminată ca de Paşte, episcopul Gurie proclama pe regele Ferdinand şi pe regina Maria ca domni stăpânitori ai Basarabiei.

Şi azi mă închin cu slavă în faţa modeştilor deputaţi din Sfatul Ţării. Erau acolo mulţi oameni cu o cultură

rudimentară, erau oameni sărmani, ieşiţi din popor, lângă intelectuali de seamă, niciunul nu a fost mai prejos la marea chemare”.

*

Aşadar această provincie, în jurul căreia se dezbătuse cu rezultate triumfătoare viabilitatea continuităţi îi etnice, în ciuda vicisitudinilor, fusese cedată, aşa cum se ştie, în urma unei hotărâri deliberate de un Consiliu de Coroană, sub presiunea forţei militare sovietice, prezidat de Carol al II-lea, şi adusă la cunoştinţa armatei în ultimul moment, neavând timp decât să se supună, copleşită de imensitatea dramei.

Un singur glas de protest se ridică de pe tot cuprinsul neamului, glasul care răsuna ecoul amintirii entuziasmului alipirii Basarabiei, din 30 martie 1918. Unul din principalii factori ai pacificării Basarabiei, prin măsurile luate – ca armata să-i dezarmeze şi să-i trimită peste Nistru pe cei ce alcătuiau resturile armatei ţariste anarhizate – era cel mai în măsură să primească cu profundă durere şi revoltă actul cedării fără luptă. Acesta era generalul Ion Antonescu!

Fiind informat despre felul în care a decurs cedarea, prevăzând că şi alte lovituri vor fi primite de ţară, el îşi oferă serviciile şi sfatul său regelui, cerându-i audienţă. Aceasta i-a fost mai întâi refuzată, apoi acceptată, dar

nefiind primit de rege, ci de sfetnicul său, fostul colonel de cavalerie Ernest Urdăreanu.

Generalul Antonescu nu a acceptat să stea de vorbă cu el şi i-a spus părăsind palatul regal: „Să nu te mai aşezi între ţară şi rege”. Peste 24 de ore este chemat la Palat şi primit de rege, căruia i-a arătat situaţia în care a aruncat ţara.

La plecare, generalul i-a înmânat scrisoarea de mai jos:

Majestate,

Ţara se prăbuşeşte.

În Basarabia şi Bucovina se petrec scene sfâşietoare!

Mari şi mici unităţi, surprinse, părăsite, se lasă dezarmate la prima ameninţare.

Funcţionarii, familiile lor şi ale ofiţerilor, au fost lăsaţi pradă celei mai groaznice urgii. Materiale imense şi depozite militare acumulate acolo din incurie şi menţinute până în ultimul moment au rămas în mâna inamicului.

Iată, Majestate, schiţat în fugă numai un capitol al tragediei şi al calvarului unui Neam, care este numai la început:

Poporul şi Armata au fost dezarmate fără luptă. Demoralizarea lor este fără limită. Lipsa lor de încredere în conducători este totală. Ura lor contra vinovaţilor, a

tuturor vinovaţilor de ieri şi de astăzi, creşte.

Consiliul de Coroană v-a hotărât să cedaţi. Deciziunea a dezlănţuit haosul. Consecinţa lui, anarhia şi anarhizarea, sunt numai la începutul lor. Ţara care simte, Ţara care vede, Ţara care presimte, este consternată şi în panică. Este consternată şi în panică fiindcă a auzit de repetate ori pe prim-miniştrii şi pe miniştrii săi declarând că: «Suntem înarmaţi până în dinţi», că «nu vom ceda nicio brazdă», că «să avem încredere oarbă şi fără control în şefi şi în priceperea şi înţelepciunea Regelui».

Nicio replică nu a fost tolerată, orice strigăt public de alarmă a fost înăbuşit adesea sângeros.

Ţara a mai avut încredere pentru că generalul, pe care Majestatea Voastră l-a acoperit cu cea mai mare încredere, a declarat recent la Chişinău că sunteţi «cel mai puternic rege din Europa». Ţara a avut încredere când a declarat că «a încins-o un brâu de foc, de fier şi beton».

Realitatea însă s-a răzbunat.

S-a răzbunat fiindcă era alta, cu totul alta. Dar, Majestate, acestea sunt fapte consumate. Acum trebuie să ne întrebăm ce vom face?

Lăsăm totul baltă şi ne răfuim între noi? Sau strângem rândurile şi, uitând totul, încercăm chiar şi imposibilul?

Încercarea nu trebuie s-o facă tot cei ce sunt vinovaţi

de a fi pregătit şi dezlănţuit catastrofa.

Trebuie să schimbaţi imediat şi sistemul şi oamenii.

Dacă Majestatea Voastră nu va pleca nici acum, în acest ceas suprem, urechea la durerile neamului, prăbuşirea totală, prăbuşirea iremediabilă va urma.

Am prevenit de ani de zile în scris şi verbal şi guvernele, şi pe şefii militari răspunzători, şi pe Majestatea Voastră că va veni catastrofa de azi... Am fost socotit însă ca răzvrătit şi lovit ca atare!

În faţa catastrofei am uitat totul!

Sunt gata să dau concursul, dar la atitudine cinstită, trebuie să mi se răspundă prin atitudine cinstită.

Nu mă voi răzbuna şi nu voi răzbuna pe nimeni. Mă voi sili numai să salvez ce mai este de salvat din Coroană, din ordine, din graniţe. Ascultă-mă cel puţin în acest ceas, Majestate.

Nu am fost un duşman al Majestăţii Voastre. Am fost un slujitor fanatic al acestui Neam. Am fost înlăturat prin intrigi şi calomnii de aceia care au dus Ţara unde este şi de forţele oculte. Nu mai asculta de aceştia, Majestate!

Ei te-au dus unde eşti şi ne-au dus unde ne găsim.

Este ultimul meu strigăt de alarmă, Majestate!”

general ION ANTONESCU

iulie 1940

Vocea aceasta rămânea pierdută în tapiseria cabinetului regal şi scrisoarea în mapa confidenţială a regelui. Nimic din răsunetul ei sfâşietor nu ajungea în acel moment dramatic la urechea ţării, ca dătătoare de noi speranţe, de încredere. Orizontul se întuneca din ce în ce de jur împrejurul graniţelor.

Drept urmare a acestui protest, generalul este trimis la Mănăstirea Bistriţa – Vâlcea, cu domiciliu forţat.

Conţinutul acelei scrisori era, de fapt, pe lângă un zdrobitor rechizitoriu şi un breviar al unei întregi politici duse de Carol al II-lea pe timpul domniei sale (6 iunie 1930 – 6 septembrie 1940)

În toate actele politice ale acestei perioade, regele dicta toate măsurile guvernamentale mai însemnate. Cei care au încercat să-i opună rezistenţă au trebuit sau să plece sau să cedeze. În ultimii ani guvernarea a fost deţinută de oameni care au renunţat la orice veleităţi politice: Gheorghe Tătărăscu, Armand Călinescu, generalul Gheorghe Argeşanu, Ion Gigurtu.

Carol II, renunţând la drepturile de moştenitor al tronului prin actul din 1925, ca urmare a refuzului de a se separa de Elena Lupescu, îşi părăseşte familia, copilul, soţia, ţara, renunţând la tron şi, devenind un simplu particular pe nume Carol Caraiman, pleacă cu Elena Lupescu şi se stabileşte la Paris.

Ionel I. C. Brătianu – şeful Partidului Liberal, generalul Averescu, Iuliu Maniu erau bărbaţii de stat care girau valabilitatea actului.

Forţele destinului care mână oamenii şi popoarele pe calea predestinării nu întârzie să se arate. În iulie 1927 Regele Ferdinand moare. În regretul sincer al ţării este dus la cripta de veci din biserica de la Curtea de Argeş. Dintre copiii „regelui loial", lipsea fiul cel mare. Îşi abjurase părintele şi după moarte după ce în viaţă îl amărâse în cele mai frumoase momente ale unui monarh, când obţine victoria. Locul regelui este luat de un copil, Mihai I, în vârstă de 6 ani, tutelat de regenţa compusă din patriarhul Miron Cristea, prinţul Nicolae, fratele lui Carol, şi Gheorghe Buzdugan – preşedintele Curţii de Casaţie.

Moare Ionel Brătianu, venit la guvern în ultimele zile ale regelui Ferdinand, pe care, muribund fiind, l-a speriat cu gogoriţa suveranilor: ameninţarea cu „dictatura militară" din partea prim-ministrului Averescu, cel mai loial slujitor al ţării şi tronului.

În cortul în care zăcea, în faţa castelului Pelişor, mareşalul Averescu, chemat urgent de rege, se prezintă ca să asculte din gura lui cererea de a-şi da demisia.

„Averescu, dumneata ai fost cel mai credincios slujitor al tronului. Sunt foarte amărât că trebuie să-ţi cer demisia. Dar mă bizui pe loialitatea ta. Iartă-mă".

Dintr-odată dispăreau trei oameni care mai puteau trăi atât de mult încât să se şteargă pentru ţară până şi amintirea numelui de Carol. Astfel, din 1927 drumul spre domnie se deschidea liber lui Carol. Au trebuit să mai treacă 3 ani, timp folosit de acesta pentru a se informa, a face legături cu oameni de încredere în ţară şi cu oameni influenţi în afară. La vila lui din Neuilly, lângă Paris, primea pe oricine venea să-l viziteze şi ţinea registrul de vizite deschis.

În ţara începuse să se simtă criza unei conduceri. Şefii partidelor politice nu puteau fi mulţumiţi că în capul ţării se afla un rege-copil şi o regenţă care se slăbea în componenţă prin moartea lui Buzdugan şi înlocuirea lui cu C. Sărăţeanu în octombrie 1929. Ei încep să privească în afară, înspre Carol. Fiecare partid îşi trimite emisarii. Carol îi primeşte pe toţi şi se pregăteşte pentru reîntoarcere, care are loc la 6 iunie 1930 sub guvernarea naţional-ţărănistă a lui Iuliu Maniu, căruia îi promite să vină fără Elena Lupescu.

Întoarcerea în ţară a lui Carol seamănă cu un scenariu de operetă. În sfârşit prinţul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen depune jurământul ca rege, devenind Carol al II-lea iar fiul său, regele Mihai, devine acum Mare Voievod de Alba Iulia.

Primul gând a lui Carol al II-lea a fost de a încălca

angajamentele luate, între care promisiunea de a nu aduce pe Elena Lupescu în ţară. Încercările lui Maniu şi ale mareşalului Averescu să-l facă să renunţe nu duc la niciun rezultat. Regina mamă Elena pleacă în străinătate.

Planul lui Carol este să instituie o domnie personală, ştirbind puterea şi drepturile celor două mari partide istorice: Liberal şi Naţional-Ţărănesc. Deviza „divide et impera" este aplicată. Îşi începe opera de scindare a partidelor creând diferende. Partidele istorice sunt torpilate de guverne de specialişti: Nicolae Iorga – Argetoianu.

În acest timp mişcarea legionară, cu Corneliu Zelea Codreanu începuse să se afirme cu acţiuni ameninţătoare: crime, teroare, dezordine. Imitând mişcările din Italia şi Germania şi bazat pe un curent de reacţie românească contra încercărilor de stânga (cum au fost greva de la Lupeni sau Griviţa CFR) şi împotriva importanţei evreimii în viaţa economică a ţării, legionarismul, curent politic neînsemnat în 1931, începe să câştige teren, să se impună, deoarece lupta contra păcatelor regimului politic şi ale guvernelor. Urmărind, pe linia politicii externe, o aderare imediată la Axa Berlin-Roma iar în politica internă promovând anticomunismul, antisemitismul şi xenofobia, era, în acelaşi timp, o organizaţie paramilitară cu unităţi antrenate şi disciplinate. Din aceste formaţii iau naştere

„echipele morţii” care ridică asasinatul la „act eroic” şi – sub oblăduirea unui misticism eroic – dezlănţuie un lanţ de asasinate.

Atitudinea guvernanţilor faţă de acest curent născut în rândurile tineretului român a fost tolerantă, înţelegătoare, părtinitoare. Partidele la putere au folosit legionarismul ca pe o masă de manevră împotriva adversarilor. Regele însuşi a dat sprijin Gărzii de Fier. Marii industriaşi, ca Nicolae Malaxa şi Max Auschnit susţineau şi finanţau Garda. Intelectualii de seamă aderaseră cu entuziasm la Legiune (prof. Nae Ionescu, I. Gane, Pamfil Şeicaru, prof. Găvănescu etc) Ea a avut libertatea unei mişcări de agitaţie şi de propagandă, mărindu-şi numărul de aderenţi în rândul populaţiei, ba chiar şi al armatei. Şefii ei s-au bucurat de impunitate chiar şi în faţa crimei (Codreanu a fost achitat în urma uciderii unui comisar la Iaşi).

Guvernarea naţional-ţărăniştilor, din primii săi ani de domnie nu a dat rezultatele aşteptate. Partidul nu mai poate păstra coeziunea maselor populare. Guvernarea dintre anii 1928 – 1931, 1932 – 33 a fost falimentară. Realizările lor nu au atins promisiunile făcute ţărănimii de a desfiinţa marea proprietate, ci dimpotrivă, mica proprietate ţărănească era în pericol de a fi înghiţită de marii latifundiari. Ei au tras şi în muncitori la Lupeni şi

Griviţa. În rezumat, acest partid nu a satisfăcut nevoite maselor pe care se baza, pierzându-şi popularitatea. Activitatea parlamentară cunoaşte cea mai scăzută formă de manifestare: prin scandaluri şi bătăi.

Aceasta face ca o bună parte a maselor decepţionate de naţional-ţărănişti să se îndrepte spre Garda de Fier în cursul anilor 1933 – 1937.

În momentul în care influenţa Gărzii de Fier devenise supărătoare, Carol al II-lea încredinţează, în 1933, guvernul lui I. G. Duca – şeful Partidului Liberal – cu însărcinarea de a dizolva Garda. Ca urmare I.G. Duca este asasinat de legionari în noaptea de 29/30 decembrie 1933, în gara Sinaia, pe când venea în audienţă la rege. Asasinii au fost glorificaţi sub denumirea de „Decemvirii”.

În locul lui I.G. Duca este numit dr. C. Angelescu. În timpul acestei guvernări generalul Ion Antonescu deţine postul de şef al Marelui Stat Major.

Cu toată desfiinţarea ei legală, Garda este tolerată de guvernul Tătărăscu (venit la conducere la 5 ianuarie 1934) şi peste un an reapare sub numele de „Totul pentru Ţară”, denumire aleasă chiar de Carol al II-lea.

Ca partid devenit legal în 1935, Garda iese la suprafaţă mai puternic, cu toate formaţiile sale paramilitare. Seria crimelor este reluată: Mihail Stelescu, fost legionar, este omorât în timp ce se afla internat în

spital. Decanul Universităţii din Cluj, prof. Bratu, este atacat şi rănit, tăindu-i-se urechea. Elevii de liceu simpatizanţi legionari îşi ameninţă profesorii cu pistolul ca să obţină note bune. În acest timp, al guvernării lui Tătărăscu, Garda a avut frâu liber, putând face orice. Între anii 1933 – 1937, Partidul Liberal a abordat politici de sprijinire excesivă a marii industrii, scădere a puterii de cumpărare a ţărănimii şi sporire a impozitelor, de micşorare a preţurilor la muncile agricole, la care s-a mai adăugat şi scăderea standardului de viaţă al funcţionarilor şi muncitorilor.

Este timpul de a arăta legăturile care apropiau pe generalul Antonescu de legionari. Încă de pe timpul când se afla în Anglia, în 1924, ca ataşat militar, acestuia îi ajunseseră la ureche ştirile din ţară despre crimele politice comise de Corneliu Zelea Codreanu: (asasinarea celui care-l anchetase ş.a.). Venit în ţară în 1927, Antonescu păstră o atitudine dezaprobatoare faţă de acţiunile lui Codreanu. După înapoierea în ţară a regelui Carol al II-lea în 1930, evenimentele europene evoluând rapid prin ascensiunea lui Hitler şi ele având ecou şi la noi, unde domnia nouă a lui Carol nu adusese un climat moral şi politic sănătos, generalul începe să se intereseze mai îndeaproape de mişcarea legionară.

El îşi exprimă prima dată opiniile asupra Gărzii de

Fier la audienţa de la rege din 1933, când se înapoiase de la Geneva, audienţă care a durat 8 ore!

Regele întrebase:

— Ce crezi despre Garda de Fier?

— Nu pot da un răspuns categoric, pentru că vechile partide au putregaiul lor. Cunosc firma, dar nu şi ce se ascunde în spatele ei. Se pare însă că doreşte binele ţării. Eu sunt cel mai mare adversar al celor ce tulbură viaţa internă a stalului, oricine ar fi ei. Avem nevoie de unire pentru păstrarea graniţelor. Altfel prăbuşirea lor este inevitabilă.

Din 1933 generalul Antonescu vedea ameninţările ce abia începeau să se contureze la graniţele noastre, de jur împrejur, şi atrăgea atenţia regelui, fapt care nu va fi luat în seamă.

Pe Corneliu Zelea Codreanu generalul îl cunoaşte abia în 1936. Această cunoştinţă a fost prilejuită prin Nicolae Mareş, un vechi prieten al generalului şi înfocat susţinător al legionarilor. El l-a determinat până în cele din urmă, împotriva dorinţei lui Antonescu, să-l întâlnească pe Codreanu, întâlnire la care a mai contribuit şi generalul Zizi Cantacuzino – legionar în Sfatul Legiunii – şi el vechi camarad de arme al generalului Antonescu.

Această întâlnire s-a înfăptuit numai fiindcă în 1936 Garda de Fier ajunsese să aibă următoarea situaţie

politică:

După procesul urmat asasinării lui I.G. Duca, din 1933, în anul 1935 Garda de Fier îşi reia activitatea legală ca partid politic. Pentru că ideile mari şi îndrăzneţe pe care le prezenta nu erau susţinute de nume cunoscute care să inspire încredere maselor, toţi fiind tineri şi neexperimentaţi, se simţea nevoia prezenţei unor personalităţi de mare prestigiu în mişcare. S-a pus atunci problema atragerii generalului Antonescu. Aceasta nu ar fi fost ceva nou sau original, pentru că şi Hitler procedase la fel atrăgând în mişcare pe Ludendorff.

Cu ocazia discuţiilor purtate mai întâi între generalul Zizi Cantacuzino şi Codreanu, pe de o parte, şi apoi între Codreanu şi Nicolae Mareş pe de alta, acesta spusese:

— Domnule Codreanu, ai 30 de ani de viaţă tânără şi entuziastă. Generalul Antonescu are cincizeci de ani şi un trecut şi o experienţă cum puţini au sau au avut vreodată în România. O asociaţie între dumneavoastră doi ar da ceva remarcabil, ar fi ceva extraordinar pentru binele Patriei. Aveţi tinereţe, aveţi elan, dar vă lipseşte un stat major şi nu aveţi niciun program. Cum voiţi să guvernaţi?

— Domnule Mareş – i-a răspuns Codreanu – să nu crezi că este aşa de greu să conduci un stat. Cât priveşte programul, nu am nevoie de niciunul. Când voi veni la putere, voi vedea ce este de făcut. Doresc totuşi să-l

cunosc pe generalul Antonescu şi să stau de vorbă cu dânsul.

Este extrem de interesant de remarcat faptul că aceste acţiuni, desfăşurate cu doi ani mai înainte de a avea loc sus-amintita întâlnire, au fost întreprinse de prieteni şi admiratorii generalului, care urmăreau salvarea ţării, fără ştirea acestuia. Generalul Antonescu rămăsese tot timpul străin de aceste frământări. Cum se explică? Iată ce spune Nicolae Mareş:

„Partidul vechilor conservatori desfiinţat, ia naştere Liga «Vlad Ţepeş» în care au intrat mulţi oameni proeminenţi ai fostului partid, printre care: Grigore Filipescu, Alex. Perieţeanu, Emil Ottulescu, Nicolae Mareş, Emanoil Hagi Moscu, Costache Sturdza, Zizi Cantacuzino şi alţii.

Liga se transformă în noul Partid Conservator, sub preşedinţia lui Gr. Filipescu, care a făcut parte din guvernul lui Nicolae Iorga din 1931 – 1932”.

După căderea guvernului Iorga, Gr. Filipescu a făcut cartel cu Naţional-ţărăniştii. Mulţi dintre fruntaşii conservatori s-au retras dorind să organizeze o nouă grupare politică. Garda de Fier constituia atracţia principală, căreia intenţionau să-i dea un stat major din oameni cu experienţă.

Ei pretindeau însă la conducere un om de suprafaţă

şi, după concepţia lor, acesta era generalul Antonescu. Ţara şi armata mai ales, cunoşteau capacitatea sa intelectuală, profesională şi morală, care-l situa mult deasupra oamenilor de vază ai vremii. Era cunoscută munca lui fără preget oriunde fusese aşezat, în posturi de mare răspundere:

— La Şcoala Superioară de Război, unde a introdus metode noi de predare;

— La marele Stat Major în calitate de şef al acestuia;

— La Ministerul Apărării Naţionale.

Ca rezultat al acestei munci depuse în scopul ridicării armatei şi al luptei neînfricate duse contra indolenţei, incapacităţii, relei credinţe şi corupţiei, el a întâmpinat adversităţi şi răutăţi atât de mari încât în 1934 a fost silit să-şi dea demisia de la şefia Marelui Stat Major.

În memoriul adresat regelui în vara lui 1940 Antonescu arată:

„... Majestatea Voastră îşi aminteşte – nu se poate să nu-şi amintească – mandatul imperativ pe care mi l-aţi dat în decembrie 1933, să redresez şi să reorganizez armata.

Majestatea Voastră nu a uitat discuţia avută în această privinţă, în care am arătat starea deplorabilă a armatei, cauzele acestei stări şi principiile tehnice, morale şi naţionale de care eram călăuzit. Majestatea Voastră a aprobat întru totul vederile mele, mi-a asigurat sprijinul

său în toate şi în contra tuturor.

Armat cu asigurările şi sprijinul regal, am pornit la o muncă titanică.

A doua zi, toate forţele oculte, toţi beneficiarii incorecţi ai unei situaţii preponderente, toţi invidioşii, toţi care făcuseră dovada incuriei[1], nepriceperii şi neputinţei lor în redresarea statului, s-au coalizat pentru a dărâma prin intrigă şi ură pe acela care ştiau că venise să-i scoată cu biciul din viaţa politică românească, pentru că o dezonorau şi o duceau cu vorbe sonore, încet, dar sigur, la pieire.

După câteva luni de luptă, de perseverenţă, de umiliri, ajungând la convingerea că nu eram susţinut după cum îmi promisese Majestatea Voastră şi primul ministru Gh. Tătărăscu, am trimis acestuia, la cererea sa, la 20 iunie 1934 Prefaţa la Planul general al organizării armatei. Printre altele în această scrisoare arătam:

«Ţara este astăzi într-o totală imposibilitate de a se apăra dacă va fi atacată. Armata este complet dezarmată, pseudoinstruită şi demoralizată.

Dacă va fi chemată astăzi să apere frontierele, va fi, cu toate sacrificiile de vieţi ce i se vor cere, care vor fi pe cât de numeroase pe atât de inutile, un dezastru militar unic în istoria popoarelor.

---

1 Neglijenţă, neîngrijire. – Din fr. *incurie*, lat. *incuria*.

După el va urma cu siguranţă, la scurt interval de timp, dezastrul social şi politic, care ne va costa nu numai graniţele României Mari, dar ne va duce la situaţia de a nu ne putea opri nici la cele ale României din 1916...

Dacă o facem imediat avem putinţa, sper eu, de redresare. Nu e numai nevoie de bani. Oricâţi vom avea, cu sistemul actual se merge la dezastru. Pe lângă bani trebuie un plan, o voinţă fermă, continuitate şi energie în aplicarea lui.

Se cere înlăturarea, fără milă, a farsorilor, a prevaricatorilor[2]*, care, ridicându-se la conducere prin alte mijloace decât acelea pe care le dau meritele, trecutul şi munca, trebuie alungaţi».*

Şi generalul continuă:

«Acest avertisment nu a avut niciun ecou în inima şi sufletul lui Tătărăscu. Eu şi Ministrul Apărării, generalul Anghelescu, am rămas la posturile noastre şi acesta a continuat masurile odioase de sabotare în contra acţiunii de redresare a armatei pe care o duceam la Marele Stat Major cu aprobarea Majestăţii Voastre. Exasperat şi convins că orice perseverenţă a mea e nu numai inutilă, dar şi pernicioasă moralului armatei şi încrederii ei în şefi, am preferat să plec. Am scris prim-ministrului scrisorile din 7 şi 8 dec. 1934. Acestea au stârnit explozia.

---

2 Care își încalcă îndatoririle legale; care trădează o cauză. [Cf. lat. *praevaricator*, fr. *prévaricateur*]

Plecarea mea de la Marele Stat Major, furtunoasa şedinţă a Parlamentului în favoarea acţiunii mele şi începutul de agitaţie al străzii, cu care nu aveam absolut nicio legătură, au fost încercări zadarnice, deoarece răul a triumfat.

Eu am făcut sacrificiul, iar generalul Paul Anghelescu cu consorţiul generalului N. Uică, col. Tătărăscu şi Moruzof, au continuat opera care a atins azi maturitatea».

Într-adevăr, iată ce-i scria domnului Tătărăscu în scrisoarea din 7 decembrie 1934:

„Dat fiind această situaţie care mă împiedică total de a lucra, fiindcă trebuie să mă apăr la orice pas, găsesc că a mai persevera în a rămâne în capul instituţiei, este a contribui la anihilarea activităţii ei şi să mă fac părtaş la dezastrul moral şi militar pe care-l pregătim cu astfel de ignobile şi criminale procedee.

Putregaiul este aşa de mare, încât a rămâne în mijlocul lui înseamnă a-mi lega şi eu numele de un dezastru care e inevitabil, dacă continuăm sistemul şi metodele de lucru actuale”.

Astfel generalul Antonescu este silit să-şi dea demisia din postul de şef al Marelui Stat Major din motivele pe care prea clar le expune în „Memoriu” către rege. În locul lui vine generalul Samsonovici, care continuă

vechiul sistem sub patronajul ministrului apărării naţionale, generalul Paul Anghelescu. Oamenii aduşi de el produc enormul scandal „Škoda”, în urma căruia generalul Sică Popescu îşi zboară creierii. Procesul a fost pentru mita care s-a luat în comanda de tunuri pentru armată. Prestigiul regelui iese şi el alterat, deoarece opinia publică vede în spatele cifrului „Palaelibus” pe rege, care încasa comisioane de milioane de lei. Generalul Sică Popescu s-a sacrificat pentru a nu divulga acest nume.

După cum s-a văzut, persoana şi acţiunea generalului Antonescu, întreprinsă şi eşuată în 1933 – 34, ajunseseră de notorietate publică (şedinţă furtunoasă în parlament, întruniri publice). În felul acesta era de aşteptat ca oameni cu adevărat patrioţi, să-şi îndrepte privirile asupra sa în opera de redresare a ţării şi a armatei, pe care el o începuse. La aceasta se mai adăuga şi renumele lui încă din primul război mondial, când se impusese prin capacitatea şi caracterul său neşovăielnic atât marilor şefi ai armatei, cât şi conducătorilor politici. Ionel Brătianu, Octavian Goga, Gr. Filipescu şi atâţia alţii fiind în strânse legături cu el.

După această înfrângere suferită de generalul Antonescu, aceşti oameni trecuţi la Garda de Fier au văzut în el pe viitorul conducător al legiunii. Dar el era militar activ şi nu avea voie să facă politică. Ei nu puteau să-l

compromită şi de aceea aşteptau prilejul când se va ivi un conflict mai puternic în care generalul ar fi fost împins la un gest hotărâtor: de a-şi da demisia din armată. Până atunci ei nu cutezaseră să-i facă vreo propunere.

După trecerea a doi ani de la darea demisiei din postul de şef al Marelui Stat Major al Armatei, iniţiatorii acestei apropieri, văzând că actul demisiei din armată nu se produce, au însărcinat pe prof. Nicolae Mareş să mijlocească întrevederea Antonescu-Codreanu.

Generalul Antonescu, obişnuit cu aceste consultări cu oamenii politici ai ţării şi privind cu simpatie ideile puse la temelia mişcării, seriozitatea şi popularitatea ei în rândurile tineretului şi cum Garda de Fier era singurul organ politic rămas nepătat şi necompromis până atunci, mai mult, curios să-l cunoască pe şeful şi creatorul mişcării, acceptă întrevederea. Aceasta a avut loc la Predeal, pe Cioplea, la vila generalului.

Din discuţiile duse cu Codreanu, generalul a tras concluziile sale:

„— Codreanu era un om încrezut, rigid în cele mai multe cazuri şi cu idei greşite în multe privinţe. Ca om de acţiune ştia ce vrea şi înţelegea să meargă spre scopul propus cu orice risc.

— Avea idei excelente ca organizator şi realizator.

— Nu avea niciun program pe plan intern.

— În politica externă era categoric pentru Axa Berlin-Roma. Cunoştea perfect starea de lucruri din Germania şi pregătirile ce se făceau acolo pentru război”.

Atunci când a declarat că în 24 de ore de la venirea sa la putere va trece de partea Axei, generalul i-a spus:

— Domnule Codreanu, primul pe care va trebui să-l împuşti, în acest caz, va fi generalul Antonescu!

Când generalul l-a întrebat:

— Eşti dumneata pregătit să vii acum la putere? Codreanu a răspuns:

— Nu doresc acest lucru acum.

— Atunci de ce aţâţi masele? Cine o să ia puterea? Dacă împingi ţara la revoluţie, vei avea roadele culese de Kerenski, fără ca dumneata să fii măcar un Kerenski. Nu ai nici cultura, nici talentul lui oratoric, spusese generalul.

— La putere vreau să veniţi dumneavoastră. La adăpostul dumneavoastră doresc să-mi organizez partidul şi abia după aceea voi cere conducerea treburilor statului, a fost răspunsul lui Codreanu.

Acesta fiind un perfect cunoscător al treburilor interne din Germania lui Hitler, al cărui imitator şi tributar ideologic era, înţelegea astfel să-l imite pe Hitler, care, la adăpostul personalităţii marelui Hindenburg, îşi consolidase puterea şi rămăsese apoi şeful statului german Ceea ce însă uita Codreanu era faptul că generalul

Antonescu nu era Hindenburg, om ajuns la sfârşitul vieţii şi al carierei politice, şi nici Codreanu nu era Hitler, care ştia perfect ce voia să facă şi pe ce oameni poate conta. Apoi, Codreanu nu se bucura de marea popularitate de atunci a lui Hitler.

Revenind acum la guvernarea Tătărăscu, partidul său, în decursul anilor 1933 – 37, îşi pierduse popularitatea. În primul rând şi-o pierduse prin sprijinirea excesivă a marii industrii, sporirea impozitelor şi creşterea nemulţumirilor de care am vorbit mai sus.

Datorită acestor cauze, alegerile din 1937 însărcinară din nou pe Gh. Tătărăscu să formeze guvernul, dar el nu a obţinut majoritatea în parlament. Singurul partid în drept să-şi mărească popularitatea de pe urma acestei înfrângeri era cel Naţional-Ţărănesc. Dar şi acesta a făcut greşeli: în 1935, după doi ani de guvernare liberală, când nemulţumirile se arătau în masa alegătorilor, Partidul Ţărănesc a dat o convocare prin care chema la o demonstraţie toate organizaţiile din ţară, dar, cu trei zile înaintea desfăşurării ei, când participanţii erau sosiţi, conducerea partidului amână fără termen manifestaţia. Conducerea primise virtual asigurări de la rege că Partidul Naţional-Liberal este căzut şi că în curând va veni la putere Partidul Ţărănesc. Li se cerea în schimb să renunţe la manifestaţie. Promisiunea regelui nu s-a

înfăptuit şi ziua de 15 noiembrie 1935 a marcat începutul slăbirii acestei mari grupări politice. Opoziţia trecând în defensivă rămâne câmpul liber extremei drepte, care porneşte o serie de acte de o violenţă rar întâlnită, cum au fost ocuparea Palatului de Justiţie, cu ocazia alegerii Baroului de Ilfov, sau campania de desfiinţare a ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa", socotite evreieşti.

Un alt act politic greşit al naţional-ţărăniştilor are loc din iniţiativa lui Iuliu Maniu, care, pentru alegerile din 1937, încheie un pact de neagresiune cu partidul „Totul pentru Ţară", la care a aderat şi Gheorghe Brătianu.

Acest pact a deschis dintr-odată mişcării legionare cele mai largi posibilităţi, punând-o în situaţia de a se prezenta de data aceasta în alegeri sub girul moral al celui mai mare partid al ţării, care a renunţat astfel la a combate mişcarea de extremă dreaptă şi tot şirul ei de crime. Garda a putut, la adăpostul numelui lui Maniu, să intre în pătura ţărănească şi astfel s-a întărit curentul antisemit şi fascist.

Ca rezultat în alegeri, Garda obţine 500.000 voturi, cu 100.000 voturi după ţărănişti. Partidul Liberal a căzut în alegeri şi astfel democraţia a fost înfrântă. Drumul spre dictatura regală era deschis.

Pus în faţa acestui scrutin unic în istoria politică a României, când un guvern la putere, fiind însărcinat să

facă alegerile, cade şi iese o minoritate socotită până atunci o masă de manevră a regelui împotriva partidelor istorice, regele ezită să ia hotărâri. Dintre cele două forţe politice care se impuseseră, regele era atras mai mult de Gardă decât de ţărănişti, pe care, din cauza lui Maniu, nu-i mai doreşte alături de el la conducere.

Singurul obstacol era politica externă. În anul 1937 România se afla integrată în alianţe politice cu Franţa, Pactul Micii înţelegeri, Pactul balcanic. Or, aducerea la putere a unui partid politic al cărui şef declarase în mod public că „în 24 de ore de la venirea la putere face alipirea la Axă" era imposibilă.

Încep consultările. Sunt chemaţi pe rând la rege şefii marilor partide politice. Octavian Goga solicită pe generalul Antonescu să facă parte din guvernul său, dar acesta refuză prin scrisoarea din 28 decembrie 1937, redată mai jos:

„Mult stimate şi iubite domnule Goga.

Din dorinţa de a servi Ţara şi pe dumneavoastră şi numai din această dorinţă, am încercat – şi vă cer iertare dacă am greşit – o lărgire a bazei politice a viitoarei formaţii parlamentare.

Am eşuat.

În faţa acestei noi situaţii şi dat fiind că văd poate greşit un pericol în consultarea corpului electoral, înainte

ca programul dv. cu adevărat românesc şi creştin să poată fi simţii în mase... vă rog să mă iertaţi dacă, după adâncă reflecţiune, sunt nevoit de a declina cinstea ce mi-aţi făcut a vă gândi din primul moment şi la mine...”

Regele, în schimb, ţinea cu orice preţ să dea guvernului Goga un element de prestigiu şi autoritate şi a invitat pe general la palat unde a avut loc următoarea convorbire:

— Regele României uită tot ce a fost între el şi generalul Antonescu şi-l roagă să facă la fel!

— Sire, am fost târât într-un proces de bigamie, pe care l-am câştigat la Casaţie într-o adevărată apoteoză. Am fost dat afară din Marele Stat Major şi acuma sunt chemat aici?! Nu mai am nimic de adăugat!

Prima audienţă luase sfârşit.

În ziua următoare este chemat din nou la rege.

— Antonescu, îl primeşte suveranul, eşti soldat şi-ţi ordon să iei comanda Ministerului de Comunicaţii în guvernul Goga.

— Majestate, în faţa ordinului mă supun. Majestatea voastră ştie însă câte nereguli sunt la acest minister. Punându-mă la conducerea lui, eu nu voi putea patrona necinstea cuibărită acolo şi deci nu voi putea accepta contractele oneroase pentru ţară încheiate de Ministerul Comunicaţiilor.

Socotesc deci că ar fi mai bine să mă numiţi la Apărarea Naţională, mai ales că sunt militar şi că sunt atâtea lucruri mari de îndeplinit pentru Armată.

În acest fel generalul Antonescu intră în guvernul Goga – A.C. Cuza, constituit la finele lui 1937. Alegerile erau preocuparea principală a primului ministru. Legionarii. Aliaţi cu naţional-ţărăniştii prin pactul Maniu – Codreanu, dau mult de lucru guvernului. Lansând lozinca demagogică „omul şi pogonul”, aceştia câştigau în masa ţărănească săracă.

Regele, îngrijorat de perspectiva unor tulburări sângeroase cu prilejul alegerilor, cheamă din nou pe generalul Antonescu la palat, unde are loc următorul dialog:

— Cunoşti situaţia politică din ţară foarte bine, Antonescu. Dacă ai fi în locul meu ce ai face?

— Una din două Majestate: sau trebuie să te ţii pe linia constituţională, şi în acest caz este necesar să te sfătuieşti cu cei care au dat jos guvernul Tătărăscu, adică cu Maniu – Codreanu, sau să dai o lovitură de stat, alegându-ţi un om cu care să faci ce vrei…

Regele preferă soluţia constituţională.

— În acest caz, Majestate, cred că ar fi bine să formaţi un guvern naţionalist cu baze lărgite, Goga – Vaida Voievod – Codreanu. Deoarece legionarii au ajuns atât de

departe în câştigarea unui important număr de voturi, este înţelept să fie aduşi în faţa ţării să-şi dea examenul capacităţii lor de a guverna. A lupta împotriva lor ar însemna să li se facă jocul, mărindu-le mai mult numărul simpatizanţilor şi aderenţilor.

Generalul termină cu aceste cuvinte:

«Nu intra în luptă, Majestate, cu tineretul, căci te va învinge».

Atunci regele îl însărcină să ducă tratative pentru a determina o cerere de audienţă a lui Maniu şi Zelea Codreanu la Palat.

Pentru determinarea lui Codreanu, generalul a folosit pe Nicolae Mareş. Întâlnirea a avut loc la Predeal. Arătându-i scopul pentru care l-a chemat, l-a sfătuit pe Codreanu că ar fi bine să ceară această audienţă. Codreanu a răspuns:

— Nu cer acum această audienţă, fiindcă nu vreau să se spună că am fost influenţat de majestatea sa în atitudinea mea faţă de guvernul Goga.

— Rău faci, domnule Codreanu, spuse Nicolae Mareş, nu vezi că generalul Antonescu îţi deschide drumul?

— Domnule Mareş, drumul mi-l deschid cu sabia, spuse Zelea-Codreanu făcând cu braţul mişcări care voiau să arate cum ar face.

Generalul a încheiat discuţia spunând:

— Nu uita domnule Codreanu cuvintele Scripturii: *„Cine trage sabia, de sabie va muri”.*

Pentru a da o destindere acestei atmosfere, au ieşit pe panta de la Cioplea la schi. Au fost filmaţi. Acest film a adus, mai târziu, suspiciuni şi multe neplăceri generalului.

Campania electorală condusă de guvernul Goga debutează fără a se fi obţinut concilierea pe care regele şi generalul Antonescu au încercat-o. Un început de dezordine se şi iveşte când, la o întrunire legionară la Brăneşti – Ilfov, doi legionari sunt împuşcaţi de organele forţei publice. Garda, intrată în alertă, ameninţă cu răzbunare.

Generalul Antonescu, în calitate de ministru al apărării naţionale, dându-şi seama de consecinţe, îl cheamă pe Codreanu şi-l roagă *„să nu sângereze ţara, pentru că este hotărât să reprime orice violenţă cu ultima energie”*. Perspectiva unui 1907 se contura la orizont. Generalul, pe atunci locotenent, luase parte la represalii şi doar sectorul său fusese acela în care nu s-au luat măsuri extreme. Acuma i-ar fi putut veni lui rolul ce-l jucase atunci mareşalul Averescu. Era natural să facă tot posibilul ca să împiedice revenirea acelor nenorocite timpuri.

Codreanu a dat ascultare rugăminţii ministrului apărării şi alegerile au decurs în linişte.

Cabinetul Goga – A. C. Cuza s-a constituit fără participarea lui Maniu şi Codreanu, dar numai după puţin timp Octavian Goga moare. Generalului, invitat de rege să formeze guvernul, i se pune condiţia primirii anumitor persoane nedorite de el. Nu primeşte şi este numit şef al guvernului patriarhul Miron Cristea, la Ministerul Apărării rămânând însă mai departe Antonescu.

Între timp, Zelea-Codreanu trimite o scrisoare ofensatoare lui Nicolae Iorga, provocată de desele atacuri ale acestuia la adresa legionarilor.

Iorga, având trecere la Rege, se duce la palat cu scrisoarea lui Codreanu, i-o arată lui Carol şi cere ca autorul misivei să fie dat în judecată pentru ofensă şi ameninţări.

Guvernul este sesizat şi invitat să soluţioneze cazul.

Generalul Antonescu, care promisese lui Codreanu că îl va apăra atunci când va fi ameninţat, în cazul că respectă ordinea şi legalitatea, considerând că arestarea ar constitui un abuz din partea profesorului Iorga, se opune. După câteva zile de frământări în sânul guvernului, provocate de intransigenţa ministrului Apărării naţionale, acesta cade, dar se reconstituie fără generalul Antonescu.

Era drumul bătătorit al carierelor politice şi nici el nu a fost cruţat să nu păşească pe acest drum al decepţiilor.

La 10 februarie 1938 se instaurează dictatura regală, cu suprimarea Constituţiei şi desfiinţarea partidelor politice. Astfel mişcarea legionară este îndepărtată de la guvern tocmai când avea o importantă majoritate de voturi. Odată cu îndepărtarea ei, încep o scrie de acţiuni represive împotriva membrilor săi, care culminează cu împuşcarea, în 1938, a lui Corneliu Zelea-Codreanu, în pădurea de la Săftica.

Aceasta s-a întâmplat la momentul culminant al mişcării legionare, noiembrie 1937 – martie 1938, situaţia luând astfel o întorsătură de 180°, de la sprijinirea ei, la represiune; de la simpatizarea ei, la persecuţie. Este aceeaşi idee care l-a condus pe Carol al II-lea în comportamentul său faţă de grupările politice reprezentative. Aşa a procedat cu partidele istorice până le-a vlăguit, aşa face cu noul partid care avea mare popularitate, le slăbeşte şi le desfiinţează. Drumul spre dictatura personală era acum liber.

În afară de această atitudine subiectivă, mai intervenea perspectiva pericolului ce-l prezentau masele populare antrenate de promisiunile demagogice ale propagandei legionare: omul şi pogonul, sufletul şi hectarul. Mai era şi lipsa unei garanţii din partea inexperimentaţilor şi tinerilor conducători ai Gărzii. La aceasta se mai adăuga şi teroarea pe care o aduceau în

urma lor.

Înlăturată de la guvernare, Garda este împinsă în opoziţie făţişă faţă de noul regim. Începând cu 1938 Statul major legionar începe activitatea de luare a puterii, de către „Căpitan”, pe faţă. Se emit ordine şi decoraţii legionare. Se începe agitaţia împotriva lui Carol al II-lea, a camarilei şi a Elenei Lupescu.

Urmează represiunile. Într-un prim val – aprilie – mai 1938 – ele au drept scop aducerea la ascultare a Statului major legionar. Aceasta s-a realizat şi „Căpitanul” a admis dictatura regală. În toamna lui 1938 începe o altă serie de atentate: la Cluj, împotriva rectorului universitar Ştefănescu-Goangă. „Căpitanul” şi alţi şefi erau închişi, dar valul terorist fusese pregătit de elemente legionare libere, care lucrau la ordinul SS-ului german, ce nu privea cu ochi buni dictatura regală.

În acea toamnă, Carol al II-lea, împreună cu Marele Voievod de Alba Iulia întreprind o serie de vizite în Apus. Merg la Londra şi la Paris, iar în drum, la înapoiere, se opresc să viziteze pe Hitler.

Momentul politic pentru această vizită era cât se poate de neprielnic scopului propus. Acest scop nu putea fi altul decât acela de a consulta cele două mari puteri, Anglia şi Franţa, dacă, şi în ce măsură ar putea funcţiona garanţiile date prin pactele existente privind integritatea

ţării faţă de o presiune germană, care se va face simţită prin semnarea, în martie 1939, a acordului economic germano-român. Răspunsul nu putea fi decât evaziv, dar destul de limpede pentru ca un spirit ascuţit şi obişnuit cu ascunzişurile limbajului diplomatic să fi descoperit un clar „descurcaţi-vă cum puteţi”!

Era în plină criză sudetă. Hitler, încă din primăvara lui 1938, imediat după ocuparea şi încorporarea Austriei la Reich, pusese problema Sudeţilor din nordul Cehoslovaciei. Tratative laborioase fuseseră duse în tot timpul verii de guvernul Chamberlain pentru găsirea unei ieşiri din criza care ameninţa să se transforme în conflagraţie europeană. Conciliatorii de la Londra nu oboseau încet când toate formulele pentru a satisface pe Hitler, pe de-o parte, şi Cehoslovacia, pe alta. Intervenţia ruşilor în cazul unui conflict pentru apărarea cehilor depindea de survolarea teritoriului român. Iată şi o implicaţie directă a României, care urma să-şi dea asentimentul.

În această atmosferă, ce asigurări putea găsi Carol al II-lea pentru România, ţară estică, când, nu de mult, guvernul englez, pentru a-l canaliza pe Hitler spre Est, îi destinase acestuia ca zonă de influenţă gurile Dunării, Carpaţii şi Balcanii. Încă din 1938, Grigore Gafencu, ministru de externe, întrebase la Forreign Office: „Dacă

Germania are planurile ei, însemna că şi aliaţii au planurile lor. Dacă celelalte ţări nu au planurile lor, va trebui, de voie, de nevoie, să mergem alături de Germania?”

Oricum dacă în ajun de München, Carol al II-lea nu primise categoric un răspuns afirmativ la întrebarea ministrului său de externe, rămasă în aer în 1937, nu putea primi acum asigurări formale.

La Paris a găsit aceeaşi stare de încordare şi preocupări febrile pentru soluţionarea cererii germane. Franţa, din aprilie, avea, în sfârşit, un guvern pe placul Angliei. După atâtea oscilări între stânga şi dreapta, guvernul Daladier-Bonnet dădea garanţiile de care aveau nevoie britanicii pentru a se putea bizui pe Franţa.

Daladier, venind la putere, căută să lege firul intereselor anglo-franceze, atât de mult slăbit, dacă nu chiar rupt după 1918, mergând mână în mână cu englezii în problema Sudeţilor. Astfel, regele României nu a primit nici la Paris mai mult decât primise la Londra.

Singurul lucru ce-i mai rămânea de făcut era se ducă la Hitler. Şi a mers. După cum a evoluat traseul vizitelor şi ţinând seama de climatul politic, nu ar fi greu de presupus că regele României mai mult a fost împins să se ducă decât ar fi dorit s-o facă.

Primit de Hitler ca un simplu ambasador, la Berchtesgaden, lui Carol nu i-a fost dat să audă amabilităţi

din partea Führerului! Printre altele, acesta i-a spus: „Este momentul ca România să părăsească echivocul politicii sale şi să afirme cu precizie încotro merge, să nu aştepte să-i ajungă cuţitul la os”. Acestea nu erau de natură să fie pe placul unui rege plin de ambiţii şi preocupat atât de soarta ţării, cât şi de soarta proprie. Hitler i-a mai spus deschis că priveşte cu simpatie creşterea popularităţii Gărzii de Fier, organizaţie în care vede o grupare politică de încredere.

La Berchtesgaden, Carol al II-lea s-a ales cu un fel de ultimatum care însă nu a fost de natură să-l înspăimânte, dat fiind că la puţin timp după înapoiere, a dat lovitura decisivă legionarilor, ordonând să fie omorât Corneliu Codreanu. Gestul a produs mare stupefacţie în ţară, iar între legionari o paralizie totală. Ca şi şarpelui, căruia după ce i se taie capul, trupul i se mai zvârcoleşte până ce apune soarele, trupul legiunii s-a mai zvârcolit ducând crima la paroxism.

Formal, guvernul lui Armand Călinescu îşi luase această grea misiune. Era o sfidare la adresa ameninţărilor lui Hitler? Sau o răzbunare? Strada văzu în acest act reprobabil o înfruntare a nazismului. Dacă se urmărise acest lucru, atunci momentul fusese foarte bine ales, deoarece Hitler cu întregul său aparat represiv, era angajat în rezolvarea crizei cehe, care-l va ţine prins multe

luni de acum înainte. În acest timp, Dictatura regală putea să-şi creeze confortul său intern la adăpostul unei politici antigermane. Dar mai exista o variantă plauzibilă: Carol să se fi plâns lui Hitler de greutăţile pe care i le făcea Corneliu Codreanu, ameninţând cu dezordine internă, fără să fie în stare să ia conducerea statului şi să ceară mână liberă. Acest lucru putea fi posibil, cunoscând că Hitler îi declarase lordului Kirkpatrik, cu ocazia unei întrevederi, când acesta se plângea de greutăţile pe care le făcea Gandhi Angliei: „Împuşcaţi-l pe Gandhi şi dacă acest lucru nu se va dovedi suficient pentru a-i supune, împuşcaţi vreo zece membri de frunte ai Congresului. Iar dacă nici aceasta nu va fi de ajuns, împuşcaţi 200 şi aşa mai departe, până se va restabili ordinea în India!”

E interesant acest citat în ceea ce priveşte cifra de 10, deoarece, după atentatul lui Armand Călinescu, din septembrie 1939, ca represalii au fost împuşcaţi, pe locul asasinatului, zece legionari.

S-ar fi putut ca Hitler, care dorea linişte şi ordine în bazinul petrolier carpatic, ceea ce nu părea deloc exclus, să fi repetat acelaşi sfat şi lui Carol al II-lea. Oricum, pentru moment, ameninţarea legionară, care plana asupra ţării de mai bine de zece ani, agravându-se în vara lui 1938 printr-o serie de atentate, fusese suprimată, Carol al II-lea decretă crima politică drept „act de stat”. Era un lucru

fără precedent în istoria politică a ţării.

Ca urmare a împuşcării lui Codreanu, România semnează cu Germania un acord economic, parte dintr-un plan general de colaborare, care nu era deloc dezavantajos României. Totuşi, el prezenta riscul să se transforme într-o alianţă şi de aceea Grigore Gafencu găseşte de cuviinţă să întărească legăturile cu Franţa şi Anglia. Ambele ţări erau preocupate de problema Sudeţilor şi a Cehoslovaciei, dar Anglia încearcă să ajute România.

Raporturile economice cu Germania se strâng tot mai mult, iar exportul în Germania a produselor româneşti rămâne exclusiv. Astfel, grâul, lemnul şi mai ales petrolul sunt absorbite de economia germană, plata acestora făcându-se în mărci. Dacă pe plan politic Germania pierdea în influenţă, ea câştiga în schimb mult mai mult pe plan economic. Hitler fiind angajat cu totalitatea forţelor în problemele vestului şi centrului Europei, nu voia nicio complicaţie în Est. Aşa s-a făcut că asasinarea lui Codreanu a rămas fără nicio reacţie violentă din partea Germaniei.

În ce priveşte legăturile cu URSS, România nu realizează nicio apropiere importantă, cu toate eforturile depuse de ministrul Grigore Gafencu. La externe, sub ministeriatul lui Nicolae Titulescu, s-au mai făcut încercări de apropiere de URSS, dar acestea dăduseră greş. Aceasta

nu voia să recunoască Basarabia ca aparţinând României şi, ca atare, nu se puteau concepe relaţii cu un vecin careţi contestă drepturile asupra propriului teritoriu. Tot ce se putea face era de a căuta să nu se înăsprească legăturile.

Adeziunea marilor personalităţi politice, în afară de Maniu, la dictatura regală, face ca regele Carol al II-lea să guverneze cu foştii înalţi demnitari proveniţi din grupările Tătărăscu şi Armand Călinescu. O conjunctură economică favorabilă a uşurat procesul consolidării puterii regale. Producţia era în creştere prin investiţiile făcute şi sentimentul de securitate se întărea.

Începerea războiului în Polonia produce pe plan intern un viu ecou în România. Faptul că armatele germane se apropiau în drumul lor de graniţa Bucovinei, dăduse speranţă legionarilor pentru a crea confuzie şi un climat propice răsturnării dictaturii regale. Această socoteală fusese greşită, deoarece nu trupele germane vin în atingere cu frontiera Bucovinei, ci trupele sovietice, ceea ce schimbă fundamental datele situaţiei. Se produce asasinarea primului ministru Armand Călinescu.

În locul rămas liber după dispariţia lui Armand Călinescu, regele numeşte pe generalul Gheorghe Argeşanu. Acesta, ia măsuri de represalii împotriva atentatorilor împuşcându-i şi lăsându-i expuşi la locul crimei 24 de ore. După două luni guvernul este încredinţat

din nou lui Gheorghe Tătărăscu.

Politica României caută să se menţină în echilibru într-o neutralitate plină de servituţi faţă de Germania, cu care leagă tot mai multe raporturi. În acest timp dictatura lansează, pentru a crea un climat de încredere, diferite lozinci: „Nu vom ceda nicio brazdă”; „Ţara are un brâu de fier, foc şi beton”. Pe graniţa de est se încep lucrări de fortificaţie. Curentul revizionist ajunsese la paroxism susţinut de Mussolini care proteja Ungaria. Mussolini era supărat pe România de când Titulescu, ca ministru de externe, propusese şi votase primul sancţiuni economice împotriva Italiei, pe timpul ofensivei acesteia în Abisinia.

Ca urmare a acestei politici de autolinişţire, guvernul dictatorial, prin şeful ei, Gh. Tătărăscu, declară în aprilie 1940: „Veghea noastră a fost rodnică. Nu ştim ce va aduce ziua de mâine, dar credem că azi putem fi mai puţin îngrijoraţi ca ieri”.

Urmărind pe scurt acest ax general în jurul căruia se aranjează evenimentele mai importante care ar putea să redea succint sensul în care ele au evoluat şi gândirea care l-a călăuzit, anul 1940 găseşte România pe plan intern mai consolidată, dar pe plan extern ameninţată de jur împrejur. La nord – prezenţa URSS pe graniţa Bucovinei şi Basarabiei îmbrăţişa graniţele noastre. În sud, Bulgaria

agita revendicări asupra Cadrilaterului. Iar Ungaria era în plină ofensivă revizionistă.

Deoarece Germania era angajată în război cu Franţa, URSS începuse să se mişte în est. Mereu se semnalau concentrări de mari unităţi în liniile frontierelor.

Prăbuşirea Franţei şi alungarea trupelor britanice de pe continent aruncă total România în braţele Germaniei. Declaraţiile lui Carol al II-lea făcute la Chişinău şi Constanţa arătau limpede că nu ne putem aştepta la nimic bun din acea parte. Hitler nu avea prea multă încredere în Carol, deoarece asasinarea lui Codreanu constituia totuşi o provocare la adresa Germaniei. În plus Germania era legată printr-un pact de URSS şi de Ungaria.

Dacă anul 1939 răsturnase balanţa politică externă, care înclina puternic spre Germania, aceasta nu a însemnat că eforturile lui Grigore Gafencu de a obţine un sprijin substanţial din partea Franţei şi Angliei au încetat. Polonia nu se lăsase antrenată de intenţiile Angliei de a organiza un front în răsărit, care să acopere România împotriva ameninţărilor expansiunii hitleriste. Iar după căderea acesteia, trebuiau căutate alte alianţe. Pe drept cuvânt, se putea crede că Polonia, înfrântă şi ocupată de trupele germane şi sovietice, îşi luase singură pedeapsa de a nu fi acceptat o alianţă cu România. Anglia, care era interesată în special să ajute România, îşi îndreptă atenţia

către Turcia şi Grecia. Dar nici Turcia nu vrea să se organizeze concret împotriva Germaniei şi garanţiile anglo-franceze deveniră inoperante.

După invadarea Poloniei, România se văzu ameninţată pe la nord de URSS, dar aceasta, angajându-se în Finlanda, pericolul invadării scade. Care va fi soarta României, nimeni nu putea şti. Germania cu toate bunele raporturi inaugurate cu România, nu-i putea da nicio garanţie.

URSS, care urmase principiul lui Lenin privitor la România („Nici pace, nici război”), s-a hotărât să iasă din tăcere după căderea Poloniei şi presa sovietică a început să menţioneze Basarabia.

În mai 1940 ministrul german Fabricius informează pe Grigore Gafencu că se pregăteşte impunerea cedării sudului Basarabiei. Iar ministrul Clodius, al economiei germane, informează guvernul român că ruşii vor cere vechile frontiere ale ţărilor. Astfel România se află între două pericole: cel rusesc, pe de o parte, şi cel german pe alta. Primul voia provinciile, al doilea libertatea.

Moscova adoptă o politică de aroganţă şi intimidare. Se reduc toate contactele diplomatice. Postul ministrului sovietic la Bucureşti rămâne liber şi ministrul român de externe nu poate veni în contact cu conducătorii ambasadei sovietice decât pentru a primi reproşuri.

Propunerea de a se încheia un acord economic rămâne fără răspuns. Germanii inauguraseră altă politică: aceea de a îndesi raporturile diplomatice. Sugerau o apropiere mai accentuată de Reich şi se făceau părtaşii îngrijorării româneşti. Dezvoltau în acest timp mereu raporturile economice.

Cum după pactul cu Moscova, Germania nu mai avea niciun interes să ameninţe România, garanţiile inoperante anglo-franceze devin inutile. Germania, astfel, din putere agresivă, devine putere protectoare. Era singura forţă care, dacă nu putea opri, putea cel puţin îndigui puterea sovietică.

România, sub ministeriatul lui Gafencu, încă mai lupta pentru independenţă. Presa turcă scria: „Existenţa României este de o importanţă capitală pentru Turcia”.

După căderea Franţei, România trebuie să-şi schimbe atitudinea. Ţările vecine se izolează şi apare evident faptul că numai protecţia Reichului poate feri România de a fi îmbucătăţită până la desfiinţare. Reichul apărea ca singurul element de securitate, dar care cerea un preţ ridicat.

La 29 mai, regele Carol al II-lea convoacă Consiliul de Coroană din care fac parte: Gh. Tătărăscu, Grigore Gafencu, ministrul de externe, şi ministrul Palatului, Ernest Urdăreanu.

Din discuţiile purtate în jurul capitulării Franţei, după cum relatează Gr. Gafencu – s-au impus două soluţii:

1. Germania fiind stăpână pe continent, nu era ostilă României. Iar România era captiva situaţiei şi nu se putea retrage nicăieri. În caz de atac sovietic asupra României, Anglia nu va interveni, neavând interes să-şi facă un nou duşman în URSS.

Germania era singura în măsură să acorde ajutor României. Era momentul să se înceapă o apropiere şi să i se ceară sprijinul.

2. Dacă România va rămâne perfect unită, ar putea păstra echilibrul în sud-estul european şi-şi va păstra independenţa.

Regele Carol al II-lea s-a pronunţat pentru prima soluţie, argumentând că România, pentru a putea trăi, trebuie să aleagă între Germania şi URSS. Ameninţarea sovietică deci sileşte România să aleagă Germania.

Gafencu scria: *„În ziua în care Consiliul Regal, examinând situaţia României, găsi că ea se afla singură şi izolarea ei completă putea fi definitivă, Ţara nu era în măsură a respecta niciun angajament şi nici de a face apel la cineva.*

Ultimul cabinet al lui Carol al II-lea a dat dovadă de exces de zel. Graba lor de a condamna politica demnităţii naţionale, graba lor febrilă de a se arunca înaintea celei

mai mici dorinţe a Reichului, se părea a fi fost determinată de considerentul că Germania ar fi reprezentat unicul principiu de ordine, de legalitate şi de dreptate. Oamenii aduşi la guvern nu erau decât reprezentanţii neputinţei sale. Ei aveau misiunea de a accepta, în numele ţării, tot ceea ce ţara nu voia să accepte, dar pe care nu avea posibilitatea de a refuza. Ţara nu voia să-şi identifice cauza ei cu o cauză străină. Ea nu voia nici să-şi renege prietenii, nici să-şi renege credinţele".

Schimbarea guvernului Tătărăscu cu acela al lui Gigurtu nu aduse altceva decât înfeudarea României la politica Germaniei, care nu-i servea cu nimic la păstrarea frontierelor garantate de Tratatul de la Versailles.

Gafencu scria în continuare: „Ar fi riscant de afirmat că URSS îndrăznea să ocupe Basarabia şi Bucovina dacă frontul occidental nu s-ar fi prăbuşit.

Intenţia de ocupare a Basarabiei a fost formulată de Molotov încă de la 29 martie 1940, la Congresul delegaţilor partidului. Referiri la Basarabia mai apăruseră ca aluzii în presa sovietică şi în cursul anului 1939. Dar de data aceasta momentul fusese bine ales de Molotov, deoarece România nu mai putea face apel la nici o altă ţară. Molotov, la 2 o iunie 1940, a chemat pe ministrul român la Moscova, George Davidescu, pentru a-i înmâna ultimatumul prin care soma România să cedeze Basarabia

şi nordul Bucovinei, conform unui plan anexat. Răspunsul trebuia primit în 24 de ore.

Ministrul Davidescu îşi dă toată silinţa să combată argumentele din ultimatum, susţinând că Basarabia până în 1812 făcuse parte integrantă din Moldova, iar în ceea ce privea Bucovina aceasta nu aparţinuse niciodată URSS. El mai protestează asupra procedeului ca o asemenea problemă importantă să nu fie discutată în prealabil cu o ţară cu care avea relaţii bune. Mai atrage atenţia asupra termenului care era mult prea scurt, şi că abia putea transmite vestea telefonic la Bucureşti.

Molotov rămâne intransigent pentru că urmăreşte să lovească puternic şi prin surprindere. El credea că o soluţionare grabnică ar îndepărta eventuale complicaţii şi susţine a lua cele două provincii sau să declanşeze războiul.

Tactica lui Molotov a avut câştig de cauză pentru că România cedă fără a se bate, dar ea nu renunţă a se bate mai târziu!

Gafencu scrie în memoriile sale: „România, dacă nu a putut amâna răspunsul la ultimatum, a putut doar să amâne războiul”.

Condiţiile sovieticilor, primite noaptea, stârnesc mare emoţie la Bucureşti.

E drept că, după discursul lui Molotov din congres,

exista teama că se va pune problema Basarabiei la un moment dat. Dar se sperase foarte mult că va interveni Germania. Ultimatumul sovietic însă nu a fost precedat de niciun avertisment şi de nicio intervenţie a Germaniei. Prin ultimatum, guvernul sovietic cerea, cum se va afla mai târziu, când se va fi primit harta cu linia trasată de Molotov, şi târgul Herţa şi colţul de nord al vechiului regat.

Surprinderea guvernului de la Bucureşti a fost totală, când a aflat că Germania nu ştiuse de ultimatum, iar guvernul nu avea decât câteva ceasuri pentru a se decide. Nu se cunoştea nimic despre situaţia forţelor sovietice pe Nistru. Ungaria se arăta şi ea ameninţătoare şi Bulgaria era nesigură. Trupele ungare chiar se masau la frontiera Ardealului.

Românii nu se puteau bate fără a avea spatele asigurat. Garanţiile Germaniei nu-şi produseseră efectul şi ea nu era dispusă să arate că avea interesul de a se păstra pace în zona petrolului. Singurul lucru pe care l-a făcut Germania a fost să sfătuiască România să cedeze la condiţiile sovieticilor pentru că ea era prinsă în război şi nu putea face mai mult.

Regele convocă Consiliul de Coroană şi pe câţiva generali, pentru a fixa termenii de răspuns la ultimatum. Generalul Antonescu nu a fost invitat, deşi era poate cel

mai indicat. Acolo s-au semnalat câteva manifestări de rezistenţă cum a fost aceea a profesorului Nicolae Iorga care se pronunţă cu toată energia împotriva cedării: „O ţară riscă totul dacă cedează fără luptă o parte din teritoriul ei”. Reprezentanţii Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei susţin această părere. Majoritatea Consiliului însă, în frunte cu generalii, hotărăsc să cedeze în faţa ultimatumului sovietic.

Guvernul încearcă să ceară trimiterea de reprezentanţi la Moscova pentru discutarea condiţiilor, încercând o amânare, dar Germania se grăbeşte a comunica mai înainte că România consimte la cedare. Molotov fixează trei zile ca termen de evacuare, termen care, s-a văzut, nu a fost respectat nici din prima zi.

Grigore Gafencu scrie: *„Profunda umilinţă încercată de soldaţii români pe timpul retragerii grăbite, în timpul căreia li se interzisese să se apere şi de a da o replică brutalităţilor ocupanţilor, amărăciunea încercată la părăsirea în voia sorţii a întregii populaţii, toate acestea erau menite a întreţine de-a lungul noii frontiere Prut-Dunăre o ostilitate surdă, care nu aştepta decât să izbucnească într-un război”.*

„Războiul pentru Basarabia şi Bucovina pe care politica a încercat să-l evite, virtual începuse pentru urmată, încă de la sfârşitul lunii iunie 1940. Soldaţii i-au

cunoscut amărăciunile mai înainte de a fi tras un foc de armă…” Prin toată această situaţie, România supunându-se, se apropia din ce în ce mai mult de Germania. Iar comunicatul Consiliului de Miniştri din 4 iulie 1940 arăta:

„…În cadrul acestei noi politici, România renunţă la garanţiile anglo-franceze”.

La 7 august 1940, Grigore Gafencu este numit ministrul României la Moscova.

IUNIE – IULIE – AUGUST 194O

Divizia 2 Cavalerie regrupându-şi unităţile ce-i mai rămăseseră este trimisă în refacere în zona Botoşani. Ca urmare a raportului predat la Marele Stat Major asupra stării morale a trupei, peste două zile divizia se trezeşte cu inspectorul Cavaleriei, generalul Dinică Atanasescu. Ca ofiţer cu informaţiile al diviziei am fost chemat la inspector. La intrarea mea în birou se întrerupse o discuţie între inspector şi comandantul diviziei. După expresia feţei generalului inspector, se putea vedea că nu mă chemase ca să mă felicite.

— Cum, domnule căpitan, după dumneata soldaţii diviziei nu mai vor să se bată?

— Nu am spus eu asta, domnule general inspector.

— Nu ai spus-o, dar se înţelege atunci când scrii că

moralul trupei este aşa de scăzut, încât o întrebuinţare a acestor unităţi imediat, într-o luptă, nu ar mai prezenta o garanţie de succes.

— Este cu totul altceva. Înseamnă că aceste trupe sunt şocate şi că trebuie să se refacă.

— Nu mai umblaţi cu dantelării şi nu mai folosiţi termeni aşa bombastici ca să speriaţi opinia publică. Soldatul român a ştiut să lupte în orice împrejurare. La Olt, Oituz, Mărăşeşti după ce a fost bătut şi nimicit, iar, acuma, numai după acest marş este demoralizat!

— Da, domnule general-inspector, interveni generalul Racoviţă, atunci soldatul avea arma şi tunul cu care trăgea şi lupta. Acuma a avut ordin să se lase batjocorit, maltratat şi dezarmat, fără a avea dreptul să se apere. Este negaţia a tot ce a învăţat în cazarmă, a tot ce învăţat în şcoli şi a ce a auzit povestindu-se în casa lui, despre moşii şi strămoşii săi. Asemenea fapte nu se mai află în istoria Armatei romaneşti.

După o scurtă şedere în zona Botoşani, şi o refacere a moralului şi a completării efectivelor divizia este trimisă pe frontiera spre Bucovina, la Dorohoi, la 15 km de Herţa, acolo unde se stabilise noua frontieră cu URSS.

Dacă felul în care a decurs retragerea armatei şi a populaţiei din Basarabia a putut fi redat chiar în momentul când se produsese, despre Bucovina nu se va putea face

decât după povestirile ulterioare. În general comportarea trupelor sovietice a fost identică şi tot aşa a populaţiei evreieşti. Dacă Basarabia a fost stăpânită vremelnic de ruşi timp de 108 ani, cu întrerupere între anii 1856 – 1878 a celor 3 judeţe din Sud, Bucovina în schimb nu fusese până atunci a lor nicio zi.

Această provincie se alipise României în octombrie 1918. Trupele austro-ungare începând retragerea din nordul Basarabiei şi Bucovinei, trupele româneşti le înlocuiseră. La 23 octombrie 1918 Iancu Flondor ceruse prin telegramă venirea trupelor române:

„Situaţia din ce în ce mai critică, reclamă imperios intervenţia armatei române. Mişcarea bolşevică dezlănţuită ar avea cele mai grave urmări pentru cauza românească”.

Astfel, legitima intervenţie a armatei române are loc la sosirea Diviziei de Infanterie a generalilor Petala şi Zadic în acelaşi timp cu Divizia a 7-a Infanterie a generalului Moşoiu, care intră în Ardeal. România intra în stăpânirea frontierelor ei consimţite prin voinţa unanimă a populaţiei româneşti din aceste provincii.

Bucovina fusese smulsă prin înşelăciune Moldovei în anul 1775 sub pretextul rectificării frontierei, cerută de Austria într-un moment când Turcia era slăbită şi dornică de linişte în acele părţi. Cu toată împotrivirea domnitorului

Alexandru Ghica, pentru care-şi pierde şi capul, Bucovina trece la Austria, sub a cărei stăpânire rămâne până în 1918. În acest an armata ei o părăseşte lăsând-o pradă anarhiei bandelor bolşevice înarmate şi este eliberată de România de care se alipeşte. Hotărârea de unire a fost adoptată de Congresul general al Bucovinei la 15/28 noiembrie 1918.

Prin intrarea trupelor sovietice această provincie este desprinsă, sub ameninţarea forţei, pentru a doua oară de România.

Dacă prin raptul Basarabiei ţara îşi pierduse „obloanele" dinspre răsărit, prin luarea Bucovinei i se smulge ţării o parte din „acoperişul" său, prin care puteau pătrunde acum puhoaiele şi viforul… Lăsând la o parte importanţa lor din punct de vedere economic şi demografic, o mare masă românească rămăsese înstrăinată, ruptă de trupul ţării, aruncată în nenorocire. Posibilităţile ţării de a se apăra erau reduse de acum încolo.

Divizia 2 Cavalerie ajunsă în Dorohoi şi în zonă, în luna iulie 1940, a găsit o atmosferă de adâncă îngrijorare, chiar de panică. Populaţia regiunii şi a oraşului se găsea în stare de alarmă permanentă. Aflându-se la circa 15 km de noua frontieră, care încă nu era definitivată, neliniştea apropierii trupelor sovietice şi a recunoaşterii liniei pe

care ele se vor opri ţinea în tensiune pe toată lumea. Oricând tancurile sovietice ar fi putut intra în Dorohoi. S-a văzut, din cele relatate de Grigore Gafencu, că această stare de nesiguranţă era datorită faptului că Molotov încă nu comunicase linia definitivă a frontierei de nord.

Sosirea diviziei în zonă a adus o oarecare linişte şi încredere în rândurile populaţiei. Fără ca trupele diviziei să fie folosite la paza frontierei, lăsată numai în seama grănicerilor, ea constituia o rezervă a sectorului şi în caz de nevoie, ar fi trebuit să intervină. Or, pe această frontieră nesigură, care se rectifica de comisii mixte româno-sovietice, erau zilnic incidente cu schimb de focuri, răniţi şi chiar pierderi de vieţi omeneşti. Grănicerii sovietici schimbau noaptea bornele fixate ziua, ceea ce dădea naştere la tensiune.

Impresia generală era că sovieticii menţin această stare de încordare la frontieră pentru a demonstra o atitudine ofensivă care să influenţeze populaţia în speranţa producerii de tulburări, revolte, dezordine şi a crea pretexte de intervenţie peste frontieră, la noi.

Din fericire însă, în întreaga Moldovă domnea liniştea: liniştea cu care primeşte o fiinţă nobilă o mare durere, o mare pierdere. Întreaga ţară avea sufletul îndoliat, revolta înăbuşită în demnitate, cu consecinţa ei firească: solidaritatea întregii suflări româneşti. Elementul

care din nou se dovedi a fi şi acum nesigur era cel evreiesc. Evreii din Dorohoi şi din regiune erau gata la cea mai mică ocazie să pornească acţiuni ostile, demonstrative, pentru a da mâna cu armata sovietică de la Herţa. Erau nerăbdători să-i vadă pe ruşi la Dorohoi.

Ca şef al Informaţiilor diviziei, aveam zilnic prilejul să constat starea de efervescenţă în care trăia populaţia evreiască din Dorohoi, în complet dezacord cu viaţa celei române. Românii trăind toată ziua în nelinişte, răsuflau mai uşor seara, pentru ca în zori să se trezească iar cu teama că ar putea vedea pe sovietici venind peste ei. Evreii însă, cu urechile ciulite la aparatele de radio, mişunând unii la alţii cu informaţii pe care şi le transmiteau neîncetat, fremătau de nerăbdare să-i vadă pe ruşi în Dorohoi. Seara se culcau cu această speranţă şi dimineaţa se deşteptau cu decepţia că nu au venit, pentru ca din nou, în timpul zilei, să înceapă să spere.

Seara, după ora 20, când oraşul era pustiu, circulaţia fiind interzisă din cauza stării de asediu, dacă intram pe strada cartierului evreiesc, pe care se înşirau casele şi prăvăliile lor, vedeam ţâşnind câte-o nălucă dintr-o locuinţă şi dispărând într-alta, pentru a reapărea după un timp şi a relua jocul acesta până la capătul străzii. Erau agenţii lor informatori care le transmiteau ultimele noutăţi ale zilei.

MOTO: *„România să nu caute la Moscova nici sprijin şi nici protecţie ci doar pace şi linişte”.*

GRIGORE GAFENCU

1 SEPTEMBRIE 1940
DICTATUL DE LA VIENA

Trecuseră astfel luna iulie şi începutul lui august şi frontiera încă nu se definitivase. Atitudinea sovieticilor era tot mai ameninţătoare şi se părea că au adus mari unităţi pe frontieră. În acest interval de timp intervine Dictatul de la Viena, alt mare act arbitrar de o nedreptate criminală.

Hitler fusese indispus de acţiunea rusească asupra Basarabiei, care, deşi era aprobată de el, ca urmare a pactului Ribbentrop-Molotov nu ar fi trebuit să se declanşeze într-un moment defavorabil pentru Germania. Aceasta se găsea angajată în războiul cu Anglia şi în acel moment Hitler se pregătea s-o atace. Această mişcare spre înainte a frontierei sovietice ar fi putut fi interpretată ca o frână pusă Germaniei, prin ameninţarea economiei ei de război, pe care am arătat că şi-o asigurase încă din 1938 prin petrolul românesc pe care acum, în 1940, îl voia în întregime. URSS se afla la 120 km de Ploieşti şi în faţa Galaţiului, ceea ce făcea ca Germania să nu se mai poată angaja liniştită peste Canalul Mânecii. La aceasta se mai adăuga şi ocuparea Bucovinei, care nu era prevăzută în acordul de la Moscova, fapt care a dezvăluit punctul slab al alianţei: neîncrederea.

Revizuirea Tratatului de la Versailles, care se agita

de la venirea la putere a lui Hitler şi care începuse cu Anschlussul Austriei, continuând rapid cu regiunea sudetă, Cehoslovacia, Polonia, începuse şi de partea URSS-ului cu Lituania, Estonia, Letonia, Polonia, Basarabia, şi se cerea continuată spre Vest.

Problema revizuirii frontierelor de vest ale României fusese combătută cu tărie de guvernele României ca şi celelalte revizuiri de altfel. Se părea că bunele oficii făcute Germaniei de dictatura lui Carol al II-lea ar fi rezolvat această problemă, reducând-o la proporţii minore. Dar, dintr-odată, la haosul acesta abia stăvilit pe care-l produsese prăbuşirea într-o singură zi a frontierelor ţării de la est şi nord, se adaugă imensa catastrofă a Dictatului de la Viena. Regele vede că formarea guvernului sută la sută germanofil al lui Gigurtu, nu-i adusese niciun folos.

La invitaţia Germaniei şi Italiei, ministrul de externe Manoilescu, cu o delegaţie a Ministerului de Externe şi Marelui Stat Major, pleacă la Viena, unde-l aşteaptă ministrul de externe al Reich-ului – von Ribbentrop – şi ministrul de externe al Italiei – contele Ciano, ginerele lui Mussolini. Lui Manoilescu nu-i rămâne decât să vadă harta cu monstruoasa ciuntire a Ardealului, să semneze şi… să leşine!

Astfel Ardealul este ciuntit printr-o lovitură care-l despică drept în două. Era vizibilă de la prima aruncătură

de ochi ideea care călăuzise înfăptuirea acestei monstruozităţi etnice, economice şi sociale. La baza ei stătuse un raţionament strategic:

1. Să se pună, în sfârşit, mâna în gâtul României ca nu cumva într-un joc dubios să treacă de partea URSS;

2. Să se ajungă dintr-un salt lângă sursa petrolieră de la Ploieşti, de care acum nu îi separa decât munţii Teleajenului;

3. Să se ţină în aceeaşi mână şi Ungaria şi România, cu speranţa pentru cel ce se va purta mai supus, de a primi şi restul.

RELAŢIILE CU UNIUNEA SOVIETICĂ

Mai înainte de a încheia acest capitol dramatic al verii anului 1940, este interesant pentru a avea o imagine cât mai completă a situaţiei, să redau câteva note ale ministrului nostru la Moscova – Grigore Gafencu. Acesta fusese numit acolo la 7 august, după cedarea Basarabiei.

Misiunea lui era de foarte mare importanţă şi, după cum mărturiseşte, suna astfel:

„România trebuia să se asigure că înaintarea sovietică se va opri. Deci trebuie să aibă cât mai bune relaţii posibil, să nu caute la Moscova nici protecţie, nici sprijin, doar numai pace şi linişte”.

Gafencu părea persoana cea mai indicată pentru a realiza acest deziderat. El întreţinuse mereu relaţii bune cu reprezentanţii Ministerului de Externe sovietic, ducând pe timpul cât fusese ministru de externe al ţării, o politică de apropiere şi de încredere. De aceea şi aprobarea numirii sale se produsese în timpul record de 24 de ore. Aceasta îşi găsea o justificare în evoluţia raporturilor politice dintre cele două ţări, după 1930.

De când U.R.S.S. sub ministeriatul la externe al lui Litvinov, aderase la politica de securitate europeană şi Titulescu, pe atunci ministru de externe al României, făcuse eforturi de apropiere, eludând problema Basarabiei pe care sovieticii nu voiau să o discute, ideea de a lega securitatea ţării de URSS a neliniştit opinia românească şi acele tratative au eşuat. Dispariţia ministrului sovietic de la Bucureşti, Butenko, a înrăutăţit relaţiile dintre cele două ţări. În aprilie 1940, Potemkin, comisar adjunct la Externe, venind de la Ankara se opreşte la Bucureşti pentru a sonda efectele produse de ocuparea Cehoslovaciei. În acel moment, venind ştirea înlocuirii lui Litvinov cu Molotov la Externe, Potemkin nu dădu nicio semnificaţie acestei schimbări. Pentru noi însă ea era clară: Molotov reprezenta epoca de reluare a expansiunii sovietice pe vechile făgaşe ţariste.

Gafencu, pe atunci încă ministrul nostru de externe,

îl asigură pe comisarul sovietic că România doreşte să stea departe de orice mişcare ideologică care tulbură sau ameninţă Europa. România respinge orice tentativă de amestec în treburile ei şi-şi va apăra cu armele frontierele sale. Potemkin păru mulţumit şi ca urmare a fost numit un nou ministru sovietic la Bucureşti. Acest fapt nu a ajutat cu nimic, deoarece după 3 luni România a primit ultimatumul din partea URSS.

Tot Gafencu scrie:

„Climatul general al politicii externe a Moscovei era acela stârnit de acordul de la Moscova, făcut cu Germania în august 1939. El trezi sovieticilor conştiinţa sentimentului internaţional, dorinţa de a reconstitui vechiul imperiu ţarist în graniţele sale, devenind conştientă de menirea ei imperialistă. Ea se pregătea politiceşte de a prelua această misiune istorică, care o îndemna la expansiunea spre sud şi spre vest. Acest reflex politic şi nu demografic, deoarece populaţia U.R.S.S. este mult sub posibilităţile spaţiale, venit din epoci îndepărtate. Găsi un nou impuls în febra revoluţionară şi în ideologia marxist-leninistă. Vechea Rusie ţaristă dicta noii Uniuni Sovietice comuniste ţelurile panslavismului de care şi noi ne izbiserăm fără întrerupere din 1711, după lupta de la Stănileşti, aşa cum un ţărm neîndiguit este izbit de maree”.

U.R.S.S. îşi făcuse în acest timp un aparat militar şi tehnic superior. Legată de Germania printr-un pact, se pregătea să tragă foloasele după dezordinea mondială ce se produsese.

Însă după victoria din mai iunie 1940, când Franţa este învinsă, Germania nu mai are interes să păstreze această alianţă cu U.R.S.S. Căutând formal să ducă aceeaşi politică de înţelegere cu Moscova, ea începe acum să aţâţe împotriva U.R.S.S. statele învecinate ei.

Moscova, pe de altă parte, enigmatică şi ameninţătoare, nu încuraja pe nimeni, nu promitea nimănui nimic şi lăsa pe toţi să fiarbă în îngrijorarea lor.

În această ambianţă, noul ministru Gafencu îşi ia în primire postul la Moscova. Erau multe probleme ce se puneau acum plenipotenţiarului român şi mai toate în legătură cu noua linie de frontieră dintre România şi U.R.S.S.

Primit cu amabilitate, nu a fost în schimb scutit de nicio dificultate. Impresiile noului ambasador au fost canalizate pe puncte:

El spune:

„Impresia de incertitudine pe care mi-o dă pacea sovietică a fost conturată de fapte precise:

1. Ocuparea Basarabiei a dat naştere la o serie de probleme pe care Comisia mixtă româno-sovietică de la Odessa se străduia să le rezolve (stricăciuni, restituiri de material feroviar, restituirea unor uzine, etc.). Aceste probleme sovieticii căutau să le rezolve cu o rigoare extremă, ca şi problemele umane de repatriere a o sută de mii de bărbaţi, femei şi copii, familii de funcţionari care nu au avut nici timpul şi nici posibilitatea de a se evacua. Autorităţile sovietice procedau cu o încetineală exasperantă pentru aceste probleme de vieţi omeneşti. Ei deportaseră din Basarabia un număr însemnat de notabilităţi: oameni politici, proprietari despre a căror soartă nu se mai ştia nimic. Ei întârziau să elibereze chiar persoane de mică însemnătate care erau deportate.

Poporul român simţea prezenţa acestui colos implacabil care înghiţea pentru totdeauna popoarele căzute sub stăpânirea sa. U.R.S.S. era mai mult decât un vecin incomod sau periculos, era imaginea însăşi a neantului în care putea dispărea cineva.

2. Înaintea Dictatului de la Viena, sovieticii folosiseră intimidarea cu forţa.

3. Ridicarea pretenţiilor asupra Deltei deschidea posibilităţi unei noi înaintări sovietice.

4. Moscova era nemulţumită de garanţiile date României de către Axă.

Toate cele de mai sus erau de natură a nu face uşoară misiunea unui diplomat român la Moscova.

Ceea ce a fost cu totul semnificativ, după relatările diplomatului român, a fost acţiunea de intimidare dusă în august 1940.

Ministrul român fiind sesizat de Marele Stat Major de de la Bucureşti de prezenţa unui impresionant număr de mari unităţi sovietice pe noua frontieră, în luna august, a cerut lui Molotov justificarea prezenţei acestor trupe. Molotov negă acest fapt.

La 29 august ministrul de externe Manoilescu plecase la Viena.

Grigore Gafencu cere audienţă pentru a protesta împotriva deselor incidente de pe frontieră, care se soldau cu pierderi de vieţi. Era perioada extrem de critică, pe frontiera la nord de Herţa, când grănicerii sovietici mutau bornele şi trupele Diviziei 2 Cavalerie erau permanent în alarmă. La miezul nopţii ministrul român este chemat la Kremlin şi primit de Dekenzov, comisar adjunct la Externe. Pe un ton aspru răspunde lui Gafencu că *„nu au existat victime pe frontieră, dar dacă trebuie să existe victime, chestiunea poate lua o întorsătură serioasă”* la care Gafencu răspunde că *„au existat victime şi acestea au fost români”*. Ca urmare a acestei convorbiri, agenţia TASS

publică răspunsul sovietic la nota de protest prezentată de ministrul Gafencu, dar nu şi replica acestuia.

Această notă publicată tocmai în momentele cele mai critice pentru noi, atunci când urma să se semneze Dictatul de la Viena, este folosită de von Ribentrop pentru a-l convinge pe Manoilescu să nu se împotrivească cedării nordului Ardealului, pentru că Germania va fi alături de România, pentru a o feri de agresivitatea sovietică iminentă.

Oricum, garanţiile Axei date României au constituit prima fisură în pactul germano-sovietic – aceasta pentru U.R.S.S. În schimb, pentru germani, prima fisură şi cea hotărâtoare, a fost graba cu care U.R.S.S. a ocupat Basarabia în momentul când ea era prinsă în vest şi în plus, ocuparea Bucovinei de care nu se menţionase în înţelegere.

Cum elasticitatea spiritului omenesc este nelimitată şi exprimată de înţelepciunea poporului: „Nu-mi da, Doamne, cât pot să îndur” şi această nenorocire abătută asupra ţării a fost primită cu o durere mută. Zăbranicul se aşternuse pe toată ţara. Răsunetul acestui act nedrept a fost imens şi a atras o gamă şi mai mare de nenorociri, incendiile şi jafurile fiind nesfârşite. Armata ungară intră în Ardeal animată de un sentiment de ură şovină, căsăpind bărbaţi, femei şi copii. Regiunea Sălajului şi a

Maramureşului pur românesc este umplută de sânge. Populaţia fuge îngrozită. Cine şi-ar fi putut închipui că în secolul al XX-lea mai este posibil să reînvie biciul lui Attila!

La începutul lui sept. 1940, frontierele noi ale ţării păreau a fi definitivate. Ţara răscolită încerca în disperare să se aşeze, dar aceasta producea probleme teribile conducerii.

Dictatura regală trăia ceasul dării socotelii. Discreditată în afară, duşmănită în interior, trecea prin mare impas.

Încep manifestaţii de protest în ţară. După cum s-a văzut, o singură forţă politică însemnată rămăsese în rezerva ţării: aceasta era Partidul Naţional-Ţărănesc al lui Maniu şi Mihalache. Partidul Gărzii de Fier pierduse enorm din marea lui popularitate, Horia Sima încercase zadarnic să se ataşeze Frontului Renaşterii Naţionale al lui Carol al II-lea pentru că acesta nici nu se gândea să apeleze în asemenea momente critice la Gardă. El nu îl voia nici pe Maniu, cu atât mai mult cu cât acesta nici nu manifestate dorinţă de a lua conducerea în asemenea momente cruciale, după cum arată şi Lucreţiu Pătrăşcanu în volumul „Sub trei dictaturi”:

„În momentul când hotărârea de la Viena a devenit publică, în ţară au loc mari manifestaţii populare împotriva Ungariei, dar şi a dictaturii. Unde erau însă adversarii

dictaturii? Unde era opoziţia formată de cele trei partide: Naţional-Liberal, Social-Democrat şi Naţional-ţărănesc, mai ales acum, când majoritatea lui o formau ardelenii? Conducătorii acestor partide au refuzat să se aşeze în fruntea puternicului curent popular, să-l conducă, să se coalizeze şi să treacă la măsuri concrete. Era o carenţă care dovedea incapacitatea de a-şi lua răspunderea dominării catastrofalelor evenimente. Opoziţia aştepta să i se dea puterea, iar nu s-o cucerească".

După cum s-a arătat, regele nu se gândea la această soluţie. Singurele care au acţionat sporadic au fost „echipele morţii" din Garda de Fier.

Carol al II-lea, confruntat cu aceste noi şi covârşitoare aspecte ale situaţiei ţării, care creau probleme ce trebuiau în mod eroic rezolvate şi ţinând seama că factorul extern este factorul determinant, pentru a fi pe placul Germaniei, găsi soluţia ieşirii din impas, prin apelul ce-l făcu, de data aceasta în al douăzeci şi patrulea ceas, la generalul Ion Antonescu. După ce se consultă cu şefii de partide, aceştia-şi dădură cu toţii asentimentul.

MOTO:

„— Am primit puterea din mâinile regelui, smerit, ca pe o împărtăşanie”.

MAREŞAL ANTONESCU

4 SEPTEMBRIE 1940
ÎNCEPUTUL GUVERNĂRII

Divizia 2 Cavalerie terminându-şi misiunea din zona Dorohoi, primeşte ordin la începutul lui septembrie, de a se deplasa în zona Suceava. De-abia instalată, în seara zilei de 4 septembrie 1940, postul de radio Bucureşti transmise, spre marea surprindere a fiecăruia, Proclamaţia către ţară a generalului Ion Antonescu, chemat la cârma ţării de rege.

Se auzi primul cuvânt şi vocea generalului gravă şi sonoră:

„Români!

„În aceste ceasuri de zdruncinare a României şi de sfâşiere a Neamului, am luat conducerea Statului prin înţelepciunea Majestăţii Sale Regelui.

Nu este un guvern nou, ci un regim nou.

Nu vorbe, ci acţiune.

Nu şovăire, ci fapte.

Un trecut groaznic şi dureros s-a închis.

Peste el nu voi trage vălul uitării, ci al Dreptăţii.

Dar azi trebuie să salvăm Statul şi Naţiunea.

Cu toată conştiinţa şi străduinţa trebuie să-i vindecăm rănile, să-i adunăm puterile, să-i ridicăm

onoarea şi să-i asigurăm viitorul.

Într-o suferinţă, dar şi într-un gând într-o singură putere.

Durerea trebuie să ne înveţe, să ne înalţe. Popoarele adevărate îşi torc din înfrângeri marile destine.

Români,

Vrajba să înceteze. De oriunde şi prin oricine.

Lupta să fie numai pentru Stat.

Înţelegerea ca şi clemenţa regală au înlesnit ca şi ultimele frământări să se închidă fără sancţiuni, într-un suflu de libertate. Prigonirile au încetat. Acum tinereţea, nădejdea curată a Neamului, trebuie să-şi îndeplinească datoria. Faţa lumii se schimbă. Naţiunea noastră să-şi dovedească prezenţa în Istorie.

Nici nu am apucat să ascult terminarea acestei proclamaţii uluitoare când am fost chemat la cabinetul comandantului. Cum am intrat mă aştepta generalul Racoviţă, care privea spre mine cu ochii măriţi şi strălucind de o vie emoţie.

— Ei, ce zici? Ţi-a plăcut? În sfârşit iată omul ce ne trebuie.

— Domnule general, am spus, va putea face el ceva? Grea povară şi-a luat! Cine-l va ajuta? Va fi echipa sa de talia lui?

— Fii sigur dumneata că nu primea el dacă ştia că nu poate duce sarcina.

— E foarte important momentul acesta. Eu vă mărturisesc că sunt copleşit de tot ce am auzit. Cuvintele, vocea, tonul – cât de dătătoare de speranţe! Totul suna ca o primenire sufletească. Vedeţi, pentru mine are o adâncă semnificaţie această împlinire. Am presimţit, de când l-am cunoscut, şi am fost cutremurat simţind confuz, dar stăruitor, că acest om va avea de împlinit un mare destin.

— Vezi, nu te-ai înşelat. El s-a dovedit întotdeauna a fi un om şi un militar care poartă pe fruntea lui o menire. Noi, ofiţerii, am văzut întotdeauna în el un comandant de elită, un reprezentant al neamului, un potenţial al lui la grea cumpănă.

— Nu ştiu de ce, domnule general, am spus, mă gândesc acuma prin analogie, la mareşalul Averescu. Şi el a venit ca o mare speranţă… dar nu a reuşit!

— Nu trebuie comparat! Generalul Antonescu este alt temperament şi situaţia ţării este şi mai grea.

— Oricum, îi trebuie oameni. Eu ştiu că el este un izolat. Cum să-i găsească? Îmi reamintesc că Averescu a fost învinuit că nu şi-a ales oameni destoinici în guvernarea sa, iar el ar fi răspuns „Ce vreţi, aceştia sunt oamenii noştri, de unde să iau alţii, din import?”

— Da, este un factor de succes în conducere, dar

sunt sigur că în jurul lui vor veni toţi oamenii politici de autoritate şi competenţi.

Deodată radioul transmise un apel.

Am ascultat:

Români,

Ordinea făcută sus, cere ordine jos.

Numai ordinea poate fi răspunsul pe care-l dă azi Naţiunea actului pe care l-a împlinit.

Nicio zbuciumare…

Ajunge!

Tineretul a sângerat desigur şi a suferit adânc. Am suferit şi eu.

Dar sângele nu poate fi răscumpărat cu sânge şi nici suferinţa prin noi suferinţe.

Nu-şi iubeşte ţara, nu-şi cinsteşte neamul cel ce face altfel.

Nicio violenţă în contra nimănui. Cu atât mai puţin în contra nevinovaţilor soldaţi sau gardieni aflaţi la datorie.

Aceasta nu este o faptă, ci o crimă pe care nu pot decât s-o pedepsesc grav şi imediat.

Pentru ca ordinea să fie imediat dobândită şi niciun duşman lăuntric să nu încerce să folosească dezordinea, opriţi manifestaţiile şi nu lăsaţi pe provocatori să calce în numele vostru prima lege: disciplina.

Cinstiţi lecţia pe care ne-o dă Destinul şi meritaţi-o!

General ION ANTONESCU
preşedintele Consiliului de Miniştri

Emisiunea se termină.

— Domnule general, am reluat, aş dori foarte mult să merg două zile la Bucureşti. Vreau să văd ce se petrece, să-l vizitez pe domnul colonel Elefterescu, care, este desigur, lângă generalul Antonescu.

— Foarte bine, când ai tren?

— Peste o oră.

— Bine, ia maşina mea până la gară. Drum bun şi adu-mi veşti bune.

În dimineaţa zilei de 5 septembrie, am sosit în Bucureşti. Imediat am telefonat acasă la colonelul Elefterescu, de unde mi s-a spus că este plecat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri din Calea Victoriei, (fostul Palat Cantacuzino).

Pe la ceasurile 9 m-am prezentat acolo şi am fost primit imediat de colonel, care devenise şeful de cabinet al conducătorului. Era omul din imediata apropiere şi de totală încredere.

Cum m-a văzut mi-a spus:

— Tocmai la dumneata mă gândeam când m-a

anunţat uşierul că ai venit! Acum nu putem sta de vorbă pentru că am multe pe cap, dar te rog, vino diseară după 9 la mine. Domnul general a luat conducerea într-un moment foarte delicat. E în luptă cu regele. Cred că o să-i ceară abdicarea. Se fac demersuri preliminare. Ştii? Vino cu mine la general, poate-l vezi.

Ieşind din cabinetul colonelului, aflat în încăperea din dreapta uşii de intrare, traversarăm culoarul şi pătrunserăm în încăperea de vizavi. Era un birou-bibliotecă cu mobilier rococo. Plafonul era frumos pictat, pereţii acoperiţi de rafturi înalte, pline cu cărţi legate în piele. La un moment dat, uşa încăperii din faţă se deschise şi, în cadrul ei, generalul, în haine civile de culoare închisă, apăru în mână cu nişte hârtii pe care i le întinse colonelului Elefterescu. Zărindu-mă, îmi întinse mâna şi spuse:

— Elefterescu, să-l aduci pe dumnealui aici! Vreau să te am lângă mine.

Părăsii palatul Preşedinţiei sub impresia puternică a momentelor petrecute în locul de unde urma să pornească forţa care să oprească confuzia şi dezorganizarea în care era aruncată ţara, în acele clipe. Mă impresionase şi liniştea care domnea acolo. De unde mă aşteptasem să găsesc multă mişcare, agitaţie, multă lume, găsisem nişte uşieri, un şef de cabinet, săli pustii, fără plantoane sau

gardă, iar pe general, ca un simplu particular, rezolvându-şi la birou corespondenţa.

Impresia era făcută: un om singur se punea stavilă torentelor de dezagregare în care era târâtă ţara. Aflasem de la colonel, că generalul se mutase chiar la Preşedinţie, unde lucrase toată noaptea, odihnindu-se foarte puţin pe o canapea micuţă. Deci aici îşi fixase cartierul general şi conducea ca în timp de război.

Prima campanie pentru liniştirea ţării şi redarea încrederii se deschisese.

În după amiaza acelei zile, după cum mă înţelesesem cu colonelul Elefterescu, m-am dus la el acasă. Acesta mi-a povestit cum au decurs evenimentele.

— Domnul general, după ce l-am informat atunci de cele petrecute la cedarea Basarabiei, aflate de la dumneata şi cu cele ce a mai aflat şi dânsul, a cerut audienţă la rege căruia i-a spus că nu trebuia să cedeze cele două provincii şi mai cu seamă Bucovina de Nord, fără luptă, cu orice risc. Un popor nu capitulează sub ameninţări, ci doar, poate, sub imperativul forţei. I-a arătat că s-a creat un precedent care-i va îndemna pe unguri să facă la fel. L-a învinuit că el poartă toată răspunderea pentru că nu a ascultat de sfatul nimănui şi a învrăjbit ţara, şi-a pierdut prestigiul regal. Tot atunci i-a spus să renunţe la camarilă şi să cheme lângă el pe adevăraţii

patrioţi. Drept urmare a acestei audienţe, generalul a fost ridicat într-o noapte de acasă şi dus la Mănăstirea Bistriţa din Vâlcea, unde i s-a dat domiciliu obligatoriu până alaltăieri. Nu avea voie să primească acolo pe nimeni. Eu abia dacă puteam să-i comunic câte ceva prin maicile care o ajutau pe doamna Antonescu. În ziua de 3 septembrie, sosesc la Bistriţa două maşini cu un trimis al regelui. Acesta venise să-l ia la Palat.

Domnul general primeşte şi pleacă spre Bucureşti. Lângă Ploieşti întâlneşte pe Maniu, cu care discută despre situaţia în care se afla ţara. Maniu îl sfătuieşte să ia conducerea, cu promisiunea să-i dea concursul lui şi al partidului său. Tot aşa va face şi Brătianu.

Ajuns la ora 12 în Bucureşti este dus la rege, care-i cere să ia conducerea politică a ţării fără nicio condiţie. Dânsul nu a vrut, motivând că era prea târziu şi ţara era în anarhie, cu graniţele prăbuşite, o omenire întreagă pe drumuri, coroana compromisă. A sfătuit pe rege să se adreseze încă o dată şefilor de partide. Dar regele i-a replicat:

— Nu, Antonescu, tu eşti singurul patriot cu adevărat. Mă adresez ţie, deoarece te-am considerat întotdeauna ultima mea rezervă. Nu te poţi sustrage, am nevoie de tine şi a venit timpul tău. Numai în tine am încredere, în aceste clipe grele, să-ţi încredinţez guvernul

şi ţara.

Bineînţeles că în asemenea situaţie nu mai avea ce face şi, după cum a spus domnia sa, primeşte puterea din mâinile regelui ca pe o împărtăşanie. Dar nu are pe nimeni în afară de Mihai Antonescu. Cunoaşte toate marile personalităţi ale ţării, dar îi ştie pe toţi ce afacerişti fără scrupule sunt, în majoritatea lor. Nu ştie în cine se va încrede. Pe mine m-a numit şef de cabinet. L-a chemat pe Mihai Antonescu şi a întocmit cu el proclamaţia dată ieri la radio. S-a mutat, cum ai văzut, în Palatul Cantacuzino şi a început consultările cu şefii de partide. Aceştia, în special Maniu şi Brătianu, condiţionează colaborarea de abdicarea regelui. Legionarii, la fel. De altfel au şi început demonstraţiile. Acum e un moment foarte greu. Domnul general nu este hotărât să meargă mai departe. Totuşi, a depus jurământul forţat de rege. Mihai Antonescu şi cu mine insistăm şi încercăm să-l convingem. Eu mai ales, de câte ori am intrat la el în birou, i-am amintit câte ceva şi am căutat să-i arăt cât de perfid a fost regele cu el şi, dacă ar renunţa la putere, cine ştie ce ar mai inventa contra lui. I-am amintit şi de procesul de bigamie, acea farsă montată de rege şi camarilă, din care cu greu a ieşit nepătat. Ca să mai spun de nota care o are la memoriu din partea generalului Lăzărescu, ordonată tot de Carol al II-lea. Dar scoaterea lui de la comanda Marelui Stat Major, pentru că

nu a vrut să consimtă la procedeele oneroase ale oamenilor lui Carol: toate i le-am amintit. Profesorul Iorga primise ordin, tot din partea lui Carol al II-lea, să se opună la alegerea generalului ca membru al Academiei Române.

I-am spus:

— Vreţi să facă şi cu dumneavoastră ce a făcut cu Duca, cu Călinescu şi cu generalul Argeşanu? Să ia castana din foc cu mâna dumneavoastră şi să i-o dea lui Urdăreanu şi Lupeascăi? Atunci tace şi se face că lucrează, apoi deodată spune „destul” şi-mi face semn să plec. Dar nu-l las. Mâine din nou am să-i amintesc. Ce vrei, dragă, pot să-ţi spun că regele nu mai este dorit de nimeni, chiar ofiţerii din Garda Călare a lui, din porc nu-l scot!

Aici eu am rămas consternat; era un atac neaşteptat la rege pe care îl consideram şeful statului şi mai ales că făcusem câtva timp şi eu serviciul în Regimentul de Gardă Călare al regelui şi eram foarte mândru de acest lucru. Personal nu aveam repulsie pentru rege şi îmi veni în minte că, cu câtva timp în urmă mă întâlnisem pe stradă, cu un fost camarad, maiorul Constantin Aslan, cunoscut călăreţ şi ofiţer tot din Garda Călare. Acesta, la un moment dat, începuse să-l înjure pe rege în gura mare în plin centrul Capitalei. O făcuse atât de vehement încât i-am atras atenţia că ar putea să-l audă cineva. Dar, drept concluzie, maiorul Aslan îl mai înjură o dată pe rege. Deci

colonelul Elefterescu avea dreptate.

— Ei, când te înapoiezi la divizie?

— Mâine, domnule colonel.

— Bine, atunci ai să primeşti acolo ordinul de mutare la Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Ai auzit ce a spus domnul general şi asta mi-a spus-o şi ieri şi de aceea când ai intrat la mine ţi-am spus că tocmai la dumneata mă gândeam.

— La ordin, domnule colonel, am răspuns.

— În orice caz mâine dimineaţă mai treci pe la mine.

Într-adevăr, a doua zi dimineaţă, când am ajuns la Preşedinţie, colonelul Elefterescu mă luă să-mi arate la etaj camerele unde va funcţiona biroul personalului militar şi civil. Totul era extrem de mic şi înghesuit, nu părea un local apt pentru un organism de conducere mai complex.

Când am coborât, în uşa biroului şefului de cabinet aştepta colonelul Alexandru Rioşeanu, fost ofiţer în Regimentul 4 Roşiori, un bun prieten al generalului Antonescu şi tot aşa, al colonelului Elefterescu. Tot acolo era şi Nicolae Mareş, un omuleţ în jur de 60 de ani, cu o bărbuţă încărunţită, ochii vii şi faţa jovială. M-am prezentat şi acesta îl întrebă pe colonelul Elefterescu:

— Căpitanul e de-al lui Ionel?

— Vechi subaltern şi admirator, răspunse grav Elefterescu. Chiar domnul general a dorit să fie mutat aici.

— Mă bucur, mă bucur mult să aud asta, domnule căpitan, Ionel are mare nevoie de devotament în jurul său în aceste clipe.

Rămaşi singuri, colonelul Elefterescu mi-a spus:

— Până ajungi la Suceava, la divizie, te vor ajunge din urmă evenimente mari. Azi merge domnul general la rege, să-l convingă să abdice. Se pare că regele va abdica cu condiţia ca nimeni altul decât domnul general să preia puterea şi să garanteze tronul lui Mihai. În sfârşit, ordinul dumitale de mutare se va face astăzi, aşa că în câteva zile ai să fii aici!

Am ieşit tulburat de la Preşedinţie. Iată că mă găseam în postura de spectator în culise, asistând la pregătirea unor deosebite acte politice din istoria ţării: primele momente ale instalării unui nou regim şi pregătirea detronării unui rege. Era prea mult, mă înăbuşeam. Despre asemenea lucruri se citeşte în istorie, dar a asista la germinarea lor, era o favoare deosebită. Fugii acasă şi-i povestit totul soţiei, buna şi discreta mea tovarăşă. Înainte de a lua trenul de seară, socotii că mai era timp să trec după-amiază pe la Preşedinţie şi, îmbrăcat civil, împreună cu soţia ne îndreptarăm, pe Calea Victoriei, spre Palatul Cantacuzino. Era cam pe la 4 – 5 după amiază, când, aflaţi în faţa bisericii de peste drum de Preşedinţie, văzurăm că la scara palatului fusese trasă maşina. Nu

ajunserăm bine în apropierea porţii, că, în capul scării de marmoră, străjuită de cei doi mari lei de piatră, apăru generalul. În costum închis, cu mănuşa pe o mână, avea sub braţ o mapă neagră. În mâna cu mănuşa ţinea pălăria moale de fetru. Faţa sa strălucitoare, în coloritul ei blond-roşcat, ale cărei trăsături exprimau o hotărâre calmă, izvorâtă dintr-un suflet cumpănit, lăsa să se citească un optimism sănătos, dătător de încredere.

În spatele lui apăru imediat colonelul Elefterescu, căruia generalul îi mai dădu câteva instrucţiuni, după care se urcă în maşina ce porni imediat. Ceasurile domniei regelui Carol al II-lea începeau să fie numărate!

*

Am sosit în dimineaţa de 6 sept. din nou la Suceava. Informând pe generalul Racoviţă de cele ce aflasem, am comentat în felurite chipuri evenimentele în perspectivă. Abdicarea regelui era privită şi de generalul Racoviţă ca o primă soluţie logică.

— Nu se poate ca regele să rămână mai departe. Este total compromis şi ar discredita pe singurul om în stare să redreseze situaţia, pe generalul Antonescu. Este o măsură potrivită omului Aceasta înseamnă că vor veni cu adevărat vremuri şi oameni noi.

Ziarele din 7 septembrie publicară următorul comunicat:

„Români,

Pentru prima oară în viaţa mea a trebuit să înşel, să mint şi să calc un jurământ solemn, cerând abdicarea regelui căruia îi jurasem credinţă.

Am făcut-o pentru a scăpa naţia de o îngrozitoare umilinţă şi de o inevitabilă totală catastrofă.

Am făcut-o deschis, cerându-i în scris abdicarea.

Dumnezeu, voi, şi istoria mă veţi judeca.

Pentru ştiinţa voastră, a tuturor, public textul scrisorii ce am trimis-o fostului suveran la ora 4 dimineaţa, în 6 septembrie.

«Sire,

M-am angajat să apăr cu trecutul, cu cinstea şi cât viaţa mea Ţara şi Tronul.

Încercările mele de a găsi oameni cu adevărat patrioţi şi pricepuţi cu care să fac o echipă nouă de redresare a Statului şi de reînfrăţire a Majestăţii Tale cu Ţara, au eşuat.

Toţi cer abdicarea Majestăţii Tale.

În faţa acestei situaţii şi a agitaţiilor pe care eu nu pot să le înec în valuri de sânge pentru a arunca Ţara într-un război civil şi a determina ocupaţia străină, sunt dator să supun şi în scris Majestăţii Tale glasul Ţării.

Cine afirmă altfel face o crimă.

Atrag însă serios atenţia Majestăţii Tale în privinţa răspunderilor grave care vor apăsa pe vecie asupra Majestăţii Tale dacă nu dai ascultare imediat şi fără ezitare cererii mele, care este a Armatei şi a Ţării!

General ION ANTONESCU»".

Acestei scrisori îi urmă actul abdicării:

„Români,

Vremuri de adâncă tulburare şi îngrijorare trec peste scumpa mea Ţară. De acum 10 ani când am luat locul de adâncă răspundere de a fi cârmaciul Patriei mele, fără răgaz, fără odihnă şi cu cea mai desăvârşită dragoste, m-am străduit de a face tot ce conştiinţa mea îmi poruncea pentru binele României.

Azi, zile de vitregie nespusă îndurerează Ţara care se găseşte în faţa unor mari primejdii. Aceste primejdii vreau în marea mea dragoste pentru acest pământ în care am fost născut şi crescut, să le înlătur, trecând azi fiului meu pe care ştiu cât de mult îl iubiţi, grelele sarcini ale domniei.

Ţara mea să fie păzită de Dumnezeul Părinţilor noştri, care să-i hărăzească un cât mai falnic viilor.

Trăiască România!

Carol R”.

După numai două zile de la venirea la putere a generalului Antonescu. Regele Carol al II-lea dispăruse de pe firmamentul politic pentru totdeauna, într-o hecatombă a frontierelor, a căminelor şi aproape a unei jumătăţi din populaţia României, urmărit, pe drumul lui de fugă, de vaietul sinistrelor ce se abătuseră peste ţară.

Carol al II-lea, prin Decretul din 5 septembrie 1940,. Învestise pe generalul Antonescu cu depline puteri pentru conducerea statului Român.

Carol al II-lea în timpul acesta şi-a pregătit grabnic plecarea din ţară. Grabnic oarecum, pentru că în toţi cei 10 ani de domnie, nu încetase să scoată bani grei peste hotare şi să-şi mărească averea personală, averea Hohenzollernilor. Urmărit fiind Carol de „echipele morţii”, generalul a trebuit să ia măsuri de siguranţă pe parcursul trenului până la frontieră, pentru a-l scăpa de urgia legionară şi a feri ţara de vina asasinării tatălui noului rege. S-a schimbat ruta trenului, dar legionarii tot l-au descoperit şi au tras asupra lui, însă fără efect. În gara Timişoara, unde îl aştepta o mare „echipă a morţii”, mecanicul locomotivei a încetinit mersul trenului până la a simula oprirea, ceea ce a derutat pe legionari, pentru că imediat trenul a pornit aşa de repede, că nimeni nu s-a

putut urca. Astfel, Carol al II-lea, fostul rege, cu tot ce a putut încărca în vagon (în special obiecte de mare artă şi colecţia cea mai valoroasă de El Greco) şi cu tot ce a mai vrut să ia cu el, împreună cu Elena Lupescu şi Urdăreanu, au ajuns, aşa cum le-a garantat generalul Antonescu, dincolo de Jimbolia.

În urma lui rămânea o dureroasă amintire şi o mare ruşine.

Asupra cauzelor care au determinat abdicarea lui Carol al II-lea, „Universul” din 12 septembrie 1940 publica următorul articol semnat de Iuliu Maniu:

„Este o eroare să se creadă că Regele Carol II a fost silit să abdice din cauza orientării politicii sale spre Anglia şi Franţa, pe care n-a avut-o, sau din cauza vreunei greşeli de o clipă.

Cauza abdicării este concepţia sa generală de domnie personală, fără ideal, fără moralitate şi fără busolă sigură, în continuă oscilare oportunistă, între Coroană şi Ţară şi care au trebuit să ducă la falimentul politicii sale”.

În după amiaza de 7 septembrie, am fost mutat, prin ordin telegrafic, la Marele Stat Major, cu detaşare la cabinetul primului ministru. Am părăsit, chiar în seara aceea, Suceava, condus la gară de camarazi şi de comandantul diviziei. Mă despărţeam cu părere de rău de toţi, de care mă legaseră şi mai mult împrejurările grele

prin care trecuserăm împreună.

Ultimele strângeri de mână erau însoţite cu cuvintele „să nu ne uiţi”. Nu, nu i-am uitat şi deseori de atunci am avut ocazia să-i văd şi să vin printre ei în ceasurile grele ale războiului…

MOTO: *„... Ai să ajungi mare în ţara asta... aşa, aproape ca vodă... Dar, până la urmă o să ţi se taie capul”.*

(Prorocirea ghicitoarei, din drumul Piteştiului.)

AMINTIRI DESPRE MAREŞAL

În legănatul trenului care mă purta prin noapte, aşa singur, în compartimentul aproape gol, gândurile au prins să mă ducă înapoi cu ani, la timpurile când cunoscusem pe generalul Antonescu şi servisem sub comanda colonelului Ion Antonescu în Regimentul 9 Roşiori „Principesa Elena” din garnizoana Giurgiu.

Era în iulie 1926 la Giurgiu.

Peste micul şi curăţelul oraş de pe malul Dunării miezul verii apăsa cu căldură copleşitoare ca un clopot invizibil, imens. Bolta cerului, de un albastru spălăcit, cădea greoaie peste întreaga fire în somnolenţă. Frunzele pomilor grădinii publice, acoperite de un strat gros de praf, întocmai unor bibelouri vechi dintr-o vitrină uitată, abia tremurau din când în când, sub răsuflarea fierbinte pe care bătrânul fluviu o trimitea din undele lui leneşe, opărite de razele soarelui. Străzile şi casele aprinse în văpaia luminii orbitoare şi căldurii, dogoreau ca nişte sobe încinse. Nicio mişcare. Doar în uşa prăvăliilor se mai găsea câte un negustor moţăind la umbră, pe un scaun.

Orăşelul, garnizoană a două regimente, unul de cavalerie şi altul de infanterie, trăia perioada zilelor celor mai monotone din timpul anului. Una din cele mai vechi garnizoane de cavalerie dinaintea primului război mondial,

purtase stigmatul crimei comise asupra locotenentului Foscalina, din Regimentul 10 Roşiori, căzut victima unui act de răzbunare al unui avocat din localitate. Întrucât ofiţerii trecuseră la o acţiune spontană de represalii, şarjând cu un escadron pe străzile oraşului spre gară – locul asasinatului – regimentul fusese mutat disciplinar din localitate şi oraşului Giurgiu îi fusese luată cinstea de a mai fi garnizoană de cavalerie.

După război, localitatea recapătă o unitate de cavalerie, de data aceasta Regimentul 9 Roşiori. Cazarma lui, retrasă la marginea dinspre Dunăre a oraşului, îşi resfiră pavilioanele şi grajdurile după modelul tipului vechi de cazărmi de cavalerie pe platou, la umbra castanilor bătrâni.

În curtea Regimentului 9 Roşiori era linişte desăvârşită. Din grajduri se auzea din când în când sforăitul vreunui cal ce încerca să sufle din nări praful ridicat din fânul înghesuit în iesle. Trupa, în regimul economiilor bugetare, se afla în concediu, iar în cazarmă – abia câţiva oameni, care acopereau efectivul pentru nevoie de corvoadă.

În pavilionul principal, inundat de umbră şi de răcoare plăcută, singur plantonul – sub paza propriei conştiinţe –, lupta cu tentaţia de a se rezema de rampa scării ce urca la cazinou, către care-l împingea

somnolenţa. În cazinoul vast, cu pereţii tapetaţi cu cele mai frumoase scoarţe basarabene, pe canapele – ofiţerii: unii-şi făceau siesta, alţii jucau câte o partidă de table sau şah, răcorindu-se cu şpriţuri reci de la cantină.

Pregeta fiecare să ia căldura de afară în piept pentru a se duce acasă. Preferau să rămână până mai pe seară. Majoritatea necăsătoriţi, nu erau atraşi spre locuinţele lor, deoarece adevăratul cămin le era regimentul.

Mai era încă un motiv pentru care în acea zi nici chiar cei căsătoriţi nu se grăbeau spre casă. Aşteptau trenul de ora 2 când locotenentul Gabriel Tulea, adjutantul regimentului, trebuie să vină de la Bucureşti, unde fusese chemat la Inspectoratul Cavaleriei pentru a primi un ordin confidenţial.

Colonelul Mihai Slomnescu, comandantul regimentului, era în cabinet tocmai pentru acelaşi motiv.

În liniştea toridă a cazinoului, în atmosfera căruia pătrundeau, printre draperii, razele soarelui – ce proiectau în fasciculul lor luminos, firişoarele de praf – şi în care se auzea zornăitul zarurilor, pătrunse deodată tânărul lt. Tulea. Oprindu-se în mijlocul cazinoului, cu un aer foarte important, spuse:

— Domnilor, am adus o mare veste.

Toţi se opriră din joc sau se ridicară pe sofale pentru a-l auzi.

— !?!

— Imediat v-o comunic. Domnul colonel este în cabinet? Mă duc să-i predau corespondenţa şi viu.

După câteva minute el reapăru tot aşa de important şi misterios. Ofiţerii, presimţind că este ceva într-adevăr deosebit, făcând cerc în jurul lui şi încurajându-l, spuseră:

— Ce e domnule, ce atâta mister?

Şi maiorul Obedenaru, cel mai mare în grad între cei prezenţi, insistă să vorbească.

— Domnule maior, vă aduc la cunoştinţă că ne vine la comanda regimentului domnul colonel Ion Antonescu, iar domnul colonel Slomnescu este mutat la Inspectorat.

Vestea căzu ca un trăsnet din senin în miez de vară. Ofiţerii înmărmuriţi se uitară unul la altul, nevenindu-le să creadă cele auzite. Urmă o tăcere adâncă, semn concret al unei consternări generale.

— Ascultă Tulea – i se adresă maiorul Obedenaru, ofiţer călit atât pe câmpul de luptă, cât şi în bodegile garnizoanelor prin care trecuse cu regimentul – nu umbla cu figuri de astea că nu te prind…

Replica îşi avea locul ei deoarece lt. Gaby Tulea ajunse de pomină prin memoria-i proverbială specializată în cunoaşterea pe de rost a anuarului cavaleriei (ştiind despre fiecare ofiţer când era născut, în ce regiment a fost, unde se află în prezent) şi fiind la curent cu toată mişcarea

din arma sa ca şi cu toate cancanurile. Poate voia să facă o farsă camarazilor spre a-i trezi din lipsa de ocupaţie în care se aflau în acea perioadă de concedii de vară, când instrucţia fusese suspendată. Dar de această dată nu fusese cazul.

— Pe onoarea mea, domnule maior, ăsta e adevărul. Vine la comandă domnul colonel Ion Antonescu. Decretul cu numirea a şi fost semnat.

Mai înainte ca stupefacţia produsă celor prezenţi să se fi consumat şi ca vreunul să fi spus ceva, uşa de la cabinetul comandantului se deschise şi în cadrul ei apăru colonelul Mihail Slomnescu.

Mic de statură şi uscăţiv, cu talia st linsă bine în croiala franţuzească a vestonului, cu zâmbetul mereu în colţul gurii tăiate fin sub nasul proeminent şi căzut în jos, care, în ovalul prelungit al feţei, apărea ca un accent pronunţat al unei personalităţi şi al unui caracter bine definit, cuprinse cu privirile ochilor săi de un albastru spălăcit, ale căror pleoape nu cădeau deopotrivă pe globul ocular, pe ofiţerii care rămăseseră întrebători şi consternaţi, cu ochii spre el.

Venea ţinând corespondenţa în mână. Li se adresă simplu, camaradereşte, ca totdeauna de când comanda regimentul:

— Vedeţi domnilor, totul are un sfârşit. Cu cât e mai

frumos cu atât se termină mai repede. Am fost mutat la Inspectorat, având stagiul la comandă îndeplinit. Înlocuitorul meu este valorosul colonel Ion Antonescu, care va da o adevărată strălucire acestui frumos regiment la a cărui comandă am avut cinstea să fiu alături de dvs. Ei, dar să nu fim trişti. Până la despărţire mai avem încă. Diseară ne vedem la „Carul cu bere”. La revedere, domnilor!

Rămaşi singuri, ofiţerii începură comentariile, care mai de care în felul lui; unii cu teamă, alţii cu entuziasm, alţii cu reţinere.

— Eu, domnilor, se auzi ridicându-se pe deasupra tuturor glasul unui căpitan, la toamnă mă mut din regiment.

— Şi eu, se mai auzi alt glas.

— De acum încolo s-a terminat cu viaţa frumoasă de la „9 Roşiori”. S-a dus vremea romantică. Odată cu plecarea domnului colonel Slomnescu se stinge şi atmosfera de libertate, camaraderie, de antren…

Regretele pentru plecarea colonelului erau cu totul îndreptăţite. Fusese un comandant ideal, ofiţer de stat major, om cult, inteligent, practic ca un grec (i se spune „Grecul”) plin de iniţiative, bun organizator şi om cumsecade. Urmase la comandă pe colonelul Mirodescu, un erou din primul război, şi ştiuse să menţină climatul cavaleresc imprimat de aceasta regimentului. Păstrase

unit corpul ofiţeresc încât aceştia erau nedespărţiţi chiar şi după serviciu.

După ce spiritele se mai potoliră şi larma de glasuri încetă, ofiţerii înconjurară strâns pe căpitanul Mircea Elefterescu, comandantul Escadronului III, care până atunci rămăsese retras şi nu se amestecase în agitaţia generală.

Căpitanul era de curând venit în regiment, mutat fiind de la Şcoala de Ofiţeri de Cavalerie din Târgovişte, unde comandase escadronul de ofiţeri activi şi înlocuise pe căpitanul Gheorghe Sotir cu care schimbase locul. Căpitanul Elefterescu era o figură originală a cavaleriei. Se ilustrase până atunci prin caracterul său sobru şi intransigent, printr-o notă de eleganţă boierească şi un spirit cavaleresc foarte dezvoltat, alături de simţul onoarei.

Comandant al escadronului de elevi la Şcoala de la Târgovişte pusese doi elevi din anul II să se bată în duel cu săbiile, deoarece se insultaseră. Regulamentul interzicea elevilor duelul. Totuşi, el aplică pe ascuns măsura, îi puse să se bată în miezul nopţii în manej, asistaţi de el şi de sanitar, până când cei doi s-au rănit. Descoperindu-i la infirmerie comandantul şcolii, colonelul Constantin Comănescu, mută disciplinar pe ofiţer la Regimentul 9 Roşiori, devenind astfel comandantul meu de escadron.

Escadronul 3 al Regimentului 9 Roşiori era acel

escadron care în 1916 şarjase o baterie germană la Robăneşti, lângă Craiova, pentru a înlesni mişcarea unei divizii de infanterie. Escadronul era comandat pe atunci, de căpitanul Filitti şi avea în rândurile sale pe sergentul voluntar sexagenar Gheorghe Donici. Escadronul porneşte şarja şi ajunge în apropierea poziţiei ocupate de bateria germană, când o mitralieră, care veghea la siguranţa bateriei, a deschis focul decimând escadronul. Căpitanul Filitti cade rănit şi este luat prizonier; sergentul Donici moare pe câmpul de onoare.

Căpitanul Elefterescu fusese elevul colonelului Antonescu, pe când acesta era comandantul escadronului de elevi la Şcoala de Ofiţeri din Târgovişte, în 1915. Aşa se născuseră legăturile care s-au păstrat până la sfârşit. Mircea Elefterescu se dovedise un entuziast admirator şi un apropiat credincios de care colonelul Antonescu a ţinut seama.

Ofiţerii, strânşi în jurul căpitanului, încercară să-şi stingă setea curiozităţii liniştindu-şi spiritele cuprinse de nesiguranţa necunoscutului, asaltându-l cu întrebări:

— Mircea, i se adresă căpitanul Vladimir Râmniceanu, prieten apropiat al acestuia, tu ai ştiut şi nu mi-ai spus nimic? înadins te-ai mutat aici, în regiment, că ştiai c-o să-l ai comandant!

Căpitanul Elefterescu, oarecum afectat de vădita

importanţă pe care o căpătase dintr-odată, se lăsă să cadă uşor pe una din sofale, îndreptându-şi cu grijă piciorul beteag, pentru a înlătura jena pe care o avea la anumite mişcări în piciorul rănit la Oituz.

Nu ştiuse nimic. Era şi el surprins, ca şi ceilalţi, dar la el senzaţia respectivă era de natură să-l stimuleze, să-i dea o mare siguranţă de sine, pe când la ceilalţi, dimpotrivă. Da, el îl cunoştea foarte bine pe noul comandant şi ştia la ce se puteau aştepta. Era omul care convenea cel mai mult spiritului său de ordine şi conştiinciozitate. De altfel visul lui era să servească sub ordinele fostului său comandant de escadron.

După ce-şi potrivi trupul lung şi subţire între pernele moi ale divanului îşi scoase bărbia din gulerul înalt al vestonului, învăluit cu fâşia albă a cravatei, după moda „Regina Maria”, şi o plimbă de câteva ori spre înainte – gest familiar lui, spuse:

— N-am ştiut nimic, Vladimire. Aflu şi eu vestea pentru prima oară. Şi mă bucur mult, de pe acum, iar voi o să vă bucuraţi mai târziu, după ce veţi vedea omul, îl veţi cunoaşte lucrând cu el.

— Cum e, Mircea? Ce fel de comandant e? E rău, ţipă?

Mircea Elefterescu, ţuguindu-şi buzele late într-un gest pregătitor deschiderii gurii sale, care tăia, cu o

deschizătură largă, partea de jos a feţei, de la un maxilar la altul, spuse:

— E omul datoriei, al demnităţii, al cinstei. Cine respectă aceste principii, să nu aibă nicio grijă…

Ofiţerii plecară rând, pe rând, spre a merge în altă parte, unde să comenteze şi să-şi înece amarul într-un pahar de vin – specialitatea restaurantului din localitate. Eu, pe atunci sublocotenent, am rămas nedezlipit de căpitanul meu în cazinoul golit. Ne cunoşteam de la Târgovişte unde, în timp ce eu terminam anul II, fiind plutonier-major al şcolii, căpitanul Elefterescu comanda escadronul T.T.R. Ne-am regăsit la regiment şi-i eram subaltern de o lună, în care timp nu avuseserăm prilejul să ne apropiam prea mult. Dar ocazia se ivise. Deja în acest răstimp avusesem posibilitatea să-l aud de câteva ori pe comandantul meu de escadron pomenind numele colonelului Ion Antonescu cu un respect demn de reţinut. De exemplu colonelul Antonescu *a spus* sau *a făcut* aşa. Colonelul Antonescu este cel mai valoros ofiţer al armatei.

Atât ştiusem la aflarea veştii că acest ofiţer îmi va deveni comandant şi bucuria îmi năpădi sufletul. Sensibil la renumele şi reputaţia comandanţilor îmi luasem ca îndreptar, la început de carieră, sfatul pe care mi-l dase, la părăsirea şcolii, fostul meu comandant de escadron, căpitanul Dumitru Dămăceanu care mă sfătuise să-mi aleg

unitatea după valoarea comandantului. Fiind primul în promoţia mea, am avut dreptul, după regulament, să hotărăsc la care regiment doresc să merg. Cum nu aveam nicio orientare m-am dus la comandantul meu de escadron să-i cer sfatul. Acesta a trecut în revistă toate regimentele de roşiori pe comandanţi, oprindu-se la două: Regimentul de Gardă Călare – comandant colonelul C. Illasievici – şi Regimentul 9 Roşiori „Principesa Elena” din Giurgiu – comandant colonelul Slomnescu, valoros ofiţer de stat major.

Deoarece Garda Călare se afla în Bucureşti unde mijloacele de trai nu-mi îngăduie să locuiesc, am ales Giurgiul. Sfatul căpitanului Dămăceanu se dovedise a fi fost bun deoarece acum se împlinea dorinţa mea intimă de a servi sub ordinele unui comandant cu adevărat renumit. De aceea, în dorinţa de a afla mai mult despre noul meu comandant, am întrebat:

— Domnule căpitan, vă rog, spuneţi-mi şi mie cât mai multe despre dânsul. De când îl cunoaşteţi?

— Vezi dumneata, îl cunosc de pe când eram încă şcolar. Îl vedeam venind în vizită la tatăl meu, care mi-l dădea mereu de exemplu, prevestindu-i o carieră deosebită. Apoi l-am avut comandant de escadron la Târgovişte de unde am ieşit sublocotenent.

— Iertaţi-mi insistenţa, domnule căpitan, dar aş dori

să-mi povestiţi amănunte din viaţa şi trecutul lui. Cine sunt părinţii, unde s-a născut, când s-a născut… ce amintiri mai de seamă aveţi despre dânsul?

— Domnul colonel Antonescu – a început căpitanul să povestească – s-a născut la 2 iunie 1882, după unii, şi 1880, după alţii. Dar nu are importanţă. Oficial este anul 1882 ca dată a naşterii sale. Evenimentul a avut loc la Piteşti, unde tatăl lui, căpitan de infanterie, îşi avea garnizoana. Mama sa, Litza, era o femeie foarte tânără şi foarte energică. Dânsul mai are o soră, căsătorită cu generalul Ştefan Panaitescu.

De mic copil a rămas orfan de tată. După un timp, mama sa s-a căsătorit cu colonelul de cavalerie Baranga, adjutant regal. Micul Antonescu nu şi-a urmat mama în noul menaj. El a rămas în casa mătuşii sale – sora Litzei – de care copilul era foarte ataşat. Aceasta, doamna Dobrian, văduvă şi ea, mai avea o fiică, de vârsta lui Ionel, aşa că au rămas să crească împreună. În felul acesta n-a resimţit depărtarea de mama sa. Deşi separaţi, copilul a păstrat neschimbată afecţiunea pentru mamă, cât şi respectul şi admiraţia neprecupeţite.

Doamna Dobrian avea o mică proprietate lângă Piteşti, la Florica. Acolo şi-a petrecut deci Antonescu anii copilăriei, împreună cu vara sa, devenită cea de-a doua soră a lui. Şi asta până la vârsta de 10 ani când a intrat

primul la Gimnaziul fiilor de militari, din Craiova.

De mic copil s-a dovedit a fi foarte energic şi hotărât. În orice făcea punea pasiune şi gravitate. Chiar şi când se juca. Preferinţa lui era jocul de-a soldaţii, iar scene din războiul din „77” deveniseră calul de bătaie. Era când căpitanul Valter Mărăcineanu, când maiorul Şonţu, când soldatul Nicolae Grigore, cucerind steagul turcesc la Griviţa. Dar cel mai des era toboşarul de la Griviţa. Nimeni nu bătea toba mai cu îndârjire decât micul Ionel. Într-o zi – povestea doamna Baranga – Ionel s-a-mbolnăvit de pojar. Focul lui nu era boala, ci grija cine avea să bată toba în locul lui. Cere atunci să-i vină un prieten. La apariţia acestuia lângă patul lui de suferinţă, în focul bolii, îi încredinţă toba, spunându-i: „Mărinică, ia tu toba. Dar s-o baţi aşa de tare să o aud şi eu de aici!

Aşa a fost dânsul şi aşa a rămas până acum. Un toboşar vestitor al vremurilor ce au să vină!

Orfan de tată la o vârstă fragedă – avea 3 ani – golul rămas a fost umplut de prezenţa unchiului său. Unul dintre cei doi fraţi ai tatălui: Dumitru, ofiţer de artilerie, şi Ilie Antonescu, ofiţer de administraţie.

Dumitru Antonescu a fost unul dintre elementele de elită ale armatei dinaintea primului război mondial. Distins în cariera sa de ofiţer de artilerie, intră în Şcoala Superioară de Război pe care o absolvă pe locul întâi,

făcând parte din prima promoţie a acestei şcoli. Tot el devine şi primul ei director de studii.

La venirea în ţară a principesei Maria, Dumitru Antonescu este numit adjutant al principesei, în serviciul căreia a depus tot zelul şi toată valoarea sa intelectuală şi morală făcând principesei o asemenea impresie, încât aceasta l-a menţionat în „Memoriile ei”. El a avut o influenţă hotărâtoare asupra formării caracterului micului Ionel Antonescu, a cărui educaţie a urmărit-o în tot cursul gimnazial, până la devenirea lui ca ofiţer. Din nefericire Dumitru Antonescu dispare repede. Moare în anul 1907, deplâns de întreaga armată.

O întâmplare deosebită a lui Antonescu, care merită a fi povestită, s-a petrecut în timpul vieţii lui de elev al gimnaziului militar.

Aflându-se pe timpul vacanţei de vară la mătuşa lui, la Florica, pleacă într-una din zile la Piteşti, cale de cinci, şase kilometri. În drum, îi iese înainte o ţigancă care-l asaltează cu stăruinţa specifică naţiei sale, dorind să-i ghicească în palmă. Elevul Antonescu, grav şi mândru în ţinuta lui militară de oraş, nici nu o ia în seamă. Ţiganca: „Aoleo, generale, comandante, să-ţi ghicească baba norocul”. Antonescu merge înainte. La insistenţele ţigăncii, îi aruncă un ban Aceasta ia banul şi după el: „Păi eu nu vreau pomană… na-ţi banu’ înapoi. Eu vreau să-ţi ghicesc

norocul”, şi-l apucă de mână. Antonescu, amuzat de insistenţa ţigăncii se lasă în voia ei. Aceasta îi ia mâna, i-o cercetează cu luare aminte, şi dintr-odată:

— Aoleo! Ce văd eu aici n-am curaj să-ţi spun…

— Ce vezi? Hai spune, nu-ţi fie teamă că nu mă sperii.

— Păi, măiculiţă, ce văd eu aici este lucru mare! După linia asta mata ai să ajungi mare în ţara asta, ca şi vodă… dar nu-ţi mai spun mai departe…

— Hai femeie, nu te codi, zi-i înainte.

— Apoi să ştii mata că până la urmă o să ţi se taie capul!

Elevul Antonescu a ascultat, a zâmbit, i-a dat banul ţigăncii şi şi-a văzut de drum.

La înapoiere a povestit familiei întâmplarea cu ghicitoarea şi prorocirea făcând mare haz.

De atunci nu a mai spus-o nimănui. Poate a uitat-o sau poate a vrut s-o uite… Eu am aflat-o din gura mătuşii lui, doamna Dobrian.

Comportamentul elevului Antonescu pe timpul cât a fost elev al Gimnaziului pentru fiii de militari din Craiova şi al celui de la Iaşi a fost excepţional. Primul din clasă tot timpul, faima lui se dusese departe. Însuşi ministrul de război de atunci, generalul Alexandru Lahovari. L-a remarcat şi l-a luat sub protecţia sa.

După absolvirea celor două gimnazii militare, el se prezintă la Şcoala de Ofiţeri de Cavalerie pe care o absolvă tot primul, ca şi Şcoala Specială de Ofiţeri, în 1904.

Sublocotenent în Regimentul 4 Roşiori „Principesa Maria” se distinge prin destoinicia şi zelul depus în îndeplinirea serviciului.

În timpul răscoalelor ţărăneşti din 1907, este trimis cu plutonul său, întărit cu o secţie de artilerie, să înăbuşe răscoala ţăranilor din Vlaşca. A fost singurul ofiţer care nu a tras în ţărani. A procedat cu tact şi cu omenie, prin intimidare. A pus tunurile să tragă scurt asupra obiectivului, scontând pe intimidare. Zgomotul tunurilor şi efectul exploziilor proiectilelor care cădeau în faţa lor, au fost de ajuns să potolească pe răsculaţi şi să-i aducă la supunere…

Mircea Elefterescu povesteşte mai departe.

— Eu l-am cunoscut pe domnul colonel Antonescu, copii fiind, în casa părintească. Tatăl meu fiind cavalerist şi comandant de regiment, sublocotenentul Antonescu venea des la noi. L-am admirat cum l-am văzut şi eram numai ochi şi urechi ori de câte ori se vorbea de el. Se spuneau numai lucruri elogioase, lucruri ieşite din comun, care să te umple de admiraţie. El m-a stimulat să devin ofiţer de cavalerie şi, când a trecut, cu gradul de căpitan, la comanda Escadronului de elevi al Şcolii Pregătitoare de

Ofiţeri de la Târgovişte, eu m-am prezentat la examen şi am intrat în şcoală mai mult de dragul lui. El era de principiu că educaţia viitorilor ofiţeri trebuie efectuată pe baza cunoaşterii, prin trăirea reală a vieţii soldatului. Să-i cunoască instruirea la perfecţie, să-i cunoască eforturile pentru a nu-l solicita cum şi când nu trebuie. Sau să nu-i ceară eforturi peste puteri şi, mai ales, eforturi zadarnice. Să-l instruiască pentru luptă. Principiu, de altfel, rămas de la Napoleon, pe care el îl aplica cu cea mai mare străşnicie. Eu, mai neîndemânatec, venit fiind dintr-un liceu civil mai mult de dragul lui decât al armei, o duceam greu. La ruperi de rânduri toţi o luau la dreapta de exemplu, eu o luam la stânga. Numai ce auzeam glasul lui tăios biciuind prin aer: „Elevul Elefterescu, ce faci, te plimbi la Şosea?”

Războiul bătea la uşă pe atunci, în 1915. Toată ţara se frământa. Ardealul era pe buzele tuturor, dar mai ales pe ale comandantului nostru. Numai ce-l auzeam strigând la instrucţie: „Sus capul elev. Privirea înainte peste Carpaţi! Acolo vă cheamă împlinirea idealului naţional!”

Avea subalterni pe lt. Constantin Niculescu, azi colonel şi fost ataşat militar la Paris, pe actualul col. Feraru şi col. C. Sănătescu. Când comanda ruperile de rânduri, ofiţerii aceştia alergau în capul plutoanelor şi, la comanda „Culcaţi!”, ei se aruncau primii la pământ.

Avea o autoritate covârşitoare. Odată, un elev – căpitanul Romalo de azi – este invitat într-o seară la Cotroceni de către principese. Invitaţia este transmisă telegrafic printr-un aghiotant regal. Comandantul de escadron răspunde: „Nu se aprobă plecarea elevului Romalo, fiind consemnat în şcoală” şi semnează. Imediat urmează un telefon de la Palat către comandantul şcolii, col. Portocală, căruia i se exprimă dorinţa principesei Maria de a se da voie elevului Romalo să vină la Bucureşti.

Colonelul cheamă pe căpitanul Antonescu şi-i arată situaţia. Acesta spune: „Dacă elevul pleacă, se face vinovat de neexecutarea de pedeapsă şi va căpăta zece zile de carceră. Este în joc întreaga mea autoritate în faţa escadronului şi dacă aceasta nu mi se respectă de către şcoală, voi lăsa imediat comanda escadronului”.

Palatul a fost refuzat sub motiv că Romalo ar fi bolnav în infirmerie şi elevul şi-a executat pedeapsa dată. Acest act de autoritate a fost de natură să-i dea căpitanului Antonescu un prestigiu imens în faţa elevilor.

A luat parte la campania 1913 din Bulgaria cu Divizia 1 Cavalerie, unde s-a distins, fiind decorat cu „Virtutea Militară” cl. I.

Devenit ofiţer de stat major este repartizat ca şef al Biroului Operaţii la Corpul 6 Armată de sub comanda generalului Prezan. De acum încolo, se deschide cariera

prestigioasă a lui Antonescu!

Generalul Prezan, recunoscând în el calităţi excepţionale, l-a luat cu el nedespărţindu-se pe tot timpul războiului 1916 – 1919.

La declararea primului război mondial, generalul Prezan este numit comandantul Armatei de Nord. Având ea şef al Operaţiilor pe căpitanul Ion Antonescu.

În timpul bătăliei de pe Neajlov, din noiembrie 1916, îi revine sarcina să întocmească planul de manevră ce trebuia să distrugă, cu un grup de forţe alcătuit în mare grabă, la sud de Argeş, coloanele inamice care înaintau dinspre Dunăre. Din cauze multiple bătălia a fost pierdută, dar căpitanul Antonescu îşi câştigase deja o mare faima ca organizator. În Moldova, generalul Prezan este numit la Marele Cartier General, având ca şef al secţiei Operaţii tot pe, acum, maiorul Antonescu şi are rolul său foarte important la întocmirea planului de bătălie de la Mărăşeşti. Aci el depune o activitate extraordinară. Organizează serviciile la Marele Cartier General, asigură legăturile cu trupele, organizează serviciile informaţii şi transporturi, asigură legătura cu misiunea franceză. Având toată libertatea de acţiune de la generalul Prezan, el conduce efectiv armata din Moldova. Generalii, comandanţi de mari unităţi veneau la el să primească ordine, iar el nu se sfia să le arate greşelile, lipsurile

dovedite în actele lor de comandă, aşa că devenise temut. La uşa cabinetului său – a şefului operaţiilor Marelui Cartier General – făceau anticameră generalii. Unii dintre ei, care l-au temut sau au suferit sancţiuni din pricina lui, l-au poreclit „Câinele roşu”. Dar, vezi dumneata, acest câine nu muşca decât pe cei mai mari în grad şi niciodată pe cei mici.

Nimic nu poate reda mai real prestigiul şi faima pe care şi le crease Antonescu pe timpul acelor ani decât nota de memoriu data de prinţul Galitzin, şeful de Stat Major al lui Cerbacev, comandantul frontului româno-rus din Moldova:

„Maiorul Antonescu este un om de onoare în cel mai nobil sens al cuvântului. Succesele lui, care au salvat ţara sa în situaţii critice, se datoresc nu numai calităţilor lui de eminent strateg, ci şi acelor înnăscute viitorului om de stat.

Nu ştiu cum se va pronunţa Istoria ţării sale despre el! Vitejia inimii sale şi stoicismul său nu vor putea fi egalate de nimeni”.

La încheierea păcii de la Buftea din 1918, cu gradul de maior, este trimis la comanda unui divizion de tren şi în Moldova. Aceasta pentru a se da germanilor o satisfacţie, scoţându-l din obiectivul lor pe timpul tratativelor. Rămâne astfel deoparte până în noiembrie 1918, când se denunţă

pacea şi trupele noastre trec în Ardeal. Atunci maiorul Antonescu este chemat din nou la Marele Cartier General şi i se încredinţează aceeaşi funcţie, fiind numit delegat al Marelui Cartier General.

Are prilejul să-şi împlinească visul, organizând trecerea peste munţi şi acţiunea pentru cucerirea Ardealului prin bătăliile din Apuseni şi Szolnok, pe Tisa.

La trecerea Tisei, regele Ferdinand îl decorează „proprio manu” cu Ordinul Mihai Viteazul, aducându-i mulţumiri şi cerându-i scuze că-l răsplăteşte atât de târziu pentru marile servicii aduse ţării.

La încheierea păcii este înaintat colonel şi numit comandant al Şcolii Speciale de Ofiţeri de Cavalerie, aflată la Oradea Mare. Prima măsură pe care a luat-o a fost aceea de a cere mutarea ei la Sibiu. Aceasta pe motivul întemeiat că oraşul nu oferea în jurul său teren propice formării călăreţilor de teren. Oradea Mare este aşezată în câmpie, Sibiul oferea în schimb toate avantajele, în plus era şi în apropierea unui loc istoric: Şelimbărul lui Mihai Viteazul.

La instalarea şcolii în noul local, el a rostit următoarea cuvântare:

„Şcoala Specială de Cavalerie, a cărei activitate a fost întreruptă timp de şase ani necontenit, din cauza războiului, îşi deschide din nou porţile sale la 1 Noiembrie

1920!

Datorită înţelepciunii Suveranului, priceperii conducătorilor şi bravurii, sacrificiilor şi suferinţelor fără limită pe care le-a făcut şi îndurat poporul nostru, Neamul românesc se găseşte astăzi din nou şi pentru totdeauna sub acelaşi sceptru.

Ca o consecinţă a acestui fapt, stindardul Şcolii flutură de la 1 Noiembrie 1920. La Sibiu, în imediata apropiere a câmpului de bătălie de la Şelimbăr, unde marele Voievod Mihai Viteazul a înfrânt trufia ungurească şi a arătat, cel dintâi, mijlocul cel mai puternic şi sigur, prin care trebuia şi se putea face unirea întregului neam.

Mândră de a fi aşezată în preajma unor locuri atât de glorioase, mândră de trecutul înălţător şi nepieritor al Armatei în serviciul căreia este, şi călăuzită de ideea că şi în viitor va fi factor determinant în pregătirea şi desăvârşirea victoriei, Şcoala îşi reîncepe activitatea pe baze tradiţionale, adaptate la cerinţe noi..."

Îi revenea sarcina să organizeze acest centru de învăţământ pentru ofiţeri, stabilindu-i programa analitică pe baza noilor cerinţe izvorâte din experienţa marelui război, care adusese mari modificări armei noastre, impunându-i o adaptare la tehnica modernă de luptă.

El era cel mai îndreptăţit pentru a face aceasta.

Venit în fruntea acestui frumos aşezământ din Sibiu,

cu râvna şi priceperea sa deosebite, se aşterne la o muncă de creaţie. Trasează jaloanele de la baza cărora se va desfăşura activitatea de învăţământ şi perfecţionarea ofiţerilor cavaleriei moderne. Activitatea lui este neobosită şi exemplară. Mereu călare, străbate cu ofiţerii toate împrejurimile accidentate ale Sibiului în diferite aplicaţii tactice. Creează tot, supraveghează tot, impulsionează toată activitatea. În primăvara anului 1921 este, din păcate, accidentat la călărie. Încălecând un remont (cal tânăr de tracţiune), acesta se sperie şi-l trânteşte. În cădere lovindu-se la cap de taluz, suferă o amnezie. Netransportabil, a fost instalat într-o cameră a manejului unde a stat sub îngrijiri medicale aproape 5 luni. În acest timp s-a arătat întreaga forţă a caracterului său. Paralizat, condamnat la nemişcare, într-o poziţie fixă, într-o încăpere necorespunzătoare, încălzită ziua de soarele care încingea acoperişul până la sufocare, nu şi-a pierdut un moment încrederea în sine. Şi-a concentrat toată voinţa în a se supune regimului prescris, pe care l-a suportat cu cel mai mare stoicism, făcându-se că nu observă îngrijorarea celor care veneau să-l viziteze. Voinţa şi tăria sa au învins răul şi se restabileşte uimitor de bine.

Îndeplinindu-şi misiunea primită la Şcoala Specială de Cavalerie, este numit ataşat militar la Londra şi Paris. Nu primeşte noul post până ce nu-şi asigură un înlocuitor

care să ducă mai departe opera începută de el, de modernizare a cavaleriei. Îl găseşte în persoana colonelului Constantin Bălăcescu, ofiţer de stat major, pe care-l cunoscuse şi cu care colaborase pe timpul războiului, în Moldova. Colonelul Bălăcescu fusese şeful operaţiilor Armatei a II-a a generalului Averescu şi avuseseră frecvente raporturi de serviciu. Cu acea ocazie îi spusese: „Domnule colonel, numai în dumneavoastră pot avea încredere că tot ce am făcut la Sibiu va fi continuat şi îmbunătăţit. Vă rog, pentru binele cavaleriei, să primiţi acest post!

Ofiţerul a înţeles apelul, şi-a lăsat toate interesele familiei ce-l legau de Capitală, şi s-a mutat la Sibiu, luând comanda şcolii din 1922 – 1929.

Căpitanul Elefterescu terminase de povestit. Eu îl ascultasem cu mare atenţie. Eram fascinat de strălucita carieră ce-mi fusese desfăşurată în faţa ochilor – desigur foarte pe scurt. Eram cuprins de o mare, imensă satisfacţie şi bucurie. Îmi spuneam: „Pe acest mare comandant îl voi avea şef, îi voi putea vedea şi urmări zilnic, în vorbe, acţiuni şi sfaturi. Perspectiva largă a şcolii la care voi urma acum, şcoala formării ostăşeşti şi a caracterului, mi se oferă. Voi şti să merit privilegiul că pot lucra sub ordinele directe ale celui mai reputat ofiţer al Armatei? Voi fi la înălţime?”

Se înserase. În cazinou, soldaţii de la popota începuseră să strângă masa.

Seara, tot regimentul era la restaurant cu colonelul Slomnescu în frunte. Se continuă discuţia. Se toastă şi se bău mult, până la ziuă, când, în acordurile „Marşului Cavaleriei”, ultimii ofiţeri se ridicară de la masă, luând drumul spre locuinţele lor.

În zilele următoare în regiment s-a petrecut ceva cu totul neobişnuit: se crease o nouă stare de spirit. Tot ceea ce era bun, entuziast, doritor de realizări, de afirmări, tot ceea ce aveau ca însuşiri acei ofiţeri, dar care, datorită climatului de bună camaraderie între şef şi subaltern, lâncezea, acum dintr-odată se găsea stimulat. Acel corp ofiţeresc, în general băieţi foarte capabili, dar care se complăceau încă în climatul postbelic al serviciului de agrement în timpul programului, al petrecerilor, al chefurilor ce ţineau până la ziuă se transformă ca prin miracol în oameni preocupaţi de activitatea lor, antrenaţi în executarea programului, discutând cu grijă despre problemele profesionale. Pe scurt, situaţia se prezenta astfel: colonelul Antonescu, care se afla încă la Londra, comanda efectiv de trei luni regimentul înainte de a se prezenta la comandă. Cu toate că eram foarte tânăr pe atunci, am intuit cu claritate ceea ce înseamnă forţa

prestigiului unei personalităţi.

Cu toate că viaţa nocturnă a ofiţerilor nu era curmată, seara, în grădina de vară unde-şi aveau rezervată masa ofiţerii Regimentului 9 Roşiori, peste buna dispoziţie a tinereţii şi a entuziasmului la un pahar de vin, se lăsa o melancolie nedefinită care se topea pe coarda „G[3]" a lui Mărin Bisaru sau în romanţele de altă dată cântate, într-o voce de alto profundă, de gramofon deranjat, de către Lina Buturugă, decana octogenară a tarafurilor giurgiuvene.

Dar în sfârşit, iată ziua cea mare! Vine colonelul Antonescu!

Ştirea se răspândeşte fulgerător. Curtea cazărmii, pustie; cazinoul – care în permanenţă avea angajate partidele de table – gol. Toţi ofiţerii, se găseau pe linia grajdului supraveghind pansajul cailor.

Prezentarea a avut loc la începutul lui noiembrie 1926. În acea perioadă, regimentul avea un efectiv minim, din cauza economiilor bugetare: contingentul vechi şi gradaţii. De aceea era cu totul neobişnuită această prezenţă a ofiţerilor în grajduri. Niciunul însă nu îndrăznea să iasă afară, găsindu-şi felurite ocupaţii cu cei câţiva soldaţi rămaşi liberi de la corvezile regimentului. Din când în când, câte unul mai îndrăzneţ îşi lua curaj şi, crăpând

3 Litera G – în cifrajul armonic muzical – este codificarea atribuită denumirii notei (sunetului) *sol.* Cifrajul foloseşte ca punct de plecare nota LA = notată cu A, apoi SI = B, DO = C, etc.

puţin marea uşă a grajdului, arunca o privire scrutătoare în curtea regimentului, unde însă nu se mişca nimic. Ziua trecea fără ca să se întâmple ceva. La popotă se uitau nedumeriţi unii la alţii şi pe şoptite se întrebau „L-ai văzut?”. Seara nu mai întârziau la local Luau masa fiecare cum venea şi plecau repede acasă. Dar erau taro intrigaţi, între ei discutau şi făceau presupuneri: „Să vină la regiment. Să ia comanda, să treacă atâtea zile şi nici să nu-l vadă sau să-l audă”! îşi închipuiseră cu totul altfel această venire. Dar, în sfârşit, în a treia sau a patra zi, către ora 10, tăcerea fu spintecată de sunetul trompetei: se da semnalul adunării ofiţerilor. Poate pe timpul atacului de la Oituz să fi răspuns aşa prompt la acest semnal ofiţerii regimentului.

Încă nu se pierduseră în văzduh ultimele note alo semnalului, că ofiţerii îşi şi făcuseră apariţia în cazinou. Într-o linişte desăvârşită, stăpânită de o emoţie evidentă, se rânduiesc în ordinea gradului şi rămân în aşteptare. După câteva minute, uşa cabinetului comandantului se deschide şi în cadrul ei apare un ofiţer de talie potrivită, mai curând mic de statură, cu umerii puţin aduşi şi spinarea uşor îndoită, pe a cărui faţă frumoasă am recunoscut imediat trăsăturile din fotografie. Ceea ce a izbit în primul moment au fost tenul roz-roşcat, privirea pătrunzătoare a ochilor limpezi şi albaştri, plină de

discernământ, sub sprâncenele mereu încruntate, profilul regulat, de medalie. Înfăţişarea lui era atrăgătoare în uniforma cu aspect pronunţat englezesc, cu alte cuvinte, nereglementară: la vestonul kaki, purta un pantalon gris-fer, din reitcord[4], şi cizme galbene, cu şireturi. Pe acea vreme astfel de pantaloni erau interzişi în ţinuta ofiţerilor… Toate privirile au rămas ţintite asupra lui. Se mişca vioi, uşor şi degajat; era natural, neafectat.

De fapt, impresia pe care am avut-o, la prima întâlnire cu noul meu comandant de regiment şi pe care am păstrat-o tot timpul, a fost aceea că mă aflam în faţa unui om predestinat. Spinarea uşor arcuită din umeri spre înainte îi dădea acea gravitate a omului care poartă o povară indefinită. Fiinţa lui emana o forţă de un dinamism neîntâlnit; o forţă care cerea supunerea integrală, fără reticenţe, fără rezerve. Mai mult, era o forţă stimulatoare, iar nu paralizantă, cum se întâmplă în cazul majorităţii personalităţilor dinamice…

Văzându-l acum cu propriii ochi, am priceput de ce se bucura el de o atât de mare faimă şi că putea avea un potenţial atât de ridicat de înnoiri şi de progres!

Vechiul comandant îi prezentă corpul ofiţeresc şi noul comandant dădu, pe rând, mâna cu fiecare. După

4 Nume dat unei țesături de bumbac, care este utilizată pentru confecționarea balonzaidelor, raglanelor și canadienelor. [Pr.: ráitcord]

această scurtă prezentare, colonelul Antonescu păşi în mijlocul sălii şi spuse:

— „Domnilor, prin Înalt Decret-regal sunt numit comandant al Regimentului 9 Roşiori „Principesa Elena”… Este o cinste pentru mine de a veni în fruntea acestui regiment care a înscris cu sânge, pe câmpia Robăneştilor, la Neajlov, la Oituz şi Tisa pagini eroice ce vor stârni totdeauna admiraţia celor de azi şi celor de mâine. Vreau ca prin activitatea din timp de pace, depusă de dumneavoastră, să ridicaţi regimentul la nivelul cerinţelor moderne ale războiului, pentru ca la nevoie acest regiment să fie la înălţimea marilor acte de eroism intrate în istorie!

Pe dumneavoastră voi avea timp să vă cunosc, pe fiecare în parte, văzându-vă la lucru. Până atunci vă rog să vă urmaţi programul ce vi l-am stabilit.

Bună ziua, domnilor!”

Spunând acestea îmbrăţişă cu privirea – schiţând un uşor zâmbet –, pe ofiţerii rămaşi încremeniţi şi, cu paşi vioi, se îndreptă spre cabinetul său, unde dispăru împreună cu omologul lui.

Ofiţerii stăteau uluiţi. Cum? Asta era tot? se întrebau din priviri. Din toate cele la care se aşteptaseră, nimic? Nu glas de tunet înfricoşător, nu ameninţări, nicio vorbă aspră? Nu le venea a crede. Nimic din severitatea de zbir la care se aşteptaseră, nici răutatea care spuneau unii că-l

caracterizează pe „Câinele roşu”. Numai calm, cuvinte alese şi frumos rostite, natural şi elegant, mişcări energice, dar fără asperităţi. Într-un cuvânt, o înaltă ţinută academică. Iată că legenda răspândită în jurul său pierise de la primul contact. Neliniştea care stăpânise regimentul de aproape trei luni dispăruse ca prin farmec, făcând loc unei încrederi nelimitate în noul comandant. Fiecare căpătase încredere în propriile sale forţe, văzându-se ridicaţi dintr-odată, fără alegere, toţi, la rangul de colaboratori în desăvârşirea unei opere. În acele câteva momente petrecute în contact cu marele comandant se produsese o schimbare, o transfigurare. Fiecare ofiţer suferise o contaminare. Ceva din fluidul emanat de acel om îi cuprinsese, transformându-i. Acei ofiţeri cunoscuţi drept cheflii, blazaţi, pocherişti, curtezani se transformaseră radical, devenind oameni plini de ardoare, conştiincioşi şi căutând ca activitatea lor să devină rodnică. Se întâmplase ceea ce ne spunea întotdeauna mareşalul: „Tratează-l pe om aşa cum vrei să fie şi nu cum este. Caută să-l faci mai bun!”

El nu a mutat pe niciun ofiţer din regiment. Cu cei găsiţi acolo, buni sau mai slabi, cu aceia a lucrat, considerându-i pe toţi, din momentul în care le-a devenit comandant, deopotrivă ai lui. Peste mult timp, voi afla că acesta era un principiu pe care şi-l impusese colonelul

Antonescu şi mai târziu mareşalul Antonescu, în raporturile lui cu subalternii şi colaboratorii. La unul dintre consiliile de miniştri, el declarase: „Eu am ridicat oamenii până la mine şi niciodată nu m-am scoborât la ei. Erau colaboratorii mei şi i-am tratat aşa cum îi doream eu să fie şi cum poate nu erau în realitate. Din acest motiv eu nu am schimbat pe nimeni din locul în care l-am găsit. Când am luat şefia Marelui Stat Major mi s-a spus să schimb personalul, pentru că cel prezent mă va sabota. Într-adevăr, ştiam că toţi erau oamenii lui Samsonovici, dar nu am schimbat pe nimeni, am lucrat cu toată lumea şi au am avut a mă plânge de nimeni. La Ministerul Apărării am găsit oamenii lui Paul Anghelescu. Tot aşa, nu am schimbat pe nimeni şi bine am făcut. Dar pretutindeni, toţi, ştiu sigur, au dat serviciului tot ce au avut mai bun”.

În Regimentul 9 Roşiori cazul cel mai concludent a fost acela al locotenentului C. Şt. poreclit „Căneaţă” Acest ofiţer foarte simpatic de altfel, vioi, extrem de inteligent, folosea talentul său de călăreţ pentru a nu face mai nimic decât să încalece caii de curse ai colonelului M. Slomnescu. Intrase, pe sub pielea acestuia şi nimeni nu putea spune nimic. Mai grav însă era faptul că era şi zeflemist, luând pe toţi în derâdere şi făcând atmosferă neplăcută celor mai conştiincioşi. Cu prilejul acestei schimbări la comanda regimentului era oarecum firesc ca

el să caute să se mute, pentru că era puţin probabil să mai poată păstra aceeaşi atitudine, iar de transformat nu prea erau şanse să se transforme. Şi tocmai cu acest ofiţer s-a petrecut minunea. Din momentul în care noul comandant a preluat comanda, el s-a schimbat radical. Devenise conştiincios şi stăruitor în desfăşurarea programului. Cum era dotat şi cu reale însuşiri de instructor, avea cea mai bine instruită unitate. Tot aşa şi ceilalţi, în măsură mai mare sau mai mică, îşi schimbaseră atitudinea faţă de serviciul lor.

După luarea primului contact, trecuseră săptămâni fără ca nimic deosebit să se întâmple. Colonelul Antonescu venea şi pleca fără să fie deloc simţit. El locuia în Bucureşti şi venea la Giurgiu numai câteva zile pe săptămână. În acest timp, el lua în primire partea administrativă a regimentului. De ofiţeri nu se interesa, îi întâlnea rareori, răspundea la salut şi trecea mai departe.

Dar peste câtva timp începură conferinţele ofiţerilor care se succedau câte două săptămânal. Acuma, treptat începe să se facă cunoscut şi înţeles. În faţa ofiţerilor nu sta un comandant, ci un conferenţiar. Subiectele conferinţelor erau teme obişnuite ale activităţii specifice, dar ele prilejuiau largi tururi de orizont, incursiuni în istorie şi geografie, probleme sociale, psihologice, exemplificate cu date concrete din experienţa şi activitatea

sa complexe. Vorbea cu multă uşurinţă în fraze frumoase, folosind calificative plastice, pregnante, care produceau efect, scoţând în evidenţă ceea ce urmărea. Avea un debit verbal inepuizabil şi timbrul glasului era de argint, era atât de tonifiant că ai fi dorit să nu se mai termine.

Pentru el, grija de căpetenie a comandantului o constituia soldatul, care nu trebuia văzut numai în cadrul cazărmii. El era în primul rând un tânăr român, care se încadra în naţiune. Comportarea faţă de soldat, ca individ, implica o largă răspundere, deoarece soldatul reprezenta exponentul cel mai vital al naţiunii şi necesite o atenţie deosebită. Armata nu era numai „şcoala naţiunii" dar şi „pepiniera" ei, care trebuia să-i asigure elemente sănătoase, instruite şi antrenate pentru război. Cum neamul românesc s-a dezvoltat în vicisitudini, el va continua să existe în acelaşi cadru şi acest lucru nu va fi posibil decât păstrându-şi o conştiinţă naţională înaltă, un spirit al datoriei plin de însufleţire, care în mod concret se traduce prin existenţa unei armate foarte bine pregătite, la baza căreia stă soldatul. Soldatul trebuie în primul rând bine hrănit, trebuie să i se asigure condiţii de igienă, cazare bună, antrenament judicios şi progresiv. Soldatul, spunea el, este încorporat la o vârstă critică, când organismul, deşi dezvoltat, nu este complet consolidat. Această consolidare va trebui s-o capete în armată prin

hrană substanţială, prin odihna necesară, prin. Antrenament corect. Soldatul, părăsind cazarma, trebuie să se înapoieze la vatră sănătos, plin de vigoare, maturizat, iar nu secătuit de forţe şi nealimentat.

Ca urmare a acestei idei, programul în regimentul comandat de el se întocmeşte asemenea unui program de şcoală militară. La masa trupei se servesc două feluri de mâncare zilnic. În plus introduce ceva cu totul neobişnuit în acea vreme: somnul obligatoriu de după-amiază. Întreg regimentul în afara personalului de serviciu, intră în dormitor de la orele 13 la 14, când toţi trebuie să stea întinşi pe paturi, fără bocanci în picioare şi fără vestoane.

Toate aceste inovaţii au fost imediat introduse şi ceea ce era neobişnuit, era faptul că totul s-a realizat fără alte alocaţii bugetare. E uşor de înţeles că aspectul regimentului şi al oamenilor devenise cu totul altul. Soldatul avea o ţinută îngrijită, figura luminoasă şi mişcările vioaie ale unui om bine hrănit. Dispăruseră feţele pământii, cu ochi încercănaţi, de soldaţi care rezemau zidurile grajdurilor şi se târau alene prin curte. Acum totul era activitate, vioiciune, preocupare.

Vorbind despre ofiţer, el spunea: „Ofiţerului i se cere cel mai mult – el trebuie să fie exemplul! Noi nu avem o masă de subofiţeri bine instruită şi conştientă pentru a putea prelua o parte din atribuţiile ofiţerilor, aşa cum se

întâmplă în ţările din apus. La noi, încă subofiţerul nu-l poate înlocui pe ofiţer şi de aceea ofiţerul trebuie să facă aproape totul personal şi în acelaşi timp să controleze totul. Din acest motiv ofiţerul trebuie şi el bine hrănit şi menajat. El, pe lângă programul de instruire a trupei sale, este obligat să se instruiască pe sine şi asta nu numai în şcoli, dar acasă la el…”

Trecuseră lunile de iarnă, veniseră recruţii. Începuse instrucţia şi el încă nu-i cunoştea pe ofiţeri îndeaproape. Aceştia erau numai zel, neîntrecuţi în punctualitate, deşi nimeni nu-i controla. Comandantul sosea pe la orele 10 şi ofiţerii erau demult pe câmpul de instrucţie, într-o continuă emulaţie, aşteptând cu înfrigurare inspecţia de mult anunţată. De altfel, el avusese grijă să spună din primele zile când făcuse recomandări pentru comportarea ofiţerilor, că nu-l interesau deloc orele când lucrează ofiţerii dacă credeau că e necesar, puteau să lucreze şi noaptea! „Totul este să daţi rezultate pe care le voi controla la timpul oportun”. El introduce în regiment serviciul în continuare, cu un repaus scurt pentru masa ofiţerilor, scutindu-i de a mai veni la program şi după-amiaza. Pentru a evita surprize nedorite şi cum avea doi ofiţeri absolvenţi ai şcolii de război de la Paris, pe locotenentul Mihai Mihăilescu şi locotenentul Gheorghe Pandelescu – ambii au ajuns mai târziu aghiotanţi regali

sub Carol al II-lea – îi puse să întocmească un fel de îndreptar după care să se ghideze escadroanele în conducerea instrucţiei de luptă. Pe măsură ce instrucţia avansa, fiecare unitate primea programul în detaliu, pe care trebuia să-l execute. În felul acesta se realizase o uniformitate totală în regiment cu privire la instrucţia de luptă, care fusese lăsată până atunci la imaginaţia şi competenţa fiecărui mic comandant. Toate aceste programe de instrucţie fuseseră văzute, discutate, adnotate şi aprobate de comandant.

În ceea ce privea instrucţia de luptă a soldatului, aceasta trebuia făcută într-un cadru cât mai apropiat realităţii războiului şi cerinţelor câmpului de luptă modern.

El recomanda, referitor la instrucţia individului, două reguli de bază: „Soldatul se mişcă în câmpul de luptă în pas alegător” şi „Poziţia naturală a soldatului este poziţia culcat”. Numai aceste două atitudini îl pot feri de glonţul inamicului. De aceea pretindea un antrenament perfect al soldatului în efectuarea acestor mişcări. „Soldatul – spunea repetat – trebuie astfel instruit ca din orice poziţie ar fi, să se culce la pământ instantaneu, pentru a dispărea ca ţintă din faţa inamicului”…

Introduce în programul instrucţiei de luptă ieşirile în teren pe timp de 24 ore ale fiecărui escadron pe rând, o dată în fiecare săptămână. Pe timpul perioadei instrucţiei

întrunite. Astfel, escadroanele părăseau cazarma cu echipament de campanie şi plecau în temă de luptă, trecând prin toate fazele acţiunii, inclusiv trageri. Cantonau în bivuac (după ce regimentul a fost adus la Bucureşti) şi se înapoiau în ziua următoare, când urma alt escadron la rând. Această inovaţie se dovedise a fi un excelent mijloc de instruire tactică şi în scurt timp, unităţile căpătaseră aspectul unor grupări călite pe câmpul de luptă.

Amintirea primului meu contact direct cu comandantul de regiment îmi lăsase o umbră de nemulţumire; ori de câte ori îmi aminteam, regretam că a avut loc, cu toate că nu aveam nimic să-mi reproşez. Scena se petrecuse astfel: într-una din după amiezele de primăvară, puţin timp de la sosirea recruţilor, colonelul, străbătând curtea regimentului, văzu ordonanţa mea plimbându-mi calul la mână. (Ca să ştim despre ce cal e vorba, trebuie spus că era o iapă pur-sânge tânără, numită „Feldioara”, cumpărată de mine de la stat, într-o stare de mizerie fiziologică foarte pronunţată. Ghinionul a mai făcut ca, pe timpul transportului cu trenul, să răcească şi la sosire să se constate că suferea de o dublă pneumonie. Urmând un tratament sever – cu puncte de fixaţie etc. – calul devenise de nerecunoscut, adevărată umbră. După trei luni de suferinţă, intrase în convalescenţă şi trebuia

plimbat zilnic. Într-una din aceste plimbări dă colonelul Antonescu peste „Feldioara”.)

— Al cui este calul? întrebă el pe soldat.

— Să trăiţi, domnule colonel, al domnului sublocotenent Magherescu.

— Să vină comandantul de escadron la mine – ordonă el sec. (De remarcat că el nu vorbea decât cu comandanţii de escadroane).

Imediat aghiotantul, care-l urma la tot pasul, se duse să-l cheme. Peste câteva minute apare căpitanul Elefterescu, care se apropie, întinzând pasul său uşor şoldit, şi se prezentă colonelului.

— Căpitan Elefterescu, cum se poate ca un cal ofiţeresc să fie ţinut în asemenea hal de mizerie? Ofiţerul căruia îi aparţine nu are deloc dragoste de cal? Dumneata cum poţi admite asta?

Căpitanul Elefterescu, care nu prea era dus la biserică, şi când era „călcat pe coadă” sărea în sus, oricine l-ar fi călcat, ripostă dârz susţinând privirile colonelului:

— Domnule colonel, acesta este calul cu care un general l-a înşelat pe sublocotenent, vânzându-l, de la remontă, epuizat şi bolnav, cu 35.000 lei!

— Cum îţi permiţi să vorbeşti aşa? Te rog ca pe viitor să-ţi măsori cuvintele şi, fă bine şi explică-te!

Căpitanul i-a povestit cum generalul R. de la

remontă cumpăra cai de pe hipodrom şi îi revindea subofiţerilor. Tânărul sublocotenent, iubitor de cai şi sport şi-a grevat solda pentru a-şi cumpăra calul, ca la aducerea la Giurgiu să constate că a cumpărat un cal bolnav pe care-l tratează de patru luni, cheltuindu-şi pe medicamente toată solda.

(Poate e locul să spunem aici că acest cal şi-a arătat toată recunoştinţa faţă de tânărul său stăpân pentru îngrijirile date atunci, pentru că, peste câţiva ani, ajungând un cal apt pentru concursurile internaţionale, m-a plimbat pe multe hipodromuri din apus).

— Da, bine, am înţeles, dar, în orice caz, acestea nu sunt aprecieri pe care să le rosteşti în faţa mea. Dar de ce nu a tăiat cel puţin părul de la chişiţă?

— Domnule colonel, spuse căpitanul Elefterescu, la noi nu e ca în Anglia. Noi nu tăiem părul de la chişiţa cailor ca să nu aricească!

— Ai rămas tot obraznic, îi spuse colonelul, întorcându-i spatele.

Când am aflat de la căpitan întâmplarea, am fost tare nemulţumit şi i-am spus:

— Bine, dar de ce l-aţi îndârjit aşa? Sigur că a rămas cu o impresie nefavorabilă şi asta ne va dăuna.

— Să n-ai nicio grijă, domnul colonel Antonescu este un om care ştie să aprecieze meritele şi, în ceea ce

priveşte răspunsul meu, să ştii că i l-am servit aşa cum îi place, sincer. A făcut pe supăratul dar sunt sigur ca în sinea sa a fost satisfăcut.

Toate au fost bune, dar cu câtă nelinişte în suflet aşteptam acuma întâlnirea cu colonelul Antonescu?!

Aceasta a avut loc atunci când colonelul veni la inspecţia escadronului III. Ea începu cu plutonul meu şi consta din desfăşurarea programului zilei. După câteva minute de la începerea programului îşi făcu apariţia colonelul. Plutonul se afla în manej şi executa călăria cu recruţii care se aflau în primele săptămâni de instruire, când nu se vedea mare lucru. După ce primeşte raportul, colonelul, alături de cpt. Elefterescu şi aghiotant, se postează în mijlocul manejului, unde rămâne să privească. Antrenat de conducerea reprizelor mi-am desfăşurat programul normal, tot aşa ca atunci când eram singur, aproape uitând de prezenţa celorlalţi. Aceasta a făcut ca programul să se desfăşoare normal, fără a avea câtuşi de puţin caracterul acela specific inspecţiilor, adică o rigiditate şablonardă. Timpul a trecut repede, ultima repriză şi-a încheiat programul. Eu am oprit, am salutat şi am părăsit manejul, lăsând pe colonel în acelaşi loc şi mi-am văzut mai departe de treburile mele. Spre surprinderea mea, cpt. Elefterescu a venit peste câtva timp la mine, spunându-mi:

— Trebuie să fii foarte mulţumit, deoarece ani auzit pe dl. colonel spunând despre dumneata aprecieri pe care nu l-am auzit până acuma spunându-le şi, mai ales, că eşti un foarte bun instructor.

Aceasta nu a fost totul deoarece, în după-amiaza aceleiaşi zile comandantul a venit la programul teoretic. Era u oră de „Regulament pentru serviciul interior”. Am explicat soldaţilor, prin exemple concrete prescripţiile regulamentului. Ei stăteau în careu pe bănci, având arma la ei. Întrebând un soldat, acesta – ridicându-se scurt în mişcare – trânteşte o carabină. Ce era mai firesc în această situaţie decât ca eu, ofiţerul instructor, să scot în evidenţă acest fapt, arătând consecinţele trântirii unei carabine de pământ şi, în acest fel. Alunecai de la subiectul prevăzut în program, făcând o aplicaţie de instrucţie pregătitoare a tragerii. Le-am explicat cum trebuie îngrijit şi menajat armamentul. Şi ce urmări negative putea să pricinuiască devierea liniei de ochire şi deplasarea cătării. Această adaptare suplă a programului de instruire la momentul ivit întâmplător, a fost apreciată de colonel, care nu a pierdut din vedere a mă cita de exemplu pe regiment ca fiind un bun pedagog…

Ajuns aici cu depănarea filmului amintirii din primii ani a carierei militare, îmi descreţi fruntea şi zâmbi. Îmi mai veni în minte o situaţie oarecum comică. Colonelului

Antonescu, neplăcându-i aspectul neomogen şi puţin milităresc al muzicii regimentului, formalii în majoritate din „gagişti[5]”, neinstruiţi, mă însărcină cu reinstruirea lor. Eu, într-o oră suplimentară, îi iau la „muştru” ca la regulament. În aceeaşi zi, toţi „gagiştii”, la ora raportului, se prezintă la colonel. Acesta îi primeşte destul de intrigat şi-i întreabă despre dorinţa lor. Ei cereau, nici mai mult, nici mai puţin, desfacerea contractului lor de reangajare, deoarece ei „s-au angajat la cântat şi nu la «muştru» ca recruţii”. Bineînţeles că muzica nu se putea desfiinţa şi eu am fost desărcinat, ei fiind daţi pe mâini mai blânde, cu mai puţin exces de zel!

În ceea ce privea disciplina şi aspectul disciplinat al soldatului, deşi impregnat de spiritul liberal al armatei franceze şi engleze – după cum s-a mai spus – colonelul Ion Antonescu era un adept convins, din acest punct de vedere, al spiritului prusac. Pretindea o manifestare ostăşească ireproşabilă a soldatului – în ţinută, mişcare, exprimare, gest. A căutat să introducă acest spirit în regimentul său din primele zile ale sosirii recruţilor. Aceasta nu numai pe timpul programului, ci, mai ales, pe timpul liber. Soldaţii erau în permanenţă observaţi în toate manifestările lor, astfel că dispăruse acel aer de „far niente” pe care îl etala curtea cazărmii în orele de repaus,

5 Muzicant angajat cu leafă într-o fanfară militară. – Din fr. gagiste.

prin aspectul delăsător al ostaşilor – târându-se alene, trântiţi pe lângă zidurile grajdurilor şi având o ţinută neîngrijită.

Colonelul a început exemplificarea cu garda regimentului. Într-una din zilele de la sfârşitul perioadei de instrucţie individuală (aceasta însemna cam la o lună după sosirea recruţilor), sunt chemat la comandantul meu de escadron, care-mi spune:

— Domnul colonel comandant doreşte ca dumneata să pregăteşti, cu oamenii ce-i ai în pluton, un exerciţiu de schimbare a gărzii. Doreşte ca această schimbare de gardă să fie făcută după modelul schimbării gărzii de la Palatul Buckingham din Londra!

Am pufnit în râs.

— De ce râzi? Este foarte serios. Domnul colonel comandant doreşte să fie introdus acest sistem civilizat şi la noi, pentru că este impunător, dând tot prestigiul uniformei şi serviciului pe care ostaşii îl prestează în acel timp. Aşa că alegând plutonul dumitale, ţi-a acordat, pe lângă o favoare, şi o distincţie, care se răsfrânge asupra întregului nostru escadron. Eu personal, nu mă îndoiesc că vei reuşi să prezinţi un exerciţiu model.

Pe tot timpul acestei peroraţii a căpitanului Elefterescu, trecusem de la uimire hazlie la preocupare din ce în ce mai serioasă, înţelegând în cele din urmă că-mi

revenise o sarcină neobişnuită.

— În cât timp crezi că vei fi gata?

— În trei zile pot prezenta exerciţiul, domnule căpitan, deoarece mă aflu tocmai la acest capitol din „Regulamentul serviciului interior”.

— Nu. Este prea puţin, spuse căpitanul. Îl obişnuim cu mersul lucrurilor prea repede, explică el prudent. Hai să fixăm o săptămână.

La data stabilită, în prezenţa întregului corp ofiţeresc, adunat în faţa pavilionului principal al regimentului, avu loc prima schimbare a gărzii din ţară după modelul de la Buckingham.

Soldaţii şi comandanţii celor două gărzi, se mişcau aidoma acelora din garda regală de la Londra, pe care avusesem ocazia să-i văd de atâtea ori prin filme!

Colonelul este mulţumit şi acest procedeu de schimbare a gărzii este introdus în mod obligatoriu pe regiment. De acum încolo, era mai mică abatere a sentinelei din post: neîntoarcerea regulamentară, mişcarea mâinii, întoarcerea capului, atitudinea delăsătoare erau sesizate şi corectate. Colonelul avea privirea îndreptată asupra sentinelei de la poarta de intrare a regimentului, iar dacă acesta făcea o mişcare sau un gest necorespunzător, comandantul de escadron era imediat chemat şi i se semnala abaterea.

Dar tot acest episod, care în fond, avea o importanţă covârşitoare pentru spiritul ostăşesc al armatei noastre, atât de mult rămasă sub influenţa regulamentului francez care desfiinţase aceste mişcări vioaie şi chiar şi „pasul de defilare” nu l-am fi menţionat dacă nu ar fi fost legat de o întâmplare foarte hazlie în sine, dar destul de penibilă în fond.

După ce regimentul îşi luase garnizoana în Bucureşti, curând i-a venit rândul să dea gardă la Palatul Regal. Era de aşteptat ca tocmai acest pluton al meu să fie prima unitate trimisă să facă de gardă. Aşa s-a şi întâmplat. Anunţat la timp, plutonul aştepta, eu firească mândrie şi puţină nelinişte, ziua în care trebuia să intre de gardă. Prima gardă a regimentului – la Palatul Cotroceni.

Era într-o duminică de sfârşit de aprilie din anul 1927 Era o zi minunată. Regele Ferdinand suferise foarte mult de pe urma bolii care, peste trei luni, avea să-i fie fatală, dar în acele zile, starea să se ameliorase, astfel că schimbarea gărzii putea fi făcută cu toate onorurile. De aceea garda se îndrepta spre palat în frunte cu stindardul şi muzica.

Toate visurile pe care mi le făurisem cu privire la serviciul de gardă la Palat, îmi fură repede spulberate, văzând condiţiile mizerie în care se afla clădirea corpului de gardă! Făţuită pe dinafară, înăuntru era o lipsă de

îngrijire şi murdărie crasă. Nevăruită de când nu se mai ţinea minte, cu podelele putrede pe-alocuri, mobilată cu mobile vechi, murdare şi dezmembrate, alcătuind un interior de sală de aşteptare de clasa a III-a. În ce privea starea de curăţenie a paturilor – comandant şi trupă – lăsa foarte mult de dorit. Semne indubitabile arătau prezenta insectelor.

Îmi făurisem atâtea iluzii de cum avea să decurgă un serviciu de gardă la Palatul regal, încât în faţa realităţii rămăsesem cu totul dezamăgit şi chiar indignat. Simţeam atinsă demnitatea mea de om şi lezat prestigiul de ofiţer, purtător al uniformei de cavalerist – uniformă pe care o purta însuşi regele.

Când în după-amiaza aceleiaşi zile am primit vizita comandantului meu de escadron i-am împărtăşit impresiile şi revolta mea faţă de felul cum eram obligat să-mi îndeplinesc serviciul. Căpitanul fu întru totul de acord cu subalternul său şi m-a sfătuit ca la ieşirea din serviciul de gardă, să fac un raport către regiment, relatând întreaga stare de lucruri.

În ziua următoare raportul meu se afla pe biroul comandantului de regiment. Colonelul. Antonescu la rândul său îşi asumă punctul de vedere al subalternului său şi puse pe acel raport următoarea rezoluţie: Se va înainta la Garnizoană… Ofiţerii, pe timpul serviciului la

Palat, trebuie să fie trataţi în raport cu ce reprezintă ei prin uniforma pe care o poartă, uniformă purtată de însuşi Majestatea Sa. Cele 24 de ore deosebit de importante petrecute la Palat, trebuie privite ca un mijloc de educaţie pentru ei, dându-li-se prilejul să trăiască într-o atmosferă înaltă, în care ordinea, estetica şi curăţenia să fie ireproşabile. În acest fel prestigiul Coroanei iese mărit în faţa acestor ofiţieri şi impresiile puternice, pe care ei le adună, în acest răstimp, să le rămână vii în spirit şi să le slujească ca exemplu şi legitim orgoliu în cariera lor”.

După 48 de ore de la această rezoluţie, sunt chemat urgent, prin notă telefonică, să mă prezint la Comenduirea Pieţei. Acolo, sub privirile încruntate ale maiorilor şi locotenent-coloneilor adjutanţi ai Comenduirii, sunt introdus la generalul Papazoglu, cunoscut de întreaga garnizoană drept un om sever şi nu prea manierat. Acesta mă luă în primire chiar de la uşă:

— Uitaţi-vă domnilor, li se adresă ofiţerilor din jurul său, au venit prinţii de la provincie şi nu le place confortul de la Palat… De ani de zile, zeci şi sute de ofiţeri au făcut de gardă şi niciunul nu a găsit ceva de raportat. Cum veniră dumnealor din provincie, le mirosi… ce, domnule sublocotenent, eşti neam de prinţ de nu-ţi convine confortul în care au stat camarazii dumitale atâţia ani?

— Păi tocmai de aceea, domnule general, prinsei să

răspund, este nevoie să fie schimbat…

— Ia te uită, mai e şi obraznic după una şi alta. Va să zică ne dai peste nas la întreaga garnizoană? Ai?

— Domnule general, eu nu am nimic cu garnizoana în această privinţa. Eu am raportat ierarhic şi domnul colonel Antonescu…

— Antonescu! Vă ascundeţi toţi după el când vedeţi că aţi dat de greu! Bine, spuse după un timp, vom lua măsuri:? i am să te poftesc chiar pe dumneata să vezi modificările şi să-mi spui dacă le aprobi! Spunând aceste cuvinte, subliniate cu toată ironia, se ridică în picioare cât era de lung şi osos şi, cu aspectul lui de Don Quijote, adăugă: „Măcar să fiţi tot aşa de exigenţi şi pe câmpul de luptă. Bine, poţi pleca!”

Am părăsit cabinetul generalului simţindu-mă destul de prost. Îmi dau perfect de bine seama că lucrurile ar fi luat cu totul altă întorsătură, foarte neplăcută dacă numele colonelului Antonescu nu ar fi fost pronunţat.

Cam peste o lună, când am urmat din nou la rând la gardă la Cotroceni, am găsit o oarecare îmbunătăţire a aspectului încăperilor. De atunci, de câte ori asistam la o schimbare de gardă îmi reaminteam de acea situaţie comică şi zâmbind gândeam: „De la sublim la ridicol nu este decât un pas”.

Colonelul Antonescu se purta cu generalii de la egal

la egal. Era firesc, deoarece făcuseră războiul împreună şi, se poate spune pe drept cuvânt, că nu numai colaborase cu ei, dar le şi dăduse ordin. Cu generalul Gheorghe Manu însă – comandantul Diviziei 2 Cavalerie, din care făcea parte Regimentul 9 Roşiori – nu era acelaşi lucru. Generalul Manu îl ţinea la distanţă prin felul său de a fi. Era un om de talie mare, bine legat, roşcovan la faţă, cu ochi pătrunzători, cercetând pe sub o pereche de sprâncene stufoase ca două străşini care făceau cu mustăţile roşcate căzute pe gură două linii caracteristice ale chipului său. El însuşi era un comandant de mare prestigiu, aşa cum fusese şi tatăl lui, fostul ministru de război sub Carol I. Era un ofiţer foarte bine pregătit şi pe deasupra exigent; îl plăcea ca fiecare să-şi păstreze locul său. Era vădit că se respectau reciproc şi totuşi se evitau, deşi comandamentul diviziei se afla în acelaşi grup de clădire ale celor două cazărmi: 4 Roşiori şi 9 Roşiori. Dar conflictul între ei nu a putut fi evitat şi acesta izbucneşte la finele perioadei de instrucţie, chiar în jurul plutonului meu. Contacte prea dese între comandamentul diviziei şi comandamentul regimentului nu putuseră avea loc şi din motivul că, până la momentul conflictului, regimentul fusese cu garnizoana la Giurgiu, venind numai la finele lui aprilie 1926 să-şi reia locul în vechea lui cazarmă din dealul Cotrocenilor, pe care o părăsise la începutul

războiului în 1916. Atunci când colonelul Antonescu a acceptat comanda la Giurgiu, el a primit şi asigurarea că regimentul va fi adus în vechea lui cazarmă…

…Vedeam şi acum ziua din ajunul Floriilor când, lunga coloană de cavalerie, cu comandantul regimentului în frunte, după ce străbătu de-a lungul orăşelul ieşit ca să-l petreacă cu flori, cu vii regrete şi cu lacrimi tinere, urca panta lungă a dealului de la Daia! începuse să sufle un vânt tăios, iar când drumul neted se aşternu sub ropotul copitelor a 500 de cai, stropi de ploaie începură să plesnească obrazul călăreţilor. Cu căderea nopţii ploaia se înteţi şi firele ei reci se împletiră cu fulgi de zăpadă şi vântul îşi întări puterea. Noaptea era neagră ca păcura şi marşul s-a continuat ca o procesiune prin întuneric frig şi lapoviţă. La Buda s-a făcut o haltă mai mare: soldaţii cu ofiţerii, descălecaţi, cu caii la mână, rezemaţi de plute bătrâne pe şosea, dormeau în picioare, scăldaţi de ploaie. Zorile începură să apară galbene şi luminile vineţii ale nopţii se topeau Marşul continua.

Colonelul dorise ca acest marş să nu fie numai o deplasare ci şi un caz real: un marş de noapte în depărtare de inamic. Regimentul fiind la sfârşitul perioadei de instrucţie, acţiunea era o completare a instrucţiei recruţilor şi un exerciţiu de marş. De aceea regimentul se mişca cu toată aparatura de război, cu comandantul în

frunte, călare, condiţiile atmosferice făcând într-adevăr din acel marş un caz foarte real.

Către ora 10 se ajunge la Observatorul de la Filaret. Coloana se opreşte. Se pune în ordine ţinuta. Se aşteaptă

— Tot în ploaie bineînţeles – ca la ora 11 să se facă primirea oficială în faţa parcului Carol de către inspectorul Cavaleriei, generalul Sinescu, şi toate trupele de cavalerie din Bucureşti.

Cuvântările, raportul, defilarea au mai durat o oră, astfel că pe la ora 14, în duminica Floriilor, regimentul – care pornise sâmbătă la ora 17 din Giurgiu – intra plin de flori şi ud la piele, pe poarta cazărmii pe care o părăsise cu 10 ani în urmă.

Revenind la ciocnirea dintre cele două caractere de cremene – generalul Manu şi colonelul Antonescu – aceasta s-a produs cu prilejul inspecţiei de sfârşit de perioadă, făcută de divizie. Dat fiind că drumul de la comandantul diviziei trecea prin curtea Regimentului 9 Roşiori, pentru a merge pe câmpul Cotroceni, la cupole, comandantul regimentului trimite escadroanele la câmp, iar el, cu statul său major, aşteaptă pe general în faţa pavilionului de comandă al regimentului. Care nu i-a fost mirarea văzând pe general cu suita trecând direct la câmp.

Ajuns în mijlocul unităţilor, se opreşte la plutonul comandat de mine şi începe inspecţia.

După câteva clipe, apare la galop colonelul Antonescu. Vine la general, opreşte şi salută, adresându-se:

— Domnule general, v-am aşteptat în faţa pavilionului de comandă, pentru a vă raporta şi expune programele.

— Colonele, i se adresă sec generalul Manu, privind pe sub sprâncenele dese ce-i umbreau faţa, nu fac inspecţia instrucţiei de luptă călare, în cazarmă!

Acest schimb de cuvinte a avut loc în apropierea mea şi mi-am dat seama de atmosfera în care va avea loc inspecţia unităţii mele. Generalul îşi arătă vădit nemulţumirea:

— Scări prea lungi, sublocotenente!

— E ordinul meu, domnule general, interveni în ajutor şi cu demnitate căpitanul Elefterescu, comandantul de escadron.

— Prost, căpitane, eu am dat ordin ca scara să fie bine ajustată pentru a uşura mişcările calului şi ale călăreţului.

În acel moment, în instrucţia călare se dezbătea problema scării scurte ca în cavaleria italiană, curentul fiind dezbătut şi la francezi. Generalul o adoptase şi impusese acest mod, dar cei tineri – refractari – erau tot pentru vechea şcoală austriacă cu scările lungi, pentru a

da călăreţului mai multă aderenţă cu calul când folosea arma călare. Aceasta avea neajunsul că greutatea călăreţului rămânea tot timpul în spinarea calului, ceea ce ducea la oboseală şi uzură.

Căpitanul Elefterescu era de modă veche. Colonelul Antonescu îi lăsase această iniţiativă, căpitanul având reputaţia de bun călăreţ. Dar generalul avea punctul său de vedere. Ceea ce era just era că o scară lungă poate forma un bun călăreţ şi după ce se va fi format, putea să scurteze progresiv scara şi nu înainte de aceasta. Dar fapt este că nemulţumirile se arătară şi la alte mişcări, cum era la trapul fără scări, când generalul găsi că soldaţii jucau ca mărgelele în şa.

Colonelul Antonescu, care după prima altercaţie se retrăsese şi privea scena dintr-un unghi opus, văzând cum se desfăşoară situaţia, veni la general, salută şi spuse tare şi tăios:

— Domnule general, acesta este cel mai bun pluton al regimentului meu. Dacă nu vă place, altceva mai bun nu mai puteţi vedea! Am onoarea să vă salut şi, întorcând calul, porni în galop spre cazarmă, urmat de aghiotant.

Înmărmurire generală la toţi cei de faţă. Generalul Manu, cât era el de general, îşi muşcă colţul mustăţii, schimbă exerciţiul şi-şi continuă inspecţia mai departe, dar colonelul nu mai luă parte.

În afara inspecţiei comandanţilor de divizie, regimentul – cât a fost sub comanda colonelului Antonescu – nu era inspectat, ci doar vizitat. Marii şefi, inspectorii de armată, erau prieteni cu el. De exemplu pe generalul Petala sau generalul Gh. Popescu îi invita la regiment şi le arăta ce metode de instruire pune în practică după experienţa englezilor. Şi, pe drept cuvânt, avea ce arăta, deoarece regimentul era ca o şcoală. Îngrijirea cazărmii, ţinuta ostaşilor şi instruirea lor erau perfecte. De la sentinela din post care făcea garda ca sentinelele palatului Buckingham din Londra, lucru care s-a adoptat ulterior şi la Palatul regal din Bucureşti, până la ultimul ostaş grăjdar, toţi puteau fi inspectaţi în orice moment. Soldaţii cu feţe pline, voioşi, odihniţi, toţi bine dispuşi. Caii, de asemenea, îngrijiţi, puteau fi oricând arătaţi. Dar cum se întâmpla de obicei pretutindeni şi, mai ales, în armată, acolo unde e prea bine şefii nu merg, spre a nu fi nevoiţi să laude prea mult, aşa că se mulţumeau să fie invitaţi.

Cu generalul Petala, inspector de Armată, spaima regimentelor. Colonelul era în relaţii mai strânse. Acest general era foarte pedant, vorbea declamând, fapt pentru care fusese poreclit „Nottara”. Îi plăcea să pozeze, insuflând multă teamă nu atât prin severitate, ci prin ironia sa. Secondat de maiorul Ilie Şteflea, viitorul general, care era marele specialist al armatei în instrucţia de luptă a

infanteriei şi a tragerii cu mitraliera, acest maior, al cărui nume mai târziu va fi legat strâns de cel al mareşalului Antonescu, era pe atunci ca un mentor al generalului Petala. De aceea era uşor de înţeles de ce nimeni nu dorea să fie inspectat de generalul Petala şi de maiorul Şteflea.

Dar la Regimentul 9 Roşiori lucrurile se petreceau pe dos. Când colonelul comandant găsea că are ceva interesant de arătat inspectorului, îl invita pur şi simplu şi acesta parcă atâta aştepta.

Ofiţerii aveau în schimb inima cât un purice pentru că, în prima parte, totul era bine şi frumos, colonelul expunea punctul său de vedere într-o anumită situaţie tactică, generalul urmărea aprobativ. Era totdeauna de acord, complimentând când era cazul. După aceasta însă, generalul Petala, mângâindu-şi barbişonul „à la Richelieu”, surâzând, îmbrăţişa cu o privire îmbietoare corpul ofiţeresc, adresându-se în general:

— Acuma vreau să stau de vorbă şi cu aceşti domni. Cine doreşte?

Şi sperietorii de felul acesteia se succedau fără încetare. Dacă nu era generalul Petala atunci era, desigur, alt mare general care venea la inspecţie, invitat fiind, şi care voia apoi să stea de vorbă cu ofiţerii, spre marea lor bucurie…!

O altă amintire, neînsemnată în aparenţă, veni să se

impună cu o semnificaţie deosebită în aceste momente grele pentru colonel: după mutarea regimentului în Bucureşti urmă o perioadă destul de lungă pentru gospodărirea în noua cazarmă, în care totul trebuia îmbunătăţit, reparat şi înfrumuseţat. Deoarece, de pe atunci sublocotenent, aveam şi atribuţia de ofiţer cu cazinoul şi popota ofiţerilor, acestea îmi dădeau mult de furcă. Ajustarea şi aranjarea unui mobilier adecvat încăperilor vechiului cazinou nu erau o sarcină prea uşoară pentru experienţa mea. În sfârşit după multe încercări, reuşii să termin aranjarea cazinoului mai repede decât aş fi crezut. Când totul fu pus la locul ce-l crezusem mai potrivit, am anunţat pe ajutorul de comandant, lt. col. Chiciu, că-l poate anunţa pe colonel că este gata.

Colonelul Antonescu veni şi vizita cazinoul cu atenţie deosebită părând că este mulţumit. Când ora aproape să termine, dădu cu ochii, pe unul din pereţi, pusă la loc de cinste, de o fotografie 3/4 a generalului Socec, fost comandant al acestui regiment. Fotografia reprezenta pe general în uniformă de mare ţinută. Acesta fusese una din marile figuri ale cavaleriei şi armatei înainte de primul război mondial. Mare mi-a fost mirarea auzind pe comandantul meu adresându-se cu ton de revoltă:

— Să-l iei numaidecât. Dă-l jos de aici. Această figură nu merită să stea într-un cazinou ofiţeresc. A fost un laş şi

un nemernic!

Spunând aceste cuvinte, părăsi cazinoul lăsându-mă foarte nedumerit. Având impresia că greşisem grav, mă uitam, întrebător la lt. colonelul Chiciu. Acesta, ghicindu-mi gândul, spuse:

— Este greşeala mea, trebuia să-ţi spun, să-l scoţi şi să-l pui la magazie… dar crezusem că l-a iertat.

Sub impresia scenei nu m-am lăsat până nu am căpătat dezlegarea acestui comportament, care era pentru mine o enigmă. Ce putea să aibă cineva contra unei fotografii, pe care eu o găsisem acolo şi o admirasem atât de mult? Era vorba doar de un general!

Prea tânăr pentru a fi cunoscut marile drame ale răz, boiului de întregire, am mers şi am cercetat istoria militară. Şi m-am dumirit pe dată.

Făcând o succintă recapitulare a bătăliei de pe Neajlov e de amintit că înaltul Comandament român, în faţa înaintării celor trei grupe de armate germane (una venind de peste Dunăre) – pe la Alexandria sub comanda lui Mackensen –, alta venind din Oltenia, sub comanda lui von Khüne, iar a treia dinspre Bran, sub comanda generalului von Kraft, care urmau să se întâlnească la Bucureşti), profitând de golurile rămase între ele, hotărî să atace cu un grup de forţe alcătuit din diviziile 9/19, 21, 18 2/5, 2 Cavalerie – Grupul inamic cel mai înaintat, şi izolat,

ca atare, armata lui Mackensen, formată din trupe germane şi bulgare. Manevră îndrăzneaţă, de tip napoleonian, cerea trupe mobile şi comandanţi întreprinzători. Dacă acest deziderat fusese înfăptuit în persoana comandanţilor Diviziei 9/19 – general Romulus Scărişoreanu, Diviziei 21 – general Lambru – şi Diviziei 18 – general Iacovescu, nu fusese însă realizat în ce privea comanda Diviziei 2/5 (general Socec). Din desfăşurarea operaţiilor din zilele de 28, 29, 30 noiembrie, condiţiile ajunseseră favorabile forţelor române. Pentru ca diviziile 9/19 şi 21 să poată să-şi desăvârşească succesul – care se marcase prin încercuirea Diviziei 217 germane la sud de Călugăreni – era absolut necesar ca Divizia 2/5 a generalului Socec şi Divizia 2 Cavalerie să acopere flancul drept şi spatele grupului de manevră (care făcuse o mişcare de conversiune sud-sud-vest faţă de grupul german de la centru) care prinzând ordinul de operaţie român, grăbea cu cavaleria spre câmpul de bătălie ca să cadă, la rândul său, în spatele grupului de manevră român.

În ziua de 1 decembrie situaţia era încă favorabilă atacului român. Divizia 2/5 trebuia să ocupe şoseaua Alexandria-Bucureşti şi înaintează încet, fără a întâmpina prea mari rezistenţe, şi ocupă Bălăria. Fără niciun motiv însă o părăseşte noaptea. În ziua de 2 decembrie reia atacul pentru a reocupa Bălăria, unde găseşte inamicul

instalat puternic, în stare să respingă cu focuri atacul diviziei. În acelaşi timp satul unde se afla postul de comandă al generalului Socec este luat sub focul artileriei inamice. Pentru a se sustrage şi a avea liniştea necesară conducerii diviziei, dă ordin să-i vină trăsura. Dar cum aceasta staţiona la un loc cu trenurile de muniţii, feroviarii văzând trăsura generalului plecând în grabă, intrară în panică. Generalul Scărişoreanu, simţind pericolul la aripa sa dreaptă, trimite o unitate de legătură spre Divizia 2/5. Deplasându-se personal vede o debandadă de nedescris la numai 2 kilometri departe de flancul diviziei, unde o mare de oameni fugea printre căruţe, tunuri şi cai îndreptându-se în goană spre trecerile de la Neajlov. Erau fugarii Diviziei 2/5. Antrenat de fuga oamenilor diviziei sale, generalul Socec părăseşte postul de comandă şi nu mai poate fi găsit decât la periferia Bucureştiului…

Manevra eşuând, bătălia este pierdută şi generalul Socec pe punctul de a fi executat.

Acum înţelegeam revolta colonelului Antonescu la vederea acestei fotografii aşezate în cazinoul ofiţerilor. Era cel mai îndreptăţit să aibă această atitudine condamnatoare împotriva aceluia care contribuise la eşecul bătăliei, cu toate că, după opinia mareşalului Averescu, aceasta era de altfel, sortită să nu reuşească datorită germenului insuccesului ce-l deţinea”. Diviziile

2/5, 9/19 erau alcătuite din resturi de trupe obosite şi neomogene.

Dar căpitanul de stat major din acel timp, Ion Antonescu, redactase ordinul nr. 5 al Grupului de armate Prezan, în care se indica: „De bătălia care se angajează depinde soarta ţării. Trupele de atac trebuie să învingă sau să moară!”

Poate atunci, în cazinoul lui ”9 Roşiori” nu oare sentimentul predestinării îl făcuse să înfiereze încă o dată pe generalul Socec? Poate că era o presimţire?

Sub conducerea acestui strălucit comandant nu era de mirare că regimentul devenise o adevărată şcoală militară. Dar stagiul la comandă al colonelului I. Antonescu se apropia de sfârşit.

Prin luna august se răspândi zvonul între ofiţeri că va trece la comanda Şcolii Superioare de Război. Într-adevăr, în scurt timp zvonul se confirmă şi colonelul Antonescu predă comanda frumosului, elegantului şi manieratului colonel Eugen Drăghici. Dar ce contrast! Cu toată cumsecădenia şi distincţia sa nu putea nici pe departe umple golul lăsat prin scurta sa trecere la comanda Regimentului 9 Roşiori „Principesa Elena”, de colonelul Ion Antonescu.

Regretul a fost unanim din partea întregului corp ofiţeresc, care s-a consolat cu mândria de-a fi servit sub

ordinile sale. Legitimă şi unică mândrie!

Pe colonelul Ion Antonescu l-am mai întâlnit sporadic.

Era la Sibiu, după doi ani, pe când urmam cursurile Şcolii Speciale de Cavalerie, când l-am întâlnit întâmplător. Era în călătorie cu Şcoala de Război şi vizita, împreună cu maiorul Tomaide, zidul de întărire al cetăţii cu turnurile acelea aşa de pitoreşti. M-a oprit. Mi-a întins mâna şi m-a întrebat:

— Cum merge şcoala? Ţi-ai menţinut locul în promoţie?

La răspunsul meu afirmativ, acesta mă concedie cu o strângere de mână ostăşească.

În timpul ministeriatului său la Departamentul Apărării Naţionale, în 1938, mi-a dat câştig de cauză în lupta pentru o grea nedreptăţire făcută mie de către un aşa-zis general – şi important personaj în eşichierul politic Carol al II-lea – Urdăreanu – Lupeasca. În scrisoarea de mulţumire pe care am trimis-o fostului meu comandant, îi spuneam: „A trebuit să fiţi dumneavoastră în fruntea Departamentului Armatei pentru a şterge o nedreptate pe care nimeni altcineva din cadrul oştirii nu ar fi avut tăria să o facă”.

Mai târziu, era în toamna anului 1939, la Iaşi. Îl întâlnesc din nou, general de astă dată şi comandant de

brigadă de cavalerie la Iaşi. Era în juriul concursului hipic din capitala Moldovei.

Luasem parte cu acea „Feldioară” pentru care primisem observaţie de la fostul meu comandant de regiment din cauza aspectului ei mizerabil. Acum, calul era transformat ca prin miracol şi deja câştigase mai multe premii la obstacole şi dresaj.

În timpul distribuirii premiilor generalul mi se adresează:

— Dumneata ai fost trimis în străinătate?

— Nu, domnule general… i-am răspuns de asta data cu o licărire de speranţă în priviri…

Generalul nu a răspuns nimic, dar a făcut o grimasă: o strângere a gurii făcând ca buzele sale, şi aşa subţiri, să dispară aproape, într-o crispare, cum făcea atunci când era contrariat de ceva.

În 1934 l-am întâlnit ca preşedinte al comisiei de admitere în Şcoala Superioară de Război, în calitate de şef al Marelui Stat Major.

Am intrat în sală pentru a da examenul la oral, destul de emoţionat, ştiind în faţa cui va trebui să-mi arăt ştiinţa.

Mi se pun diferite întrebări de către membrii comisiei, la care răspund. Preşedintele nu-mi pune nicio întrebare. După 20 – 30 minute părăsesc sala şi nu mică mi-a fost surprinderea şi satisfacţia auzind de la unul din

profesorii care au fost în sală următoarele: Domnul general Antonescu a fost mulţumit de dumneata, a spus: „Uite, în sfârşit, un ofiţer care gândeşte înainte de a vorbi!”… toţi ceilalţi, nici nu terminam de pus întrebarea şi şi începeau ca o morişcă să debiteze tot ce ştiu.

Evident erau cuvinte atât de măgulitoare, încât am rămas puţin jenat. Îmi aduc aminte că într-adevăr lăsam o pauză, uneori prelungită mai mult decât trebuia, şi asta ca rezultat a două procese care se produceau în spiritul meu: unul sufletesc – savuram bucuria că ştiam; al doilea – timpul necesar întocmirii unui plan sumar de expunere, ca să-mi aduc aminte de recomandările pe care le făcea mereu fostul meu comandant de regiment. Astfel intrarea mea în Şcoala Superioară se prezenta sub bune auspicii.

Generalul Antonescu nu a mai rămas mult timp în fruntea Marelui Stat Major. A părăsit funcţia din cauza unor grave divergenţe cu ministrul apărării naţionale, generalul Paul Anghelescu, pe motive privind înzestrarea armatei.

El trece la comandă de divizie, Divizia 3 Infanterie, Piteşti, unde are un grav conflict cu şeful de Stat Major al Corpului 1 de Armată, generalul Aurel Aldea, conflict care se extinde la comandantul Corpului, generalul Lăzărescu. Acesta îi dă o notă slabă la memoriu. Numit comandant de Corp de Armată la Chişinău, în Basarabia, intră în conflict

cu guvernul şi chiar cu regele. Scurt timp după luarea comenzii Corpului de Armată Chişinău, generalul Antonescu, vizitând închisorile deţinuţilor politici, le găsi într-o stare deplorabilă. Atunci făcu un raport către minister, pe care-l publică în ziarul „Universul”. Acolo denunţa acea stare de lucruri şi ceru grabnică remediere. Efectul a fost luarea comenzii şi trecerea lui în disponibilitate.

La cedarea Basarabiei fără luptă, protestul său la rege a fost foarte categoric. El învinuia pe responsabili că nu au rezistat ameninţărilor cu arma. Drept rezultat generalul Antonescu a fost trimis, cu domiciliu forţat, la Mănăstirea Bistriţa din Vâlcea, aşa cum am mai spus.

Atunci a planat asupra lui ameninţarea cu execuţia. în favoarea lui au avut loc intervenţii la rege, ale persoanelor de vază. Fostul ministru de finanţe, Mircea Cancicov, a intervenit prin ministrul Germaniei la Bucureşti în favoarea generalului.

Din acest loc de detenţie a fost chemat de rege pentru a-i încredinţa conducerea statului…

MOTO: *„Antonescu, nu poţi refuza puterea. Tu eşti un patriot. Numai ţie pot să-ţi las ţara. Te-am considerat totdeauna ca pe singura mea rezervă.*

Timpul tău a sosit”.

Carol II

PRIMELE ZILE ALE GUVERNĂRII

Am găsit Bucureştiul sub noua domnie, animat parcă, primenit. Străzile populate ca-n alte vremuri, zidurile, casele, pomii, lumea exprimau optimismul. Trecătorii păreau mai voioşi, aveau o lumină nouă în priviri. Nutreau cu toţii o speranţă. Pentru marea masă a populaţiei, venirea la conducere a generalului Antonescu a însemnat mare lucru. Numele lui avea rezonanţă. Până acum îşi dase examenul valorii lui între pereţii cabinetelor, abia acum, în jurul vârstei de şaizeci de ani, apărea înaintea ţării şi trebuia să treacă examenul capacităţii sale. Refugiaţii, din provinciile răpite mai ales, vedeau în el singura speranţă de a-şi recâştiga căminele şi pământul luate cu sila.

La primul său act, generalul Antonescu obţinu sufragiul general pentru abdicarea lui Carol al II-lea. Aşa cum se terminase, putea fi considerată o bătălie câştigată. El nu pornise singur în această încercare, ci numai după ce se consultase cu cei mai reprezentativi oameni ai ţării şi după ce aceştia se declaraseră unanim pentru abdicare.

Până şi aghiotanţii regali, pe care îi consultase, şi mareşalul Palatului, fuseseră pentru abdicare, exceptând pe generalii Paul Teodorescu şi Mihail, care l-au sfătuit pe rege să nu abdice şi mai bine să facă război civil. Generalul

Paul Teodorescu chiar s-a oferit să-l aresteze pe generalul Antonescu.

O dată înlăturat primul obstacol în calea încercării unei refaceri, drumul noii guvernări se deschidea larg, dar nu şi luminos.

Mutat şi eu la Preşedinţie, am aflat toate peripeţiile abdicării şi, mai ales, că regele Carol abdicase imediat şi că cedase foarte uşor. Fiind intimidat de focurile de pistol pe care manifestanţii începuseră să le tragă în Piaţa Palatului. A cerut încă o dată ca generalul Antonescu să păstreze conducerea şi să garanteze tronul pentru fiul său. A mai cerut să-i garanteze că poate părăsi în siguranţă, şi el, şi suita, ţara şi să fie condus până la graniţă.

Regele Carol al II-lea a spus generalului Antonescu;

— Antonescu, ţie îţi încredinţez ţara şi pe fiul meu. Ai grijă de ei; în tine şi numai în tine am toată încrederea ca să pot pleca liniştit…

În sfârşit. Acesta era un capitol închis. Regele era deja departe, în străinătate, la adăpost, şi putea să mediteze la cele făptuite în perspectiva timpului şi a depărtării care se aşternuse între el şi ţară.

Cel mai greu lucru de rezolvat acum rămânea alcătuirea echipei guvernului. Partidele istorice îşi promiseseră sprijinul cu condiţia abdicării lui Carol al II-lea. Acest act se realizase în linişte şi fără vărsare de

sânge, dar acum, în ceea ce privea colaborarea, ei se eschivau. Au trimis generalului oameni politici de mâna a doua şi a treia, pe cei de care ei voiau să scape. Generalul nu a putut accepta acest lucru. Lui îi trebuiau oameni cu experienţă. Partidele însă refuză, şi singurii gata să-şi dea concursul erau legionarii, tocmai legionarii, pe care generalul îi dorea cel mai puţin alături de el. Negăsind altă soluţie îşi aminteşte de sfatul dat ex-regelui de a-i chema la guvernare pe legionari pentru ca să-i vadă ţara de ce sunt în stare. Expresia: „Sire, nu intra în luptă cu tineretul, căci te va învinge” îi revenea mereu în minte.

Cum liberalii şi ţărăniştii nu voiau acum puterea, deşi erau chemaţi să colaboreze şi cum legionarii ieşiseră în ultimele alegeri pe locul doi, era firesc ca rândul la guvernare să fie al lor. Hitler ştia că legionarii îl voiseră în guvernarea lor pe Antonescu, Horia Sima. Actualul şef al Legiunii, fiind încă tânăr, avea abia 32 ani.

Pentru că formarea unui guvern constituţional nu putea fi posibilă, dat fiind că regele desfiinţase Parlamentul şi instaurase dictatura, iar şefii de partide se abţineau să colaboreze, se punea alternativă: – să meargă alături cu legionarii, care-şi ofereau bunele servicii, sau dictatura militară.

Dictatura regală este forma de guvernământ pe care Carol al II-lea o predase generalului Antonescu, odată cu

frontierele modificate, cu un pact de garanţii cu Germania şi Italia şi cu un război în Estul virtual deschis. Pentru ca să abroge dictatura se cer alegeri libere. Cum putea realiza aceste alegeri cu jumătate din populaţie în bejenie? Masa alegătorilor, prin şefii ei reprezentativi, socoteau alegerile neoportune, în acele momente grave, care cereau o mână forte. Dar momentul nu era potrivit nici pentru instaurarea dictaturii militare, întrucât nu avusese loc un puci militar. Generalul nu venise la putere impus de o juntă militară, sau sprijinit de militari, cum se întâmplase în Turcia cu Atatürk Kemal Paşa. El, în armată, nu-şi crease niciun punct de sprijin, nu avea adepţi; el lucrase cu toată lumea stârnind admiraţia celor cu care venise în contact. El rămăsese un mare solitar şi era respectat, temut, admirat, dar şi urât de unii.

Mai era temut şi din pricina ochiului său atotcuprinzător, El vedea tot, descoperea imediat defecţiunea şi nu tolera nimic. Dar aceasta nu însemna că lovea, ţipa şi distrugea oamenii. Nu, niciodată. El dojenea şi critica lui era de neîndurat. Fără să insulte, fără să ridice tonul, arăta greşeala, arăta cum să se corecteze, analiza cauza care dusese la greşeală. Dar o observaţie făcută de generalul Antonescu echivala cu cea mai gravă pedeapsă; pentru că el nu uita nimic niciodată. Astfel, cel mustrat o dată, se ferea sa mai cadă a doua oară în defect.

Pe timpul cât a comandat Regimentul 9 Roşiori „Principesa Elena”, de exemplu, el nu a dat nimănui nici măcar o zi de arest şi nu a mutat din regiment decât pe doi ofiţeri care au cerut-o ei singuri, de frica lui, pentru că erau beţivani notorii.

Admirat de toţi cei care-l cunoşteau, dar admirat rece şi în tăcere, el nu ar fi permis şi nu ar fi primit nicio expresie de admiraţie din partea nimănui, pentru că nu permitea nimănui apropierea. Ceilalţi, marea masă a armatei, îl admiram prin faimă, care devenise legendară, dar mulţi nici nu-l cunoşteau cum arăta la faţă.

Generalul Antonescu a fost un ofiţer de un prestigiu covârşitor mai cu seamă în cabinetele marilor şefi. Acolo domina, el, acolo era cunoscut, acolo-şi ducea marea luptă împotriva nedreptăţii, necinstei şi uneltirilor celor incapabili. Acolo îi apăra el pe cei mici, iar lupta lui, înfrângerile lui nu le ştia nimeni şi mai ales acei pentru care lupta şi suferea. Nu aveau cum să le ştie pentru că el nu le transmitea şi nu ieşea din modestia lui. Cel mult cei 4 – 5 intimi cunoşteau adevărul din însăşi gura sa.

Dintre actualii generali pe care-i atacase, nu erau mulţi, dar erau tari, pentru că erau favoriţii lui Carol al II-lea. Aşa bunăoară, generalul Gheorghe Argeşanu, tot din cavalerie, i-a purtat mare ură, din invidie.

L-a mai duşmănit generalul Lăzărescu, fost

comandant al Corpului 1 Armată, care dorind să fie remarcat şi să intre în graţiile regelui, l-a notat slab la memoriu. Tot aşa şi generalul Mihail, generalul Aldea şi Paul Teodorescu, cu o ură provenită din sentimentul ignobil al mediocrităţii îngâmfate, care din principiu nu admite o confruntare a valorilor şi ori de câte ori aceasta îi confruntă, se răzbună. Paul Teodorescu chiar a căutat să prigonească pe cei despre care ştia că generalul Antonescu îi apreciază şi îi consideră valoroşi.

În sfârşit, la toate aceste atitudini el răspundea într-un singur fel: dârzenie, singularitate, discreţie, muncă.

Faptul că generalul Antonescu a manifestat din 1936 o simpatie faţă de legionarii lui Codreanu, a impus o rezervă din partea multor ofiţeri faţă de el. Enigma Antonescu se amplificase. Dacă între unii ofiţeri şi parte din trupă existau anumite legături de simpatie cu legiunea marea majoritate a armatei era potrivnică mişcării.

La aducerea la guvern a generalului Antonescu, armata nu cunoştea adevărata lui faţă. Era firesc ca ea să se păstreze o rezervă faţă de general. Aceasta l-a determinat să declare: „La 4 septembrie nu aveam întreaga armată de partea mea”.

Generalii care avuseseră legături vechi cu legionarii şi comandau mari unităţi, cum era de pildă Dragalina, care comanda Corpul 3 Armată – Braşov, sau generalul

Coroamă, comandantul Gărzi regale şi apoi Corpului 4 Armată de la Iaşi, poate că se simţiseră şi ei chemaţi să ia conducerea şi nu-l admiteau pe generalul Antonescu. Pentru a se aprecia adevăratul aspect al situaţiei, trebuie arătat faptul că atunci când generalul Antonescu merge să capete puterea de la Carol II, se duce însoţit de un singur ofiţer, de colonelul Mircea Elefterescu!

Restrângând problema: dacă partidele istorice refuzau conducerea, dacă armata nu intra în discuţie, nefiind aptă pentru a constitui un sprijin total la înălţimea virtuţilor ei de organizare, disciplină, coeziune şi patriotism, singura forţă politică prezentă organizată şi fremătând de nerăbdare, era aceea a legionarilor.

Începuseră, într-adevăr, să se agite: atacaseră staţia de Radio de la Bod, lângă Braşov, staţia de radio de la Băneasa. Manifestau cu oameni înarmaţi în faţa Palatului regal.

Vrând, nevrând, generalul Antonescu se vede constrâns, pe eşichierul politic al ţării, în acel moment istoric, să fie consecvent cu sine şi să apeleze la legionari ca să formeze guvernul. El face acest pas, dar îl face cu neîncredere în suflet. Neîncrederea lui sporeşte de la primele contacte luate cu ei. Toţi sunt sau foarte tineri, sau bătrâni pensionari unii, foşti militari obscuri, ca de pildă generalul Zizi Cantacuzino-Grănicerul, Petrovicescu,

colonelul Malamuceanu, colonelul Zăvoianu, alţii instruiţi, ca Radu Greceanu sau Horia Cosmovici, apoi Horia Sima. Radu Demetrescu-Gyr, Radu Budişteanu, dar foarte tineri.

Colonelul Elefterescu mi-a spus odată:

— Ce crezi, că domnului general îi plac aceşti imberbi? Abia că-i bagă în seamă. Eu îi arăt mereu cât de neserioşi sunt. Dar Mihai Antonescu îi susţine! După câte îl cunosc eu pe domnul general, sunt convins că nu le acordă nicio încredere, dar îi pune în faţa ţării, să-i vadă toţi cine sunt şi ce pot. Dovadă este că în apropierea lui nu are niciun legionar. Este admis Horia Cosmovici, care spune că nici nu-i vine să se ia în serios când i se zice „ministru”. Eu nu-l scot din „domnule ministru” şi el îmi răspunde: „Domnule colonel, nu vă bateţi joc de mine”. Este de altfel singurul simpatic, serios şi foarte instruit dintre toţi cei care vin pe aici. Probabil Cosmovici a ales Garda de Fier ca o trambulină politică şi a avut noroc să sară cu ajutorul ei pe postul de ministru.

De altfel, în lista ofiţerilor care au mai fost aduşi ulterior la Preşedinţie, nu a fost niciunul care să fi fost legionar, sau simpatizant legionar, aceştia chiar au păstrat tot timpul o mare rezervă faţă de ei.

În ce priveşte Cabinetul civil, generalul avea ca secretar pe Ovidiu Vlădescu, tânăr jurist, foarte capabil şi cu multă prestanţă, fineţe, tact şi competenţă. Nici el nu

avea nimic comun cu legionarii, afară de tinereţe. Ceilalţi, aleşi de Mihai Antonescu, dar după acelaşi criteriu impus de general, erau: avocaţii Lăzărescu, Simionescu, Defanis, Gociman, Basarabeanu, Vidaşcu şi alţii, toţi între 32 şi 86 ani. În concluzie, nucleul format în jurul generalului – militar şi civil – era nelegionar, dacă nu chiar antilegionar.

Dacă am purcede pe o cale de înţelepciune autohtonă, am putea limpezi dintr-odată întreaga problemă, aplicând zicala: „Spune-mi cu cine te însoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti”.

Cu aceste măsuri de autoapărare, luate de general, el face al doilea pas mare şi hotărî tor în soarta ţării: regim şi guvern legionar.

Iată deci, printr-un act de curaj nemaipomenit, marea „gogoriţă”, marea „mafie” este scoasă şi adusă în plin soare. Lumina trebuie să le limpezească minţile, să le alunge întunecimile din spirit şi să tămăduiască aceste spirite bolnave… sau cel puţin aşa nădăjduia. Astfel, mişcarea, care tulburase cu ameninţările, cu faptele ei unice în viaţa neamului şi nefireşti lui, mişcarea stigmatizată cu semnul crimei, pe care o ridicase la rang de cult, mişcarea care produsese atâta spaimă conducătorilor, imprimându-le acţiuni spasmodice când de toleranţă, de flatare, când de teroare – devine o forţă de guvernare. Ea este adusă prin curajul unui singur om,

luată pe garanţia sa morală pe care numai prestigiul său i-o putea acorda, şi aşezată la înaltă cinste pentru a împărţi conducerea la sfatul şi ascultarea lui.

Generalul Antonescu, ca ultim argument pentru hotărârea luată, a socotit că este mai bine să se aşeze în fruntea acestei mişcări, pentru a o stăpâni, a o canaliza spre acţiuni pozitive decât de a o combate.

Preşedinţia Consiliului de Miniştri, începând din 8 septembrie 1940, devine, din ce în ce, un centru de intensă activitate. Zilele de singurătate au luat sfârşit. Rând pe rând se perindă personalităţi politice, culturale şi militari. Munca, este febrilă şi aproape neîntreruptă, zi şi noapte. Localul este foarte mic şi impropriu, dar totul era în curs de organizare. Toţi funcţionarii civili şi militari lucrau cu sârg şi entuziaşti, ştiind că se aflau în slujba unui om cu o mare menire. Fiecare era conştient de aceasta şi toate însuşirile nebănuite ale fiecăruia fuseseră declanşate, ca sub efectul unui resort neştiut, şi puse în acţiune. La acest tineret, ofiţeri şi civili, se instalase o atmosferă plină de elan, creând o comunitate omogenă ce nu avea nevoie să fie afişată şi care se identifica printr-o simplă încrucişare a privirilor. Simţul răspunderii pusese, ca prin miracol, stăpânire pe ei şi dacă nu au fost, acuma încearcă să devină alţi oameni. Şi aproape toţi reuşesc!

Până la 14 septembrie generalul duce tratative

pentru formarea guvernului. Decepţionat de felul cum răspunde la chemarea sa Iuliu Maniu şi Constantin I.C. Brătianu, el apelează la legionari şi iată că la această dată se instaurează regimul naţional-legionar cu guvernul format din miniştri legionari şi independenţi. Astfel: prim-ministru şi ministru de război era generalul Antonescu, având secretar general pe generalul Ilie Şteflea; ministru de externe – C. Sturdza. Legionar. Horia Sima era vicepreşedintele Consiliului de Miniştri; Mihai Antonescu – ministrul justiţiei; generalul Ion Petrovicescu – ministru de interne. Camarad cu generalul Antonescu, acesta era simpatizant legionar, şi s-a ilustrat ca atare, fiind procuror militar în procesul legionarilor din 1936. În rechizitorul său s-a arătat în favoarea acuzaţiilor. Ca subsecretar de stat i s-a dat pe colonelul Alexandru Rioşeanu, antilegionar şi mare om de încredere al generalului Antonescu şi prieten încercat de zile grele. Economia Naţională revine lui Mircea Cancicov. Ca tehnician, om de mare valoare, care a deţinut şi în timpul lui Carol al II-lea Departamentul Finanţelor. Cu propaganda este însărcinat Horia Cosmovici, ministru legionar. Acesta, uşor arivist, se puteau pune la îndoială convingerile lui legionare. Oricum, era un tânăr cu calităţi. Siguranţa statului este încredinţată colonelului Leoveanu, un fost şef de secţie în Marele Stat Major, de pe timpul când generalul fusese

şeful Marelui Stat Major, dublat de Ghika, un legionar care va crea grave conflicte cu conducerea. La Ministerul Agriculturii şi Domenii, Nicolae Mareş, la Ministerul înzestrării Armatei, generalul Dobre, un om de înalt merit…

Din câte se vede, grija pe care o are generalul de a-şi alcătui grupul colaboratorilor intimi cu oameni – militari sau civili – din afara mişcări legionare, o are mai departe, la alcătuirea guvernului. Astfel ministerele cheie se află în mâinile sale: Armata, Finanţele, Justiţia, Economia, Agricultura, şi domeniile, iar Internele – numai pe jumătate. A trebuit să facă o concesie, dar şi-a luat măsuri de precauţie, dublându-l pe generalul Petrovicescu cu colonelul A. Rioşeanu. Celelalte ministere şi subsecretariate de stat revin elementelor legionare; idem prefecturile de judeţe.

Aceste măsuri sunt destul de grăitoare pentru a nu mai pune la îndoială neîncrederea cu care a primit, alături de persoana sa, la conducerea ţării, pe reprezentanţii acestei mişcări. Şi nu este surprinzătoare această rezervă ce o concretizează prin astfel de îngrădiri circumspecte, dacă ţinem seamă că simpatiile care se formaseră şi-l atrăseseră către Garda de Fier, condusă de Cornel în Codreanu în 1937, nu mai puteau fi aceleaşi în 1940. Se petrecuseră atâtea evenimente sângeroase pe care

generalul nu le putea admite şi nu le admisese. Codreanu dispăruse, noul şef era un oportunist, prea tânăr, prea nereprezentativ. În umbra lui erau oameni fără nicio greutate politică, fără răspundere, unii fanatici, alţii venali, criminali…

Despre felul cum s-a ajuns la conlucrarea cu legionarii lui Horia Sima, ne va relata generalul Nicolae Dragomir, fost ministru al coordonării în acel guvern. El narează astfel desfăşurarea evenimentelor.

MOTO: *”– Maiestate, nu intraţi în luptă cu tineretul că veţi fi învins!”*

General I. ANTONESCU

15 SEPTEMBRIE 1940
GENERALUL ŞI LEGIUNEA

Faţă de ceea ce s-a lăsat să se creadă prin cele de s-au proferat, formând adevărate capete de acuzaţie ale opoziţiei naţional-ţărăniste şi liberale împotriva generalului Antonescu, precum că venind la putere ar fi avut o înţelegere prealabilă cu Garda de Fier – în persoana şefului ei, Horia Sima –, adevărul este că acea înţelegere nu a existat. Generalul Antonescu, dacă a avut vreo înţelegere anterioară datei de 4 septembrie 1940 – aceasta a avut-o cu I. Maniu, care a reprezentat şi punctul de vedere al liberalilor. Prin acel acord se stabiliseră ca puncte principale: abdicarea lui Carol al II-lea şi sprijinul ce-l vor acorda guvernării generalului.

Această înţelegere ar fi fost călcată de către general, care a promovat la conducere pe legionari, preferându-i, cu alte cuvinte, elementelor naţional-ţărăniste şi liberale.

După treizeci de ani, o voce a unui lider ţărănist, vorbind din afara hotarelor, declară sentenţios: „În clipe atât de grele pentru ţară, generalul nu a fost loial…” Pentru oricine care nu ar fi în cunoştinţă de cauză, aceste cuvinte nu au putut constitui decât un blam în plus, nemeritat, ce s-ar pune asupra memoriei acestui om.

Calificarea de „neloial” dată generalului Antonescu

era justificată prin faptul că acesta nu a acceptat oameni de mâna a doua, propuşi de Maniu şi Brătianu, spre a forma guvernul. Ei înşişi au mărturisit că nu înţelegeau să-şi compromită elementele de valoare într-o guvernare de sacrificiu şi că doreau a se păstra ca rezervă neangajată, în vederea evoluţiei viitoare a evenimentelor, când, după credinţa lui Maniu – victoria finală va reveni aliaţilor.

Din aceste declaraţii credem că reiese neloialitatea celor doi lideri, nicidecum a generalului Antonescu.

Cum generalul Antonescu trebuia să conducă efectiv ţara şi să se integreze politicii Axei, fără echivoc, nu putea admite crearea unui guvern cu elemente dubioase şi compromise. De aceea le-a refuzat.

De la 4 la 15 septembrie, generalul a condus cu vechiul guvern Gigurtu, încercând mereu să determine pe Maniu şi Brătianu să-i dea elemente reprezentative.

În ce-i privea pe legionari, erau singura grupare politică cu veleităţi de conducere şi care se prezentase din prima zi a guvernării Antonescu cu o participare masivă la manifestările de stradă, cerând abdicarea regelui, mai devreme sau mai târziu. Generalul trebuia să ţină seama de ei.

Un contact propriu-zis cu mişcarea legionară generalul nu avusese niciodată. Întâlnirea de la Predeal, din 1936, cu Corneliu Codreanu, nu avansase cu nimic

raporturile sale cu legionarii. Pe Horia Sima nu-l cunoştea. Nu-l văzuse vreodată. Contactul dintre general şi Horia Sima a avut loc abia la 13 septembrie, prin mijlocirea colonelului Nicolae Dragomir, după ce toate încercările de a cădea de acord cu Maniu şi Brătianu eşuaseră.

Horia Sima apăruse pe ecranul politicii româneşti imediat după cedarea Basarabiei şi nordului Bucovinei…

Regele Carol al II-lea simţind nevoia de a da guvernului său o orientare favorabilă unei politici de apropiere de Germania şi acceptă – în cadrul remanierii făcute în guvernul Tătărăscu – pe Horia Sima ca reprezentant al legiunii. În postul de ministru al educaţiei tineretului. Astfel Horia Sima apare ca personalitate politică oficială. L? scurt interval de la numirea sa în guvernul Tătărăscu, are o întrevedere cu o personalitate nazistă aflată în România. Acesta îi sugerează că, pentru apropierea de Reich este nevoie ca regele să facă o mai accentuată remaniere a guvernului, care să meargă până chiar la schimbarea guvernului şi aducerea la putere a unei persoane care să inspire mai multă încredere germanilor. Iar ca fapt şi mai concret, să ceară venirea unei Misiuni militare germane în România.

Sima, deţinând această sarcină se prezintă la primul ministru şi-i expune situaţia, cerându-i să meargă la rege. Tătărăscu, surprins de acest demers, îl întreabă pe Sima

pe cine e de părere, că ar putea să pună regele în fruntea guvernului?” „Pe mine!”, răspunde foarte sigur de el Horia Sima.

Audienţa la rege a lui Sima a avut loc la începutul lui iulie 1940, când îi expune doleanţele sugerate de reprezentatul Reichului. Afară de sugestia cu şefia guvernului.

Urmarea acestei audienţe a fost formarea guvernului Gigurtu cu Horia Sima în acelaşi post şi cererea de către guvernul român a venirii în ţară a unei Misiuni Militare a armatei germane, cu scopul instruirii armatei noastre.

În tot acest interval de timp cuprins între data cedării Basarabiei – 26 iunie 1940 şi 1 sept. al aceluiaşi an, generalul Antonescu se afla la Bistriţa şi nu a avut nicio cunoştinţă despre aceste sugestii germane, nefiind deci cu nimic amestecat în cererea de trimitere în ţară a unei Misiuni militare germane.

În ce-l priveşte pe Horia Sima. Generalul l-a cunoscut după luarea puterii, la începutul lui septembrie 1940, datorită colonelului N. Dragomir care i. L-a prezentat la Preşedinţia Consiliului de Miniştrii în condiţiile arătate chiar de către colonelul Dragomir.

Iată cum a pregătit colonelul Dragomir prima întâlnire dintre general şi şeful mişcării legionare:

„În primele zile de la luarea conducerii, generalul m-

a chemat la el, ca urmare a memoriului meu asupra coordonării departamentelor economiei naţionale, dat maiorului Marin Al. de la Cabinetul generalului. La numai o zi de la predarea acestui document, am fost chemat la general. Acesta mi-a spus că e de acord cu ce i-am prezentat în memoriu şi m-a luat să-l însoţesc la primul său consiliu de miniştri, care se ţinea în vechiul local al Ministerului de Finanţe de pe Calea Victoriei.

Am asistat la şedinţa în care generalul a făcut recomandări miniştrilor fostului guvern Gigurtu. Să-şi continue activitatea ca şi când nu s-ar fi schimbat nimic.

La sfârşit, m-a prezentat pe mine ca fiind persoana desemnată de el să coordoneze ministerele Economiei Naţionale, Industriei, Agriculturii şi Domeniilor, Înzestrării etc. după directivele date de el… În felul acesta am luat în primire Departamentul Ministrului Coordonării creat de mine.

Aveam un subaltern legionar. Acesta, într-una din zilele primei decade a lui septembrie, mă informează că în cercurile superioare ale conducerii legionare ar exista dorinţa unui contact cu generalul Antonescu. Acesta m-a de term inat să-l caut din nou pe maiorul Marin şi să-l informez în acest sens. Maiorul Marin revine aducându-mi răspunsul generalului Antonescu cum că este de acord cu luarea acelui contact.

Drept urmare, condus de subalternul meu, m-am prezentat în după-amiaza zilei de 12 septembrie în strada Gutenberg, la casa generalului Zizi Cantacuzino, unde era sediul lor. Acolo, un furnicar de legionari. Toţi încinşi, cu revolvere la centură… Adevărată stare de asediu. Am fost condus la Horia Sima. Îl vedeam pentru prima oară. Un bărbat încă tânăr, mic de statură, luminos la faţă, slab, înfăţişare timidă, nimic reprezentativ.

I-am spus motivul vizitei mele relativ la întâlnirea cu generalul. Am stabilit şi modalitatea, în după-amiaza zilei de 13 septembrie, adică în ziua următoare, urma să-l iau pe Horia Sima cu maşina, din strada Nicolae Iorga, la ora 15 şi să-l conduc la Preşedinţie.

L-am informat pe general despre cele stabilite asupra întrevederii, iar acesta a fost de acord. Aşadar, în ziua stabilită mă găseam la punctul convenit cu câteva minute mai devreme de ora 15. Curând a sosit şi Horia Sima care, coborând din maşina lui, a luat loc lângă mine, pornind imediat spre Preşedinţie. Prin retrovizor am văzut cum maşina în care sosise Horia Sima – o limuzină neagră – mergea în urma noastră… Oricum se vedea caracterul conspirativ al acelei prime întâlniri. Am ajuns imediat, distanţa dintre strada Nicolae Iorga şi Palatul Cantacuzino, din Calea Victoriei, fiind foarte mică.

La Preşedinţie ne-a întâmpinat colonelul Elefterescu

care ne-a condus în biroul din stânga intrării. După puţin timp, a apărut şi generalul. L-a întâmpinat pe Horia Sima cu francheţea lui obişnuită, venind spre el cu mâna întinsă.

— Domnule Sima, îmi pare bine că vă cunosc. Suntem sortiţi să ne întindem mâna şi să ne înţelegem pentru salvarea ţării… din partea mea întreaga bunăvoinţă. Sper că şi din partea dumneavoastră.

— Domnule general, aşteptam cu emoţie această clipă. Garda, împreună cu mine, este gata să-şi aducă întreaga contribuţie pentru care s-a pregătit prin douăzeci de ani de sacrificiu şi jertfe…

— Cunosc întreaga desfăşurare a activităţii legionare şi am urmărit cu simpatie manifestările curajoase şi patriotice, dar nu am găsit justificate violenţele şi ilegalitatea. Nu pot să nu dau întreaga mea apreciere potenţialului pe care-l deţine mişcarea prin înrolarea tineretului ţării în rândurile ei. Acest tineret. Îndrumat pe căile patriotismului, legalităţii, muncii, ordinii şi cinstei, va fi în stare de a ridica neamul de pe marginile prăpastiei, unde l-a adus politica greşită, pe culmile măreţe ale unui viitor strălucit. A venit timpul ca el să arate de ce este în stare. Eu îi voi da tot sprijinul.

S-a trecut în încăperea din care ieşise generalul. De faţă se mai afla Nicolae Mareş, Ică Antonescu şi cu mine. Mai târziu, a sosit şi Flondor. Cei prezenţi am luat loc în

jurul mesei din mijlocul încăperii. S-a intrat imediat în miezul problemei: stabilirea principiilor colaborării, a alcătuirii guvernului, a directivelor politice ale guvernării externe şi interne.

Prima discuţie a fost asupra stabilirii denumirii guvernării. Horia Sima a propus denumirea de guvernare legionară sub conducerea generalului şi cu şefia mişcării a lui Horia Sima.

Denumirea nu a convenit generalului, deoarece el concepe o colaborare a forţelor politice neutre cu legionarii şi nu o guvernare legionară. De aceea a propus denumirea de *guvern naţional legionar*, şefia guvernului având-o generalul, iar comanda legiunii, Horia Sima.

În ce privea politica externă, trecerea totală de partea Axei a fost admisă ca un fapt de la sine înţeles.

Asupra politicii interne, dreptul de proprietate, legalitatea, ordinea, disciplina, cinstea şi munca au fost decretate ca pietre unghiulare ale guvernării.

Asupra persoanele? din guvern au fost discuţii, până a se cădea de acord.

După cum era firesc; preşedinţia revenea de drept generalului, iar vicepreşedinţia lui Horia Sima, care aducea cu el singura grupare politică ce deţinea un mare procent în ultimele alegeri parlamentare. Departamentul Armatei a fost rezervat generalului. Agricultura, lui N.

Mareş, Justiţia lui Mihai Antonescu. Legionarii pretind Internele. Generalul face rezerve asupra persoanei. El a spus: „La Interne trebuie să am un om de încredere care să-mi convină, cu care să pot lucra… Dacă îmi aduceţi pe generalul Petrovicescu, îl cunosc. Este un vechi camarad, un om de onoare şi un om al ordinii…”

Spre orice siguranţă, este dublat de Alexandru Rioşeanu, om de mare încredere al generalului.

Pentru Departamentul Economiei Naţionale este propus Mircea Cancicov – tehnician, om de mare prestigiu. Este acceptat. La Externe se propune menţinerea lui Manoilescu. Eu fiind în relaţii strânse cu aceştia, m-am oferit să le comunic, spre a se prezenta pentru a depune jurământul.

Aici s-a întâmplat un lucru foarte curios. Horia Sima s-a ridicat de la masă şi scuzându-se, a părăsit biroul. Se face o pauză! În acest interval intră în cabinet Flondor, bun prieten cu generalul. Fiind informat despre numirea titularilor departamentelor şi auzind de numirea lui Cancicov, se declanşează într-un protest vehement.

— Cum, pe ăsta îl găsirăţi? Pe Cancicov, acest om al marii finanţe masonice? Omul de afaceri al lui Carol şi Lupeascăi, cărora le-a transferat toate devizele la bănci internaţionale?… E o greşeală foarte gravă. Nu se poate…

Generalul încearcă să-l apere, dar atmosfera se

formează împotriva alegerii lui Cancicov. Se renunţă. Situaţie penibilă pentru mine! Ce fac, deoarece îi comunicasem să se prezinte pentru jurământ. Atunci mă ridic şi arăt care este situaţia. Generalul îmi spune: „Nu e nimic, telefonează din partea mea că situaţia nu este definitivă”. Ceea ce am şi făcut. Mai târziu s-a revenit.

Pauza a durat mai bine de o jumătate de ceas. Horia Sima nu apăruse. Generalul întreabă de el pentru ca să reia discuţiile. Între timp, în holul clădirii apare îmbrăcat în ţinuta de rigoare M. Manoilescu! Caut pe Horia Sima în toată clădirea, întreb de el, nimeni nu-l văzuse şi nu putea da nicio referinţă. Horia Sima, pur şi simplu, dispăruse.

— Unde e domnul Sima, Dragomir? mi se adresează generalul când mă întorc în cabinet singur.

— A dispărut domnule general, îi răspund eu cu toată candoarea.

— Cum aşa? Doar a venit aici din proprie vrere. Cum se poate să dispară, ce ne jucăm de-a v-aţi ascunselea? Căutaţi-l, trebuie să fie pe aici.

Timpul trecea însă fără ca să se ştie ceva de Horia Sima. Dispăruse de mai bine de o oră. Se înnoptase bine. Generalul începuse să dea semne de nervozitate. Eu nu-mi mai găseam locul. Îmi făceam tot felul de imputări că mă angajasem la o acţiune ce se dovedea a fi foarte neserioasă. Oricum, ca primă manifestare a unui şef de

partid politic cu veleităţi majoritare, era lamentabilă. Să dispară fără să lase niciun semn denotă multă neseriozitate. În sfârşit, apare şi Horia Sima, aşa mărunţel, cu o figură de şcolar întârziat la oră şi care intră în clasă după profesor.

— Unde ai fost, domnule Sima? Te căutăm de mai bine de un ceas! Şi avem destule de pus la punct.

— Mă scuzaţi, domnule general, a trebuit să am o consultare cu colegii mei, pentru a-i informa şi a ne pune de acord.

— Da? Eu credeam că dumneata ai puteri depline şi reprezinţi singur mişcarea… Bine… Să reluăm lucrurile de unde le-am lăsat…

— Domnule general, reluă Horia Sima, vreau să revenim asupra Departamentului Externelor. Pentru ca politica externă a noului guvern să-şi găsească un ecou favorabil la aliaţi, ne trebuie o persoană care să reprezinte ideea de totală angajare alături de Axă şi, consultându-mă cu colegii mei, am ajuns la concluzia că domnul Manoilescu nu ar putea fi persoana cea mai indicată… Gândiţi-vă, numele lui e legat de cedarea nordului Ardealului.

— Ei bine, şi pe cine propuneţi dumneavoastră?

— Noi propunem pe camaradul Sturza.

Surpriză, spuse generalul. Îl vom pune pe domnul

Sturdza care va lucra cu mine direct…

Situaţie foarte penibilă. Alături, în biroul celălalt, Manoilescu, în frac şi cu decoraţii, aştepta să depună jurământul. Atunci intervin şi-i atrag atenţia generalului, care, impresionat, îmi spune:

— Du-te dumneata şi, cu toate menajamentele, fă-l să-nţeleagă situaţia şi transmite-i scuzele şi regretele mele ca nu pot colabora cu el…

Aşa am şi făcut. Bietul Manoilescu a primit vestea ca pe o „cărămidă căzută pe cap” şi a plecat strecurându-se pe uşă.

Şedinţa s-a continuat până târziu şi, la sfârşitul ei, lista guvernului naţional-legionar era întocmită. Ziua de 15 septembrie trebuia să aducă la cunoştinţa ţării această stare de lucruri şi, odată cu aceasta, să marcheze începutul unei guvernări ce va rămâne de pomină în analele politicei româneşti dintre cele două războaie”.

* * *

În ceea ce mă privea nu mă mai îndoiam în această privinţă. Adică ştiam prea bine că nu mai era vorba de simpatie sau de încredere în această mişcare. Era vorba numai de canalizarea mişcării pe un drum sănătos, un drum ai muncii, al cinstei şi al ordinii, sub egida iubirii de

ţară. Problema care ni se punea nouă, grupului de ofiţeri de la Cabinet, în frunte cu generalul Ilie Şteflea, care ne era şef, era aceea de a ne comporta cu tact şi multă rezervă, pentru a ne strecura printre aceste „personalităţi”, legionare cu care veneam, prin natura serviciului, în contact, ferindu-ne a crea incidente, adversităţi şi suspiciuni. Colonelul Elefterescu nu se prea sinchisea însă de acest lucru, continuând să le arate, fără echivoc, părerea sa prin multe ironii şi puneri la punct…

Drept cea mai bună dovadă a grijii principale pe care a pus-o generalul la baza colaborării cu legionarii, a fost seria de apeluri ce au fost adresate ţării, tineretului şi legionarilor, din prima până în ultima zi a acestei colaborări.

Imediat după abdicarea regelui Carol al II-lea, la 7 septembrie Antonescu dă ţării următorul îndemn:

„Români;

După zbuciumări adânci, care ne-au dus la sfâşierea Naţiunii, la pătarea onoarei şi la ameninţarea existenţei Statului, Dumnezeu ne-a ajutat să curmăm o stare care tulbura grav destinul românesc. Astfel, un trecut dureros s-a închis. El nu se va mai deschide decât pentru judecarea răspunderilor – nu din dorinţa răzbunării, ci pentru ca aceasta să servească drept învăţământ generaţiilor care vor veni.

Am arătat Ţării întregi, cu toată conştiinţa şi cu toată durerea, lupta pe care a trebuit să o duc ca să pot izbăvi Ţara... Simţiţi-mă lângă voi... Simţiţi că tot ceea ce am făcut este pentru a izbăvi Neamul şi a-i asigura viitorul. Această unire să oprească orice vrajbă, de oriunde şi prin oricine. Mă îndrept spre inimile voastre şi vă cer iubirea pentru Ţară.

Mă adresez cugetelor voastre şi vă cer încrederea în Neam.

Îmi unesc puterea de puterile voastre şi vă cer să-i daţi Patriei munca şi fapta voastră.

Am început totala înnoire a Statului nostru.

Iar acuma, în Casa Domnului, jur, jur în faţa lui Dumnezeu, a nesfârşitelor cohorte de martiri şi eroi ai Neamului şi în faţa voastră, a tuturor, că voi servi de acuma înainte cu fanatică dârzenie:

Credinţa şi dreptatea, legea şi munca, cinstea şi conştiinţa, ordinea şi omenia. Ele vor fi de azi înainte, de la locul cel de sus la cel mai de jos, cartea sfântă a îndatoririlor noastre...”

Şi tot atunci, un alt apel adresat ţării, statuează principiile de bază ale noii guvernări.

„Români.

Luând conducerea Statului, cred de a mea datorie să reamintesc tuturora de pe toate treptele ierarhiei civile şi

militare, următoarele principii de bază în exercitarea atribuţiunilor lor:

1. Legalitatea integrală

2. Dreptatea

3. Omenia

4. Exemplul personal

5. Iniţiativa

Acestea fiind principiile care m-au călăuzii toată viaţa mea, cer tuturor să înţeleagă aceste imperative ale timpului, să şi le însuşească, să le dezvolte şi să le aplice în toate ocaziile în interesul superior al propăşirii Statului".

Din primele afirmări ale concepţiei de bază a noii conduceri se statuau, cu o deosebită lipsă de echivoc, principii care veneau în totală contradicţie cu conceptul legionar. Aceştia opuneau legalităţii integrale, ilegalitatea abuzivă; dreptăţii, bunul plac; omeniei, răzbunarea; exemplului personal, crima; iniţiativei la bine, iniţiativa la rău.

Cu o grijă parcă din ce în ce mai accentuată, generalul Antonescu înmulţeşte apelurile sale: către ţară, către legiune, către armată.

Astfel, la 8 septembrie, după 4 zile de guvernare, în care timp rezolvase problema monarhiei, dând ţării un nou rege, chema întreaga suflare printr-un vibrant apel să

îngenuncheze şi să mulţumească lui Dumnezeu:

„Români,

Cu copiii şi cu bătrânii noştri, să mergem mâine, la 8 septembrie 1940, la ora 11, la bisericile noastre şi îngenunchind în faţa altarelor şi cu fruntea lipită la pământ, să ne mustrăm de greşelile de care suntem cu toţii vinovaţi. Să cerem iertare nefericiţilor noştri fraţi, care, prin vitregia vremurilor şi din propria noastră vină, au fost rupţi de trupul României îndurerate, să ne luăm solemn angajamentul că azi ne unim prin muncă şi frăţie, în gândire şi în simţire, în dreptate şi în lege, în disciplină şi în cumpătare, în ordine şi în credinţă, pentru ca prin muncă să ne întărim, să prosperăm, să fim gata".

Credincios, prin natura firii sale, şi religios, prin concepţia unei politici de stat autohtone, având sprijin puternic în Ortodoxismul legionar al tinerelor generaţii, el înţelege să dea prin biserică pârghia morală de care sufletul neamului avea nevoie pentru a se ridica deasupra vicisitudinilor cărora le căzuse victimă. Astfel compensa conjunctura nefavorabilă politică printr-un reazem puternic în transcendent.

Conducătorul înţelege a făuri o verigă puternică peste generaţii, cu care să prindă lanţul voievodalelor credinţa de la Ştefan cel Mare – Atletul lui Hristos – şi chiar mai înainte, la Radu Negru – întemeietorul – până la

Carol I – reziditorul.

Meterezul neclintit care împresoară neamul românesc, cufundat în ortodoxismul său plin de smerenie şi dârză împotrivire peste veacuri şi peste care nu au putut răzbi năvălirile necredinţei şi ale despământenirii, meterez care se împleteşte cu sufletul românesc, cu mormintele părinţilor părinţilor noştri, cu gloria şi vitejia noastră şi care, semănate de-a lungul şi de-a latul ca rod nepieritor peste dealuri şi şesuri, alcătuind cetatea inexpugnabilă românismului ortodox. Pe acest meterez voia el să înalţe inimile românilor şi să le dea credinţa strămoşească în izbândă şi tăria de a îndura greutatea momentului şi a le pregăti pentru chemarea de mâine.

Înţelepciunea voievozilor noştri nu s-a arătat nicicând mai luminoasă ca în zilele noastre: neputând înfrunta puhoiul păgân care ameninţa Ţările Româneşti şi neputând dura destule cetăţi puternice şi rezistente, ei s-au pornit, cu adâncă credinţă să semene peste tot cuprinsul României lăcaşuri sfinte de rugăciune, în care s-a păstrat fiinţa neamului nostru.

Această apropiere instinctivă a omului la grea cumpănă de Ziditor este ridicată la rang de principiu de stat de către înţeleptul Daniil Sihastrul. El sfătuise pe Ştefan cel Mare ca, după fiecare bătălie, să înalţe un lăcaş de închinare, lucru pe care şi Basarabii îl făcuseră, în mică

măsură, cu două secole înainte. Acestea s-au dovedit a fi insulele noastre de rezistenţă faţă de năvala puhoaielor şi locurile inexpugnabile ale unităţii neamului, ale unităţii româneşti. Voievozii, prin fapta lor zdrobitoare, au aprins luminiţe veşnice pe tot cuprinsul, spărgând bezna cotropitorilor şi dovedindu-ne veşnicia existenţei noastre pe acest pământ. Bastioanele acestea, cuprinse pe toată întinderea locuită de suflarea românească, nu puteau fi lăsate nefolosite tocmai în aceste momente dramatice în care ne aflam. Noi ne reafirmam încă o dată ca popor conştient de drepturile noastre şi hotărât să le păstrăm prin luptă şi jertfe. Au trebuit să treacă mai multe sute de ani pentru a descoperi tâlcul îndemnului lui Daniil Sihastrul! Am înţeles că prin biserică s-a înfipt temelia neamului, pe vecie, în glia românească.

Astfel, întreaga ţară îngenunche acolo unde se afla fiecare, la ora 11, şi se rugă pentru România. Era o faptă nemaipomenită, din vremuri voievodale, reactualizată şi oferind un spectacol impresionant, dar firesc. Era o nevoie sufletească pentru cei ce erau conştienţi de greutatea momentului prin care treceam.

După alte patru zile se publică un nou apel la ordine şi muncă către ţara trezită şi luminată de razele speranţei;

„Români.

Mi-am pus în cumpăna sorţii viaţa mea, ca să o scap

pe a voastră.

Dumnezeu, care a fost cu noi şi cu mine, mi-a ajutat să spulber în două zile un regim tiranic şi odios.

Scopul meu nu a fost numai să sparg în ţăndări un sistem, ci acela de a crea altul.

Un nou regim de viaţă armonioasă şi frăţească între conducători şi conduşi, un regim de viaţă plină de ideal, de cuget curat şi de forţă creatoare, în sfârşit un regim în care cel mai tânăr dintre voi până la cel mai vârstnic dintre noi să muncim cu pasiune, cu dragoste, să muncim fără preget pentru a reclădi de la bază Statul nostru, pentru a face din el ce doriţi voi şi ce am visat eu.

Este o muncă grea, neînchipuit de grea, care cere de la voi şi de la mine gândire, organizare, metodă, ordine, disciplină, nestăvilită voinţă şi dârzenie.

Dacă o faceţi cinstit, dacă nu umblaţi şi după foloase personale sau de castă, dacă nu vă veţi uita cu ochi răzbunători în trecut, dacă vom întinde o mână frăţească acelora care sunt în stare să pună sufletul, cinstea, priceperea şi patriotismul în slujba Patriei, dacă lăsăm ambiţiile şi păstrăm proporţiile, în sfârşit, dacă începeţi să daţi tot sufletul, toată energia, toată munca voastră Patriei, voi reuşi.

Puneţi deci frâu bucuriei care v-a cuprins şi începeţi munca.

În fiecare săptămână, de luni până sâmbătă, Statul să se transforme într-un stup de înţelepte şi harnice albine.

Orice secundă pierdută în intrigă şi lupta strâmbă poate să fi fatală".

Iar mai departe, adresându-se pentru prima oară legionarilor, pe care urma să-i alăture conducerii sale, le spuse:

„Tineri legionari.

Am înţeles şi înţeleg explozia voastră de mulţumire, pentru că, fără să fiu dintre voi, am suferit cu voi şi pentru voi.

Am suferit cu voi pentru că doream ceea ce doreaţi şi voi; gândeam ceea ce gândeaţi şi voi.

Doream ca o Românie mare, să fie o Românie tare!

Doream să fac după cum doreaţi să faceţi, ca în această ţară să domnească DREPTATEA. Să fie stăpână numai legea, să conducă numai meritul şi să se bucure de bunul trai nu numai unii, ci toţi.

Am suferit şi aţi suferit luptând pentru aceleaşi simple idealuri.

Am uitat! Să uitaţi!

Nu se clădeşte cu răzbunare, ci cu munca; nu cu dezordine, ci cu ordine.

Am lăsat liberă explozia voastră de bucurie şi de entuziasm, fiindcă am înţeles-o şi o înţeleg.

Nu uitaţi însă că, în acest ceas, pe tot întinsul Ţării noastre sunt ţărani care suferă de lipsuri şi-i ameninţă foametea: sunt victimele greşelilor noastre. Sunt loviţi de soartă nefericiţii noştri fraţi care au părăsit pământurile strămoşeşti...

Sunt muncitori năpăstuiţi care se zbat pentru o amara pâine.

Sunt familiile şi bisericile, şcoala şi armata, pe care trebuie să le refacem să le dăm un suflu nou de viaţă.

Gândiţi-vă la ce vă spun. Socotiţi şi alegeţi între agitaţie şi ateliere.

Eu am ales. Am ales munca şi vă pot asigura că tineretul va lua parte activă, după pregătire, competenţă şi puterea fiecăruia, la această muncă de reconstrucţie!" Încheie, adresându-se tuturor astfel:

„Români, în timpul săptămânii nimeni nu face altceva decât munceşte pentru Naţie, munceşte pentru el.

Nu aşteptaţi să vină totul de la mine.

Daţi-mi răgaz să-mi formez o echipă şi să încep adevărata muncă constructivă. O voi face în câteva zile.

Greutăţile în care se zbate Neamul sunt atât de mari, treburile publice atâta de încurcate, încât descurcarea lor cere timp. Am luat multe măsuri de îndreptare şi de uşurare a vieţii celor împovăraţi. Vor veni şi altele. Nu pot veni toate deodată. Am pornit la muncă numai cu un singur

om. Nu am avut nicio organizaţie în spatele meu.

Fiţi siguri că nu dorm, nu mă plimb şi nu petrec.

Dacă veţi găsi altul mai priceput ca mine şi dacă mi-o veţi cere, mă voi da singur la o parte şi la timp.

General I. ANTONESCU

Este de ajuns să citeşti aceste apeluri şi declaraţii publicate în răstimpul 6 – 15 septembrie 1940. Pentru a vedea omul, gândirea şi programul său.

Ceea ce este cu totul ieşit din comun, este nota de o extremă sinceritate care străbate de la un capăt la altul apelurile lui la românism. Este pentru prima oară în istoria politică a României moderne când un şef de stat se adresează poporului de la inimă la inimă, de la cuget la cuget. Poate numai în proclamaţiile lui Tudor Vladimirescu a lui Horea, găsim aceleaşi accente de covârşitoare sinceritate.

Prin aceste prime declaraţii care deschid o eră nouă în retorica politică a ţării, se inaugurează un nou stil oratoric. Prin conţinutul cromwellian, etalează un puritanism ortodox de înaltă esenţă; prin conciziune, sonoritate, limpezime, reaminteşte stilul lui Bonaparte din proclamaţiile către Armata din Italia; prin idei, se înscrie pe linia marilor patrioţi de la Andrei Mureşanu la Nicolae Bălcescu, de la Kogălniceanu la Tache Ionescu.

Luând de la Caesar cununa fatalităţii, mai puţin viciul, de la Octavian August, spiritul legalităţii, al ordinii şi al modestiei, de la Cromwell puritanismul, mai puţin regicidul, de la Wallenstein loialitatea, încrederea în anturaj, mai puţin uneltirea, şi de la Napoleon caracterul întreprinzător, mobilitatea, spiritul organizator mai puţin geniul, generalul Antonescu apare pe scena istoriei, de la început, înfăşurat în toga virtuţilor romane, aruncată peste platoşa de oţel a legionarului.

Aceste apeluri şocând prin ineditul lor, nu pot avea dintr-un început priză la popor. Acesta, dezobişnuit de aproape o generaţie de a i se mai vorbi sincer, minţit şi păcălit de politicienii succedaţi la guvernare şi, în cele din urmă, chiar de rege, nu putea primi decât cu uimire aceste neobişnuite îndemnuri. Masa poporului, devenită inertă de-a lungul anilor, trebuiau timp şi evenimente care să o sensibilizeze ca ea să poată înţelege că i se vorbeşte sincer, de la om la om. Acest prilej nu va întârzia să apară. Dar mai înainte de aceasta, era nevoie de o altă mare orânduire socială care va trebui să vină.

Pe legionari îi pune în faţa realităţii şi a răspunderilor ce le pot reveni în opera imensă de refacere a ţării. Îi pune în faţa concepţiei pe care ei înţelege s-o aşeze la temelia acestei opere, şi anume aceea a ordinii, a muncii, a cinstei.

Dar nici aceste ample, sincere, hotărâte şi omeneşti apeluri, generalul încă nu le consideră suficiente pentru a aduna ţara în jurul său şi a-i trezi pe legionari la realitate.

MOTO: *„... Generalul Antonescu vă asigură că proprietatea voastră va fi respectată, libertăţile voastre vor fi garantate, munca voastră va fi răsplătită şi dreptatea voastră va fi dată!”*

Din „Apelul către Ţară”.
al Generalului Antonescu
15 septembrie 1940

REGIMUL NAŢIONAL LEGIONAR

La 15 septembrie 1940 se instaurează deci la conducerea ţării regimul naţional-legionar. Aceasta a fost adusă la cunoştinţa ţării prin alt apel. Spicuindu-l ne întâlnim cu aceleaşi gânduri şi idei menite să lămurească, să trezească şi să galvanizeze pe români în jurul conducerii.

Se anunţă o purificare totală de sus până jos. Justiţia, prin tot ce are mai înalt, mai priceput, mai curat, va veghea. Ceasul datoriei cheamă; ceasul muncii sună; ceasul unirii nu poate întârzia. Legea disciplinei, legea educaţiei severe, legea supunerii şi a solidarităţi naţionale ca şi legea onoarei, vor fi legi de temelie, legi călăuzitoare ale Partidului Naţional-Legionar.

Familia regală va fi de acum încolo exemplu de moralitate, sobrietate, de nepărtinire, de modestie şi de ţinuta patriotică. Ea va fi simbolul din care se inspiră felul de viaţă al familiei româneşti. Ea este considerată cheia de boltă a rezistenţei şi prosperităţii neamului nostru.

Ţara începe o nouă domnie, cu o nouă echipă de guvernare. S-a ales tot ce s-a găsit mai curat în trecut şi mai promiţător în viitor.

Apelul spune:

„... cu mine, până la cel mai tânăr din echipă, care nu va dovedi că prin muncă, prin conştiinţă, prin pricepere, prin energie a meritat locul ce i s-a dat, îl va ceda altuia.

Am vorbit de la suflet la suflet, de la inimă la inimă, de la român la român. Treceţi la muncă".

Apoi încheie solemn cu un angajament şi o gravă promisiune:

„Generalul Antonescu vă asigură că proprietatea voastră va fi respectată, libertăţile voastre vor fi garantate, munca voastră va fi răsplătită şi dreptatea voastră vă va fi dată.

Cu Dumnezeu înainte!

Conducătorul Statului,

General ION ANTONESCU".

În aceste prime zile nu-i uită mai ales pe ţărani. Prin apelul lansat la 20 septembrie, le spune şi le cere:

„... Plugari, Ţara a suferit încercări grele. Am pierdut pământuri rodnice. Rodul ogoarelor a fost mic. Ţara cere muncă pentru a-şi alina rănile... semănaţi ogoarele cu orice jertfă, împrumutaţi şi ajutaţi-vă între voi. Hrana Ţarii

vine de la voi. În această vreme voi veni cu ajutoare pentru munca noastră. Vă făgăduiesc. La lucru cu toţi!”

Pentru că în opera de guvernare generalul Antonescu atacase în primul rând monarhia, era logic ca această primă problemă să fie cât mai repede şi definitiv soluţionată. Aceasta deoarece, după cum s-a văzut din declaraţiile din 11 sept., aşezase ca o cheie de boltă dinastia, fixându-i rolul în societatea românească.

Or, care era situaţia la Palat după plecarea regelui Carol al II-lea? Echipa de aghiotanţi aleşi după criteriile care călăuzeau viaţa la palat a ex-regelui urma să fie schimbată. Au fost numiţi ofiţeri selecţionaţi după criterii mai ortodoxe. Oricât ar fi fost înconjurat tânărul rege de oameni de încredere, el rămânea tot singur. Nu mai avea pe regina-mamă cu el, deoarece aceasta părăsise ţara în 1932 la revenirea lui Carol al II-lea. De atunci ea trăia în exil, neprimind permisiunea să revină. Fiul ei avea îngăduinţa tatălui său să meargă, o dată pe an, la Paşte, s-o viziteze.

Această situaţie nedreaptă lovise în mod deosebit sensibilitatea românilor. Regina-mamă Elena trecea drept o victimă: ea era femeia înşelată, părăsită de soţ şi gonită de lângă fiul ei, care şi acesta avusese o copilărie nefericită, lipsit de dragostea caldă maternă. De la sine se impunea ca plecării lui Carol să-i urmeze întoarcerea

reginei Elena, lucru pe care generalul Antonescu l-a şi realizat. Astfel, de îndată ce noul guvern veni la conducere, la 20 septembrie 1940, regina-mamă Elena îşi făcu reintrarea în Capitală, primită de populaţia Bucureştiului cu multă dragoste.

Era o zi frumoasă de septembrie când, de-a lungul şoselei Kiseleff, mulţimea imensă aştepta, într-o linişte respectuoasă, apariţia convoiului oficial. Mulţimea umplea toată şoseaua, Calea Victoriei, până în Piaţa Palatului, care era inundată de lume.

Amestecat în mulţimea din jurul Arcului de Triumf, aşteptam şi eu, cuprins de aceeaşi nelinişte şi curiozitate legitimă. Nu o mai văzusem pe regină din anul 1926, când ea era comandantul onorific al Regimentului 9 Roşiori, aflat atunci în garnizoană la Giurgiu şi comandat de fostul colonel Ion Antonescu. O văzusem atunci venind într-o vizită semioficială, însoţită de regele Ferdinand şi regina Maria. Ei petrecuseră atunci ziua de Sf. Constantin şi Elena – patronii regimentului – alături de ofiţeri şi ostaşi. Era tânără şi zveltă, distinsă şi-şi purta cu demnitate nefericirea. Fusese de curând părăsită de soţul ei, Carol, care plecase cu Elena Lupescu, renunţând la tron şi familie. Regele Ferdinand, pentru a o distra şi a o lega de regimentul care-i purta numele, i-a prilejuit această vizita de onomastica ei.

Trecuseră 16 ani de atunci şi se petrecuseră atâtea evenimente!

Iată, în sfârşit, convoiul. Precedat de maşinile Siguranţei, de garda de onoare, urmează automobilul descoperit în care luaseră loc regele Mihai, regina Elena şi generalul Antonescu. Regina şedea pe scaunul din spate al maşinii, iar regele, având pe general la stânga sa, stăteau în picioare în faţă şi cu spatele la regină, la distanţa pe care o permitea largul spaţiu al maşinii, aşa încât să nu o acopere pe aceasta.

Convoiul înainta cu o viteză redusă, toţi au putut s-o vadă şi s-o admire de aproape. Am zărit-o, era neschimbată.

Acelaşi zâmbet impersonal şi rece, aceeaşi siluetă fină, aceeaşi reţinere şi, totodată, afabilitate. În mod cert, cei zece ani de exil nu săpaseră în obrazul reginei stigmatul suferinţei: În ochi i se putea citi o sclipire de izbândă. O izbândă resemnată modestă în aparenţă.

Ceea ce mă impresionă mai mult, a fost felul cum a apărut generalul. În picioare, cu statura lui mică, lângă monumentala statură a lui Mihai I, făcea o impresie ce se impunea prin contrast.

În uniformă de general, cu decoraţiile sclipind în soare, cu cozorocul de la chipiu încărcat cu frunzele aurii de stejar răspândea multă lumină. Era grav şi privea

înainte. Nu lua nimic asupră-şi lăsând ca totul să fie canalizat înspre cele două personaje principale, regina-mamă şi fiul ei. Tocmai aceasta făcea ca toate privirile să fie captate cu admiraţie de el. Era şi prima oară când generalul se arăta mulţimii şi numeroşi erau cei ce-l vedeau pentru prima oară atunci.

Alegând acest moment când să apară în faţa ţării, a vrut poate dinadins ca în ochii ei să rămână omul care a slujit şi slujeşte tronul, pentru binele şi liniştea României, el stând pe prima treaptă a tronului.

Astfel imaginea pe care ţara o capătă despre conducătorul ei este strâns legată de dinastie, o dinastie restaurată cât el, ca slujitor şi apărător al ei pe linia ei simbolică.

În ziua următoare, generalul Antonescu, adresându-se ţării în numele regelui, reginei şi al său, mulţumeşte pentru „măreaţa primire şi calmul entuziasm ce le-aţi închinat lor în acele zile de nou destin românesc… Între tron şi naţiune s-a redeschis astfel drumul curat al credinţei pe care tradiţia regească de iubire şi respectul poporului s-au înfrăţit întotdeauna…”

Ca urmare a acestui act este declaraţia care însoţeşte Decretul-lege de expropriere a fostelor proprietăţi ale Elenei Lupescu.

„Acest act reparator al onoarei dinastiei şi Ţării îl

închin în omagiu credincios suferinţelor Regelui nostru şi ale încercatei sale Mame, Regina Elena, pentru ca viitorul să găsească în fapta noastră dovada mândriei româneşti şi a luptelor duse pentru a asigura Tronului şi Neamului cinstirea la care are dreptul”.

În felul acesta, generalul, ajuns la vârsta la care mulţi se dau învinşi, socotindu-se sau chiar fiind bătrâni – 60 de ani – porneşte cu paşi neşovăitori pe drumul de reconstrucţie a României, răvăşită şi ciuntită, la braţ cu tinerimea, la dreapta cu un rege abia ieşit din adolescenţă, la stânga cu tineretul legionar haotic şi anarhic.

El urma să fie de acum încolo pârghia de oţel care să frâneze impetuozităţi sau abateri, să susţină şovăieli şi să dinamizeze, să întărească slăbiciunile, să împlinească neştiinţa, să pareze trădarea, să înăbuşe neascultarea, revolta şi toate acestea să le facă în acelaşi timp cu opera de construire, care nu putea fi amânată şi împiedicată de oricine ar fi, de oriunde ar veni.

În felul acesta generalul Antonescu apărea în faţa ţării ca un restaurator al prestigiului monarhiei… Mă gândeam la comparaţii istorice!

Cromwell în Anglia, uzurpase tronul şi decapitase pe Carol I Stuart – instituindu-se lord protector. Iar coroana o lăsase să se rostogolească o dată cu capul regelui, de pe butucul călăului, în noroi…

Generalul Antonescu, detronase pe Carol al II-lea, pe Hohenzollern, la cererea maselor revoltate, dar îi salvase capul şi coroana o trecuse, cu respect, pe capul vlăstarului regal. Mai mult, mama regelui tânăr, surghiunită de tatăl lui adulter, era readusă lângă fiul său, cu toată cinstea cuvenită.

Bonaparte găsise coroana într-un şanţ, mânjită de noroi şi sânge, o ridică cu vârful spadei, o curăţă, redându-i strălucirea şi şi-o aşază singur pe cap.

Generalul şi el găsise coroana mânjită de noroiul minciunii, necinstei, desfrâului, dar el o apucă cu o „năframă de icoană" de pe fruntea monarhului nedemn, o curăţă şi o aşază cu nobleţe şi respect, pe fruntea urmaşului. El, ca Ioana d'Arc, încoronează pe un rege tânăr ce trebuie să înmănuncheze toate nădejdile neamului său aflat la răspântie de destin.

În felul acesta, generalul creează evenimentul cel mai semnificativ în faţa întregii ţări, menit să-l unească indestructibil cu tronul şi să-l consacre ca pe cel mai credincios şi cinstit slujitor al lui…

Se ştie modul în care generalul şi-a primit răsplata… din partea Regelui Mihai şi a reginei-mame!

Generalul îşi luase astfel cea mai grea dintre sarcinile de guvernământ pe care vreodată un conducător le-a avut în această ţară. Pentru ce spunem cea mai grea?

Pentru că în România modernă nicicând nu au mai fost create asemenea condiţii unui guvern, unei conduceri politice.

Dacă 1916 a adus războiul, de pildă, – guvernul liberal era legitimizat prin 75 de ani de existenţă, adânc legat de naţiune de la întemeierea ei, având garantă întreaga „dinastie” a Brătienilor, pe care poporul o cunoştea şi-i acordase toată încrederea sa. Anul 1917 aduce prăbuşirea; guvernul Averescu avea armata toată şi populaţia alături. Şeful acestui guvern, cel mai popular general din istoria militară a ţării, era marele erou de la Mărăşti. Toată ţara îl urmase cu încredere până şi-n înfrângere.

În starea de prăbuşire din 1940, Conducătorul venise la cârmă, necunoscut marilor mase, bazat pe o mişcare discreditată şi armata împărţită ca influenţă, cu un rege prea tânăr, neinspirând încredere.

În cartea „Sub trei dictaturi”, Lucreţiu Pătrăşcanu, martir al partidului comunist, prin însuşi şefii lui, scrie: „… *oricum generalul Antonescu rămâne marele răspunzător de a fi adus la cârma ţării pe legionari”.*

Într-adevăr, generalul Antonescu a fost singurul om de curaj din ţară, care şi-a luat această mare, enorm de mare răspundere, de a aduce la lumina zilei această mafie, care, asemenea unui păianjen al întunecimii, întindea

mrejele sale malefice peste sufletul curat al poporului.

Dacă şi Carol al II-lea ar fi avut curajul şi şi-ar fi luat răspunderea să cheme în 1937 – când legionarii aveau cea mai mare popularitate – acest partid împreună cu naţional-ţărăniştii, aşa cum îl sfătuise generalul Antonescu, sau împreună cu cuziştii, ei ar fi arătat de mult ceea ce puteau, cine erau şi mişcarea lor ar fi fost sau definitiv înmormântată, sau disciplinată şi călită prin răspunderile în faţa cărora s-ar fi aflat fiind la conducere.

Această răspundere nu şi-a luat-o nimeni, de teamă sau din calcule meschine şi astfel s-a ajuns la acte necontrolate, represalii, prigoane şi împingerea şi mai în întuneric a acestei forţe haotice. În 1940 ea îşi ridicase din nou capul, mai întâi sub dictatura lui Carol al II-lea, prin adeziunea scrisă a lui Horia Sima din 23 iunie 1940:

„Camarazi, lumea se clatină din temelie şi curând va urma o nouă aşezare a neamurilor şi a ţărilor. Patria noastră ar putea să fie şi ea încercată”.

Pentru ocrotirea pământului ei sfânt, din îndemnul maiestăţii sale Carol al II-lea şi sub înalta sa conducere, s-a întemeiat Partidul Naţiunii organizaţie unică şi totalitară, menită să facă faţă împrejurărilor care vor veni.

„Drept care ordon tuturor camarazilor şi prietenilor să se înscrie de îndată în Partidul Naţiunii, unde ca soldaţi devotaţi, să servească Ţara şi Regele şi să aştepte în linişte

şi cu încredere deplină viitorul. Să înălţăm zi şi noapte rugăciuni pentru binele Patriei şi al Regelui Carol al II-lea.

Cu alte cuvinte, această mişcare decapitată în 1938 – pusă în ilegalitate, persecutată – reapare dintr-odată în drepturile ei, ridicată la rang de colaboratoare cu forţele politice ale ţării. Deci, în 4 septembrie, la aducerea generalului la conducere de către Carol al II-lea, legionarii erau aliaţii regelui, introduşi în Partidul Naţiunii de către rege.

Rămânând camuflaţi în Frontul Renaşterii naţionale sau partidul Naţiunii, ei la 4 septembrie îşi arată adevărata faţă azvârlind masca de regalişti, dedându-se la manifestaţii publice şi acte de teroare, care sunt menite să intimideze opinia publică, partidele politice, armata şi pe rege.

Deci generalul Antonescu, care fusese deţinut în acest interval de timp în care Garda de Fier conlucrase cu regele şi nu avusese niciun contact cu nimeni, necum cu legionarii, când este adus şi i se încredinţează puterea, găseşte în efervescenţă singura grupare politică care îşi manifesta existenţa.

După cum scrie Lucreţiu Pătrăşcanu în aceeaşi carte:

„O problemă care se punea în faţa celor ce activau din umbră politica românească era: aceste agitaţii sau

trebuiau înăbuşite încă în faşă, sau să fie deviate în obiectivul lor. Cea de a doua soluţie socotită preferabilă a fost adoptată”.

Analizând în lumina realităţii acelor zile aceste două alternative, se poate spune categoric că despre prima nici nu putea fi vorba, deoarece ea ar fi fost egală cu o sinucidere. Mişcarea legionară ieşise din „faşă” încă din 1927. Se întrevăzu o asemenea soluţie la 4 septembrie 1940 –, când situaţia frontierelor era nesigură, când ruşii la graniţa nouă zornăiau lanţurile şenilelor gata de a înainta spre Siret; când ungurii la Cluj. Tg. Mureş, Sf. Gheorghe produseseră exodul a sute de mii de români, aflându-se la 60 km de Braşov –, apoi se întrevăzu posibilitatea unei ciocniri interne, care ar fi fost dezastrul nostru total, pieirea statului naţional român. Acest fapt era aşteptat de sovietici, unguri, bulgari şi germani.

Numai şi numai sub aceasta perspectivă trebuie înţeles imperativul timpului care l-a impus pe generalul Ion Antonescu regelui Carol al II-lea şi camarilei sale.

Se ştia foarte bine că numai acest general era omul ceasului al 12-lea şi numai de aceea a fost adus şi i s-a impus prin rugăminţi, prin apel la tot ceea ce fiinţa lui avea mai nobil, să-şi ia răspunderea ca singurul în stare să domine asemenea situaţie.

După ce Maniu, Dinu Brătianu, Gh. Tătărescu.

Gigurtu şi-au arătat rezerva şi incompetenţa, la îndemnul acestora se apelase la general. Se apelase ştiindu-se bine că el va prelua puterea fără să facă vărsare de sânge în ţară. Dacă era vorba de sânge, Carol al II-lea îşi avea pe sanguinarii săi.

De la generalul Antonescu se cerea cu totul altceva. Se cerea aplicarea principiilor de înţelepciune pe care Carol al II-lea le respinsese, dar acum le considera drept bune şi impuse de evenimente.

Generalul Antonescu primeşte la 4 septembrie o moştenire deficitară. Numai înaltul său patriotism îi dă forţa să ia asupră-şi datoriile trecutului. După monarhie, datoria nr. 1 rămânea aceea a legionarismului, problemă internaţional-socială foarte gravă. De rezolvarea ei depindeau ordinea şi liniştea internă, cu consecinţa ei: moralul naţiunii şi existenţa statului.

Problema nr. 2 rămânea aceea a frontierelor.

Generalul Antonescu nu poartă răspunderea aducerii la putere a legionarilor, după cum a afirmat Lucreţiu Pătrăşcanu, cu totul eronat. După cum am mai spus, la venirea generalului la putere ei formau singura forţă politică care manifesta dorinţa de a veni la cârma ţării. Era o putere politică recunoscută şi consacrată în ultimii ani ai domniei lui Carol al II-lea ca o forţă virtuală de guvernământ.

Lui Antonescu nu i-a rămas decât ca, în modul cel mai curajos, să-şi ia răspunderea promovându-i alături de el la conducerea ţării. Aceasta este într-adevăr o răspundere, dar o răspundere care aduce aceluia care şi-a luat-o laurii curajului civic. Şi i-a adus deoarece toţi ceilalţi factori politici au refuzat să-i vină alături.

Iată de ce generalul, înainte de orice act public, ia contact cu ţara printr-un apel la ordine, la 9 septembrie 1940, în a cincea zi a guvernării sale:

„Fraţi Români!

Fac din inima mea îndurerată un apel să uitaţi totul, să vă strângeţi în jurul tânărului nostru şi iubitului nostru Rege, să intraţi în ordine şi să vă aşezaţi la muncă”. Iar la 11 septembrie:

„... În Ţară şi mai ales în Capitală au început să se agite unele mişcări cu caracter anarhic.

Am redat poporului libertăţile care i-au fost smulse. Am făcut-o ca aceste libertăţi să fie folosite numai la ridicarea Statului.

Cine le foloseşte la prăbuşirea lui în anarhie, devine duşmanul nr. 1 al acestui Neam. Generalul ANTONESCU nu ameninţă pe nimeni dar nici nu şovăie. El a venit: să facă tuturora dreptate şi să dea tuturor putinţa să trăiască omeneşte; să facă să înceteze dezmăţul sus şi să înceapă bunul trai jos... De aceea anunţ pe toţi, oricine ar fi şi pe

orice s-ar rezema, să intre imediat în ordine.

Independenţa şi libertatea noastră vor fi primejduite dacă Ţara nu intră în ordine, nu se pune pe muncă şi dacă nu reconstituie repede forţele care pot asigura şi rezistenţa şi înălţarea…”

Acesta nu este numai un apel la ordine, ci chintesenţa întregului procedeu de conducere pe care o inaugura generalul Antonescu, ce poate fi cuprinsă în înţelesul: o mână de fier să ducă pe toţi la acelaşi scop al salvării ţării şi neamului, mână care va mângâia durerea, va ajuta nevoia dar va zdrobi anarhia!

Este de notat că această declaraţie este făcută în timpul când aveau loc discuţiile cu privire la participarea legionară la conducere, deci cu 4 zile mai înainte de instaurarea regimului naţional-legionar: un avertisment, un foarte grav avertisment.

După scurta consideraţie făcută mai înainte asupra stilului oratoric inaugurat de noul conducător – concretizat prin forma plină de sonoritate şi imagini vii şi contrastante şi fondul sincer şi limpede – un alt element care apare cu totul nou şi care se va păstra pe tot timpul guvernării sale, ca o manifestare caracteristică a exteriorizării sale, fie în public, fie în particular, este modul de a vorbi despre el la persoana a treia. Generalul Antonescu nu spunea:

„Eu nu voi face…” El spunea *„Generalul Antonescu*

nu va face asta” sau, apelând la citate din cuvântare: *„Generalul Antonescu nu ameninţă pe nimeni, dar nici nu şovăie”.*

Această formă de exprimare nu apare o dată cu venirea sa în fruntea ţării, ci era o veche deprindere pe care şi-o impusese ca făcând parte dintr-un sistem personal filosofic pe care şi-l aplica sie pentru a-şi îngrădi actele, pentru a-şi le pune totdeauna în faţa conştiinţei sale.

Prima dată când îl auzisem exprimându-se în acest fel şi când rămăsesem foarte surprins, a fost pe timpul cât l-am avut comandant de regiment. Pe atunci comandantul meu urmărindu-mi activitatea şi apreciindu-mă în mod deosebit, într-o discuţie avută cu cpt. Elefterescu, actualul şef de cabinet al generalului, i-a spus că mă apreciază ca meritând a fi trimis pentru un stagiu în Franţa. Chemat şi eu şi întrebat, am răspuns afirmativ, dar intervenind cpt. Elefterescu a atras atenţia colonelului că trimiterea mea la stagiu în străinătate mai înainte de a fi urmat cursurile Şcolii Speciale de Cavalerie ar fi dezavantajoasă. Regulamentul prevedea că în acest caz aş pierde dreptul la locul din promoţie şi din primul, cum eram aş fi trecut la coada promoţiei mele.

— Da, ai dreptate, spuse colonelul Antonescu. Vom mai vedea.

— Dar dacă, reia cpt. Elefterescu, dvs. promiteţi ofiţerului că-l veţi trimite după Şcoala specială, la care pleacă în toamna aceasta, ar fi asigurată plecarea lui.

— Colonelul Antonescu nu poate promite nimic din ceea ce nu-i stă în putinţă direct, dar voi avea grijă.

Auzindu-l pronunţându-se asupra sa ca şi cum ar fi vorbit despre un străin, l-am întrebat nedumerit pe cpt. Elefterescu, care mi-a răspuns simplu:

— Aşa vorbeşte domnia sa.

Această impresie mi-a rămas în amintire alături de toate celelalte, culese de la fostul meu comandant, dar lămurirea am avut-o mult mai târziu. Într-un cerc intim, fiind întrebat de un prieten de ce vorbeşte despre el la persoana a treia i-a răspuns zâmbind:

„Am simţit de tânăr existenţa a trei principii sălăşluind în fiinţa mea, care-şi reclamau dreptul asupra manifestărilor mele de viaţă. Ştiind de la Socrate „Conoscete ipsum”, de la Marc Aureliu că „Raţiunea e cârma lumii” de la Descartes „Cogito, ergo sum” cu ajutorul lor mi-am făurit viaţa mea interioară.

Prima m-a deprins cu introspecţiunea, desluşindu-mi firea, pornirile, cu alte cuvinte cunoscându-mă; a doua m-a învăţat să preţuiesc raţiunea şi a treia m-a învăţat că: dacă prin cuget exist, prin cuget conduci: „cogito ergo duco” – cuget deci conduc mi-am spus… Deci gândirea am situat-o

ca arbitrul suprem al fiinţei mele care să mă conducă în viaţă.

Simţindu-mă predestinat a conduce, am înţeles să încep prin a mă conduce pe mine însumi. Pentru aceasta mi-am fixat o serie de principii în raport cu morala. Pe acestea toate le-am pus sub imperiul gândirii, pe care am şi luat-o ca o fiinţă deasupra mea, dar care sălăşluieşte în mine, trebuie să se contopească cu mine.

Toate actele mele, de la cele mai mici până la cele mari, de stat, au fost îndelung şi amănunţit gândite. Ca urmare a gândirii au decurs imperativele pe care le-am încredinţat voinţei mele – latură aparte a spiritului meu care şi-a urmat legile ei de dezvoltare proprie.

O dată stabilit acest raport, formula s-a impus de la sine: gândirea luând o hotărâre transmisă voinţei, atunci eul meu trebuia să i se supună. De unde expresia: „Generalul Antonescu poate, sau generalul Antonescu nu poate”. De pildă: generalul Antonescu se poate îmbolnăvi, poate muri etc., dar generalul Antonescu nu poate fi necinstit., nu poate minţi, nu poate înşela, nu poate lenevi… în sfârşit toate imperativele morale date ca axiomă gândirii… Cam acesta este mecanismul fiinţei mele”, termină el cu un zâmbet cu care satisfaci curiozitatea unor copii ce vor a pricepe un mecanism complicat.

Concomitent cu această frământare de cabinet pe care am văzut-o desfăşurându-se pe intervalul de două săptămâni cu un bilanţ de fapte şi realizări impresionante, în restul ţării se duceau acţiuni pe scară largă de reorganizări administrative în personal, forme noi, dotări, mutări, strămutări de populaţie, probleme de alimentaţie şi aprovizionări, finanţări, armată etc.

Cea mai gravă şi cea mai acută problemă ce o avea de înfruntat guvernul era aceea a refugiaţilor. În timp ce generalul ducea tratative pentru constituirea unui guvern, sute de mii de cetăţeni părăsiseră pământul natal, proprietăţile şi căminele, serviciile lor pentru a veni spre centrul ţării. Se impunea de urgenţă luarea măsurilor pentru sprijinirea acestei populaţii care se ridica la un total de 234.714 refugiaţi printre care erau: învăţători, preoţi, profesori, funcţionari, 2 200 studenţi, 6 200 muncitori, 111.770 ţărani agricultori etc. Această problemă cerea, pe lângă necesitatea asigurării muncilor agricole de toamnă, soluţii grabnice şi eficiente. Se mai adăuga reorganizarea transporturilor feroviare, a căror reţea suferise enorm de pe urma amputării teritoriale.

Guvernul o dată constituit, se trece la acţiunea masivă de înfăptuire a măsurilor care şi fuseseră luate între timp.

MOTO: *„... Anglia se bazează pe ruşi că ne vor sări în spate şi de aceea rezistă şi nicidecum pe America. Aflată departe şi nepregătită... Atacând Rusia, Anglia pierde sprijinul moral”.*

ADOLF HITLER

SITUAŢIA EXTERNĂ
VARA 1940

În vara anului 1940, valul imens care pornea din centrul Europei, revărsându-se spre vest, aducând după el prăbuşirile frontierelor şi statelor create prin Tratatul de la Versailles, atinsese şi România.

Germania, învinsă în 1918, fusese înghesuită în frontiere artificiale, încercuită şi izolată. După 20 de ani, refăcându-şi forţele, prin zvârcoliri succesive, mătură din calea ei zăgazurile artificiale şi porni la recâştigarea teritoriului său. Astfel, prin ocuparea Saar-ului mută frontiera pe Rin. Prin Anschluss, ea leagă inima Europei – Viena – de Berlin, împingându-şi veleităţile înspre est de-a lungul axului fluviului Dunării, pe care Hitler îl declara „fluviul cel mai autentic german”, care-şi poartă apele din inima Germaniei la Pontul Euxin. Urmează anexarea regiunii sudete care aduce în 1938 capitularea Cehoslovaciei.

Anul 1939 este anul marilor răsturnări de alianţe. În timp ce delegaţia anglo-franceză ducea tratative la Moscova pentru un pact cu URSS şi nu reuşea să se înţeleagă datorită faptului că Polonia refuza să-şi pună teritoriul la dispoziţia URSS, pentru un atac împotriva Germaniei, soseşte telegrama de la Hitler, prin care el

cere lui Stalin să-l primească pe Ribbentrop. Astfel, în văzut lumii întregi, se produce, pentru a doua oară, o răsturnare de alianţe, după modelul marelui Frederic al II-lea. (În timpul războiului de succesiune la tronul Austriei, în 1740, aliat cu Franţa sub Ludovic al XV-lea, el bate pe austrieci şi ocupă Silezia, ca în războiul de 7 ani, în 1756, să lupte împotriva Franţei, aliată cu Rusia).

Lumea veche se clatină din temelii, dar nu se prăbuşeşte. Este ultimul act înfăptuit la umbra forţei. Germania, o dată eliberată spre sud, garantată definitiv la vest, îşi îndreaptă atenţia şi forţele în totalitate către est unde găseşte Polonia, aliata Franţei şi Angliei – de care era separată – şi ameninţată din spate de URSS, cu care reuşise să îmbunătăţească raporturile de la 1921, când armatele poloneze, sub mareşalul Pilsudsky şi şef de stat major, generalul francez Weygand, înfrânseseră pe Vistula noua armată revoluţionară a lui Lenin.

Străduinţa diplomaţiei germane, sub conducerea lui Ribbentrop, şi a celei poloneze, sub şefia lui Joseph Beck, constituie activitatea laborioasă a anului 1938 – 1939 când Ribbentrop oferă Poloniei Danzigul în schimbul alianţei, dar Beck refuză categoric. Lipsa de tact a primului, înfumurarea celuilalt, fac ca acţiunea diplomatică să nu-şi ajungă scopul şi astfel se comite cel mai absurd act din cuprinsul evenimentelor, prin care un aliat firesc este

sacrificat unui duşman firesc.

1 septembrie 1939 deschide campania împotriva Poloniei şi teritoriul acestei ţări este invadat concomitent de două armate care amândouă îşi sacrificaseră aliatul pentru ca, împinşi de teamă reciprocă, să grăbească ajungerea faţă în faţă.

În sfârşit, noua armată sovietică primea botezul focului şi se urnea spre vest. Colosul îşi încerca picioarele ce se dovedeau a nu fi de lut.

Franţa şi Anglia învinse şi ruşinate la Moscova, se drapau cu hlamida orgoliului rănit şi declarau pe rând: Anglia, la 4 septembrie, şi Franţa, la 7 septembrie 1939, starea de război cu Germania.

Mai înainte de a se fi putut mişca un soldat şi trage un foc de către aceste două ţări aliate împotriva Germaniei, Polonia capitulează după trei săptămâni de război: cei doi aliaţi se întâlnesc triumfători pe Vistula.

Preţul plătit de Hitler lui Stalin pentru această alianţă l-a constituit a patra împărţire a Poloniei cu frontiera pe Narn-Vistula-San, statele baltice date URSS (Lituania – Letonia – Estonia – Finlanda) şi Basarabia, care trebuia cedată, nu şi Bucovina de Nord cum s-a întâmplat de fapt.

Germania capătă Danzigul. O caricatură a timpului arată pe Hitler stând în faţa cuştii unui urs, a cărei uşă o

deschisese şi ursul păşea afară din cuşcă spre vest. Caricaturistul scrisese „Hitler i-a deschis cuşca spre Europa, cine oare va putea din nou băga ursul înapoi în cuşca sa?”

Politica externă a României lunecase în intervalul 1937 – 1939 tot mai mult în matca Germaniei, mai ales după înlocuirea lui Nicolae Titulescu la externe.

Anul 1938 marchează în toamnă vizita lui Carol al II-lea la Hitler, la înapoierea sa din turneul făcut la Londra şi Paris. De la această dată politica românească se angrenează tot mai mult cu politica germană. Încheierea pactului economic linişteşte Germania, asigurându-i petrolul, lemnul şi cerealele noastre. Carol al II-lea încheie şi un pact de ajutor militar prin care Germania se angaja a da instructori militari pentru ridicarea instrucţiei în armata română. Trebuie neapărat reţinut că aceste pacte au fost încheiate de Carol al II-lea şi nicidecum de generalul Antonescu, cum s-a susţinut multă vreme, necunoscându-se sau necercetându-se mai atent adevărul.

Sfârşitul anului 1939 găseşte Germania în situaţia de a domina centrul, sudul şi estul Europei, până la Vistula. Pactul cu Italia şi Japonia îi dă situaţia de forţă internaţională pe ambele emisfere ale globului.

Reprezentanţele diplomatice franceze şi engleze din ţările de sub influenţă germană sunt mai mult nominale.

Ele nu mai reprezintă nimic. Tot ce mai pot face este ca, împinse de loialitate, să sfătuiască să fie urmată calea impusă de evenimente.

Deşi generalul von Brauchitsch – şeful Marelui Stat Major german – prevăzuse durata războiului cu Polonia la 3 săptămâni, Hitler nu voise să creadă. Pus în faţa acestui rezultat uluitor, devine foarte optimist şi hotărăşte să lovească Franţa la 24 octombrie 1939, beneficiind de surpriza obţinută şi efectul moral sub care se afla lumea întreagă.

Von Brauchitsch se opune din motive tactice. Hitler însă este intransigent, dar ploile opresc declanşarea ofensivei în toamna lui 1939. În timp ce Hitler suferea de spleen urmărind revărsarea ploilor prin largile ferestre de la Berchtesgaden, Stalin trecea la acţiune. La 23 septembrie ocupă Estonia, la 5 octombrie Letonia, la 11 octombrie Lituania, pe care le anexează, după cum se prevăzuse în pactul cu Hitler.

La 30 noiembrie urmează atacul asupra Finlandei la cererea lui Kunesinen. Pentru a-l înscăuna, sovieticii pornesc ofensiva spre Helsinki. Finlandezii se ridică în masă sub comanda generalului Mannerheim. Armata finlandeză opreşte ofensiva şi trece la contraofensivă, distrugând forţele invadatorului şi dând lumii cel mai strălucit exemplu de patriotism şi eroism. La 6 martie se

încheie o pace de compromis.

9 aprilie 1940 pune lumea în faţa unui nou act de agresiune spre nord, făcând parte din planul de încercuire înspre Marea Baltică împotriva Angliei. La cererea amiralului Raeder, Norvegia este invadată şi ocupată în câteva zile. Prin această acţiune militară, Germania devine printr-o singură mişcare din starea de stat încercuit – stat care învăluieşte cu o aripă frontul franco-englez dinspre mare. Coasta Angliei este deschisă atacurilor submarinelor germane şi căile de navigaţie în Marea Baltică şi Marea Nordului sunt interceptate. Peninsula Scandinavă e la dispoziţia Germaniei şi însăşi ieşirea din Golful Finic a flotei sovietice este închisă.

În sfârşit, la 10 mai 1940 Hitler declanşează mult dorita ofensivă asupra Franţei. Manevra de străpungere centrală în sectorul Sedan aleasă de Hitler şi generalul Manstein, duce la spargerea frontului francez şi învăluirea ambelor aripi. Englezii şi un rest de trupe franceze ale generalului de Gaulle se închid în capul de pod de la Dunkerque.

Hitler, de acord cu mareşalul von Rundstedt, opresc tancurile să atace capul de pod şi astfel armata engleză scapă de la distrugere, putând organiza apărarea insulei.

La 15 iunie trupele germane defilează în Paris şi la 22 iunie Franţa capitulează şi războiul ia sfârşit.

Anglia surprinsă, trece la pregătiri febrile pentru punerea în stare de apărare: apărarea plajelor, incendierea reţelei radar, reţeaua apărării contra aviaţiei, care formează caracteristica planului de apărare al Angliei.

Numai ezitarea lui Hitler din faţa Dunkerque-ului a dat timp lui Churchill să-şi revină din surprinderea iniţială.

Hitler, aflat în paroxismul entuziasmului, oferă Angliei pacea la 19 iulie 1940. Lordul Halifax răspunde: „Germania va avea pacea dacă va elibera toate teritoriile ocupate, dacă va reda toate libertăţile şi va da garanţii pentru viitor". Deci începe războiul „à outrance[6]".

Trebuie să menţionăm aici ca o coincidenţă semnificativă faptul că la 26 iunie, la 4 zile după capitularea Franţei, URSS ocupă Basarabia şi Bucovina de Nord. Probabil voia să fie absolut sigură de înfrângerea marelui aliat al României.

Hitler se retrage la Berchtesgaden unde meditează, contemplă natura pe timpul lungilor sale plimbări, însoţit de câinele său lup. Chemând la el pe mareşalul Keitel i se adresează: „Crezi, mareşale, că atacând URSS-ul imediat, ar fi cu putinţă să-i doborâm până la iarnă?... Anglia se bazează pe ruşi că ne vor sări în spate şi de aceea rezistă şi nicidecum pe America, aflată departe şi nepregătită. Atacând Rusia, Anglia pierde sprijinul moral... În plus,

6 extrem, exagerat, total, până la capăt.

Germania capătă spaţiul ei vital”. Mareşalul von Keitel, mai realist, nu sfătuieşte pe Hitler pentru a întreprinde acest atac. Iată deci raţiunea pentru care Hitler se dovedeşte nehotărât când e vorba de a dezvolta logic operaţiunile planului său militar înspre vest, pentru atingerea obiectivului final: distrugerea Angliei. Întrebarea ce face URSS era aceea care se impusese. Or, la această dată Rusia se descoperă.

Faptul că armata sovietică se pune în mişcare spre vest, nu era un fapt ce putea trece neluat în seamă, chiar dacă ar fi fost vorba de coincidenţe. În acest caz, această acţiune devenea o coincidenţă istorică, apărând ca o reacţie reflexă a unui complex social, politic şi militar, care se supunea legii echilibrului biologic după principiul vaselor comunicante, al denivelărilor… Dar ceea ce a afectat mai cu seamă sensibilitatea lui Hitler a fost ocuparea Bucovinei de Nord de către U.R.S.S!

După date istorice reiese că anexarea acestei provincii, la care ruşii nu aveau niciun drept istoric şi care nu formase obiectul înţelegerii de la Leningrad, după cum fusese cazul Basarabiei, constituie geneza conflictului din est şi, mai ales, precipitarea lui. Într-adevăr, Hitler, nemulţumit de aflarea acestei ştiri, apreciază gestul sovieticilor ca pe o încălcare a înţelegerii germano-sovietice, deci o nerespectare a tratatului, în fond.

Refuzul englez de a încheia pacea şi, mai cu seamă, forma sub care a fost respinsă propunerea lui Hitler fac ca nemulţumirea să se contureze sub forma unui gând concret: o acţiune militară la est cât mai grabnică, gând care readuce pe doctrinar pe vechiul făgaş al anticomunismului şi al spaţiului vital, expus în celebra lui carte „Mein Kampf”. Mai mult încă, meditaţia prelungită din iulie 1940 de la Berchtesgaden nu numai că i-a întunecat bucuria unui triumf, stârnindu-i îngrijorări şi temeri, dar a determinat schimbarea planului iniţial de operaţii. Acesta, conceput pe baza alianţei cu URSS la început, adică pe libertatea spatelui, îi îngăduia să-şi concentreze toate mijloacele asupra Franţei şi Angliei.

Deja la finele lui iulie 1940, Anglia nu mai era decât un obiectiv aerian pentru aviaţia germană. Începând de la acea dată, privirile lui Hitler erau îndreptate spre est şi, în primul rând, asupra României, care începuse calvarul sacrificării pe rând a frontierelor cu tot cortegiul de calamităţi arătate mai înainte. Or, dacă felul de a privi România se schimbase oarecum după 1938, când Germania, prinsă în desfăşurarea planului său de a ieşi din încercuire, voia o Românie în ordine şi tributară ei economiceşte, mergând până la dezinteresarea faţă de mişcarea legionară, în schimb în iulie 1940, România îi apare lui Hitler sub perspective cu totul noi şi anume: la

perspectivele economice se adaugă şi cele militar-politice.

România era deja desemnată în planul „Barbarossa”, în germen la acea dată, ca umărul de sud, după cum Finlanda devenea cel de nord, al tăvălugului care era conceput să treacă peste câmpiile răsăritene. Hitler declarase consilierilor: „Fără ei, românii, Germania nu poate continua războiul. Ei trebuie să fie puşi la adăpost faţă de sovietici”.

De aici până la Viena nu mai e decât un pas, iar la 30 august acest pas este consumat, Germania avansând de fapt o antenă până în Carpaţii Orientali. România era la adăpost şi două divizii blindate din Polonia sunt destinate a apăra petrolul României. Crudă ironie!

Concomitent cu această manevră diplomatică înspre estul Germaniei, planul de invadare al Angliei este abandonat.

La 25 august 1940, 10 divizii se deplasează în est şi mai târziu, la 17 septembrie, Grupul de armate 8, primeşte ordinul de deplasare în est. Astfel, întocmai ca în 1804, când Napoleon desfiinţează câmpul de concentrare de la Boulogne, care avea ca scop invadarea Angliei, consecinţa înfrângerii amiralului Villneuve, la Trafalgar, de către Nelson şi marea armată este dirijată spre est, la fel şi Hitler, face acelaşi lucru. *Trafalgarul de această dată fusese Bucovina*! mai mult încă, după cum în 1914

înaintarea lui Renenkampf şi Samsonov, cu cele două armate ţariste, în Prusia Orientală determină modificarea în dispozitivul strategic german angajat în bătălia Franţei, tot astfel şi acum, această mişcare a ruşilor spre vest, frânează acţiunea în vest.

Nu e mai puţin adevărat că nu au lipsit nici cauzele obiective. Ca o condiţie a reuşitei debarcării în Anglia, era distrugerea la sol a R.A.F. Or, cum prin invenţia radarului toate mişcările Luftwaffei erau cunoscute din timp de către englezi, avioanele lor părăseau terenurile înainte de a sosi bombardierele germane. Deci condiţia reuşitei nefiind împlinită, nici debarcarea nu putea fi efectuată. Hitler a decis că războiul aerian şi atacul asupra Angliei trebuia să urmeze după înfrângerea URSS, ca şi începerea războiului naval şi submarin.

La 4 septembrie, Hitler, în cuvântarea sa de la radio, declara: „Am încercat să-i cruţ pe englezi. Ei au luat sentimentul meu de umanitate drept slăbiciune. Ei răspund prin asasinarea femeilor şi copiilor germani. Le vom rade oraşele până la pământ”. Aceasta s-a întâmplat tocmai în ziua luării conducerii de către generalul Antonescu. La 15 septembrie începe marea bătălie aeriană contra Angliei.

GUVERNUL ANTONESCU

Pana pe care Hitler şi Mussolini au înfipt-o în inima României, în Ardeal, era de natură să disloce şi dictatura lui Carol al II-lea, fără ca Hitler s-o fi dorit poate, pentru că el dorea ca România să rămână în ordine. Mişcările interne care s-au produs trebuiau canalizate în aşa fel încât să nu necesite intervenţii din afară, mai ales din est. Aceasta a fost raţiunea care a determinat pe Carol al II-lea să aducă la putere pe generalul Antonescu, scoţându-l de la Mănăstirea Bistriţa, unde am văzut că fusese „surghiunit" să-şi petreacă lunile de „vară fierbinte" ale lui 1940, scos complet din circuitul evenimentelor şi al personajelor principale. De aceea toate aceste angajamente, toate evenimentele petrecute în ţară şi în afară, el le afla neoficial, ceva mai târziu şi incomplet.

Dacă asemenea marelui Condé, generalul Antonescu, în momentul închiderii sale la Mănăstirea Bistriţa, ar fi putut declara: „Nicicând nu am fost mai nevinovat decât atunci când am fost închis", în schimb generalul, spre deosebire de marele prinţ care „ieşise din închisoare mai vinovat decât oricine de gândurile cele mai rele", părăsea mănăstirea tot atât de curat la gânduri şi cinstit la suflet după cum intrase.

Dacă marele Condé a părăsit închisoarea plin de ură

împotriva lui Ludovic al XIV-lea şi a trecut de partea spaniolilor, luptând împotriva Franţei, generalul Antonescu nu a ieşit cu niciun gând de răzbunare împotriva lui Carol al II-lea şi a continuat politica începută de acesta faţă de Germania… El nu a făcut altceva decât să asculte de glasul ţării şi imperativul impus de forţele politice interne şi externe, care respingeau orice colaborare cu regele.

Generalul Ion Antonescu apare în cel mai dramatic moment al istoriei contemporane a României, adus în faţa poporului ca un „deus ex machina" de către Carol al II-lea şi nicidecum impus din afară, cum s-a încercat să se afirme în mod nefondat şi neadevărat. El a fost adus de „cel" şi de „cei" care-l cunoşteau de o viaţă şi care au mărturisit că l-au considerat ca pe o *ultimă rezervă a potenţialului patriotismului valoric românesc*.

În această scurtă expunere a conjuncturii europene şi interne, apare în lumina adevărului data de 4 septembrie 1940.

La luarea conducerii de către generalul Antonescu, România, după cum s-a mai arătat, se găsea deja de doi ani intrată în sfera intereselor germane şi atât de adânc, încât era considerată ca o bază economică a Germaniei, dacă nu chiar şi militară. Dacă 1938 marchează momentul alunecării politicii româneşti pe făgaşul politicii germane, abia luna iulie 1940 determină o acţiune formală. De unde

până atunci România, oficial, păstra cu Franţa şi Anglia obligaţiile rezultate din tratatul de asistenţă, la acea dată guvernul I. Gigurtu denunţă tratatul şi înscrie politica externă a ţării în politica Axei Berlin-Roma. Deşi contractual România fusese eliberată definitiv de stipulaţiile acelui tratat, vechii ei aliaţi nu mai prezentau nimic în acel moment pentru a garanta vreun sprijin. Cu alte cuvinte, politica externă dusă de dictatura lui Carol al II-lea după ce se eliberase de Titulescu, dusese pe căi mai directe la legarea ţării de Germania printr-un acord comercial, un acord militar de trimitere de instructori germani şi un acord politic.

După două luni, când generalul Antonescu este chemat la conducerea statului, în materie de politică externă nu are de adus şi nu poate aduce nicio contribuţie. Găseşte o situaţie creată de regele ţării şi admite s-o preia luându-şi sarcina să o îmbunătăţească, câştigând încrederea noilor aliaţi. În această ambianţă generală, după prezentarea sumară a tabloului Europei la acea dată, nu mai putea fi vorba dacă generalul era de acord sau nu cu situaţia găsită. Realitatea era elocventă. Militar, deci om al realităţii, nu îi era permis să mai stea în cumpănă când se punea problema existenţei patriei şi chiar a neamului. După procese de conştiinţă pe care numai intimii săi le-au cunoscut, el a primit fără să şovăie postul

de conducere. El, cel crescut şi educat în şcoala franceză, posedând şi o cultură engleză, după contactul cu societatea engleză pe care o cunoscuse fiind ataşat militar la Londra, îşi apropiase şi felul de viaţă al englezilor. Tocmai realismul şi calmul său i-au impus dictonul *„To make the best of it”* (A scoate tot binele din orice situaţie ai fi). Generalul Antonescu, care nu era deloc filogerman, avea totuşi multe puncte de atingere cu spiritul prusac prin aceea că era un adept al împlinirii datoriei din conştiinţă şi nu din constrângere. Era ordonat, meticulos, fără a fi pedant, şi admitea disciplina de fier, toate acestea împletindu-se cu caracteristici ale spiritului saxon şi latin: neştirbirea personalităţii subalternului şi cultul iniţiativei.

În afară de acestea, lăsând la o parte interesul, stârnit în lume de apariţia celor doi conducători, de popoare – Mussolini şi Hitler – care, la acea dată erau la apogeu, stârnind chiar admiraţia adversarilor (Churchill însuşi scria Ducelui în 1940 că „se simte fericit de a trăi în secolul lui Mussolini”), generalul Antonescu nu manifestase admiraţie fată de cei doi, arătându-şi chiar nemulţumirea pentru felul nedrept în care ambii trataseră România prin mutilarea frontierelor ei şi predarea la duşmani a 4 milioane din populaţie, plus trei provincii autentic româneşti vitregite de-a lungul secolelor.

Cunoscând spiritul acestui om, care-şi avea bornele

aşezate pe canevasul patriotismului său înflăcărat, în baza căruia activase în timpul războiului de întregire (organizând acţiunile militare de eliberare a Basarabiei, dirijând trupele române care, chemate de Sfatul Ţării, mergeau acolo spre a introduce ordinea europeană în haosul din est şi tot astfel cu trupele care mergeau în Bucovina), apoi condusese operaţiile pentru eliberarea Ardealului, atât de scump inimii sale de român, este cât se poate de clar că acum suferea de nedreapta umilire la care cei doi mari – Hitler şi Mussolini – supuseseră România, nedreptăţind poporul român, după ce suferise două milenii de împilări.

Venit la conducere ca moştenitor al unui bilanţ dezastruos în politica externă, cu repercusiunile lui inerente pe plan intern, generalul Antonescu îşi trasează ca sarcină şi ca punct de onoare, acţiunea de a impune, prin persuasiune sau prin forţă, anihilarea acestei nedreptăţi. El inaugurează astfel începutul noului regim prin campania de proteste şi de revendicări. Abia descurcate cât de cât, treburile interne, se trece la formularea reclamaţiilor împotriva nedreptăţii comise de noii aliaţi. În chiar ziua instaurării guvernului Naţional-legionar se produce primul act oficial şi public de protest, împotriva Dictatului de la Viena. Răspunzând scrisorii adresate generalului, de către Iuliu Maniu, prin care

acesta cerea autorizarea unei manifestaţii publice la Alba Iulia, la 15 septembrie, împotriva cedării nordului Ardealului, Antonescu printre altele, spune:

„Domnule Maniu.

„... Vă înţeleg şi vă respect durerea care este şi a mea, ca şi a neamului întreg. Vă asigur că m-am aşteptat la această solicitare pentru a «împlini îndatorirea de a nu lăsa în părăsire pe fraţii români», după cum spuneţi.

Am făcut totul, domnule Maniu, pentru a apăra cugetele şi trupurile româneşti, cotropite de o ocupaţie care s-a abătut şi de la regulile dreptului ginţilor şi de la obligaţiile formal luate la Viena ca şi de la respectul vieţilor şi al omeniei. (Referire la atrocităţile săvârşite de armatele ungare la intrarea în nordul Transilvaniei).

„Vă închipuiţi, cred, că nu ostaşul, care a luptat întotdeauna pentru drepturile şi demnitatea neamului nostru, ar fi putut să stea, ca braţele încrucişate şi cu sufletul gol, în faţa acestor jertfe şi acestor suferinţe ale tuturor românilor!

În împrejurările grave de azi, cu răspunderile şi ameninţările ceasului de faţă – pe care nu eu le-am creat, – am socotit că datoria omului de stat şi conducătorului răspunzător este să-şi pună toată puterea şi toată nădejdea într-o acţiune serioasă şi gravă, pe care am întreprins-o

(de abia trecuseră trei săptămâni de la venirea la cârma ţării) şi ale cărei rezultate le-am aşteptat cu încredere: ele au început să se producă şi în puţine zile veţi avea dovada.

Pentru a nu ascunde nimic Ţării, am lăsat în acelaşi timp ca presa să publice adevărul şi să-şi rostească judecata.

Naţiunea stă unită şi demnă în faţa acestor fapte grave ce ne sângerează pe toţi.

O întrunire în aceste momente... cred că nu este folositoare.

Întâi pentru că ar putea dăuna demersurilor.

În al doilea rând, pentru că o asemenea întrunire ar putea să deschidă drum unor manifestaţii publice pe care m-am luptat cu toată puterea să le înăbuş pentru a asigura liniştea şi ordinea", (referire la mişcările legionare). *„Şi alţii au cerut şi cer aceasta. Am crezut necesar să opresc orice frământare pentru a putea pune ordine internă şi să ne garantăm graniţele.*

Am luat conducerea Ţării în cele mai grele momente ale istoriei noastre... având a face faţă nu numai unei crize economice în plină desfăşurare dar şi unei crize morale.

Toate acestea nu le-am făcut eu, domnule Maniu!

Oricine-şi poate afla în conştiinţă poveri de suferit pentru starea în care a ajuns Ţara prin politica din ultima vreme.

Dar eu, nu, domnule Maniu!

Eu mi-am luat în faţa lui Dumnezeu, a Ţării, a tânărului Rege, în faţa Istoriei şi a Conştiinţei mele, cea mai grea răspundere, după ce ani de-a rândul – o ştiţi prea bine – am denunţat tuturor şi chiar dvs., toată primejdia, toate greşelile şi drama care ne aştepta şi care a venit.

În ceasul acesta grav, când trebuie să port răspunderea faptelor altora, mă aştept de la domnia voastră şi de la toţi, cel puţin la atâta înţelegere şi linişte ca să pot lucra".

Răspunsul la această patetică scrisoare nu întârzie să vină prin manifestul adresat de Iuliu Maniu Partidului Naţional Ţărănesc şi publicat în presă. El suna astfel:

„Faţă de apelul către Ţară al domnului General Ion Antonescu, Conducătorul Statului şi preşedinte al Consiliului de Miniştri;

Considerând că în clipa de faţă este o supremă datorie de a nu se da niciun pretext pentru tulburarea liniştei şi ordinii interne.

Adunarea de protest împotriva cedării unei părţi din Ardeal, care urma să aibă loc Duminică, 15 septembrie, la Alba Iulia, se amână". („Universul", 14 septembrie 1940).

Prin aceste două scrisori şi comunicatul publicat în ziarul „Universul" se deschide din prima zi a guvernării naţional-legionare, campania de protest împotriva mutilării

frontierelor, către vest în mod deschis, către est în mod tacit.

Aceste publicaţii au un efect mult mai mare decât orice întrunire publică. Problemele de politică externă le atacă prin presă, prin directive date lui Paul Constant în consiliul de cabinet, când generalul îi spune:

„Toate problemele în legătură cu graniţele noastre trebuie atacate de presă, iar nu abandonate. Toată presa noastră trebuie să vorbească despre drepturile românilor de pretutindeni, rămaşi în afara graniţelor. Deci aceasta dispoziţie priveşte pe românii din Basarabia, Bucovina şi Transilvania". (Era în consiliul de cabinet din 21 septembrie, la 3 săptămâni de la începerea puterii, când a afirmat această atitudine curajoasă ce o va avea presa din România).

Ţara este orientată asupra punctului de vedere şi asupra activităţii noii conduceri cu privire la drepturile ei. Aflase că deja o acţiune în acest sens fusese începută Ea era dirijată înspre vest, deoarece era cea mai recentă şi cea mai dureroasă renunţare. Pe deasupra, ea se adresa unor noi aliaţi care trebuiau de la început puşi în faţa sensibilităţilor româneşti, în primul rând, Ardealul. Din acest aranjament trebuia să decurgă în mod firesc şi celelalte.

În ce priveşte dirijarea politicii cu estul, în noua sa

postură de agresor, generalul Antonescu dovedeşte tact şi abilitate politică, cerute de un asemenea adversar. El confirmă în postul său de ambasador la Moscova pe Grigore Gafencu, care avea mandatul de a crea atmosferă de destindere şi a manifesta sentimentul de nedreptăţile pe care-l exprima ţara.

Faţă de provinciile noastre integral şi permanent româneşti – Basarabia şi Bucovina de Nord – generalul Antonescu a adoptat aceeaşi atitudine ca şi marele Gambetta, în 1870, faţă de Alsacia şi Lorena. Ilustrul om de stat francez spusese în parlament: „*N'en parlez jamais, pensez y toujours*" (Nu vorbiţi niciodată despre ele, dar gândiţi-vă mereu la ele).

Grigore Gafencu, trimis imediat la Moscova, înlesneşte lichidarea problemelor deschise de această cedare şi face să se audă cu demnitate şi fără provocare, protestele noastre.

URSS, şi după 4 septembrie continuă să menţină mari unităţi concentrate la frontiera noastră, ceea ce obligă conducerea română să păstreze în dispozitiv, pe frontieră, forţe întărite. Pe lângă toate acestea, odată cu începutul guvernării generalului Antonescu, sovieticii deschid din nou, cu toată vehemenţa, problema gurilor Dunării şi îndeosebi a braţului Chilia, cu toate că la 15 august, când Grigore Gafencu a fost primit de Molotov, i se

declarase că URSS nu mai are nimic de revendicat României.

După cum arată Grigore Gafencu, se urma linia de exigenţe impusă de Molotov prin nota din 26 iunie 1940, care indica linia Prut şi Dunărea de Jos, după cum fusese stabilit prin tratatul de la Berlin. În acest tratat se fixa frontiera în lungul talvegului braţului Chilia. Trebuia deci fixat talvegul, iar repartiţia insulelor se făcea în raport cu traseul acestuia. Spre consternarea delegaţiei române, după ce lucrările specialiştilor au fost terminate, pretenţiile sovieticilor se formulează asupra unei serii de insule ce ne reveneau nouă. URSS reclama stăpânirea exclusivă a canalului Stari-Stambul, prin care apele braţului Chilia se varsă în Marea Neagră. Sovieticii nu consimt să împartă cu România decât *canalul Masura*, fără importanţă ca debit de apă. Ei urmăreau să se asigure de unica ieşire la mare a braţului Chilia, care, prin aluviuni, ameninţa braţul Sulina. De o lună şi mai bine, o comisie mixtă româno-sovietică se străduia a fixa noua linie de frontieră. În cursul lunii septembrie 1940, Germania convocă o conferinţă la Viena privind navigaţia pe Dunăre. La 11 septembrie, ca adjunct al ministrului de externe sovietic este numit Vîşinski, fost procuror general. El face cunoscut contelui Schullenburg, ambasadorul lui Hitler la Moscova, nedumerirea sa faţă de faptul că URSS nu a fost

invitată deoarece ea este interesată de acum încolo de toate problemele dunărene. În presa sovietică se publică articole prin care opinia publică este informată de acest demers. Aceste pretenţii situau U.R.S.S. ca depăşind zona ei de influenţă.

Navigaţia pe Dunăre era supusă la două regimuri: unul de la Ulm la Brăila – pus sub controlul Comisiei Internaţionale cu sediul la Viena – şi celălalt, de la Brăila la Marea Neagră – pus sub controlul Comisiei Europene cu sediul la Sulina. Comisia Internaţională, creată prin Tratatul de la Versailles, din 1920, cuprindea statele riverane Dunării mijlocii, plus Franţa, Anglia şi Italia. Comisia Europeană era un instrument politic creat după războiul Crimeei, în 1854, pentru a reprezenta interesele europene la gurile Dunării şi a le concilia cu cele ale Rusiei. În acest scop, România capătă sudul Basarabiei, (cu cele trei judeţe: Cahul, Bolgrad şi Ismail), pe care-l pierde în 1878, în schimb căpătând Dobrogea. Această comisie avea atribuţii tehnice şi administrative. România devenind după 1918 stăpână pe toată Delta, a reuşit să limiteze atribuţiile Comisiei Europene care atingea suveranitatea statelor riverane, ea fiind compusă din Anglia, Franţa, Italia, România. Or, conferinţa de la Viena din sept. 1940 avea ca scop adoptarea componenţei Comisiei Internaţionale potrivit situaţiei politice, excluzând

Anglia şi Franţa. URSS, nefiind stat riveran, nu avea de ce să fie invitată.

La 14 septembrie, Molotov convoacă pe ambasadorul Germaniei la Kremlin. El îl informează că primise între timp o telegramă de la Ribbentrop, prin care i se comunica scopul Conferinţei de la Viena şi că URSS poate fi recunoscută ca făcând parte din Comisia Europeană de la Sulina. Molotov înmânează lui Schullenburg o notă prin care-i propune desfiinţarea Comisiei Europene şi crearea unei comisii unice – nu politică, ci tehnică – pentru întreg fluviul din Munţii Pădurea Neagră, până la Marea Neagră, compusă numai din: Germania, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia, România, URSS. Cu acest prilej, Molotov arată că *„vrea să se pună în acest fel capăt nedreptăţii suferite de ţara sa din cauza războiului nefericit din Crimeea*”.

Propunerile sovietice nu convin nici Germaniei şi nici României. Această Comisie Europeană adusese pe timp de aproape un secol servicii reale navigaţiei pe Dunăre şi nu putea fi desfiinţată. Germania, care-şi asumase rolul de păstrătoare a echilibrului de forţe în estul Europei, nu avea interesul să permită amestecul Sovietelor în interiorul Europei. De altfel, nimic nu putea fi mai supărător pentru sovietici decât această comisie care dăduse gurilor Dunării o personalitate politică. Ea plantase aici un drapel în spatele căruia se situaseră principalele puteri ale Europei.

„Nu riveranii vegheau la siguranţa navigaţiei pe fluviu, ci fluviul asigura securitatea riveranilor” spunea Grigore Gafencu. „Comisia Europeană, prin prezenţa ei la punctul cel mai înaintat al fluviului în mare, oferă participanţilor ei garanţia navigaţiei nestingherite în Marea Neagră, pe care însă sovieticii o considerau ca pe o mare interioară rusească. Ea, care voia să oprească influenţa europeană la Dardanele, nu putea s-o facă atâta vreme cât Europa era prezentă la Sulina”. Prin Molotov, URSS, revenind la planul de expansiune al lui Petru cel Mare, era obligată a înlătura ca pe un obstacol Comisia Europeană.

Şi libertatea navigaţiei pe Dunăre a României părea legată de acelaşi semn protector. Astfel că propunerea sovietică ameninţa cu dispariţia acestui echilibru necesar libertăţii navigaţiei, libertăţii României şi securităţii europene. Odată Comisia Europeană desfiinţată, cui îi va mai reveni rolul de a se opune presiunii pe care URSS o va exercita în mod fatal? Germania îşi luase acest rol, dar ea, substituindu-se acestei comisii, însemna ca România să cadă sub influenţa totală a Germaniei, ceea ce, iarăşi nu era de dorit. *„În zona în care interese germane s-ar fi încrucişat violent cu interese sovietice, nu ar mai fi fost loc pentru state independente”* scrie Gafencu.

În octombrie, Germania răspunde notei sovietice şi, la finele lunii, o Comisie germano-italo-româno-sovietică se

convoacă la Bucureşti. La această conferinţă URSS îşi demască planul. După ce va desfiinţa Comisia Europeană, vrea să rămână singură numai cu România, în consecinţă pe braţul Sulina neputând naviga decât vase de război sovietice şi române. Paritatea ofertei făcute românilor nu poate înşela pe nimeni, era făcută pentru a fi câştigată de partea sovietică. România era solicitată să aibă un aport mult prea mare în comparaţie cu URSS. Pe câtă vreme URSS nu trebuia să împartă decât jumătate din braţul Chilia, România trebuia să împartă cu URSS întreaga Deltă. Raportul de forţe era de aşa natură încât el trebuia să asigure sovieticilor dominaţia la gurile Dunării.

În acest nou conflict de interese, Conferinţa de la Bucureşti nu avea altă ieşire decât amânările!

Anglia protestează şi ea la Moscova împotriva desfiinţării Comisiei Europene, simţindu-se lezată prin excluderea ei.

În intervalul de timp septembrie-octombrie 1940, în care se duc tratativele acestea atât de spinoase, incidentele pe frontiera Dunării se intensifică. Zilnic se primesc la Preşedinţia Consilului de Miniştrii rapoartele Marelui Stat Major al armatei, prin care se raportează atacurile date de mici unităţi sovietice în scopul cuceririi diferitelor insule de pe braţul Chilia, aflate în litigiu. Mai mult, spre marea surpriză a Bucureştiului şi a Berlinului,

sovieticii ocupă cu forţa canalul Stari-Stambul şi insulele din apropiere.

La demersul făcut de Grigore Gafencu la cererea generalului Antonescu, Vîşinski răspunde că „aceste insule, nefolositoare pentru România, sunt de o mare utilitate defensivă pentru URSS şi că acţiunea întreprinsă nu este un act neamical”.

În ce priveşte lucrările Comisiei Dunărene de la Bucureşti, după lungi discuţii, s-a fixat următoarea atitudine care i se comunică lui Grigore Gafencu, la 6 decembrie, la Moscova:

1. Comisia provizorie de control trebuie să se substituie în toate atribuţiile Comisiei Europene, cu competenţa de la Brăila la Mare, pe toată întinderea Deltei.

2. Pentru partea fluviului care constituie frontiera cu URSS, o comisie româno-rusă în cadrul Comisiei provizorii, va conduce sarcinile tehnice şi administrative.

Pactul, sub forma menţinerii statu-quo-ului la gurile Dunării, salvează independenţa acestora şi convine Germaniei, dar irită pe sovietici, care se văd împiedicaţi de a pune mâna pe toată Delta.

Germania şi Italia îşi însuşesc punctul de vedere român, iar URSS în protestul său declară:

„Această propunere nu poate constitui un act de

reconciliere. Propunerea delegaţiei române nu ţine seama de reluarea de către URSS a drepturilor danubiene. Ea va face să eşueze drepturile Comisiei".

URSS, nemulţumindu-se doar cu stăpânirea totală a gurilor Dunării, se retrage, aruncând o sfidare la adresa Germaniei. Delegaţiei române îi revine rolul încheierii lucrărilor care-şi exprimă speranţa că, la reluarea tratativelor, conferinţa să fie în măsură, cu concursul URSS, să ajungă la un regim bazat pe principiile libertăţii navigaţiei şi egalităţii de tratament ca şi o reală cooperare între statele suverane.

Conferinţa se încheie la 21 dec. 1940. Comisia Europeană, care după dorinţa sovietelor trebuia să fie suprimată, rămâne să funcţioneze şi ea nu a încetat să existe până în 1947.

Paralel cu această extrem de importantă problemă pentru securitatea şi suveranitatea statului român, care se întinde pe o perioadă de 4 luni (11 septembrie – 25 decembrie 1940) şi care creează reale preocupări şefului statului, alte probleme se ţin lanţ. Astfel, frontiera de est reclamă din ce în ce o vigilenţă mai mare. Pentru politica externă se puneau zilnic probleme de tact, abilitate, calm şi concesii momentane pentru a menţine pacea. Era condiţia primordială cerută de adâncile frământări interne

declanşate abia la 4 septembrie şi care vor merge agravându-se până la dezlănţuirea deznodământului fatal, de la începutul anului 1941.

Dar problema nr. 1 care-l preocupă pe conducătorul statului era stabilirea de raporturi personale cu cei doi aliaţi, Hitler şi Mussollini, pe care nu-i cunoştea.

Era în după amiaza unei zile frumoase de sfârşit de septembrie, când făcând parte din suita generalului, l-am urmat la aeroportul Băneasa, unde aşteptam avionul special german. Pe aerodrom, oficialităţile, ministrul german Fabricius – înalt, uscăţiv, diplomat de carieră şi expert în problemele româneşti –, apoi personalul legaţiilor, generali, miniştri, ofiţeri, etc.

Generalul coboară sprinten şi bine dispus din maşină şi dă mâna cu cei prezenţi. Zâmbea larg, spunea amabilităţi. Era pentru prima oară de la sosirea mea la cabinet că-l vedeam în plin soare. Purta bluza albă la pantalon gris şi cizme. Pe pieptul bluzei de un alb imaculat strălucea sfios, cruciuliţa decoraţiei albastre tivite cu aur „Mihai Viteazul”.

Generalul, în aşteptarea plecării, se întreţinea cu cei prezenţi, când deodată cineva îi spuse:

— Domnule general, aţi pierdut decoraţia!

La auzul acestor cuvinte, duse instinctiv mina la piept, pipăind locul gol şi privind nedumerit la cei din jur.

— Dar am avut-o la plecare. Elefterescu, dumneata mi-ai prins-o de bluză, nu este aşa?

— Da, domnule general, aţi avut-o când aţi coborât din maşină aici, răspunse prompt colonelul Elefterescu.

Toată asistenţa contrariată începu să caute decoraţia, pe acolo unde se mişcase generalul. În atmosferă plutea parcă o apăsare. Să fie oare un semn? În momentul când trebuie să plece la Hitler? Nu eram superstiţios, dar îmi aminteam cum calul lui Napoleon, trecând primul pe podul peste Niemen, gest care deschidea campania din 1812, nu mai voise să înainteze. Cu acea ocazie Napoleon a declarat: *„Pentru un adevărat roman, campania aceasta nu ar trebui să aibă loc. Înainte!”*

Atmosfera de contrariere se prelungi câteva minute, când colonelul Elefterescu, care o găsise, veni triumfător cu ea către General.

O destindere se produse în toată asistenţa şi pe toate figurile se citea satisfacţia.

Colonelul se apropie de general, care nu păreau cu nimic perturbat de acest incident, şi cu îndemânarea caracteristică vechiului adjutant, i-o prinse la loc, asigurându-se de trăinicia încuietorii. În acest timp, cei din jurul generalului putură să audă următoarea mărturisire: *„Eram sigur că o voi găsi. Decoraţia aceasta o am de la regele Ferdinand. Era după prima parte a războiului*

(primului război) şi eu nu primisem nicio decoraţie mai de seamă. Revenind din nou la Marele Cartier General, am condus campania din Transilvania, ca delegat al Marelui Stat Major pe teren, generalul Prezan rămânând la Bucureşti. La trecerea Tisei, după respingerea contraofensivei ungare a lui Béla Kun de la Szolnok, regele Ferdinand era prezent, asistând la pregătirile trecerii. Văzându-mă pe teren în timp ce dădeam dispoziţiuni comandanţilor marilor unităţi pentru trecere, mă chemă la el şi în auzul şi văzul celor de faţă îmi spuse: „Antonescu, mă simt vinovat faţă de tine, pentru că nimeni altul mai mult decât regele tău nu poate şti marile servicii ce ai adus armatei şi ţării în acest război, fără a fi fost răsplătit cum meritai. Uite – şi spunând aceasta, îşi scoase de la pieptul tunicii decoraţia „Mihai Viteazul" clasa a III-a şi mi-o prinse pe piept – îţi dau chiar decoraţia mea ca o preţuire înaltă ce acord meritelor tale excepţionale, şi să nu fii supărat pe mine".

Impresionat negativ de întâmplare, auzind această mărturisire nu mi-am putut da seama pe moment de adânca ei semnificaţie. Mult mai târziu, când am cunoscut mai în amănunt marele rol jucat de către ofiţerul de stat major, căpitanul, maiorul şi lt. col. Antonescu în calitatea sa de şef al Operaţiilor la Armata de Nord, apoi la Marele Cartier General al armatei, am putut să capăt înţelegerea

exactă a gestului regal. Era un gest care te ducea cu gândul înapoi la acea epocă a cavalerilor, când aceştia erau înnobilaţi de suverani chiar pe câmpul de luptă.

Acesta ca aspect intrinsec, dar ca moment, pierderea decoraţiei am interpretat-o ca pe un semn nefast. La primul pas pe care generalul îl făcea pe teatrul politic european să fi fost marcat de un incident cu uşoare implicaţii fatidice, apărea ca un semn de nenoroc. Dar „alea jacta est”!

Primul contact pe care conducătorul român l-a avut cu un reprezentant al Reichului german a avut loc sub auspiciile victoriei repurtate de armata germană pe câmpiile Franţei, care victorie deschidea perspective de mare anvergură pe plan mondial şi care îngloba şi liniile devenirii României.

Luna septembrie 1940, îl găsise pe Hitler angajat într-un război aerian împotriva Angliei, după cum s-a arătat, declanşat la 17 septembrie, adică la două zile după instalarea noului guvern român Naţional-legionar.

Încă de la 25 august, mai devreme cu zece zile de aducerea la conducere a generalului Antonescu, primele mari unităţi germane începeau să părăsească Franţa, cu destinaţia frontierei de est a Poloniei. Cu câteva zile mai înainte de vizita conducătorului la Viena, grupul de armate B primise ordin de deplasare spre est. Mai mult încă:

Hitler începuse să se consulte cu specialiştii militari asupra planului de campanie împotriva URSS.

Din vara 1940, pe când nici vorbă nu era despre guvernul generalului Antonescu, lui Hitler i se prezentaseră două proiecte:

1. Planul generalului Marks, care prevedea atacul principal în sud, pe direcţia Ucraina. După o pătrundere adâncă cu dreapta până la linia Rostov-Don, urma o abatere de 90° spre nord, dezvoltând un atac de la sud-nord, cu obiectiv Moscova. Planul prevedea o bătălie cu frontul răsturnat.

Hitler nu a aprobat planul.

2. Proiectul generalului Paulus, care elimina Ucraina ca teatru principal, din cauza lipsei comunicaţiilor, efortul pe direcţia Smolensk, o oprire pentru organizarea spatelui, efortul pentru cucerirea Moscovei. În linii generale, era reeditarea campaniei napoleoniene din 1812.

Aceste date sunt suficiente pentru a arăta în ce cadru de preocupări se afla Hitler în momentul luării primului contact al premierului român prin Göring.

Hitler – pus la 4 septembrie în faţa situaţiei venirii în fruntea României a unui general despre care avea informaţii favorabile – nu putea să fie decât mulţumit principial. Un general capabil, anticarlist, simpatizant legionar era tocmai ce-i trebuia, deşi nu tocmai ce dorise.

Anterior, fusese ţinut la curent de evoluţia situaţiei politice a României. Cunoştea jocul forţelor politice din ţară şi pregătise din timp plasa în care trebuia să cadă şi România, piaţă importantă şi economică şi militară în dezvoltarea planurilor marelui Reich german. Sigur, perspectiva aducerii în fruntea ţării a generalului Antonescu nu-i era străină. Îşi dase mai înainte adeziunea la propunerile lui Fabricius: legiunea nefiind coaptă pentru guvernare, neavând oameni corespunzători, autoritatea care să poată domina situaţia din România nu putea fi alta decât aceea pe care o garanta persoana generalului Antonescu. În această situaţie nu putea fi vorba de o surpriză pentru Hitler, aducerea la putere a lui Antonescu. E de presupus că el îşi dăduse aprobarea mai dinainte şi evenimentul nu putuse provoca surprindere. Sigur, rezerve trebuie să fi fost destule, ţinând seama de antecedentele generalului care numai de un filogermanism nu putea fi învinuit. Reputaţia de mare patriot şi de om integru, îi ajunsese lui Hitler la ureche de mult. Totul urma să se clarifice pe parcurs. Deocamdată pasul cel mare şi cel mai greu fusese făcut. Hitler cedase. El admisese ca cel puţin temporar mişcarea legionară să fie strunită de o persoană din afara mişcării. Sigur, înalte consideraţii tactice şi strategice îl împinseseră la această concesie.

Hitler trebuia să se aştepte din partea acestui şef de

stat, date fiind antecedentele sale, la proteste faţă de tratamentul ce-i fusese aplicat României prin cedările de provincii sub ameninţarea forţei. Informaţiile care i-au ajuns erau de natură să-l orienteze asupra atitudinii pe care o va întâlni la generalul Antonescu atunci când vor veni în contact. Deja avuseseră loc diferite manifestări cu caracter protestatar fată de cele două dictate: sovietic – şi german. Declaraţiile prin presă fuseseră destul de grăitoare.

O manifestare de însemnătate naţională şi cu ecou internaţional avusese loc la o lună de la instaurarea regimului, la 6 *octombrie 1940*. Generalul, care respinsese cererea lui Iuliu Maniu de a ţine o întrunire publică protestatară pentru răpirea nordului Transilvaniei, tocmai el o făcu.

Cu câteva zile înaintea duminicii de octombrie, la Preşedinţie domnea o mare frământare. Localul era invadat de figuri tinere, necunoscute, joviale, unele chiar simpatice, dar plate. Pregătiri şi dispoziţii în vederea sărbătoririi lui 6 octombrie, prin care se urmărea darea unei satisfacţii legionarilor promovaţi în conducere prin voinţa şi răspunderea generalului. Se voia ca şi legiunea să iasă „în sfârşit” la lumină, părăsind hrubele conspiraţiei, aruncând vălurile întunericului, să se arate întregii ţări, în lumină.

Era deci o sărbătoare pur legionară. În personalul militar al cabinetului şi printre civili chiar, se crease o atmosferă de confuzie: circula zvonul că generalul va *îmbrăca cămaşa verde*. Noi, ofiţerii, ne întrebam dacă nu cumva şi nouă ne va cere acest lucru!?!

Plin de reticenţe faţă de legionari, în timp de o lună de când îmi făceam serviciul amestecându-mă cu ei, sentimentul meu de frondă se accentuase. Aceasta nu pentru că putusem să strâng alte capete de acuzaţie împotrivă-le, dar pentru că un ce nedefinit plutea ca o neîncredere în jurul lor. Însă lucrurile s-au lămurit: ofiţerii Cabinetului trebuiam să fim prezenţi în uniformă, atât la întrunire cât. Şi la defilarea legionarilor. Îmbrăcau cămaşa verde generalul şi Mihai Antonescu. Văzusem chiar cămaşa generalului în atelierul croitorului Budurescu. O privisem ca pe ceva bizar, ceva străin şi neconform cu omul şi prestigiul lui. Mă întrebam mereu dacă acest lucru era absolut necesar. Probabil generalul voia să facă o concesie legionarilor. Dar acestea erau întrebări rămase fără răspuns.

În neliniştea mea am mers la colonelul Elefterescu şi l-am rugat să mă lămurească de ce făcea generalul acest gest, pe care eu îl consideram o greşeală.

— Domnule colonel, i-am spus, gândiţi-vă că le face pe plac legionarilor, dar ceilalţi ce vor spune, cei care nu-l

cunosc şi-l văd apărând astfel? Nu-şi vor pierde orice iluzie?

— Dumneata nu înţelegi, îmi răspunse colonelul, cu un aer de siguranţă de care urma să nu te mai îndoieşti, este făcut din tactică. Vrea să le arate cât îi cinsteşte îmbrăcând „cămaşa Căpitanului” şi crede că în felul acesta îl vor recunoaşte de şef al lor.

— Da. Aş înţelege, numai că, odată îmbrăcată cămaşa verde, ea robeşte. Orice s-ar spune, această cămaşă poartă stigmatul crimei.

— Poate că ai dreptate, nici eu nu sunt mulţumit de aceasta, dar ce vrei, l-au convins Ică şi cu doamna că numai astfel va putea să-i stăpânească pe legionari. Din câte văd, eu nu prea cred! Ce, ăştia arată a miniştri şi a secretari de stat? Ai văzut doar cum îi tratez eu. Nu ştiu cum se vor desfăşura lucrurile, dar mie nu-mi inspiră încredere.

Ziua de 6 octombrie sosi minunat de frumoasă. Încă de dimineaţa, formaţii legionare se îndreptau în pas milităresc din toate colţurile Capitalei înspre Piaţa Unirii, unde urma să se ţină mitingul, la picioarele Dealului Patriarhiei. În faţa statuii lui Lahovary, se instalase tribuna oratorilor. În mijlocul acestei mulţimi de cămăşi verzi, către ora 16, apar generalul şi Mihai Antonescu în maşină, amândoi îmbrăcaţi în cămăşi verzi, cu centura cu

diagonală şi capul descoperit.

Vederea generalului în această ţinută produse un efect dureros asupra mea. Sufeream pentru prestigiul acelui om, care se micşorase pentru moment. Nu puteam spune că nu-i şedea bine. Pentru că figura îi ieşea mai mult în relief, ca şi trăsăturile ei caracteristice, săpate parcă în medalie. Fruntea se desena înaltă şi luminoasă şi ochii albaştri sfredeleau cu luminile lor limpezi asemenea cerului acelei dimineţi. Pometii feţei erau mai reliefaţi de unde obrajii porneau supţi încadrând prin două linii adânci crisparea gurii, subliniată de tivul buzelor subţiri zvârlite înainte de bărbia energică. Era un cap de revoluţionar. Hotărât lucru, generalul poza în acele momente în rolul pe care poate l-a visat vreodată, însă în care nu a crezut cu convingere. Era un rol şi nimic mai mult. Oricum, eu încercam o decepţie.

După ce salută formaţiile legionare cu salutul legionar cu mâna întinsă *„à la fascia*" şi strigătul: *„Trăiască legiunea şi Căpitanul",* se urcă la tribună.

Eu m-am aşezat chiar la picioarele tribunei căutând să văd tot, presimţind că va urma ceva foarte interesant.

După Horia Sima urmă la cuvânt generalul. Vocea lui sună uşor, vibrând de o emoţie stăpânită:

„Legionari,

V-am chemat azi de pe întreg cuprinsul Ţării

sfâşiate, să sfinţim biruinţa din 6 septembrie.

V-am chemat să legăm într-un singur cuget, într-un singur crez şi într-un avânt, viforul de credinţă românească din piepturile voastre. În valul de biruinţă legionară plecat din creştetul de suferinţă şi de jertfă, până la văile de reînviere şi de luptă, se îmbină azi triumfătoare sufletele celor căzuţi în luptă cu inimile celor rămaşi la temelia neamului.

Morţii şi vii sunt aici laolaltă pentru Neam, pentru Credinţă şi pentru Veşnicia românească.

Plecat cu smerenie şi îngenunchind cu pietate în faţa lor, v-am chemat să ne desluşim crezul; v-am chemat să ne desluşim ţelul, v-am chemat ca să spunem tuturor că:

Drumul nostru este cinstea.

Puterea noastră este munca.

Arma noastră este jertfa.

Casa noastră este credinţa.

Aurul nostru este Patria.

Ţelul nostru este izbânda.

Izbândă prin respectul de om, de dreptate şi de lege. Prin cinstirea proprietăţii şi hărniciei; prin mândria obştii româneşti, prin înălţarea Neamului, prin unirea sfântă a tuturor fiilor săi vrednici.

Iată ce vom pune noi cu ei, dacă ne vor înţelege, sau fără ei, dacă nu ne vom înţelege, la temelia Statului

Naţional Legionar.

Români de pretutindeni, primiţi mina ce vă întind, ascultaţi chemarea mea şi veniţi. Ţara vă aşteaptă de atâta vreme. Ea vrea să vă vadă la fapte, nu la vorbe. Ea vă doreşte la muncă şi nu la folos. Ţara e sătulă de minciună şi laudă deşartă.

Legionari,

Deschideţi frăţeşte braţele voastre celor curaţi. Ajutaţi-vă cu ei şi ajutaţi-mă şi pe mine ca împreună să scuturăm, să redeşteptăm şi să ridicăm Neamul. Fiţi mărinimoşi, ajutaţi pe cei cu păcate să şi le răscumpere... De trădătorii de Neam şi de înşelătorii nădejdilor noastre să nu vă ocupaţi. De aceia am grijă eu. Dar mai presus de oricine şi de noi toţi, va avea grijă Justiţia.

...

Azi v-am chemat să treceţi la înfăptuiri. V-am chemat ca să cunosc braţele ce vor purta steagurile triumfătoare ale românilor, păşind peste morţi şi mormintele lor. V-am chemat la fapta înnoitoare a zidirii şi vă comand să amuţiţi orice gând de răzbunare sau de răsturnare. În linişte şi în credinţă, în ordine şi în unire, în muncă şi iubire, cu Dumnezeu înainte...

Şi acum, iubiţi legionari şi scumpi camarazi, să ştiţi şi voi că Statul Naţional-legionar este un stat de datorii şi de drepturi. Privind la datorie şi uitând drepturile, stăm cu

inima strânsă, şi cu mintea aţintită la cei ce suferă plătind atât de scump greşelile noastre. Ei trebuie să ştie că la drepturile Coroanei Sfântului Ştefan, noi răspundem paşnici şi cu omenie cu drepturile pe care ni le dă Coroana de lauri a divului Traian!"

Era pentru prima oară când auzeam pe conducător rostind o cuvântare politică la o întrunire. Întreaga cuvântare în stilul grandilocvent pe care-l inaugurase de la instaurare, străbătut de firul unui misticism transcendent, fusese pronunţată într-un ton imperativ. Cuvintele răsunau limpezi sub pronunţia răspicată a accentului energic al omului de acţiune. Am fost impresionat. Dar ceea ce m-a surprins pe mine, ca şi pe toţi cei de faţă, a fost ultima frază electrizantă prin efectul ei de surpriză totală. Ea făcu să răsune piaţa de ovaţii. Mi-au dat lacrimile şi am putut desluşi – privind de aproape la general – emoţia mare căreia îi căzuse pradă. În câteva cuvinte trasase întreaga politică externă: s-o ştie toţi, opusese la drepturile Coroanei maghiare a Sfântului Ştefan, drepturile cununii de lauri a divului Traian! Magică şi atotcuprinzătoare formulă! Lapidar şi într-o expresie plastică lumea lua cunoştinţă de ţelurile ce vor fi urmărite de români cu privire la frontierele lor. Acestea, puse în legătură cu prima întrevedere cu un reprezentant al lui Hitler, confirmau cele ce se spuneau cu privire la declaraţiile de

protest împotriva Dictatului de la Viena făcute la Berlin. Era o imensă satisfacţie pe care întreg poporul român o primea şi era un prim gest de reparare a onoarei sale. Era lucru cert, noua conducere mergea cu paşi hotărâţi şi neînfricaţi pe drumul reparaţiilor istorice.

Sub impresia acelui final de discurs şi comentând cu ofiţerii din suită, ne-am deplasat spre tribunele din faţa statuii lui Mihai Viteazul, de la Universitate, unde avea să aibă loc defilarea.

Tribunele ocupate cu invitaţi, oficialităţi şi familii erau destul de reduse ca dimensiune, aşa că asistenţa nu era prea numeroasă. Generalul care împreună cu suita străbătuseră distanţa de la locul întrunirii, de la picioarele Dealului Patriarhiei, trecând, de-a lungul Splaiului şi Căii Victoriei până la Cercul Militar, în revistă formaţiile legionare, ocupa acum loc în tribuna principală, încadrat la stânga de Horia Sima împreună cu Statul Major legionar.

O mare de cămăşi verzi se întindea pe tot întinsul bulevardului Elisabeta, orânduindu-se spre defilare. Spre ora 12 începe defilarea şi, timp mai bine de două ceasuri, s-au scurs prin faţa tribunei unităţile legionare. Feţe tinere, cu capetele descoperite, cu ochii strălucind, perfect militarizaţi. Cu braţul drept în salut roman, privind dârz în ochii generalului.

Bucureştenii care ieşiseră să vadă manifestaţia,

vedeau în plină amiază de toamnă o adevărată armată verde. Îi lipseau doar puştile pentru a fi o adevărată oaste.

Într-adevăr, după cum arătase generalul în cuvântarea sa din dimineaţa zilei: „V-am chemat să cunosc braţele ce vor purta steagurile triumfătoare ale românilor”. Ei arătau aceste braţe!

Stând la picioarele tribunei în care luase loc generalul, îl priveam stăruitor căutând a-i citi pe faţă starea lăuntrică. După crisparea trăsăturilor nu aveam impresia că era prea mulţumit de ceea ce vedea. Şi nu era lucru de mirare. Faptul, ce se putea constata la lumina zilei, era că, în decurs de o lună, legionarii – care erau literalmente desfiinţaţi – se reorganizaseră aşa bine, încât aspectul lor era al unor unităţi închegate, disciplinate şi deţinătoare ale unui moral foarte ridicat. Generalul putea constata în voie că avea în faţă desfăşurarea unei noi armate care luase fiinţă sub oblăduirea lui şi asupra căreia nu-şi făcea mari iluzii că o va putea conduce şi purta pe drumul ţelurilor alese de el. Ca ofiţer de carieră, reflexele formate de-a lungul unei vieţi erau potrivnice unei astfel de dualităţi. Oricum, pentru general se punea cu acuitate problema de a comanda această armată după toate regulile disciplinei ortodoxe sau a o desfiinţa şi, în plus, a avea acordul acestei noi armate cu armata legitimă. Pe aceasta nu avusese însă timp s-o vadă şi să-i vorbească de

la depunerea jurământului către rege şi conducător, la 6 septembrie, dar gândul îi era neîntrerupt îndreptat către această armată aşa de scumpă lui. Informaţiile culese despre atitudinea armatei faţă de curentul legionar erau menite a nu-l satisface decât în parte. Prin mirajul gradului şi pe temeiul disciplinei nu-şi putea face mari griji asupra evoluţiei stării ei de spirit, care în orice împrejurare, trebuia să rămână imună faţă de orice încercare de subversiune.

În această idee nu existau compromisuri şi de aceea e posibil ca fruntea generalului să fi fost mereu îngândurată, iar sprâncenele coborâte deasupra ochilor care priveau pătrunzător desfăşurarea zecilor de mii de oameni, accentuau aceasta.

Rotindu-mi privirea în tribuna de alături am descoperit pe Mihai Antonescu îmbrăcat tot în verde – culoare ce-i scotea mai în relief tenul brunet, ochii negri incandescenţi şi părul negru lucios dat peste spate eliberând o frunte largă. Afecta o bună dispoziţie, chiar, o satisfacţie. Din când în când, zâmbetul larg al gurii sale mari se topea într-o crispare care-i dădea o anume fixitate a feţii. În această fixitate, privirea lui se îndrepta parcă îngrijorată către general, către cei din jurul lui, observându-i cu oarecare nelinişte.

Un alt personaj pe care l-am văzut apărând în

aceeaşi zi lângă general a fost Veturia Goga. Ce straniu personaj! Drapată în negru: rochia, ciorapii, mănuşile şi pe cap pălărie tocă cu văl lung negru, de doliu.

Văzând intimitatea dintre ea, doamna Antonescu şi Ică, l-am întrebat curios pe colonelul Elefterescu:

— Cine este doamna în doliu?

— Veturia Goga. Văduva neamului! Cred că numai dumneata n-o cunoşti pe Gogoaia!

— De ce poartă doliu?

— A rămas aşa de la moartea poetului.

— Dar au trecut trei ani de atunci, am spus mirat.

— Da, dar ea poartă mereu doliu…

O privii mai atent. Ce stranie! O figură prelungă, astenică, cu tenul palid, ochii spălăciţi şi părul strâns sub vălurile negre. Privind-o, din profil avea un aer dantesc! Această nouă „figură” descoperită în cercul intim al generalului alcătuia un „triunghi” care se vrea să fie un sprijin al generalului. Schimbând impresii cu ceilalţi ofiţeri, mi-am găsit împărtăşită nemulţumirea. Acei oameni nu răspândeau simpatie, dar nici încredere. Dacă în ce-o privea pe doamna Antonescu, prin fizicul ei delicat, prin chipul plăcut, distins, comportarea sfioasă, prin cuvinte amabile şi aerul mereu întrebător şi poate oarecum temător, aceasta mă făcuse să o privesc cu multă deferenţă, ceilalţi doi îmi inspirau sentimente potrivnice.

Era surprinzător că făceau parte din aşa-zisa familie a generalului. Nu credeam că am înclinaţii de bun fizionomist, dar aceste două figuri – Ică şi Veturia Goga – care prezentau trăsături comune între ele, dar discrepante raportate la chipurile generalului şi al soţiei sale, nu-mi inspirau simpatie şi nici încredere. Aceste sentimente nu vor face decât să se adâncească de acum înainte…

Oricum, având repulsie pentru culoarea neagră, păstram ca pe un presentiment impresia că un stindard negru se înfipsese în poarta destinului…

Defilarea se sfârşise. Urmară felicitări şi se făcu cerc cu şefii legionari. Generalul, mai mult plictisit decât mulţumit, îşi juca rolul mai departe. Cine jubila? Erau legionarii. Mare triumf. Ţara parcă era a lor. Ţara care fusese cu totul absentă la această sărbătoare. Cine avusese ochi să vadă, văzuse.

Mihai Antonescu se învârtea fericit de ici, colo, căutând să imprime şi generalului încântarea lui. Urcându-se în aceeaşi maşină cu generalul şi cele două doamne, luară drumul Preşedinţiei, unde avea loc un banchet.

Ziua verde se terminase, zi în care ţara şi armata au putut să vadă, spre nemulţumirea lor, cât şi a însuşi generalului, pe acesta îmbrăcând pentru prima, dar nu şi pentru ultima oară, cămaşa verde!

MOTO: *„... Nimic şi nimeni nu a putut să clintească pe români din Dacia lui Traian. Suntem unde am fost rămânem unde suntem”.*

GENERALUL ANTONESCU
Declaraţiile de la ROMA, 1940

ÎNTÂLNIREA CU MUSSOLINI
ROMA, 12 NOIEMBRIE 1940

După această manifestare de mase cu caracter politic, atât intern, dar mai cu seamă extern, să continuăm a urmări desfăşurarea tirului politicii externe propriu-zise, inaugurată de general pe ultimul pătrar al anului 1940.

Mai întâi, după cum îl atrăgeau legăturile ancestrale româneşti, luă calea Romei.

Acolo avea mai întâi de reparat legăturile tradiţionale deteriorate pe timpul ministeriatului Titulescu, datorită sancţiunilor aplicate Italiei ca urmare a agresiunii asupra Etiopiei. După aceasta trebuia dusă acţiunea de recâştigare a simpatiilor Ducelui, care păstra o ranchiună României, cu atât mai mult cu cât nutrea o mare simpatie faţă de Ungaria, atitudini influenţate şi de ministrul său de externe, Contele Ciano, care, împreună cu von Ribbentrop, fuseseră autorii Dictatului de la Viena!

Împotriva acestui dictat se ducea generalul să depună protestul său, fiind întovărăşit de Pellegrino-Ghigi, ministrul Italiei la Bucureşti, şi de Sturza, ministrul de externe român.

Plecarea la Roma a avut loc la 12 noiembrie 1940.

Ducele, la acea dată, începuse să fie stăpânit de primele îndoieli cu privire la desfăşurarea atacului forţelor

armatei italiene, care, la hotărârea sa intempestivă şi secretă dezlănţuiseră la 28 octombrie atacul asupra Greciei, dată care coincidea cu aniversarea Marşului asupra Romei. De notat că atacul declanşat la 13 septembrie înspre Egipt fusese oprit la Sidi-el-Barani, de către englezi.

Ambele acţiuni, africană şi balcanică, dezlănţuite din spirit de competitivitate, stârnit de rolul şters pe care Italia îl jucase în atacul asupra Franţei, când trupele italiene nu fuseseră îngăduite să participe la lupte decât în ultimele zile. Mussolini, fiind lăsat complet pe plan secundar încă de la semnarea pactului de alianţă al Axei Berlin-Roma, şi obsedat de gloria lui Hitler, care marcase apogeul în această toamnă a anului 1940, începuse să execute acţiuni militare pe cont propriu. El abia îşi informase aliatul care, la rândul său, hotărâse ca principiu al alianţei în Italia să „nu-i comunice nicio hotărâre importantă", germanii temându-se că prin intermediul palatului regal, acestea ar putea fi comunicate englezilor.

Ducele, de la rolul de arbitru, cu care fusese investit pe timpul conferinţei de la München, când sub privirile pline de admiraţie ale lui Hitler conducea dezbaterile „*en chef*", ajunsese un subordonat al planurilor germane, neacordându-i-se decât roluri pasive. Împins de dorinţa de a nu rămâne deoparte în timp ce Germania se încărca de

glorie, Ducele şarjează, blufează. El, deşi declarase ca o condiţie de participare la un conflict data de 1942, nu ezită să declanşeze două acţiuni militare pe cont propriu, cu toate că recunoscuse că armata italiană nu era gata şi existau goluri importante în armamentul şi echipamentul ei.

Ducele suportase cu greu ocuparea Austriei şi Cehoslovaciei de către Hitler şi nu acţionase destul de energic pentru a opri atacul asupra Poloniei, fapt ce era pe cale de realizare, cerând lui Hitler să nu conteze pe el înainte de 1942. În mai 1940, respinsese propunerile lui Winston Churchill – la venirea sa în fruntea guvernului englez după plecarea lui Chamberlain – prin care acesta-i scria… *„Je déclare n'avoir jamais été hostile*[7] *à la grandeur italienne, n'avoir nourri en mon coeur la moindre inimitié contre le législateur italien"* şi, Mussolini luându-le drept semn de slăbiciune, el se aruncă cu ochii închişi în vadul lui Hitler. Totuşi neînţelegând a renunţa la o glorie personală, caută să egaleze pe aceea a rivalului său, pe care abia o putea suporta.

Dovedind o sensibilitate notorie cu privire la independenţa Austriei sub Dollfuss, a luptat până în ultim moment pentru libertatea ei şi nu a cedat decât atunci când, în miezul nopţii, află de pătrunderea trupelor

7 Am corectat greşelile dactilo/tipar din originalul pdf.

germane pe teritoriul Austriei. Abia atunci spunând: *„Mai bine cu asentimentul nostru, decât împotriva noastră”* – trimise felicitări lui Hitler.

Cu privire la România şi în urma încheierii pactului germano-sovietic, care prevedea ocuparea Bucovinei de Nord şi Basarabiei, nici acum nu fusese informat în prealabil, fapt care constituia o altă nemulţumire a Ducelui. Aceasta reiese din faimoasa scrisoare din august 1939, prin care-l avertiza pe Hitler de riscurile unor duplicităţi politice împinse peste limite tolerate. Mussolini scria: *„Nimeni nu ştie mai bine ca mine, după 40 de ani de experienţă, că orice politică îşi are exigenţele sale tactice, cu atât mai mult cu cât ea este revoluţionară. Eu am recunoscut guvernul sovietic din 1924 şi am semnat cu el în 1934 un tratat de comerţ şi prietenie. Eu înţeleg deci că faceţi ceea ce trebuie pentru a nu a avea de luptat pe două fronturi şi aceasta cu atât mai mult cu cât nu s-a realizat previziunea lui von Ribbentrop ca Franţa şi Anglia să nu intervină. Dar dumneavoastră nu evitaţi un al doilea front decât promiţând URSS de a ajunge marele profitor al unui război în care sovieticii nu au riscat nimica atât în Polonia cât şi în ţările baltice.*

Eu, care sunt un revoluţionar, vă spun că nu puteţi fără încetare să sacrificaţi principiile revoluţiei dvs. exigenţelor tactice de moment... Mai trebuie să adaug că

un singur pas mai mult spre Moscova va avea repercusiuni catastrofale în Italia, unde unanimitatea sentimentelor anticomuniste este absolută”.

În această atitudine principială primise Ducele informaţiile privind acţiunea germană în România, din octombrie 1040, prin trimiterea instructorilor germani.

Angajarea armatei italiene în Grecia, împotriva Statului Major italian şi a lui Hitler, îşi avea originea tocmai în această intervenţie a lui Hitler la noi. Mussolini a mărturisit, fără echivoc, că intervenţia neprevăzută în România l-a hotărât să deschidă campania împotriva Greciei, campanie care va avea consecinţe atât de funeste mai târziu. Mussolini a spus: *Hitler mă pune întotdeauna în faţa faptului împlinit*; *de data aceasta am să-i plătesc cu aceeaşi monedă*. *Va afla din ziare că am ocupat Grecia*.

Informat de generalul Grazziani că avioane britanice staţionează în Grecia, Musollini se hotărî să atace.

Voia ca cel puţin acum efectul cuvântării sale napoleoniene, adresată soldaţilor şi învestitura sa de comandant *en chef* al armatei să fie justificată în preziua atacului asupra Franţei.

El spusese: *„Italia proletară şi fascistă se ridică, pentru a treia oară, mai puternică, mai mândră şi mai unită ca niciodată. O parolă unică şi categorică ne uneşte pe toţi. Deja ea zboară în aer şi îmbrăţişează inimile de pe*

înălţimile Alpilor până la Oceanul Indian. Această parolă este: A cuceri! şi noi mergem să cucerim în scopul de a da o lungă perioadă de pace Italiei, Europei şi omenirii. Popor al Italiei, la arme! Arătaţi-vă curajul vostru, tenacitatea voastră, valoarea voastră!"

Oricum, prima decadă a lui noiembrie 1940 marca începutul eclipsării stelei dictatorului italian sub luminile puternice ale stelei omologului său german.

În linii generale, în această ambianţă politică are loc vizita conducătorului român la Roma. Dacă ar fi să dăm crezare celor spuse de biografii Ducelui el se găsea în dispoziţii favorabile pentru a primi cu bunăvoinţă pe generalul Antonescu. Acesta, în definitiv, revendica drepturi legale pe care Hitler le uzurpase fără ştirea lui şi deci, de presupus, fără aprobarea lui.

Generalul Antonescu sosise la Roma pentru a trata probleme politice şi economice de cea mai mare importanţă pentru România. Dacă din punctul de vedere al politicii externe generalul îşi făcuse cunoscute public, în ţară, ţelurile urmărite în programul său de guvernare, nu tot astfel era cu ideile lui în ce priveşte economia ţării. Acestea sunt precizate în declaraţiile sale din 11 octombrie în Consiliul de Miniştri:

„În primul rând Generalul Antonescu nu va consimţi şi nu consimte să altereze fondul bogăţiilor româneşti.

Orice angajament trebuie să respecte aceasta şi anume că Generalul Antonescu nu trage nicio poliţă asupra viitorului. Al doilea, Neamul românesc, oricare ar fi regimul lui politic, înţelege să-şi rezerve dirijarea economiei sale naţionale. Al treilea, germanii şi italienii să nu pătrundă decât în înţelegere cu noi şi în limita fixată de noi. Pe plan politic, eu nu m-am dus să dau Ţara legată germanilor".

Mussolini uitând, sau prefăcându-se că uită, afronturile suferite de politica Italiei în Abisinia prin campania lui N. Titulescu, făcu o primire cordială conducătorului român, lucru atestat şi de documentele cinematografice. Primit cu ceremonialul cuvenit unui şef de stat la palatul din Piaţa Veneţia, imensul birou al Ducelui din sala „Il Mapamondo" îl avu de oaspe şi pe dârzul şi neînfricatul general român. Acesta era înarmat cu documente şi hărţi: o hartă a minorităţilor, în două culori, şi două ediţii cu culorile inversate s-a găsit printre aceste documente prezentate Ducelui.

În ce priveşte impresia pe care a lăsat-o generalul Antonescu lui Mussolini şi anturajului său, pe lângă cele declarate de contele Ciano, să-l ascultăm şi pe Horia Vintilă, ataşat de presă pe lângă Ambasada română din Italia, prezent la întâlnirea generalului cu Ducele. Acesta scrie:

„Discursul lui Antonescu, într-o franceză foarte curată a fost impecabil, plin de demnitate, de nobleţe, de tărie. Era în mod vizibil un mare patriot, un om de curaj, un militar pe care evenimentele îl aduseseră la putere, însă care nu pretindea altceva decât salvarea Patriei.

Italienii au fost atât de impresionaţi, încât nimeni n-a avut curajul, la sfârşit, să aducă vreo obiecţiune, să critice în vreun fel acea expunere destul de critică la ADRESA LOR, însă întemeiată numai pe fapte adevărate, dincolo de orice fel de demagogie sau orgoliu personal.

Eu am fost cutremurat de cuvinte şi impresionat de omul pe care îl aveam preşedinte şi care întruchipa, într-un mod aşa de demn, ideea pe care mi-o făcusem întotdeauna despre cei ce fuseseră însărcinaţi de Destin să conducă ţara către bine. Aveam impresia, ascultându-l, că lucrurile se vor îndrepta într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat şi că un astfel de diriguitor trebuia, în mod logic, să se fi înconjurat de oameni la fel".

Din jurnalul contelui Ciano, rezultă ca impresia pe care a făcut-o generalul Ducelui a fost puternică: *„... pare un om hotărât, grav, care ştie să spună lucrurilor pe nume. A făcut impresie asupra Ducelui...*"

Rostul vizitei la Roma a generalului era şi ştergerea ultimelor rămăşiţe ale animozităţilor create de politica lui Titulescu. Prin felul său de a se prezenta, ştiuse să câştige

încrederea lui Mussolini. În declaraţiile făcute presei din Roma, puse accentul asupra statornicitelor şi ireversibilelor drepturi milenare ale României asupra Ardealului de Nord: *„…Ceea ce nu se bazează* – declarase el – *pe adevăr, nu poate dura. Toată istoria noastră oferă un spectacol unic: noi am păstrat intacte trăsăturile rasei latine. Acelaşi lucru se întâmplă şi în graiul nostru, care este unul şi acelaşi din Maramureşul azi cedat Ungariei şi până în Timoc. Nimeni nu a izbutit să ne clintească din loc timp de 2.000 ani, nimeni nu va reuşi să ne clintească nici peste un milion de ani… Noi ne-am aşezat primii pe aceste locuri şi vom pleca cei din urmă.*

Poporul român a rezistat la toate atacurile. Românii sunt prezenţi şi vor lupta pentru drepturile lor”.

La întâlnirea care a avut loc cu Ducele, la banchetul dat de acesta la „Villa Madama”, generalul Antonescu declara: *„Suntem născuţi dintr-un imens şi răsunător triumf peste veacuri. Mărturie vie, indiscutabilă, este şi azi şi va fi de-a pururi, Columna lui Traian.*

De 20 de veacuri stăm înfipţi şi neclintiţi în stâncile Carpaţilor, după cum de 20 de veacuri stă Traian înfipt şi neclintit în stânca Romei. De atâta vreme şi nu de mai puţin, privim de pe culmile Carpaţilor, cu mândrie şi cu încredere, spre zările îndepărtate, după cum tot de atâta timp, Traian priveşte peste Roma, peste zări îndepărtate,

la opera lui. Nicio furtună, nicio invazie, niciun cutremur, nicio ocupaţie păgână, nicio lovitură, oricât de grea, de dureroasă, oricât de nemeritată a fost ea, nu l-a clintit pe Traian de pe Columna de pe care l-a aşezat opera lui.

Nimic şi nimeni nu a putut să clintească pe români din Dacia Traiana.

Nimic şi nimeni nu ne va putea smulge din ea.

Mulţi au trecut pe acolo de 2.000 de ani, noi am rămas!

Ca şi Columna lui Traian, suntem unde am fost şi rămânem unde suntem".

Vocea care rostise aceste cuvinte răsunase limpede ca un cristal în imensa sală cufundată în tăcere solemnă! Nu se ţinuse o cuvântare, se oficiase un cult de pe altarul istoriei, ea însăşi o religie: nu se făcea o imputare, se statua inalienabil un drept: nu se aducea o ofensă, ci se flata cel mai înalt orgoliu al poporului italian. Metaforic, printr-o punte indestructibilă, legase opera de autor: la un capăt al punţii – Columna lui Traian, împlântată pe vecie în inima Cetăţii eterne, şi la celălalt – poporul român împlântat pe vecie în vatra patriei carpatine. În felul acesta, călătoria la Roma a conducătorului român căpătase semnificaţie istorică: nu se efectuase o vizită protocolară, ci un pelerinaj la leagănul românismului.

Dintre toate cuvântările rostite de generalul

Antonescu poate că aceasta le-a întrecut pe toate prin forma sa cea mai lapidară şi fondul ei cel mai plin de conţinut. Ea constituie chintesenţa politicii noastre de totdeauna şi statuează un crez al politicii româneşti de acum înainte. Oricum, această cuvântare se înscrie în paginile de antologie ale retoricii noastre.

Impresia pe care a lăsat-o această cuvântare a fost dintre cele mai puternice după mărturia celor care au asistat.

Ducele o ascultase cu vădită atenţie, fără să se clintească, cu bărbia împinsă înainte, gura crispată şi privirea îndreptată spre un punct nedefinit. Pe măsură ce i se traduceau pasajele în limba italiană, ale cărei sonorităţi erau atât de asemănătoare vorbirii oratorului, o vagă satisfacţie începea să se desluşească după ştergerea primelor semne de nedumerire.

Cuvântarea îndrăzneaţă în conţinut, a impresionat prin grandoarea ideilor exprimate şi prin imaginile inedite. În fond, ea trebuia privită ca o imputare pentru nedreptatea Dictatului de la Viena, dar prin formă ea devine un „memento” pentru poporul italian şi politica lui, ce uitase imperativele Romei antice care, în ciuda celor 2000 de ani, rămăseseră aceleaşi: raţiunea care determinase pe împăratul Traian să cucerească şi să colonizeze Dacia. Poporul creat atunci îşi păstrase

misiunea lui istorică dată de cuceritor! Acest lucru se uitase şi cuvântarea urmărise să amintească şi să-l întipărească în spiritul poporului italian şi al Ducelui pentru totdeauna. Drept simbol oratorul înălţă încă o dată Columna lui Traian în inimile lor…

După ce, la 6 octombrie, Piaţa Victoriei şi cu ea întreagă ţara se făcuse ecoul finalului cuvântării rostite de conducător: „… la drepturile Coroanei Sfântului Ştefan, noi răspundem cu laurii divului Traian”, aceeaşi voce răsuna acum pe malurile Tibrului şi de acolo ecoul era purtat în lumea întreagă şi stabilea irevocabil drepturile poporului român în vatra în care s-a născut şi în care a rămas pavăza civilizaţiei europene, privegheat din vârful Columnei lui Traian care glorifică geneza sa în inima Romei peste crestele Alpilor Dinarici şi Carpaţilor, până-n Apuseni şi Maramureş.

În cuvântarea de răspuns, Mussolini a rămas în cadrul protocolului.

La tratative, generalul nu a obţinut mari promisiuni din partea Ducelui, a fost de ajuns însă să-i câştige înţelegerea şi bunăvoinţa şi să se asigure că din vechile resentimente nu mai rămăsese nimic.

„… Ca urmare a primei întrevederi cu Ducele a lui Antonescu – scrie Gh. Barbul în „Memorial Antonescu”, – acesta nu a putut decât cu greu să îşi ascundă

dezamăgirea. S-au învârtit în jurul problemelor fără să discute nimic pozitiv. Mussolini asculta, fără să întrerupă, protestele lui Antonescu contra arbitrajului de la Viena şi se mărginea să ia act de nemulţumirea României. Singura chestiune care părea să-l intereseze pe Duce, erau livrările de petrol şi de cereale. Chiar încercarea de a cunoaşte punctul de vedere al dictatorului italian asupra pactului germano-sovietic, eşuase"…El, primul om de stat care denunţase pericolul mongol, de data aceasta tace.

„Se părea că întrevederea luase sfârşit, când o simplă întâmplare dezleagă limba lui Mussolini. Ducele tocmai insistase asupra necesităţii ca generalul să se arate mai maleabil în raporturile ungaro-române şi adăugase: „Supleţea este una din principalele calităţi ale omului de stat". – „Eu nu sunt politician ca să fac schimb de opinii", replică Antonescu.

Fata lui Mussolini deveni brusc severă. Crezând că poate interlocutorul voise să arunce o piatră în grădina lui, răspunse:

„Eu mi-am păstrat ideile mele socialiste". Antonescu replică:

„Eu nu înţeleg legătura?" „Atunci explicaţi-vă", răspunse Ducele cu un ton de gheaţă. Generalul se hotărî atunci să dea cărţile pe faţă: „S-a vorbit atât de noua ordine europeană, în ultimul timp. Fiecare ţara mică,

aflându-se în orbita politicii Axei s-a grăbit să adere. Dar dacă această ordine va trebui să fie nouă, nu se ştie precis cum va fi făcută. Ca şi Italia, România a fost beneficiara vechii ordini. Care au fost motivele care au determinat România să considere să colaboreze la răsturnarea acestei ordini? În 1937 aţi spus prietenului meu Goga că „dacă Viena n-ar mai exista, Alpii ar rămâne” conclude Antonescu.

Conducătorul român lăsase să-i cadă cuvinte grele.

„Fiecăruia dintre noi i-a trebuit timp, mai mult sau mai puţin îndelungat pentru a se elibera de complexul său”, replică Ducele după un timp de tăcere. De fapt noi am trăit, de la sfârşitul primului război mondial, într-o frică permanentă. Instinctiv se simţea că victoria nu era definitivă. Cum vă explicaţi această atitudine din partea naţiunilor care ar fi putut să se considere, având câştig de cauză, pe timpurile de luptă, ca cele mai puternice? Fiecare combatant revenise de pe front cu sentimentul, adesea subconştient, că cel mai tare rămăsese cel învins. Inamicii victorioşi ai Germaniei, aveau un complex de inferioritate faţă de cel învins. Ca o consecinţă, fiecare acţiune politică a aliaţilor purta pecetea acestui complex. Foarte repede se renunţă a se spune că cel mai tare câştigase, pentru a afirma că «binele» învinsese «răul». Se inventează atunci vinovăţia Germaniei. Pentru că ne era

frică de ea. S-a căutat să fie dezarmată din punct de vedere moral. Cum vă explicaţi altfel că Franţa victorioasă, în loc să ia în mână bara de direcţie a Europei, ceea ce ar fi însemnat să iasă la câmp deschis, a preferat să se îngroape ca o naţiune saturată, în linia Maginot? Ea făcea aceasta din frică, dintr-un complex, de inferioritate" – a strigat Mussolini; „Italia privea spre Alpi. Voi, celelalte popoare dunărene, spre Franţa, fără să înţelegeţi că ea era cuprinsă de o frică grozavă", adăugă Ducele. Pentru a nu-şi da seama de slăbiciunea ei, se făcea zgomot în jurul Germaniei, cum latră câinii în jurul ursului ca să-l intimideze. Curajul – pentru că este o calitate germană – fu numit «prostie»; mândria fu batjocorită; disciplina, pentru că Franţa înclina spre anarhie, fu ridiculizată. S-a format o conjuraţie europeană pentru a convinge pe germani să renunţe la a-şi manifesta superioritatea şi să opteze pentru o mentalitate decadentă. Eu detest impostura. Franţa, între 1918 – 1940, s-a comportat ca un atlet de circ, care îşi arată forţa ridicând greutăţi enorme, dar care sunt goale. Dovada a fost făcută în mai 1940, când armata germană a măturat armata franceză mai uşor decât pe cea poloneză. Înşişi francezii, acum îşi dau seama că toată propaganda antigermană dinaintea războiului a fost o minciună grosolană… O pagină de istorie a fost întoarsă şi toată nostalgia timpurilor trecute este deplasată", încheie

Ducele.

Concluzia pe care o trase generalul era că pe Italia nu se poate conta. Ea urma orbeşte Germania.

„Aţi câştigat războiul la München, fără luptă” replică Antonescu. „De ce aţi renunţat la un astfel de succes? Dacă încercarea de a construi Europa fără Germania nu ar fi reuşit, este oare posibil să scoţi în afara lumii noastre o Franţă şi o Mare Britanie?”, completă întrebarea conducătorul român.

Înainte de a răspunde, Ducele tăcu un moment. Ciano aruncă lui Antonescu o privire complice, care făcea impresia că acesta voia să spună ceva. În sfârşit Ducele încheie: „Franţa şi Marea Britanie sunt putrede”. Zicând aceste cuvinte, el nu părea convins; era mai mult o expresie de propagandă…

Cu toată discuţia aceasta în contradictoriu dusă cu Ducele în ultimul moment al vizitei sale la Roma, Conducătorul plecă cu impresia că Mussolini era câştigat de partea cauzei româneşti. Dezvoltarea ulterioară a relaţiilor italo-române avea trasat de acum încolo un făgaş mai favorabil decât avusese până atunci. În concluzie, generalul putea fi mulţumit. Ducele nu mai era un duşman al României.

La înapoierea în ţară, care are loc la 14 noiembrie 1940, generalul Antonescu este primit la gara Mogoşoaia

de către membrii guvernului, în frunte cu vicepreşedintele Horia Sima. Acesta îi adresă Conducătorului un salut de bun sosit la care primi răspunsul:

„Mulţumesc guvernului şi legiunii pentru bunele urări ce mi-au făcut şi le spun din nou că generalul Antonescu, şi de data aceasta, ca întotdeauna, până la moarte, va lupta pentru drepturile neamului românesc”.

Atât şi numai atât înţelesese el să comunice opiniei publice din splendida ipostază în care se situase la Roma ca reprezentant al ţării sale. Modestia cea mai înaltă se îmbina cu tactul politic cel mai desăvârşit.

De la prima vizită făcută la Viena când luase legătura cu un reprezentant al lui Hitler, raporturile cu Germania trecuseră de la faza acordărilor şi schimbului de vizite diplomatice, la faza concretizării lor.

La începutul lui octombrie, are loc sosirea în ţară a Misiunii militare germane, alcătuită din instructori care aveau îndatorirea – pe baza acordului dintre fostul rege Carol al II-lea, prin guvernul Gigurtu, şi Hitler – să aducă nivelul instruirii armatei noastre la acela al armatei germane, prin cunoaşterea şi folosirea noilor mijloace de luptă şi a noii tactici.

Apariţia acestor primi soli ai armatei hitleriste au produs o impresie nefavorabilă în rândurile opiniei publice. Fără a fi fost primiţi cu ostilitate, cetăţenii Capitalei nu le-

au arătat nici simpatie. Îmi aminteam de tresărirea resimţită când, într-o după amiază de duminică, am văzut pentru prima dată în Piaţa Palatului Victoriei, o grupă de subofiţeri germani: toţi tineri, înalţi, subţiri la talie, blonzi, uimitor de asemănători între ei: aveau aspectul unor turişti în vacanţă. Vioi şi plini de interes priveau la tot ce-i înconjura în vasta piaţă, unde un Hohenzollern se înălţa masiv şi solemn dominând de pe spinarea calului – opera grandioasă a sculptorului Mestrovici –, cu privirile împlântate în eternitate, întreaga istorie a regalităţii româneşti în desfăşurarea unui secol.

Privindu-i, încercasem un sentiment de repulsie; vagi ecouri din amintirile copilăriei îmi reveniră în minte deodată. Parcă vedeam aievea primele patrule germane din 1916, într-o dimineaţă înecată în ceaţă şi burniţă, cum intrau biruitoare în capitala Olteniei, Craiova. Trecuse un sfert de veac de atunci, suferinţa pe care o îndurase poporul de pe urma acelei armate trezise o adversitate puternică care se răsfrânsese de-a lungul anilor. În timpul războiului 1916 – 1918 şi după război, curentul antigerman devenise atât de puternic încât nici nu se mai vorbea de nemţi decât cu cea mai mare ură. Adversitatea mersese atât de departe încât nici limba germană nu mai era suportată în societate. Până şi în programele şcolare limba germană pierduse enorm din importanţa ei de dinainte de

război. Cu trecerea timpului, această pornire generală se mai atenuase, iar evenimentele din ultima decadă atrăseseră din nou atenţia opiniei româneşti asupra Germaniei. Se născuseră şi curente puternice pro-germane prin legionari şi simpatizanţii lor. Totuşi poporul, în marea lui majoritate, păstra o reţinere ca urmare a agresiunii din timpul primului război mondial, care numai ea justificase eroismul legendar al celor ce luptaseră la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz. Or, un sentiment obştesc în stare să genereze o atitudine eroică la un întreg popor nu se şterge din sufletul generaţiei care a fost în stare să-l nutrească; el este transmis şi generaţiei ce urmează. La această moştenire, se mai adăuga recent şi ciuntirea graniţelor, cauzată tot de Germania.

O dată consumată această primă impresie, uniforma noii armate germane trezi cu încetul un oarecare interes, unit cu un vag sentiment de admiraţie: în jurul acelor tineri ostaşi plutea ca o aureolă răsunetul victoriilor strălucite atestate de „Ritter Kreuz”-ul care se etala pe pieptul tunicilor gris-fer cu multă distincţie.

Cercetându-i mai îndeaproape, deoarece puteam s-o fac, fiind îmbrăcat civil, nu mi-a fost greu să desluşesc, în acel grup de tineri subofiţeri germani temeiul unei solide educaţii militare şi a pregătirii profesionale. Aceasta din felul cum vorbeau, cum gesticulau, ţinuta demnă, atitudine

atentă şi deferentă faţă de tot ce-i înconjurau. Era neîndoielnic că aduseseră cu ei un aer nou, un ce definit dintr-o lume nouă.

Privindu-i în continuare gândisem fără vrere: aceştia sunt deci urmaşii acelor ostaşi germani cartiruiţi prin casele părinteşti şi de care se temuseră atât. Nu totdeauna cu vreun temei real. Părinţii acestora fuseseră dintre acei soldaţi germani pe care, în 1918, precupeţii din Piaţa Mare din Craiova îi alungaseră cu pietre, în pofida focurilor de revolvere cu care încercau să se apere; aceiaşi soldaţi care făcuseră să tremure populaţia ţării ocupate în 1916 – peste doi ani, în 1918, erau alungaţi cu pietre de către aceeaşi populaţie… Glorie şi decadenţă!

Câtva timp am urmărit cu viu interes aceste prime elemente ale armatei germane sosite în ţară. Impresia de temeinică educaţie ostăşească şi înaltă instruire pentru luptă, nu făcu decât să se adâncească. Într-adevăr noul Reich îşi avea reprezentanţi demni în România!

De fapt, cu comentarii sau fără, sosirea în ţară a instructorilor germani era fapt împlinit la începutul lui octombrie 1940, potrivit acordului încheiat cu Hitler, în iulie 1940. *Deci cu două luni înaintea luării puterii de către generalul Antonescu*.

Sosirea lor, întocmai „păsării furtunii”, nu prevestea timpuri de linişte. Într-adevăr, norii grei rămăseseră

îngrămădiţi ameninţători înspre soare răsare! Aceste elemente avură în schimb darul să redea încrederea şi să mărească curajul. Sentimentul de părăsire în care era aruncată ţara se estompase. Opinia publică îşi păstrase rezerva ei demnă. Se oferea o gazdă corectă şi nimic mai mult. Aici a venit într-ajutor şi atitudinea elementelor armatei germane, care au ştiut să nu accentueze prin nimic prezenţa lor, rămânând tot timpul instalaţi în tabere construite din barăci în afara localităţilor.

Generalul Antonescu i-a primit pe aceştia în mod ostăşesc şi li s-a adresat ca atare. La Cercul Militar, la 14 oct. le oferă un banchet la care iau parte: ministrul german Fabricius, generalul Hansen – şeful Misiunii militare germane – şi generalul de aviaţie Speidel, alături de generali şi ofiţeri români.

Generalul Antonescu, la toast, spune:

„Sunt mulţumit să pot saluta în Capitala Regatului pe reprezentanţii strălucitei armate germane. Sunteţi aici la chemarea guvernului român Gigurtu, în baza acordului din iulie 1940, care este expresia hotărâtă a unei colaborări reale şi rodnice.

Cel dintâi rege, Carol I, a făcut altă dată un apel asemănător, nu pentru a întuneca o suveranitate, ci pentru a consolida pe baze realiste, sigure, armata şi viitorul Regatului său. A recurge astăzi la experienţa şi doctrina

unei mari armate şi la posibilităţile tehnice ale unei industrii de război, pentru a-ţi organiza pe baze noi armata şi securitatea, este a face un act de patriotism, pe care ţin să-l subliniez în faţa dumneavoastră. Consecinţa firească, organizarea internaţională în concepţia germană, trebuie să se rezeme pe realităţi etnice, geografice şi economice, nu pe ficţiuni, iar unitatea ordinii internaţionale trebuie să plece de la forţe şi realităţi organizate, nu de la iluzii filosofice, oricât de generoase ar fi ele.

Veţi vedea aici, în România, o armată care nu e mare care a fost întotdeauna puţin zgomotoasă, dar foarte bravă. Personal sunt legat de ea prin toate rădăcinile vieţii mele. Am luptat cu pasiune şi voi lupta fără preget pentru înălţarea ei. Azi, mai mult ca oricând, Naţiunea întreagă îşi pune, cu drept cuvânt, toată nădejdea, toată siguranţa şi tot respectul în corpul nostru ofiţeresc şi în soldaţii ei.

Convins că veţi găsi în ea un câmp de acţiune care să mărească încrederea în viitorul şi în drepturile Regatului lui Mihai I, închin...”

Prin această cuvântare generalul Antonescu nu pierde prilejul să-şi arate atitudinea sa, statuând categoric şi fără echivoc bazele colaborării între cele două armate. Suveranitatea naţională, actul patriotic de a dori să-ţi întăreşti armata, aşezarea noii ordini internaţionale pe principii etnice, geografice şi economice, şi nicidecum pe

ficţiuni, măresc încrederea în viitor şi în drepturile regatului.

MOTO: *„... Ceea ce mă conduce, ceea ce mă îndârjeşte, ceea ce mă asigură este neabătuta credinţă în drepturile şi dreptatea Neamului Românesc...”*

GENERAL ANTONESCU
Declaraţii la prima întâlnire cu Hitler.
— Berlin, noiembrie 1940

PRIMA ÎNTÂLNIRE CU HITLER

BERLIN, 22 NOIEMBRIE 1940

Nu se putea declaraţie mai nimerită înainte de prima vizită la Hitler, care avea să urmeze peste o săptămână. Această cuvântare îl precedase şi ajunsese „in extenso” pe biroul lui Hitler care luase astfel cunoştinţă de ea.

Generalul Antonescu de data aceasta se ducea însoţit tot de documente etnografice: hărţile în două culori ale situaţiei populaţiei din teritoriile cedate, date economice, tehnice etc. Acorduri economice şi militare trebuiau încheiate pe date recente. Ministrul economiei, Mircea Cancicov, merge şi el. Documentele care-l însoţeau pe conducător priveau atât Transilvania, cât şi Bucovina de Nord şi Basarabia.

Era şi un studiu documentat al specialistului profesor transnistrean Smochină, cercetător în problemele demografice din provinciile străbătute de Nistru: Basarabia şi Transnistria. Se arăta cu dovezi continuitatea poporului român pe ambele maluri ale Nistrului, împingându-şi densitatea masivă până la Bug. Astfel că drepturile româneşti nu numai că erau de netăgăduit până la Nistru, dar ele se extindeau mai departe, spre Bug, determinând o problemă românească în Transnistria, după cum era şi în Macedonia sârbească.

Generalul mersese mai departe cu documentarea, cerând să se întocmească un studiu comparativ – sarcină ce mi-a revenit – din care să se urmărească evoluţia statului rusesc de la închegarea lui în jurul Moscovei, în sec. al XIII-lea, în comparaţie cu Ţările Române de la întemeierea Principatelor şi până în prezent, din care rezulta, conform datelor istorice, că pe câtă vreme Moldova şi Muntenia erau închegate ca state naţionale, Rusia exista numai ca stat moscovit într-o masă de alte state separate.

Prima vizită la Hitler a avut loc între 20 – 25 noiembrie 1940, după o săptămână de la înapoierea din Italia.

În intervalul de timp dintre prima sa vizită de la finele lui septembrie făcută, la Viena, lui Göring, şi până la 20 noiembrie, adică două luni în Europa şi în lume avuseseră loc evenimente hotărâtoare desfăşurării conflictului viitor.

Primul şi principalul factor determinant era acela că de unde în septembrie Hitler era un om încă nedecis în ce privea direcţia de angajare a viitoarei ofensive: est sau vest? De data aceasta führerul era perfect orientat şi marea hotărâre se definitivase irevocabil în spiritul său: U.R.S.S.

Pierzând momentul favorabil unei debarcări, care-l

constituiseră datele de 4 şi 14 septembrie, primul bombardament masiv aerian asupra Londrei, Hitler amânase nedecis data invaziei până când în cele din urmă renunţase definitiv, îndreptându-se asupra sovieticilor. Dar între teatrul de operaţii din est şi cel din vest, se interpune ca o diversiune teatrul Mediteranei. Tentat de poziţia strategică admirabilă deţinută de Italia – cu Sicilia, Rodos şi antrenat de eşecul italian la Sidi-el-Barani, führerul admite deschiderea unui nou front mediteranean. Conform programului generalului Jodl, mai înainte de a ataca Anglia, se impunea cucerirea Gibraltarului. Închiderea Mediteranei, cucerirea Azorelor şi Canarelor şi întărirea în Libia a italienilor pentru cucerirea Egiptului.

Aceste idei îi surâd lui Hitler şi cucerirea Gibraltarului o socoteşte o chestiune de specialitate pe care numai el o poate rezolva. În aceeaşi scop, se întâlneşte, la începutul lunii octombrie 1940, cu Mussolini, Franco şi mareşalul Pétain. Apoi, la 22 octombrie, la Hendaye, îi cere lui Franco ca la 10 ianuarie 1941 să fie gata să intre în război în Mediterana şi că în câteva zile îi va da Gibraltarul cucerit. Franco invocă lipsuri materiale în dotaţia armatei şi a reţelei de căi ferate şi, în consecinţă, n-ar putea fi gata atât de curând. El doreşte Gibraltarul deoarece el revine de drept Spaniei, *„dar nu-l poate primi în dar, cucerit de o armată străină”*. Interesant

şi demn de reţinut acest răspuns, pentru că el va fi reeditat în scurt timp de un alt şef de stat într-o situaţie comparabilă. Ca rezultat al unei discuţii, a cărei durată a fost de 7 ceasuri, a fost totalul dezacord şi refuzul Spaniei de a se angaja alături de Germania.

Rămânea acum Franţa. La înapoierea de la Hendaye, Hitler se opreşte la Montoire, unde are loc întrevederea cu mareşalul Pétain. La întrebarea pusă de Hitler dacă Franţa e gata să lupte pentru a-şi păstra posesiunile şi a le relua din mâinile disidenţilor, Pétain răspunde că ţara sa a suferit prea mult moralmente şi materialiceşte într-un timp prea scurt, pentru a se lansa din nou într-un conflict.

Încă la sfârşitul acestui octombrie decizia nu fusese luată definitiv. Planul debarcării în Anglia parcă tot mai plutea în atmosferă. Refuzul Spaniei nu înmormântase planul cuceririi Gibraltarului, iar războiul împotriva Uniunii Sovietice nu luase contururi prea precise. Von Ribbentrop, făuritorul alianţei cu Uniunea Sovietică stăruia pentru îmbunătăţirea mai departe a relaţiilor cu această ţară şi îndemna pe Hitler la un voiaj la Kremlin. Ca rezultat a fost invitaţia adresată lui Molotov – ministrul de externe al lui Stalin – să facă o vizită la Berlin în cursul lunii noiembrie.

Toate căile rămâneau deschise la acea dată.

De la Montoire, Hitler îşi îndreaptă trenul spre Italia,

şi aceasta în mare grabă, deoarece o scrisoare a lui Mussolini îl anunţase că a luat hotărârea să atace Grecia. În drum, i se înmânează telegrama ambasadorului său, care-i comunica data expirării ultimatumului italian dat Greciei.

În dimineaţa de 28 octombrie, Hitler soseşte la Florenţa, unde Mussolini îl aştepta cu următoarele cuvinte: „Führer, noi am pornit”! Trupele mele au intrat victorioase în Grecia la 6 dimineaţa. Nu vă neliniştiţi, totul va fi terminat în 15 zile”.

Exact la 15 zile după intrarea în război, trupele italiene începuseră deruta. Evenimentele continuă să-şi urmeze mai înlănţuit succesiunea.

La 5 noiembrie, Roosevelt este reales preşedinte al S.U.A. Aceasta realegere constituie, fără îndoială, o speranţă pentru Anglia şi o ameninţare gravă pentru Germania.

În fine, ziua de 12 noiembrie este decisivă. Generalul Jodl prezintă lui Hitler un raport în care arată că o debarcare în Anglia a devenit imposibilă. Planul de acţiune în Mediterana ia fiinţă. Hitler este cu totul câştigat în această direcţie şi vede Mediterana cucerită în iarna 1940 – 41.

Zilele de 12 – 13 noiembrie sunt de natură să orienteze definitiv conducerea politică şi militară hitleristă.

Ele lasă să se desfăşoare la Berlin vizita oficială a ministrului de externe sovietic, Molotov.

Dictatul de la Viena, acordul german cu Finlanda au neliniştit mult Sovietele. Pactul tripartit de la 23 septembrie 1940 a afectat foarte mult conducerea U.R.S.S., cu toată sforţarea făcută de propaganda germană care declara sus şi tare că Pactul tripartit nu va aduce niciun prejudiciu U.R.S.S. Cu toate acestea, guvernul sovietic a ştiut să vadă perspectiva periculoasă. Pregătirile militare se intensifică.

În această ambianţă defavorabilă se impunea un contact la nivel înalt între reprezentanţii germani şi sovietici. Ideea dată de Ribbentrop lui Hitler de a merge la Kremlin a fost respinsă cu brutalitate de acesta şi astfel a fost invitat Molotov în Germania, între 12 – 16 noiembrie.

Molotov a avut două întrevederi cu Hitler căruia i-a pus o serie de întrebări:

Molotov – *întrebare*: Garanţiile date României vor fi îndreptate şi împotriva U.R.S.S., în caz de atac împotriva României?

Hitler – *răspuns*: Garanţia dată României are un caracter general şi ne angajează fără condiţii. Dar cred că U.R.S.S. nu ne-a declarat niciodată că în afară de Basarabia mai are vreo pretenţie în România. Deja Bucovina este o violare a acestei garanţii. Eu nu cred că

U.R.S.S. mai are altă pretenţie cu privire la România.

Molotov – *întrebare*: U.R.S.S. se simte din nou ameninţată de Finlanda. Germania e dispusă să nu mai dea vreo asistenţă Finlandei şi va retrage trupele care sunt trimise acolo?

Hitler – *răspuns*: Germania continuă să nu aibă niciun interes în Finlanda, dar guvernul german e de părere că un nou război sovietic împotriva Finlandei nu este admisibil, cu atât mai mult cu cât nu poate crede că Finlanda ar putea fi o ameninţare pentru U.R.S.S.

Molotov – *întrebare*: Germania este de acord ca U.R.S.S. să dea garanţii Bulgariei şi să trimită trupe acolo?

Hitler – *răspuns*: Bulgaria este un stat suveran şi nu cunosc dacă ea – după cum a făcut România – a adresat vreo cerere Uniunii Sovietice. De altfel, trebuie să mă consult cu aliaţii mei.

Ca urmare a întrevederilor cu Hitler atmosfera devine încărcată. Nemulţumirile sovieticilor sunt expuse pe larg, fără echivoc şi sunt numeroase.

În primul rând România. Pătrunderea trupelor germane în România va împinge Uniunea Sovietică la un pact similar cu Jugoslavia.

Molotov cerea controlul strâmtorilor şi instalări de baze navale şi aeriene în Turcia.

Cele două întrevederi dintre Hitler şi Molotov au

avut drept rezultat oficial păstrarea colaborării economice şi a tuturor dispoziţiilor acordului de la Moscova, din 1939. Hitler a rămas foarte nemulţumit. După Schmidt – interpretul lui Hitler – acesta rămăsese într-o stare de vădită iritare şi credea că Hitler în acele momente luase hotărârea definitivă să atace Uniunea Sovietică. Feldmareşalul von Keitel a declarat în aceleaşi împrejurări: *„Führerul a văzut în cuvintele lui Molotov începutul unei mari manevre de încercuire a Germaniei*".

Iată cum alte motive mai puternice vin acum să se adauge pentru a împinge pe Hitler la hotărârea în problema războiului în est. Dacă în lunile iulie şi august 1940 înclinaţiile erau determinate de motive bazate pe antagonismul ideologic peste care Hitler trecuse momentan, dar la care nu înţelegea să abdice, acum Uniunea Sovietică se impusese ca obiectiv militar prin scopurile politice dezvăluite de Molotov. Aceasta cu atât mai mult cu cât războiul nu mai era o chestiune de săptămâni, ci de zile.

Anglia, închisă în insula ei, devenise inatacabilă. Teatrul mediteranean nu putea duce la o decizie; America sub Roosevelt putea procura arme şi resurse nelimitate, în timp ce Germania nu ar fi făcut altceva decât să devină din ce în ce mai mult tributară economiei sovietice. Deja preparativele unui plan de atac spre est începuseră încă

din vara lui 1940, când ofiţerii de stat major Marck şi Paulus prezentaseră proiectele lor asupra unei ofensive asupra U.R.S.S., iar corpuri de armată fuseseră deja dirijate înspre est.

În această conjunctură politică a avut loc prima vizită a generalului Antonescu la Hitler şi cam aceasta era predispoziţia şi preocuparea şefului statului german.

Dacă la prima vizită, din septembrie, făcută de generalul Antonescu la Viena lui Göring, euforia biruinţei asupra Franţei nu-şi pierduse încă efectul asupra spiritului lui Hitler şi dacă perspectiva desfăşurării războiului era încă promiţătoare, de data aceasta nori cenuşii conturau orizontul. Eşecul armatei italiene în Grecia vine şi ea să adauge încă un element negativ pe eşichierul teatrului de război, restrângând libertatea de acţiune a comandamentului suprem german.

Altfel aştepta acum Hitler sosirea conducătorului român şi altceva avea să-i ceară. Generalul mergea la această întâlnire pentru a duce tratative atât de importante pentru situaţia României, călăuzit de o serie de principii fixe, enunţate în şedinţa Consiliului de Miniştri, pe care socotea să aşeze raporturile cu Guvernul german. El declarase:

„În primul rând generalul Antonescu nu va consimţi şi nu consimte să altereze fondul bogăţiilor româneşti, deci

orice angajament economic, de orice natură ar fi el – convenţie, tratat, protocol – trebuie să respecte principiul de bază că prin acestea generalul Antonescu nu trage nicio poliţă asupra viitorului. În această privinţă este un principiu net şi categoric pe care l-am pus în scrisoarea de la Bistriţa şi pe care germanii l-au admis. Al doilea principiu a fost că oricare ar fi regimul lui politic, înţelege să-şi rezerve dirijarea economiei sale naţionale. Deci oricare ar fi pătrunderea, germană sau italiană, în domeniul industrial, agricol şi în cel al capitalului, România înţelege ca în toate aceste domenii să-şi păstreze dirijarea economiei naţionale.

Al treilea principiu pe care l-am pus, a fost ca germanii şi italienii să nu pătrundă în economia noastră naţională decât în înţelegere cu noi şi numai în limita fixată de noi...

Pe plan politic le-am arătat independenţa totală politică a neamului românesc, oricare ar fi structura politică pe care o va lua Europa de mâine. Eu nu m-am aşezat în fruntea acestui regim ca să dau ţara legată Germaniei, aşa cum se spune, sau să-mi vând neamul românesc".

Generalul Antonescu plecă din gara Mogoşoaia în seara de 19 noiembrie. Erau de faţă membrii guvernului şi o gardă legionară.

La ora fixată maşina care-l aducea opreşte la peron şi Conducătorul, în ţinută militară. Însoţit de Mihai Antonescu, cu paşi iuţi străbate salonul de recepţie al gării unde îl întâmpină Horia Sima.

Generalul strânge mâna celor aşezaţi pe două rânduri şi înainte de a se urca în vagon declară:

„Plec în Germania, ducând cu mine încrederea poporului român şi nădăjduiesc să mă întorc aducând încrederea poporului german”.

Şederea la Berlin a durat două zile, în care timp au avut loc mai multe întrevederi între general şi Hitler. Singuri, numai cu interpretul, apoi cu reprezentanţii din suită. Concomitent aveau loc diferite întrevederi între ministrul de finanţe şi al economiei cu omologii lor germani. Problemele principale urmărite de general erau: ale teritoriilor cedate, ale armatei, ale economiei şi cele financiare. În ce priveşte teritoriile cedate el predase lui Hitler, ca şi lui Mussolini, acelaşi dosar cu protestul asupra Dictatului de la Viena şi cu piesele anexe, printre care din nou acele faimoase hărţi demografice. Generalul a mai ridicat problema comportării sălbatice a trupelor ungare faţă de populaţia română din nordul Transilvaniei, repetând din nou dreptul ce-l revendica asupra întregii Transilvanii.

Punând problema celor două provincii de la nord şi

răsărit – Bucovina şi Basarabia – arăta situaţia de încordare pe care trupele de grăniceri sovietici o menţin pe frontiera convenţională şi pe braţul Chilia. Aceste trupe păstrează o atitudine provocatoare, încălcând în mod sistematic limitele de frontieră şi provocând zilnic nenumărate incidente cu schimburi de focuri şi victime.

Este notoriu astăzi că Hitler, dintre toţi aliaţii săi, numai generalului Antonescu i-a dezvăluit hotărârea sa de a ataca URSS. Nu ar trebui să ne surprindă aceasta, deoarece, de la prima întrevedere, Hitler căpătase încredere în conducătorul român şi faptul că vizita lui a avut loc imediat după plecarea lui Molotov l-a găsit pe Hitler în momentele când tocmai luase marea hotărâre de atac. Dacă se mai adaugă şi înverşunarea cu care generalul se plânsese de comportarea trupelor de frontieră sovietice, aceasta constituise o ultimă picătură în paharul prea plin.

Deşi România intrase în planurile de război ale lui Hitler încă de pe timpul lui Carol al II-lea, acestea nu se definitivaseră decât în acel noiembrie 1940.

În momentul în care hotărârea fusese luată, se impunea de urgenţă întocmirea planurilor de detaliu. România trebuia să devină un aliat firesc împotriva sovieticilor şi ca atare se impunea aşezarea bazelor unui acord pentru reglementarea tuturor problemelor pe care

le-ar necesita un eventual război cât mai din timp şi acest timp sosise.

Atunci, la 24 noiembrie 1940 România, sub semnătura generalului Antonescu, se angajează într-un pact de alianţă cu Germania, Italia şi Japonia – Pactul tripartit. Cu două zile mai înainte, Ungaria semnase un pact similar.

Căutând prin imaginaţie să ne reprezentăm scena acestei întrevederi hotărâtoare, ne este uşor să-l urmărim pe Hitler gesticulând ore în şir şi pledând despre victoria trupelor germane într-un fulgerător „Blitzkrieg”. Generalul Antonescu, nici el mai prejos decât Franco, Pétain sau Mannerheim, ştie să-şi apere drepturile şi să-şi impună condiţiile…

Hitler a încercat şi asupra conducătorului român acelaşi joc pe care l-a făcut la Hendaya[8] cu Franco: să-i rezerve României un rol de furnizor principal al armatelor Reichului şi de piaţă de arme, de unde trupele germane să pornească spre o victorie rapidă, nefăcând apel la armata română din cauza problemelor grele de echipare, instruire şi dotare cu armament modern. Armata germană urma, în consecinţă, să recucerească ea singură provinciile româneşti răpite şi să le ofere răsplată României, care în acest timp s-ar fi ocupat cu agricultura şi creşterea

8 Localitatea Hendaye, port la Golful Biscaya, în Franţa, la graniţa cu Spania.

vitelor…

Cu nimic mai prejos decât Franco, generalul Antonescu ştie să replice hotărât:

„De neconceput ca în timp ce o armată străină porneşte la luptă de pe pământul României pentru recucerirea teritoriului ei pierdut, armata română să stea cu arma la picior. S-ar dezonora şi cu ea s-ar dezonora şi ţara. Are datoria sfântă de a lupta pentru recâştigarea pământurilor româneşti luate sub ameninţarea forţei, pentru a-şi afirma în faţa lumii drepturile inalienabile ale României asupra Basarabiei şi Bucovinei de nord mai întâi…”

Ţara n-ar fi putut trimite un mai înfocat şi documentat emisar când era vorba de susţinerea drepturilor ei teritoriale istorice. El spune la un moment dat lui Hitler:

„Ceea ce mă conduce, ceea ce mă îndârjeşte, ceea ce mă asigură, este neabătuta credinţă în drepturile şi în dreptatea Neamului românesc. Sunt prea grele răspunderile mele şi mă apasă destul suferinţa Neamului, ca să nu-mi fac datoria de a apăra drepturile veşnice şi vieţile româneşti…”

Iar ca încheiere declara solemn, ca şi cum ar fi voit să însemne fiecare cuvânt cu litere de foc în răbojul istoriei:

„România nu va renunţa niciodată la nordul Ardealului şi dacă la liniştirea evenimentelor nu-l va redobândi la masa verde, va şti să-l cucerească prin sabie”.

Cuvintele acestea, spuse cu tonul pe care se exprima generalul Antonescu şi cu convingerea pe care numai el era în stare s-o impună, avură darul – se zice – să-l facă pe Hitler să zâmbească drept singur răspuns. Dar la terminarea întrevederii, Hitler făcu o declaraţie entuziastă intimilor săi. Era impresionat puternic când a spus. „*Generalul Antonescu este un român cu inimă de roman*” (Ziarul „Eulenspiegel”).

De altfel aceste impresii sunt consemnate de toţi cronicarii militari, de toţi din anturajul lui Hitler şi se vor oglindi de aci înainte pe feţele tuturor militarilor germani care vor veni în decursul timpului în contact cu generalul Antonescu. Pe lângă faptul că el îi câştigase încrederea lui Hitler, pe măsură ce venea în contact cu alţi şefi militari sau politicieni germani, le făcea aceeaşi impresie puternică de prestigiu, de autoritate şi de valoare ale omului şi ale şefului.

Dar iată ce spune Gh. Barbul, în „Memorial Antonescu”, despre cum au decurs întrevederile dintre Hitler şi general:

„După cum era de aşteptat, generalul Antonescu i-a făcut o puternică impresie lui Hitler, chiar din primul

moment. El l-a tratat pe Hitler de la egal, la egal. I se adresează fără reţinere, deschis, abordând de la început cea mai spinoasă problemă, aceea a Transilvaniei de Nord”.

Barbul începe astfel:

„La Berlin, spre deosebire de Roma, tonul discuţiilor se schimbă. Expunerile erau ascultate cu gravitatea pe care o iau unii profesori examinând candidaţii. Răspunsurile răsunau ca nişte sentinţe. Reich-ul era infailibil.

Prima întrevedere a avut loc între generalul Antonescu şi von Ribbentrop. Acesta i-a servit un duş rece:

— Pentru ca România să poată găsi drumul spre noi, a trebuit să ocupăm Parisul.

— Eu vin cu speranţa că există o dorinţă de cooperare şi din partea dumneavoastră, răspunse generalul.

Ribbentrop a continuat pe acelaşi ton de superioritate şi ironie. După el, Germania ar fi dorit totdeauna colaborarea României. La începutul primului război mondial, ea a trimis armament armatei române, care, până la urmă, a fost folosit împotriva Germaniei.

— Krupp v-a procurat pumnalul pe care Bucureştiul a căutat să ni-l înfigă în spate, în 1916. Sper că bombardierele pe care vi le-a furnizat Marea Britanie în

ultimii ani vor servi scopurilor noastre comune! remarcă el ironic.

— Faceţi totul pentru a ne sili să bem paharul umilinţei până la fund, spuse generalul Antonescu, exasperat de insistenţa lui von Ribbentrop.

— Noi bem din acest pahar de douăzeci de ani, răspunse germanul netulburat.

Iată cum începea alianţa noastră cu al treilea Reich. Soarta României părea să depindă de bunul plan al dictatorului german. La prima întrevedere de la Cancelaria Reich-ului, atmosfera a fost destul de severă. Hitler privea la omul din faţa lui cu gravitate, declarând:

— Statele europene au fost puse în această situaţie alternativă: să înţeleagă de bunăvoie că rolul de *primum inter pares*, în spaţiul nostru comun, revine Reich-ului, Dacă nu, acestea n-au decât să se facă agenţii reacţiei anglo-franceze şi ai Internaţionalei Cominternului, pentru a avea soarta Cehoslovaciei şi a Poloniei. Sunt mulţumit că, depăşind greşelile săvârşite de regele Carol al II-lea, aţi putut evita ca ţara dumneavoastră să împărtăşească aceeaşi soartă, ocupând acum, prin Pactul Tripartit, un loc onorabil printre noi.

Generalul a luat cuvântul, deşi Hitler părea să nu mai fie interesat, şi a explicat politica românească dintre cele două războaie. După părerea lui, faptul că Germania

şi România au fost mult timp în câmpuri politice ostile, nu putea fi imputat românilor. El a reamintit comentariul preşedintelui Consiliului de Miniştri român, care declarase războiul din 1916 Puterilor Centrale:

„Noi suntem în război ca inamici ai Ungariei, cu indiferenţă faţă de Austria şi cu regret faţă de Germania". Sprijinul oferit de Germania vecinilor noştri inamici, Bulgaria şi Ungaria, a fost cauza neînţelegerii dintre cele două ţări. Arbitrajul mutilant de la Viena a fost dureros resimţit de poporul nostru şi va trebui să i se dea probă de adevărată prietenie în viitor, pentru ca el să colaboreze fără rezerve cu judecătorii săi.

Tonul ferm al generalului părea să-i placă lui Hitler, care a admis cu bunăvoinţă:

— Ultima pagină din istoria Transilvaniei nu a fost scrisă încă.

— Sper! a confirmat generalul. Am pierdut anul acesta două provincii a căror populaţie majoritară este de acelaşi sânge cu noi. Dacă Germania, pe drept cuvânt, a cerut Sudeţii în baza dreptului de liberă determinare a popoarelor, ea nu poate să nege dreptul de a revendica, pe aceeaşi bază, teritoriile locuite de conaţionalii noştri. Principalele scopuri ale politicii mele vor fi reîntoarcerea la patria mamă a Basarabiei şi regiunilor de Nord ale Bucovinei; şi Transilvaniei. Prefer să fac această declaraţie

de la începutul raporturilor noastre.

— Nicio frontieră nu este definitivă! a subliniat Hitler, iar generalul a continuat:

— Ministrul dumneavoastră de externe – şi l-a arătat pe von Ribbentrop. – m-a sfătuit, în timpul întrevederilor de dimineaţă, să nu vă vorbesc de Transilvania. Admit că această problemă are un aspect delicat pentru guvernul Reich-ului, dar dacă acesta doreşte să accepte prietenia pe care România i-o oferă, el trebuie nu numai să admită, dar să şi dorească ca şeful guvernului său să-şi exprime deschis preocupările.

— Sinceritatea este o condiţie a prieteniei! a confirmat Hitler plictisit. Înţeleg îngrijorarea dumneavoastră, dar când soarta întregii umanităţi este în joc, problema frontierelor e bine să rămână pe plan secundar. Toate frontierele Reich-ului sunt provizorii. Nu am o idee clară dacă anumite regiuni ar fi bine să intre sub administraţia germană ori să le las pe seama populaţiei locale. Numai după victorie vom lua decizia definitivă.

Impresia de nemulţumire era acum generală. Toată lumea dorea ca discuţiile să se sfârşească cât mai repede. Am defilat prin faţa lui Hitler. Generalul, cu capul în jos. Mai încovoiat decât de obicei. Ribbentrop părea că nu-i mai acordă nicio atenţie. O tăcere grea apăsa asupra apartamentului din aripa stângă a palatului Bellevue,

ocupat de general. El se retrăsese şi stătea acolo singur, fără să cheme pe nimeni, refuzând să lucreze cu miniştrii din suită. Târziu m-a chemat la el:

— Du-te la legaţie, mi-a spus, şi cifrează dumneata însuţi o telegramă pentru Mihai Antonescu, cu următorul conţinut: «Daţi urgent instrucţiuni lui Gafencu să facă fără întârziere o comunicare, lui Molotov, prin care să-l asigure că aderarea României la Pactul tripartit nu este dirijată împotriva Uniunii Sovietice. Suntem dornici să întreţinem raporturi de bună vecinătate».

În acest fel, Antonescu încearcă să răspundă Sovietelor, destul de târziu, la propunerea făcută de acestea de a încheia un pact de neagresiune cu România. Această acţiune a generalului ne face să credem că el, temându-se de un eşec la Berlin, căuta să-şi asigure o cale de retragere într-o înţelegere cu Sovietele.

În continuare, Barbul ne informează:

„La cea de-a două întrevedere Hitler-Antonescu, generalul pătrunse singur în biroul führerului. Ministrul de externe Sturza şi ceilalţi miniştri legionari rămaseră în anticameră şi se întrebau îngrijoraţi ce semnificaţie avea faptul că fuseseră lăsaţi la o parte. Eu aşteptam cu documentele asupra Transilvaniei, cuprinzând atrocităţile armatei maghiare săvârşite împotriva populaţiei româneşti din teritoriile cedate. Târziu, uşa s-a deschis şi am fost

introdus înăuntru. Am depus dosarul pe masa rotundă dintre Hitler şi general. La ieşire, legionarii m-au asaltat cu întrebări.

— După impresia mea, ei se întreţin într-o atmosferă prietenească! le-am răspuns.

— Ribbentrop e înăuntru?

— Nu!

Aşteptarea a fost lungă. Trecuse de trei ori acea jumătate de oră fixată pentru audienţă. Credeam că nu se va termina niciodată, când uşa s-a deschis larg şi Dömberg ne-a invitat pe toţi să intrăm în biroul führerului. Hitler părea într-o dispoziţie excelentă. Ne-a ţinut un mic discurs cu problema zilei: războiul împotriva Marii Britanii.

— De data aceasta, timpul lucrează pentru noi! spuse Hitler. Adeziunea celorlalte state europene la blocul nostru nu va întârzia să se producă. Însăşi Franţa îşi va afla un loc printre noi şi sperăm să o convingem până la sfârşit... În ceea ce priveşte raporturile noastre cu România, drumul colaborării cinstite este de azi înainte deschis. Avantajele economice pentru ţara dumneavoastră agricolă, prin schimburile cu Germania industrială, vor fi evidente.

Înainte de a ne despărţi, vreau să fac o promisiune solemnă:

Pe viitor, toată politica externă privind România sau

interesele ei va fi bazată pe strânsa prietenie prin care sper să mă leg de dumneavoastră. Când veţi avea o dificultate cu vreunul din vecinii dumneavoastră, atingând probleme ale ţării dumneavoastră, eu că voi sta la dispoziţie. Şi dacă la un anumit moment al vieţii veţi resimţi nevoia unei noi explicaţii asupra scopurilor politicii noastre, veniţi la mine. Avionul meu personal este permanent la dispoziţia dumneavoastră. Sunt convins că orice conflict sau neînţelegere pot găsi o soluţie satisfăcătoare dacă sinceritatea cea mai perfectă şi încrederea reciprocă vor domni în raporturile noastre.

După această declaraţie, cei doi şefi de state şi-au strâns mâna într-o atmosferă de prietenie. Hitler a adăugat:

„— Contez pe dumneavoastră, aşa cum şi dumneavoastră să contaţi pe mine!”

Ce se petrecuse în timpul acelei lungi discuţii dintre Hitler şi general încât să-l determine să facă aceste declaraţii cu caracter de angajament solemn, în privinţa relaţiilor germano-române?

Generalul explică, dictând în vagonul trenului ce-l ducea în patrie. În cartea lui Barbul este redată *in extenso* acea convorbire. Valoarea ei de document istoric este atât de importantă şi plină de semnificaţii, încât numai lungimea ei ne împiedică a o reproduce în întregime.

Totuşi, câteva spicuiri esenţiale sunt necesare, pentru a înţelege gravitatea momentului. Mai întâi, e bine să ţinem seama de neliniştea în care fusese aruncat generalul după prima întrevedere. Cum era de aşteptat, în loc să se prezinte reţinut, chiar timorat, de această gazdă enigmatică, izolată de colaboratorii săi, el păşeşte peste pragul biroului ca într-un ring. Începe partida prin atacul său:

„— Pentru ce aţi păstrat baza de la München?

— Dar cel înşelat la München am fost eu! a răspuns Hitler.

Şi această primă întrebare a ridicat barajul, care i-a permis lui Hitler să-şi reverse tot felul de justificări. El propusese Angliei o atitudine comună în concernul marilor naţiuni… «Ea vedea în Germania inamicul principal, când adevăraţii inamici sunt Rusia, Japonia, Statele Unite… Am avut impresia, la un moment dat, că englezii au priceput. Atunci, Münchenul ar fi putut fi începutul unei colaborări, prin împărţirea lumii în zone de influenţă. Dar Stalin veghea. El pregătea în secret o mare lovitură politică prin Beneš, pentru a răsturna guvernul stabilit la Praga, după München şi a declarat Cehoslovacia republică sovietică. Germania abia ar fi avut timp să ocupe Boemia şi Moravia… Londra şi Parisul n-au înţeles că ocuparea de către Soviete a cadrilaterului Boemiei ar fi însemnat o

sinucidere pentru Germania. Singurul mijloc de a înlătura pericolul sovietic era un acord cu Stalin… Dar nici Londra, nici Parisul nu voiau o colaborare sinceră cu Germania şi nu urmăreau sincer o stabilitate în ordinea mondială. De aceea, Münchenul nu a putut să devină începutul unei ere de armonie occidentală, ci semnul de plecare pentru cursa înarmărilor…».

Observaţiile generalului Antonescu pe marginea justificărilor lui Hitler nu sunt deloc favorabile:

«Hitler, cu tot geniul său, a rămas un primitiv. Proletarul Hitler n-a dat dovadă de moderaţie la München. Prinţul Otto von Bismarck l-a obligat pe suveranul său să încheie conflictul, după înfrângerea de la Sadowa. Prestigiul monarhiei de la Viena era mai important decât victoria militară. Lipsa lui de tradiţie îl împiedică să înţeleagă faptul că Marea Britanie şi Franţa nu sunt de dispreţuit, numai pentru că trec printr-o criză de slăbiciune, Urmând seria acestor gânduri, i-am spus lui Hitler că conducătorii Marii Britanii şi Franţei nu au luat măsuri politice şi militare decât pentru evitarea războiului».

— Natural, a strigat Hitler. Aceşti buni burghezi nu încep niciodată războiul. Dar eu nu sunt general chinez, care cedează un oraş fără a lupta, când inamicul anunţă un număr superior de soldaţi, tunuri şi mitraliere.

Singura posibilitate a Germaniei pentru a evita războiul pe două fronturi era să întindă mâna lui Stalin. După înfrângerea Poloniei, preferinţa lui Hitler s-a reîntors spre Occident. Cu toate avansurile, Sovietele nu i-au inspirat încrederea lui Hitler. În propunerile Sovietelor de a elibera Indiile, exista un moment de tentaţie, dar Hitler nu se putea decide să-i lase lui Stalin mână liberă în Asia, pentru ca el să adauge la cele două sute de milioane de slavi, imensa masa umană din rezervorul Asiei. Războiul din Polonia arătase că Anglia şi Franţa nu pot exercita nicio influenţă în estul Europei. Numai Germania şi Sovietele puteau să-şi revendice supremaţia. El propunea Occidentului să aleagă între Hitler şi Stalin şi se întreba:

— Pentru ce nu publică ei condiţiile de pace, pe care le-am făcut Marii Britanii după armistiţiul cu Franţa? în loc să le aducă la cunoştinţa opiniei publice, le-au făcut cunoscute Moscovei? Să nu fiţi deloc surprins dacă, în curând, veţi vedea pe Molotov că aderă la Pactul tripartit. Sunt destule posibilităţi de a satisface pretenţiile Sovietelor cu o înţelegere diferită pentru ţările mici.

— Nu pot concepe un asemenea acord! a spus generalul. Dacă Reich-ul şi Moscova se aliază definitiv, noi vom deveni un coridor ca polonezii.

Abordând situaţia Angliei şi Franţei, generalul încerca să-l facă pe Hitler să înţeleagă că aceştia erau

aliaţii lui fireşti în lupta împotriva ruşilor. De altfel, ideea nu l-a părăsit pe tot timpul guvernării sale, încercând să o impună lui Hitler şi cu alte ocazii, după bătălia de la Stalingrad.

Generalul Antonescu s-a înapoiat la Bucureşti venind de la Berlin în seara de 25 noiembrie. Venea plin de încredere. Numai după două luni de guvernare, un punct esenţial al programului său era în curs de rezolvare: recăpătarea provinciilor din est şi jaloane solide puse în privinţa drepturilor noastre asupra întregului Ardeal. Bineînţeles, Hitler se mulţumise să ia o atitudine placidă şi prin zâmbete a ştiut să răspundă atitudinii atât de categorice a conducătorului român faţă de revendicările pe care le avea de făcut, dar recunoscuse încă o dată în acesta: „un român cu inima de roman”.

De altfel, Hitler avusese grijă ca şi lui Horthy, regentul Ungariei, să-i spună că şi pentru Ungaria Ardealul întreg poate să constituie un scop. În felul acesta putea, prin şantaj, să obţină şi de la unul şi de la celălalt cât mai mult. Hitler chiar declara în cerc intim cu multă emfază că „îl are pe generalul Antonescu într-un buzunar şi pe regentul Horthy în celălalt”. Generalul Antonescu, cunoscând aceste declaraţii, spuse că „la nevoie îşi va impune dreptul cu sabia”.

Oricum avea suficiente motive a se declara mulţumit

la sfârşitul acestei vizite: încheiase o alianţă cu cea mai mare putere actuală din Europa şi obţinuse securitatea către est în momentele cele mai grele prin care trecea ţara. Obţinuse armament şi echipament agricol, vânduse petrolul şi grâul în condiţii avantajoase, obţinând un curs ridicat pentru leu. Acestea toate îl determină ca la sosire să declare:

„Domnilor, când am plecat v-am asigurat că mă voi întoarce cu încrederea poporului german. Pot să vă asigur astăzi că mă întorc cu încrederea führerului şi a poporului german.

„România va merge la biruinţă. România va avea drepturile ei. Trăiască România!”

Creasta Carpaţilor, pol al semeţiei româneşti! Linie de orizont peste care ochiul de vultur al generalului Antonescu spărsese zările peste văile Târnavelor, ale Mureşului, peste Apuseni şi peste Tisa. Mai departe, conducând armatele româneşti în 1918 – 19 până la Budapesta. Către aceşti Carpaţi legendari, brâu de nobleţe românească, îi îndemna pe vremuri, fostul căpitan I. Antonescu, în calitate de comandant de escadron de elevi la Şcoala de Cavalerie din Târgovişte. Pe viitorii ofiţeri, cărora le era dat să realizeze idealul României, stimulându-i: „Sus capul, elev! Privirea înainte, peste Carpaţi! Acolo vă aşteaptă înfăptuirea idealului milenar!”

Aceluiaşi om îi revenise din nou menirea să ridice morarul – de data aceasta, al întregii naţiuni – şi să-i fixeze ţelul pentru zilele care urmau: „Cât voi fi pe crestele Carpaţilor, spusese generalul, cu alte cuvinte: pe o poziţie dominantă, feriţi-vă! – le spusese ungurilor, „nu voi uita!”

Această primă cuvântare, cu răsfrângeri politice externe atât de ample şi de o deosebită precizie, are loc la 10 decembrie, la numai două săptămâni de la înapoierea de la Hitler. În ea se poate întrezări orientarea politicii externe înspre Ardeal. Nicio aluzie în schimb la est. „*On n’en parle jamais, mais on y pense toujours*”[9], rămâne în continuare îndreptarul politicii spre răsărit.

Dar în afara gândurilor şi a vorbelor, oricât de strălucite ar fi fost ele, Conducătorul pune la bază fapta, pentru ridicarea oştirii din punct de vedere moral şi material.

ARMATA

Încă din prima lună a guvernării sale, aplică măsura de scoatere din cadrele armatei a o serie de generali, mari comandanţi, în frunte cu Florea Ţenescu, Şeful Marelui Stat Major al armatei, Gh. Argeşanu fost prim ministru, C. Ilassievici, fost mareşal al Palatului, Mihail Gh., fost

9 Frază celebră a lui Gambetta: "y penser toujours, n'en parler jamais" – Gândind mereu despre, dar nevorbind niciodată.

ministru al apărării naţionale, generalii Aldea fost şef de Stat Major al Corpului 1 de Armată. Victor Dombrovschi primar general al Capitalei… Alţii îşi dau demisia, cum este cazul generalului Paul Teodorescu, fost ministru al aviaţiei, care împreună cu generalul Mihail, au fost singurii care au sfătuit pe regele Carol al II-lea să nu abdice.

Această drastică măsură a umplut de stupefacţie opinia publică şi în parte oştirea. Faptul că pe listă figurau nume de generali compromişi grav de politica lui Carol nu a surprins pe nimeni, cum a fost cazul Argeşanu, Mihail, Ilassievici, Dombrovschi… Fiecare îşi aveau tarele lor. De exemplu: generalul Gh. Argeşanu, ca fost prim ministru după asasinarea de către legionari a şefului guvernului, Armand Călinescu, drept represalii, executase pe acelaşi loc, 10 legionari, pe care-i lăsase în stradă 24 de ore. Ilassievici, mareşalul Palatului, dovedise o lipsă totală de personalitate; Dombrovschi, om de casă al Lupeascăi, căpătase gradul de general prin favoruri regale. Înaintarea lui la gradul de general constituise cea mai gravă sfidare adusă corpului generalilor şi prin ei, armatei şi ţării.

Venea la rând generalul Ilassievici. Figură impunătoare prin fizicul său: înalt, grav, ţinută falnică, enigmatic, mare taciturn. În cavalerie şi armată era o personalitate. Călăreţ renumit în tinereţe, absolvent al

Şcolii de Război, deţinuse mulţi ani la rând comanda Regimentului de Gardă Călare, căruia îi patronase cu reprezentativul său ruina, păducheria şi şobolanii. La venirea regelui Carol al II-lea este numit şef al Casei Militare şi mareşal al Palatului.

Porecla pe care o purta de „împăratul" căuta s-o transforme în renume. Îmbătat de prestanţa şi frumuseţea sa fizică pe care le plimba cu toată morga cuvenită în sălile palatului şi la ceremonii, purtându-şi cu măreţie uniformele încărcate de fireturi şi nasturi lucitori care mergeau până acolo cu eleganţa şi bogăţia încât îl eclipsau uneori chiar pe rege, generalul Ilassievici privea la lume pe sub orizontalitatea razei sale vizuale ţintită la picioarele tronului.

Dacă în ce privea cariera sa militară nu putea fi pusă în discuţie, culpa sa venea din atitudinea morală avută la Palat. Dovedind lipsă de demnitate, se pusese cu totul în slujba celor mai meschine şi ignobile interese domestice ale regelui şi ale camarilei, de la care primea ordine pe care se grăbea să le aducă la îndeplinire cu tot zelul. Mersese atât de departe încât comisese nesocotinţa să invite la o cină pe generalul Antonescu împreună cu soţia – pe câtă vreme acesta era şeful Marelui Stat Major – cu scopul de a-l apropia de Elena Lupescu, care era invitata principală. Când generalul Antonescu soseşte şi află cine

mai sunt invitaţii, părăseşte casa ostentativ. Nu-i va ierta aceasta gazdei deşi se pare că generalul Ilassievici fusese bine intenţionat. Dar Antonescu considera haina militară ca pe o uniformă şi nu ca pe o livrea ca generalul Ilassievici.

Or, spre veştejirea, în parte, a vechiului corp ofiţeresc, trebuie mărturisit că aceasta se dovedise a fi fost o meteahnă care atinsese pe mai mulţi ofiţeri mari în grad şi care împărţise corpul ofiţeresc în: ofiţeri care purtau „uniforme” şi cei care purtau „livrele”.

Erau destul de greu de deosebit unii de alţii, deoarece se descopereau numai în anumite momente, mai greu de sesizat. În general, se poate spune că „uniforma”, încovoia coloana vertebrală a celui ce o purta, aplecându-l cu urechea la plângerile subalternilor şi o cabra în faţa superiorilor cărora le cereau drepturi pentru ei sau cei din subordine, „livreaua” cabra coloana vertebrală a celor ce o purtau în faţa subalternilor, făcându-i inaccesibili, surzi şi nepăsători faţă de păsurile celor mici în grad şi se frângea până la pământ în faţa superiorilor, neştiind cum să le intre în voie, linguşindu-i şi ascunzându-le adevărul.

Din prima categorie de ofiţeri, adică purtători de „uniforme” făcea parte generalul Antonescu, care-şi făcuse un renume din aceasta încă din şcoala de cavalerie. El declarase odată la consiliul de cabinet: *„Eram şef de*

promoţie la Şcoala de Cavalerie, totuşi pentru acte de iniţiativă am fost dat afară din şcoală de două ori... Niciodată nu veţi găsi un ofiţer inferior să se plângă de generalul Antonescu; dar cei mari s-au plâns mereu. Aceasta a fost lupta pe care am dus-o în viaţă şi tot ce am reproşat corpului ofiţeresc a fost că nu a avut curajul să spună unui superior: aceasta nu se poate, aceasta este ilegal: Eu duc lupta aceasta de 40 de ani. Am spus şi regelui Carol: nu ai dreptul să faci asta, pentru că este nelegal!"

Un ofiţer general din categoria a doua a fost şi Paul Teodorescu. Om de casă al regelui Carol al II-lea şi al Elenei Lupescu, fost ataşat militar la Paris, comandant al Şcolii Superioare de Război, secretar general al Apărării Naţionale, ministrul aviaţiei, avea mari pretenţii în ceea ce privea transformarea armatei: „formarea noului tip de om"... Se credea chemat a conduce destinele ţării sub oblăduirea, bun înţeles, a Elenei Lupescu şi a lui Urdăreanu.

Acest comandant, totdeauna posomorât ca un „Zeus tonans", privea la subalterni din înălţimea staturii sale cu ochii pe jumătate închişi, parcă nu-i vedea, dând sentinţe ce nu admiteau vreo replică. Înalt de statură, purtându-şi capul pătrat cu fruntea îngustă şi tăiată de-a latul de o crestătură adâncă ce-i da aerul unui profund gânditor,

călcând rar, vorbind tărăgănat şi dulceag moldoveneşte. Plutea în mijlocul celor pe care-i comanda, arătându-le prin toată fiinţa lui marele hatâr ce le făcea coborându-se până la ei. Pe acelaşi om puteai să-l vezi, dacă făcea o întoarcere împrejur şi s-ar fi aflat înaintea unui superior al său, numai zâmbet, voie bună, numai amabilităţi, plin de curtoazie umilă, devenind de nerecunoscut. El, întrebat de generalul Antonescu dacă regele Carol al II-lea trebuie să abdice sau nu, a răspuns că „nu e de părere” şi mai departe a îndemnat pe rege să nu abdice, oferindu-se să-l aresteze pe generalul Antonescu.

Dar asupra generalului Paul Teodorescu mai plana şi culpa gravă că în timpul celor doi ani, 1938 – 1940, cât deţinuse portofoliul Ministerului Aviaţiei, nu se îngrijise de dotarea aviaţiei cu material corespunzător.

Adus de rege în fruntea acelui departament trebuia să acopere anume maşinaţii făcute cu fondurile aviaţiei pe care predecesorul sau Radu Irimescu refuzase a le face, în scandalul care izbucnise la I.A.R în legătură cu trucarea probelor la banc pentru recepţia motoarelor din seria „K”, adăugându-i-se piese, pe ascuns, care micşorau consumul de ulei.

Această fraudă descoperită de generalul Negrescu, a fost adusă la cunoştinţa ministrului Irimescu, care a dispus arestarea inginerului Carp şi darea lui în judecată.

Procesul a fost lărgit, fiind găsiţi şi alţi vinovaţi. Imediat ministrul Irimescu a fost scos şi înlocuit cu generalul Paul Teodorescu (fost şef de stat major al prinţului Carol, pe când acesta era inspector al Aeronauticii, în anii 1924-1925). Lui îi revenea rolul să circumscrie procesul numai la ing. Carp care, judecat, a fost pedepsit cu închisoare.

Mai înainte de a se fi judecat procesul, generalul Negrescu a fost trimis în delegaţie în străinătate. Când a revenit, procesul fusese judecat, iar cele constatate de el în ţările unde călătorise nu au format obiectul vreunei atenţii din partea ministrului. În cartea sa: „Amintirile unui vechi aviator”, autorul arată: „Impresia ce mi-a făcut ministrul aerului, generalul Paul Teodorescu, era că tot ceea ce-i spusesem eu nu-l interesa, iar vizita făcută de mine în cele trei ţări nu fusese decât o plimbare de agrement… Procesul Carp se judecase între timp”. Iar, mai departe: „La începutul anului 1939, aviaţia română se găsea într-o situaţie grea: niciun avion de recunoaştere I.A.R. 37 sau de observaţie nu era gata de a intra în acţiune; niciun avion de vânătoare P.Z.L. 24 nu era în stare de funcţiune din cauza motoarelor; avioanele P.Z.L. tip 11 F erau în serviciu, dar cu restricţii de a nu fi puse în plin; avioanele de bombardament din Italia nu sosiseră încă; motoarele K. 11 erau spaima piloţilor; numai cele 10 bombardiere din Franţa erau complete, dar cu

performanţe readuse… La 4 iulie 1939 generalul Paul Teodorescu e înlocuit, după doi ani de ministeriat, lăsând aviaţia ţării în prag de război în stare precară, nefăcând nimic spre a o remedia şi contracarând măsurile de îndreptare a situaţiei”.

Conducătorul a avut totuşi îngăduinţa faţă de acesta să-i accepte demisia mai înainte de apariţia decretului.

Urmau alţii la rând: generalii Mihail şi Aldea… Iată doi pe care nu-i cunoşteam decât din auzite, dar de al căror nume va rămâne legată ideea de intrigă, complot şi răzbunare.

Generalul Mihail – fost ministru al apărării naţionale în ultimul guvern a lui Carol al II-lea –, figură ştearsă şi ascunsă, îşi făcuse reputaţia de om închis, pornit spre răutate. Un fel de eminenţă cenuşie, se complăcea să conducă din umbra perdelelor cabinetului, reducând pe cât posibil contactul cu inferiorii. Om al camarilei, era prin definiţie adversar al generalului Antonescu, făcând parte din echipa de militari prin care Carol al II-lea înţelegea să-l torpileze pe general, al cărui prestigiu imens creştea tot mai mult. Generalul Mihail, găsindu-se în fruntea Departamentului de Război la cedarea Basarabiei şi Bucovinei, devenise un mare responsabil şi a trebuit să tragă consecinţele, primindu-i-se demisia. În felul acesta generalul Mihail intră în umbră, mediu atât de prielnic

uneltirii.

Dacă măsura aplicată acestor doi generali, Mihail şi Aldea a fost umbrită cumva şi de un gând de răzbunare, e greu de afirmat, dar că aceste două nume se leagă între ele pentru totdeauna printr-un gând de răzbunare, istoria va sta mărturie.

E momentul a înfăţişa o scenă ce se va petrece cu patru ani mai târziu. Mareşalul Antonescu, pe banca acuzării, are cuvântul:

„Mi s-a spus că am fost dictator. Dar este ştiut că dictatorii şi-au suprimat adversarii lor. Întreb: eu pe cine am suprimat? Nu au fost ei lăsaţi liberi să uneltească în toată voia?”

De gândul şi de fiinţa morală ale mareşalului era cu totul străină ideea răzbunării, nemaivorbind de aceea a crimei din răzbunare. Fiinţa sa, dominată de morala creştină, având iertarea ca pârghie de liniştire sufletească, a ştiut să ierte chiar şi pe aceia care nu l-au iertat.

Întrebarea ce şi-ar putea-o pune cititorul care, ajuns până aici cu lectura, ar admite că a început să-l cunoască pe erou: dacă acesta printr-un dar de clarviziune extraordinar ar fi intuit la ce intrigi se vor deda aceşti generali, Mihail şi Aldea, periclitând şi ţara şi viaţa lui, i-ar fi suprimat aşa după cum făcuseră Stalin, Hitler şi Mussolini, cu adversarii lor? Sigur că răspunsul ar fi: nu.

El ar fi lăsat ca providenţa să-i călăuzească paşii. Încrezător în steaua lui şi convins că nicio uneltire, oricât de mârşavă ar fi fost, nu l-ar fi putut clinti de pe linia marelui său destin… Şi în felul acesta, generalii Aldea şi mai puţin Mihail, intră în istorie ferecaţi de lanţurile grele ale uneltirii şi stigmatizaţi ca uzurpatori.

Ca incapabil, figura pe listă şi generalul de divizie Gheorghe Argeşanu şi urma a fi scos din armată. Dar acest general era prea bine cunoscut în armată, iar în luna de guvernare din septembrie 1939 devenise cunoscut şi de ţară, pentru a putea fi socotit incapabil.

Ofiţer de cavalerie, şef de promoţie, cu un an mai vârstnic ca generalul Antonescu, având cariera forjată la focul unei inteligenţe vii, cu temperament aprig, de ambiţios nemăsurat, nu făcuse altceva decât o competiţie: să eclipseze, să dărâme prestigiul generalului Antonescu. Faptul curios era însă că lupta o ducea singur, fără adversar, deoarece cel vizat nici nu-l lua în seamă pentru a-i trece prin minte să se măsoare cu el. Dar generalul Argeşanu urmărea asta întotdeauna şi cu multă înverşunare.

L-am cunoscut foarte bine când, în calitate de locotenent instructor la Şcoala Specială de Cavalerie din Sibiu, l-am avut comandant al şcolilor de cavalerie, cu gradul de general de brigadă.

Proaspăt înaintat la gradul de general, în urma examenului dat o dată cu promoţia generalului Ion Antonescu (deşi înaintea acestuia cu un an), generalul Argeşanu îşi purta uniforma cu o semeţie de muşchetar. Şi-ntr-adevăr, chipeş, de un aspect tineresc la cei cincizeci de ani ai săi, de talie potrivită, cu o siluetă de sublocotenent, avea trupul bine legat, cu pieptul bombat ca al unui halterofil, pe picioarele viguroase care, cu paşi sprinteni, în călcătura cadenţată, făceau să zornăie pintenii „cocoşei”, fixaţi la tocul cizmei ca-n alte vremuri. Pe o figură rotundă, rumenă şi jovială, doi ochi de o sclipire incandescentă sfredeleau până-n măruntaie pe interlocutor. Mustăţile, încă negre, purtate cu vârfurile-n sus *à la kaiser Wilhelm II*, întregeau portretul acestui general, care, prin aspectul său, ieşea cu totul din linia modernă şi franţuzească a corpului generalilor români din acea vreme, păstrându-şi înadins aspectul rigidităţii ţinutei din vremea regelui Carol I.

Fusese poreclit „Ghiţă soldatu’”, poreclă pe care a ştiut să o transforme în titlu de mândrie. Da, era soldat şi aceasta o transpira prin toţi porii!

Pe când era doar colonel, comandase Regimentul 2 Călăraşi cu garnizoana la Caracal, unde îşi avea şi moşia. Oricine l-ar fi vizitat, îl găsea în biroul său, instalat simplu, ostăşeşte, având stindardul regimentului în spatele său, iar

pe birou casca şi revolverul de campanie. La privirile întrebătoare ale vizitatorilor săi faţă de etalarea acelor obiecte războinice, „Ghiţă soldatu'" dădea lămuriri: „Un soldat trebuie să fie în orice moment gata pentru a porni la război!" De notat că aceste scene se petreceau prin anii 1925 – 26, în plină epocă pacifistă!

În afara acestei laturi oarecum groteşti a acestui comandant, în rest nu se pot spune decât lucruri bune despre el: şef de promoţie, cu o comportare în război emerită, comandant destoinic, şef omenos cu toată firea lui impulsivă; foarte bine pregătit şi la curent cu problemele militare, fost ataşat militar în Japonia, îşi avea regimentul foarte bine instruit. La examenul de general dă o soluţie la tema de tactică generală mai aproape de aceea oficială. În schimb, generalul Antonescu dă o soluţie originală care creează discuţii. Faptul acesta îl face pe Argeşanu să se laude peste tot că „l-a tăiat pe Antonescu", oful lui de toată viaţa!

Generalul Argeşanu, ca prim-ministru, săvârşise un act ilegal luându-şi asupra sa răspunderea unui asasinat în masă fără judecată. El purta povara acestei răspunderi de mai bine de un an şi sub niciun motiv el nu mai putea rămâne în cadrele active ale armatei, sub un guvern legionar. Aşadar el a fost scos din armată nu pentru incapacitate profesională, ci morală. După convingerile

conducătorului, generalul Argeşanu executase orbeşte ordinul regelui, dând dovadă de lipsă de personalitate dacă nu şi de convingere. Acest act, nici el nu se putea încadra în calificativul unui act de răzbunare, deoarece era numai aplicarea unei măsuri impuse de caz şi care va atrage şi alte măsuri penale.

Rămâne cazul generalului Florea Ţenescu!

Dacă numele ofiţerilor înşiraţi până acum pe lista epuraţilor nu a surprins sau indignat opinia publică prea mult, în schimb surprinderea sau mai bine zis „şocul”, îl produce numele generalului Florea Ţenescu, şeful Marelui Stat Major! Fiu de ţăran, eminent şcolar, eminent ofiţer – şef de promoţie în artilerie –, cu o carieră strălucită: comandant valoros, de o vastă cultură, scriitor militar, mare doctrinar al armatei; pe deasupra, unul dintre cei mai democraţi ofiţeri, constituia o mare nădejde a ţării. La fizicul său puternic, la talia sa înaltă, se adăuga un chip blajin, cu trăsăturile bine pronunţate ale omului de caracter, cu un obraz plin de sănătate, deasupra căruia, sub o frunte lată, străluceau luminos, privirile adânci şi pătrunzătoare ale ochilor săi blânzi.

Coleg de promoţie de ofiţeri cu conducătorul, acesta din urmă era cel mai în măsură să cunoască şi să aprecieze calităţile sale. Este sigur că printre cei care s-au bucurat sincer de venirea în fruntea ţării a camaradului său a fost

şeful Marelui Stat Major… dar ce mare, neaşteptată şi distrugătoare i-a fost surprinderea descoperindu-şi numele în capul listei celor daţi afară din oştire ca incapabili!?

Buimăcit de năprasnica lovitură, căutând să se lămurească, aşteptând lămuriri, după câteva zile trimite o scrisoare personală vechiului său prieten şi camarad, azi deţinătorul destinului său. Această scrisoare, de un scurt şi vibrant conţinut, scrisă cu acele litere rotunde, egale, estetice, oglinda unui spirit perfect cumpănit avusesem şi eu prilejul să o citesc, împreună cu răspunsul trimis de Conducător. Acesta îi răspundea în acest fel:

„Iubite Florea, îţi închipui că uşor mi-a fost să lovesc în primul rând în tine, de care mă leagă atâtea amintiri şi ale cărei merite sunt poate singurul şi cel mai indicat a le preţui!?

Nu, mi-a fost foarte greu, nespus de greu! Te-am lovit şi m-am lovit şi eu totodată. Durerea ce ai simţit-o, am simţit-o şi eu alături de tine… Dar să fim bine înţeleşi. Eu nu am lovit în prietenul meu Florea şi, mai mult, nici în eminentul general Ţenescu… Eu am luat măsura aceasta împotriva şefului Marelui Stat Major al armatei care a semnat actul de cedare fără luptă a Basarabiei şi Bucovinei şi Ardealului de Nord, datorită cărei măsuri s-au petrecut dezastrele pe care le ştiam cu toţii.

Fratele meu dacă ar fi fost în locul tău, la fel aş fi procedat.

Cu infinitul regret că Armata şi Ţara pierde pe unul dintre cei mai valoroşi generali ai săi, nu pot schimba nimic din hotărârea luată, hotărâre pe care mi-au dictat-o conştiinţa şi graniţele prăbuşite.

Cu aceleaşi sentimente prieteneşti,

Gl. ANTONESCU

Îl cunoşteam personal pe generalul Ţenescu şi lucrasem un timp sub comanda lui la Marele Stat Major, aşa că eram în măsură să apreciez pierderea pentru armată prin plecarea lui Florea Ţenescu, dar după ce luasem cunoştinţă de Memoriul pregătit pentru rege prin care dezvăluia dificultăţile întâmpinate la reorganizarea armatei în calitate de şef al Marelui Stat Major, aveam destule temeiuri de a nu mai fi atât de surprins de drastica măsură aplicată. În acel „Memoriu" exista un alineat prin care generalul Antonescu stabilise răspunsurile pentru starea armatei şi scria:

„... De la generalul Măldărescu (primul ministru al Armatei după 1918) până la generalul Samsonovici, de la generalul Uică, până la generalul Paul Angelescu. De la acesta până la Argeşanu, toţi miniştri de război sunt vinovaţi"... „Toţi şefii Marelui Stat Major de la război şi

până acum, în cap cu mine, trebuie daţi în judecată…” Ce se mai poate adăuga în faţa acestei consecinţe? Nu făcea alta decât să aplice programul ce-şi impusese ca necesar în 1934. Generalul Florea Ţenescu căzuse victima unui principiu, victima unei fatalităţi! Acest act rămâne cel mai pilduitor şi cel mai dramatic din istoria cedării provinciilor româneşti fără luptă, din istoria armatei şi din cariera unui şef al Marelui Stat Major român!

Florea Ţenescu rămânea să poarte blamul pierderii acestor provincii… El nu a avut tăria morală necesară pentru a suporta greaua lovitură şi muri după scurt timp de o criză cardiacă, deplâns de toată ofiţerimea românească.

Soarta lui a impresionat profund opinia publică. Corpul ofiţeresc era adânc afectat. Mulţi nu puteau înţelege mobilul unei aşa de distrugătoare măsuri, alţii nu voiau a o înţelege… Dar evenimentele se succed atât de repede, numărul victimelor creşte atât de vertiginos, victime cu adevărat nevinovate, încât sufletele nu mai pot cuprinde atâta durere şi încep să uite… Şi în felul acesta şi generalul Florea Ţenescu încet, încet, a fost dat uitării, urmând să se aşeze la dreapta umbrelor marilor învinşi, ca o împlinire a unui destin!

O dată efectuată această operaţie, care s-a oprit la cele mai compromise vârfuri ale armatei, ziarele publicară

pe prima pagină ideile-program pe care generalul le va urmări ca pe un îndreptar în vederea însănătoşirii armatei.

Afişând tarele se afişa şi acţiunea care trebuia să înceapă pentru înlăturarea lipsurilor armatei.

Publicaţia se intitula: „Prefaţă la Planul general de reorganizare a armatei”.

„… Armata este aşa cum se ştie, din cauza:

— Haosului pe care l-a produs legislaţia numeroasă, improvizată şi nearmonizată, rău studiată şi rău aplicată.

— Hidrocefaliei: prea mulţi generali – puţini ofiţeri inferiori;

— Birocraţiei, care s-a dezvoltat şi continuă să se dezvolte în detrimentul corpului principal al oştirii;

— Servituţilor, care au supt toată seva armatei, pe care se sprijină apărarea naţională şi care primeşte astăzi deşeurile naţiunii;

— Bugetului rău studiat şi rău aplicat;

— Lipsei unui plan precis de ansamblu pentru pregătirea statului, pentru apărarea lui;

— Lipsei unui plan propriu de organizare, dotare, încadrare şi pregătire de război, adaptat condiţiilor generale, nevoilor şi posibilităţilor noastre;

— Lipsei continuităţii în toate ramurile de activitate ce privesc apărarea statului…”

De notat că generalul Antonescu, revenind la

conducerea oştirii în 1938 ca Ministru al Apărării Naţionale, atacase deja punctele principale ale acestui program, dar scurta sa şedere – câteva luni – făcu să nu aibă niciun efect, lucrurile rămânând în aceeaşi stare, până în 1940. Acum, rând pe rând, aceste puncte sunt atacate, formal. Păstrând Departamentul Armatei pentru sine, îl ia ca secretar general pe generalul Ilie Şteflea, capabil, cinstit şi extrem de muncitor.

Instruirea armatei începe intens prin centrele de instrucţie dotate cu instructori germani şi material modern. Dotarea începe a se completa cu armament german. Echipamentul, hrana trupei, cazarea sunt îmbunătăţite substanţial şi constituie preocuparea principală a conducerii.

În ce priveşte pe ofiţeri, în primul rând li se şterg toate datoriile ce le aveau la Casa Oştirii. Cerând să verifice conturile acestui aşezământ creat din soldele ofiţerilor pentru a-i ajuta la nevoie, generalul constată sume enorme excedentare, rezultate din dobânzile luate la împrumuturile ofiţerilor. Apreciind că principiul moral pe care trebuia să rămână statuată această instituţie se alterase, ea devenind o exploatare a ofiţerilor în beneficiul nimănui, a hotărât ştergerea tuturor datoriilor ofiţerilor la acea dată şi acoperirea acestor sume din excedentul amintit. În felul acesta, s-a produs o mare degrevare a

soldelor, deoarece 80% din ofiţeri aveau contractate datorii, reţinându-li-se lunar 1/8 din soldă. Ei au mai primit gratuit metraje pentru uniformă de campanie; dreptul la pensie s-a legiferat astfel ca ea să nu mai fie legată de variaţiile soldei, şi să rămână la un raport fix.

Ca urmare a acestor măsuri, luate sub imperiul competenţei şi bunelor intenţii, roadele nu întârzie să se arate. Moralul corpului ofiţeresc se reface. Armata începe să-şi formeze un nou climat, având suport moral oferit de şeful statului.

MOTO: *„... Prin Coroană: Simbol al Ţării; Prin Nume: Simbol al reunirii tuturor ţinuturilor locuite de români şi, Prin Dinastie: puncte de legătură cu timpurile voievodale şi domniile glorioase ale regilor Carol I şi Ferdinand...”*

General Antonescu

MONARHIA – PRESTIGIUL COROANEI

Dar, pentru că nu se poate vorbi despre armată fără a ne gândi la rege, care au fost raporturile pe care a înţeles să le statueze Conducătorul între Coroană şi ţară, Coroană şi Armată şi Coroană şi Conducător?

Prin decretul din 5 septembrie 1940, prin care Carol al II-lea dădea depline puteri generalului Antonescu, se specificau prerogativele regale:

Regele e capul oştirii; bate monedă, conferă decoraţii; are dreptul de graţiere, amnistie şi reduceri de pedepse; primeşte şi acreditează pe ambasadori; încheie tratate. Modificarea legilor, numirile de miniştri se fac prin decrete contrasemnate de primul ministru.

Pe baza acestor principii a înţeles conducătorul să determine raporturile arătate mai sus.

Regele Mihai, la data luării conducerii Statului de către generalul Antonescu, era un tânăr de 19 ani: înalt, bine legat; cu părul castaniu deschis, tenul alb, de o pronunţată asemănare la chip cu tatăl său. Îşi mişca puţin greoi talia lui subţire, pe nişte picioare prea lungi şi prea groase pentru bustul său. Fire liniştită şi ascunsă, se exprima greoi, cu o voce bolovănoasă şi cu un accent străin. Simpatic ca înfăţişare, fire rezervată şi în aparenţă rece, era dintre aceia care ţineau la distanţă fără să poată

impune. Sub sprâncenele mereu încruntate, deasupra ochilor albaştri, ghiceai rezerve de gânduri cu ezitări datorate mai mult timidităţii şi neîncrederii în sine decât unei naturi meditative. Copilăria şi adolescenţa şi le împărţise între prezenţa când a mamei, când a tatălui său. De la vârsta de 4 ani şi până la 10 ani, vârsta cea mai plăpândă, avusese pe mama sa lângă el, tatăl, îndepărtându-se de familie şi părăsind ţara prin actul de renunţare la coroană din 1926, când a plecat cu Elena Lupescu.

Aceşti primi ani ai copilăriei au cunoscut confortul sufletesc şi căldura pe care i le-au oferit apropierea şi dragostea caldă a principesei Elena… dar este cu putinţă ca sufletul său fraged să fi fost influenţat de moralul mamei, moralul unei femei – fie chiar principesă – părăsită de soţ, pentru altă femeie? Oricât a căutat atât bunica lui, regina Maria, cât şi mama sa, de a însenina atmosfera căminului din care tatăl plecase, moralul acestei femei fusese prea mult atins şi orgoliul feminin prea alterat, pentru a nu se fi reflectat în climatul domestic. Oricât numele lui Carol nu ar fi fost rostit în Palat, gândul copilului era cu neputinţă să nu fi evadat spre imaginea abia conturată în amintirea lui din nevoia pe care o simt totdeauna băieţii de a se şti ai unui părinte despre care auzise fără îndoială, şoptindu-se, sau cu glas tare atâtea

lucruri bune sau rele.

Prin solidaritatea de neînlăturat dintre sexe, un fiu e totdeauna înclinat să nu ia drept bune lucrurile defavorabile ce le aude despre tatăl său. Printr-un spirit de opoziţie sau de cruţare, continuă să se legene în iluzii, spunându-şi în cel mai intim ungher el sufletului că „tatăl său nu putuse să fie aşa cum era descris”… Această atitudine e cu atât mai pronunţată, cu cât firea copilului e mai receptivă sau mai refractară. Ca atare, nu era deloc cu neputinţă ca la urechile micului prinţ să nu fi ajuns şi cuvinte de laudă şi de merit la adresa tatălui său. Şi cum în inima lui, la acea vârstă, e loc destul pentru iubire ca şi pentru trădare, gândul şi afecţiunea de nemărturisit, călătoreau pesemne, de multă vreme pe urmele înstrăinatului… De aici până la refularea, timiditatea şi răbufnirile surprinzătoare ce au pus amprenta asupra spiritului tânărului prinţ, nu era decât un pas.

Faptele au toată şansa să se fi desfăşurat pe acest drum, deoarece când, în iunie 1930, Carol al II-lea se întoarce în ţară, copilul se consolează uimitor de repede de despărţirea sa de mamă, înlocuind-o aproape imediat cu tatăl, căruia îi arată permanenţa unei afecţiuni care se părea că nu suferise nicio scădere în anii separării.

Regele Carol al II-lea îşi regăseşte fiul şi în el descoperă un copil plin de afecţiune şi respect. Se dovedea

că Mihai nu-şi însuşise simţămintele pe care mama le purta tatălui său şi că el rămăsese neutru în mijlocul acelei drame familiale.

Iarăşi este cu putinţă ca despărţirea de mamă să nu fi lăsat un gol prea mare în sufletul tânărului aflat în pragul adolescenţei. Fără a fi numit un ingrat, dar sufletul însetat de nevoia de a se simţi sub protecţia unui tată puternic, căruia îi dusese dorul pe furiş, se împărtăşeşte din plin din această iubire care neutralizează uşor tristeţea separării de mamă.

Carol al II-lea şi el, la rândul său, dusese dorul copilului. Îl regăseşte şi-i dă toată căldura dragostei părinteşti. Ştie să-l răsfeţe, să-i gradeze plăcerile şi satisfacţiile: să se ocupe îndeaproape de educaţia şi cultura sa. Ştie să-i folosească timpul în mod inteligent, astfel ca să-i trezească mult interes, el să se simtă cineva, să aibă anturajul său, activitatea sa, să-şi vadă rodul muncii sale, culegând satisfacţii proprii pentru a-i da motiv să fie fericit.

Curând, dacă mama nu e uitată, e mult îndepărtată din gândurile copilului.

Ca primă măsură luată de către rege în ce priveşte viaţa tânărului prinţ, a fost aceea de a se înfiinţa „Şcoala Voievodului Mihai”.

Spre deosebire de modul în care tatăl său, regele

Ferdinand, şi copiii săi primiseră educaţie, adică pregătirea „în particular”, Carol al II-lea înţelege ca fiul său să urmeze o şcoală cât mai aproape de cea reală, fără însă a-l trimite să urmeze cursurile în afara palatului. Îi organizează şcoala chiar în incinta palatului. Din fiecare colţ al ţării sunt aleşi doi elevi dintre cei mai buni spre a-i fi colegi. Aripa palatului dinspre biserica Cretzulescu, a adăpostit această clasă.

În ce privea conducerea şcolii, regele a hotărât să aleagă dintre ofiţeri pe cei mai cu renume din punct de vedere al caracterului, educaţiei, culturii, ţinutei şi darului pedagogie.

Prima alegere a fost făcută în persoana maiorului de cavalerie Dumitru Dămăceanu. Pe maiorul Dămăceanu, regele îl cunoscuse cu prilejul unui „Pom de Crăciun”, la Regimentul de Gardă Călare, unde ofiţerul se afla proaspăt întors din Italia, după terminarea Şcolii Superioare de Război din Torino. Ofiţerul a fost prezentat regelui de către colonelul Dombrovschi, care era pe atunci comandantul acestui regiment. Referinţele ce le primi regele asupra ofiţerului erau excelente: şef de promoţie, instructor la Şcoala de ofiţeri de cavalerie, unde comandase pluton şi escadron de elevi, cu rezultate remarcabile din punct de vedere pedagogic: brevetat de stat major. La acea serbare, regele Carol al II-lea s-a

întreţinut cu maiorul Dămăceanu timp de patru ore în cazinoul ofiţerilor din acel regiment. Impresia lăsată de maiorul D. Dămăceanu asupra regelui a fost de aşa natură, încât, la scurt timp, a fost numit director de studii al „Şcolii Voievodului Mihai”.

Totodată Carol al II-lea înţelege să dea pe lângă tânărul Voievod un ofiţer ca meditator şi îndrumător al vieţii şcolăreşti şi al evoluţiei sale sufleteşti. Întocmai după cum un Don Carlos avusese ca îndrumător şi confident pe marchizul de Posa, iar ducele de Reichstadt pe maiorul Fosénak, voievodul Mihai capătă un îndrumător în persoana căpitanului de stat major, profesor la Şcoala de Război şi scriitor militar, din cavalerie, Mircea Tomescu.

Dacă ne referim la maiorul Dumitru Dămăceanu, opinia ofiţerilor era împărţită în ce privea indicarea lui în acel post, cunoscută fiind rigiditatea spiritului său, austeritatea şi răutatea caracterului, care precumpăneau celelalte calităţi profesionale indiscutabile. În schimb numirea căpitanului Mircea Tomescu, a produs o mare satisfacţie majorităţii ofiţerilor. Cei ce-l cunoşteau, mai mari, egali sau mai mici în grad, îl admirau, îi acordau credit nemărginit şi-l simpatizau. El era socotit în acea vreme şef al generaţiei tinere de ofiţeri, o mare speranţă a armatei.

Printre cei care l-au apreciat cel mai mult, mai ales

că îl avusese elev la Şcoala Superioară de Război – era generalul Antonescu, care îi acorda pe lângă încredere, apreciere şi prietenie, ceea ce era cu totul neobişnuit. Nu a fost greu atunci când regele şi-a exprimat dorinţa să aibă un ofiţer îndrumător al voievodului, ca din mai multe părţi să vină propunerea căpitanului Mircea Tomescu.

Prin faptul că eu fusesem plutonier major al escadronului de ofiţeri de cavalerie, comandat de maiorul Dămăceanu, pe când era căpitan, şi fiind în relaţii apropiate cu Mircea Tomescu, avusesem dese prilejuri să-i vizitez şi să mă întreţin cu ei pe timpul cât deţinuseră aceste funcţiuni.

De la căpitanul Mircea Tomescu aflasem multe amănunte asupra funcţionării şcolii, atribuţiunilor sale şi însuşirilor princiarului său elev, care se dovedea şcolar serios, cu aplicaţii la studii, zelos în rezolvarea problemelor şi modest în pretenţii. Faptul că un alt coleg al său da dovadă de însuşiri intelectuale mai strălucite nu-l inhiba şi primise sugestia pedagogului său de a căuta să compenseze aceasta prin desăvârşirea însuşirilor morale…

În această microlume, voievodul Mihai se dezvolta ca o plantă care şi-a găsit mediul prielnic. Flatat de o „curte” pe care regele i-o alcătuise numai pentru sine, încântat de titlul cu care tatăl îl împodobise, acela de Marele Voievod de Alba Iulia, după ce mai întâi îl deposedase de coroană,

transportat din ce în ce de euforia adolescenţei care îl antrena la o desfăşurare de forţe fizice tumultoasă, adolescentul aproape uitase pe mama care-şi găsise refugiul la Florenţa. El se complăcea în atenţiile pline de afecţiune ale regelui, căruia îi iertase de mult legătura cu Elena Lupescu şi împotriva căreia nu se dovedea cu nimic potrivnic.

O femeie frumoasă când robeşte tatăl îl câştigă uşor pe fiu! Şi dovadă că a fost aşa ne-o face o destăinuire a fostului său ofiţer de ordonanţă.

Era de un Paşte, în 1935, sau 1936. Voievodul, potrivit înţelegerii dintre foştii soţi, avea voie să meargă la Florenţa să-şi viziteze mama. Regele avuse însă dibăcia să-şi tenteze fiul oferindu-i o excursie la Istanbul în compania unei frumoase adolescente, fiica unui adjutant, pe care de curând o prezentase voievodului. Cum această domnişoară era prima fată cu care venea mai în apropiere şi care pe cât era de frumoasă era şi de inteligentă, Mihai se îndrăgosti cum se poate îndrăgosti un adolescent la prima pasiune.

Era deci de aşteptat ca el să renunţe destul de uşor la vizita mamei în schimbul perspectivei acestui frumos voiaj. Mai înainte însă de a se hotărî definitiv, avu grijă să sondeze discret pe ofiţerul său de ordonanţă, Mircea Tomescu, spunându-i că de acest Paşte nu se mai duce la

Florenţa, ci în excursie la Istanbul… Ofiţerul l-a ascultat părând că-l aprobă, după care, printr-o discuţie ca între confidenţi, l-a pus în faţa efectului purtării sale. Ce va spune regina – întrebă ofiţerul –, care se pregăteşte de atâta timp să-l primească, când va auzi că a sacrificat-o atât de uşor pentru o excursie în compania unei tinere fete? Ce va gândi regele văzând cât de puţin preţ pune pe sentimentele unui părinte care, dacă azi privesc pe regină, mâine îl pot privi, pe el, regele? Şi oare o domnişoară, oricât de frumoasă ar fi, merită atât de mult să-i fie sacrificată dragostea de mamă? Mâine, desigur, această domnişoară va dispărea ca un fum din viaţa Voievodului, dar mama va rămâne… şi ivindu-se o altă domnişoară, să se aducă acelaşi sacrificiu?… Voievodul ascultase încruntat şi plecase fără a spune niciun cuvânt. În dimineaţa ce a urmat, vine voios la ofiţerul de ordonanţă şi-i declară:

„Ştii, m-am hotărât! Plec la Florenţa!”

Voievodul s-a născut aproape odată cu mişcarea legionară. Copilăria, adolescenţa şi primii ani ai tinereţii i-au fost atinşi de acest curent, care era acela al tinerimii române. La început, această atingere se face chiar sub oblăduirea regelui, mai târziu pe furiş, în taină mare, împreună cu colegii din şcoala lui. Între paginile unei cărţi s-a descoperit fotografia lui Corneliu Zelea Codreanu.

Căpitanul Mircea Tomescu, pe atunci nesimpatizant

al mişcării, din marea neîncredere ce o avea în Codreanu, cu care fusese coleg la Liceul Militar Mănăstirea Dealul, – nu încuraja această simpatie a voievodului pentru legionari, dar nici nu ducea o acţiune de discreditare. Lăsa lucrurile să meargă de la sine, găsind că era natural ca spiritul unui viitor rege să fie brăzdat de filoanele care străbat viaţa ideologică şi spirituală a ţinutului pe care va fi chemat să-l conducă.

Pare totuşi că, după dispariţia lui Corneliu Zelea Codreanu, atitudinea ofiţerului de ordonanţă al Voievodului faţă de legionari să se fi schimbat, ceea ce putea să însemne cât şi elevul său devenise mai sârguitor în a-şi dezvolta atracţiile către legionarism.

Ceea ce era sigur că pe cât de detestat ajunsese să fie Carol al II-lea de către legionari, pe atât de simpatizat era Mihai. De această înclinaţie a mişcării faţă de tânărul prinţ maiorul Tomescu nu rămăsese străin. Dacă se ţinea seama că el era cunoscut şi foarte apreciat de generalul Antonescu care, la rândul său, era simpatizant pe atunci al mişcării legionare, se poate întrezări cadrul de perspectivă în care, la 6 septembrie 1940, conducătorul statului şi şeful guvernului naţional-legionar lua contact cu noul rege Mihai I.

Toate bunele auspicii ar fi trebuit să străjuiască stabilirea şi consolidarea noilor raporturi dintre rege şi

Conducător… şi aşa a fost un timp.

Astfel, la prima audienţă acordată de noul suveran Conducătorului, acesta i se adresează astfel:

„Sire, acum, după ce aţi depus jurământul, aţi păşit într-o viaţă nouă… două scopuri voi urmări în zilele ce mi-au mai rămas să trăiesc:

— Întâi, ridicarea morală a acestui popor şi unirea tuturor românilor în jurul ideii de cinste, muncă şi dreptate.

— În al doilea rând, repunerea ţarii în drepturile ei legice… Cer să se înconjoare tronul cu respect, iar trecutul cu tăcere condamnatoare şi loială”.

În ordinul de zi către armata, de la aceeaşi dală. Scrie:

„… Marele Voievod de Alba Iuliu s-a suit pe tronul regilor României.

În aceste vremuri de zbucium şi frământări, inimile noastre se liniştesc unite în nădejdea pe care nu Neam întreg o pune în noua domnie…

Dumnezeul strămoşilor noştri şi ai domnitorilor bravi ai acestui neam, să-i ajute ca domnia să-i fie plină de fapte vrednice, de biruinţă şi de glorie şi întotdeauna să-l înconjoare iubirea şi încrederea supuşilor săi. Trăiască Regele Mihai I”.

Pentru că prestigiul coroanei sub Carol al II-lea

fusese grav compromis datorită „camarilei”, era firesc ca generalul Antonescu să urmărească, odată cu înlăturarea lui Carol şi pe aceea a înlăturării curtenilor săi. De aceea, o totală primenire a avut loc la palat, chiar din prima săptămână a sosirii sale. Toţi ofiţerii aghiotanţi au fost înlocuiţi. Şcoala Voievodului, încetând a mai exista, locotenent-colonelul Dumitru Dămăceanu este mutat la Marele Stat Major, fapt divers, dar care-şi va avea repercusiunea sa. E momentul de precizat, acum, pentru că acest nume va fi proiectat în istorie strâns legat de evenimentul care pune capăt guvernării generalului, că acest ofiţer, care gustase din ameţelile măririi, socoti această măsură ca vexatorie, cu atât mai mult cu cât îşi făcuse iluzii că generalul Antonescu îi va aplica şi lui tratamentul pe care-l aplicase maiorului Mircea Tomescu… Acest om orgolios care nu ierta jignirile, sau socotitele nedreptăţiri, nu va putea niciodată uita pe acesta. Dovadă că este aşa sunt cele ce au urmat. La scurt timp după plecarea lui de la palat şi intrarea în serviciul de stat major, într-una din zilele lui septembrie 1940, ofiţerii de la Cabinetul militar al conducătorului se trezesc cu el în mijlocul lor. Surpriză generală! Toţi l-au înconjurat cu atenţie. Căutând să afle motivul vizitei.

„E natural, răspunde oarecum în ironie, să vin în calitate de subaltern să iau „legătura cu forul superior”…

De notat că totalitatea ofiţerilor de la cabinet, eram mai tineri ca el şi unii, foştii lui elevi. Situaţie jenantă. Ca fost subaltern al său care îl cunoştea bine şi care se bucurase de o apreciere deosebită (mă numise doar „fiul său sufletesc!), înţelesesem foarte bine că în modul acesta îşi oferea serviciile conducătorului.

Văzând că cele trei vizite care au mai urmat nu au avut nicio consecinţă, nu a mai apărut şi ori de câte ori întâmplarea făcea să fie întâlnit, păstra o atitudine de rezervă oarecum ostilă.

Mutarea lui Dămăceanu de la palat, îl costase cu atât mai mult cu cât maiorul Mircea Tomescu nu numai că a fost menţinut, dar şi avansat la rangul de adjutant regal al regelui Mihai, revenindu-i mai departe supravegherea educaţiei regelui. Între aceşti doi ofiţeri, Dămăceanu şi Tomescu, a fost tot timpul cât a durat şcoala Voievodului o continuă fricţiune ceea ce elucidează şi mai mult starea de spirit în care se găsea lt. colonel Dămăceanu, după mutarea lui de la Palat.

Regele era tânăr. Educaţia lui nu era terminată. Studiile universitare se impuneau. Ele urmau să fie predate de profesori universitari aleşi, după un program analitic pe care eu îl văzusem întocmit de mâna generalului: istoria universală, drept internaţional, sociologie, istoria filosofiei, istoria artelor…

Prin prerogative, regele fiind absolvit de grijile guvernării, predând toată răspunderea conducătorului, avea tot timpul şi liniştea să-şi desăvârşească educaţia şi să se maturizeze, spre a fi cât mai apt de a lua, la un moment dat, frânele guvernării. Deocamdată nu trebuia să se amestece în politica aceasta atât de întortocheată şi plină de riscuri. *„Regele să rămână neîntinat... Toată răspunderea o port eu”*, astfel fusese auzit generalul declarând de nenumărate ori.

Totul se anunţa nespus de favorabil. Înapoierea reginei-mamă în ţara părea să lege şi mai strâns tronul de conducător. Jocul echilibrului fu reluat în spiritul tânărului rege: tatăl plecat fu uitat repede, mama căpătând toată ascendenţa asupra fiului ei.

Legăturile prin scrisori continuară între ex-regele Carol şi Mihai. Este interesant de gândit dacă acum, după ce se petrecuseră acolo evenimente dramatice în viaţa de familie a tânărului rege, el gândea cu compasiune la soarta tatălui său. Dacă-l judeca şi cum îl judeca: dacă-l absolvea sau dacă-l condamna? Comparativ cu atitudinea părtinitoare pe care odinioară copilul o avusese în favoarea tatălui, pe timpul primei separări dintre părinţi şi când culpa ce plana asupra lui Carol era foarte mare, acum, de data aceasta, ce atitudine ar fi avut? Pe câtă vreme atunci amintirea era vagă, acum ea era vie, foarte

puternică, întărită prin emoţiile încercate în zilele dramatice dintre 26 iunie la 6 sept. 1940. Tată, fiu, concubină, acest „brelan de cupă”, fuseseră în acelaşi grav pericol şi în aceeaşi ameninţătoare nesiguranţă. Aceste legături sunt menite a lăsa urme pe viaţă. La ele se mai adaugă amintirea unei iubiri calde, dovedită 10 ani în şir de către ex-rege: nici asta nu se poate uita. Peste toate se adaugă dramatismul abdicării… La un moment dat Elena Lupescu îndemnase pe ex-rege să nu-l lase ţării pe Mihai şi să-l ia cu ei. În acele momente îşi arogase drepturi de mamă şi se arătă îngrijorată pe faţă de soarta fiului vitreg. Iată alt gest menit să impresioneze puternic un suflet abia ieşit din adolescenţă. Dar nu numai atât, urmează scenele duioase de despărţire dintre tată şi fiu, peste care planează presimţiri. Se vor mai revedea? Drumul de fugă al tatălui din ţară, vânat de focurile legionarilor răzbunători. Era şi el menit să ţină trează grija pentru viaţa părintelui care, în ochii săi, nu putuse comite crime aşa de mari, doar că iubise cu patimă o femeie frumoasă în afară de mama sa, de care era convins că nu putuse rivaliza ca frumuseţe, farmec şi inteligenţă, şi cu care fiul se împrietenise atât de bine.

Pe scurt, regele Mihai îşi iubea tatăl şi oricum şi oricâte umilinţe i s-ar fi adus, nu putea ierta cu uşurinţă că i se aruncase în spinare un tron, când el nu-l dorea fiind şi

nepregătit şi mai cu seamă în aceste vremuri. Cel ce i l-a aruncat în spinare, în ochii lui Mihai, nu era altul decât generalul Antonescu, care poate, după credinţa lui, uzurpase domnia tatălui.

Alături de mama sa, fruntea noului rege continua să rămână posomorâtă. În mod sigur era flatat de domnie, de dragostea ce i-o arătau poporul, legionarii şi de felul cum îl onora Conducătorul. Dar poate, în sinea sa, îşi spunea: „ce naiba, prea mă ia drept copil, eu sunt rege!”

Dar atât deocamdată.

În ce priveşte concepţia generalului despre rolul regelui în stat, era bine definită. Regele trebuia să devină: prin coroană, suveran al ţării; prin nume, simbol al reunirii tuturor regiunilor româneşti; prin dinastie, punte de legătură cu timpurile voievodale şi cu domniile glorioase ale lui Carol I şi Ferdinand I; prin viaţa de palat, pildă pentru societatea românească.

Primul prilej care se oferă Conducătorului de a prezenta pe noul rege ţării în lumina concepţiei politicii sale, este ziua de 3 noiembrie, ziua Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril.

Serbările au loc la Iaşi, cu puţine zile înainte de plecarea Conducătorului la Roma. A ales Iaşul ca multiplă semnificaţie în acţiunea politică a guvernului său. Adresându-se regelui îi va spune:

„Sire, sunteţi sărbătorii astăzi în a doua capitală a ţării, în cetatea luminoasă a refugiului. Iaşii au fost totdeauna cetate de lumină…

Aici, Dinastia română şi-a înfrăţit încercarea sa cu a Neamului.

Aici marele Rege Ferdinand şi-a aşezat în Istorie locul său de meritată cinstire… Plecând din Iaşi, nepieritorul vostru înaintaş a rostit o învăţătură care merită să intre în antologia monarhică: „Ia seama fiul meu (era vorba de prinţul Carol, tatăl actualului rege), mai curând se pierde decât se câştigă iubirea şi încrederea unui popor”.

În această zi mare, drept urare credincioasă, închin Domnului rugămintea mea ca să vă învrednicească Sire să păstraţi totdeauna iubirea Neamului, ca niciodată fapta Mariei Tale să nu se despartă de încrederea poporului.

Aveţi alături, Sire, reazem de linişte şi de iubire pe Mama încercată şi credincioasă, pe Majestatea sa Regina Elena. Suferinţele sale, resemnarea sa domnească să vă fie pildă de cumpătare şi mândrie.

Să ştiţi iubi cum a iubit. Să ştiţi suferi cum a suferit. Să ştiţi aştepta cum a aşteptat. Să ştiţi triumfa cum a triumfat, şi prin viaţa voastră de fiu şi de Rege să-i ştiţi merita iubirea şi mândria de Mamă şi de Regină.

V-a dat Domnul, Sire, o domnie grea.

Răsăritul Domniei a început Sire, într-un apus întunecat al Ţării.

Cu sprijinul Domnului, vă doresc Sire, ca apusul cârmuirii voastre să fie un răsărit de glorie şi lumină pentru Neam…

V-a dat Domnul Sire, un nume mare. Numele marelui Mihai, numele lui Mihai Viteazul, cel dintâi domn al întregiri româneşti.

Prin fapta lui, prin jertfa lui, prin spiritul lui, care au domnit peste veacuri, el a zidit temeliile veşnice ale Neamului românesc.

Vă doresc Sire, ca Dumnezeu să vă învrednicească să daţi numelui ce-l purtaţi acelaşi răsunet de veacuri, ca domnia Mariei voastre, să se aşeze în hrisovul Neamului ca o glorie de veşnicie ziditoare…”

Dacă în această cuvântare adresată lui Mihai, Conducătorul prezintă ţării şi regelui o chintesenţă a năzuinţelor sale, şi planul politicii externe oferind pildă domnia lui Mihai Viteazul şi Ferdinand, el nu pierde prilejul de a aduce o mustrare ex-regelui Carol al II-lea prin pomenirea însăşi a cuvintelor dojenitoare ce tatăl său Ferdinand i le rostise şi totodată să dea mamei sale, regina Elena, compensaţia morală prin mărturisirea stimei şi admiraţiei purtate ei de popor.

Conducătorul, în pragul vizitelor la cei doi dictatori

răspunzători de mutilarea ţării noastre, în modul cel mai categoric aşeza pe regele Mihai la un rang simbolic, menit să ţină trează conştiinţa naţiunii faţă de datoria ce-i revine de a întregi ţara.

Dar această cuvântare, citită acum, la trecerea unui sfert de veac, printr-un pasaj al ei, ia un aspect profetic: „*Cu sprijinul lui Dumnezeu*, *vă doresc Sire*, *ca apusul Domniei voastre să fie un răsărit de glorie şi lumină pentru Neam*”. Era aceasta o urare sau un blestem? Intuiţia predestinării sale, care-l mânase de-a lungul vieţii, să-i fi limpezit viitorul într-atât încât să poată despica pentru o clipă evenimentele ce se îngrămădeau întunecoase şi ameninţătoare? Oricum, cei ce au apucat apusul domniei lui Mihai I şi au trăit vremurile până acum şi, citind rândurile acestea, nu vor putea trece mai departe fără o tresărire.

Tot la 8 noiembrie 1940 şi tot în Iaşi, are loc solemnitatea prin care i se înmânează Regelui Mihai spada lui Mihai Viteazu.

Ca şi cum vorbele pronunţate în prima cuvântare nu ar fi limpezit îndeajuns înţelegerea gândului de căpetenie aşezat la temelia luptei politice, inaugurată de Conducător în ce privea recâştigarea provinciilor pierdute, el le conturează pregnant printr-un gest materializat prin cel mai concret obiect posibil: spada întregitorului de Neam.

Tot în această a doua cuvântare, conducătorul statului naţional-legionar prinde prilejul cel mai nimerit ca, sub harul sfinţilor arhangheli Mihai şi Gavril – care era şi hramul legiunii – să consacre pe rege în legătura tronului cu Legiunea.

Generalul Antonescu i se adresează:

„... A vrut Domnul, Sire, ca ziua Majestăţii tale să fie ziua de proslăvire a biruinţei legionare – Arhanghelul Mihail!... Este în acest semn, care ne vine de dincolo, o împletire de destine. Să ne legăm credinţa în Majestatea ta de însăşi credinţa legionară, pentru ca biruinţa Legiunii să fie şi biruinţa Majestăţii tale, iar ziua Majestăţii tale sa de de-a pururi ziua Legiunii".

Prin aceste cuvinte, Conducătorul nu face altceva decât să ierarhizeze mişcarea legionară, dându-i drept conducător simbolic pe însuşi regele. Era o încercare de o foarte mare valoare spirituală, menită să precumpănească în ultimele momente alunecarea tot mai accentuată a legionarilor pe panta anarhiei. Suntem numai la două săptămâni înainte de începerea acţiunii de teroare legionară (la 26 noiembrie are loc masacrul de la Jilava; la 27 noiembrie asasinatul profesorului Nicolae Iorga şi a lui Virgil Madgearu). Sforţare zadarnică de altfel, care, ca şi atâtea altele anterioare şi următoare, nu a putut opri mersul spre prăpastia în care, din fericire pentru ţară, s-au

prăbuşit singuri numai legionarii.

Conducătorul încheie partea cuvântării privind regele şi legiunea cu un jurământ: „Un legământ în Iaşul începutului de credinţă legionară, în Iaşul încercării Neamului; să facem legământ că vom sluji cu vrednicie pe Arhanghelul nostru şi pe Regele Mihai”.

Acuma urmează punctul culminant al solemnităţii. Conducătorul se adresează, regelui:

„Sire, în numele Ţării şi al Armatei, în numele mişcării legionare, vă dăruiesc, de ziua Arhanghelului Mihai, această spadă istorică purtată pe plaiurile Româneşti la începutul veacului al XVII-lea (cu referire la anul 1600-1601 în timpul luptelor lui Mihai de la Gorăslău şi Mirăslău). Voinţa Ţării este ca această spadă să n-o încingeţi decât în ziua Sf. Mihai, iar în restul anului să stea la Muzeul Armatei.

Să nu fie a voastră pe de-a-ntregul şi să nu o încingeţi în orice zi. Decât atunci când Arhanghelul Mihai vă va învrednici să redaţi Neamului toată bucuria dreptăţii şi toată întruparea nouă pe care o merită când Neamul va ispăşi, se va izbăvi şi va izbândi, când Regele şi Ţara, trecând prin suferinţă, prin jertfă, prin muncă, va înălţa din nou gloria Neamului şi Tronului

Moment de apoteoză! Sacerdotală învestitură! Regele tânăr, purtător al numelui marelui voievod,

primind, din mâinile celui mai vrednic român şi ostaş, sabia călită în vârtejul luptelor, al focului şi al biruinţelor în Iaşiul Istoric, la 15 km de Prut, pe care grănicerii români stăteau faţă în faţă cu grănicerii sovietici.

Nu se putea un act de un mai înalt simbolism, care să ti îmbrăcat o semnificaţie atât de elocventă şi atât de demonstrativă.

Dar pentru a ajunge aici, pe această culme deschizătoare de largi orizonturi, Conducătorul mai îndeplinise şi alte porunci ale chemării sale în fruntea ţării şi a legionarismului.

Folosind prilejul oferit de reînhumarea osemintelor lui Corneliu Zelea Codreanu, generalul Antonescu mai adresase un vibrant apel la conştiinţa legionară, pentru a încerca să-i aducă la linia fixată de creatorul mişcării.

Datorându-le această satisfacţie şi pentru liniştirea conştiinţei proprii, Conducătorul aprobă deshumarea osemintelor de la Jilava şi ducerea lor la Predeal. Toată această ceremonie capătă fastul unor funerarii naţionale. Însuşi generalul urmează pe jos convoiul. De reamintit că, pe vremea când generalul deţinuse Ministerul Apărării Naţionale, apelase la Codreanu pentru a opri orice acţiune teroristă pe timpul alegerilor de sub guvernul Goga. Codreanu promisese să renunţe, dar ceruse în schimb ca şi generalul să-l asigure că va fi apărat şi el, la rândul său,

dacă s-ar folosi forţa împotrivă-i. Generalul Antonescu, având cuvântul lui Octavian Goga, primul ministru, şi Armand Călinescu, ministru de interne, i-a dat această asigurare.

După plecarea sa din guvern şi moartea lui Goga, Armand Călinescu îl arestează pe Codreanu la cererea profesorului Nicolae Iorga, care primise o scrisoare de ameninţare din partea arestatului.

Încercarea făcută de generalul Antonescu de a veni în ajutorul lui Codreanu, făcută direct la rege, după cum îi promisese, nu a avut niciun rezultat, ceea ce l-a determinat să-şi dea demisia…

Este limpede că generalul nu putuse avea nicio vină în această arestare, deoarece atribuţiile lui fuseseră depăşite, dar pentru o înaltă conştiinţă putea constitui o amărăciune din pricina cuvântului călcat, fie el din forţă majoră.

Tăcut şi îngândurat, călcând grav în urma carului mortuar, a putut fi văzut de întreaga ţară. Fotografia momentului ni-l înfăţişează cu un genunchi pus la pământ, iar pe celălalt rezemându-şi cotul mâinii stângi în palma căreia fruntea împovărată de gânduri, de presimţiri, îşi găsise la rândul ei un reazem.

Cu acest prilej se adresă ţării, şi aceasta cu câteva zile înainte de 8 noiembrie, făcând apologia eroilor şi

martirilor neamului:

El spunea:

„Viaţa popoarelor este o veşnică şi încordată luptă, o luptă pentru drepturi şi pentru dreptate, o luptă pentru afirmare şi pentru înălţare. Din această luptă şi pentru această luptă răsar marile generaţii şi se ridică marii conducători, care deschid astfel singuri drumul lor în istorie. Din această luptă apar eroii şi martirii… Eroii şi martirii sunt pentru un neam ceea ce profeţii sunt. Pentru religie şi sfinţii pentru biserici. Ei, sunt verigile de care se leagă lanţul veşniciei naţionale”.

Neînţeles de contemporani, huliţi, loviţi, umiliţi, ei îşi poartă existenţa care nu va fi a lor decât mâine… ca magii care singuri deţin taina drumurilor de lumină.

Definind cadrul în care situează pe creatorul Legiunii. El continuă:

„… A defini rostul său în istoria naţională este prematur. O vor face sigur istoricii. Aşezarea prezenţei sale mistice în miturile unei generaţii frământate s-a făcut din plin cu proporţii de legendă în etica legionară… Corneliu Codreanu apare astfel ca un profet al generaţiei sale, un mare întemeietor de credinţe şi neînfricat luptător pentru mari idealuri… Apariţia lui a fost vijelioasă şi aprigă într-o epocă de laşitate. Învăţătura lui a fost idealistă şi curată într-o epocă de materialism şi compromisuri.

Temeiuri profund creştine într-un timp de trăire pagină şi de uitare a bisericii… fac din el un învăţător creştin, ridicând la rangul de dogmă cultul jertfei pentru Neam”.

„Judecata aspră a trecutului va fi făcută. Dar peste cioburile pătate ale acestui trecut dărâmat de biruinţa noastră s-au prăvălit ruinele tragice ale unor graniţe sfinţite. Sunt sigur că în faţa acestor prăvăliţi nemeritate, cugetul mare a lui Codreanu, vă îndeamnă cu îndârjire de apostol să purcedeţi fără patimă, dar cu dârzenie, la tămăduirea rănilor, la mângâierea suferinţelor, la înfrăţirea Neamului şi la pregătirea ceasului de împlinire a dreptului… V-am chemat la 6 octombrie, vă chem şi azi. Ascultaţi-mă şi urmaţi-mă… Fraţi români, scumpi legionari, să ne oţelim sufletul şi trupul, să ne pregătim pentru marea şi sfânta luptă…”

„Marea şi sfânta luptă” nu era alta decât aceea care trebuia dată pentru reîntregirea graniţelor, luptă pe care o situase mai presus de orice altă luptă interioară.

Conducătorul avusese amărăciunea să adune în decursul acestor două luni de guvernare prea multe dovezi a lipsei de bună credinţă a legiunii şi destule motive să presupună că aceste elemente ce erau introduse în întregul aparat de stat. Îi vor produce multe greutăţi şi-i

vor răpi din timp şi din liniştea necesară pentru dezvoltarea marilor planuri de acţiune în curs.

S-a mai arătat ca legionarii chemaţi la putere de general au căutat cât mai repede să se răzbune asupra prigonitorilor de ieri şi să se căpătuiască. Îndemnurile, sfaturile. Ordinele date de general rămâneau pierdute în vânt sau îngropate în dosare de care nimeni nu se sinchisea. Toate acestea, asemenea unor puhoaie tulburi se umflau şi primejduiau din ce în ce mai mult digurile ordinii pe care Conducătorul căuta s-o menţină cu orice preţ.

Dar dacă la suprafaţă, în începutul acela de noiembrie 1940, curenţii îşi păstrau un curs liniştit, pânza apelor freatice ale anarhiei se întinsese larg, subminând totul pe întregul cuprins al ţării.

Ca şi cum surpăturile acestor curenţi de dedesubt ai societăţii româneşti ar fi atins echilibrul geo-etic al pământului ţării, acesta, într-un gest de revoltă şi scârbă, s-a cutremurat din toate măruntaiele ca la o apocaliptică vedenie, zguduind din adâncul temeliei aşezările omeneşti.

Abia plecat din Iaşiul în care înălţase sufletele şi simţămintele românilor pe crestele gândului celui mai neînfricat, pe când Conducătorul se afla în trenul ce-l ducea la Sibiu pentru inaugurarea cursurilor Universităţii din Cluj, mutată vremelnic la Sibiu, în momentul când

trenul, plecat din Avrigul lui Gh. Lazăr intra peste podul de pe Olt, un teribil cutremur zdruncină toată ţara, în cea mai mare parte în sud-est.

Era către orele 1 noaptea de 9/10 noiembrie. În Bucureştiul scufundat în somn se produsese cel mai puternic cutremur înregistrat în ultimele decade.

Toată noaptea nu s-a mai culcat nimeni. Pe locul unde fusese blocul Carlton, bloc nou cu 11 etaje, se afla un morman de dărâmături, întinse şi peste tot bulevardul. Blocul, dărâmându-se, s-a înclinat spre bulevard, după care s-a prăbuşit lunecând etaj peste etaj. Erau victime, erau răniţi şi erau şi unii care ca prin minune, scăpaseră nevătămaţi. În restul oraşului toate casele aproape au avut de suferit mai mult sau mai puţin. Iar în ţară fusese acelaşi prăpăd. Se semnala şi prăbuşirea în întregime a închisorii Doftana făcând victime printre deţinuţi. Erau şi sate prăbuşite, terenuri alunecate, crăpături mari ale pământului.

Cutremurul zgudui puternic şi moralul ţării. Fiecare văzu în el un semn prevestitor. În atmosfera de misticism care domnea, când spiritele morţilor călăuzeau pe cei vii, era firesc să fie interpretat ca un semn al cerului de luare aminte la ameninţările care pândeau ţara.

Oricum s-ar fi interpretat, ca o completare a prăbuşirii graniţelor României Mari, se cutremurase din

temelii însă, şi vatra ţării, a vechii României, pentru că epicentrul fusese în Munţii Vrancei!

Ţara după cutremur, se înveşmânta iarăşi în doliu, Temeri, negre presimţiri pătrunseseră în adâncul sufletului fiecărui bun român şi-l făcură să-şi încovoaie şi mai mult spinarea sub povara unui destin pe care-l intuia plin de primejdii. Aşa era toată ţara, afară de legionari. Ei rămaseră mai departe neclintiţi în hotărârea lor de cruntă răzbunare şi anarhie, strângând şi mai tare mâna pe mânerul pistolului.

În trenul în care se afla generalul în drum spre Sibiu, cutremurul nu a fost simţit. Colonelul Elefterescu, care-l însoţise pe Conducător la Sibiu, povestea cum, la acea oră, aflându-se în vagonul-salon al trenului cu alte persoane din suită, nu simţiseră nimic. Abia la sosirea în Sibiu, generalul află despre groaznicul cataclism, care, din fericire, în Transilvania avusese un efect foarte mic. A ascultat relatarea celor petrecute la Bucureşti şi în ţară, fără a spune un cuvânt. S-a dus la Prefectura judeţului şi a luat legătura cu ministerul de interne, cerând ultimele detalii. A ordonat luarea măsurilor de asistenţă medicală, evacuarea şi cazarea sinistraţilor, împărţirea de ajutoare, alimente, haine, medicamente, bani celor rămaşi fără adăpost.

Înapoindu-se la tren, spuse celor intimi:

— Asta ne mai trebuia! De atâta ticăloşie şi Dumnezeu ne loveşte!

Peste câteva ceasuri, în sala festivă a Universităţii din Sibiu, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, generalul rostea o cuvântare plină de adâncă semnificaţie naţională şi patriotică. Începu astfel:

„... Din ceasul când Dumnezeu şi sfâşierea neamului. Mi-au adus pe umeri răspunderea viitorului, azi este întâia oară când pun piciorul pe pământul Ardealului însângerat.

De aceea, ca ostaş, ca român şi Conducător al statului, socotesc că nu-mi pot cinsti răspunderea venind aici decât îndreptând cel dintâi gând al meu şi al tuturora, spre fiii Transilvaniei zbuciumate!”

E de-ajuns citatul acestei introduceri pentru a vedea cât de categoric şi fără echivoc era faptul că în cugetul său, în ideea sa politică, Ardealul era unul şi indivizibil. El, din Sibiu, după 70 de zile după Dictatul de la Viena, se adresa întregii Transilvanii din însăşi inima Transilvaniei. Spunea aceasta răspicat şi zidea cu vorba temelia întregului program de guvernământ, tocmai cu câteva zile înainte de a pleca la întrevederile de la Roma şi Berlin.

Erau declaraţii grandioase ale unui învins care nu se da învins!

Mai departe, întregind ideea, spuse:

„Ardeleni, fraţi dragi, români smulşi din glia sfinţită

de sudoarea muncii strămoşeşti, vouă vă închin azi toată durerea şi toată nădejdea mea... Ca ostaş care am luptat pentru graniţa şi pentru înălţarea armatei, care am primit prigoana şi umilirea închisorii... stau astăzi cu fruntea sus în faţa voastră, ardeleni, şi stau azi cu frunteo, sus şi în faţa celora care pândesc din umbră... Prin credinţa noastră şi dreptatea lumii noi care va veni, să ridicăm neamul, şi să-i redăm onoarea şi încrederea drepturilor". Adresându-se universitarilor clujeni, le-a spus: *„Sunteţi aici, Universitate pribeagă. V-aţi pierdut leagănul ghidului şi căminul cald al creaţiei. Dar aţi venit într-un oraş care are un bătrân şi nepieritor titlu de spiritualitate românească... Aţi pierdut tradiţia clujeană, dar aţi găsit primitoare şi caldă, tradiţia românească... Adevărata universitate nu este numai şcoala cărţii, este şi şcoala neamului... Un neam poate fi redeşteptat prin viforul entuziasmului, dar nu poate fi înălţat decât prin dogoarea muncii şi patima răspunderii".*

„... Neamul românesc şi-a pierdut şi altă dată graniţele fireşti, el a primit şi altă dată potopul cotropitorilor. Sufletul şi conştiinţa lui nu au putut fi cotropite de nimeni, deoarece a ştiut să ducă nenumărate veacuri pe pământul Transilvaniei şi pretutindeni, în ciuda împilărilor şi uneltirilor, nestinsă, lumina culturii şi creaţiei credinţei româneşti".

Pentru a da contur precis şi neîndoielnic scopului ce-l urmăreşte, în încheiere adăugă:

„... Pentru că Ardealul nu trebuie să aibă universitatea lui pe drum de pribegie şi ca să-i dăm zările proprii, pentru că acolo unde este mintea este şi sufletul şi puterea, să zidim cetatea culturii româneşti la Alba Iulia a marelui şi nepieritorului Mihai; în Alba Iulia Unirii şi încoronării întregitoare a lui Ferdinand I şi a Reginei Maria, unde va fi cetatea spirituală de peste Carpaţi a lui Mihai I... Fiindcă aşa răspunde un neam întreg şi mândru la actele brutale de dărâmare ale altora, zidind cu spiritul".

Având succesiunea celor trei cuvântări rostite într-un interval aşa scurt: 8 – 10 noiembrie este uşor de urmărit firul călăuzitor care străbate de la un capăt la altul, acelaşi bine profilat şi colorat gând al protestului împotriva arbitrajului şi gând al acţiunii pe care începuse s-o desfăşoare din primele ceasuri ale guvernării. Spre deosebire de conţinutul atât de bogat în idei care exprimă neîndoielnic aceeaşi fermă atitudine, în finalul discursului de la Sibiu apare un element nou; el în afară de faptul că reclamă cu aceeaşi tărie o nedreptate făcută, dar mai mult, lasă să se vadă foarte transparent pe răspunzătorii acestor acte. Astfel, fraza: *„... răspundem mândru la actele de dărâmare ale altora zidind cu spiritul"* nu este altceva

decât o referire la adevăraţii răspunzători ai nedreptăţii ce ni s-a făcut.

Dacă ungurii, pătrunzând în nordul Transilvaniei comiseră acte odioase de vandalism, cuvântul „dărâmare”, care se potriveşte graniţelor noastre, nu vizează pe unguri, deoarece nu ei le dărâmaseră: ungurii le încălcaseră ca urmare a Dictatului de la Viena şi înţelegerii de la Moscova care în fond le dărâmaseră. Cu această expresie, generalul arată pe adevăraţii răspunzători de situaţia creată României: Germania, URSS, Italia!

Toate aceste cuvântări publice. Împreună cu cele rostite cu alte prilejuri, erau menite nu numai pentru opinia publică românească, dar ele trebuiau să-şi poarte ecoul şi în Europa, aducând la cunoştinţa arbitrilor atitudinea pe care generalul înţelegea să o abordeze cu privire la orientarea sa politică! Reprezentanţii acestor mari puteri, ministrul Fabricius al Germaniei şi Pellegrino Ghigi al Italiei, prezenţi la toate manifestările din ţară, erau în măsură ca, în deplină cunoştinţă de cauză, să informeze pe canalele diplomatice respective despre noul conducător şi năzuinţele lui politice.

Înapoiat de la Sibiu în Capitală, generalul ia cunoştinţă de prăpădul produs de cutremur din noaptea precedentă. La Carlton, unde masa de dărâmături era enormă, echipe nenumărate scormoneau, scoţând

cadavrele.

Impresionat de acest spectacol, frământat de toate problemele grave ce-i stăteau în faţă aşteptând soluţionarea, în febra pregătirilor de plecare la Roma, Conducătorul, printr-un apel smuls din adâncul sufletului îndurerat, încerca să aducă un cuvânt de mângâiere celor loviţi de cutremur şi să înalţe moralul zdruncinat din nou al poporului.

„... Români, soarta ne-a supus la o nouă încercare. În faţa loviturilor şi a voinţei supreme, ne înclinăm, dar nu dăm înapoi. Cu fruntea sus o luăm de la capăt şi mergem cu braţele încordate înainte... Orice s-ar întâmpla şi orice s-o mai întâmpla, credeţi în biruinţă. Cu cât loviturile vor fi mai mari, cu atât dârzenia şi voinţa de a învinge să fie fără limită... Clădind de la temelie, piatră peste piatră, vom ajunge să împlântăm stindardele noastre pe culmile pe care atâtea generaţii înaintea noastră au dorit, au visat, au suferit şi s-au sacrificat să le împlânte.

Români, a vrut voinţa sorţii ca o nouă greutate să fie alăturată la acelea pe care le-am găsit în calea mea la 6 septembrie. Nu dau înapoi. Pentru voi, numai cu voi şi prin voi, voi învinge!”

Cu acest răsunet lăsat în urma sa, care se revărsa asupra întregii ţări, făcând-o din nou să-şi înalţe fruntea, generalul părăseşte ţara, angajându-se în faţa primei sale

acţiuni politice: contactul cu cei doi mari conducători de popoare: Mussolini şi Hitler.

În intervalul 9 – 27 noiembrie, generalul călătoreşte la Roma şi la Berlin cu o scurtă oprire la Bucureşti între ele. Iată deci deschisă o perioadă de două săptămâni în care Conducătorul lipseşte din ţară. Această lipsă a sa impulsionează foarte mult forţele anarhice ale legionarilor.

MOTO: *„O idee nu se poate ucide cu pistolul. Dar o idee se poate în schimb sinucide cu pistolul”.*

ÎNCEPUTURILE ANARHIEI

La data de 16 septembrie, apare Comunicatul care publica răspunsul legiunii la apelul generalului, cu următorul conţinut: „Mişcarea legionară răspunde cu toată însufleţirea şi cu toată bucuria la chemarea generalului Antonescu, fiind gata să-l urmeze în orice împrejurare şi fiind gata să se identifice cu fiinţa noului stat”.

Consecinţa acestui răspuns este înaltul decret cu următorul cuprins.

Mihai I

„Prin graţia lui Dumnezeu... am decretat şi decretăm;

1. Statul român devine stat naţional-legionar.

2. Mişcarea legionară este singura mişcare recunoscută de noul stat, având ca ţintă ridicarea morală şi materială a poporului român şi dezvoltarea puterii sale creatoare.

3. Domnul General Antonescu este Conducătorul statului naţional-legionar şi Şeful regimului legionar.

4. Domnul Horia Sima este Comandantul mişcării legionare.

5. Cu începere de la data acestui înalt decret, orice luptă între fraţi încetează”.

Situaţia raporturilor între şeful regimului legionar şi comandantul mişcării legionare evoluase cu totul în alt sens decât acesta din urmă îşi luase angajamentul să facă.

Apelul lansat de Horia Sima către legionari, arătat mal sus, îşi pierduse orice conţinut şi de mult rămăsese un simplu getic de hârtie, De la acea dată, cu premeditare, conducerea legionara se străduise în decursul lunilor septembrie, octombrie şi noiembrie să şteargă punct cu punct toate îndemnurile finale enumerate mai jos:

1. Să trăim în sărăcie, ucigând în noi pofta de îmbogăţire.

2. Se trăim o viaţă aspră, severă, cu alungarea luxului şi a îmbuibării.

3. Să înlăturăm, orice exploatare a omului de către om.

4. Să ne jertfim permanent pentru Ţară.

5. Să apărăm mişcarea legionară împotriva a tot ce i-ar putea scădea înalta linie morală".

S-a arătat la timp câtă grijă a avut Conducătorul să preîntâmpine orice abatere de la linia unei comportări rele şi cât de limpede a vorbit ţării:

„Va fi considerat duşman al neamului oricine dispreţuieşte munca, oricine dispreţuieşte cinstea, oricine nu urmăreşte dreptatea în toate faptele lui".

Toate acestea s-au dovedit zadarnice, întrucât

conducerea legionară îşi urma drumul ei neabătut pentru punerea mâinii pe putere şi înlăturarea generalului de la comanda prin orice mijloace şi înlocuirea lui cu Horia Sima.

Lupta ascunsă la început cu perfidie, cu fiecare zi ce trece devine mai făţişă, mai arogantă, mai ameninţătoare, iar acte de samavolnicie, dezordine, rapturi, completate cu incompetenţa, necinstea dusă până la jaf public şi particular, răzbunări duse la crimă completează tabloul Grija generalului Antonescu de a-şi aduce în guvern elemente nelegionare îi asigurase conducerea în linii mari a departamentelor principale datorită acestor oameni competenţi şi siguri. Dar numai atât.

Generalul Antonescu, acceptând aproape toate propunerile lui Horia Sima, i-a dat posibilitatea să împăneze aparatul de stat cu oamenii lui. Mersese atât de departe cu încrederea acordată legionarilor, încât declarase:

„Facem statul cum dorim să-l facem. Nu există nici trădarea mea faţa de dl. Sima, nici a domnului Sima faţă de mine. Acestea sunt prostii. Noi mergem în înfrăţirea cea mai deplină pentru că, suntem români, vrem binele acestei ţări, vrem ordine... Nu este nicio diferenţă între noi în această privinţă”.

Aceasta se întâmpla la 16 septembrie.

Numai după o săptămână generalul e nevoit a aduce noi precizări, noi puneri la punct. Era numai 21 septembrie când le spunea în Consiliul de Miniştri:

„Acum trebuie să pun la punct o chestie eu dl. Sima. Aţi văzut, noi am transformat statul într-un stat naţional-legionar. Eu sunt şeful regimului legionar, iar dl. Sima e comandantul mişcării legionare. Cu dl. Sima suntem înţeleşi că toată partea politică o face Mişcarea. În guvernare însă, partidul nu se amestecă. Nu se amestecă decât dl. Sima prin raporturile ce le am direct cu domnia sa şi împreună căutăm să dirijăm în direcţia cutare sau cutare. Cădem sau nu cădem de acord... Până acum am căzut..."

„... Aşa încât acestea sunt raporturile noastre... Deci nu au voie legionarii să intre oricând în ministere, cum s-a întâmplat la început. A fost o perioadă romantică, acum însă intrăm în ordine şi legalitate".

Răspunzând ministrului Traian Brăileanu, Generalul spunea:

„Nu pot face lucruri care mâine pot fi condamnate ca arbitrare. Dumneata vrei să suspendăm inamovibilitatea pentru un an de zile... Noi să lăsăm pe cei ce fac ilegalităţi să-i condamne, istoria... Dacă dvs. Începeţi cu răzbunări şi loviri, vă creaţi curente potrivnice şi asta nu e bine".

În consiliul din ziua următoare, adică la 22

septembrie deja Conducătorul era nevoit să repete:

„O chestiune de ordine publică foarte gravă şi pentru care te fac responsabil, d-le Sima: să se termine cu legionarii care fac acte de autoritate publică, să nu mai ţineţi cazuri ascunse, căci orice lucru care se ţine ascuns mă supără şi, sau plec eu sau dvs plecaţi…”

Iată deci cum se proliferează încă din a doua săptămână a guvernării perspectiva acordului încheiat între Horia Sima şi general: deja se puse chestiunea despărţirii.

Nu mai târziu de 27 septembrie, cu alte cuvinte după alte 6 zile, Conducătorul este nevoit să declare în Consiliul de Miniştri:

„… Nu permit să se excite simţul bestialităţii pentru că poate duce la situaţie tragică neamul românesc. Să na răscolim la infinit trecutul. A fost o tragedie. Am dat vinovaţii pe mâna justiţiei şi să se termine cu acea campanie odioasă… De pe stradă am aflat despre descinderea de la avocatul Micescu de la Braşov… nu mi-e simpatic domnul Micescu, din cauza lui n-am format guvernul în 1938.

Deci nu susţin un om care mi-ar fi simpatic… Domnule ministru de interne, aceste cazuri să înceteze. Dacă nu încetează, încetezi dumneata să mai fi ministru! Sunt împotriva atacurilor contra oamenilor politici… Nu

vreau ca oameni care au făcut servicii ţării noastre să fie azi atacaţi. Trebuie să avem o presă civilizată. Nu suntem un stat de sălbatici în care să se spună că barba domnului Iorga are 2 metri, etc. Calificative ca acestea la adresa unui om de valoarea domnului Iorga, nu le tolerez".

Tot în legătură cu abuzurile, în şedinţa din 11 octombrie a Consiliului de Miniştri declară:

„Nu mai admit violări de domiciliu, pentru că inviolabilitatea domiciliului este asigurată de Constituţie. Noi am protestat totdeauna împotriva actelor arbitrare şi noi le comitem pe scară mare, este posibil aceasta? Astfel, o violare de domiciliu a avut loc lângă casa mea. S-au dus la prof. Xeni; lui Lobei i-au luat automobilul... toate acestea ridică opinia publică împotriva noastră... Să se facă tribunalul legionar unde aceşti făptaşi legionari să fie aspru pedepsiţi.

Au avut loc violări de domiciliu în care s-a pătruns cu revolverul în mână... Faceţi în acest fel odios regimul. Faceţi-l, dar pe generalul Antonescu nu-l amestecaţi! Nu sunt acestea principiile mele. Admit să fac o muncă de martir pentru redresarea Statului, dar în timp ce pe o parte ridic Statul, alţii mi-l prăbuşesc. Nu poate să mai meargă aşa".

Cuvintele acestea rămân rostite zadarnic, deoarece samavolniciile legionarilor se ţin lanţ nu numai în Capitală

dar şi în provincie. Astfel, la Iaşi sunt semnalate acte ilegale comise împotriva evreilor. Generalul în Consiliul de Miniştri din 11 oct. intervine energic:

„În Iaşi se petrec lucruri grave din cauza prefectului. Se intră în case la evrei şi se comit abuzuri”.

Iată, în mod paradoxal, pe şeful unui stat cu regim fascist, deci antisemit, intervenind chiar de la începutul guvernării în favoarea evreilor. Mai departe, el spune: *„Prima care produce cea mai mare nemulţumire este poziţia legionarilor... Dvs dacă v-aţi ridicat în faţa opiniei publice, este din cauza indignării maselor, pentru că dvs eraţi trataţi în mod arbitrar: eraţi loviţi, schingiuiţi pentru sentimentele dvs de buni români... Toate casele să se deschidă acum la prima bătaie a omului îmbrăcat în verde? Ofiţerii să fie urmăriţi şi arestaţi de poliţia legionară? Ofiţerii spun: generalul Antonescu a venit ca să ne pună sub ordinele legionarilor? Aceasta nu este de loc în intenţia noastră!”*

Această declaraţie privind pe ofiţeri merită întreaga atenţie. Prin aceste câteva cuvinte el îşi exprimă în fond principiul de bază al politicii sale privind armata: „Nu este în intenţia sa de a pune armata sub ordinele legionarilor”. Cu alte cuvinte: nu vrea ca armata să facă politică, să devină a unui partid, ci ea să rămână a ţării, în afara partidelor. Deci, vechea concepţie democrată,

constituţională. De aici, din această declaraţie, se poate dimensiona proporţia şi forma politică a noului stat conceput de general.

Continuând să le vorbească prefecţilor, le spuse:

„Justiţia este aceea care trebuie să facă dreptate într-un stat. Nu trebuie s-o facă fiecare dintre noi, căci atunci deschidem poarta arbitrariului... Avem probleme externe foarte mari şi foarte grele; avem probleme interne: problema evreiască, problema comuniştilor, problema minorităţilor, a refugiaţilor şi nu le putem ataca pe toate dintr-odată... Popularitatea pe care stăm, e ca un cal care poate să fugă de sub noi. Nu uitaţi că şi Mareşalul Averescu a venit cu o popularitate foarte mare, dar pe care a consumat-o în 3 luni... Atunci însă existau rezerve în ţară... Acuma însă nu mai avem nicio rezervă. Dacă eşuăm noi, ţara merge la ocupaţie străină, la dezastru”. Asemenea citate ar putea fi redate pe sute şi sute ele pagini. Ele pot arăta până şi omului de cea mai mare credinţă de câtă răbdare şi perseverenţă a dat dovadă generalul Antonescu în această perioadă a guvernării sale, pentru a pune şi apoi a readuce pe calea ordinii, a disciplinei, a legalităţii şi a cinstei pe legionarii promovaţi la putere, prin prestigiul şi autoritatea numelui său.

Aducerea lângă sine a oamenilor de încredere nelegionari şi distribuirea departamentelor principale

specialiştilor – şi ei nelegionari – nu au constituit măsuri cu o suficientă eficienţă în ce privea frânarea şi înlăturarea care se accentua. Din ce în ce mai mult în fiecare zi de guvernare. Aceşti oameni îşi aduceau contribuţia prin îndeplinirea corectă şi laborioasă a atribuţiilor de resort şi mai ales prin informarea Conducătorului asupra actelor săvârşite de legionari. Numai prin intermediul acestor oameni, şeful statului putea fi informat, de multe ori în ultimul moment, asupra situaţiei şi a lua măsuri de contracarare. Dar ei nu puteau face mai mult, întrucât penetraţia legionară era masivă în tot aparatul de stat. În felul acesta statul devenise bicefal: şeful statului şi comandantul mişcării legionare.

Justiţia, şcoala, armata erau instituţii care primeau cel mai masiv asalt al anarhici legionare. În cazărmi încep să-şi facă apariţia elemente legionare care încearcă să se erijeze în inspectori, spre indignarea corpului ofiţeresc care protesta cu energie. Conducătorul aflând aceste grave imixtiuni, intervine şi le opreşte de la început.

În şcoală, elementele capabile din corpul profesoral sunt intimidate sau înlocuite cu adepţi legionari. Propaganda legionară printre şcolari ia proporţii. Frecvenţa la cursuri, disciplina, pregătirea, sunt lăsate pe planul al doilea.

În instituţii legionarii stăpânesc totul. În timpul

orelor de serviciu ei sunt scoşi la instrucţie. În toată ţara, în tot Bucureştiul, la anumite ore matinale sau în timpul nopţii, puteai întâlni formaţiuni legionare mărşăluind în cadenţă şi mişcându-se la comenzi întocmai unităţilor militare. În scurt timp în ţară luase naştere văzând cu ochii o a doua armată. Şi aceasta în afara poliţiei legionare care dubla poliţia de stat. Şi aceea împănată în cea mai mare parte cu elemente legionare.

Acordarea deplinei încrederi din partea generalului Antonescu lui Horia Sima făcuse ca la câteva săptămâni numai de la luarea puterii, Conducătorul cu cei câţiva oameni de la guvern şi cu cabinetul său civil şi militar să constituie o insulă mică într-o maro verde. Pentru ca această, situaţie să fie şi mai evidentă, pe motivul că generalul este şeful regimului legionar, urmează să aibă o „gardă corporală" legionară. În felul acesta, la uşa cabinetului său se înfiinţează doi „pistolari" în gardă permanentă de zi şi de noapte.

În haine de piele neagră, încinşi cu centură cu diagonală, cu pistoale la cingătoare, cu capul gol, pletoşi, privirile încruntate, postaţi la dreapta şi la stânga uşii Conducătorului, apăreau ca îngeri ai infernului. Pentru cine venea din afară la Conducător, prezenţa acestor doi legionari făcea o impresie cu totul defavorabilă, ei oferind un tablou întunecos, care nu inspira încredere. Pentru cei

din preajma generalului, această prezenţă de orice minut era nu numai ofensatoare, dar şi creatoarea unei stări de permanentă enervare. Aspectul lor, atitudinea sfidătoare, privirile încruntate şi iscoditoare îi făceau nu numai antipatici, dar indezirabili, ca până la urmă să devină odioşi.

În toată această perioadă de timp în care s-au petrecut evenimentele arătate, generalul a continuat să locuiască pe Calea Victoriei, în Palatul Cantacuzino.

Aceste zile de început de guvernare în care liniştea stăpânea clădirea, fuseseră curând înlocuite cu altele în care activitatea, mişcarea, perindarea multiplelor persoane grăbite, aferate, îngrijorate se intensificau din ce în ce mai mult. Fără întrerupere şi neobosit, generalul muncea din zori până în noapte târziu, solicitat în atâtea mii de probleme, unele mai variate decât altele. Efortul său era covârşitor în soluţionarea problemelor principale mai întâi, la care se adăugau, în proporţii din ce în ce crescânde, problemele ridicate de comportai va legionarilor. Aproape că ei deveniseră pentru Conducător problema cea mai gravă, cea mai acută. Îi adusese la guvernare ca să-i ajute, să-i acrediteze în faţa ţării, să-i arate ca pe oameni de bine şi se trezise alături de el cu o tagmă de oameni puşi pe căpătuială, pe dezmăţ, pe abuzuri şi crime.

Am încercat să arăt încă de la început că generalul

nu avusese totală încredere în legionari şi că soluţia guvernului naţional-legionar fusese impusă. Acceptându-i lângă el, le acordase încredere potrivii unui principiu al său. Propriu de a se conduce faţă de oamenii cu care lucra şi anume, de a-i socoti aşa cum voia el să fie ei, şi nu cum erau în fond.

În felul acesta îl ridicase pe Horia Sima până la el şi acum, când acesta îşi descoperea adevăratele trăsături ale chipului său moral, generalul nu înţelegea să coboare la nivelul său. Asta era lupta deznădăjduită pe care începe s-o ducă cu el însuşi: nu voia să-şi dezmintă principiul pe care-l aplicase toată viaţa şi cu care făcuse din oameni neînsemnaţi sau rău intenţionaţi colaboratori preţioşi, în scopul urmărit de el. Generalul crezuse în floarea tinerimii române, în tezaurul naţional. El nu voia să se dea bătut de la primele decepţii încercate. Continua să stăruie precum un părinte iubitor în educaţia copiilor, chiar când aceştia au momente de rătăcire. Considerase că legionarii puteau fi buni şi aşa voia să-i aibă până la urmă. Ei erau români înflăcăraţi de patriotism şi tineri, Ei constituiau generaţia de mâine şi pe această generaţie care va duce ţara mai departe a-ţi putea desconsidera.

Cu toate acestea, Horia Sima se; încăpăţâna să coboare în ochii generalului şi ai ţării. El nu se limitează numai la acţiunea de duplicitate, ci începe o campanie de

şicane, trimiţând generalului o serie de scrisori al căror conţinut era menit să alcătuiască un dosar care să servească drept cap de acuzare asupra incompetenţei generalului aruncându-i în spinare greutăţile ivite în decursul acţiunii de guvernare.

Nici nu trecuseră patru săptămâni de guvernare naţional-legionară şi Horia Sima scrie generalului, la 14 octombrie 1940:

„... Ştirile din domeniul economic sunt tot mai alarmante. Lipsă de coeziune şi unitate... Un regim legionar nu poate să dăinuiască cu o structură economică liberală. Accentul trebuie să cadă pe elementul politic în economie. Tehnicianul singur şi cu judecata economică a veacului trecut ne duc de râpă... Cei din lumea veche chiar dacă sunt sinceri, nu pot să facă binele".

La aceasta, generalul nu întârzie să răspundă spunând printre altele;

„... Falimentul va veni, dar nu din cauza Generalului Antonescu, a nepriceperii sau a relei sale credinţe, ci din cauza faptului că şi în administraţie şi în economie, am introdus la cererea dumitale elemente care jac ceea ce zilnic semnalează Siguranţa şi strigătele de alarmă ce vin din toate părţile... V-am sprijinii pătrunderea elementelor legionare în toate posturile administrative, sperând că mă vor ajuta entuziaşti la reconstrucţia statului. Drept orice,

îmi faceţi lecţii şi mă faceţi răspunzător de ce se va întâmpla în economie, deşi aţi fost zi de zi lângă mine şi aţi văzut ce măsuri am luat.

Ordinea economică este frământată d-le Sima pentru alte motive. Statul este dezmembrat şi secătuit, neajunsurile evacuării nepregătite şi Dezastruoase a unei treimi din teritoriu, reducerea încasărilor, povara refugiaţilor şi a funcţionarilor evacuaţi, dezordinea provocată de predecesori, acestea reunite la un an economic slab, toate acestea chiar şi în împrejurări normale ar fi constituit obiectul unei grave crize. Azi când s-au îmbinat cu o schimbare a regimului şi a reformelor severe, a izgonirii evreilor din activitatea economică, criza economică a căpătat un cuprins mai grav... Eforturile pentru redresare sunt îngreunate de elemente nepricepute introduse la propunerea dvs. În altă parte trebuie văzute cauzele şi mijloacele de îndreptare: rezistenţa unora, neîncrederea multora şi insuficienţa elementelor recomandate de dvs... Percheziţii nedrepte, arestări insultătoare la adresa ofiţerilor, confiscări de bunuri, îndemnuri la dezordine, izgonire brutală din servicii şi întreprinderi a celor ce nu au fost legionari... Zilnic îmi pierd câteva ceasuri din timpul meu pentru aplanarea incidentelor pe plan intern. Dacă continuăm astfel, nu numai ordinea economică, dar tot regimul legionar,

guvernul şi ţara se vor prăbuşi.

Am făcut actul de la 6 sept. pentru a salva statul de la prăbuşire şi să-l scap de anarhie sau de ocupaţie străină. Am făcut-o ca o concluzie a trecutului meu de ostaş şi român. Am făcut-o ca să-mi apăr Ţara şi nu ca s-o prăbuşesc... Aşa că vă rog să alegeţi: sau vă luaţi singur răspunderea în faţa Ţării şi a Istoriei şi conduceţi Ţara după concepţia şi priceperea dvs, sau îmi daţi toată libertatea. Eu îmi asum răspunderea să ridic un regim dacă sunt ascultat. Nu pot însă consimţi să fiu prizonierul lui şi să mă prăbuşesc cu el dacă nu mă urmează... Cu două capete nu se poate conduce un corp decât la dezastru".

Generalul fusese categoric, mai categoric decât se putea imagina. El nu are măsuri fragmentate. Scrisoarea de răspuns constituie toate elementele pentru a etala temeiurile unui conflict adânc, inconciliabil. De aici până la deznodământ timpul este măsurat.

Horia Sima nu se lasă mai prejos. La 28 octombrie trimite altă scrisoare şi mai concludentă. Prin aceasta face o lecţie de educaţie politică. El explică ceea ce înseamnă concepţia legionară:„ *Totala neînţelegere provine de la spirit, de la concepţie, de la atmosfera sufletească şi nu de la oameni. Regimul legionar cere guvernare în spirit legionar, guvernare totalitară...*"

În primul rând se ridică problema unei totale neînţelegeri şi se cere deschis un stat totalitar. Mai departe el se plânge de existenţa în taină a vechilor partide politice. Ziarele „Porunca vremii” şi „Timpul” încă mai apar. Mai departe el lămureşte: „Regim totalitar înseamnă economie dirijată. Cine s-o realizeze? Oamenii vechilor partide puşi de dvs? Toate ordinele şi dispoziţiile dvs. rămân neexecutate… Lumea veche opune o rezistenţă formidabilă. Lumea nouă vrea să lucreze, dar e oprită…”

Întrebându-se cui aparţine răspunderea, el arată: „Răspunderea aparţine guvernului dvs. şi Mişcării legionare, care îşi consumă alături de dvs. un trecut glorios cum puţine mişcări au mai avut…”

Ca şi cum cele de mai sus nu ar fi fost suficiente pentru ţinerea de minte a generalului, Horia Sima îi scrie „Să nu uitaţi că este regim legionar, legionarii au întâietatea, că ei trebuie ascultaţi, şi asupra lor să se îndrepte toată grija părintească”.

În concluzie, arată că, după constatările personale, rezultă că generalul este indus în eroare, asmuţit împotriva legionarilor, care sunt victimele oamenilor vechi cu care s-a înconjurat generalul, adică a tehnicienilor.

Prin scrisoarea-răspuns, Conducătorul căuta să elimine îndoielile arătate de Horia Sima, punând degetul pe rană: „… Aveţi teama că Generalul Antonescu vrea să

salveze vechile concepţii; încearcă să acopere pe marii vinovaţi… Profundă eroare şi nemeritată ofensă! Generalul Antonescu vrea ce vreţi şi dvs., însă cu altă metodă şi în ritmul pe care-l reclamă înţelepciunea. Nu se poate dărâma totul. Generalul Antonescu va realiza tot ceea ce inima dvs. tânără doreşte, ceea ce sufletul dvs. de bun român visează… dar vrea să dărâme şi să reclădească cu experienţa unui om care a trăit şi meditat profund la cauzele ce au provocat marile catastrofe sociale, politice şi militare, azi şi în toate timpurile… Dacă sunt două poliţii, două justiţii, două concepţii şi două conduceri politice şi economice, dacă toţi se amestecă, dacă toţi ordonă şi toţi intervin, prăbuşirea va veni vertiginos.

În încheiere, generalul le cere să declare că-şi vor lua noi obligaţii în ceea ce priveşte respectarea acestor primordiale condiţii.

Schimbul acesta de scrisori dintre şeful regimului legionar şi comandantul mişcării legionare elucidează gravitatea. Profunzimea şi acuitatea neînţelegerilor dintre cei doi şi prefigurează drama care evoluează cu repeziciune spre deznodământul tragic: rebeliunea. În ambele scrisori Horia Sima nu se sfieşte să atace fără rezerve pe Conducător şi să-l învinovăţească de toate rezultatele negative ale primei luni de guvernare. Dovedind lipsă de tact, de abilitate şi grabă, el se

descoperea în acest fel. Îşi arată limpede neîncrederea şi, mai mult, îşi arată convingerea că ideile legionare nu pot fi înţelese şi aplicate de „oamenii vechi”, în capul cărora se afla însuşi generalul Antonescu.

Horia Sima, nici mai mult nici mai puţin, cere totalitarismul, cere etatizarea statului după modelul german, cu supremaţia legionarismului.

Din punctul de vedere al conducătorului legiunii, care, frământat de nerăbdare să răstoarne toată vechea ordine, frâna puternică şi de fiecare pas pe care o punea Conducătorul statului, nu putea decât să-l facă să-şi piardă răbdarea. Horia Sima nu avusese niciodată încredere deplină în general, şi numai oportunismul politic îl făcuse să se lase subordonat, socotind pe bună dreptate că nu exista nicio altă cale de a veni la guvernare. Fidel discipol al nazismului german, nu făcuse altceva decât să-l imite pe Hitler, modelul său, care se aliase cu feldmareşalul Ludendorf când acceptase puterea de la Hindenburg. Nu este exclus ca, în calculele sale, Horia Sima să-şi fi spus că generalul Antonescu va constitui firma în spatele căreia vor manevra nestingheriţi, uzându-l şi înlocuindu-l la momentul oportun. Se întâmplase întocmai cum se convinsese însuşi Conducătorul, convingere expusă în scris lui Horia Sima, printr-un răspuns indirect dintr-o scrisoare adresată profesorului universitar Găvănescu:…întreaga lor

manifestare dădea impresia netă că au închiriat trecutul şi autoritatea şi numele Generalului Antonescu, la adăpostul căruia să comită nestingheriţi crime, jafuri, atrocităţi…”

Horia Sima, văzând prea curând ca legionarii intraseră pe mâna unui om de o energie şi voinţă excepţionale, unite cu o destoinicie şi pricepere deosebite, care nu dădea ale un semn de slăbiciune, ci dimpotrivă, ameninţa a fi încătuşaţi în principiile morale cele mai severe, situaţia ducând la îndepărtarea perspectivelor aplicării „totalitarismului” legionar, plin de nerăbdare şi sub premiu nec elementelor anarhice se demască.

De partea cealaltă, generalul răspunde cu taci, înţelepciune şi bunăvoinţă, nevoind să arate că înţelege ce-l consumă pe comandantul mişcării. În cea de a doua scrisoare-răspuns dă dovadă de cea mai mare îngăduinţă, mergi n-o până acolo încât îi da dreptate. Mai mult, spre a-l linişti. Crezându-l sincer, îl asigură că va aplica programul cerut de legionari: „Dar, punct cu punct, cu tact şi raţiune ferindu-se de a provoca haos”.

Dacă s-ar pune problema în ce măsură generalul Antonescu era pătruns de ideile legionare şi dacă era hotărât să aplice integral programul acestei mişcări, ar fi greu de dat un răspuns precis. Poate că da, poate că nu…

Ţinând însă seama de formaţia acestuia la şcoala naţionalismului integral, a ortodoxiei militare, a

respectului dreptului de proprietate, a instituţiilor de bază în stat, a dreptului omului, a respectării personalităţii şi, mai cu seamă, de repetatele declaraţii de la luarea conducerii apare ca o inadvertenţă ideea ca el să fi urmărit aplicarea unui totalitarism legionar. Chiar să fi admis acest lucru, era sigur însă că nu acum, în primul an de guvernare şi, mai ales, în primul pătrar al acestui an ar fi pus în aplicare acest plan. Şi pentru că nu a urmărit, s-a văzut că, încă din primele săptămâni, întreg centrul de greutate ai conducerii s-a plasat pe problema graniţelor şi a ordinii interne. Şi când spunem ordine internă înţelegem păstrarea ordinii de stat existente. Era logic să fi fost astfel, deoarece numai generalul cunoştea la acea oră că războiul în est era fixat cu scadenţa la începutul anului viitor, război în care România trebuia să-şi aducă contribuţia ei. Se pune întrebarea: era de admis vreo răsturnare a vechii stări de lucruri cu 6 luni înaintea unei conflagraţii? Desigur că nu. Secretul militar nu-i permitea să-i informeze pe aceşti tineri colaboratori, ce se dovediseră atât de neserioşi. Şi în acest caz era obligat să ducă lupta aceasta măruntă. Obositoare, pentru a stăpâni şi a disciplina aceste elemente haotice., folosindu-le în scopul urmărit de el: pregătirea pentru război. El nu putea să le spună: „Băgaţi-vă minţile în cap. În primăvară pornim să cucerim Bucovina şi Basarabia!”. Era de neconceput şi

atunci lupta aceasta de disciplinare trebuia dusă fără întrerupere, cu perseverenţă, în speranţa că se va ajunge la o ascultare totală.

Dar Horia Sima altceva urmărea.

El, chiar din primele zile ale guvernării, începe opera de destrămare administrativă sub motiv de reorganizare. Profitând fără scrupule de libertatea dată de general, îşi numeşte adepţii săi în toate posturile administrative şi de ordine publică De asemenea, îi introduce în viaţa economică a ţării.

Se lărgesc cadrele partidului, recrutându-se noi membri, care încep a fi instruiţi.

Se creează noi organizaţii legionare; organizaţii paramilitare: spărgători de fronturi, batalioane de şoc etc.

Se înfiinţează poliţia legionară, ajutorul legionar, cantine şi cooperative, magazine legionare.

Se formează corpul muncitoresc legionar.

Toate aceste formaţiuni fac ca autoritatea de stat să treacă treptat sub controlul legionarilor. Prestigiul autorităţilor de stat scade. Acte ilegale şi abuzuri se produc la tot pasul. Funcţionarii de stat sunt terorizaţi; unii sunt înlăturaţi fără motiv şi înlocuiţi cu legionari incapabili.

În poliţie sunt introduşi legionari în număr masiv.

În ce priveşte armata, şi ea a suferit o presiune prin

noii concentraţi, în rândul cărora se aflau mulţi legionari şi care expuneau unei contaminări restul ostaşilor. În rândul tinerilor ofiţeri s-a înregistrat o creştere a simpatizanţilor legionari. Chiar în rândurile marilor comandanţi existau aceşti simpatizanţi.

Tineretul şcolar şi universitar suportă un asalt puternic al propagandei. La sate se fac promisiuni de împroprietărire şi lozinca „Omul şi pogonul” începe să circule din nou. Peste tot, numele generalului nici nu era pomenit, se vorbea numai de Horia Sima.

Partea cea mai gravă apare atunci când se trece la înarmarea legionarilor şi cultivarea în rândurile lor a spiritului agresiv. La uniforma legionară se adaugă pistolul.

Toate aceste măsuri de organizare, luate şi aplicate în cea mai mare grabă, marcau desfăşurarea în viteză a unui plan de preluare a puterii pe seama legiunii. Până atunci trebuiau succesiv consumate etapele respective.

Una din acestea era aceea a răzbunărilor.

Legionarii îşi făcuseră un punct de onoare din ideea că, o dată ajunşi la putere, vor trebui să răzbune moartea Căpitanului şi a celorlalţi legionari ucişi fără judecată. Pentru aceasta, odată cu venirea lor la putere, prima măsură pe care au impus-o a fost arestarea principalilor vinovaţi pe scama cărora se puneau crimele împotriva

legionarilor.

Generalul Antonescu, pentru a preveni producerea de ilegalităţi ordonă constituirea unei comisii de anchetă care trebuia să pună în afară de orice bănuială un procedeu arbitrar. Ca rezultat al acestei comisii, ce a depus eforturi deosebite pentru a cerceta o serie de dosare într-un timp record, s-au emis 33 mandate de arestare, printre care principalii acuzaţi de uciderea a 292 persoane. Între aceştia figurau: general Gabriel Marinescu, fost ministru de interne şi prefect al Capitalei, general Gh. Argeşanu, fost prim-ministru şi comandant al Corpului II Armată, general Bengliu, fost şef al Jandarmeriei, Radu Pascu, prim-preşedinte al Curţii de Apel, col. Zeciu, prim-procuror militar ş.a.

Încă din primele zile ale arestării lor, generalul Dona, prefectul Poliţiei Capitalei, a avertizat pe ministrul de interne, generalul Petrovicescu, că o echipă de legionari vrea să asasineze pe toţi cei închişi la Jilava, pentru că nu aveau încredere în justiţie, care temporiza.

Generalul Petrovicescu, cu un aer de glumă, îl întreabă:

— Care ar fi soluţia?

— Să se dea un comunicat prin care să se arate că justiţia îşi urmează cursul. Dar să nu se recurgă la asasinat fără judecată sub regimul generalului Antonescu, a fost

răspunsul prefectului poliţiei.

Nu s-a luat nicio măsură în afară de aceea că generalul Dona a fost înlocuit cu col. Zăvoianu, ofiţer în rezervă şi vechi legionar. Nu a fost informat conducătorul statului de schimbare.

A trebuit să se aştepte noaptea de 26 – 27 noiembrie, noapte în care generalul se afla în tren, venind în ţară de la Berlin, pentru ca să se treacă la acţiune.

Ce s-a petrecut în acea noapte? La ora 23,30. Un grup de legionari, în frunte cu Groza, comandantul gărzii muncitoreşti a închisorii Jilava, ajunşi la închisoare, au adunat pe toţi legionarii din gardă, cărora le-a spus că a sosit ceasul să-l răzbune pe Căpitan, executând pe vinovaţii din celule. După trecerea rondului militar, legionarii, împărţiţi pe celule, s-au postat în faţa uşilor acestora şi, la un semnal tras printr-un foc de pistol, au pătruns fiecare în celula respectivă şi au executat prin focuri de pistol pe cei aflaţi înăuntru.

În aceeaşi noapte, în arestul Prefecturii Poliţiei Capitalei au fost executaţi şi alţi deţinuţi.

În Capitală, la 27 noiembrie, ora 14, Virgil Madgearu, fost ministru, e ridicat de la masă de 6 legionari înarmaţi, dus în pădurea Snagov şi împuşcat pe la spate. E părăsit pe locul asasinatului, unde este descoperit mult mai târziu. În aceeaşi zi, către seară, 7

indivizi înarmaţi, pătrund în vila profesorului Nicolae Iorga de la Sinaia şi, pe motiv că-l ridică pentru un interogatoriu la Bucureşti, îl iau cu maşina şi îl execută în pădurea de la Strejnicu, unde a fost descoperit în dimineaţa următoare.

Trebuiau să urmeze alte asasinate în serie în rândul oamenilor politici.

Abia se stinsese ecoul cuvintelor rostite de Conducător la înapoierea sa din Germania, de unde aducea „încrederea poporului german şi a Führerului său", când un alt ecou sinistru produs de detunăturile pistoalelor asasinilor deţinuţilor politici îl înăbuşi şi îl îndolie. Ţara toată se cutremură din nou. Ţara încremeni iarăşi după ce abia începuse să se dezmeticească.

Vestea asasinării lui Iorga şi Madgearu umplu sufletele românilor cu cea mai mare tristeţe şi legitimă indignare.

Dacă asasinatele de la Jilava şi de la Prefectura Poliţiei Capitalei se potriveau cu epitetele „ilegalitate, crimă, bestialitate" în cele două cazuri, mai cu seamă al profesorului Iorga. Fapta era socotită un sacrilegiu. Profesorul Nicolae Iorga nu fusese numai dascălul eminent, istoricul erudit, scriitorul umanist; el fusese apostolul naţionalismului român. Nu era faptă de seamă în istoria ţărilor româneşti în ultimii 50 de ani, în care să nu fi fost înscris şi Nicolae Iorga. Pe calea unui destin tragic, el

piere din răzbunarea criminală a adversarilor politici, asemenea lui Cicero. La capătul a două milenii, două existenţe, legate pe acelaşi fir al obârşiei latine, fac punte de unire prin însuşirile identice şi prin sfârşitul lor de tragedie antică. Ca şi Cicero, care, refugiat la vila sa de pe malul mării – refuzând să-şi părăsească patria în momentul când Caesar trecuse Rubiconul – este ajuns de bandele criminalilor plătiţi de Marc Antoniu şi asasinat mişeleşte, şi Nicolae Iorga, refugiat în vila sa de la Sinaia, cade în acelaşi fel victimă răzbunării politice. Ca şi Cicero, mare autor, scriitor şi istoric. Mare politician, mare patriot, are parte de acelaşi sfârşit.

Aceste asasinate nu puteau găsi înţelegere, ele întâlneau doar oprobriul plin de indignare şi de revoltă al tuturor.

Cu aceste acte şi mai cu seamă, prin acest act, mişcarea legionară este iremediabil compromisă, iar regimul naţional-legionar putea să-şi numere zilele. Conducătorul a voit să-i înlăture imediat de la putere. Constrâns însă de conjunctura externă, de relaţiile recent înjghebate cu Germania, nu putea da urmare imediată acestei dorinţe. Dar el nu putea rămâne impasibil, deoarece actul pe care căutase să-l înlăture de la început prin toate măsurile de precauţie luate, se produsese: călcarea flagrantă a legalităţii, atingerea integrităţii

personale.

Generalul a reacţionat imediat, chemând pe şeful armatei şi pe toţi miniştrii în consiliu. În plină şedinţă, Horia Sima s-a desolidarizat de crime şi a căutat o justificare. Generalul, în Consiliul de Miniştri, a reacţionat puternic. La felicitările ce au încercat miniştrii legionari să-i aducă pentru rezultatele vizitelor în Italia şi în Germania, generalul refuză să le primească spunând: „Mărturia dragostei dvs. trebuia să fie împiedicarea acţiunilor criminale. Nemernicii vor fi pedepsiţi exemplar… Pedepsirea celor de la Jilava mi-o rezervasem eu, prin justiţia ţării. Toată mândria mea era să nu am mâinile pătate de sânge. Mi-aţi nimicit cu fapta voastră această mândrie!”

Dacă înlăturarea legionarilor de la guvern nu a avut loc, în schimb măsurile represive nu au întârziat să se producă.

Horia Sima, printr-un comunicat, reprobă cele petrecute. Poliţia legionară a fost desfiinţată. Prefectul Poliţiei, col. Zăvoianu, este destituit. Un decret de pedeapsă cu moartea împotriva celor ce se vor mai deda la astfel de acte a fost promulgat în aceeaşi zi.

În şedinţa Consiliului de Miniştri, care a avut loc în ziua următoare asasinatelor, generalul a dat o serie de dispoziţii foarte drastice, iar legionarii au depus un nou

jurământ de credinţă faţă de Conducător. În acel consiliu, adresându-se generalului, Petrovicescu, spune:

„... După cum văd, Siguranţa nu funcţionează! Admiţi dumneata ca să se pună la cale aceste masacre? Să le ridice oamenii fără cunoştinţa Poliţiei sau a Siguranţei? Este cineva care organizează aceasta... Deci aceste rapoarte de linişte ale Siguranţei, nu sunt crezute de mine. Dacă aş fi avut informaţii de cele ce se puneau la cale, puteam opri măcelul... Te rog să iei imediat măsuri pentru schimbarea primarilor... Să se pună ordinea de care am nevoie la dezvoltarea Statului. Rezultatul, până în 24 de ore...” „Dumneavoastră, Domnule Ministru de Interne, rămâneţi responsabil de azi înainte. Pentru toate acestea veţi trage consecinţe... La gări, la Radio. Poştă, Telefoane, nu mai au ce căuta gărzi legionare. În Stat, ordinea se ţine numai de organele Statului...”

Prin toate aceste dispoziţii luate de general ca urmare a actelor de terorism executate, Conducătorul nu făcea altceva decât ca, sub presiunea evenimentelor, să elibereze statul de imixtiunile legiunii. Tot prin aceste dispoziţii, nu încape îndoială că legionarii au putut vedea o retragere publică şi oficială a încrederii pe care generalul le-o acordase de la începutul guvernării. Mai mult, tot prin aceste măsuri se puteau desluşi bazele unui plan în care treptat, treptat, urma să se încadreze rolul şi atribuţiile

legionarilor de acum înainte. Cu alte cuvinte, se marcase începutul acţiunii de trecere a Mişcării pe plan secundar.

Cu privire la acest aspect redăm mai departe declaraţiile Conducătorului, din acelaşi Consiliu:

„... De asemenea, nu se mai poate tolera portul armelor decât celor încadraţi în unităţi constituite sub comanda unui şef care are răspunderea. Cine poartă armă trebuie dezarmat imediat şi predat justiţiei".

Or, dintre toate măsurile represive enumerate până acum, niciuna nu putea să lovească mai nimicitor în prestigiul şi în planurile şefilor legionari. Pistolul, fiind un principiu de bază al argumentaţiei lor politice, aşezat ca temelie de doctrină de însuşi Corneliu Codreanu, când l-a descărcat ucigător în pieptul prefectului de poliţie Manciu de la Iaşi, devenise o emblemă, un simbol.

Legionarul nu discuta. El înfăptuia. Cui se împotrivea, îi argumenta prin focuri de revolver. A lua deci legionarului pistolul, echivala cu a lua scriitorului peniţa, ţesătorului suveica şi pescarului undiţa. Legionarul fără revolver nu mai avea sens. Toţi legionarii, trăind în cultul „Căpitanului", trebuiau să-l imite şi, ca adevăraţi discipoli, trebuiau să aibă cel puţin o victimă la pasivul lor pentru a se înălţa la prestigiul şefului lor. Când creatorul unei mişcări sociale de anvergura şi potenţa legionarismului pune cu mâna lui la temelia ei o crimă, pe care o statuează

pe un eşafodaj, el nu mai poate sta cu fruntea sus decât în faţa unor adepţi care vor purta, vor trebui să poarte şi ei ca pe un semn heraldic, pecetea crimei.

Tocmai aici generalul Antonescu, în legitimul lui drept de a apăra statul şi viaţa cetăţenilor, a lovit; a îndrăznit să lovească. Orice puteau tolera legionarii, dar numai această lovitură, nu. Poate că e necesar să vedem că evoluţia rapidă a evenimentelor ce urmează este datorată acestor două măsuri extrem de eficiente; desfiinţarea poliţiei legionare şi dezarmarea legionarilor. Abia acum ei reuşesc să-l cunoască pe Conducător. Obişnuiţi să lucreze de la început cu o serie de generali din rezervă, deci oameni în vârstă, au socotit că şi generalul Antonescu le este asemănător. Ei nu puteau să-şi închipuie de ce capacitate extraordinară – atât fizică cât şi morala şi intelectuală – era în stare acest om, care atinsese vârsta de 60 ani. Abia acum încep a-l cunoaşte, a-l teme şi a se grăbi să-l lovească.

Tot acum, ia naştere la ei ideea atentatului la viaţa generalului.

După aceste consilii, ca urmare a dispoziţiilor luate pentru reîntronarea ordinii, generalul putea crede că luase măsuri eficace pentru a înlătura repetarea crimelor şi abuzurilor, fără însă a-şi face mari iluzii. Lupta dusă între el şi conducerea legionară continua zi de zi. Aceştia,

momentan, dând aparenta unei retrageri, nu fac altceva decât să sape alte canale subterane, pregătindu-se să iasă la lumină, când lumea se aştepta mai puţin.

În această perioadă de mari frământări şi lupte surde duse în cabinete, între două forţe antagoniste, viaţa generalului se desfăşoară într-un ritm dramatic. Dându-şi scama ca cooperarea cu legionarii înseamnă ori a-i aduce în stare de ascultare completă, – ori a te înhăma la carul lor, ori a abdica. Cum cea de a doua şi a treia soluţie, nu erau compatibile cu crezul românismului de care generalul era stăpânit, rămânea valabilă prima posibilitate.

A se lăsa încălecat de legionari însemna a se tăgădui pe sine însuşi, ceea ce nu era de admis. A-i înlătura, iarăşi însemna a tăgădui virtuţile lor naţionaliste şi anticomuniste, în baza cărora fuseseră promovaţi la conducerea statului tocmai în momentele când era cea mai mare nevoie de aceste însuşiri în perspectiva viitoarelor evenimente externe.

Logic, pentru Conducător se impunea soluţia de a-i aduce la ascultare şi a-i transforma într-o formaţie folositoare şi de maxim randament. Astfel fiind generalul intensifică această muncă. Pe de o parte, ţine contact zilnic cu căpeteniile legionare, pe de alta, se vrea cât mai bine informat despre activitatea lor.

Ca militar, om de război, el ştia prea bine că numai

printr-o informare completă şi la timp putea stăpâni situaţia. Zadarnic făcea el apeluri, în şedinţele Consiliului de Miniştri, cerând să fie informat, deoarece nu obţinea informaţiile decât târziu şi acestea erau eronate. El nu căpăta informaţii sigure decât prin cabinetul său militar şi civil şi prin persoane particulare din afară.

Activitatea ofiţerilor de la cabinetul militar crescu deci foarte mult. Ei sunt trimişi în Capitală şi în ţară, pretutindeni: în instituţii, întreprinderi, cazărmi, şcoli pentru a aduce rezultate la anumite probleme urmărite. Toţi aceşti ofiţeri se dovediră a fi însufleţiţi de acelaşi zel pe care-l manifesta marele lor şef. Căutau, cu străşnicie şi devotament, să răspundă misiunii lor. Generalul acordă totală încredere acestui sumum de oameni corecţi şi entuziaşti – sursa lui cea mai sigură de informaţii. Cu fiecare zi ei îşi demonstrau calităţile, dar – cum. Conflictul cu mişcarea legionară creştea, se accentua tot mai mult –, dacă la început erau ca o insulă într-o mare agitată, ajunseră puţin mai târziu să constituie o infimă garnizoană a unei cetăţi asediate din toate părţile de valurile anarhiei

Speranţele pe care generalul şi le pusese în oamenii de încredere repartizaţi în diferitele departamente, la care titulari erau legionari, se dovedesc zadarnice, deoarece aceste elemente sâni neutralizate de legionari.

Astfel col. Alexandru Rioşeanu, secretar general la

Ministerul de Interne, declară la şedinţa Consiliului de Miniştri:

„Aţi spus, domnule General, că suntem responsabili de ceea ce se întâmplă. Ca să fiu eu responsabil ca ministru al poliţiei, trebuie ca atât là Poliţie, cât şi la Siguranţă, să am oamenii mei. Eu nu sunt sigur nici de dl. Mironovici de la Poliţie şi nici de dl. Ghica de la Siguranţă. Pentru actele lor eu nu port răspundere”.

Generalul, în faţa acestei declaraţii, îi dădu dispoziţie ministrului, transformându-l într-un organ de informare:

— „Dumneata îmi vei raporta. Am auzit că şeful Siguranţei a scos din vamă 1300 de pistoale pe care le-a împărţit. Să faci anchetă şi să vezi dacă e exact. Omul ordinii nu poate împărţi arme pentru dezordine”.

Ministrul Rioşeanu merge mai departe, dezvăluind întreaga stare de lucruri:

„Domnul Ghica nici nu mai tratează cu mine. Domnul prefect al poliţiei, cel nou, nici nu s-a prezentat la mine, nici jurământul nu l-a depus”.

Generalul, în faţa acestei situaţii, numai la câteva zile după ce legionarii făcuseră „mea culpa” semnând un nou act de supunere şi numai după câteva zile de la ordinul de dezarmare pe care-l dăduse, nu ezită să tragă concluziile:

— Să-l chemi la minister şi să pui lucrurile la punct. Dacă nu vine sau dacă nu se aranjează lucrurile, vom pune alt prefect… Pe domnul Ghica să-l încadrezi în ordinea legală. Dacă nu intră în ordinea legală, atunci să-mi propui un alt şef al Siguranţei.

Iată însă pe generalul Petrovicescu. Ministrul de interne legionar, intervenind:

„Eu am legături cu Ghica şi nu am avut a mă plânge de el până acuma…

Foarte clar apare gravul dezacord, neînţelegerea se vede dovedită între oamenii de încredere ai generalului şi legionari. Conducătorul observă această solidarizare a generalului Petrovicescu, ministrul de interne, cu subordonaţii săi, dar menţine conflictul la nivelul ministrului poliţiei şi şefului Siguranţei. Adresându-se amândurora, spune în încheiere:

— „Să-l chemaţi imediat pe dl Ghica şi să-i spuneţi că dacă nu intră în legalitate va fi imediat destituit. Nu trebuie să treacă peste ordinele primite… Cum de şi-a permis să nu dea curs la un Decret semnat de mine?”

Era vorba de decretul pentru predarea armelor de către legionari. Ei nu numai că nu le predaseră, dar, cum s-a văzut, continuau să se înarmeze. Deci lupta continua şi mai înverşunat.

Într-adevăr, chiar în ziua de 29 nov., dată când

fuseseră luate măsuri pentru a împiedica pe viitor actele teroriste, legionarii au început metodic sabotarea lor, căutând să-şi întărească mai mult poziţiile.

Conducătorul, şi el, pe de altă parie, căuta să-şi asigure o poziţie cât mai fermă întărindu-şi mijloacele pentru stăpânirea situaţiei şi menţinerea ordinii în ţară.

După cum s-a arătat la început, generalul Antonescu începuse guvernarea avându-şi reşedinţa în Palatul Cantacuzino din Calea Victoriei. Aici s-a lucrat până la începutul lunii noiembrie, după care spaţiul devenind cu totul neîncăpător, Preşedinţia Consiliului de Miniştri s-a mutat în palatul de curând construit din Piaţa Victoriei. Astfel că Spre mijlocul lui noiembrie, Conducătorul era deja instalat în clădirea nouă din Piaţa Victoriei.

Această clădire avea îndoitul avantaj de a oferi confortul de funcţionare pentru întregul aparat de funcţionari care se dezvoltase între timp în jurul Conducătorului şi de a-i permite acestuia să se instaleze în condiţii mai bune, împreună cu familia sa.

Conducătorul se instalează cu cabinetul său la etajul al II-lea al Palatului, unde-şi mută şi locuinţa, în încăperile care dau cu ferestrele spre Piaţă. Pe aripa dinspre şoseaua Bonaparte se instalează cabinetul militar, şi în aripa spre şoseaua Jianu, cabinetul civil.

În felul acesta, părăsindu-şi locuinţa din str.

Paharnicului, în care, de altfel, nu mai locuise de la 4 septembrie, îşi alcătuise un cămin improvizat într-un apartament impropriu, împărţind încăperile între cabinete şi camera de locuit.

Mutându-şi menajul în palat, el nu câştigă un confort mai bun. În plus, are dezavantajul de a-şi vedea expusă viaţa ca într-o vitrină, din zi până-n noapte, în faţa întregului personal care, vrând, nevrând, lua cunoştinţă în orice clipă de prezenţa sa şi de felul cum îşi desfăşura viaţa şi activitatea… Dar se părea că aceasta nu-l deranja deloc. Viaţa pe care o ducea devenise atât de discretă şi simplă, încât chiar era de neobservat. Numai ideea că, mergând pe culoarul care trecea prin faţa cabinetului şi apartamentului generalului spre a merge la aripa cealaltă a clădirii puteai să te trezeşti în faţă cu Conducătorul, îţi dădea momente de nelinişte. Altfel, nimic nu ar fi dat de bănuit că acolo, înapoia acelor uşi capitonate trăia şi-şi ducea munca, minut, cu minut, omul pe umerii căruia ţara aruncase o povară copleşitoare!

Iar dacă se întâmpla ca o uşă să se deschidă fără cel mai mic zgomot şi de după ea să apară chiar Conducătorul, în drum spre sala de consiliu, de la extremitatea coridorului, atunci această apariţie era atât de discretă încât făcea să contenească de îndată starea de emoţie trezită de brusca apariţie. Generalul, cu paşi uşori şi repezi

cu privirile grave şi îndreptate undeva departe, cu aerul său de continuă preocupare, răspundea la salut, strângând în trecere mâna celui pe care-l recunoştea, apoi dispărând undeva, înapoia unei uşi, care se deschidea şi închidea înapoia lui de oameni aproape invizibili.

Singurul avantaj pe care-l căpătase generalul mutându-se în noua reşedinţă –, pe lângă sporirea oarecum a confortului, prin câştigarea de spaţiu, şi a unei linişti pe care o oferea izolarea acestui palat, – era acela al legăturii imediate cu Ministerul de Externe, legat printr-un pasaj de trecere.

Odată cu generalul şi suita sa, se mută în palat şi ministrul justiţiei, Mihai Antonescu, care ocupă apartamentul intermediar, situat la mezanin.

În primele zile ale mutării generalului, se puteau vedea „pistolarii” instalaţi în postul de santinele de onoare, câte doi, la uşa din fata cabinetului său. Prin desfiinţarea poliţiei legionare se oferise şi prilejul să se termine cu prezenţa acestora la uşa Conducătorului. Dar el, dorind să menajeze sensibilitatea legionarilor şi să nu le arate totala neîncredere, tolera, cu riscul vieţii sale, prezenţa pe mai departe a acestor plantoane la uşa cabinetului său, care stărui discrepantă, mai departe, prelungind pe tot timpul lunii decembrie, o situaţie echivocă şi periculoasă, pe care generalul, cu toată contrarierea pe care o producea,

înţelesese s-o păstreze.

Situaţia devenind din ce în ce mai încordată, după cum s-a văzut, anturajul generalului interveni, prin generalul Piki Vasiliu, inspectorul Jandarmeriei, şi – pe motivul că şeful statului era mai întâi general şi apoi conducătorul statului –, ceru să se aprobe şi instalarea unei gărzi militare care dublă postul de la uşa cabinetului, aşezându-se la dreapta şi stânga „pistolarilor”, cu alte cuvinte, încadrându-i cu câte un subofiţer de jandarmi. În felul acesta dacă nu au fost înlăturaţi, cel puţin au fost neutralizaţi.

Luna decembrie şi jumătate din ianuarie 1941 sunt dominate de străduinţa neobosită depusă de general, pe de o parte pentru a îngrădi şi disciplina legionarii şi, pe de alta, de acţiunea ascunsă şi perfidă a conducerii legionare de a duce până la capăt planul de luptă pentru luarea puterii şi înlăturarea Conducătorului.

Până în ultimele zile înainte de declanşarea rebeliunii. Conducătorul nu înceta să stăruiască pentru a-i aduce la ascultare. Aflând că legionarii proiectaseră pentru sărbătorile Crăciunului noi masacre, el ordonă următoarele măsuri în Consiliul de Miniştri:

„De sărbătorile Crăciunului, luaţi măsuri de păstrarea ordinii şi de supraveghere... Un lucru care trebuie să înceteze, pentru că a speriat lumea, sunt

marşurile de noapte şi agitaţiile de noapte în cuiburi... Nu epuizaţi tineretul. El nu va mai putea da nimic dacă după munca de zi îi adunaţi şi noaptea... Lucraţi, la lumina zilei. În catacombe, creştinii au lucrat până au triumfat şi au ieşit la lumină. Nu mai lucrezi în catacombe după ce ai reuşit".

Într-adevăr, ca o adevărată plagă ce se aşternuse peste Capitală, erau aceste marşuri care-şi răsunau cadenţele pe pavajul străzilor, creând o atmosferă sinistră, generatoare de temeri şi ameninţări. Dacă întârziai noaptea în oraş, întorcându-te acasă pe străzi lăturalnice, întâlneai coloane formate din tineri şi vârstnici, care apăreau dintr-odată un colţ de stradă, întunecaţi la chip şi la port, trecând pe lângă tine şi strecurându-ţi, odată cu cadenţa pasului lor, în suflet, o teamă şi o nelinişte prevestitoare de rele. Iar cei a căror linişte o întrerupeau în acele ceasuri târzii de noapte, tresăreau, revenindu-le amintiri triste din nopţile ocupaţiei străine, pentru cei mai în vârstă; cei mai tineri, fiind nedumeriţi şi neliniştiţi asupra celor ce le va aduce ziua de mâine.»

Dar aceste marşuri şi şedinţe de cuib de noapte, constituiau tocmai pârghia principală prin care partidul legionar acţiona asupra maselor, antrenându-le şi disciplinându-le. Mai mult: ele constituiau o tactică de camuflare a planului de preluare a conducerii, pe care o

urmăreau. Obişnuind populaţia şi autorităţile de stat cu aceste mişcări de formaţiuni, oricând puteau camufla momentul unei lovituri de stat la adăpostul acestor mişcări de stradă devenite obişnuinţă.

În ultimele şedinţe ale Consiliului de Miniştri ale guvernării naţional-legionare, Conducătorul declara:

„… Am fost informat din nou că nu s-a terminat cu descinderile, am cerut să nu se mai facă nicio descindere noaptea şi să nu mai intre nimeni cu revolverul în casa oamenilor… Domnule general Petrovicescu, se petrec lucruri groaznice pe toată suprafaţa ţării. Să citeşti rapoartele făcute de toţi procurorii din ţară”.

În timpul în care Conducătorul se străduia din răsputeri făcând tranzacţii cu însăşi conştiinţa sa pentru readucerea pe făgaşul ordinii a legionarilor, Horia Sima îşi punea la punct, perseverent şi grabnic, planul loviturii de stat.

Zilele generalului Antonescu ca şef de stat trebuiau să fie numărate.

Planul loviturii de stat se baza pe împărţirea atribuţiilor şefilor principali. Horia Sima trebuia să conducă mişcarea din provincie; generalul Petrovicescu, Alex. Ghica şi Maimuca, în Capitală.

Pentru a mobiliza provincia, Horia Sima face o serie de turnee în zonele importante ale ţării, pregătind opinia

publică. Ziua de 1 decembrie oferă un nou prilej pentru atingerea scopurilor urmărite de general: de a domina şi supune pe legionari. În această zi se comemorau 22 de ani de la Unirea Transilvaniei cu patria mumă.

Profund întristat şi decepţionat de evenimentele petrecute cu 3 zile înainte, se duse în cetatea Unirii, împins de speranţa că va trezi în sfârşit, conştiinţele legionarilor şi îi va aduna în jurul ideii naţionale, de reîntregire, adevărata menire a generaţiei de atunci. Generalul îmbracă pentru ultima oară cămaşa verde şi urcând la tribuna deasupra căreia se înălţa crucea martirilor neamului Horea, Cloşca, Crişan, Avram Iancu şi având în mijloc portretul lui Corneliu Codreanu, rosti o îndurerată cuvântare:

„Întâi decembrie nu este astăzi ziua bucuriei naţionale... Este ziua martirilor care s-au jertfit căzând odată cu graniţele noastre sfinte... Este ziua care deschide calea drepturilor viitorului... Am depus 2000 de ani ca să ne întemeiem hotarele vieţii şi drepturilor româneşti: hotarele lui Traian, Mihai Bravul, ale lui Ferdinand I. Am umplut de ruşine paginile de glorie militară ale istoriei noastre, lăsând să se prăvălească în prăpastia robiei ceea ce zidise glia martirilor atâtor veacuri şi sângele ultimilor 800.000 de morţi... Să nu ne robim durerii... Din această

cetate a Unirii mă adresez cu încredere tuturor. Mă adresez ardelenilor, ostaşilor, legionarilor, românilor”.

„... Pe umerii voştri stă apărarea sfântă a datoriilor strămoşeşti. În această clipă de îngenunchere, îngenuncheaţi ca să auziţi trosnetul de trupuri pe roată ale lui Horea şi Cloşca; simţiţi în sânge clocotul de viaţă ardelenească a lui Avram Iancu şi ritmul de redeşteptare românească al lui Andrei Mureşanu. Plecaţi urechea la brazda strămoşească şi aplecaţi în cuget icoana gândurilor lui Lazăr şi Şaguna şi cutremuraţi-vă de biruinţa veşnică a lui Mihai Viteazul.

Ne-am născut aici, suntem cei dintâi aşezaţi şi vom pleca cei din urmă. Vom muri aici, fraţi ardeleni, pentru că nu putem părăsi ceea ce nu se poate părăsi. În faţa noastră viitorul stă aspru şi greu dar plin de nădejdi... A vrut Dumnezeu ca eu, care am luptat pentru graniţele neamului şi m-am străduit pentru onoarea şi puterea armatei, să am la bătrâneţe dureroasa soartă de a aduna pe risipiţii graniţelor noastre sfărâmate... Exodul de persoane pare că a încetat...”

Cită deosebire între declaraţia aceasta faţă de cele anterioare în care abia era lăsat să se întrevadă linia diriguitoare a politicii externe a Conducătorului. În tonul şi în expresia ei se vede siguranţă, limpezime şi precizie. El

foloseşte această comemorare spre a face, într-o formă metaforică în faţa poporului, un bilanţ al primelor sale ofensive diplomatice… Continuând declaraţia, el spune:

„Am fost la Roma şi la Berlin pentru ei, pentru noi toţi, pentru generaţiile viitoare. Am arătat cu suflet şi cu cuvinte ce se vor cunoaşte odată, tot trecutul nostru, toată durerea şi toată sfâşierea noastră de astăzi. Am găsit înţelegere. România nu mai este detestată. România nu mai este singură… Nu pot astăzi să vorbesc mai mult. Toţi trebuie să păstrăm încrederea în drepturile neamului”.

Îndreptându-şi gândul către armată, Conducătorul i se adresează:

„Ostaşi, din cetatea biruinţei lui Mihai Viteazul îmi îndrept gândul spre voi toţi spre a vă aminti toată iubirea, toată nădejdea şi toată siguranţa pe care neamul întreg le pune în voi”.

Cât de evocator răsunau aceste cuvinte rostite de general cu puţin timp înainte de data când se vor adeveri ca profetice aceste nădejdi. Generalul înţelesese desluşit din evenimentele de la 26 – 28 noiembrie că mai devreme sau mai târziu armata va fi aceea care va trebui să impună şi să susţină ritmul de viaţă al ţării. Ca şi cum ar fi vrut să o pregătească pentru rolul ce va trebui să-l îndeplinească, el spune mai departe:

„Am fost la Roma şi la Berlin ca ostaş. Am mers

acolo ca să apăr onoarea voastră, mândria voastră, fiindcă nu sunteţi vinovaţi că neamul şi-a prăvălit graniţele fără luptă; şi nu asupra voastră apasă umilirea de a le fi pierdut. Pe umerii voştri apasă în schimb răspunderea asigurării prin luptă a drepturilor acestui neam".

În aceste ultime cuvinte generalul Antonescu deja trasa misiunea şi rolul armatei în viitor!

Vorbind despre onoarea armatei, referirea este evidentă atât la umilinţele suportate de armată pe timpul retragerii din Basarabia şi Bucovina şi care se continuaseră prin unele tratamente înjositoare aplicate unor ofiţeri români, deţinuţi ilegal după ocuparea acelor provincii, cât şi la incidentele de frontieră de pe graniţa de est şi a Ardealului de Nord.

Generalul, încă sub impresia şocului produs de atrocităţile din 26 – 28 noiembrie, se adresează legionarilor, de la înălţimea celui mai înalt ideal românesc, acela al Ardealului integral:

„Legionari! România şi viitorul neamului depind astăzi de fapta voastră de mâine. De atâtea ori mi-am deschis sufletul pentru voi şi mi-am îndreptat gândul către voi. Astăzi, în această zi sfântă şi tristă, din această cetate a biruinţei româneşti, vă trimit din nou sfatul şi nădejdea mea… Mistica naţională înseamnă convingerea în dreptatea şi puterea unui neam… Dacă Ţara este a

Legiunii şi Legiunea trebuie să fie a Ţării. Adevăratul legionar slujeşte Ţara numai prin muncă, ordine, supunerea oarbă la legile şi chemările Ţării... Am un numai datoria, am şi dreptul să vă cer şi ascultarea neşovăitoare şi dăruirea completă. Vă cer eu. Pentru că prin mine v-o cere Ţara!"

Mai departe adresându-se tuturor românilor. Conducătorul le spune

„... Din această cetate a Unirii româneşti, fac astăzi un apel la unirea tuturor în crez, în faptă. Numai astfel vom putea ridica Patria... Nu vin cu laude înaintea voastră, nici cu vorbe, nici cu promisiuni. Conducătorul şi ostaşul trebuie să tacă şi să înfăptuiască..."

Dar oricât de frumoase şi din adâncul inimii vor fi fost scoase şi vor fi fost rostite aceste cuvinte, ele erau menite să se răspândească în vânt şi să rămână pe hârtie. Legionarii rămaseră surzi şi mai îndârjiţi îşi continuară pe ascuns pregătirile pentru lovitura ce o aveau proiectată, aşteptând momentul prielnic. Înarmarea legionarilor continuă. Sunt înarmaţi studenţi, şcolari şi alte elemente de încredere. Universitatea, şcoala intraseră într-o adevărată anarhie. Profesorii, studenţii, elevii absentau de la cursuri pentru a participa la şedinţe. Majoritatea elevilor care erau înarmaţi cu pistoale le purtau în serviete la şcoală şi chiar le expuneau pe pupitre în faţa

profesorilor.

Ministrul secretar de stat la Departamentul Educaţiei Naţionale, T. Brăileanu, dăduse instrucţiuni: „Profesorii trebuie reeducaţi de propriii lor elevi”.

În universităţi starea de lucruri devenise foarte gravă. Profesori valoroşi erau eliminaţi pentru convingerile lor politice. Cuvântul studenţilor atârna hotărâtor în sancţionarea profesorilor sau în promovarea lor.

Concomitent cu această acţiune de dezagregare, se ducea o largă acţiune de discreditare a generalului în rândul maselor. Se răspândea zvonul că el este vândut masonilor; că a trădat legiunea; că nu mai are încrederea Germaniei şi, în sfârşit, că armata nu mai este cu el.

În ceea ce privea armata, situaţia se schimbase mult în ultimele luni, datorită ofenselor aduse prin încercările de amestec ale legionarilor în unităţile militare, prin prigonirea ofiţerilor. Datorită acestor acte, ei pierduseră foarte mult din simpatiile ce avuseseră în rândurile armatei: ofiţeri şi trupă. Totuşi, în rândurile ofiţerilor superiori şi a marilor comandanţi de mari unităţi rămăseseră aceia mai apropiaţi legiunii: generalul Dragalina, comandantul corpului de Armată de la Braşov; generalul Coroamă, acel comandant al Diviziei de Gardă care la întrebarea pusă de generalul Antonescu cu privire la oportunitatea abdicării lui Carol al II-lea răspunsese:

„Nu apăr pe rege. Nu trag în popor”. Alţi comandanţi de regimente şi ofiţeri de stat major mai puteau fi socotiţi ca simpatizanţi legionari, dacă nu chiar legionari convinşi. Totuşi numărul lor rămânea neînsemnat pentru a constitui o problemă.

Sfârşitul lunii decembrie 1940 aduce, odată cu bilanţul înfăptuirilor cu care un guvern s-ar fi putut mândri în orice timpuri, dar, mai cu seamă, în cele de atunci, şi ecoul faptelor odioase care, departe de a fi estompat prin trecerea timpului devenea tot mai persistent. Tabăra adversă se înverşunase şi mai. Mult şi alte zvonuri mai alarmante erau răspândite în Ţară. Astfel, cu prilejul Anului Nou, 1 ianuarie 1941, ameninţările luaseră forme concrete. Legionarii, pentru a se răzbuna pe foştii oameni politici care-i persecutaseră, hotărâseră ca în noaptea de Anul Nou să organizeze un măcel pe scară largă „pentru a purifica Ţara de lepra trecutului”. Anul Nou trebuia să devină o nouă „noapte a sfântului Bartolomeu”, legionară însă.

Datorită intervenţiei secretarului de stat de la Interne, Rioşeanu şi a punerii armatei în stare de alarmă, s-a putut împiedica acest masacru. Cu acest prilej, Generalul Antonescu adresează un ordin de zi prin care face un apel la ea, indicând-o ca pe unica forţă ce poate garanta liniştea în ţară.

Prin acest apel, divorţul dintre Conducător şi legiune era virtual înfăptuit:

„Ostaşi,

Azi ca întotdeauna, azi mai mult ca altă dată, gândul şi grija mea de frate şi prieten se îndreaptă către tine, drag ostaş de toate gradele şi de toate vârstele... Am dorit şi am visat, am luptat şi am îndurat, am fost lovit, pentru că am voit să pun în mâinile tale vânjoase cea mai bună armă; în sufletul tău cinstit cea mai înflăcărată credinţă; în inima ta cel mai viforos avânt; în credinţa ta în destinele neamului, cele mai înălţătoare aripi şi în privirea ta cea mai vie dintre icoane: PATRIA".

Acest apel ia din ce în ce forma unei adevărate mărturisiri de credinţă. Era pentru prima dată de când generalul se afla în fruntea ţării că se adresa armatei în mod deschis, fără echivoc:

„De la 6 septembrie mă zbat, dragi ostaşi, să vă dau şi vouă o viaţă nouă... S-a terminat cu bunul plac al unora şi traiul râu al altora... De acum înainte seriozitatea va lua locul uşurinţei; vrednicia va da la o parte pe nevrednic; onestitatea va zdrobi tâlhăria; caracterul va înfrânge pe cel viclean şi minciuna nu va mai putea să se strecoare către vârf urile de comandă... De acum înainte pe culmi nu vor trebui să ajungă decât vulturii.

Sunt convins că şi voi, ca şi mine, socotiţi că trebuie

să ne întoarcem, cât mai este timp, pe calea de glorie şi jertfă pe care a umblat fără şovăire neamul nostru de la Sarmizegetusa şi până la bătrânul şi înţeleptul rege, care a pregătit prin munca şi exemplul lui istorica înfăptuire".

Acest Ordin de zi, prin conţinut nu este altceva decât un ordin pregătitor de bătălie.

Dacă în forma aceasta îmbracă obişnuitul protocol militar, în fond el poate fi socotit ca actul de bază care atestă cum în spiritul şi cugetul Conducătorului începuse să se definitiveze hotărârea cu privire la reducerea la ascultare a legionarilor. Armata trebuia să rămână „cu arma la picior" de acum înainte până la soluţionarea conflictului care se ascuţise din ce în ce mai mult.

Faţă de aceste reacţii ale generalului Antonescu, cum era de aşteptat, Horia Sima depune toate eforturile pentru a dovedi ca neîntemeiate zvonurile răspândite cu privire la proiectatele atentate. Şi în timp ce toate măsurile de preîntâmpinare a actelor teroriste fuseseră luate de către Conducător, Horia Sima dă un ordin prefecţilor, prin care dezminte categoric cum că viaţa oamenilor politici ar fi ameninţată.

Datorită măsurilor expuse mai sus, sărbătorile Crăciunului şi Anului Nou trec fără incidente, însă legionarii îşi mută data loviturii pe care o pregăteau pentru mai târziu. În acest scop ei recurg la o înscenare

folosind vechea marotă, „masoneria”: încep a lansa zvonuri defăimătoare la adresa membrilor din guvern şi a însuşi Conducătorului, precum că ar fi masoni. Din ordinul generalului Petrovicescu se execută o descindere la sediul lojei masonice şi se fac o serie de percheziţii la foşti oameni politici şi generali în rezervă, luându-li-se armele.

La 10 ianuarie, Horia Sima dă un comunicat prin care alarmează şi aruncă sămânţa neliniştii în opinia publică, anunţând că s-a descoperit un material extrem de important, care va fi curând adus la cunoştinţa ţării. „Se pregăteşte o groaznică nimicire a neamului nostru întreprinsă de masoni şi prin masoni”.

Sunt lansate zvonuri despre neîncrederea Germaniei în Conducător şi prin care se acreditează forţa legiunii.

La 14 ianuarie, generalul este invitat pe neaşteptate la Hitler, pe care-l întâlneşte la Salzburg.

MOTO:

„— Dar orice s-ar întâmpla, sunt convins că Antonescu este singurul om capabil de a călăuzi destinele României”.

ADOLF HITLER

VIZITA ULTIMATIVĂ LA HITLER

În această stare de încordare crescândă, generalul, văzând că iminenţa unui conflict cu Horia Sima era de neînlăturat şi fiind informat că şeful legiunii îşi exprimase dorinţa să apeleze la Führer şi spre a nu-l lăsa să se ducă singur, cere şi el o audienţă la Hitler care îi este acordată la 12 ianuarie. Era o invitaţie adresată conducătorului statului şi vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri, care era Horia Sima. Acesta refuză să meargă împreună cu generalul şi persistând în refuzul său, generalul este nevoit să plece singur. Din cercurile legionare, refuzul lui Sima era motivai de teama acestuia de a se duce la Führer odată cu generalul spre a nu fi pus în inferioritate de către acesta în faţa lui Hitler. Cu toate insistenţele depuse de Fabricius şi de generalul Hansen, şeful Misiunii militare germane, Sima a rămas intransigent în hotărârea sa. Cauza adevărată era însă de a căuta să profite de lipsa generalului din ţară spre a lua decizii care să-l pună, la sosire, în faţa unei situaţii noi. Refuzul lui Sima, l-a nemulţumit mult pe Hitler.

Generalul, odată ajuns singur la Hitler, i-a expus situaţia de confuzie şi început de anarhie ce se instalase în ţară, datorită actelor de insubordonare ale legionarilor. A lăsat pe Hitler să tragă concluziile dacă se mai putea

menţine colaborarea cu legiunea ai cărei membri nu mai înţelegeau să coopereze, ci doreau să ia întreaga putere pentru ei singuri, înlăturând pe General. Cum conducătorii legionari se dovediseră incapabili de a reorganiza legiunea, generalul, în concluzie, declară lui Hitler că este gata oricând să ia conducerea *„fără legiune sau chiar împotriva legiunii*”.

După Killinger, ministrul Reichului la Bucureşti, reieşea că generalul se exprimase către Führer în felul acesta: „Preiau întreaga răspundere, Sunt gata să guvernez cu Horia Sima şi cu legiunea; de asemenea sunt gata să guvernez cu legiunea şi fără Horia Sima, şi sunt gata să guvernez fără Horia Sima şi fără legiune”.

La aceste concluzii Hitler a răspuns că „orice *s-ar întâmpla, el rămânea convins că Generalul Antonescu era singurul om capabil de a călăuzi destinele României*”. Aceste cuvinte l-au făcut pe general să conchidă că poziţia Berlinului faţă de conflictul cu legiunea va fi favorabilă cauzei sale.

Dintr-un extras din lucrarea „Memorial Antonescu”, scrisă de secretarul particular al generalului Gh. Barbul, putem vedea mai limpede aceasta. El scrie:

„Uşa camerei vecine se deschise brusc şi Generalul, urmat de Hitler, ne ajunse în salon. Expresia ce văzui pe figura Generalului era mai întunecată ca de obicei şi ochii

săi mă priveau fix, cu insistenţă. Ne-am ridicai în picioare, Hitler intervenea spre a ne reaşeza:

— Mai aveţi încă o oră până la plecare, şi arătă un fotoliu Generalului.

Hitler avea aceeaşi atitudine de bunăvoinţă, era mai degajat şi părea că face eforturi spre a încălzi atmosfera. El rupse tăcerea, spunând:

— Este sigur că secolul XX va însemna pentru Europa o etapă încă mai importantă, decât aceea a Renaşterii sau aceea de la sfârşitul Imperiului Roman. Masele s-au pus în mişcare. E ca un fluviu revărsat care îşi caută matca cea nouă. Încercând să menţii popoarele în limitele tradiţionale rişti să le măreşti puterea de explozie. Ca să eviţi revoluţiile, trebuie să le previi... Revoluţionarul modern nu trebuie să mai păstreze nimic fanatic în el; rolul lui este mai mult de precursor decât de agitator.

— Şi ce faceţi cu fanaticii? interveni Generalul.

— Trebuie să te debarasezi de ei, replică fără ezitare Hitler. Există în fiecare mişcare militanţi fanatici care îşi închipuie că distrugând tot. Ei îşi fac datoria... Aceşti oameni trebuie împiedicaţi.

— Sunt mulţumit că vă aud spunând aceasta, interveni Generalul cu un zâmbet de satisfacţie. Înainte de plecarea din Bucureşti am arătat unui colaborator apropiat motivele ce m-au determinat să vă cer această întrevedere:

nereuşita mea. M-am aflat şi eu în situaţia de „a apela la Papa într-un conflict cu clerul catolic”.

— Soarta ereticilor este mai rea decât aceea a schismaticilor, răspunse Hitler zâmbind... Statul este monopolul mitralierei. Gândiţi-vă la forţa concentrată într-un asemenea instrument... Acel ce posedă monopolul maşinilor de război moderne, posedă puterea absolută... Omul care lasă să i se ia postul de comandă – şi privirea sa fixă cu insistenţă pe General – probează că nu a ştiut să folosească mitraliera. Un dictator al secolului XX nu poate fi răsturnat. Dacă el cade, înseamnă că s-a sinucis.

Hitler s-a ridicat. Nu mai avea nimic de spus”.

Într-adevăr, Hitler nu mai avea nimic de spus, deoarece vorbind principial aplicase evident şi plastic toate cele spuse la situaţia în care se Afla generalul, sugerându-i soluţiile de adoptat pentru ieşirea din impas.

Citind acest pasaj ultim din expunerea lui Hitler mi putem să trecem fără a încerca un comentariu. El încheiase cu cuvintele: „*Un dictator al secolului XX nu poate fi răsturnat*. *Dacă el cade*, *înseamnă că s-a sinucis*”. În teorie, Hitler ar fi putut avea dreptate dacă admitem „baia de sânge”, dar aplicat, câte variante nu se pot ivi! Până la ce limite se poate împinge baia de sânge? Dacă principial am putea acorda putere de axiomă acestei formule, realitatea cât de mult a infirmat-o! Mai întâi cazul

său: a dispărut sinucigându-se, când nu mai avea asupra cui să folosească armele moderne. Mussolini nu mai avea puterea să o facă şi a căzut. Dar atâţia dictatori actuali care au folosit puterea armelor contra supuşilor şi totuşi au căzut? Cazul cel mai edificator este cel al şahului Iranului! După o baie de sânge, totuşi pleacă de la putere. Şi pe lângă el, alţii au oferit acelaşi exemplu.

În ce privea pe general, lui nu i se potrivea această axiomă, pe motivul că el nu era „*un* dictator”. O declarase de la început şi a negat-o până la sfârşit: „*Eu nu am fost un dictator”*, spunea la proces. „Dictatorii suprimă pe adversari. *Eu pe cine am suprimat*?”

Oricum, generalul plecase de la întrevederea cu Hitler edificat. Putea să considere că avea mână liberă să acţioneze.

Legionarii voiseră să folosească această lipsă din ţară a generalului pentru a trece la acţiune, dar înapoierea bruscă a acestuia nu le dă timpul necesar. În aceeaşi zi, au fost convocaţi toţi şefii de cuiburi de legionari din ţară pentru a fi puşi la curent cu ultimele evenimente politice.

Pătraşcu, secretarul general al legiunii, a declarat, luând cuvântul: „Divorţul între legiune şi general este iremediabil… Săpându-se o prăpastie între ei… Legionarii sunt mulţi, generalul este singur… Ofiţerii tineri sunt cu noi… Avem în Bucureşti 21.000 de arme şi grenade”.

Asemenea întruniri legionare au loc şi în restul ţării, sub pretexte camuflate, dar în acelaşi scop ca acela din Capitală. Conferenţiarii depuneau o grijă deosebită pentru a scoate în relief numele lui Horia Sima, ca singurul conducător indicat.

În seara zilei de 19 ianuarie, ministrul de interne, generalul Petrovicescu, ţine o cuvântare la radio foarte semnificativă, arătând în esenţă:

„… Ceea ce a fost posibil în 1931 – adică desfiinţarea Gărzii de Fier – nu mai este cu putinţă în 1941… Nu se mai poate răspunde prin bâtă la accente voiniceşti… Mai sunt mulţi nedumeriţi care se complac în a se menţine pe poziţii care de mult nu mai înseamnă nimic… Dar ce valoare au aceştia, faţă de mersul triumfător al legiunii?”

„Procesul din martie 1934 a fost începutul procesului unei epoci. Dezbaterile continuă”.

Pe tot timpul acestor zvârcoliri, atitudinea Conducătorului rămâne în cumpănă dreaptă între informaţiile alarmante cu privire la pregătirile unei lovituri legionare şi dorinţa sinceră de a evita o ciocnire şi a-i aduce la ascultare. El continua să ţină regulat şedinţe de cabinet şi nu osteneşte a asculta, a reprima, a sfătui şi a aştepta intrarea în ordine.

MOTO: – „… *Dezbat*erile continuă…”

GL. PETROVICESCU

PETROVICESCU – RIOŞEANU

În stenogramele ultimelor şedinţe ale guvernului naţional-legionar se pot citi crâmpeie ca acestea:

Generalul Antonescu: Am spus să nu se mai facă nicio descindere noaptea şi să nu mai intre nimeni nu revolverul întins în casele oamenilor, pentru că revolverele nu sunt date poliţiştilor pentru a le pune în pieptul orişicui.

Generalul Petrovicescu: Avem chiar declaraţii prin care se recunoaşte modul civilizat în care s-au făcut percheziţiile.

Generalul Antonescu: Cunosc eu cum se obţin aceste declaraţii! A venit la mine un om bătrân şi mi-a făcut o reclamaţie. L-am rugat s-o scrie, dar mi-a spus că n-o scrie fiindcă îi e frică de moarte. Când l-am rugat să-mi dea numele celor care l-au ameninţat, nu a voit să facă nici asta tot de frica morţii…

În ziua următoare Conducătorul are alt motiv de nemulţumire, pe care-l înfierează:

„Domnule general Petrovicescu, au venit ieri aici procurorii din ţară. Am raportul lor. A asistat şi dl. Horia Sima. Se petrec lucruri îngrozitoare pe toată suprafaţa ţării. Astfel, în Brăila s-au scos pe timpul sărbătorilor toţi evreii intelectuali, doctori, rabini, tineri, bătrâni, fără deosebire, fără consideraţie şi au fost puşi la rânitul

zăpezii. La Buzău un rabin bătrân a fost scos la zăpadă. Se duc legionarii la prăvăliile evreieşti şi iau fondul de comerţ distrugând astfel comerţul şi creditul. În astfel de situaţie ne trezim în 2 luni cu o catastrofă economică.

Fabricile nu mai trimit marfă, deoarece evreii care au prăvălii nu mai cumpără marfă. Numai năzbâtii. Oricum ar fi vinovatul, nu ai voie să-i scoţi nevasta şi copilul în stradă… La Agronomie, studenţii legionari dau afară pe cei mai buni studenţi pe motiv că nu sunt legionari. De aceea s-a ridicat ţara împotriva lui Carol al II-lea, pentru că au fost daţi afară studenţii legionari din facultăţi şi opinia publică s-a revoltat… Să vii, d-le general Petrovicescu să-ţi arăt eu adevărata stare de lucruri din ţară!"

Generalul Antonescu împreună cu ministrul de interne au plecat din consiliu şi generalul l-a dus în cabinetul său spre a-i arăta rapoartele prefecţilor pe care generalul Petrovicescu avea aerul că nu le cunoaşte…

Era ultima şedinţă de cabinet dinaintea rebeliunii.

Cred că pentru a înţelege mai bine evenimentele ce vor urma trebuie să facem cunoştinţă mai îndeaproape cu personajele care le-au determinat şi condus.

Unul dintre ele este generalul C. Petrovicescu, figură oarecum centrală a acestei tulburări; deşi nu era el deţinătorul tuturor frânelor mişcării legionare, avea postul cheie în ce privea ordinea în stat. Ofiţer de stat major,

provenit din infanterie, era aceeaşi promoţie cu generalul Antonescu.

Îl cunoscusem mai de mult, când, cu gradul de general de brigada, comanda o brigadă de infanterie la Arad şi am rămas în raporturi mai strânse, atât cât putea să-i îngăduiască gradul de general faţă de cel de locotenent. Generalul Petrovicescu acordându-mi atenţie de la prima vizită protocolară ce i-o făcusem, iar soţia acestuia împrietenindu-se cu soţia mea, au urmat în timpul anului 1932 – 34 mai dese întâlniri între noi. Unul din motivele care ne-au apropiat a fost cartea: generalul era mare iubitor de cărţi şi avea o bibliotecă interesantă şi bogată… El însuşi poseda o vastă cultură. Dacă am voi să-l descriem pe generalul Petrovicescu putem spune că ceea ce impresiona la el de prima dată era afabilitatea sa deosebită. Talia potrivită, bine legat, cu înfăţişase sportivă, avea figura întunecată, cu ochi negri, vii şi pătrunzători, ascunşi sub sprâncene stufoase şi larg arcuite. Faţa pătrată, cu maxilare proeminente, scotea în relief o bărbie lată cu o crestătură la mijloc şi faţa brăzdată de două cute adânci, ce porneau de la pometii proeminenţi, tăindu-i până la porţile unei guri largi. Faţa cu un ten tuciuriu, era invadată de o pilozitate abundentă, nestăpânită, sub rigoarea unei toalete zilnice, care, năvălea peste tot, tinzând să se facă totuna cu părul de pe cap, tăiat scurt, în

perie, deasupra unei frunţi înguste şi brăzdate de-a latul de încreţituri permanente. Într-un cuvânt, faţa acestuia lăsa impresia că este faţa unui actor obosit şi fanat de pe urma nopţilor petrecute la lumina rampei şi a fardului.

Dacă cumva impresia aceasta nu s-ar fi desprins de la prima vedere, atunci o căpătai cu siguranţă de îndată ce veneai în contact mai strâns cu el.

Da, generalul Petrovicescu era un mare actor. Îi plăcea să-şi impresioneze interlocutorul, oricine ar fi fost acesta. Cu o amabilitate ce părea căutată dinadins, punând parcă toată silinţa să se facă agreabil, se întrecea în afabilitate în societate. În serviciu, se purta „cu mănuşi” cu subalternii săi, sub care atitudine îşi ascundea duritatea. În raporturile din afară de serviciu, cu subalternii se dovedea binevoitor şi săritor la nevoile lor. Cu şefii, se întrecea în gesturi de atenţie, care frizau uşor servilismul. Era într-o mare măsură şi un idealist cu înclinaţii utopice, un entuziast, un pasional, care nu-şi măsura îndeajuns gesturile şi atitudinile când era stăpânit de un sentiment.

Ceea ce m-a surprins, eram locotenent pe atunci, în raporturile de îngăduitoare apropiere cu generalul Petrovicescu, a fost atitudinea bizară a acestuia asupra unor concepţii în general admise despre diversele subiecte pe care el, generalul, le aborda. Avea totdeauna idei, păreri neobişnuite. La început surprins şi oarecum derutat

de aspectul nou şi interesant eu care generalul prezenta diferite probleme, mai târziu căpătând un interes mai pronunţat, provoca asemenea discuţii care-mi dădeau senzaţia că mă aflam sub o uşoară narcoză.

Generalul Petrovicescu, posedând o cultură puţin obişnuită în armată, stăpânea un vocabular ales şi o uşurinţă de exprimare, într-un stil foarte viu, colorat, cald şi perorat, de orator. Deloc îngrădit în corsetul deformării profesionale ataca deschis problemele cele mai variate, pornind de la cele de pură specialitate până la probleme de filosofie şi sociale. Curentele filosofice ca şi doctrinele militare le stăpânea foarte bine, ca şi doctrinele sociale pe care le analiza cu multă competenţă prin trimiteri şi citate din marii autori care erau de natură să impresioneze pe ascultător. Trebuie să spun că ceea ce şoca la el de la prima vedere, pe lângă acel aer actoricesc, era şi o notă cu accent sarcastic. Această impresie creştea pe măsură ce-l ascultam mai mult şi-l cunoşteam mai bine. Sub avalanşa copleşitoare de cuvinte şi tirade pline de erudiţie, de politeţe îndatoritoare, intuisem, cu acel dar pe care-l au uneori fiinţele tinere şi care le ajută în comportarea faţă de oameni determinându-le atitudinea, că aceste manifestări porneau dintr-o agitaţie a unei firi tumultuoase, nepotolite nici de uniformă, nici de vârstă – om pe atunci de 54 – 55 ani – şi care se căuta pe sine, se vrea realizat, în alt fel,

altcum. Făcea încercări de a se descoperi pe sine şi de a descoperi lumea din juru-i, folosind orice prilej, chiar şi pe acela ce i-l oferea o discuţie cu un tânăr locotenent.

În timpul lungilor discuţii, mai bine spus lungilor peroraţii ale generalului Petrovicescu, eu, interlocutorul său simţeam înapoia privirilor sfredelitoare ale ochilor ca doi cărbuni aprinşi, clocot de gânduri şi pasiuni ce se ascundeau după frazele sale. Totdeauna ceva straniu plutea în atmosferă şi nu o dată în intima şi încărcata bibliotecă a generalului din Arad, simţisem plutind parcă ceva mefistofelic în incandescenţa privirilor şi vraja vorbelor îmi da o nelinişte ameţitoare.

Nu, hotărât lucru, nu-l puteam descoperi pe om prin cuvintele sale; ele îi slujeau doar ca într-un joc magic: să se închidă ermetic şi să-şi reflecte gândirea caleidoscopic, în mii de faţete. Porneam spre casă neliniştit şi cu îndoieli în suflet. Mă întrebam mereu: ce om putea să fie, atât de deosebit de toţi ceilalţi? Oricum, încrederea mea scădea treptat. Nu mă simţeam câştigat de el, din contră. Era ceva în firea acestui om care nu-ţi dădea voie să-l apropii, deşi el făcea totul în acest scop. Sau tocmai de aceea! Nu puteam spune dacă generalul era adeptul vreunei mişcări sociale şi nici nu-şi arăta înclinaţia spre vreuna. Umanitarismul lui l-ar fi împins, prin înclinaţii, către socialism.

I-am rămas mult îndatorat pentru simpatia ce mi-a arătat-o şi pentru discuţiile purtate, ca şi pentru recomandarea de lecturi şi încurajarea dată în această direcţie. De asemenea, nici manierele sale frumoase pline de bunăvoinţă, care fac atât de bine unui tânăr în pragul carierei, nu le-am uitat.

Cu generalul Petrovicescu m-am revăzut la Bucureşti, dar nu au mai fost reluate raporturile de la Arad. Era şef de Stat Major la Corpul de Armată din Capitală. Numele lui devenise mai cunoscut de la îndeplinirea funcţiei de comisar regal în procesul legionarilor care au asasinai pe Duca. Procesul a fost în 1934. În mod paradoxal, rechizitoriul procurorului, de concepţie amplă, respectând toate canoanele dreptului şi făcând incursiuni în filosofia socialistă, în loc să acuze, apăra pe acuzaţi. Ceea ce a fost surprinzător. A fost că opinia publică a acceptat concluziile, autorităţile nu s-au sesizat, iar generalul Petrovicescu iese din anonimat cu poliţă în alb semnată de legionari.

La venirea la conducere a generalului Antonescu, fostul procuror regal era cel mai indicat a intra în compunerea guvernului şi ca atare a lua portofoliul Ministerului de Interne. Era omul care adusese importante servicii legiunii şi omul cunoscut de generalul Antonescu. Numai că firea lui nestatornică, pornită pe aventură

înţelegea să se declanşeze. Mimând ca un cabotin rolul de om de încredere al Conducătorului, se dă total, dacă nu era deja dat, de partea legiunii şi încearcă să joace rolul „omului cu două feţe” din comediile lui Molière, îmbrăcând uniforma militară în faţa generalului Antonescu şi cămaşa verde în faţa legionarilor. Firea lui plină de contraziceri, acea nelinişte interioară duceau fatal spre acel joc dublu care nu era în fond decât împlinirea destinului său.

Felul cum s-a comportat ca ministru de interne pe timpul celor 4 luni de guvernare se poate descifra în linii mari din cele expuse mai înainte.

Discursul pe care-l ţinuse la radio în seara de 19 ianuarie 1941 provocă din partea Conducătorului actul de demitere a sa din postul de ministru de interne, care constituie începutul crizei de guvernământ şi sfârşitul lamentabil al unei cariere care se voia realizată într-o apoteoză, prin mijlocirea unei uzurpări. El se voia pe locul conducătorului statului.

Întrucât în desfăşurarea evenimentelor numele de Alexandru Rioşeanu a fost inclus şi va mai fi, o încercare de a contura figura acestei persoane ar fi în interesul desluşirii climatului în care se vor desfăşura cele ce urmează.

Colonelului în rezervă Alexandru Rioşeanu, provenit în arma cavaleriei, deşi mult mai tânăr decât generalul

Antonescu, acesta din urmă îi acorda prietenia şi încrederea. Relaţii de familie îi apropiaseră, evenimente din timpul Războiului de întregire au făcut să se cunoască mai bine şi să se aprecieze unul pe celălalt, căpătând primul admiraţie nezdruncinată în cel de al doilea, iar acesta, o încredere totală în caracterul primului.

Într-adevăr, nimic mai deosebit decât însuşirile celor două caractere, ale celor două firi. Generalul, cum îl cunoaştem: sobru, grav, sever, muncitor, corect. Colonelul Rioşanu: vesel, tolerant, lucrând de plăcere şi numai ce-i plăcea, era în viaţă un bon viveur. Ofiţer strălucit de cavalerie, distingându-se prin acte de eroism la Oituz cu Regimentul 4 Roşiori de sub comanda generalului Gh. Moruzi, după război se ilustră prin sportul călare şi pasiunea pentru caii de curse. Cu meseria armelor nu se prea prăpădea cu firea. Comandant comod, lăsa pe subalterni să-şi vadă de treburi şi el se ocupa de curse, de automobile şi de proprietăţile sale. Căsătorit în lumea bună, avea o soţie foarte frumoasă şi bogată, a cărei situaţie materială îl scutea de grijile zilnice, dându-i preocupări serioase pentru administrarea acestor bunuri. Aceasta l-a depărtat de regiment şi în cele din urmă, îşi dădu demisia. Lovit crunt de timpuriu prin pierderea soţiei sale, rămâne singur, devotat celor doi copii, cărora li se dedică.

Înalt, mlădios, cu siluetă de adevărat cavalerist, avea o figură prelungă cu tenul alb, profilul regulat, cu o croială de medalie. Fermecător prin manierele şi distincţia sa şi mai ales prin sentimentul de camaraderie reală; fără nicio reţinere în faţa gradelor mai mici sau mai mari, îşi spunea totdeauna părerea cu o sinceritate proverbială. El nu se temea, ofiţer fiind, să declare în gura mare despre cutare sau cutare ofiţer că e incorect sau a comis o nedreptate. Lui Alecu Rioşeanu îi era îngăduit acest lucru.

În prietenia cu generalul Antonescu, el adusese acest caracter ferm de câine credincios, care adulmecă şi înhaţă omul cu gând necurat. Nu era o fire ascunsă. Vedea limpede şi departe şi ceea ce constata spunea cu glas tare, aşa cum vedea, fără menajamente.

Acesta era omul de care avea nevoie Conducătorul şi la venirea sa la conducere l-a adus lângă el şi l-a pus să-l dubleze pe generalul Petrovicescu. Fericită inspiraţie şi rodnică dublare! Datorită prezenţei acestui om de la Interne, generalul Petrovicescu nu a reuşit să-l răstoarne pe Conducător şi datorită lui au fost salvate multe vieţi de oameni proeminenţi ai ţării.

Golul pe care col. Rioşeanu îl lăsa prin timpuria lui dispariţie de lângă Conducător, va rămâne de neînlocuit, el murind, în urma unei operaţii, în timpul primelor luni de război, pe când ocupa funcţia de guvernator al Bucovinei.

Ultimul consiliu de cabinet al conducătorului din guvernarea naţional-legionară se terminase cu o problemă de dezordine care venea în atingere cu problema evreiască. Deoarece în nararea evenimentelor petrecute la cedarea provinciilor din est s-a menţionat într-un mod obiectiv atitudinea populaţiei evreieşti din acele provincii, ar fi interesant de urmărit – din spicuirile făcute în declaraţiile, dispoziţiile şi legiferările generalului Antonescu care a fost atitudinea sa faţă de problema evreiască în timpul regimului legionar, deci fascist.

Guvernarea generalului Antonescu găseşte la instaurarea la putere, adică la 4 septembrie 1940, o legiferare a stării juridice a locuitorilor evrei din România, de fapt, cadrul legal cu conţinut rasial, de esenţă fascistă, în care evreii se deosebeau de restul populaţiei ţării printr-o serie de discriminări. Deci din acest punct de vedere, generalul nu avea decât de luat în primire o stare de lucruri existentă.

Generalul Antonescu, deşi făcuse parte, ca ministru, într-o guvernare naţionalistă, sub Octavian Goga şi A.C. Cuza – antisemitul notoriu – el rămăsese călăuzit de legile unui umanitarism atotcuprinzător. Deşi aliat cu Hitler, el nu înţelege să împărtăşească nimic din doctrina sa antisemită, care ducea la exterminare. Ceea ce a adus el nou, era concepţia sa, prin care împărţea pe evrei în două

categorii: cei din ţară şi cei veniţi din afară în 1940.

Pe primii înţelegea să-i ocrotească, considerându-i drept cetăţeni ai ţării; contra celorlalţi, înţelege, din motive de securitate a statului, să le îngrădească libertatea, asigurându-le o existenţă omenească.

Dacă şi pe timpul guvernării sale s-au petrecut acte de terorism la adresa populaţiei evreieşti (restrânse, de altfel ca număr), acestea s-au făcut peste capul şi peste vrerea sa şi pe care le-a dezaprobat întotdeauna.

Chiar din primele şedinţe ale Consiliului de Miniştri problema evreiască apare în discuţie. Astfel, când legionarii închid, în noiembrie 1940 şcolile evreieşti şi le taie legăturile telefonice, generalul pune următoarea rezoluţie pe memoriul care-i aducea la cunoştinţă aceste fapte:

„Dl Cornel Georgescu va ruga din partea mea, să se trateze cu umanitate această problemă. Ministerul de Interne va cerceta urgent toate cazurile, constatările îmi vor fi prezentate în cel mai scurt timp... Dacă aceste acte vor continua, nu pot tolera la infinit dezordinea care-mi dă peste cap toată ţara... Eu nu protejez evreii, care sunt vinovaţi în mare parte pentru nenorocirile care s-au abătut asupra acestei ţări, dar nu pot să tolerez, ca şef de guvern, acte care compromit opera de redresare a ţării... Dl general Petrovicescu îmi va comunica astăzi în scris că a

luat cunoştinţă de acest ordin şi măsurile pentru executarea imediată... De altfel domnia sa mă asigură zilnic că este perfectă linişte în ţară!"

La 29 octombrie, tot privitor la evreii intraţi clandestin în ţară, Conducătorul spunea: *„Am dat termen două luni evreilor care au intrat fraudulos în ţară ca să evacueze ţara, sau cine nu se va evacua, trebuie să ne ţinem de cuvânt şi să-i internăm. Cum la 10 ianuarie nu se făcuse încă nimic în privinţa lagărelor pentru evrei, el spune, adresându-se tot generalului Petrovicescu: „Îţi dau ordin categoric. Băgaţi în lagăr pe toţi evreii intraţi clandestin în ţară pentru că s-au apucat de tot felul de agitaţii. Eu trebuie să mă ţin de cuvânt".*

La Braşov s-a luat cu forţa magazinul evreiesc Neumann. Generalul admonestează pe ministrul de interne: *„... Au intrat peste o femeie în camera de baie care a leşinat cu copilul în braţe. Este posibil una ca asta? ... Este un magazin românesc cu firmă evreiască. Dvs credeţi că pot fi înlocuiţi imediat evreii?"*

Referitor la cazurile de jafuri şi abuzuri, de luări de averi de la evrei, în şedinţa de cabinet din 13 decembrie, generalul spune: *„Nici de la evrei nu pot să le iau averea, pentru că este a lor. Generalul Antonescu a declarat că garantează averea şi bunurile fiecăruia..."*

El, Generalul Antonescu, mai târziu mareşalul

Antonescu, rămâne, pe tot timpul guvernării sale, cu grija îndreptată asupra acestei categorii de cetăţeni pe care-i socotea un factor economic şi cultural important în viaţa ţării. Ba, era convins că unii evrei s-au identificat cu interesele ţării.

Coleg de şcoală cu şeful rabinilor, – acesta putea fi văzut deseori în sala de audienţe a Conducătorului şi primit de către acesta, spre a-i aduce direct la cunoştinţă păsurile comunităţii evreieşti pe care le soluţiona de la caz la caz.

Mai târziu, când rebeliunea se declanşează, prin măsurile de siguranţă ordonate, înţelege să apere cartierele evreieşti de teroarea dezlănţuită a legionarilor, dând în judecată pentru crimă pe cei ce săvârşiseră omoruri în pădurea Băneasa.

În primele zile ale războiului, la Iaşi, Conducătorului, aflat în trenul garat pe o linie secundară, i se aduce la cunoştinţă de către aghiotantul său, maior Eugen Niculescu – care, plimbându-se prin triajul gării împreună cu mine, că descoperiserăm o garnitură întreagă de tren de marfă în care erau închişi evrei.

Descoperirea am făcut-o în mod întâmplător, garnitura părând goală printre celelalte vagoane. Nicio mişcare în jurul ei. Acestea, circa 50 – 60 la număr, erau cu uşile închise. Trecând pe lângă ele, am descoperit, la

ferestruicile cu zăbrele, nu feţe omeneşti, ci părţi din mai multe feţe omeneşti: nasuri, bărbii, obraji congestionaţi, ochi… apropiindu-ne, am văzut cu uimire că vagoanele erau ticsite cu oameni.

Aceasta se petrecea în după amiaza zilei de 24 – 25 iunie 1941, deci a 4-a zi de la începerea războiului.

Era o căldură sufocantă în acea după amiază de vară, care făcuse de nesuportat atmosfera din vagoanele-salon ale trenului special al generalului, motiv pentru care eu şi cu maiorul Niculescu am ieşit să luăm aer. Uşor de închipuit că aceste vagoane de marfă, aflate în plin soare, dogoreau ca nişte cuptoare încinse. Am încercat să clarificăm situaţia. Găsind în imediata apropiere un militar, l-am chemat şi i-am cerut explicaţii. Aşa am aflat că era vorba de două garnituri, nu de una, a 50 vagoane de marfă pline cu evrei, bărbaţi femei, copii. Fuseseră arestaţi la Iaşi, în a treia zi a războiului, de unităţi germane sub motivul că întreţin legături cu inamicul şi dau informaţii prin radio. O dată ridicaţi, au fost duşi la gară, îmbarcaţi şi traşi în triaj pentru a fi trimişi de nemţi către o destinaţie necunoscută.

— Formidabil! Ce barbarie, s-a exprimat maiorul Eugen Niculescu. Dar daţi drumul la uşi, se sufocă oamenii, daţi-le apă.

— Nu avem ordin, domnule maior, raportă militarul

— N-aveţi ordin, bine, lasă că vă dau eu un ordin.

Am pornit amândoi alergând prin vagoane, indignaţi şi adânc impresionaţi de tragedia care urma să se consume acolo, în plină zi, ca o jertfă oribilă şi degradantă.

Când generalul Antonescu a aflat ce se întâmpla, a chemat pe comandantul gării la el şi i-a cerut lămuriri. Era adevărat. Fuseseră ridicaţi de soldaţii germani, îmbarcaţi pentru a fi închişi în lagăr.

Generalul se revoltă: „Cum se poate una ca asta? La mine în ţară se arestează cetăţeni de către o armată străină? Elefterescu, roagă pe dl general Hauffe să poftească imediat la mine. Dumneata – adresându-se comandantului gării – ia măsuri imediate de deschidere a uşilor la vagoane dă-i jos din vagoane, dă-le apă, dă-le să mănânce. Cum ai putut dumneata admite asemenea situaţie? Voi ordona o anchetă să se vadă pentru ce vină au fost ridicaţi din casele lor aceşti oameni". Până la plecarea trenului din gară totul fusese lămurit.

Ceva mai târziu, după ocuparea Basarabiei, generalul, vizitând un lagăr evreiesc de lângă Chişinău, unde fuseseră închişi evreii suspecţi şi cei intraţi mai târziu în ţară, găseşte tot lagărul înşirat de-a lungul şoselei, antrenat în munca de reparaţie. Comandantul lagărului, aflând de vizita lui Antonescu găsise de cuviinţă să scoată pe toţi cei închişi la muncă, la şosea.

Generalul opreşte maşina, coboară şi trece în revistă pe evreii şi evreicele care lucrau. Printre aceştia erau şi câteva fete tinere, delicate, la care vedea că erau pentru prima oară puse să ia o lopată în mână.

Adresându-se comandantului lagărului, un locotenent-colonel de jandarmi, îi spune:

„Cum se poate asta, d-le comandant? Ce organizaţie e asta? Scoţi de-a valma toată lumea şi o pui să execute munca asta grea? Ce randament vor da aceste fete tinere – în faţa cărora tocmai se oprise – care se vede că nu sunt obişnuite cu astfel de muncă. Văd la un loc tineri şi bătrâni. Aceasta demonstrează că lucrul nu se face cu cap şi ce mă indignează este faptul că la conducerea acestui lagăr constat lipsa de omenie, pe care nu am s-o admit niciodată, mai cu seamă la elementele armatei. Să încetezi imediat acest sistem”.

Întorcându-se către generalul Piki Vasiliu, inspectorul Jandarmeriei, îi se une:

„Dumneata, Vasiliu, să dai dispoziţiuni pentru toate lagărele să se organizeze munca cu cap şi cu omenie. La munci grele, de interes obştesc, se fie folosiţi numai bărbaţi şi în deplinătatea forţelor. Bătrânii, la munci uşoare şi orar redus. Femeile, la munci gospodăreşti în lagăr: la bucătărie, spălătorie, croitorie. Uite dumneata la fetele astea. Nu-i curată batjocură? De-abia ridică sapa cu

mâinile lor slabe. Trebuia să li se găsească de lucru în gospodăria lagărului".

În linii generale, aceasta a fost atitudinea constantă pe care Conducătorul a păstrat-o în raport cu populaţia evreiască pe tot timpul guvernării sale, atitudine care nu i-a adus – cum ar fi fost poate de aşteptat – nicio recunoştinţă din partea sutelor de mii de evrei cărora nu numai că le-a scăpat viaţa de la prigoana legionară şi hitleristă, dar le-a asigurat un trai omenesc. Unele îngrădiri, pe care a fost obligat să le folosească, au fost măsuri luate pe hârtie, care se aplicau sau, mai bine-zis, nu se aplicau. Dacă s-au făcut lagăre cu evreii veniţi clandestin şi cu cei cu comportament suspect, aceste lagăre nu au fost în niciun caz de exterminare. Acolo s-a putut trăi şi munci omeneşte, iar mâna germană nu i-a putut ajunge.

Evreii au fost mobilizaţi pe loc; nu şi-au vărsat sângele pe front, ca în 1916 – 18. Au fost lăsaţi la vatră şi puşi la munci obşteşti, pentru care unii chiar plăteau ca să fie scutiţi. În timp ce floarea tineretului românesc pierea pe câmpiile Donului şi stepele calmuce, în Crimeea şi în faţa Stalingradului, tinerii evrei din ţară simulau o muncă la zăpadă, pe care o făceau ca pe un sport, la sfârşitul căreia îi aşteptau o masă şi un pat cald. În felul acesta s-a făurit problema martirajului evreiesc din România. Aceasta

nu a împiedicat cu nimic ca, în sala de judecată a procesului mareşalului, din str. Ştirbei Vodă, din mai 1946, voci evreieşti să se ridice şi să strige cu ură „Moarte criminalului”!

Evreii au incriminat că, pe timpul bombardamentelor aeriene anglo-americane nu li s-a permis să părăsească oraşele expuse şi să treacă în *dispersare*.

Era adevărat, dar asta în ideea că inamicii, aflând de aceasta, vor cruţa oraşele, deci şi pe evreii care erau protejaţii lor.

S-a văzut că anglo-americanii nu au ţinut seama de nimic, şi bombardamente năprasnice s-au abătut peste oraşele noastre.

Ei nu au cruţat pe evrei!

MOTO: – *„Nu vă puneţi niciodată în conflict cu armata! Ar fi o nebunie. Într-o astfel de ciocnire mişcarea legionară ar fi distrusă”.*

JOACHIM VON RIBBENTROP

REBELIUNEA
21, 22, 23 ŞI 24 IANUARIE 1941

Primele zile ale ultimei decade din ianuarie 1941 se anunţă frumoase. S-ar fi zis, o toamnă prelungita în miez de iarnă. Zile senine se depănau una după alta fără să aducă nicio variaţie în situaţia atmosferică. Barometrul, staţionai, arăta – „timp frumos”; numai barometrul politic se stabilise la „furtună”. Într-adevăr, din toate părţile, nori ameninţători se adunau la orizont, din Capitala, din ţară.

În biroul meu din Cabinetul militar al Conducătorului intră lt. col. Victor Siminel – şeful de Stat Major al Diviziei 2 Cavalerie de pe timpul cedării Basarabiei, fostul meu şef direct. Nu-l mai văzusem de la plecarea mea din Suceava, de la începutul lui septembrie. Apariţia neaşteptată a acestui ofiţer distins şi bun camarad, de care mă legau amintiri triste ale unor momente dramatice trăite în comun, îmi făcu o deosebită plăcere.

— Domnule colonel Siminel! Ce plăcere deosebită! Mă bucură foarte mult că v-aţi obosit să veniţi aici… Dar mai întâi daţi-mi voie să vă felicit pentru înaintarea dvs. ca şef de stat major la corpul de cavalerie. (Trebuie spus că, între timp, survenind o nouă reorganizare a cavaleriei şi creându-se un corp de cavalerie, la comanda acestuia fusese numit de curând generalul de divizie Mihai Racoviţă

– fostul comandant al Diviziei 2 Cavalerie din Basarabia –, având ca şef de stat major pe lt. col. Siminel.)

— Mulţumesc, dragul meu şi-mi place să cred că la această numire, atât a mea cât şi a generalului comandant, ai avut şi dumneata o contribuţie.

— D-le colonel, vă rog să nu spuneţi nici în glumă sta. Eu sunt aici atât de mic, încât ar fi cu totul nelalocul ei o asemenea asociaţie… Ceea ce pot să vă spun însă sigur este că, de câte ori am avut prilejul, am arătat rolul Diviziei 2 Cavalerie şi al comandanţilor ei în timpul cedării Basarabiei şi, dacă acestea au ajuns la urechile cui trebuia, asta nu constituie vreun merit pentru mine… Dar vă rog să-mi spuneţi cu ce nevoi aţi venit pe aici şi dacă vă pot fi de folos cu ceva.

— Dragul meu, am venit expré să te văd şi să te informez de lucruri pe care le socotesc foarte grave şi care se petrec la Iaşi. La Corpul 4 Armată domneşte o atmosferă foarte îngrijorătoare. Generalul Coroamă, comandantul corpului, este înconjurat numai de legionari… Se face propagandă legionară în unităţi şi se fac declaraţii pe faţă că regimul legionar trebuie să se instaureze integral la putere. Am informaţii că este potrivnic d-lui general Antonescu şi că se fac pregătiri pentru o revoltă… În posesia acestor informaţii, am vorbit cu dl general Racoviţă şi i-am cerut voie să vin la Bucureşti. Şi domnia

sa a fost de acord şi m-a trimis să viu să te văd… Ce ştiţi voi aici din toate astea?… Faţă de informaţiile ce le deţin, mă tem că Iaşul se va declara împotriva d-lui general Antonescu. Generalul Coroamă este sută la sută pentru legionari.

Am ascultat cu multă atenţie expunerea sa şi am răspuns:

— Domnule colonel, se cunosc şi aici destule. Lucrurile nu stau bine deloc. Ceva este cert că se va produce. Ceea ce pot să vă spun este că dl. General Antonescu deţine frânele conducerii până acum. Lupta cu legionarii a început, în surdină deocamdată… Eu voi transmite ceea ce mi-aţi spus, fără să indic sursa. Cred însă că vă revine organizarea unei acţiuni de contrapropagandă în rândurile unităţilor de cavalerie, care să poată neutraliza orice încercare a generalului Coroamă, pentru a influenţa cel puţin aceste trupe. Sunteţi o garnizoană şi de cavalerie la Iaşi. Şi asta vă dă un mare atu…

Lt. col. Siminel părăsi biroul mai încrezător, ducând cu el convingerea că a contribuit în mod concret la susţinerea regimului generalului Antonescu. În urma sa, m-am grăbit să merg la colonelul Elefterescu şi să-i relatez cele aflate. El primi informaţia nu cu prea mare interes şi nu e sigur dacă a transmis-o mai departe. Cât de valoroasă

a fost însă se va vedea în decursul desfăşurării acţiunii.

Cu câteva zile înainte de demiterea generalului Petrovicescu din postul de ministru de interne, doctorul I. Lăcusteanu, un nepot al acestuia, prieten bun cu mine, ţinu neapărat să mă vadă spre a-mi comunica lucruri importante:

— Vreau să te întreb dacă voi de acolo, de la Preşedinţie. Aveţi idee ce se pune la cale? Şi mai în glumă, mai serios, continuă: Să ştii că legionarii ăştia se adună mereu în cuiburi, fac agitaţie şi declară fel şi fel de bazaconii… Ce zici de asta?

— Spune-mi tot ce ştii să văd dacă are contingenţă cu cele cunoscute oficial de noi…

— Las-o naibii de contingenţă, mie mi se pare că se montează ceva împotriva generalului. Mi-au ajuns la ureche, de la cumnatul meu, (locotenent de grăniceri, băiatul vitreg al lui Petrovicescu) lucruri care nu-mi par bune. Luaţi măsuri şi nu vă lăsaţi duşi de imberbii aceştia…

Într-adevăr doctorul împinsese lucrurile prea departe, el venea cu informaţii foarte importante culese chiar din familia generalului Petrovicescu, din a cărei familie făcea şi el parte prin alianţă. Iată-l deci şi pe generalul Petrovicescu printre suspecţi. Până atunci nu-l bănuisem. Este drept că de când îl reîntâlnisem în noua

postură, el, generalul ministru de interne, şi eu fostul locotenent de la Arad, un credincios acum al generalului Antonescu, mă ţinuse la distanţă. Mai cu seamă la ultima întâlnire cu mine, care avusese loc pe scările Ministerului de Interne, pe la jumătatea lui ianuarie, acesta abia că-mi întinsese mâna întrebându-mă ce fac şi trecând repede mai departe. Aceasta comportare m-a intrigat dar nu am putut merge cu imaginaţia până la a-l bănui de trădare. Mi se va mai întâmpla de acum încolo să constat schimbări de atitudine la unii din foştii mei şefi. Ca după aceea să-i găsesc în tabăra adversă. Dar experienţa vine cu timpul. Cazul generalului Petrovicescu era primul. Altele vor urma la rând.

Această discuţie cu dr. I. Lăcusteanu, care venea la câteva zile după aceea avută cu colonelul de la Iaşi, m-au pus serios pe gânduri, dar tot nu puteam fi convins că ceva de natură prea gravă s-ar putea produce. M-am gândit la ce trebuia să fac. Să-l informez pe Conducător? S-ar fi putut întâmpla să-mi spună: „Să-mi aduci aici pe informator”. Or aceasta nu puteam să fac, deoarece, cum am arătat, doctorul era rudă apropiată cu fiul lui Petrovicescu şi ar fi rezultat un scandal familial enorm. M-am dus iarăşi la colonelul Elefterescu, încercând să-i spun. „Domnule, îmi răspunse acesta, uite mapa asta. E plină numai cu informaţii de acest – fel! Domnul general e

perfect informat şi, aşteptând evoluţia evenimentelor, se pregăteşte să le facă faţă”.

Informaţiile pe biroul generalului veneau necontenit. Legionarii erau gata de acţiune. Evenimentele se precipită. Declanşarea crizei este produsă de o serie de evenimente care se petrec concomitent.

La 19 ianuarie, generalul Petrovicescu ţinuse la radio cuvântarea care-i atrase demiterea. Tot la aceeaşi dată, printr-un decret al Conducătorului, fuseră desfiinţate comisariatele de românizare, unde se aciuiseră toţi legionarii, şi se dăduseră la jafuri pe faţă. Coincidenţă stranie, tot în acelaşi timp este împuşcat, în faţa hotelului „Splendid”, maiorul german Döring, ofiţer agent al Gestapo-ului, de către un agent al Intelligence Service-ului, grec de origine. Atentatorii rămân nedescoperiţi şi nu se ia nici o măsură. Generalul Antonescu, socotind că acest atentat se datorează lipsei de vigilenţă a serviciilor de ordine publică, demite pe prefectul Poliţiei – colonel Zăvoianu şi pe şeful Siguranţei – Ghica.

Ca şi ministrul de interne, nici aceştia nu se supun şi nu-şi predau posturile noilor numiţi, baricadându-se în localurile instituţiilor respective. Acţiunea se desfăşurase în lanţ cu câteva zile mai înainte. Generalul Antonescu ceruse demiterea şefului Poliţiei din Galaţi, inspectorul Mazilu, dar nici acesta nu se supusese.

Faţă de asemenea lovituri masive şi concomitente, date de către Conducător legiunii şi, mai cu seamă, din cauza înlocuirii generalului Petrovicescu – pârghia de rezistenţă a legionarilor – Horia Sima crezu cât a sosit momentul declanşării acţiunii pentru răsturnarea generalului Antonescu.

Ziua de 20 ianuarie trebuia să aducă dezlegarea confruntării acestor două tabere.

Cei destituiţi, nesupunându-se, au ocupat clădirile instituţiilor cu legionari, nelăsând pe nimeni să se apropie sau să intre.

Horia Sima împarte următorul manifest incendiar:

„Români,

Un maior german a fost ucis mişeleşte din ordinul Angliei, printr-un agent al Intelligence Service-ului, pe străzile Capitalei.

Protectorii şi apărătorii acestui asasin, un grec de origine, sunt:

Eugen Cristescu şi

Alexandru Rioşeanu

oamenii jidanilor şi ai grecilor!

În loc să fie îndepărtate aceste elemente satanice,a fost silit să plece din guvern viteazul general şi om de caracter generalul Petrovicescu, fiindcă aşa au ordonat

englezii şi masoneria...”

În continuare, Horia Sima dă ordin pentru punerea în mişcare a organizaţiilor legionare. Studenţimea ocupă facultăţile; muncitorii sunt adunaţi la centrul din strada Roma; corpurile răzleţe, vestitorii, ajutorii legionari au ordin să se adune în Piaţa Universităţii, unde se va găsi şi Centrul studenţesc.

De la Universitate, mulţimile încolonate pornesc în marş şi vin în Piaţa palatului Preşedinţiei Consiliului de Miniştri din Piaţa Victoriei, unde se manifestează împotriva lui Eugen Cristescu şi Alexandru Rioşeanu. Se strigă „Vrem guvern legionar. Trăiască Horia Sima, comandantul legiunii! Moarte masonilor şi jidanilor”.

În provincie, aveau loc aceleaşi manifestaţii. Scopul lor era evident: impresionarea conducătorului statului. Prevăzând că prin aceste mijloace Horia Sima nu va reuşi să-l determine pe Conducător să cedeze, şeful mişcării legionare trece la pregătirea revoltei armate.

Cu câteva zile mai înainte de aceasta dată, care, după cum am văzut apare fatidică pe calendarul guvernării legionare, pe culoarele Preşedinţiei, de la etajul unde-şi avea cabinetul şeful statului, un observator obişnuit cu mişcarea zilnică de persoane, ar fi observat dispariţia unor figuri tinereşti şi încruntate şi, ca atare, şi o mişcare a

acelui du-te-vino care nu contenea tot timpul zilei. Figurile celor ce se perindau în aceste ultime zile pe culoare erau toate figuri cunoscute, aşa că el, observatorul, putea să aibă plăcerea şi să se simtă reconfortat salutând când pe unul, când pe celălalt şi să strângă cu încredere şi prietenie mâinile celor cu care se încrucişa.

În golul acesta, rămas în urma dispariţiei subite a miniştrilor legionari care nu-şi mai făcuseră apariţia la Preşedinţie din ziua de 19 ianuarie, se întronase o atmosferă de aşteptare. Se simţea că ceva urmează să fie întreprins. Până unde vor fi în stare să meargă legionarii era greu de prevăzut. În ceea ce-l privea pe Conducător, el stăruia în credinţa proprie că va reuşi, până în cele din urmă, să-i supună, evitând în acest fel un deznodământ periculos.

Ofiţerii de la cabinetul militar şi personalul civil priveam cu îngrijorare spre zilele ce vor urma. Dar nu ajunseserăm să ne temem de ceva grav. În neacordarea unei seriozităţi reprezentanţilor legiunii, desconsiderare pe care, în sufletul nostru, o păstram acestor elemente, am căzut în greşeala gravă de subestimare a adversarului.

Astfel că, în afara măsurii de înlăturare a plantoanelor legionare de la uşa Conducătorului şi aducerea unui pluton de 22 de subofiţeri şi 3 ofiţeri de jandarmi, nu s-a mai luat nicio altă măsură în plus. Se

ajunsese atât de departe cu neprevederea încât, noi, personalul militar de la cabinet, eram neînarmaţi.

Apărând ca o gravă neglijenţă, aceasta nu era, în fond, decât convingerea unei judecăţi sănătoase, care nu putea admite că un partid aflat la conducere s-ar putea revolta împotriva lui însuşi. Era ceva de neconceput… De aceea, programul îşi urma ritmul normal. Noi, ofiţerii de la cabinetul militar, am plecat liniştiţi, ca de obicei, şi în ziua de 21 ianuarie, ora 13, pentru a lua masa de prânz acasă. Mişcările de mulţimi pe care le-am întâlnit în centru capitalei. Le-am pus pe seama intenţiei unei reluări a demonstraţiilor din ajun, cărora nu le dădusem prea mare importanţă.

M-am înapoiat însă la serviciu mai repede ca de obicei aşa că, puţin după ora 14, eram din nou la Preşedinţie. Străbătând piaţa din faţa palatului, am fost surprins oarecum de apariţia unor posturi de santinelă în plus în jurul localului. Pe când urcam scara de marmoră de la peron, îmi ieşi înainte maiorul Eugen Niculescu, echipat ca pentru război. Apariţia lui într-o ţinută de campanie precum şi aerul său foarte grav m-au făcut să-mi stăpânesc cu greu un zâmbet. Maiorul Niculescu era încins cu centura cu diagonală, cu pistolul la centiron, cu sabie şi cască:

— Unde aţi pornit, domnule maior, la atacul

Plevnei?! mi-am îngăduit o glumă.

— Lasă gluma domnule, îmi răspunse acesta grav. Du-te mai repede sus că te aşteaptă împlinirea unei misiuni foarte urgente… Situaţia este foarte serioasă… Imberbii ăştia de legionari vor să facă revoluţie. Gardienii au ocupat cazarma din spate, unde s-au baricadat şi au arestat pe subofiţerii de jandarmi pe care i-am trimis să vadă ce se petrecea acolo…

Spunând aceste cuvinte, maiorul scoborî treptele palatului pentru a merge să instaleze alte posturi de sentinele în jurul palatului.

MOTO: – *„Soldaţii sunt aduşi să apere pe toată lumea la nevoie”. (Gl. Şteflea)*

— Mai bine apărau Basarabia şi Bucovina

(Voci din mulţime)

MISIUNEA ŞTEFLEA

Impresionat de această punere în temă ex abrupto, pe care mi-o făcuse în fugă maiorul Niculescu am urcat rapid la etaj, ducându-mă direct în cabinetul colonelului Elefterescu. Acolo erau adunaţi mai mulţi ofiţeri, printre care şi generalul Ştefl ea, secretarul general al Ministerului Apărării Naţionale. Acesta, cum m-a văzut intrând, mi se adresă:

— Uite-l c-a venit… Nu mai telefona după el, Mircc. I, spuse colonelului Elefterescu, care era cu mâna pe Receptor. Apoi îmi spuse: Din ordinul domnului general, mă vei însoţi la Prefectura de poliţie, unde avem o misiune de îndeplinit. Legionarii au ocupat localul, au baricadat Calea Victoriei, au tras şi au omorât o persoană. Aruncând vina pe armată, au capturat un tanc, pe care nu vor să-l elibereze. Trebuie să mergem la faţa locului pentru a descurca situaţia. Eşti gata?

— Da, domnule general, gata!

Aceste cuvinte îmi izbiseră auzul, producându-mi imagini trunchiate, de neînţeles pe moment. Totul era să mă duc. Voi înţelege la faţa locului despre ce era vorba. Se părea că şi cel care îmi relatase situaţia se găsea în aceeaşi stare de nedumerire.

Am coborât. Generalul Ştefl ea, trăgând piciorul

beteag de la Mărăşeşti, grăbi pasul, urcând în limuzina ce era parcată la peron. Am sărit şi eu în stânga generalului şi, în mai puţin de un minut, maşina era pe Calea Victoriei, pustie în plină zi. Nu am avut timp să schimbăm niciun cuvânt, doar atât cât să-mi permită să mă gândesc că nu avusesem prevederea să-mi iau cu mine un revolver… Dar, la urma urmei, la ce mi-ar îl folosit dacă aveam o misiune de împăciuire?! Era mai bine aşa.

Cât să poată face un automobil lansat în plină viteză de la Piaţa Victoriei, la Cercul Militar? Două. Trei. Patru minute… îndeajuns să mi se pară Calea Victoriei foarte lungă. Ca atare, am avut timpul să observ şi să reţin că pe tot parcursul nu am întâlnit niciun om şi niciun vehicul. Calea Victoriei îşi şerpuia spinarea negricioasă a caldarâmului, lucind sub razele soarelui primă văratic, care cădea înspre şoseaua Kiseleff.

De îndată ce maşina trecu de Palatul regal şi se apropie de Telefoane am avut surpriza să descopăr o masă de oameni care bloca strada, începând de la bulevardul Elizabeth înspre poştă, de unde nu se mai putea înainta cu maşina. Am oprit în dreptul Cercului Militar. Am coborât din maşină la circa 50 de metri de zidul compact de oameni şi ne-am îndreptat spre ei. Am observat că mulţimea se revărsa şi de-a lungul bulevardului înspre Cişmigiu şi pe partea cealaltă, înspre Universitate, unindu-

se cu alte mase de oameni.

Având pe generalul Şteflea în dreapta mea, ne apropiarăm de acel zid omenesc, străbătând spaţiul gol ce ne separa de aceştia sub privirile aţintite a mii de ochi. Nicio rumoare, nicio mişcare. O împietrire pusese stăpânire pe toată această mulţime. Ajungând în faţa primului rând, l-am devansat pe genera! şi m-am adresat oamenilor pe un ton normal:

— Vă rog. Faceţi loc de trecere pentru domnul general Şteflea, secretar general la Ministerul Apărării Naţionale, delegat de Conducător pentru cercetări la faţa locului şi aplanarea incidentului.

— Loc. Faceţi loc. Răsunară câteva glasuri autoritare, care nu lăsară îndoială că erau ale şefilor.

Ca urmare, masa compactă de oameni se desfăcu încet, şi Codind pas cu pas, crea un culoar îngust, prin care noi doi ne-am angajat unul după altul, şi am înaintat în ritmul în care ni se deschidea drumul, drum ce se închidea imediat în urma noastră. Ne dăm bine seama că oarecum eram prizonieri. Înaintam încet, mai mult strecurându-ne, atingând pe cei care ne făceau loc. În timp ce păstram pe feţe un aer încrezător şi senin şi ne plimbam privirile binevoitoare pe figurile celor care ne strângeau ca într-un corset. Interesant şi încurajator a fost faptul, că nu am descoperit pe acele feţe vreo pornire duşmănoasă.

Toate erau feţe tinere, băieţi şi fete, care nu exteriorizau nimic. Nu trebuie uitat că la toate ferestrele înaltelor clădiri prin faţa cărora treceam, erau ciorchine omeneşti. Începând de la parter până la mansarde. Decoruri vii omeneşti ornau într-un mod bizar faţadele acelor clădiri. Unii erau în cămăşi verzi, alţii cu steaguri şi panouri, cu flori.

Ajungând în faţa Prefecturii de poliţie, spectacolul ce oferea faţada clădirii era inedit. Cât este de înaltă faţada acestui local şi cât de multe ferestre are, toate erau i ieşite de legionari, în majoritate fete, care, aplecate jumătate în afară, etalau panglici tricolore, steaguri, pancarte cu lozinci, flori, arme.

Pe timpul cât am străbătut acel culoar, care a durat 5 – 6 minute, ei au păstrat o tăcere desăvârşită; când am ajuns în faţa Prefecturii însă, legionarii de la ferestre au început să cânte „Sfânta tinereţe legionară”. Era impresionant acel cor de mii de voci izbucnit dintr-odată, care, vibrând de o religiozitate specific legionară, umpleau feţele celor ce cântau de lumină. Ajungând în dreptul magazinului „La Fayette”, aici se prezentă cu totul alt spectacol. Dintr-odată ne-am aflat într-un spaţiu gol pe toată lărgimea străzii. Mulţimile se trăseseră pe trotuare, lăsând un careu liber în Calea Victoriei pe porţiunea din faţa magazinului. Ajunşi aici, ecourile imnului legionar

fuseseră îndepărtate de adierea uşoară care aducea pe undele ei zvonuri de cântece bisericeşti, care porneau dinspre biserica Zlătari. Nu ne-am putut da bine seama despre ce era vorba, dar cântările erau de prohod. Despre acestea însă, ceva mai târziu.

În mijlocul acelui careu, – am văzut tancul militar imobilizat. Apropiindu-ne, am observat drugi de fier introduse între şenilele tancului pentru imobilizare. Deasupra lui erau urcaţi trei legionari, având în mâini răngi cu care, în momentul în care generalul Şteflea şi cu mine pătrundeam în careu, încercau să deschidă capacul de la turela tancului. Alături de acesta se aflau doi ofiţeri: un maior şi un căpitan de tancuri, din a căror unitate făcea parte acel tanc şi care încercaseră zadarnic să oprească acest act samavolnic.

Apariţia noastră brusca, uniforma şi prestanţa generalului Şteflea i-au intimidat şi i-au oprit din lucru, rămânând nemişcaţi.

— Ce s-a întâmplat aici. Domnule maior, se adresează generalul Şteflea maiorul de tancuri. De ce dai voie persoanelor civile să se urce pe un tanc al armatei?

— Domnule general, am onoarea a vă raporta că o fac în cel mai abuziv mod şi cu nimic justificat, răspunse maiorul, care se vedea că depăşise limita revoltei sale prea îndreptăţite.

Atunci, din mulţimile înconjurătoare, se auziră voci: „S-a tras în cetăţeni… Au omorât un legionar… Să iasă afară din tanc ofiţerul care a tras…”

Situaţia devenise dintr-odată gravă.

— Dumneavoastră de pe car, coborâţi vă rog şi veniţi să-mi spuneţi ce s-a petrecut aici!

— Au tras în legionari! A murit un legionar!…

Cei dimprejur continuau să vocifereze: Afară, afară cu el!

La un semn cu mâna al unuia din cei ce erau sus se făcu linişte. El începu:

— Domnule general, căpitanul care se află înăuntru a tras cu mitraliera în mulţime şi a omorât un legionar: uitaţi! şi, spunând aceste vorbe, făcu cu mâna semn de „în lături” către mulţimea dinspre biserica Zlătari, care, în mod automat goli toată strada, lăsând să se vadă trotuarul care coteşte din cale Victoriei spre Lipscani. Acolo, pe caldarâm, era întins cadavrul unui tânăr. La capătul lui ardeau, lipite de asfaltul trotuarului, sute de lumânări şi, în jurul lui, numai flori. Persoane tinere, fete care plângeau. Ne-am apropiat. Corpul avea urme de sânge pe pieptul hainei.

Ofiţerul de tancuri care ne urmase, interveni:

— Nu e adevărat, domnule general. Nu s-a tras din tanc. Ei l-au împuşcat din eroare… Dacă s-ar fi tras din

tanc nu ar fi fost numai o victimă, ci zeci. Rafala din tanc a fost trasă în sus, pentru intimidare. Repet, dacă se trăgea din tanc ar fi fost un masacru… Şi apoi, vă rog să ordonaţi să se facă o analiză a rănii şi să se vadă că este precis de revolver.

Era logic.

— Auziţi camarazi legionari? reluă cuvântul generalul Şteflea adresându-se mulţimii, nu s-a tras din tanc şi nu ofiţerul a ucis. Cu mitraliera când tragi, razi şi nu ucizi un singur om, dintr-o mie scapă unul! Vă rog să lăsaţi tancul liber să-şi vadă de misiunea sa.

— Nu se poate… Să iasă afară ucigaşul! Vrem ucigaşul! Să-l vedem la faţă! începură iar vociferările şi unul dintre cei ce fuseseră urcaţi pe tanc voi să se urce din nou. Generalul îl opreşte:

— Nu poţi face asta. Dumneata nu ai dreptul. De aceea am venit eu aici. Pe ofiţer nu-l poate judeca decât comandantul lui, dacă-i vinovat de omor îşi va lua pedeapsa.

— Domnule general, am ordin, răspunse legionarul, să-l identific pe ofiţer.

— Vei avea dumneata ordin, dar vezi că nu se poate. Dumneata ai făcut armata?

— Da.

— Ei bine, cred că-ţi aduci aminte de regulamentul

care opreşte sub pedeapsă pe militarul care se lasă anchetat sau arestat de civili. Să procedăm cu înţelepciune. Ofiţerul nu poate ieşi afară din tanc aici, deoarece nu-i dau eu voie. Dumneata nu poţi să-l obligi, pentru că nu ai dreptul; dar eu îţi dau autorizaţia să delegi doi camarazi care să însoţească tancul până la cazarmă, unde ofiţerul va ieşi din tanc la ordinul comandantului său direct. Acesta va ancheta cazul. Rezultatul anchetei eu îl voi cere şi-l voi prezenta domnului general Antonescu, care va soluţiona după caz: e vinovat, va merge la judecată; nu este, atunci va fi lăsat în pace.

Tot acest raţionament a fost făcut de generalul Şteflea cu glas tare. Vocea lui subţire şi pătrunzătoare îi purta cuvintele mai departe şi astfel fură auzite şi de mulţimea din jur, care îşi arătă mulţumirea prin murmure aprobative. În felul acesta se puse capăt situaţiei umilitoare şi nefireşti în care se găsea tancul armatei. Se procedă la scoaterea lanţurilor şi drugilor dintre şenile şi, cu doi legionari urcaţi pe turelă, la ordinul pe care îl dete *generalul* chiar ofiţerului din tanc, acesta puse cadrul în mişcare, urnind din loc, cu scârţâituri prelungi, în uruitul şenilelor şi explozia motorului, şi plecă oarecum ruşinat în prestigiul lui de tanc, dar salvând o situaţie şi salvându-şi onoarea militară şi comandantul de furia mulţimii.

Întreagă această situaţie durase mai bine de trei

sferturi de ceas, care păruseră interminabile. Trecusem prin momente de mare tensiune şi de primejdie. Eram la bunul plac al celor câtorva şefi tineri şi de provenienţă nu prea dătătoare de încredere, care dispuneau de miile de oameni din jur, încât ne puteam aştepta la orice. De pildă, să fim luaţi ostatici! Stând lângă generalul Şteflea şi observând mulţimea pentru a para o situaţie neprevăzută, avusesem răgazul să cercetez feţele oamenilor dimprejur. Erau figuri care, din fericire, nu inspirau teamă, se desluşea pe figurile lor o atitudine care aducea mai mult cu îndeplinirea unor ordine de care nu erau prea convinşi. Ceea ce constatasem la început şi-mi dăduse un sentiment de siguranţă fusese respectul pe care îl arătaseră în faţa uniformei de general.

Nu era prea de mirare. Cine l-ar fi văzut pentru prima oară pe generalul Ilie Şteflea. Cu figura lui simpatică şi încă tânără, de om de la munte, cu obrajii rumeni, ochii luminoşi şi blânzi. Cu aerul lui de cumsecădenie, cu ţinuta sa impunătoare, strălucind sub aurul galoanelor, al cruciuliţei Ordinului Mihai Viteazul” şi multiplelor semne de „rănit” la mâneca vestonului, cât şi mersul lui şchiopătând uşor nu putea rămâne indiferent. Această impresie socoteam că ajutase foarte mult la soluţionarea incidentului în mod atât de paşnic.

Dar lucrurile nu au rămas tot timpul roze, deoarece

imediat, în situaţia care urmă, generalul Şteflea nu mai putu să facă faţă, cu tot aerul său impunător.

După ce tancul se puse în mişcare şi se îndreptă cotind din calea Victoriei în jos spre Vama poştei, misiunea noastră de ofiţeri trimişi în anchetă părea încheiată; dar nu se întâmplă aşa, pentru că generalul Şteflea mai voia să ia contact cu comandanţii trupelor, trimise de către Comandamentul Militar al Capitalei, pentru menţinerea ordinii. Am cotii şi noi în urma carului, lăsând mulţimile pe loc, în aceeaşi atitudine, şi am găsit puţin mai la vale, capul unei coloane de grăniceri staţionând cu arma la picior pe trotuarul de lângă, „La Fayette”. Coloana era alcătuită dintr-o companie falnică, din soldaţi toţi unul şi unul. Trupa stătea liniştita, intuind ce rol urma să-i revină.

Generalul primi raportul ofiţerului comandant şi se interesă dacă au avut ciocniri cu manifestanţii. Nu avusesem. După aceea, generalul Şteflea, infatuat oarecum de succesul obţinut până atunci, se depărtă de trupă şi se duse din nou spre mulţimea din Calea Victoriei, urmat de mine. Am fost antrenaţi în mijlocul mulţimii. Pe timpul cât ne apropiam de ei, zadarnic îi făcusem semn generalului, trăgându-l uşor de mânecă şi şoptindu-i: „Nu vă îndepărtaţi de trupe, d-le general”. El nu ascultă Câte va voci din mulţime i se adresară strigând

„De ce trimiteţi trupe contra noastră, împotriva

poporului? Luaţi-vă trupele înapoi în cazarmă”.

Generalul încercă şi data aceasta să argumenteze:

— Soldaţii nu sunt aduşi împotriva nimănui. Ei sunt chemaţi să apere pe toată lumea, la nevoie…

— Mai bine apărau Bucovina şi Basarabia decât să apere pe masoni şi pe jidani împotriva poporului şi a legiunii!

Ori l-ai fi picat cu ceară roşie, ori i-ai fi spus aceste cuvinte generalului Şteflea. Ar fi fost tot una.

— Cum îndrăzneşti dumneata, începu el să strige, adresându-se vocii care-l apostrofase, în timp ce rânduri ostile se strângeau tot mai aproape în jurul nostru. Armata ţării şi-a făcut totdeauna datoria şi a executat ordinele…

Nu am auzit mai departe şi nici nu am mai stat să ascult. Profitând de tălăzuirea mulţimii, m-am tras uşor înapoi, a-mi ieşit din cerc şi m-am repezit la coloana de grăniceri. Am scos 3 sergenţi voinici din rând şi le-am dat ordin: înainte, degajaţi şi scoateţi pe domnul general din mulţime. Sergenţii, cu baioneta la armă şi cu arma în cumpănire, s-au apropiat paşnic de mulţime şi au început să-şi facă loc cât unul, dând uşor mulţimea la o parte şi strigând: „*Loc. Faceţi loc*”! Eu veneam în urma lor. Mulţimea, surprinsă şi intimidată de apariţia ostaşilor, se trăgea grabnic înapoi, astfel că am ajuns repede la general, pe care l-am găsit prins într-o replică foarte

violentă cu doi-trei tineri impertinenţi, care-l încolţiseră şi-l apostrofau cu obrăznicie.

De îndată ce am fost lângă general, i-am spus, astfel ca să fi auzit şi de cei din jur: *„Domnule general, sunteţi chemat urgent la Preşedinţie. A venit maşina să vă ia”.* Prinzându-l zdravăn de braţ, sub protecţia celor 3 sergenţi care ne deschideau calea, am ajuns din nou la coloana de grăniceri.

— Domnule general, am cutezat să-i spun. E o imprudenţă ce aţi făcut! Dacă vă luau ostatic?

— Nu îndrăzneau ei… Ai văzut ce nemernici? Se legau de armată că nu şi-a făcut datoria…

Noi, în schimb, ne îndepliniserăm misiunea. Înainte de a părăsi locul şi a merge la maşina care ne aştepta la Vama Poştei, generalul dădu noi ordine companiei, o mută mai departe de mulţime şi, prin spatele Prefecturii de poliţie, ne-am înapoiat la Preşedinţie.

Pe tot timpul drumului am păstrat tăcere. Rămas încă sub impresia scenei abia consumate, gândeam, în timp ce un uşor zâmbet de ironie mi se putea citi pe faţă: aşa îl scosese Lucien pe generalul Bonaparte din Adunarea celor 500, când fusese încolţit de deputaţi la 13 Brumar. Aceleaşi cauze, aceleaşi efecte!

La înapoierea la Preşedinţie, generalul Şteflea telefonă la cazarma Malmaison, cerând relaţii despre tanc.

Acesta ajunsese, legionarii părăsiseră cazarma fără să li se dea voie să-l identifice pe ofiţer, care-şi întocmea raportul faţă de comandantul său.

La Preşedinţie am găsit veşti grave. Legionarii deveneau din ce în ce mai provocatori. Formaţii înarmate ocupau centrul oraşului, instituţiile, formând de jur împrejurul palatului Preşedinţiei un inel de forţe, izolându-l de restul citadelei. Nu se mai putea circula şi lua legătura cu restul oraşului decât telefonic. Ofiţerii, cu tot personalul, am rămas pe loc, în palat, pe tot timpul cât va dura această situaţie.

Partea cea mai gravă era că palatul Preşedinţiei nu prea nicio pază mai serioasă. Era un singur pluton de jandarmi din 22 de oameni, iar în spatele lui, o cazarmă întreagă a gardienilor publici, cu circa o mie de oameni, care se răzvrătiseră, după cum am arătat, sechestraseră ostaşi şi aşteptau ordinele legiunii pentru a începe lupta. Demersurile făcute pe lângă comandantul gardienilor pentru a preda cazarma şi a intra în ordine nu au fost luate în seamă. Se punea urgent problema aducerii de întăriri, dar, la acel ceas. Conducătorul nici nu voia să audă de aşa ceva. Declarase că nu vrea să-i provoace pe legionari, aducând forţe, deoarece începuse tratative şi înţelegea să le ducă nu sub ameninţări, ci pe calea persuasiunii, a raţiunii.

Preşedinţia, treptat, treptat luă aspectul unei tabere asediate. Se adunau mereu alţi demnitari care aşteptau să fie primiţi în audienţă, care discutau în cabinete, pe culoare… Unii se pregăteau să rămână acolo peste noapte; alţii, după un timp, se grăbeau să plece la casele lor, dacă mai reuşeau. Prin birouri se improvizează dormitoare pentru ofiţeri, trupe, funcţionari. În această agitaţie se produce primul incident grav. Din curtea gardienilor publici se trage o rafală de focuri de mitralieră în geamurile de la culoarul preşedinţiei care dădea spre ei. Geamurile sar în ţăndări cât erau ele de imense, şi ecoul gloanţelor răsună lugubru şi prelung pe sălile palatului.

Generalul Antonescu. La auzul acestor detunături apare pe culoar şi merge să vadă efectul la faţa locului, cu toată împotrivirea celor din jurul său.

— Nemernicii. Au ajuns să tragă şi în casa unde locuiesc şi muncesc ca să-i înalţ şi să-i aşez în rândul oamenilor…

Focuri încep a se auzi din mai multe puncte ale oraşului. Faţă de această situaţie, conducătorul cedează şi ordonă să se dispună aducerea de întăriri. Mai întâi soseşte un pluton de care de luptă în care se trage din case pe timpul deplasării; către seară, mai soseşte o companie de infanterie, care întăreşte paza palatului. Situaţia critica pare oarecum ameliorată, totuşi efectivul

gardienilor din cazarmă este cu mult mai mare şi bine înarmat, având şi tanc şi tunuri de infanterie. Alte trupe urmează să sosească la Preşedinţie în cursul nopţii.

În după amiaza acestei lungi zile de iarnă, încă mai înainte de a se fi înnoptat, mai au loc alte evenimente foarte importante.

Pe când încercam să obţin o legătură telefonică de la centrala de telefoane a Preşedinţiei, telefonista îmi face semne foarte agitată şi-mi întinde o cască să ascult. Oarecum intrigat, am luat casca şi am pus-o la ureche. Se auzea o voce exprimându-se în limba germană. Un vorbitor din localul Preşedinţiei, care nu era altul decât doctorul Fabricius, ministrul plenipotenţiar german în România, iar la celălalt capăt al firului, Führerul Adolf Hitler, vorbind de la Berchtesgaden.

Dialogul era susţinut de Fabricius care argumenta cu un mare debit de cuvinte. Hitler răspundea monosilabic, întretăiat, oarecum descumpănit. Convorbirea a decurs cam în felul acesta:

— Mein führer, domnul general Antonescu e silit să treacă la represalii împotriva legionarilor. Aceştia M-au dedat la acţiuni teroriste în Bucureşti şi în toată ţara. Periclitând liniştea României. Orice împăcare este cu neputinţă.

Urmează o lungă întrerupere. Vocea lui Hitler se

aude perfect, limpede. Rosteşte cuvintele rar, cu oarecare ezitare:

— Bine, bine. Dar cum rămâne cu ideologia lui Codreanu?

— Totul n-a fost decât o înscenare. Multă neseriozitate, necinstite şi anarhie. Este necesar a se da mână liberă generalului Antonescu, singurul în măsură să impună şi să menţină ordinea în România. Dânsul roagă să daţi ordin ca unităţile germane să nu intervină sub nicio formă. Are nevoie de totală libertate de acţiune.

Urmează iarăşi o întrerupere:

— Bine, bine, se aude din nou glasul lui Hitler. Să facă Antonescu cum crede de cuviinţă. Noi nu ne amestecăm. Dă dispoziţiuni în acest sens. Aufwiedersehen!

Ascultasem cu respiraţia tăiată această discuţie, de importanţă capitală, prin care Hitler dădea mână liberă Conducătorului în confruntarea în care era angajat cu legionarii. Stăpân pe acest atu, generalul Antonescu putea, de acum înainte, juca tare. Cu toate acestea, vor mai trece încă 16 ore până ca el să vadă că orice încercare de înţelegere cu legionarii era zadarnică.

Pentru ca să se ajungă aici încât Hitler să-şi ia complet mâna de pe legiune şi să dea voie generalului să acţioneze cum crede de cuviinţă, multe alte evenimente avuseseră loc. Chiar anterior datei de 14 ianuarie, când

avusese loc întâlnirea dintre general şi Hitler, acesta era deja pregătit pentru a da mână liberă generalului.

Cu mult înainte, primise informaţii suficiente şi edificatoare precum că, între general şi legiune, primul avea precădere prin toate însuşirile sale excepţionale. Toţi trimişii germani în România erau la unison în privinţa aprecierilor elogioase ia adresa generalului, prezentând în culori defavorabile pe Horia Sima. Ministrul Germaniei la Bucureşti. Fabricius, generalul Hansen, şeful Misiunii militare germane din România, se întreceau în rapoarte elogioase la adresa generalului, indicându-l ca fiind singurul în măsură să instaureze ordinea în ţară şi să păstreze liniştea.

Astfel se petreceau lucrurile cu anturajul lui Hitler, dar nu în sfera Partidului nazist, începând cu Himmler, aproape toţi naziştii îl preferau pe Horia Sima. Numai că la Hitler nu aveau audienţă.

În această predispoziţie se afla Hitler când a primit telefonul ultimativ al lui Fabricius, din seara zilei de 21 ianuarie, de la Preşedinţie.

Ordinul de neintervenţie a trupelor germane a pornit şi el a fost respectat întocmai. Nicio unitate germană nu a făcut vreo mişcare care să vină în ajutorul răzvrătiţilor, astfel că aceştia s-au trezit dintr-a dată singuri, de unde contau pe sprijinul trupelor germane. Curând vor mai face

şi altă descoperire: nici; trupele române nu vor veni în ajutorul lor. Când şi-au dat seama de această realitate, era prea târziu. Ei porniseră spre sinucidere.

MOTO: – *„Dacă regele n-ar fi coborât în arenă, lancea cavalerului Montgomery nu i-ar fi străpuns ochiul”.*

Mareşal A. AVERESCU

REGELE – ÎNCERCARE DE IMIXTIUNE

Un alt episod important, care se produce cam tot în acelaşi timp, este ştirea pe care o primeşte telefonic colonelul Elefterescu de la Inspectoratul Jandarmeriei, precum că regele Mihai a părăsit palatul de la Sinaia şi a pornit spre Capitală. Informaţia era dată de postul de jandarmi de pe şoseaua Sinaia-Ploieşti. Automobilul regal, în acel moment intrase în Posada şi se angaja înspre Breaza.

Ştire surprinzătoare. Ce caută regele în Bucureşti? Colonelul Elefterescu pătrunde imediat în cabinetul Conducătorului, căruia îi raportează această ştire:

— Cum se poate? Ce înseamnă imprudenţa asta gravă din partea suveranului? reacţionă pe dată generalul. În ţară începe să se instaureze anarhia, drumurile au devenit nesigure şi regele porneşte la drum fără escortă. Cine l-a chemat aici tocmai în aceste momente? Trebuie să mai am acum şi grijă de siguranţa lui după toate câte le am pe cap… Să telefonezi imediat Legiunii Prahova de Jandarmi, să alarmeze din post în post. Maşina regelui să fie oprită pe drum şi suveranul să fie rugat să se înapoieze la Sinaia şi să nu mai iasă până nu-i comunic eu. Capitala este nesigură pentru el. Asta ar mai lipsi, să-l ia legionarii ostatec pe rege. Transmite imediat ordinul şi să-mi

raportezi executarea.

Cuvintele Conducătorului fuseseră auzite foarte distinct, din cabinetul de alături, întrucât col. Elefterescu lăsase uşor uşa întredeschisă. Acesta revine în cabinet, ia telefonul şi transmite ordinul clar, răspicat, cu vocea lui gravă şi poruncitoare. Scena se petrecuse în câteva minute aşa că noi, caic ne găseam acolo în acel moment, nu am avut vreme să comentăm evenimentul. De altfel el vorbea de la sine. Ce căuta regele? Ce voia regele? Întrebarea se puse imediat în mintea fiecăruia: cu siguranţă, o iniţiativă şi o iniţiativă cât se poate de nepotrivită. Raţionamentul pentru înţelegerea acestui act se impunea oarecum de la sine. Dacă regele, din proprie iniţiativă, pornea să se avânte în mijlocul unei capitale în plină revoltă, el venea cu scopul de a ajuta şi, în acest caz, de a-i ajuta pe legionari. După cum ştim, regele era simpatizant legionar de mic. Uns cu harul Arhanghelului Mihai la solemnităţile de la Iaşi, măgulit necontenit de aghiotanţi zeloşi şi oportunişti, a fost uşor de determinat să intre în acţiune. Încercând să vină în ajutorul legionarilor, el ar fi putut înclina cumpăna de partea lor şi generalul ar fi trebuit să cedeze, să cadă la compromisuri, eventual să fie sacrificat şi legiunea să rămână la cârma statului, în condiţiunile pe care se pregătea a le impune, iar coroana ar fi „binemeritat” de la legiune – nu însă şi de la ţară! Iată un

prilej nimerit ca regele Mihai I să devină monarh legionar consacrat şi să asigure cu domnia sa, totodată, şi domnia legionară.

Persoana care ar fi putut fi socotită ca inspiratorul regelui în această acţiune nu ar fi putut fi decât adjutantul său, lt. col. Mircea Tomescu, fostul director de studii de la Şcoala Voievodului, cunoscut simpatizant legionar. De altfel, adjutantul era chiar persoana care se afla lângă rege în maşina care gonea spre Bucureşti.

Atitudinea regelui probabil că nu a scăpat nici Conducătorului, care a reacţionat după cum am văzut, dar care, după ce uşa s-a închis în urma şefului său de cabinet este cu neputinţă să se fi lăsat purtat de judecata sa pentru lămurirea acestui act intempestiv al suveranului şi să nu sesizeze de unde pornea această comportare şi cine putea fi inspiratorul. Este greu de ştiut, dar ce este sigur că actul regelui nu a fost pe placul generalului şi se poate spune că l-a nemulţumit profund. El şi-a dat seama din acest joc că tânărul monarh este influenţabil şi poate fi antrenat cu uşurinţă în acţiuni pline de risc. Acţiuni cart să frize limitele unei înalte moralităţi. De aici şi până a socoti acest gest ca o încercare de trădare, distanţa rămase foarte mică!

Până acum raporturile cu coroana decurseseră foarte bine. La curte, lucrurile intraseră în normal. Se

instaurase moralitatea şi o atmosferă studioasă. Dispăruseră clica şi intrigile de palat. Dispoziţiile date de Conducător fuseseră respectate şi viaţa de la palat părea că intrase într-un făgaş nou, acela la care avea dreptul să se aştepte poporul, după atâta timp de sfidare a vechilor obiceiuri, întronate de primul rege. Mai mult. Serbările din noiembrie trecut, la care luaseră parte împreună. Rege şi Conducător, împreună cu regina-mamă păreau să-i fi apropiat şi mai mult. Când iată dintr-odată, pe rege coborând în arenă! Or, prin acest gest, regele nu făcea altceva decât să calce în modul cel mai flagrant principiul de bază al monarhiei constituţionale: regele domneşte, dar nu guvernează. Conducătorul, prin înlăturarea lui Carol al II-lea tocmai acest principiu voise să-l înscăuneze din nou şi o repetase cu destule prilejuri pentru a nu mai exista vreun echivoc. Totuşi, tânărul rege înţelegea ca primul său gest în viaţa politică a ţării să fie o imixtiune în actul de guvernământ, tocmai în momentul crucial când două autorităţi în stat îşi disputau, printr-o luptă ce se desemna pe viaţă şi pe moarte. Întâietatea.

Iată dintr-odată pe Mihai I în arena politică!

Când regele Henric II al Franţei coborâse în arenă, lancea cavalerului Montgomery îi străpunsese ochiul. Deci regii nu au ce căuta în arenă, cu atât mai mult în arena fetidă a politicii. Tânărul suveran tocmai acest lucru

nesocotit îl făcuse.

Cu 20 de zile înainte, cu prilejul serbării de Anul Nou, generalul se adresa regelui:

„Majestate, un an de grele încercări şi de crude lovituri pentru neamul românesc, pentru conducătorii ei şi pentru dinastie, a trecut… Istoria va judeca aspru şi fără părtinire pe vinovaţi.

Întorcând cu o dureroasă strângere de inimă această pagină din trecut, intrăm în Anul Nou cu un legământ şi cu o credinţă… Legământul de a sluji poporul şi pe Regele lui, aşa cum ne-o cer destinele neamului şi porunca strămoşească: credinţa că vom izbuti pornind cu hotărârea şi voinţa de a învinge orice piedici…”

Prin această scurta cuvântare protocolară, Conducătorul nu făcuse altceva decât să îi atragă atenţia în modul cel mai discret asupra greşelilor făcute de tatăl său, fostul rege. Greşeli care avuseseră consecinţe atât de grave. Dar Mihai I, prin gestul pe care-l făcuse arăta că avea înclinaţie să meargă pe aceeaşi cale.

Cu prilejul pomului de Crăciun, la palatul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Generalul a dat o recepţie la care au fost invitat regele, împreună cu Regina-Mamă şi o serie de personalităţi printre care şeful Misiunii germane şi italiene, comandantul trupelor germane şi în plus ofiţerii de la cabinet şi câţiva miniştri.

Regele şi regina au fost primiţi într-o atmosferă, intimă. Familiară, fără niciun protocol. Conducătorul i-a întâmpinat la ieşirea din ascensor oferind braţul reginei şi conducând-o în apartamentul ce-l ocupa acolo. La vestiar, el personal a invitat-o să-şi scoată mantoul: „Débarassez vous, Madame, s'il vous plaît" a fost auzit adresându-se reginei-mame cu acel zâmbet afabil şi curtenitor care atât de rar îi lumina figura împietrită.

Atmosfera a fost cât se poate de animată. Un prestidigitator străin a făcut o serie de scamatorii, un cântăreţ s-a produs cu arii din opere, încălzind atmosfera. La un moment dat se asistă la o scenă bufă.

Jonglerul, între alte numere, a avut şi un număr cu porumbei; scoţând porumbei din diferite părţi ale hainei la un moment dat i-a lăsat să zboare prin salon. Dar, spre hazul tuturor, porumbeii după ce s-au învârtit de câteva ori, au început fiecare să se aşeze prin diferite locuri. Partea comică a situaţiei a fost atunci când o porumbiţă albă s-a aşezat chiar pe chelia generalului von Hansen, comandantul Misiunii militare germane din România. Acesta rămase în mijlocul salonului, urmărind cu amuzament zborul păsărilor. Scena a fost atât de comică încât a stârnit mult haz. Cel mai mult râdea regele, care abia se putea stăpâni. Bietul general Hansen, surprins, nu ştia ce să facă cu porumbelul care stătea foarte liniştit pe

chelia lui. A încercat să facă faţă acestei situaţii cu toată demnitatea lui de general german. Cineva a spus… Porumbelul păcii pe capul generalului german. Aceste cuvinte au trezit o uşoară iluzie care a plutit câteva secunde în atmosferă, ca un fâlfâit uşor de aripă de porumbiţă.

Şi-o mai fi adus aminte generalul Hansen, când, prizonier la Bucureşti, al aceluiaşi rege, era predat ruşilor în captivitate? Să mai crezi în simboluri!

Fireşte, toate acestea ar fi putut da încredere Conducătorului că în ceea ce privea persoana regelui, a reginei-mame şi pe aghiotanţii nou numiţi de el îi putea socoti de partea sa, deoarece el lupta pentru monarhie şi pentru ţară.

Era normal deci să creadă că aceste lucruri sunt bine cunoscute de rege sau, dacă nu, cei din jurul său, mama sa şi aghiotanţii trebuiau să-l lămurească.

Examenul pe care-l dă regele în faţa Conducătorului, necerut de nimeni, arăta exact contrariul. El arunca fără discernământ moral sau social, naţional sau dinastic, mai ales dinastic, pe acelaşi taler de balanţă pe Conducător, cu toată garanţia ce oferea trecutul şi valoarea sa, împreună cu legiunea, această tagmă, care purta stigmatul crimei, anarhiei, feloniei şi al înfeudării şi care nu oferea nicio garanţie, nici naţională, nici monarhică. Cu acest amalgam

pus pe acelaşi taler, regele a crezut că, prin aruncarea sceptrului său – pe care de altfel numai generalul Antonescu i-l garanta – pe celălalt taler al balanţei va restabili echilibrul, va aduce ordine şi el va deveni astfel arbitrul. O amintire palidă, o proiectare a spectrului tatălui venea să influenţeze raţiunea fiului.

Acest proces s-a desfăşurat, fără îndoială, şi în mintea Conducătorului în minutele care au urmat informaţiei şi el a avut destul timp să simtă întreaga amărăciune. Iată pe cine susţinea el! Iată cum, la primul moment greu, se dezvăluie oportunismul drept linie a caracterului său. În procesul deschis de general împotriva gărzii, regele nu trebuia să păstreze echivocul Legionarii sunt viitorul; Generalul este trecutul. Cu cine credea că trebuia să fie dacă nu cu viitorul? Or, viitorul nu putea fi decât cu legionarii. Concluzia: legionarii să fiţe salvaţi; o dată salvaţi se vor reconsolida şi, într-un moment prielnic; răsturnarea Conducătorului. Este lesne de înţeles că cineva din apropierea regelui avusese interesul să salveze legiunea, deoarece se temea că aceasta ar putea fi zdrobită de general. Odată zdrobită, desfiinţarea ei venea de la sine.

Pentru că există suficiente premize din toată lectura precedentă, cititorul poate desluşi din acest gest al Regelui clemente comune actului de la 23 August. Nota dominantă

în atitudinea Regelui în aceste două evenimente istorice este caracterul influenţabil al regelui. Lipsit de voinţă proprie este gata să acţioneze înfruntând hazardul chiar cu pericolul vieţii dacă acţiunea se grefează pe un sentiment refulat în spiritul lui şi o voinţă energică dinafara lui. Îl împinge spre acţiune. Când declanşatorul este declanşat de acea voinţă exterioară, toată energia acumulată în subconştient se descărca.

De aceea, când maiorul adjutant veni, după circa o oră, să se prezinte în audienţă la Conducător ca să-i raporteze că regele s-a înapoiat la Sinaia şi încearcă să se justifice de ce l-a îndemnat pe rege să vină în Capitală, acesta l-a dat afară şi nu a mai vrut să stea de vorbă cu el.

Întâmplarea făcuse ca în momentul în care adjutantul regal părăsea cabinetul Conducătorului şi ieşea pe uşa care da direct din cabinet pe culoar, să dea peste mine, care tocmai treceam.

Am fost foarte surprins găsindu-mă drept în faţa une; apariţii atât de neaşteptate. Plăcerea pe care mi-o produse se aceasta întâlnire, deoarece eram prieteni, nici nu avu timp să se contureze pe expresia feţei, deoarece pe figurai adjutantului citisem asemenea deprimare încât tot elanul mi se stinse. Într-adevăr, acesta se afla ca în stare de prostraţie. Parcă nici nu realiza unde se afla şi pe cine avea în faţă.

Nedumerii: şi stingherit în acelaşi timp am încercat să leg o conversaţie, dar adjutantul răspunse evaziv, nereuşind să revină la realitate. Era evident pentru mine că acesta părăsise cabinetul Conducătorului sub efectul un fi emoţii puternice şi neplăcute. Fără să mai insist l-am condus până la ascensor şi mi-am continuat drumul foarte nedumerit asupra celor ce se putură petrece înapoia uşii cabinetului ca adjutantul să fi purtat urmele unui aşa de puternic soc.

Mult mai târziu, aveam să aflu din gura adjutantului ce se petrecuse în cabinetul Conducătorului în ziua de 21 ianuarie orele 17.

Adjutantul regal Mircea Tomescu după ce maşina regală a fost oprită pe parcurs la Breaza şi regele nevoit să se înapoieze singur la Sinaia, conform rugăminţii Conducătorului, a continuat singur drumul până la Bucureşti şi s-a prezentat în audienţă la Conducător.

Adjutantul, pe baza raporturilor mai vechi cu Conducătorul, a încercat să joace el rolul pe care trebuia să-l joace regele pe lângă Conducător. Bazându-se pe consideraţia pe care i-o arătase generalul, cu care deseori purtase convorbiri pe diferite teme, găsi momentul oportun ca, fără nicio sfială să-şi etaleze ideile sale originale şi să le susţină cu o logică proprie, pledând pentru împăcarea cu legionarii. Or, la acea oră, după cele

petrecute până atunci, numai generalul Antonescu era în măsură să întrevadă şi să stabilească condiţiile. Oricum, nu era în dispoziţia sufletească de a se sfătui cu un ofiţer, oricât de remarcabil ar fi fost acela şi încă să mai şi primească sfaturi necerute. Generalul s-a arătat intransigent.

Adjutantul însă, văzând şi simţind cum terenul îi fuge de sub picioare şi deci văzându-şi planurile năruite, încearcă o ultimă şansă. Avu lipsa de tact şi proasta inspiraţie să-i reamintească generalului o scenă petrecută între acesta şi regele Carol al II-lea, în problema legionară, scenă pe care o ştia povestită chiar de Conducător. Căutând ca, prin analogie, să răstoarne avantajul de partea lui, îi spuse: „Aduceţi-vă aminte, domnule general, ce i-aţi spus odinioară regelui Carol al II-lea: Nu intraţi în luptă cu tineretul, Sire, căci vă va învinge”.

La auzul acestor cuvinte, generalul l-a dat afară: „Îndrăzneşti să-mi spui mie asta, nesocotitule? Afară, să ieşi imediat afară!”

Sub efectul acestor cuvinte şi-n buimăcirea în care îl aruncaseră, adjutantul părăsise cabinetul trezindu-se pe culoar faţă în faţă cu mine, prietenul său.

Din această scenă, în aparenţă lipsită de prea mare importanţă, se desprinde o atitudine semnificativă şi anume: adjutantul era convins că legiunea va învinge,

convingere pe care o insuflase şi regelui prin îndelungi prelucrări şi din loialitate venea să ofere un ultim serviciu Generalului Antonescu, prevenindu-l să nu facă o greşeală catastrofală pentru el, intrând în luptă cu tineretul, cu legionarii.

Reamintind generalului cuvintele respective, maiorul nu a ţinut deloc seama de realitate lăsându-se îmbătat de sonoritatea expresiei şi de prestigiul pe care i-l dăduse autoritatea celui care o rostise. Adjutantul însă uitase cu desăvârşire că atunci când fuseseră rostite ace se cuvinte de către general, în faţa lui Carol al II-lea era după ce acesta declanşase persecuţia şi teroarea împotriva legiunii, refuzându-i dreptul câştigat prin vot de a veni la conducere. Or, una din cauzele căderii lui Carol al II-lea a fost şi aceasta neascultare care confirmase prevenirea făcută de general.

Să vii însă acuma, în pragul răzvrătirii, la acest om, după ce pusese totul în joc pentru a promova mişcarea legionară la guvernare şi a o aduce pe făgaşul ordinii şi când de patru luni avusese de luptat la tor pasul cu atâtea samavolnicii, trădări, hoţii şi crime, să vii în acel moment şi să-i repeţi aceleaşi cuvinte: „Nu intraţi în luptă cu tineretul căci veţi fi învins” era sinonima cu a-i fi spus „Nu intraţi în luptă cu dezordinea, jaful şi crima că veţi fi învins”.

Adjutantul regal greşise grav şi-şi primise pedeapsa pe care o meritase. De atunci generalul n-a mai putut să uite şi să-i ierte această ieşire şi încercările repetate pe care le făcea Mircea Tomescu pentru a-i obţine iertarea s-au dovedit zadarnice şi el a avut de suferit în carieră, pe timpul guvernării generalului. Totuşi, spre marea cinste a ofiţerului, el îi rămâne loial până la sfârşit păstrându-i o admiraţie neştirbită şi, mai mult, după 23 August el îşi dă demisia din armată.

Dar dacă generalul nu poate trece peste gestul adjutantului, pe care-l destituie imediat trecându-l la comandă de unitate, pe rege în schimb îl iartă şi-i uită în învălmăşeala luptei şi satisfacţiile izbânzii pasul necugetat. Istoria însă nu-l uită pe rege. Acest act al său va rămâne inserat undeva ca să vină la momentul potrivit şi să întregească un portret, să desluşească o acţiune istorică.

Fisura însă se făcuse în ceea ce privea încrederea Conducătorului în rege. Iar ofensa se produsese pentru prima oară din partea Conducătorului faţă de rege. Prin oprirea lui şi înapoierea la Sinaia, dacă un act de protejare poate fi numit ofensă!

Cum vor evolua de acum înainte raporturile dintre aceste două personalităţi va rămâne de văzut şi înregistrat cu mijloacele restrânse ale unei observaţii sporadice şi mai mult analitice şi deductive.

Când episodul acesta regal fusese încheiat, începuse deja să cadă înserarea. O înserare lăptoasă, cu trenă de ceţuri, care abureau orizontul şi-l apropiau din ce în ce, până la câţiva paşi. Se aprinseseră felinarele în Bucureştiul peste care coborâseră odată cu întunericul, şi necunoscutul, misterul, uneltirea. Încetul cu încetul, tot palatul Preşedinţiei împreună cu adiacenta lui protuberanţă – Palatul Sturdza – începuseră să se izoleze, să se depărteze de restul oraşului. Întocmai unei corăbii cuprinse de ceţuri pe întinsul unui ocean. Izolarea era palpabilă, concretă. Contactul cu restul oraşului se restrânsese treptat la clădirile din jurul Pieţei Victoriei şi numai firele de telefon, telegraf şi radioul menţineau contactul cu lumea din afară.

Într-adevăr, la primele ore ale înserării, fusese tăiată legătura cu oraşul. Niciun om izolat nu mai putea ieşi din piaţă înspre oraş. Numai trupe în formaţii masivi sau care de luptă puteau intra sau părăsi incinta palatului Preşedinţiei, care devenise astfel o cetate asediată.

În ultimele ceasuri ale după amiezii aceleiaşi zile se mai petrecuseră şi alte incidente şi acţiuni. Una care merită a fi menţionată a fost aceea a punerii în siguranţă a personalităţilor politice din guvern şi din afara guvernului. Ameninţate de legionari. Această acţiune revenise în mare măsură secretarului de stat de la Interne – Alexandru

Rioşeanu – care adună în adăpostul ministerului de interne diferiţi oameni politici în frunte cu Constantin Argetoianu. Cunoscutul mare industriaş N. Malaxa, din ordinul Conducătorului, fusese invitat şi adăpostit în palatul Preşedinţiei pe tot timpul cât a durat rebeliunea. Ministrului de finanţe Mircea Cancicov. De la care primise un telefon că viaţa îi este ameninţată, îi trimite trei tancuri care să patruleze în faţa hotelului Athénée Palace pentru a se opri un eventual atac legionar.

— Ştirile alarmante încep să vină de pretutindeni.

În oraş, legionarii înarmaţi au ocupat instituţiile de seamă. Gardienii din cazarma din spatele Preşedinţiei se agitau fără încetare. Cartierul Bonaparte cu străzile Roma, Londra, Atena, sunt ocupate de legionari care se instalaseră în clădiri, astfel că în cursul nopţii, Preşedinţia fusese înconjurată din trei părţi. Latura care ducea înspre Gara de Nord nu fusese ocupată. Ea asigura legătura cu cazărmile de la Malmaison, de unde începuseră să vină întăriri.

În cursul serii, generalul Antonescu a fost informat telefonic de către colonelul Ogrezeanu, directorul general al C.F.R., că este asediat în casă de o grupă de circa 30 de legionari înarmaţi, care-i cer să se predea. Motivul era acela că directorul C.F.R. Împiedicase orice transport de legionari pe calea ferată. Conducătorul îl întrebă dacă

poate să se apere sau are nevoie de întăriri. Colonelul a refuzat spunând că se va apăra singur cu ajutorul familiei şi, într-adevăr, la pătrunderea legionarilor în holul casei – clădire aflată vizavi de Cişmigiu, pe strada Cobălcescu – s-a deschis o luptă cu focuri şi 9 legionari au fost ucişi, restul fugind. Colonelul Ogrezeanu, având pistol-mitralieră, împreună cu cei ai casei s-au apărat vitejeşte.

Din ţară soseau diferite informaţii care arătau ca rebeliunea izbucnise pretutindeni. Bande legionare înarmate procedaseră întocmai ca în Capitală, ocupând prefecturi, chesturi centrale telefonice, primării etc. Posturi de jandarmi, depozite de armament sunt ocupate prin vicleşug.

Horia Sima, începând din seara acestei zile, nu mai este de găsit.

În acest timp pe culoarele Preşedinţiei şi în cabinetul Conducătorului se continua aceeaşi activitate. Tot personalul civil şi militar se afla prezent. Mai veniseră şi unii demnitari, aceia care se simţeau mai în siguranţă lângă Conducător. Printre aceştia se aflau N. Mareş, ministrul domeniilor, col. N. Dragomir, ministrul coordonării, simpatizant legionar, care venise în mod demonstrativ lângă Conducător, pentru a nu se produce vreun echivoc.

La cabinetul Conducătorului soseşte informaţia că

noul ambasador al Reichului în România, baronul von Killinger a sosit la Curtici şi se va opri acolo până la noi dispoziţii. Gestul ambasadorului a fost interpretat ca un semn concret al neamestecului, sub nicio formă, al Germaniei în situaţia internă din România.

Prezenţa acestui personaj oficial a dat naştere la multe comentarii. Va rămâne ca un simplu spectator până la căderea cortinei sau va urmări de la distanţă spectacolul, intervenind la timpul potrivit? Desfăşurarea evenimentelor va demonstra atitudinea lui neutră.

MOTO: *„Uite! Vin eu şi mă aşez în patru labe, să încălecaţi pe spinarea mea şi să vă aduc la domnul general Antonescu să discutaţi... Ce naiba! E ţara în joc, măi Zăvoiene!*

Col. (rez) MALAMUCEANU
(senator legionar)

TRATATIVE ZADARNICE – NOAPTEA DE 21 – 22 LA PREŞEDINŢIE

Noaptea de 21 spre 22 I, 1941 a fost noaptea marii hotărâri.

În această noapte în palatul Preşedinţiei nimeni nu a închis ochii. Era prima noapte albă din şirul celor trei ce vor urma, în timpul căreia Conducătorul va face toate încercările cu putinţă pentru a cădea la un acord raţional şi în interesul ţării cu rebelii. În cursul acestei nopţi au avut loc lungi şi obositoare tratative, care nu au dus însă la niciun rezultat.

Generalul Antonescu, fiind informat de cele ce se petrec în ţară, dă la radio următorul comunicat, prin care face apel la toată ţara. Chemând la ordine elementele rebele:

„Români, vă împărtăşesc tuturora că am luptat clipă de clipă pentru interesele Ţării… Am luat pe umerii mei povara neamului şi singura mea grijă a fost să lupt pentru el. Toţi trebuie să fim cinstiţi, să ne înţelegem menirea şi în 24 de ore să restabilim ordinea foarte necesară în clipa de faţă pentru acest neam.

Nu am fost ieri, nu sunt azi şi nu voi fi mâine unealta nimănui… Oameni străini încearcă să ne tulbure liniştea.

Români, prindeţi-vă cu toţii, cu toată puterea

voastră, în jurul Stalului, în jurul Regelui… Ţara este acolo unde este Regele… Români, înainte!”

Acei apel a fost trimis şi tuturor ziarelor din Capitală, dar nu a apărut din cauza ocupării tipografiilor de către legionari.

Horia Sima, considerând ca şi-a ocupat toate poziţiile de pe care ar putea vorbi autoritar cu Conducătorul, hotărăşte că a venit momentul de a-şi expune pretenţiile. Prin primii săi delegaţi – prof. univ P. Panaitescu şi rectorul Inst. Politehnic ing. Chirnoagă – trimite la Preşedinţie următoarele condiţii de împăcare, alcătuite din două puncte principale:

1. Să se retragă toate trupele în cazărmi;

2. Să se constituie un guvern numai din legionari desemnaţi de Horia Sima.

După sosirea acestei delegaţii la Preşedinţie, se mai prezintă la Conducător, din iniţiativă proprie, o delegaţie din Senatul legionar, în frunte cu general de divizie (rez.) Dona, general (rez.) Iacob şi alţi câţiva ofiţeri superiori în rezervă, care se hotărâseră să acţioneze pe cont propriu, pentru a determina o împăcare între legiune şi Conducător.

Cele două delegaţii au fost primite deodată. Generalul Antonescu i-a ascultat pe fiecare. Din memoriul înaintat de generalul Dona se desprindeau tot aceleaşi

condiţii ca ale primei delegaţii. Ascultând cu multă atenţie şi declaraţia senatului legionar, Conducătorul le-a răspuns:

„Şi domnii profesori Panaitescu şi Chirnoagă au venit cu aceeaşi propunere, dar direct din partea d-lui Horia Sima, cu cerinţe aproape imperative, ca să se retragă imediat armata de pe străzi de la Preşedinţie şi numai după aceea se vor retrage şi trupele legionarilor răzvrătiţi şi pentru, aceasta dumnealor (şi arată cu mâna spre cei doi profesori) se oferă ostatici. Eu nu primesc ostatici… Dl. Prof. Panaitescu mi-a cerut nominal să schimb membrii din guvernul acesta în persoana d-lui N. Mareş, pe care l-a jignit nemeritat chiar la mine, aici, când cu toţii cunoaştem sentimentele lui prolegionare şi naţionaliste…”

Întreaga scenă putuse fi urmărită de cei prezenţi în cabinetul colonelului Elefterescu, care dinadins lăsase uşa întredeschisă şi înapoia căreia noi, ofiţerii, urmăream orice mişcare şi auzeam orice cuvânt, ca o măsură de siguranţă pentru persoana Conducătorului.

Generalul a expus apoi situaţia în care se afla, cauzată de generalul Petrovicescu şi de şeful Siguranţei, Ghica, de inspectorul Mazilu de la Galaţi şi de abuzurile de la Prefectură făcute de col. Zăvoianu, care a anarhizat corpul Gardienilor publici şi s-a baricadat în localul Prefecturii; atacul colonelului Ogrezeanu la domiciliul său,

ocuparea cazărmii Gardienilor publici din spatele Preşedinţiei…

„Iată, domnilor, adevărata situaţie în care am fost pus şi cu care am fost răsplătit ca Conducător al Statului care a făcut cu riscul vieţii actul de la 6 septembrie. Spre a da ţării îngenuncheate şi umilite, liniştea, ordinea şi onoarea pierdute.

Primesc să stau de vorbă ca să dăm o soluţie acestui greu caz, să formez un guvern, însă cu oameni înţelepţi din legiune, cu dumneavoastră, oameni maturi, nu cu oameni iresponsabili şi copii, care voiesc să terorizeze”.

Prima delegaţie părăseşte pe Conducător.

Generalul ieşi imediat din cabinet însoţit de delegaţia senatorilor legionari, conducându-i pe săli la capătul culoarului care dădea în curtea cazărmii Gardienilor publici, în care, la lumina felinarelor, se puteau vedea distinct grupuri de gardieni înarmaţi, printre care se aflau mulţi copii şi femei între 16 – 18 ani. De la ferestrele localului se vedeau clar mitraliere şi puşti mitraliere aşezate spre ţintă – ferestrele Preşedinţiei.

Arătându-le priveliştea, generalul le spune:

„Aş putea, domnilor, să-i scot de aici în câteva clipe cu tancurile şi cu armata, dar nu vreau s-o fac. Să ucid nişte copii rătăciţi? Eu nu atac, eu mă apăr”.

Grupul se reîntoarce în cabinetul Conducătorului şi

discuţiile sunt reluate.

Era ora 23.

„Urmărind posibilităţile unei înţelegeri, Generalul Antonescu – scria generalul Dona în memoriul său – ne-a arătat o deosebită bunăvoinţă în aprecierea situaţiei şi a mers până la maximul de concesii posibile, admiţând ca armata să se retragă odată cu grupurile de legionari înarmaţi, cu condiţia însă să se retragă grupul ce ocupă cazarma Gardienilor publici din spatele Preşedinţiei, şi că aşteaptă pe dl. Horia Sima spre a se înţelege şi a forma un guvern legionar din oameni înţelepţi şi de încredere”.

Ca urmare a discuţiilor continuate după plecarea celor doi profesori universitari, delegaţia senatorilor legionari părăseşte pe Conducător spre a merge să-l caute pe Horia Sima. Întrebaţi de către general unde se află în prezent comandamentul legiunii senatorii au mărturisit foarte jenaţi că nu ştiu unde-l pot găsi.

— Vedeţi, domnilor? Eu mă aflu la postul meu de comandă în aceste clipe. Unde este Horia Sima.

Dar de 48 ore nu se ştia unde se afla acesta.

Între timp generalul rămăsese cu câţiva intimi, printre care şi Nicolae Mareş, le-a Antonescu şi col. N. Dragomir pentru ca să continue discuţiile în aşteptarea răspunsului de la Horia Sima. Orele erau înaintate, trecuse de miezul nopţii. Se primeşte informaţia că mase de tineret

legionar – studenţi şi muncitori – înarmate se îndreaptă spre Preşedinţie pentru manifestaţie. Momentul era grav. Generalul ia legătura telefonică cu Comandantul militar al Capitalei, respectiv cu generalul C. Sănătescu, căruia îi dă dispoziţiile de rigoare: să se evite vărsarea de sânge, impunând manifestanţilor să păstreze o distanţă de 100 de m de trupe.

După câtva timp de la plecarea delegaţiei senatorilor legionari, se prezintă la Conducător un delegat legionar

— Radu Greceanu, trimis direct de Horia Sima. Acesta aduce propunerile comandantului legiunii cu privire la împăcare şi stabilirea ordinii. El aducea cu el – nici mai mult, nici mai puţin – un fel de dictat.

După ora unu noaptea, delegaţia senatorilor legionari se înapoiază la Preşedinţie şi cere a fi primită din nou de Conducător. Delegaţii veniseră fără niciun rezultat. Ei informează că răspunsul la propunerea Conducătorului era nesatisfăcător pentru punctul de vedere al acestuia şi mărturisesc că nu au putut intra în legătură cu H. Sima şi că li s-a comunicat prin intermediar că Horia Sima a trimis propunerea legionarilor la Preşedinţie prin altă persoană.

Atunci Conducătorul le-a prezentat pe Radu Greceanu, spunându-le că acela avea misiunea să-i prezinte lista noului guvern propus de Horia Sima în care el figura cu titlul de prim-ministru, generalul Petrovicescu

– ministru de interne, Iaşinschi la Muncă, etc. Cu alte cuvinte, erau impuse toate persoanele pe care Conducătorul nu le mai voia alături de el la guvernare.

Poftiţi şi vedeţi, domnilor, dumneavoastră, pe care vă consider oameni bine intenţionaţi şi cinstiţi, cu ce fel de propuneri de împăcare îmi vine dl. Sima. În loc să vină personal să întocmească cu mine lista noului guvern, mi-o trimite, cu aerul de a mi-o impune, prin dumnealui. Spunând acestea, generalul arătă spre Radu Greceanu, care sta rezemat alene într-un cot de un raft de bibliotecă, cu picioarele încrucişate şi privindu-l sfidător.

„… Da, prin dumnealui, care, uitaţi-vă, în ce atitudine lipsită de cea mai elementară bună-cuviinţă stă în faţa Şefului Statului… Aceasta nu este o propunere, ci un dictat pe care eu, în interesul Ţării nu-l pot accepta. Prin această listă dl. Sima mă demite în primul rând pe mine şi îmi ia locul. Apoi îmi aduce aceleaşi nefaste persoane care au adus, prin nepriceperea şi reaua lor credinţă, lucrurile în starea actuală. Cred că sunt în acord cu dumneavoastră când spun că nu pot accepta o asemenea propunere.

Du-te, domnule Greceanu, şi comunică-i celui ce te-a trimis să vină să discute cu mine, cum a făcut-o până acuma, să soluţionăm în mod cinstit şi curajos această gravă şi periculoasă problemă, cât mai este timp. Îl aştept până mâine la orele 12 şi nu mai mult!”

În acele ceasuri târzii de noapte, aceste cuvinte purtară ecoul unei amărăciuni înăbuşite de lambriul şi tapetul cabinetului şi creară o atmosferă apăsătoare. În lumina discretă filtrată de luminile laterale de pe pereţii cabinetului, figura generalului apărea solemnă, pur tind pe ea trăsăturile unei hotărâri mari şi definitive. El rostise cuvintele acestea cu o voce domoală, persuasivă, care se simţea pornită din cutremurările celor mai adânci cute sufleteşti. Prin aceste cuvinte obişnuite, rostite simplu, se transmitea pe figura lui, în gesturile şi atitudinea întregii sale fiinţe, implacabilul unui soroc din faţa căruia nimeni nu putea să se sustragă. Cumpănit la judecată, împăcat sufleteşte, fiecare minut ce trecea îl apropia irevocabil de „Rubicon”. Numai că de data aceasta nu Caesar îl trecea, ci Catilina!

Radu Greceanu părăsise cabinetul Conducătorului vădit nemulţumit. După el vin înăuntru, la col. Elefterescu, şi câţiva dintre senatorii legionari. Unul dintre ei, col. Mulamuceanu. Cere voie să dea un telefon la sediul legionar din str. Romei. Capătă legătura şi, în faţa celor prezenţi, duse următorul dialog:

— Alo. Tu eşti mă Zăvoiene?

— ?!?

— Ascultă, măi omule! Ce naiba! Doar suntem prieteni, nu se poate asta. Domnul general Antonescu are

toată bunăvoinţa de a se ajunge la o înţelegere. Haide, acţionaţi şi voi!

— ?!?

— Bine, Aţi trimis propunerile, dar nu se poate aşa. Trebuie şi voi să retrageţi gărzile!

— ?!?

— Măi Zăvoiene. Să vină cineva de la voi. Mai mare, să discute cu domnul general. Oricând. El va aştepta toată noaptea. Să vină Horia Sima!

— ?!?

— Nu poate? Bine. Vino tu, măi. Să vină cineva!

— Haideţi măi, fiţi oameni înţelegători.

— ?!?

— Uite vin eu şi mă aşez în patru labe, să încălecaţi pe spinarea mea şi să vă aduc aici să discutaţi. Ce naiba, e ţara în joc, măi Zăvoiene!

Colonelul Malamuceanu se dădu învins, lăsând receptorul în mână şi, cu o expresie dezolată a feţei, se adresă celor din cabinet:

— Au înnebunit cu toţii, nu se poate face nimic cu ei! Şi intră din nou în cabinetul Conducătorului să-i comunice înfrângerea suferită.

De comun acord s-a hotărât să se mai încerce un demers. O parte din delegaţi – general Iacob, col. Malamuceanu şi maiorul avocat Damian – au fost trimişi

iar în str. Roma pentru a încerca un nou demers. Era ora 2 noaptea.

După plecarea acestora, generalul s-a retras în apartamentul său să se odihnească, iar restul delegaţiei a rămas în cabinetul colonelului Elefterescu.

Către ora 3 dimineaţa, delegaţia se înapoiază. Încercarea lor eşuase din nou. Nu putuseră lua legătură decât cu acelaşi colonel Zăvoianu, care le făcuse aceeaşi declaraţie: legiunea şi-a fixat condiţiile care au fost trimise generalului prin Radu Greceanu. Alte propuneri nu aveau de făcut.

Lamentabil faliment al unei iniţiative pornite din inimile unor oameni cinstiţi şi îngrijoraţi pentru ţara lor. S-a văzut acum că ei s-au agitat zadarnic o noapte întreagă, nereprezentând pe nimeni.

Către ora 4 dimineaţa, în 22 ianuarie, delegaţia senatorilor legionari, a căror misiune benevolă eşuase lamentabil, părăseşte pe Conducător, care le strânge mâna şi le mulţumeşte pentru că, A simţit în noaptea aceasta, premergătoare unei grave zvârcoliri, bătând alături de el inimi cu adevărat româneşti". Aceşti oameni, au părăsit» istoviţi de înfrângerea suferită, cabinetul generalului, dar impresionaţi profund de ţinuta înaltă şi larga înţelegere pentru rătăcirea legionarilor pe care le-au găsit la acesta. Ei au dus cu ei încrederea sporită că lasă împlinirea

destinelor neamului pe mâinile unui mare român, şi a unui mare om.

Dar noi cei doi ofiţeri, care asistaserăm la aceste zvârcoliri, am păstrat un sentiment de adâncă consternare, fie dam bine seama că străduinţele generalului erau zadarnice şi că tabăra răzvrătită, cu o superba inconştienţă, deja aruncase zarurile. Ceasurile care aveau să fie depănate pe cadranul zilei, hotărâtoare, se scurgeau cu gravitatea implacabilă a unui ce inexorabil care se cerea împlinit. Cupa amărăciunilor trebuia să fie golită până la ultima picătură şi această ultimă picătură luneca pe scena istoriei odată cu ivirea zorilor, în lumina spălăcită a zilei de 22 ianuarie 1941.

Ultimele două ceasuri până către ora 7, cum nimeni nu mai urma să vină, ne-am retras prin birourile noastre, unde am încercat să ne odihnim. Dimineaţa ne-a găsit treji la datorie. Fiecare am pornit pe terenul din jurul Preşedinţiei spre a cerceta situaţia. În intervalul acestor 12 ore, sosiseră întăriri suficiente şi urmau să mai sosească încă. Regimentul 3 Grăniceri cu colonelul Oncica, comandantul său, adusese un batalion. Regimentul de care de luptă trimisese o companie de tancuri; către ora 10 sosesc în Piaţa Victoriei Regimentul 2 Artilerie grea cu un divizion tunuri lungi şi trenul de luptă, astfel că în curând Piaţa Victoriei luă aspectul unei pieţe de arm: înaintea

unui asediu. Toate trupele erau astfel dispuse încât nu ofereau vederii decât materialul: tunuri, tancuri, camioane cu muniţii. Soldaţii, într-o ordine, ţinută şi disciplina perfectă, stăteau imobili pe lângă zidurile clădirilor din apropiere sau prin curţi.

Către orele 8, am pornit să fac un tur de rond în Piaţa Victoriei. Am văzut, în faţa clădirii Gardienilor publici, ştiind de pază gardieni împreună cu tineri în civili şi fete. Toţi cu arme în mână. În faţa clădirii, trotuarul şi strada erau libere. Mai departe, înspre str. Roma, de-a lungul şoselei Bonaparte – gol. În dreptul străzii Roma, deci la 300 – 400 metri se vedea o mulţime compactă care se agita. Pe celelalte artere care dădeau în Piaţa Victoriei aceeaşi situaţie, adică strada era liberă aproape 200 – 300 metri, de unde începeau mulţimile oprite de cordoane militare. De pildă pe Calea Victoriei, mulţimea se vedea îngrămădită în dreptul Palatului Cantacuzino şi, în faţa ei, posturi militare la circa 100 metri distanţă. La fel era şi pe bulevard. Spre şoselele Jianu şi Kiseleff nu se vedeau coloane, dar se ştia că întregul parc Bonaparte era plin de cuiburi legionare în fiecare casă. Încercuirea palatului Preşedinţiei era astfel făcută pe un arc de cerc de aproximativ 280°.

Mulţimile care se vedeau îngrămădite pe acele străzi rămăseseră, acolo tot timpul nopţii. Aşa cum s-a arătat, ele

voiau să vină în faţa Preşedinţiei şi să manifesteze. Ordinul dat de Conducător generalului C. Sănătescu, – comandantul militar al Capitalei – i-a obligat să se oprească la 100 metri de trupe, ceea ce şi făcuseră, iar acum aşteptau noi dispoziţii. Orice mişcare înainte a lor ar fi fost primită cu focuri de armată.

Către ora 10, maiorul Eugen Niculescu, însoţit de mine ne-am dus la cazarma Gardienilor publici. Maiorul Niculescu a vrut să ia legătura cu comandantul lor pentru a-i comunica somarea făcută de generalul Antonescu de a se preda. Grămada de oameni din poarta localului începu să vocifereze.

— Nu ne predăm! mai bine murim cu toţii cum a murit Căpitanul! – strigau ei.

Mai tare decât toată lumea striga o tânără frumuşică, cu o ţinută militărească, purtând o bonetă militară pe cap şi o armă pe umăr.

Încercarea maiorului Niculescu de a-i convinge, spunându-le că au timp până la ora 12 să se predea şi cu cât mai devreme, cu atât mai bine pentru ei, nu primi alt răspuns decât lozinca: „Murim cu toţii până la unul, aşa cum a murit Căpitanul!”

Ei făceau această demonstraţie sub un portret mare al lui Corneliu Codreanu, care se afla prins deasupra porţii, înconjurat cu panglică tricoloră şi panglică

îndoliată.

În tot cursul nopţii ordine legionare porniseră în toată ţara pentru declanşarea răzvrătirii şi aducerea legionarilor de la sale pentru a întări garnizoanele din oraşe. În special în Capitală urmăreau ei să aducă cât mai mulţi partizani.

Ziarele au publicat tot felul de articole incendiare. Ei au pus mâna în primele momente chiar pe postul de emisie Radio, difuzând ştiri false spre a produce confuzie.

Se organizează acte de rezistenţă, în care scop au adunat cisterne cu benzină, autobuze, autocamioane şi tramvaie, din care au făcut baricade pe care le incendiază pentru a opri trupele. Astfel au fost organizate în Capitală centre de rezistenţă şi în Prefectura Poliţiei, la Siguranţa Generală a Statului, la sediul legionar din aleea Vulpache, la casa Malaxa ş.a. După acelaşi model, se organizează lupta şi în provincie.

Se apropia ora 12. Trecuseră 24 de ore de când legionarii declaraseră împotrivirea şi de când generalul încercase să trateze cu ei fără nici un rezultat. După plecarea ultimilor delegaţi de la cabinetul conducătorului nu s-a mai prezentat nimeni, cu toate că de la sediul din str. Roma se anunţase, prin cei din senatul legionar, că un trimis personal al lui Horia Sima va veni la general.

În timpul acesta, nenumărate informaţii soseau din

Capitală şi din ţară, precum că legionarii s-au dedat la jafuri, omoruri, furturi, incendieri. Se comit orori nemaipomenite. În pădurea Băneasa sunt duşi evrei, ridicaţi din casele lor, împuşcaţi, apoi dezbrăcaţi şi lăsaţi acolo. Grav, cu atât mai mult cu cât printre aceştia erau preoţi, învăţători, profesori, elevi. Primăria de Galben este jefuită şi incendiată.

Din provincie ştirile nu sunt mai liniştitoare. Două centre importante, două garnizoane de seamă păreau că se alăturaseră rebelilor garnizoanelor Iaşi şi Braşov, reşedinţe de corpuri de armată. La Iaşi, Generalul Coroamă, comandantul Corpului 4 Armată, nu luase nicio măsură pentru a aduce la supunere pe rebeli şi asta într-o expectativă dubioasă. Generalul Coroamă era acela asupra comportării căruia informase mai de mult lt. col. Victor Siminel. Şeful de Stat Major al Corpului de Cavalerie, şi persoana al cărei nume figura ca ministru al Apărării Naţionale pe lista predată de Horia Sima la Preşedinţie prin Radu Greceanu, ca o condiţie de împăcare.

Când ne-am înapoiat la Preşedinţie, era trecut de ora 11. Ajungând la etajul apartamentului Conducătorului. Acesta tocmai ieşea din cabinetul său. Maiorul Niculescu se apropie pentru a-i raporta situaţia de la cazarma Gardienilor:

— Să se treacă la acţiune la ora 12 fix. Niciun minut

nu mai acord. Să se elibereze cazarma în primul moment.

Apoi, întorcându-se către generalul Şteflea, care-l urmă:

— Şteflea, să pui să se aducă un tun. Dacă la a treia somaţie nu se supun, să se tragă cu tunul.

Această scenă se petrecuse atât de repede încât cei prezenţi nu-şi reveniră decât după ce Conducătorul dispăru în cabinetul său. Constatară cu toţii completa transformare ce se petrecuse în acest om. Cu câteva ceasuri înainte fusese îngăduitor, sfătos, încrezător şi parcă gata a răbda orice. Acum, deodată apăruse comandantul, omul integrat hotărârii pe care o luase: „Să se aducă un tun… Să se tragă”…

MOTO: – „Luaţi două sute de cai, plecaţi imediat la Sablons, aduceţi cele patruzeci de tunuri şi parcul de artilerie. Să fie aici. Tăiaţi în carne vie dacă este nevoie, dar aduceţi-le. Plecaţi!

Napoleon Bonaparte
13 Vendémiaire

22 IANUARIE, ORA 14: FOC!

Atât cuvintele cât şi tonul m-au impresionat adânc. În minte-mi veni 13 Vendémiaire. Din nou, implicaţii bonapartiste. Mă întrebam atunci: oare răsfrângerea unor reflexe istorice să-l fi determinat a lua aceleaşi măsuri pe care şi Bonaparte le luase, general fiind, când, pentru a salva Convenţia, împinsese tunurile până la biserica „St. Roche", pe care o atacă înfrângând pe insurgenţi? Nu e cu putinţă, mi-am zis: după ce Conducătorul, ca şi Bonaparte, îşi avusese „18 Brumar"-ul său la 4 septembrie, poate că avea şi un „13 Vendémiaire", cu deosebire că se produseseră în ordine răsturnată!

Generalul Şteflea nu întârzie să dea dispoziţii în acest sens, cu atât mai mult cu cât nu mai rămăseseră decât puţine minute până la expirarea termenului acordat. Dar cum la îndemână nu erau decât tunuri lungi ale artileriei grele şi cum obiectivul era prea neînsemnat pentru un asemenea efect, generalul Şteflea – profitând şi de faptul că generalul Antonescu nu specificase odată cu tunul şi calibrul acestuia – ca bun infanterist ce era, ordonă să se aducă un tun de 37 mm al infanteriei, care, aşa mic cum era, se instală procesional pe trotuarul opus cazărmii Gardienilor, în baterie cu servanţii gata a deschide focul.

Acţiunea se mai amână cu încă două ore peste termen, dând timp de gândire rebelilor.

La ora 14 fix, procurorul regal se îndreptă spre poarta cazărmii Gardienilor. Se opri la distanţa reglementară, făcând somaţiile legale. Rebelii răspund cu focuri din curtea cazărmii, din cazarmă, prin ferestre, şi de pe acoperiş. Tunul de 37 mm îşi începe acţiunea. Plesniturile lui iuţi şi seci fac să răsune un ecou plin din clădirile dimprejur. Zidurile cazărmii încep să poarte peceţi fumegânde lăsate de proiectilele trase. Rebelii deschid focul cu tot armamentul lor. Zidurile Preşedinţiei sunt ciuruite. Rebelii aveau un car de luptă luat de la armată. Acesta, imobilizat, este capturat. Sub ameninţarea focului, rebelii se retrag în clădirea din fundul curţii cazărmii, unde se baricadează.

Curtea cazărmii este ocupată de soldaţi, care-şi îndreaptă tirul lor asupra locului de refugiu. Intimidaţi şi impresionaţi de avalanşa de focuri ce cădea asupra zidurilor, după circa 40 de minute de împotrivire zadarnică, se predau. Rând pe rând, ies din clădire şi, cu mâinile ridicate, se îndreaptă spre poartă. Trec prin faţa porţii dinspre stradă, predând armamentul. Încolonaţi, sunt duşi sub pază pentru cercetări.

Era ora 15. După o oră de luptă cu focuri, dusă de ambele părţi, cazarma Gardienilor publici fusese eliberată

şi aceasta marca începutul înfrângerii rebelilor.

„Alcazarul” legionar, cum le plăcuse să-şi intituleze acel centru de rezistenţă, căzuse fără să înregistreze nicio victimă i

Îi văzusem cu două ore înainte pe aceşti „Alcazarişti” şi îi vedeam şi acuma! Atunci: mândri, încrezători, scoţându-şi pieptul în mod eroic în afară, cu îndrăzneală şi sfidare în priviri şi aroganţă în răspunsuri, declarând fără întrerupere, cu frenezie precum că „vor muri cu toţii până la unul, cum a murit Căpitanul, dar nu se vor preda”. Acuma: fiinţe pierite, cu figuri răvăşite, cu spinarea îndoită, grăbindu-se care mai de care să-şi arunce mai repede arma sau pistolul; în marea lor majoritate ei purtau uniforma gardienilor publici. Lamentabil spectacol! Nu se putea vedea o coloană de oameni mai bicisnici, mai lipsiţi de demnitate umană decât aceşti foşti rebeli cu o jumătate de oră mai devreme.

Dacă niciodată nu putusem să le acord legionarilor vreun credit, spectacolul la care asistam acum întrecea cu mult toate aşteptările.

Amăgirea lor, după cum se va vedea din declaraţiile şefilor lor, a fost aceea că armata ar fi cu ei. Astfel, Patraşcu – şeful organizaţiilor studenţeşti – declarase la convocarea făcută înaintea rebeliunii: „Divorţul dintre generalul Antonescu şi Gardă este iremediabil. Ştim că

ofiţerii tineri sunt cu noi…”

Aceasta a fost pârghia morală a întregii organizări a rebeliunii: armata e cu ei – deci armata nu va trage. Or, iată că evenimentele o infirmă… Armata nu le este prietenă; nu-i susţine; armata a tras asupra legionarilor. Pentru această eventualitate legionarii, se dovedise în mod cert, nu au fost pregătiţi moral. Ideea conflictului cu armata nu le-a fost insuflată de şefii lor. Fi o din credulitate, fie din teama că masele nu vor trece la acţiune. Toată rebeliunea era montată împotriva „racilei politicianismului” şi… Masonilor” reprezentaţi prin general şi cei câţiva colaboratori ai săi supărători, cure trebuiau lichidaţi prin intimidare sau „in extremis” prin vărsare de sânge.

De îndată ce căpeteniile legionare au simţit mai întâi, apoi au constatat „de visu” că au armata împotriva lor, au fost cuprinşi de furie oarbă şi au trecut la săvârşirea unor acte bestiale asupra ostaşilor izolaţi: bătuţi, opăriţi cu apă fiartă, arşi cu benzină. Numai în felul acesta se putea explica atitudinea ruşinată, acele priviri de „câine bătut”. Nicio licărire de ură, de răzbunare şi, în mod evident, o atitudine de iertare, de ruşinare pentru situaţia în care se găseau.

Primul act de răfuială cu rebelii se soldase cu un bilanţ dezastruos pentru ei. Dezastruos, deoarece ne

reamintim că rezistenţa din cazarma Gardienilor publici, din spatele Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, fusese primul punct din condiţiile puse de Conducător pentru împăcare: evacuarea cazărmii mai întâi şi apoi se va retrage armata. De aici reiese cât de mare temei punea conducerea legionară pe acest bastion forte şi cum reprezenta el, în mod simbolic, aroganţa şi îndrăzneala întregii mişcări. E de presupus că dacă şefii legionari ar fi avut cât de cât simţul realităţii, nu ar fi putut acorda o importanţă primordială unui punct de rezistenţă, care, după cum s-a văzut nu a însemnat decât prima filă a unei cărţi ruşinoase pe care au scris-o în acea zi în istoria politică a ţării. Câtă dreptate şi câtă perspicacitate dovedise Conducătorul prin cuvintele adresate senatorilor legionari în noaptea precedentă, pe când le arăta cazarma Gardienilor! „Aş putea, domnilor, să-i scot de aici în câteva clipe cu tancurile şi armata, dar nu vreau s-o fac. Să ucid nişte copii rătăciţi? Eu nu atac! Eu mă apăr!”

Aceste cuvinte îşi căpătaseră adevăratul lor tâlc abia acum, când priveam defilarea acestor oameni care se grăbeau să se predea lepădându-şi armele ca şi cum s-ar fi lepădat de întregul lor crez. Generalul înţelesese întregul dramatism al acestei zvârcoliri: o rătăcire pe lungi şi întortocheate căi care ajunsese la paroxism. Acest tineret care atâta se zvârcolise, suferise şi sângerase, în ceasul

acesta al nebuniei colective în care fusese aruncat, îşi câştigase, cel puţin din partea generalului Antonescu, dreptul la cruţare. Şi într-adevăr trebuiau cruţaţi! întocmai ca un părinte înţelegea să aducă, prin mijloace aspre, dar drepte, pe calea cea bună pe copiii rătăciţi. Erau copiii ţării, de care urma să aibă nevoie nu peste mult timp.

Şi în felul acesta, acţiunea asupra cazărmii Gardienilor publici se soldase cu 2 ostaşi morţi, 4 răniţi şi nicio victimă de la rebeli.

O dată acţiunea declanşată şi primul obiectiv desfiinţat, se trece la aplicarea planului general de despresurare a Preşedinţiei pentru a se lua legătura cu restul oraşului, deoarece legătura era aproape ruptă.

Batalionul Regimentului 3 Grăniceri veni în linişte şi se încolonă, în rânduri rărite şi eşalonate în adâncime, de-a lungul şoselei Bonaparte cu capul coloanei în dreptul clădirii Spitalului de copii. Mitralierele fuseseră instalate în capul coloanei, de-a lungul întregii şosele.

Colonelul Oncica, cu o linişte imperturbabilă, dirija din priviri mişcările unităţii sale, al cărei aspect te umplea de încredere. Contrastul dintre luptătorii legionari care se predaseră cu câteva minute mai înainte şi aceşti ostaşi era aşa de uimitor că nu se pot găsi termeni de comparaţie. Soldaţii, tăcuţi şi gravi, îşi păstrau locurile lor într-o ordine desăvârşită privind înspre înainte într-o aşteptare

încordată. Mă simţeam bine printre aceşti ostaşi şi-mi prelungii şederea printre ei, căutând să intru în vorbă cu câte unul. La un moment dat, deplasându-mă de-a lungul coloanei, am prins câteva cuvinte în spatele său, ca o frântură dintr-o conversaţie între soldaţi. Răsucindu-mă, stam în faţa unui sergent care schimbase câteva *vorbe* cu un camarad, prin care cuvinte îşi arătase amărăciunea sa.

Voind să-i dovedesc că-l auzisem şi-l înţelesesem i-am spus:

— Ţi-e inima grea, sergent?

— Să trăiţi domnule căpitan, răspunse acesta luând poziţie de drepţi cum numai ostaşii de la grăniceri ştiau s-o facă. Îmi răspunse în mod deschis aşa cum i-am pus întrebarea.

— Cum să nu-mi fie inima grea când văd că se omoară fraţii între ei?

Răspunsul acesta sincer, m-a descumpănit. E drept că îi citisem gândurile sergentului, dar acesta mi le mărturisise deschis.

— Fraţii nu trebuie să se omoare neapărat între ei, când nu se înţeleg – i-am răspuns prompt, făcând faţă situaţiei oarecum delicate – dar fratele mai mare şi mat înţelept are datoria să aducă pe calea cea dreaptă pe cel rătăcit. Aceasta este datoria voastră de astăzi.

— Aşa este, să trăiţi, domnule căpitan…

Am părăsit grupul de ostaşi mulţumit ca găsisem un răspuns potrivit. Făcusem sondaj pe neaşteptate în cugetul şi sufletul unui sergent care numai peste câteva clipe avea să-şi conducă grupa în acţiune. Descoperisem că în. Această „mare mută”, dacă nu se vorbea, se gândea în schimb şi gândurile aveau mult tâlc. Problema legionară avusese influenţă şi în cazărmi. Acum, aici şi în alte părţi, această problemă avea să fie rezolvată definitiv şi ostaşii urmau să fie imunizaţi împotriva ei. Acum ei îşi vor da seama pe concret ceea ce a însemnat mişcarea legionară: dezordine, ură, răzbunare, jaf, crimă. În faţa acestor acte spiritul ostăşesc nu putea şovăi, el se găsea în antagonism prin însăşi definiţia sa şi prin reflexele căpătate prin secolele existenţei sale.

Nu era greu de descoperit în răspunsul prompt şi sincer al acelui sergent o mărturisire a unui proces de conştiinţă şi nu era deloc exclus ca acel sergent să fi fost un legionar sub uniformă militară, care-şi mărturisea înfrângerea credinţelor sale şi decepţia. El se învinsese pe sine însuşi, pornind la luptă, cu conştiinţa împăcată, pentru împlinirea datoriei către ţară, care se afla întărită. În faţa acestui imperativ, orice sentiment personal amuţea.

Atitudinea exprimată de acel anonim sergent de grăniceri venea ca un răspuns simbolic pe care întreaga

armată îl dădea provocărilor legionarilor. Un manifest legionar, răspândit printre trupele din Bucureşti în acea zi, suna astfel:

„Ofiţeri şi soldaţi români.

Jidovimea şi francmasoneria au reuşit să-i împartă pe români în două tabere.

Ei au o singură nădejde; că soldatul român va asculta de ordinul jidovesc de a trage în fraţii lui români. În această clipă, datoria fiecăruia e să tragă, nu în muncitorii şi studenţii români, ci în acel ce dă ordin să trageţi voi în fraţii voştri.

Ofiţeri şi soldaţi români, fraţii voştri din Braşov şi Iaşi şi din alte părţi ale ţării au refuzat să verse sânge românesc. Voi îl veţi vărsa?... Nimeni nu poate împuşca un popor întreg... Va avea sfârşitul lui Armand Călinescu... Legionarii sunt două milioane gata să moară pentru Ţară... Dacă e vorba de tras cu arma, să nu facem ţintă unii din alţii. Ştiţi bine în cine să trageţi! Mihai Antonescu, Rioşeanu, Cancicov, Creţeanu, Mareş, Eugen Cristescu, împreună cu toţi Dimitriucii, Elefterştii, Veturiile şi greco-jidănimea din ţară... Ei vor simţi ascuţişul paloşului legionar”.

Aceste manifeste ajunseseră şi în mâinile armatei. Ostaşii le citiseră, le cumpăniseră. Din acest manifest, este

limpede că, în concept, bătălia urma să fie angajată total, vizând în primul rând pe acela care dăduse armatei ordinul să tragă: generalul Antonescu.

Prin acţiunea de la cazarma Gardienilor publici, armata răspunsese în mod răspicat acestei tentative. De acum încolo, după ce punctul de inerţie fusese depăşit, ea nu va face altceva decât să meargă pe drumul ei împinsă de resortul educaţiei patriotice. Armata, clipă de clipă, începe să vină înspre Conducător şi se identifică cu el în acelaşi crez, „cu inima grea”, şi va merge înainte pentru strivirea anarhiei şi instaurarea ordinii, pentru împlinirea menirii sale.

După ce spectacolul oferit de rezistenţa ignobilă a gardienilor luase sfârşit şi după ce un întreg batalion de grăniceri asistase la defilarea acelor fiinţe demne de dispreţ, care provocaseră victime în rândul armatei, militarii încep să se orânduiască pentru trecerea la atacul celui de al doilea centru de rezistenţă legionară, ocupat de corpul muncitorilor legionari din str. Roma.

De la linia întâi a trupelor de grăniceri se vedea foarte distinct baricada, care închidea de-a curmezişul şoseaua Bonaparte în dreptul străzii Roma, formată din autovehicule răsturnate. Înapoia baricadei, deasupra şi în jurul ei, era o mare mulţime de oameni. Această mulţime se prelungea ca o coloană compactă în susul şoselei Ştefan

cel Mare până spre încrucişarea cu Calea Dorobanţilor. După aprecieri, erau peste două mii oameni: bărbaţi, femei. Tineri, toţi înarmaţi.

Văzând această masă compactă şi raportând-o la acele 8 mitraliere aşezate în poziţie de tragere, am prevăzut un adevărat carnaj şi m-am înfiorat. M-am dus la colonelul Oncica, această figură centrală de comandant militar în timpul rebeliunii: înfăţişare sportivă, calm desăvârşit, domol la vorbă şi la gest; sfătos şi blând cu ostaşii, cărora li se adresa prin câte-o vorbă sau un gest care mergeau drept la inima acestora. I-am mărturisit:

— Domnule colonel, va fi un adevărat măcel la deschiderea focului. Priviţi-i cum stau îngrămădiţi!

— N-avea nicio teamă, domnule căpitan, grănicerii mei ştiu să ocheascâ, îmi răspunse acesta liniştit, cu un zâmbet ştrengăresc în colţul gurii.

Aşteptarea devenise solemnă. Numărătoarea secundelor ultimelor minute dinaintea orei 16 începuse. De pe linia trupelor se desprinde silueta procurorului regal, care înaintează până la jumătate distanţă între rebeli şi trupe.

— În numele legii, vă somez… se auzi răspunzând în tăcerea desăvârşită a străzii vocea de stentor a procurorului. Drept răspuns, răsunară câteva împuşcături trase în sus din tabăra rebelă.

Procurorul îşi făcuse datoria şi se înapoie între liniile ostaşilor.

…5 secunde – 4 – 3 – 2 – 1 – ora 16!

Foc! răsună vocea ca de tunet a colonelului Oncicu şi instantaneu ţăcăniturile a opt guri de mitralieră sfâşiară ca nişte jerbe de oţel înfierbântat tăcerea dimprejur, prelungind de-a lungul străzii un ecou lugubru, pe care casele îl repetară parcă la nesfârşit şi, îl purtară departe, în hăul Pieţei Victoriei, ca pe un răsunet al trâmbiţelor de apoi!

Nu a fost timp ca să numeri nici până la trei şi toată strada Ştefan cel Mare se goli. Nu se mai văzu picior de om. Toată mulţimea aceea imensă parcă intrase în pământ. Nici urmă de om. Nici urmă de rezistenţă, nici urmă de luptă! Pe jos, pe caldarâm. Nicio victimă! Potrivit ordinului, soldaţii trăseseră primele rafale de mitralieră în aer. A fost de ajuns ca rebelii să audă ţăcănitul mitralierelor şi să se împrăştie ca un Stol de vrăbii…

Am alergat să duc informaţia la cabinetul Conducătorului şi am ajuns acolo mai înainte ca ecoul împuşcăturilor să se fi stins în Piaţa Victoriei. Am descris momentul deschiderii focului şi efectul produs generalului Şteflea, primul pe care l-am întâlnit.

— Fug ca vrăbiile, domnule general, nici urmă de împotrivire. La primele rafale de mitralieră au aruncat

armele. Pancartele şi au dispărut. Pe teren nu a rămas niciun mort…

Raportând Conducătorului aceste informaţii, el dădu dispoziţia: *„Să se continue acţiunea cu toată impetuozitatea. Să nu li se dea timp să se reculeagă. Nicio şovăială. Să se procedeze prin intimidare, trăgându-se în sus, sau la nevoie în picioare… Să se evite vărsarea de sânge inutilă, să fie cruţate aceste mase de oameni induse în eroare de nişte sceleraţi… Până la căderea nopţii, să fie curăţit tot cartierul Bonaparte!”*

Ordinul a fost transmis colonelului Oncica. El îşi împinsese unităţile până la nivelul străzii Roma, înlăturând baricadele şi degajând şoseaua Ştefan cel Mare şi îşi trimisese patrule în labirintul de artere din jurul străzii Roma. Focuri răzleţe continuau să pornească de prin casele lăturalnice. Începuse curăţirea cartierului, casă cu casă. Indignarea şi revolta trupei nu mai cunoscu margini, descoperind cadavrele, oribil carbonizate, a doi ostaşi pe care legionarii îi prinseseră: vărsaseră benzină asupra lor şi le dăduseră foc. Acest spectacol făcu ca starea de spirit a. Soldaţilor să se transforme dintr-odată, din acea amărăciune şi scârbire, într-o îndârjire aprigă. Deveniseră aproape necruţători. De aceea au fost şi victime printre cei ce opuneau rezistenţă şi trăgeau focuri asupra ostaşilor.

Concomitent cu asediul străzii Roma, au fost atacate

până la căderea serii, şi lichidate centrele rebele cele mai importante: localul Prefecturii de Poliţie, localul Siguranţei Generale, sediul legionar din aleea Vulpache (fostă vilă a Elenei Lupescu), casa Malaxa ş.a. Rebelii care se baricadaseră în Prefectura de Poliţie au organizat un atac folosind un tanc pentru a pune mâna pe Palatul Telefoanelor. Legionarii din Prefectură au comis o serie de crime oribile. Au arestat cetăţeni pe care i-au aruncat pe ferestre de la etaj. Au împuşcat mai mulţi comisari. La un moment dat, au ocupat postul de Radio şi au transmis ştiri false.

Către ora 19, un inspector de poliţie care conducea Rezistenţa din Prefectură, s-a prezentat la generalul Dona, din senatul legionar, deoarece pe ceilalţi nu putea să-i găsească, şi i-a raportat: „*Este inutil să mai rezistăm, pentru că vedem* că *acţiunea noastră nu mai are niciun sens şi trupele germane nu sunt de partea noastră*”.

Iată o altă mare deziluzie a legionarilor. Prin gura acelui comisar, rebelii se mărturiseau că ei contaseră pe două premise esenţiale care trebuiau să le aducă victoria; dar amândouă se dovediseră false. Acestea erau: armata română nu va trage şi trupele germane din ţară sunt de partea legiunii. Într-adevăr, în faţa unei asemenea constatări, orice rezistenţă nu mai avea sens. De aceea, către ora 22, în noaptea de 22/23 ianuarie, deci abia după

12 ore de la ultimatumul dat de Conducător, Horia Sima transmite un comunicat care merită a fi citat in extenso:

„Ordin către toţi legionarii!

Pentru împiedicarea oricărei vărsări de sânge, pe care noi nu am voit-o şi care nu a servit decât duşmanilor comuni ai României şi legiunii şi cunoscând că politica Germaniei şi Italiei cere condiţii speciale pe care mişcarea legionară le recunoaşte şi având în vedere că între conducerea Statului şi mişcarea legionară au început tratative pentru limpezirea situaţiei, ca să uşurăm mersul acestor tratative,

Ordon,

Să se înceteze orice luptă.

Legionarii vor părăsi de îndată instituţiile publice ocupate şi vor reintra în viaţa normală…

Vreau ca, în cel mai scurt timp, ţara să-şi recapete aspectul normal”.

HORIA SIMA

Bucureşti, ora 5 dim., 23.1.1941

Ordinul merită a fi analizat pentru a ne da seama de starea de spirit a comandantului legiunii după prima zi de rezistenţă. În primul rând, el conţine două neadevăruri sfruntate. Întâi că tratativele între Conducător şi legiune

ar fi fost în curs. Or, ştim prea bine că acest termen expirase de 24 ore şi acţiunea armatei era în plină desfăşurare, iar la acea oră nu mai putea fi vorba de tratative. Ci numai de capitulare. Al doilea, politica Axei, cerea condiţii speciale pe care mişcarea legionară le ştia. Dar ele erau cunoscute cu mult înaintea zilei de 22 ianuarie – şi fuseseră reamintite comandantului legiunii de către Conducător. Începând de la 15 septembrie 1940 până la 22 ianuarie 1941, de nenumărate ori. Cu toate acestea rebeliunea fusese declanşată. Al treilea, recunoaşte publice cu o candoare uimitoare, că legionarii au ocupat instituţii publice, creând o stare anormală în ţară şi se cerca grabnic să se reintre în normal.

Iată cum comandantul legionar revenea la cerinţele imperative ale ordinii în stat. Numai că revenea exact cu 24 ore mai târziu, când nimeni nu mai lua în seamă aceste declaraţii şi pe aceşti şefi care nu mai reprezentau nimic şi pe nimeni.

Acest ordin era ultima zvârcolire a unei agonii tumultoase. Mişcarea legionară îşi trăise epoca.

Dar aceste zvârcoliri zadarnice n-aveau de unde să fie cunoscute la Preşedinţia Consiliului de Miniştri către orele 20 ale zilei de 22 ianuarie.

Din cauza întunericului şi a ceţii din acea seară de iarnă, pentru a se evita pierderi de vieţi omeneşti,

generalul ordonase ca trupele să înceteze orice acţiune, păstrând poziţiile ocupate până la acea oră, urmând ca, în ziua următoare, acţiunea să fie reluată la primul ceas de lumină, ora 7.

Pe sălile Preşedinţiei era animaţie ca la un mare comandament pe timp de campanie. Un du-le vino necontenit de ofiţeri ai tabinetului, care plecau şi se înapoiau, aducând informaţii din diverse cartiere ale Capitalei şi ducând alte noi dispoziţii. Conducătorul, mereu prezent, cu acelaşi calm, ferm şi încrezător, asculta rapoartele şi lua hotărârile de rigoare.

— Să nu se atace postul de radio la Bod. Să-i lase în pace, pentru că sunt în stare să distrugă instalaţiile care costă statul o avere. Să fie înconjuraţi de armată, să li se taie orice legătură. Se vor preda ei singuri.

Într-adevăr, sosiseră ştiri proaste din Braşov. Comandantul Corpului 3 Armată, generalul Dragalina, nu-şi precizase atitudinea. Trupele lui nu atacaseră concomitent cu cele din Bucureşti centrele de rezistenţa legionară. Ele, ca şi acelea ale Corpului 4 Armată, al generalului Coroamă, de la Iaşi, rămăseseră toată după amiaza zilei de 22 ianuarie în inacţiune. Legionarii jubilau! Manifeste circulau în Capitală şi în ţară. În ele numele celor doi generali erau folosite ca exemplu de mari comandanţi trecuţi de partea legionarilor. În manifestul lui

Horia Sima, apărut în ziarul… Biruitorii” din dimineaţa de 23 ianuarie se putea citi:

„… Armata trebuie să lepede ultimele rămăşiţe ale spiritului laş de asasinat din ordin şi, din armata mercenară ciuntirii graniţelor de ieri, să se transforme în armata României legionare, de mâine… Armata din Craiova este şi ea cu noi, Armata din Iaşi la fel…”

Alt manifest răspândea vestea:

„Generalul Dragalina, în marş forţat spre Bucureşti[10]*! Bravul general Dragalina care nu a vrut să scoată trupele în faţa invaziei ungureşti în Ardealul cedat de Carol II, astăzi s-a alăturat în totul Mişcării legionare.*

„Ieri, în fruntea Armatei Ardealului necotropit, a pornit în marş triumfal spre Bucureşti spre a sfărâma trădarea şi hidra”.

Acestor ştiri alarmante, dar false ca temei în buna parte, Conducătorul le acordă o importanţă secundară.

10 La 1 ianuarie 1940 generalul Corneliu Dragalina a fost numit comandant al Corpului 6, cartiruit la Cluj. După al doilea Diktat de la Viena, Corpul 6 a părăsit Clujul şi s-a repliat în zona Braşov.
În timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941, generalul Dragalina cu trupele sale a restabilit ordinea în oraş şi a ocupat staţia de radiodifuziune de la Bod. De la microfonul acesteia a dezminţit zvonurile lansate de legionari cum că ar înainta spre Bucureşti în fruntea Corpului 6 pentru a-i ajuta să preia puterea. Acest mit însă continuă să existe şi astăzi în „folclorul” legionar.
Corpul 6 a fost ulterior dislocat în Banat, unde, în aprilie, a primit misiunea să intervină în invazia Iugoslaviei şi să ocupe Banatul sârbesc, în caz că şi trupele maghiare încercau acest lucru. Cum guvernul roman a avertizat oficial Reich-ul de intenţiile sale, Banatul sârbesc a fost ocupat până la urmă de trupe germane, evitându-se conflictul.

Inacţiunile celor doi generali nu le pusese pe seama unei trădări, ci mai mult pe scama unei abilităţi politice de moment, a unei ezitări. Deşi avea motive serioase să se îndoiască de generalul Coroamă, avea mai puţine temeri în legătură cu generalul Dragalina. A voit să interpreteze aceste atitudini ale celor doi comandanţi de corpuri de armată din Iaşi şi Braşov ca pe nişte acţiuni care se includeau în acea grijă exprimată de însuşi Conducătorul şi anume: de a cruţa cât mai mult vieţile omeneşti. Astfel că prin această atitudine de diplomaţie, generalul Antonescu evita un conflict făţiş cu doi mari comandanţi, conflict de care ar fi beneficiat numai rebelii.

Cunoscător prea bun al principiului că, în asemenea lupte interne, cine avea controlul Capitalei era stăpânul situaţiei din întreaga ţară mai devreme sau mai târziu, îşi concentrase toate eforturile asupra acesteia, străduindu-se s-o aducă cât mai repede la ascultare. Dar cei aflaţi în jurul Conducătorul priveau cu multă nedumerire atitudinea aceasta de neluare în seamă a informaţiilor privind Iaşiul şi Braşovul… În cele din urmă însă, luară situaţia aşa cum se prezenta şi îşi văzură mai departe de grijile şi atribuţiile lor privind luptele din Capitală.

Se făcu bilanţul primei zile. În decursul câtorva ceasuri de luptă – de la ora 14 la ora 19 – se realizaseră succese foarte importante. Localul Preşedinţiei era

despresurat pe trei laturi: Calea Victoriei, bd. Filantropiei şi şoseaua Ştefan cel Mare. Se făcuse legătura cu centrul Capitalei şi se eliberaseră toate instituţiile ocupate de rebelii care au fost puşi pe fugă sau arestaţi. De o parte şi de alta s-au înregistrat victime. Rămăsese neocupat sediul din str. Roma şi toată zona cartierului Bonaparte, care din cauza căderii întunericului nu mai fusese atacată. Se ştia cât de solid era ocupat acest cartier şi se presupunea pentru ziua următoare o acţiune dârză şi de lungă durată. Aceasta ar fi trebuit să ducă la o adevărată luptă de stradă.

Din provincie ştirile erau îmbucurătoare: de la Iaşi şi Braşov, în afara zvonurilor lansate de legionari, pe care nu se putea pune bază, nicio altă informaţie. Totuşi rămâneau aceste două necunoscute în această gravă ecuaţie politică.

Ofiţerii de la cabinet ne-am reîntâlnit după o zi petrecută în mijlocul trupelor, schimbând impresii între noi. Toţi recunoşteam ţinuta admirabilă şi neşovăielnică a trupei în raport cu purtarea laşă şi bestială a legionarilor. Acestea au fost aduse la cunoştinţa Conducătorului, care le ascultă în «tăcere şi cu o vădită mulţumire lăuntrică. După ce am luat o masă frugală, fiecare ne-am dus în biroul nostru pentru a încerca să ne odihnim după două zile şi două nopţi petrecute în alarmă. Mai târziu, după ce atmosfera se liniştise, m-am dus la col. Elefterescu în cabinet.

Era trecut de ora 23. Colonelul Elefterescu era aşezat la biroul său şi, în tăcerea adâncă a încăperii, îşi trecea însemnările zilnice în registrul-jurnal. Era primul răgaz după iureşul care durase fără întrerupere din ziua de 20 ianuarie. Fără să ridice capul la zgomotul uşor lac ut de uşa capitonată, îmi făcu semn să nu-l întrerup. M-am aşezat pe un fotoliu şi am încercat să închid o clipă ochii… Liniştea profundă ce domnea acolo şi lumina clar-obscură a veiozei predispuneau la odihnă. De afară, din când în când, pocnituri ca de puşcă sfâşiau atmosfera interioară. Erau rateurile de la motoarele tancurilor, care erau puse în funcţiune pentru a nu se răci prea mult motoarele. La intervale de timp, câte un şuierat lugubru de glonţ scăpat în noaptea târzie sfârteca văzduhul… Dacă nu ar fi fost aceste două zgomote care să te aducă la realitate, nimic altceva nu ar fi putut să-mi reamintească momentele de încordare prin care trecusem şi necunoscutul care urma să se producă odată cu ivirea zorilor.

— Domnul general se odihneşte… Uite, mi-a aprins semnalul să nu-l deranjez, spuse într-un târziu colonelul Elefterescu, fără a-şi ridica privirea de pe hârtiile din faţă.

Într-adevăr, deasupra uşii de la cabinetul Conducătorului se aprinsese o lumină albăstruie, semn că nu putea fi deranjat. Era ora 1 noaptea. În sfârşit, mi-am zis, şi generalul şi-a luat dreptul la odihnă după 36 de ore

de activitate neîntreruptă. Acolo, despărţit doar de o uşă, omul pe ai cărui umeri apăsa întreaga răspundere a situaţiei, se lăsase în voia somnului odihnitor. Şi gândeam mai departe: de ce natură să fie somnul acesta, care-i biruie pleoapele neobositei veghe? Să fie oare somnul conştiinţei împăcate? Somnul oboselii zdrobitoare? Cu siguranţă, şi unul şi celălalt. După o luptă surdă dusă în adâncul conştiinţei sale, după epuizarea tuturor posibilităţilor de a evita acest deznodământ. Hotărârea, poate cea mai copleşitoare pentru un spirit nobil şi loial, fusese luată. Ce preţ trebuie să fi plătit acest caracter consecvent şi franc ca să se învingă pe sine însuşi şi să lovească în propriile sale convingeri! Cât de istovitoare trebuie c-a fost această sforţare! Calmul dovedit înaintea deciziei, calmul dovedit după aceea, era neîndoielnic un calm izvorât dintr-o împăcare cu sine însuşi, în baza unei drepte judecăţi. O dată instaurată dreapta judecată, tot ceea ce decurgea din aplicarea ei era de natură stimulatoare şi generatoare de noi forţe.

Îl urmărisem în timpul acestor două zile. Neîntrerupt: de dimineaţă până scara şi de noaptea până dimineaţa. Mă determinase la aceasta o curiozitate firească… Îmi făcusem mereu de lucru prin cabinetul colonelului Elefterescu pentru a-i urmări activitatea, cuvintele şi reacţiile. Aveam unica ocazie să mă aflu lângă

un comandant suprem în momentele cele mai critice: înainte de luarea unei hotărâri şi după aceea. Citisem despre viaţa marilor comandanţi de oşti şi cunoşteam comportarea cutărui sau cutări îi mare comandant înaintea şi pe timpul unei bătălii. Dar una era idee a ce ţi-o faci din lectură, dintr-o reprezentare şi alta aceea reieşită pe baza unei prezenţe vii şi care-şi desfăşoară activitatea sub privirile necruţătoare ale celor din jur. De câte ori îl vedeam aşa stăpân pe sine. Neobosit, informându-se despre toate, sesizând situaţii dintr-o aruncătură de ochi. Dând instrucţiuni prompte, concrete, detaliate, pe un ton uniform, energic, fără vociferări sau gesturi nepotrivite. Fără agitaţie sau nervozitate şi părând mereu proaspăt, odihnit, cu privirea limpede şi fără urmă de oboseală pe figură sau absent, îmi spuneam minunându-mă în sinea mea: „Aşa trebuie să se fi comportat cu un sfert de veac înainte. În timpul zilelor de 30 noiembrie, 1, 2, 3, 4 decembrie 1916, pe timpul cât dirija diviziile în bătălia de la Bucureşti, sau pe timpul ofensivei de la Tisa, în 1918!” Generalul dovedea orişicui şi de la distanţă că purta în spiritul său de militar înnăscut, acea patină pe care o dă uzajul câmpului de bătălie. Eu, care nu avusesem încă prilejul să trăiesc asemenea momente, intuiam că aidoma trebuie să se petreacă într-un înalt comandament lucrurile, când şeful suprem e stăpân pe nervii săi şi conştient de

valoarea lui. Pe timpul conducerii unei bătălii. Pentru ca hotărât lucru, luând în seamă liniile mari ale conflictului celor două forţe antagonice, atât cele spirituale şi morale, cât. Şi materiale. Care angajau destinele înseşi ale neamului românesc, cuvântul bătălie era cât mai la el acasă! Dacă împrejurările. În care s-a consumat acest act, nu au fost la înălţimea intensităţii forţelor spirituale angajate, aceasta nu scădea cu nimic valoarea actului de comandament. Generalul Antonescu rămâne, neîndoielnic, pentru oricine se va aşterne cu grijă spre a cerceta în toată amploarea ei această acţiune, comandantul cm reangajase o mare bătălie, cu propriile mijloace, necerând sprijinul nimănui, şi al cărei rezultat se va proiecta asupra întregii sale guvernări, asupra viitorului. Mai mult: asupra destinelor neamului.

Totul era de admirat la acest om căruia, cu cât îl cunoşteai mai îndeaproape, cu atât îi descopereai calităţi mai deosebite. În apropierea acestui om totul era firesc. Grandoare, eroism, generozitate, nobleţe, inteligenţa şi, în sfârşit orice însuşire omenească deosebită, ţi se păreau normale la el. Creare în jurul său o atmosferă specială. Numai când ieşeai din sfera influenţei sale directe şi te retrăgeai de sub efectul stăpânirii ce pusese pe tine, ca o fascinaţie, şi cumpăneai asupra acestei stări, abia atunci îţi puteai da seama că ceea ce ţi se păruse cu puţine clipe

înainte ceva firesc, acel firesc era extraordinarul…

Cufundat în pernele moi ale fotoliului şi în liniştea reconfortantă a cabinetului, luptând cu oboseala care făcea să-mi simt pleoapele congestionate, firul gândurilor depănate rămase încâlcit în jurul ideii că îmi era dat să veghez somnul acestui ostaş de seamă.

— Dumneata mai rămâi? întrebă, rupând tăcerea, col. Elefterescu.

La răspunsul meu afirmativ, acesta adăugă:

— Pentru că văd că e linişte, mă duc în biroul de alături să mă întind puţin. Fii, te rog, atent dacă se aprinde becul roşu, să vii să mă chemi.

Colonelul trecu alături lăsându-mă singur.

Ca să nu adorm m-am sculat din fotoliu şi m-am dus la fereastra care dădea larg spre scuarul din faţa Preşedinţiei oferind o privelişte largă asupra întregii Pieţe a Victoriei. Mi-am rezemat fruntea înfierbântată de nesomn, emoţii şi gânduri de geamul rece şi m-am simţit mai înviorat. Privirile îmi lunecau pe întinsul pustiu al pieţii învăluite în întunericul ceţos al nopţii de sfârşit de ianuarie. Perdeaua aceasta cenuşie era despicată din loc în loc de luminile becurilor electrice, care aruncau fâşii. De lumină gălbuie de jur-împrejur, în care ochiul iscoditor putea descoperi un tanc, mai departe o sentinelă, plimbându-şi paşii grei pe caldarâmul umed… Mai departe,

orizontul se închidea opac şi de nepătruns. Acolo era oraşul. Dincolo era Ţara.

Singurele semne de viaţă erau sentinelele, tancurile izolate şi exploziile motoarelor care plesneau în ceaţa nopţii. La adăpostul acestor ostaşi invizibili, care-şi petreceau noaptea în stradă, rezemaţi de zidurile caselor, sau în jurul marmitelor cu ceai, cu ochii la comandanţi, era îngăduit confortul unei odihne pe care însuşi generalul şi-o permisese. Cu ochii minţii, le vedeam figurile tinere, luminoase, brăzdate de Grava trăsătură a hotărârii deliberate de a acţiona până la capăt. Ceva din magnetismul tensiunii acestor voinţe şi cugete înmănuncheate, plutind în aer, făcea să pătrundă prin ferestre, prin ziduri, un fluid dătător de încredere. Priveam la cele două sentinele care-şi plimbau paşii într-un du-te-vino neîntrerupt şi încercam să le desluşesc liniile feţelor, luminile din ochi. Gândurile… în noaptea relativ călduţă pentru anotimpul în care ne găseam – iarna fusese atât de blândă încât soldaţii nici nu-şi puseseră mantalele – mişcările lor păreau foarte degajate. Din aceste mişcări se vedea parcă şi starea lor sufletească: încredere, redată de primele rezultate. Deşi mă apropiam de sfârşitul celui de-al doilea deceniu de când îmbrăcasem uniforma militară, niciodată, niciodată nu mă aflasem atât de aproape de inima soldaţilor ca în acea noapte. Atunci am înţeles în cito

va minute ceea ce mă străduisem zadarnic să înţeleg 20 de ani: acea legătură indestructibilă dintre comandant, ostaş şi misiune. Acei doi ostaşi necunoscuţi, care, imperturbabil, se mişcau de colo până colo, luminaţi de lumina palidă a felinarelor mi se părură deodată două fiinţe foarte apropiate şi dragi. Privirile mele pătrunseră prin geamurile reci ale ferestrei şi se opriră stăruitor şi mângâitor pe acele fete abia definite, ca ale unor vechi şi nepreţuiţi prieteni… Căpătasem un sentiment de adâncă satisfacţie pe care o încearcă spiritul uman în faţa unei revelaţii. În noaptea aceea descoperisem adâncul sens al spiritului ostăşesc…

Ua zgomot uşor mă trezi din această stare. Mă întorsei brusc. În faţa mea sta generalul.

— Unde este Elefterescu?

— Să trăiţi, domnule general, se odihneşte în biroul alăturat. Merg să-l scol.

— Nu. Lasă-l. Pune-i astea pe birou…

Dispăru înapoia uşii tot atât de uşor cum apăruse.

Nu începuse încă să se risipească ceaţa întunericului şi să se facă lumină, că se auziră răsunând din nou focuri de armă şi răbufnituri ale tunurilor din tancuri în cartierul Bonaparte.

Începuse acţiunea de curăţire.

Către ora 8 am coborât în Piaţa Victoriei şi m-am

îndreptat spre str. Roma, când îmi veni în întâmpinare un fost instructor al meu de la Liceul Militar Craiova, colonelul Cristea. Acesta se afla într-o stare de profundă disperare.

— Bine că te întâlnesc tocmai pe tine în aceste clipe tragice… Mi s-a întâmplat o mare nenorocire.

— Domnule colonel, îmi pare foarte rău. Ce anume?

— Mi-au împuşcat mortal pe unul din fii.

— Cum se poate? în ce împrejurări? Un accident, cu siguranţă, am răspuns impresionat.

— Să vezi cum s-au petrecut lucrurile. Băiatul era la fereastră, când un glonţ rătăcit l-a lovit în cap, omorându-l pe loc.

— Când s-a întâmplat asta?

— Chiar acum 5 minute. Am plecat nebun de durere. Mă duc să anunţ autorităţile. Nu avea nicio vină… Nu avea nicio armă asupra lui.

— Domnule colonel, veniţi cu mine să faceţi o cerere de anchetă imediată, pentru a descoperi şi sancţiona pe vinovat…

— Ce mat pot face acuma… Este zadarnic. Nu-l mai putem învia.

Şi colonelul se îndepărtă doborât de durere. Pierduse pe unul din fii, un tânăr de 18 ani.

Adânc impresionat de cele aflate, regretam sincer

accidentul, cu atât mai mult cu cât cunoşteam familia colonelului. M-am gândit deodată la refuzul colonelului de a se face o anchetă şi am înţeles toată drama. Cu siguranţă, tânărul fusese legionar şi a tras de la fereastra în armată. A fost descoperit şi împuşcat. Un accident singular care poate dezvălui elucida întreaga dramă a altor părinţi ai căror fii alunecaseră pe panta pierzaniei. Numele colonelului Cristea va mai apărea în evocarea acestor timpuri, când va figura pe lista guvernului generalului Sănătescu, din 23 august, ca prefect al Poliţiei Capitalei. Semnificativ!

Se făcuse ora 9.

Acţiunea din str. Roma era aproape încheiată. Am vizitat sediul legionar, unde urmele luptei erau elocvente. Dintr-o vilă foarte elegantă. Îmi ieşi înainte figura cunoscută a unui avocat din Bucureşti. Răvăşit de clipele de spaimă prin care trecuse, îmi zise:

— Domnule căpitan, veniţi, vă rog, cu mine să vă arăt dezastrul ce mi-au produs soldaţii… Au tras cu tunul şi mitralierele, mi-au distrus casa. Arătând urmele pe pereţi, îi curgeau lacrimi şiroaie, inundându-i faţa şi lunecându-i pe barba bogată, care cobora spre jumătatea pieptului. Într-adevăr, privind faţada casei, am descoperit spărturile rotunde lăsate de proiectile în pereţi.

— Poftiţi în casă, să vedeţi ce dezastru. M-au

nenorocit. Asta e singura mea avere! repeta el, plângând mereu în hohote.

— Dar, domnule avocat, liniştiţi-vă, de ce s-a tras? N-aţi putut preîntâmpina asta?

— Am ieşit în stradă şi le-am spus că nu e nimeni în casă. De unde să ştiu eu că în timpul nopţii s-au ascuns în pod nişte derbedei, care mai apoi au fugit… Dar ofiţerul care comanda tunul, nu a vrut să audă nimic şi a deschis focal… Veniţi, vă rog, în casă, să vedeţi dezastrul…

— Domnule avocat, vă rog să înţelegeţi situaţia excepţională. De două zile soldaţii sunt împuşcaţi din toate ascunzişurile. Sunt în legitimă apărare! Regret pentru dumneavoastră, care păreţi o victimă, în acest caz cred că veţi fi despăgubit…

M-am lăsat, mai mult din consideraţie omenească, condus în interior. Într-adevăr, avea de ce plânge bietul om. Un interior de cel mai bun gust, cu obiecte de artă, covoare scumpe, bibelouri care erau făcute praf. Prin pereţii, găuriţi în 5 sau 6 locuri, se vedea în stradă. Geamurile, tablourile, picturile, oglinzile erau sparte… Impresionat de tot ce văzusem m-am îndreptat către Preşedinţie, străbătând pustietatea străzilor ale căror case păstrau urme de luptă.

Trecusem pe lângă grupuri de ostaşi în acţiune şi nu-i mai recunoşteam de ieri până astăzi, deşi erau aceiaşi

grăniceri ai colonelului Oncica. De la îngândurarea de ieri, de la obida sufletească asemănătoare cu o silă, care li se citea pe feţe. Se trecuse peste noapte, ca într-o transfigurare, la o înverşunată dârzenie. Aproape că era greu să-i mai struneşti. În decursul acestei nopţi se petrecuse o transformare radicală în spiritul armatei. De la cel mai înalt grad până la fiecare ostaş în parte, toţi se identificau cu generalul. Armata, care fusese ţinuta deoparte pe timpul guvernării legionare, care apoi primise cu indiferenţă tentativele legiunii de a şi-o apropia, venise acuma spre general, se contopise cu el în gând, în simţăminte şi în credinţe. Acuma, această armată, întărită prin focul luptei, era gata să întreprindă orice la cel mai mic semn al Conducătorului.

Generalul Bonaparte a simţit armata de Italia venind spre el după lupta de la Mondovi. Generalul Antonescu, după rebeliune.

Generalul Antonescu, de altfel mult mai târziu, declarase el însuşi: „Armata la început nu a fost alături de mine. Ea a venit spre mine în timpul rebeliunii”. Da, dar odată cu armata va trece lângă general şi se va identifica cu el întreg poporul…

Continuându-mi drumul spre Preşedinţie, deodată răsună, umplând văzduhul, ecoul unui amplificator radio. Se transmitea proclamaţia generalului către ţară. M-am

apropiat în mijlocul străzii s-o ascult.

„Români, oameni de bine din toată Ţara!

Toate străduinţele mele nu au izbutit să aducă pe răzvrătiţi pe calea ordinii… Am făgăduit să păstrez statul şi să-l întăresc. M-am angajat să ridic Ţara şi nu s-o prăbuşesc. Mă voi ţine de cuvânt, v-o jur!… Orice limită de îngăduinţă fiind depăşită, am lăsat ca organul de apărare al Statului să intre automat în funcţiune. Acest aparat, Armata Ţării, funcţionează fără greş… Autoritatea de Stat e stăpână pretutindeni… Români, am încredere în voi, să aveţi încredere în mine. Apăraţi-vă, strângeţi rândurile în jurul autorităţii Statului, faceţi zid lângă ostaşii Ţării, lângă drapelul Ţării, lângă Regele Ţării, fără şovăire, într-o unire, inimă lângă inimă. Comand tuturor: adunarea!

Trăiască Regele! Trăiască România!

Ultimele cuvinte s-au pierdut de-a lungul străzilor răsfrânte din zid în zid, ca un ecou, mergând de la ureche, de la inimă la inimă, reconfortante, mângâietoare şi dătătoare de speranţă. Poporul le primea în sufletul său răvăşit, precum potirul florilor arse de secetă primesc stropul de ploaie binefăcătoare. Sufletele erau acum pregătite pentru comuniune.

Înapoiat la Preşedinţie două ore mai târziu, am găsit aici o vie activitate. Figurile erau preocupate, dar purtau trăsături destinse, în ciuda oboselii mari şi tensiunii

nervoase prelungite. Stăpânea încă febra acţiunii care nu dă timp să reflectezi la adevărata stare a lucrurilor. Încă nu se căpătase destinderea necesară pentru a se putea aprecia pericolul prin care se trecuse, deoarece către ora 12 a zilei de 23 ianuarie se putea spune că pericolul trecuse.

Ofiţerii de la cabinet se strânseră cu toţii într-un birou şi, pentru prima dată după 3 zile, li se serveşte o masă tihnită. Atmosfera era optimistă şi fiecare povestea cele văzute şi trăite. Abia se terminase masa şi fiecare îşi căuta un loc pentru refacerea rezervei de somn în vederea nopţii următoare, când deodată întreaga clădire este năpădită de zgomote asurzitoare, şi derutante a o serie de rafale de arme automate, care porneau, se parcă, de pretutindeni: din afară înăuntru; dinăuntru în afară; din interior în interior; de sus în jos: de pretutindeni în tot localul. Un vuiet enorm se produse, creând o panică de moment. Taţi ofiţerii în mod automat au alergat spre cabinetul generalului cu pistoalele întinse. S-a presupus că legionarii s-ar fi putut strecura în palat şi au trecut la un atac vizând pe general. În goana noastră, până să ajungem la uşa cabinetului, l-am văzut pe Conducător singur pe culoar, mergând grăbit spre locul unde părea că se concentraseră focurile. În urma lui alerga colonelul Elefterescu, generalul Ilie Şteflea, Mihai Antonescu şi apoi

noi toţi ofiţerii Cabinetului militar. Îl ajunserăm din urmă la capătul scării care ducea la etajul de dedesubt, de unde porneau zgomotele împuşcăturilor. Acesta era un etaj neterminat, în care jandarmii instalaseră posturile lor de supraveghere.

Fără să aştepte pe cineva şi fără a spune o vorbă, generalul Antonescu începuse să coboare scările cu paşi iuţi. Totul a mers atât de repede încât cei din jur nici nu au avut timp să se dezmeticească.

— Nu-l lăsaţi, strigă cineva din cei rămaşi sus. E periculos.

Atâta am avut timp să aud că m-am şi repezit în goană pe scări, reuşind să-l ajung la primul palier. În emoţia mea, l-am prins cu amândouă mâinile uşor de umeri, reţinându-l şi mai mult indicându-i să se întoarcă:

— Vă rog, domnule general, nu coborâţi. Urcaţi sus. E pericol.

Generalul, simţindu-se atins, se smuci cu o violenţă atât de mare încât am încremenit.

— Ia mâna de pe mine! Cum îndrăzneşti să mă atingi! îmi spuse el privindu-mă furios.

Nepierzându-mi cumpătul i-am răspuns:

— Să trăiţi, domnule general, nu puteţi să mergeţi jos deoarece sunt numai schele şi oricine se poate ascunde printre ele.

— Atunci să se ducă cineva să vadă! Du-te dumneata şi vezi să înceteze focul. Spunând acestea se înapoie urcând scările tot aşa repede spre cei rămaşi sus.

Ajuns jos, am găsit pe cei 24 de subofiţeri de jandarmi postaţi fiecare la câte una din ferestrele etajului şi trăgând focuri în afară.

— Încetaţi! Opriţi tragerea! am început să strig cât puteam, bătându-i pe umăr spre a-i face atenţi. În sfârşit focul încetă.

— De ce s-a deschis focul? Cine a ordonat? în ce se trage?

Toţi se uitau nedumeriţi unul la altul.

— Să trăiţi, domnule căpitan, raportează şeful lor. Am primit foc din afară şi am răspuns.

— Foc dinafară? De unde dinafară, când totul este eliberat şi nu mai este urmă de rebel în jurul Preşedinţiei.

Fuseseră victime ale unei iluzii acustice, care a prilejuit o panică destul de mare.

Cu această scenă tragi-comică se încheie un capitol sângeros şi dramatic. Ea îşi păstrează însă o profundă semnificaţie istorică. Această scenă ne face să ne gândim la o alta, aproape identică, ce se va petrece peste 4 ani. În ea găsim conturându-se un presentiment. Aceeaşi concepţie înaltă pe care generalul şi-o făcuse despre persoana sa îl determinase să-şi formeze o idee despre

integritatea persoanei sale fizice. Ele se mărturisesc într-un cerc intim: „Eu astfel m-am format încât o atingere cât de mică a persoanei mele m-ar fi împins la cele mai violente reacţii. Eu nu am admis ca cineva să mă atingă… şi-mi spuneam că dacă cineva ar îndrăzni s-o facă, eu l-aş ucide”. Or, cuvintele pe care generalul mi le adresase – atunci când, sub imperiul emoţiei şi în grija ce i-o purtam îl atinsesem, punându-i mâinile pe umeri – erau aceleaşi pe care mareşalul de mai târziu le adresează acelui plutonier din garda regelui Mihai, care îndrăznise să-l atingă pe braţ: „Ia mâna de pe mine, cum îndrăzneşti?” Ce presimţire dramatică urmărise pe acest om predestinat, de-a lungul unei vieţi întregi, ca să-l facă să se teamă atât de mult tocmai de acest gest care va pune capăt carierei şi vieţii sale?

MOTO: – *„... Sunt astăzi bucuros de acea clipă, când, sub impresia primei întâlniri cu dumneavoastră, am luat hotărârea ca de atunci să orientez politica faţă de România în direcţia dumneavoastră, domnule mareşal Antonescu”.*

ADOLF HITLER

DESFIINŢAREA LEGIUNII

Ziua de 24 ianuarie este ziua victoriei. Zi simbolică prin semnificaţia ei istorică, venea să facă încă o dată o unire adevărată în toate sufletele româneşti. De dimineaţă se anunţase o zi splendidă, cu soare strălucitor.

Ziua Unirii, ziua Păcii în întreaga ţară. Luptele au încetat pretutindeni. Generalul Dragalina face act de supunere. Coroamă îşi înaintează demisia. Cazărmile gem de arestaţi. Prăzile sunt triate, victimele identificate, se pregătesc sancţiuni, se pregătesc recompense…

Un apel vibrant, poate cel mai mişcător din câte apeluri a adresat generalul ţării, pornit din adâncul unei inimi sincere, este adresat în această zi:

„Români, am străbătut din nou clipe de zbucium, de teroare, de ruşine… Copiii mei dragi, ale căror greşeli le-am purtat 5 luni în spatele meu, nu au găsit altă mărturie de recunoştinţă pentru mine şi pentru Ţară care crezuse în puterea idealului lor, decât să ne trimită gloanţe…

În paginile Istoriei şi Omenirii, nu cred să se înscrie o faptă de o ingratitudine mai mare.

Români, trebuie să ştiţi adevărul întreg. Armata a pus ordine şi prin jertfa ei a salvat Statul… Siguranţa voastră e întreagă. Cel dintâi gând de recunoştinţă şi mândrie a Ţării şi a mea, îl merită Armata; Ofiţeri şi soldaţi

de pe întreg teritoriul, unde niciunul singur dintre voi nu s-a ferit de jertfă, vă strâng mina ostăşeşte şi vă mulţumesc în numele Patriei: Aţi salvat-o!

Prin fapta voastră dârză şi iute, aţi reaşezat ordinea. Liniştea şi siguranţa vieţii şi a camarazilor voştri. În acelaşi timp, aţi curmat primejdiile ca graniţele noastre sfâşiate să nu fie cotropite de cei care nu aşteaptă decât umilitoarea noastră prăbuşire... V-aţi câştigat dreptul de a da exemplu întregii naţiuni.

Români, voi pregăti o nouă aşezare în politica Statului. Vă voi supune-o pentru a o judeca. Vă voi chema pe toţi să înfăptuim marea chemare istorică. Nimic pe lume nu mă va abate... Daţi Patriei ce e mai bun în voi. Regele şi Statul aşteaptă de la toţi împlinirea datoriei".

Generalul Antonescu

20 Ianuarie 1944

Ca la sfârşit de bătălie, după 24 ianuarie ţara semăna cu un imens câmp de luptă pe care s-a cucerit o victorie dureroasă. Urme materiale se puteau vedea peste tot. Urme sufleteşti erau purtate de fiecare în inimă.

Cu siguranţă, înfrângerea legionarilor fusese o mare victorie, dar prin natura ei paradoxală nu era o victorie care să stârnească entuziasm şi euforie la învingători şi nici ură şi dor de răzbunare la cei învinşi. Mai curând

stârnise sentimente de compătimire la învingători şi păreri de rău şi ruşine la cei învinşi.

Închisorile şi-au primit delincvenţii. Spitalele şi-au primit răniţii să-i tămăduiască. Cimitirele şi-au deschis mormintele pentru cei căzuţi.

Numai în Capitală, numărul ostaşilor căzuţi s-a ridicat la peste 30.

Ziua înmormântării lor a fost decretată zi de doliu naţional.

În Piaţa Victoriei, sub o viforniţă de început de februarie, sicriele ostaşilor, învelite în tricolor, au fost expuse unul lângă altul, pe catafalc. Cântările înalţilor prelaţi, fumul de tămâie şi coroanele de flori erau expresia regretelor şi mângâierilor pe care ţara întreagă le „aducea acestor rămăşiţe eroice şi familiilor lor. Decorarea post-mortem cu „Virtutea Militară de Pace", cuvântarea generalului şi onorurile militare au fost recunoştinţa şi omagiul adus de camarazi acestor victime la datorie.

Pe altă parte închisorile se umpluseră cu rebeli. Trataţi cu îngăduinţă, dar fără minimalizarea faptelor lor, sancţiunile s-au limitat la crime, jaf, brutalităţi. În mare majoritate, după o scurtă detenţiune, au fost eliberaţi.

Mii de scrisori soseau pe adresa Conducătorului de la cetăţeni din toate păturile sociale, scrisori care mărturiseau recunoştinţă, încredere şi adeziune totale la

conducerea generalului.

Pentru ilustrare să reproducem scrisoarea adresată de Universitatea din Bucureşti, conducătorului statului:

„Domnule General,

Universitatea „Regele Ferdinand I vă face urarea ca Dumnezeu să vă răsplătească cu biruinţă deplină şi toate mulţumirile sufleteşti pentru negrăite dureri cu care răscumpăraţi mântuirea Neamului şi a Ţării.

Senatul şi profesorii Universităţii noastre, vă asigură că vă urmăm cu toată credinţa şi nezdruncinat devotament, suntem convinşi, pe drumurile mai luminoase, mai senine şi de înălţare a Neamului prin muncă creatoare. Şi demnitatea la care ne cheamă porunca destinului, la care se vor aduna şi toate vrerile de bine ale studenţimii noastre”.

Din această avalanşă de scrisori şi telegrame, nu lipseau nici declaraţiile şi manifestările legionare de „mea culpa”.

„Camarazi legionari am greşit!” suna unul din manifestele lor după 23 ianuarie 1941, „la nesfârşitul şir de martiri ce-l aveam s-au adunat alţi martiri, pentru că: Cine scoate sabia, de sabie va pieri”.

În alte scrisori primite de general se putea citi:

„Respectuos venim şi aducem la cunoştinţă că legionarii din Dudeşti-Cioplea au fost induşi în eroare…

Am fost nişte victime”; sau: *„Vă rugăm clemenţă, deoarece am fost înşelaţi în buna noastră credinţă”*; sau *„Induşi în eroare, am fost purtaţi ultimele zile pe un drum care l-am crezut împotriva anarhiei dar pe care-l regretăm, căci mergea împotriva ordinii însuşi”.* Horia Sima, instigatorul şi comandantul rebeliunii, care la 24 ianuarie părăsea ţara travestit în uniformă de căpitan german, trecând într-o maşină militară în Bulgaria spre a se refugia la Berlin, ca de altfel mai toate căpeteniile legionare care se făcuseră vinovate de declanşarea rebeliunii, trimite generalului, în martie 1941, prin prof. univ. Găvănescul, următoarea scrisoare;

„Domnule general, cu toate că am fost lovit greu, nu am încercat nici cea mai modestă apărare a purtării mele pentru că am crezut întotdeauna într-o restabilire a raporturilor. De la acele evenimente, pe care le consider provocate de duşmanii Neamului, peste voinţa unor oameni care au dorit numai binele, necontenit am îndemnat pe legionarii cu care am putut fi în legătură la ordine şi linişte. Vin şi de data aceasta să fac apel la înţelepciunea şi patriotismul dumneavoastră, pentru ca să găsiţi mijloacele şi toată înţelegerea pentru a readuce pacea în mijlocul poporului nostru atât de greu încercat. Sfâşierile interne sunt profund dăunătoare şi întârzie opera de refacere a ţării, în vreme ce popoarele vecine se

consolidează.

Sunt convins, de altfel, că popoarele Axei – Germania şi Italia – vor vedea cu ochii buni această acţiune de totală liniştire e ţării.

Pentru această regăsire sufletească, Mişcarea legionară nu are nicio rezervă şi o doreşte din toată inima. Dacă această scrisoare a trezit în domnia dumneavoastră trecutul cu vibraţiile lui de entuziasm şi bucurie şi credeţi că legăturile cu Mişcarea pot fi reluate în totalitatea lor, din partea mea m-am adresat lui V. Iaşinski ca să facă primii paşi în această direcţie. Rămân cu dorinţa sinceră a realizării depline a acestor gânduri. Horia Sima".

Această scrisoare, pe cât de nesocotită şi neoportună a fost, a avut în schimb marele merit de a fi provocat răspunsul generalului la scrisoarea pe care i-a adresat-o prof. univ. Găvănescul şi care răspuns nu este altceva decât cel mai complet, cel mai veridic şi cel mai emoţionant rechizitoriu şi, în esenţă, cel mai patetic panegiric la sucombarea mişcării legionare. Cu toată extinderea sa, merită a fi redată în întregime.

„Stimate domnule Profesor.

V-aţi luat osteneală să-mi predaţi personal scrisoarea lui Horia Sima.

Lipsa de consideraţie cu care privesc azi pe acest om

m-ar obliga să las scrisoarea fără răspuns, însă pentru consideraţia pe care o am pentru dvs. Personal, precum şi încrederea pe care o păstrez încă legionarilor conştienţi şi curaţi la suflet, care nu s-au lăsat amăgiţi de autorii faptelor incalificabile de la 21 – 24 ianuarie, îmi impun să vă dau un răspuns.

Vi-l dau. Fiindcă intrând la mine mi-aţi spus: «în sfârşit domnule General vă aduc o veste bună. Vă aduc o scrisoare».

Citind scrisoarea v-am spus imediat ca nu o pot lua în considerare pentru că în principiu nu pot trata cu rebelii şi găsesc scrisoarea perfidă.

În adevăr. Horia Sima îmi scrise: «Deşi greu lovii nu a încercat nici cea mai modestă apărare» a persoanei sale. Pentru că a nădăjduit totdeauna «o restabilire a raporturilor».

Nu ştiu ce se poate desprinde mai bine din aceste rânduri – ca din toată scrisoarea de altfel – inconştienţa sau perfidia acestui om?

Nu Horia Sima a fost cel lovit ci el a lovit greu şi mişeleşte în poporul românesc, tocmai în clipele când mă străduiam din toate puterile să dau o cât de mică mângâiere sfâşietoarelor sale dureri şi să-i croiesc într-o lume nouă soarta la care-i da dreptul Istoria şi calităţile sale.

Dacă se simţea lovit şi mai ales pe nedrept, Horia Sima avea dreptul şi datoria să arate poporului, în faţa justiţiei ţării, nevinovăţia sa şi nedreptatea ce i s-a făcut.

Omul cu cugetul şi fapta curată, tare pe dreptatea ideilor şi faptelor lui, nu fuge şi nu se ascunde, ci stă dârz, cu conştiinţa limpede în faţa tuturor furtunilor dezlănţuite împotriva sa.

Horia Sima consideră evenimentele de la 21 – 24 ianuarie ca provocate de duşmanii neamului şi peste voinţa unor oameni care au vrut să facă numai bine» şi că de la acele evenimente «a îndemnat pe legionari la ordine şi la linişte».

Afirmând acestea, Horia Sima are dreptate numai în ce priveşte calificativul pe care-l dă celor care au provocat evenimentele. Într-adevăr aceştia sunt duşmanii Neamului! Dar cine a înarmat cu metodă, cu perseverenţă şi tainic Legiunea şi cine a pregătit rebeliunea? Cum vă explicaţi că la semnul aceleiaşi baghete magice au dispărut şi s-au ascuns marea majoritate a şefilor legionari, de la colaboratorii legionari din guvern până la cei mai mici funcţionari de la autorităţi, şcoli, biserici şi alte instituţii? Cine a scos pe străzile Capitalei şi în toate oraşele, atâtea sute de mii de oameni nenorociţi? Cine deci a dezlănţuit furtuna şi a condus rebeliunea?

Nici eu, nici dv. şi niciun om cu cap sănătos şi cu

suflet românesc nu au făcut-o şi nu ar fi făcut-o. Atunci, cine a făcut-o? V-aţi întrebat? Vă întrebaţi încă şi astăzi Domnule Găvănescul, răspunsul dvs. ca şi al tuturor oamenilor de treabă este dat.

Horia Sima şi conducerea legionară sunt fără cea mai mică umbră de îndoială autorii.

Iată duşmanii Neamului!

Iar «binele» pe care l-au voit a dus la dezbinarea neamului, la ruina şi anarhizarea Statului, pe care l-au împins până la marginea prăpastiei.

De acest «bine» pe care l-a voit Horia Sima şi despre consecinţele ce le-ar fi putut avea, au fost informate şi Germania şi Italia.

La 18 ianuarie, când m-am întors de la Salzburg, am comunicat lui Horia Sima că acolo mi s-a spus: «dacă nu reuşiţi să păstraţi liniştea internă, sunteţi în primejdie de a pierde şi restul ţării, deoarece cei ce stau la pândă vor profita de orice ocazie le veţi da, pentru realizarea tuturor pretenţiilor lor teritoriale».

Am comunicat acest grav avertisment atât conducerii cât şi lui Horia Sima, fiindcă eram informat că pune la cale o mişcare de stradă şi ştiam că legionarii erau înarmaţi. Cu toate acestea Horia Sima şi conducerea mişcării au continuat pregătirea rebeliunii. O întreagă serie de documente atestă aceasta... Eram informat că 800

de legionari (câte 20 de judeţ din cei mai hotărâţi la orice sacrificiu) au misiunea să mă suprime şi să pună mâna pe Preşedinţie. Închipuiţi-vă domnule Găvănescul, ce s-ar fi putut întâmpla în ţară dacă Horia Sima şi conducerea legionară ar fi izbutit?...

Alte documente vă vor lămuri pe deplin asupra modului cum legionari schingiuiau, pentru a-i jefui cu profit personal pe evreii şi românii bogaţi, chiar în localul Prefecturii de poliţie. Sub protecţia însăşi a autorităţii datoare să asigure drepturile şi libertăţile cetăţenilor.

Acesta este binele? Aceasta este omenia?

Horia Sima îmi scrie că îndeamnă pe legionari la linişte şi ordine.

Rezultatul este că serviciile de informaţii alt statului descoperă zilnic încercări de a se constitui „echipele morţii" al căror scop nu este altul decât suprimarea mea şi a colaboratorilor mei. Acest act la care sunt îndemnaţi unii netrebnici din umbra şi mai netrebnică, nu ar aduce prăbuşirea Generalului Antonescu numai, dar şi a ţării. O ştiu fiindcă am fost avertizat şi am fost avertizaţi: dacă dispare Generalul Antonescu, dispare în împrejurările actuale şi Ţara Românească!»

Iată domnule Găvănescul, situaţia.

Dacă, cum însuşi mărturiseşte Horia Sima, revoluţia din ianuarie s-a făcut peste capul său, de subalternii său

atunci înseamnă:

— Sau că a fost incapabil să conducă Mişcarea;

— Sau că în realitate, printr-o manevră perfidă, a acceptat să fie un şef nominal, fără autoritate în faţa partizanilor săi, lăsând ca conducerea efectivă să fie exercitată de către «o ocultă» care nu avea decât numele de legionar. Este singura afirmaţie verosimila faţă. De ceea ce s-a petrecut în sânul mişcării legionare de la 6 sept. Până la 24 ianuarie, cât şi din afirmările din ultima scrisoare. Horia Sima îmi cere totuşi să «găsesc mijloacele şi înţelegerea spre a aduce pacea în mijlocul poporului». Pace, am adus prin izgonirea tâlharilor de la conducerea administraţiei ţării. Pacea dintre fraţi ar fi din nou compromisă dacă aş aduce în fruntea treburilor pe vinovaţi... Întreg poporul şi chiar legionari au ajuns la această concluzie. Ieri, ţăranii din Vlaşca mi-au spus textual: «Dacă nu făceaţi d-le General ce aţi făcut în ianuarie am fi făcut-o noi şi ar fi fost mai rău şi de legionari şi de ţară şi de noi».

Iată adevărul!

Armata, ofiţerii, subofiţerii şi trupa şi-au dat seama de la început că acţiunea legionară mână statul spre prăpastie. Dacă a trecut cu atâta devotament şi fără şovăire alături de Generalul Antonescu, a făcut-o pentru salvarea Ţării şi a Neamului. Ar însemna deci să

nemulţumesc adânc şi masele poporului şi Armata, dacă aş aduce din nou la conducere un guvern legionar condus de omul cerut de Horia Sima...

Înlăturarea legionarilor de la guvern, provocată cu un minut mai devreme de nerăbdarea lor de a pune mâna loial pe conducerea statului, fiindcă prezenţa şi mustrarea mea îi stingherea, a salvat ţara de la anarhie. Totuşi, inconştient şi candid, Horia Sima, «doreşte din toată inima şi fără nicio rezervă, regăsirea sufletească», dintre mişcarea legionară şi Generalul Antonescu, în care scop «s-a adresat lui Vasile Iaşinski pentru a face primii paşi în această direcţie». Şi Generalul Antonescu doreşte o totală linişte a ţării. Mai ales în clipele grele prin care trecem, dar să fim bine înţeleşi, nu vom sta de vorbă cu elementele sănătoase legionare până când nu vor face un act solemn şi public de desolidarizare cu crimele de la Jilava şi celelalte, de tâlhăriile odioase, de rebeliune şi de acei descreieraţi care continuă acţiunile subversive.

În ceea ce-l priveşte pe domnul Vasile Iaşinski, nu pot sub niciun motiv să-l accept ca exponent al adevăraţilor şi bunilor legionari.

A stat tot timpul rebeliunii ascuns împreună cu Horia Sima, Groza şi Trifu. A fost unul dintre conducătorii acţiunii. Tot el este acela, deşi subaltern al meu obligat prin 3 jurăminte depuse, care m-a anunţat că voi fi înfrânt

şi să retrag armata, lăsând Capitala, guvernul şi conducerea Statului pe mina rebelilor.

Am acoperit şi am apărat în contra tuturor pe legionari ca pe copiii mei, cu speranţa că se vor supune îndrumărilor pe care li le dădeam necontenit şi cu credinţa că în cele din urmă vor intra pe făgaşul bun.

După odioasele crime din noiembrie am făcut sacrificii de conştiinţă spre a-i salva de la prăbuşire. Nu m-au ascultat. Din contră, drept răspuns, mi-au pus şi mie, părintele şi ocrotitorul lor, revolverul în piept.

„Dacă în condiţia actuală şi fără o prealabilă şi totală desolidarizare de vinovaţi, le reîntind mâna şi îi ridic din nou pe treptele conducerii, voi ajunge la o totală şi iremediabilă ruptură între mine şi popor.

Ar fi catastrofal pentru toţi!

General ION ANTONESCU

Redăm şi o scrisoare primită de mareşalul Antonescu în 1944, cu ocazia împlinirii a trei ani de la „Rebeliune”:

DOMNULE MAREŞAL,

La împlinirea a trei ani de la rebeliunea din Ianuarie 1941, vă rog respectuos a-mi îngădui să vă prezint alăturata lucrare.

Având cinstea să străjuiesc, prin înalta Domniei

Voastre alegere, în rând cu ceilalţi credincioşi, pe lângă persoana Domniei Voastre, am avut prilejul să asist la unele momente mai importante ale acelei drame. Pe toate le-am înşiruit, cu grijă, aşa cum s-au petrecut şi le-am pus sub semnul stărilor sufleteşti ale clipei.

Călăuzit de imaginea strălucitoare a acţiunii prin care aţi dominat evenimentul şi, care în redarea aceasta modestă, nu este decât o palidă reflexie a ceea ce a putut atinge un Conducător ca măreţie şi înfrângere de sine însuşi, viu respectuos să prezint – ca o închinare – aceste modeste rânduri. Omului căruia Istoria i-a deschis atât de generos porţile şi care a Binemeritat de la Patrie.

Maior Gh. Magherescu

Rezoluţia Mareşalului Antonescu:

„Foarte frumos înfăţişată o dureroasă dramă şi tragică amintire. Să fie lecţie tuturor, de la cei care, prin actele lor necugetate, au pregătit zi de zi catastrofa, până la cei care din expectativă, au devenit protectorii lor, apoi călăii celor tineri şi nepregătiţi.

Armata a fost şi a rămas garanţia de temelie care străjuieşte viaţa neamului şi prin ea, ordinea lui internă.

În faţa ei m-am descoperit totdeauna cu respect.

Pe ea bizui viitorul şi existenţa noastră.

Pe ea o servesc şi prin ea trăiesc viaţa mea de

român.

Mareşal Antonescu

Când generalul Petrovicescu, fost ministru de interne legionar, îşi încheiase cuvântarea rostită la radio în seara de 19 ianuarie 1941, prin cuvintele: „Dezbaterile continuă…” cu totul la un alt rechizitoriu se gândise, pe care, poate, în calitate de fost procuror în procesul asasinilor lui I. G. Duca, să-l fi întocmit în liniile lui generale… Dar dezbaterile procesului legionarilor care au început prin asasinarea prefectului de Iaşi, Manciu, de către Corneliu Codreanu şi s-au continuat prin asasinatele lui I.G. Duca şi M. Stelescu, Armand Călinescu, N. Iorga, V. Madgearu, al deţinuţilor de la Jilava, ca să culmineze cu rebeliunea se încheiaseră definitiv în dimineaţa de 24 ianuarie 1941.

Rechizitoriul întocmit la acest proces, nu de procurorul legionar, după cum se pregătise, ci de către însuşi acuzatul principal – Generalul Antonescu – după cum s-a văzut din scrisoarea lui Horia Sima. Nu mai avea drept de apel. El nu făcuse altceva decât să consemneze capetele de acuzaţie aduse de popor legiunii şi să însereze sentinţa de condamnare irevocabila dată de popor.

Procesul Legiunii, urma să fie definitiv închis şi scos de pe rol.

Legionarismul îşi trăise ultimele zile. El expirase în mod lamentabil într-un holocaust pe cât de inutil pe atât de ruşinos. Îngemănat sub stigmatul omorului şi ridicând crima la rang de cult de-a lungul a doua decenii, înveninând şi îndoliind viaţa ţării, se prăbuşeşte pe rugul ce singur şi-l aprinsese şi în care voise să mistuie întreaga ţara, prinsă în cea mai nenorocită conjunctură politică externă, când la est, pe Prut şi la Herţa tancurile sovietice stau gata să pătrundă în Moldova, când ungurii abia aşteptau să cuprindă tot Ardealul iar bulgarii să ia Cadrilaterul.

Legionarismul moare acoperit de blamul întregului popor, pe un câmp, nu de luptă, ci pe un câmp al oprobriului.

Deşi se spune că, „ideile nu pot fi omorâte cu pistolul”, totuşi ca o derogare de la acest dicton, ideile legionare au pierit ucise de pistoalele care au tras în zilele de 21-24 ianuarie 1941… dar pistoalele care au omorât legionarismul au fost acelea pe care le-au mânuit însăşi legionarii.

Dacă este adevărat că „o idee nu se omoară cu pistolul”, este tot atât de adevărat că „o idee se poate sinucide cu pistolul”.

Este tocmai ceea ce s-a petrecut în timpul rebeliunii. Prin acţiunea sa necugetată legionarismul s-a sinucis.

După o agonizare de 5 luni, în care timp racilele morale o subminaseră adânc şi iremediabil, mişcarea, ajunsă la paroxismul demenţei şi-a pus pistolul în tâmplă

Este extrem de interesant de studiat cum a fost posibil ca o mişcare socială de anvergura şi violenţa legionarismului, pe care nu a fost în stare s-o desfiinţeze nici I. G. Duca, nici Armând Călinescu, nici generalul Argeşanu; pe care nu au fost în stare s-o îndiguiască nici A. C. Cuza, nici Vaida Voievod, nici Iuliu Maniu, nici Octavian Goga, Gh. Tătărăscu şi nici Carol al II-lea, să fie adusă la lumină de un singur om curajos şi clarvăzător şi apoi să fie de ajuns 5 luni ca ea să se prăbuşească definitiv şi să dispară ca şi când nici nu a existat vreodată.

Mişcarea legionară, ferită de lumină oblojită de babe şi de vraci, se dezvoltase în taină şi în umbra misticismului obscurantist, apăsând asupra spiritelor ca o mafie imensă. Experienţa acestor 5 luni de guvernare confirmase cu prisosinţă diagnosticul pus încă de pe vremuri acestei mişcări a cărei paternitate îi revenea şi lui Ion Antonescu, lui Iuliu Maniu şi altora: *„Daţi soare şi lumină bolnavului şi molima va dispărea”.*

Dispariţia legionarismului a fost atât de completă şi imediată încât după 24 ianuarie nici nu s-a mai vorbit despre el. Vagile ameninţări ale unor rămăşiţe de cadre nici nu erau luate în seamă. Cu şeful mişcării evadat în

Germania, cu majoritatea cadrelor scăpate peste frontieră de către unităţile armatei germane din ţară şi internate în lagăre în Germania, cu ideea compromisă în faţa poporului, niciun legionar cinstit nu-şi mai arăta faţa în lume fără să simtă ruşine.

Lichidarea legionarismului va rămâne înscrisă în istoria politico-socială a ţării drept cel mai însemnat act din guvernarea generalului Ion Antonescu.

Pentru a ne putea da seama de adevărul acesta afirmaţii nu ar trebui decât să ne imaginăm:

1. Ce s-ar fi întâmplat dacă s-ar fi continuat guvernarea regimului naţional-legionar în forma şi ritmul în care am văzut că s-a consumat?

2. Ce ar fi fost în ţară dacă după rebeliune legiunea, ar fi rămas stăpână pe putere?

Şi într-un caz şi în altul rezultatul ar fi fost acelaşi: România, aşa cum avertizase Hitler, şi-ar fi pierdut suveranitatea şi ar fi devenit un protectorat, după tipul Cehoslovaciei.

Generalul Antonescu înfrângând pe legionari, în luptele de la Bucureşti, şi-a consolidat prestigiul său şi al ţării în faţa noilor aliaţi şi a vecinilor în aşa măsură încât suveranitatea şi independenţa ţării au fost asigurate

indiscutabil pe toată perioada guvernării sale. Având de acum încolo libertatea totală de a imprima vieţii de strat şi vieţii societăţii româneşti ritmul, sensul şi caracterul dorite de el, şi-a încadrat ţara în acordurile internaţionale sub rezerva mărturisită a păstrării libertăţii de acţiune, dictate de interesele României.

Numai lichidând această funestă plagă, care grevase spiritul românesc şi periclitase grav, până la ameninţarea cu prăbuşirea existenţei statului, România, ca stat suveran, a fost în măsură să se strecoare demnă, stăpână la ea acasă, liberă pe acţiunile ei, atât în timpul tulburărilor din ianuarie 1941 cât şi pe tot timpul războiului din est. În tot acest timp România a furnizat cel mai important aport militar şi economic din tot trecutul ei de stat modern, creând totodată potenţele degajării sale pentru a trece la momentul oportun dintr-o încleştare în care o minaseră fortuit interesele ei naţionale, într-altă încleştare dusă de aceleaşi interese.

Însăşi actul de la 23 August îşi are geneza în înfrângerea rebeliunii legionare.

Într-adevăr, ce alt sens pe arena europeană putea să aibă înfrângerea rebeliunii decât acela de a înlătura dominaţia hitleristă asupra ţării, substituindu-i o simplă influenţă. Desfiinţarea acestui curent nu a însemnat altceva decât eşecul de 20 de ani al infiltraţiilor hitleriste

în mişcarea legionară, în ţară.

Prin puterea înţelegerii pe care n-o dă experienţa culeasă în decursul trecerii a patru decenii de la acel eveniment, apare uimitor, de neînţeles, cum a fost posibil ca hitlerismul să admită ca, sub ochii lui, mişcarea născută din exemplul hitlerismului, susţinută de el, finanţată de el, afiliată lui în scop de dominaţie să fie distrusă de către un om care aparţinea unei ideologii potrivnice? Ţinând seama de datele istorice neîndoielnice, nu hitlerismul a fost acela care a stat indiferent, deoarece sunt cunoscute încercările disperate făcute de Himmler şi Goebbels de a frâna acţiunea de represalii a generalului Antonescu şi de a sprijini pe legionari. E de-ajuns numai să reamintim atitudinea generală avută de comandanţii germani ai trupelor din România, de a primi pe rebelii legionari, a-i adăposti, a refuza să-i predea autorităţilor române şi de a-i trece clandestin, camuflaţi în uniforme germane, peste frontieră, pentru a ne da scama cât de mult şi-au muşcat hitleriştii frâul în timpul când acoliţii lor erau puşi pe fugă.

Toată această situaţie paradoxală nu-şi ave decât o singură explicaţie tot atât de paradoxală.

Dacă Hitler nu ar fi fost cucerit, putem spune, de marea personalitate a generalului Antonescu, de la prima lor întâlnire, şi mai mult, dacă Hitler n-ar fi avut predispoziţia sufletească să practice cultul marilor

personalităţi, el, drept cel mai reprezentativ şi autentic creator al hitlerismului, nu ar fi împiedicat pe partizanii lui să acţioneze după tipicul lor în cazul rebeliunii legionare, dându-le tot concursul pentru a înfrânge pe generalul Antonescu. Dar s-a întâmplat să se repete un fapt cunoscut de istorie, când relaţii personale şi stări afective să impieteze asupra relaţiilor politice şi să le influenţeze, schimbându-le sensul de acţiune, sau să le subordoneze. Oare admiraţia opiniei publice franceze în timpul lui Ludovic al XV-lea nu-l împinge pe acesta la o alianţă nefirească cu Frederic cel Mare în războiul de şapte ani? Şi, mai târziu, animozitatea lui Wilhelm II faţă de unchiul său, regele Eduard al VII-lea al Angliei, nu stă la baza conflictului mondial din 1914?... Astfel şi Hitler, câştigat de generalul Antonescu prin francheţea, inteligenţa sa, prin caracterul său deliberativ şi voinţa dârză, precum şi prin înaltul său patriotism, a pecetluit printr-o strângere de mână o prietenie bazată de o parte, pe admiraţie şi încredere, dar din păcate, nu şi pe interese naţionale comune!

Deci Hitler, sprijinit pe această puternică impresie, struneşte pe adepţii săi şi-i obligă a rămâne simpli spectatori, deşi deloc imparţiali, la desfăşurarea evenimentului. Este necesar totuşi, spre a nu ne induce în eroare, de a nu atribui această atitudine a lui Hitler numai

factorilor subiectivi. Nu trebuie pierdut din vedere că planurile ofensivei din est erau foarte avansate în acel sfârşit de ianuarie 1941, de al cărui început nu trebuie, după calculele iniţiale, să ne mai despartă decât două luni… cumulând elementul afectiv cu cel material, obiectiv, ceea ce contează este că hitleriştii au admis ca, în faţa ochilor lor, să fie înecată în ruşine şi oprobriu, întreaga lor operă din România şi să se resemneze de a menţine mai departe raporturi cu un stat pe care ar fi vrut să-l socotească ca pe lui stat vasal, dar căruia au fost siliţi a-i recunoaşte suveranitatea şi demnitatea naţională având în frunte pe cel mai reprezentativ român, cu un guvern, de data aceasta, cel mai reprezentativ al intereselor neamului: „*Ein Rumäne mit römisches Herz*", se rostise Hitler după prima audienţă a generalului, despre acesta!

Această impresie ieşea incomensurabil mărită după rebeliune. Hitler câştigase o încredere totală în generalul Antonescu, pe care-l defineşte ca o condiţie „*sine qua non*" a păstrării suveranităţii statului. „Dacă generalul Antonescu dispare, în condiţiunile actuale, România încetează de a mai fi un stat suveran", declarase Hitler în praful rebeliunii. Şi într-adevăr, după rebeliune România devenise dintr-odată suverană pe politica ei, pe viaţa ei internă, nu cum fusese sub Carol al II-lea şi chiar sub regenţă, când experţi străini veneau în control la Banca

Naţională a României pentru a lua garanţii de solvabilitate a statului pentru plata datoriilor externe contractate la Banca Franţei.

Numai cine va avea prilejul să vadă şi să ia cunoştinţa de toate declaraţiile făcute de general, apoi de mareşalul Antonescu, de toate zecile de mii de rezoluţii pe care le pusese pe actele ce-i fuseseră prezentate în decursul a 4 ani de guvernare, de toate scrisorile sale, numai acela îşi va putea da seama de gradul de suveranitate pe care a reuşit să-l păstreze ţării pe tot timpul alianţei cu Germania lui Hitler.

Dar dintre toate acestea, cel mai concludent act care le înglobează pe toate, este actul de la 23 August.

Neanticipând cu nimic, se poate spune, fără nicio rezervă după patruzeci de ani. Că acest act nu ar fi avut loc fără rebeliune, deoarece cum ar fi fost el posibil sub un guvern şi un regim legionar? După cum am văzut, ol ar fi fost sinonim cu dominaţia germană, deci implicit vu o imixtiune totală în toate treburile de stat. Începând cu Siguranţa generală a statului.

Dacă s-ar fi întâmplat ca în timpul rebeliunii să fi dispărut generalul Antonescu, atunci protectoratul german ar fi fost impus de la sine.

În ambele cazuri, cum ar mai fi fost posibil „acel confort” de care s-au bucurat toţi complotiştii care se

laudă orgolioşi, cu apartenenţa acestui act? Cum ar fi mai fi fost posibilă existenţa unui aparat radio transmiţător la sediul partidelor Liberal şi Ţărănesc ale lui Maniu şi Brătianu? Cum ar mai fi fost posibilă mişcarea în libertate a comuniştilor şi toate manevrele lor politice făcute la adăpostul unor măsuri de precauţie inutile, deoarece nimeni nu îi ameninţa? Şi cum ar mai fi fost posibil ca însuşi palatul regal să se transforme în plină zi, cu ani şi în decurs de ani, într-o oficină conspirativă? SS-ul german, dacă ar fi dispus de totala libertate în ţară, toate acestea ar fi fost jugulate în faşă. Membrii partidului comunist, care au fost protejaţi şi adăpostiţi prin măsurile omenoase luate de general faţă de ei. Ar fi fost, desigur, exterminaţi de SS Membrii partidelor şi şefii partidelor istorice ar fi fost neutralizaţi şi distruşi. Însuşi regele Mihai, devenea un prizonier în colivia sa de aur.

Cui se datoresc toate acestea, dacă nu prezenţei în capul statului a mareşalului Antonescu, care a fost liber pe mişcările sale, a conceput cel dintâi actul de la 23 August, l-a declanşat printr-o activitate diplomatică dusă pe două fronturi, a tolerat şi a înlesnit pe ceilalţi să ducă aceeaşi acţiune în paralel, călăuzit de ideea sa, pusă în rezoluţia de pe un buletin de informaţie al Siguranţei: „Să-i lăsăm în pace. Politica unui stat nu trebuie pusă pe o singură mână. Dacă se dovedeşte a nu fi bună, alţii să fie în măsură s-o

ducă mai departe”.

În concluzie, toate acestea nu au fost posibile decât la adăpostul ecranului drapat de chenarul tricolorului român, pe care grandioasa personalitate a mareşalului Antonescu l-a ridicat în spatele lui, împiedicând orice penetraţie care să atingă suveranitatea naţională.

Dovadă concludentă a acestei afirmaţii este însăşi declaraţia pe care von Killinger, ambasadorul Germaniei naziste în România, o făcuse la 1 august 1944, la Cartierul general al lui Hitler, undase dusese însoţind pe mareşalul Antonescu: „Are poporul şi guvernul în spatele lui”, infirmând astfel aserţiunile generalului Friessner, comandantul trupelor germane pe frontul Moldova şi Basarabia, ale mareşalului Keitel şi ale însuşi mareşalului Guderian, care caracterizaseră situaţia din România ca nesigură.

Deci iată-l pe mareşalul Antonescu care, intrat în vizuina lupului, reuşeşte pentru ultima dată şi definitiv să-l domine pe Hitler, să-i reîntărească aceeaşi veche impresie şi să-i acorde acelaşi credit nelimitat, refuzând să asculte propunerile concrete ale şefului său de stat major – Guderian – de a trimite Divizia 22 Blindată din Jugoslavia la Bucureşti înainte de 23 August.

În felul acesta, mareşalul Antonescu asigura fără niciun echivoc reuşita actului de la 23 August, pe care însă

protejaţii lui i l-au răpit.

Această victorie câştigată de generalul Antonescu, asupra legionarilor, cu repercusiuni atât de hotărâtoare asupra sorţii tării a fost în schimb plătită cu multe procese de conştiinţă şi nu a fost socotită de către acesta ca o satisfacţie. Mai curând o considera o mare decepţie, deoarece lui îi plăcuse să vadă în legionarism o chintesenţă a virtuţilor patriotice strămoşeşti şi pentru el constituise o formulă fericită de înregimentare a tineretului ţării, pe linia naţionalismului transcendent, dinamic şi creator, pe care să-l opună comunismului internaţionalist, potenţat de U.R.S.S., înfrângând Mişcarea, a început prin a se înfrânge pe el însuşi, încercând să redau momentele dramatice din noaptea de 21 – 22 ianuarie 1941, momente care au precedat luarea marii hotărâri, s-a putut lua cunoştinţă de străduinţele sincere, perseverente de a se evita actul final. Numai încăpăţânarea prostească şi înclinaţia morbidă spre sinucidere au putut să orbească într-atât pe legionari încât să refuze acea mână loială, ţinută întinsă până în ultimul moment. Această atitudine, numai aceasta, căutând să lăsăm la o parte condiţiile prin care a luat puterea de la Carol al II-lea, poate spulbera, în faţa celui mai de rea-credinţă om, că generalul Antonescu a fost lipsit total de ambiţii politice.

Numai un astfel de om, a putut să se expună riscului enorm – care putea duce la periclitarea însăşi a vieţii sale şi încheierea carierei politice – ca legionarii să fi acceptat condiţiile puse de el care, pentru orice minte sănătoasă, ar fi constituit temeiul unei solide înţelegeri. Numai un om lipsit de ambiţii politice putea deci lăsa să se piardă acel prilej unic, care se dospise zi cu zi, arătând clar deznodământul şi a nu-l folosi în scopuri personale: zvârlirea legionarilor în ilegalitate şi luarea puterii de către sine. Puterea şi pentru a doua oară îi venea caun drept necerut şi pentru care nu se lupta. Puterea îi venea ca o datorie sacra. În faţa acestei înalte misiuni, înscrisă însăşi de destin, nu s-a putut da în lături. Dar istoria este mărturie că mai înainte ca acest destin să se pronunţe inexorabil, el nu a făcut nicio jumătate de pas!

Tineretul înstrăinat şi descumpănit pentru moment, prin înfrângerea mişcării legionare, va veni alături de Conducător. Călit la focul unor lupte, maturat şi transfigurat sub uniforma militară, care-l va primeni sufleteşte şi îl va pregăti pentru lupta cea mare, pentru recucerirea pământului străbunilor săi, sub al cărei vârtej va uita curând, ca pe un vis urât, rătăcirea legionară.

Căpitanul Antonescu din Statul Major al Grupului de armate al generalului Prezan, care-şi legase numele de bătălia dv la Bucureşti, în 1916, printr-o înfrângere eroică,

venea acum să-şi culeagă revanşa printr-o nouă bătălie a Bucureşti ului încununată de o victorie care „a binemeritat de la Patrie”.

Printr-un capriciu al soartei, legionarismul, prin creatorul său, Corneliu Zelea Codreanu, este atras către omul care va îi chemat mai târziu să-l lichideze definitiv, după cum fluturele este atras de lumină. Legionarismul curat se integrează personalităţii generalului, transformându-se în „Antonescianism”. Sinonim cu „patriotism înflăcărat în slujba României”!

Mai înainte de a încheia acest mare episod din timpul guvernării generalului Antonescu, este interesant a reda ca un fapt divers, dar care, în perspectiva evenimentelor ulterioare şi mai ales a evenimentului cu care se va încheia aceasta guvernare, nu ar fi cu totul lipsit de interes. Şi de semnificaţie.

Organul militar care a condus direct trupele în intervenţia lor pentru reprimarea rebeliunii a fost acela al Comandamentului Militar al Capitalei, subordonat direct ministrului apărării naţionale, respectiv conducătorului statului.

Acest comandament a luat fiinţă la data de 22 septembrie 1939, în urma unui proiect de decret întocmit de fostul prim-ministru şi ministru al forţelor naţionale – Armand Călinescu. Acest comandament avea misiuni

militare şi politice multiple şi variate, între care cele mai importante erau: menţinerea ordinii în caz de tulburări în timpul stării de asediu sau de război: conducerea, în caz de război, terestră, antiaeriană şi pasivă, a oraşului, prin folosirea forţelor destinate apărării Capitalei.

Acest comandament militar este moştenit de noul şef al statului, de la fostul suveran Carol al II-lea şi, atribuindu-i importanţa ce i se cuvenea, înţelege să şi-l pună la dispoziţie, încredinţându-l unui comandant capabil, care se oferi în persoana generalului Constantin Sănătescu. Astfel, numele acestui general se legă din nou de numele generalului Antonescu, din primul moment al venirii la putere al acestuia.

Se cunosc raporturile dintre aceşti doi militari, stabilite de-a lungul unei cariere, pentru a putea aprecia rolul pe care-l destinase şeful statului generalului Sănătescu în momentele tulburi ale luării conducerii statului.

Generalul Sănătescu şi-a adus o contribuţie neprecupeţită la reprimarea rebeliunii, dirijând cu hotărâre trupele pentru înăbuşirea răscoalei.

Un fapt neprevăzut şi reprobabil însă, care a adus o umbrire prestigiului comandantului militar al Capitalei, mergând până acolo ca să-l ducă la un moment dat până în pragul demisiei din armată, a intervenit.

Generalul C. Sănătescu, poreclit „Matache” de către camarazii săi, avea un frate vitreg, mult mai tânăr decât el, tot ofiţer de cavalerie, cu gradul de maior. Acesta avea o fire diametral opusă fratelui mai mare: neastâmpărat, turbulent şi inegal în comportări. Camarazii şi şefii săi îl socoteau un element straniu de la care puteai să te aştepţi la orice, atât la acţiuni meritorii cât şi la acte extravagante şi originale. Fiu de general şi frate de general, credea că i se permite orice în armată şi făcea ce voia.

Cum era coleg şi prieten cu ofiţerii Cabinetului militar al Conducătorului, era uşor de înţeles că „Muc” Sănătescu, cum îi era porecla, îşi făcea apariţia deseori în mijlocul nostru, aducând cu el o notă de veselie prin firea sa mucalită. Astfel, nu a fost deloc privită cu suspiciune iniţiativa pe care o luă, în preajma rebeliunii, iniţiativă pe care o expuse camarazilor din Cabinetul militar, cerându-le concursul şi sprijinul.

Despre ce era vorba?

Într-una din zile, maiorul „Muc” Sănătescu, vine la biroul maiorului Eugen Niculescu şi-i mărturiseşte, de faţă mai fiind şi alţi ofiţeri, că ţinând seama, de pericolul ce-l reprezintă înarmarea legionarilor, înţelege să pregătească nuclee de rezistenţă recrutate din antilegionari şi pentru asta a început să facă un depozit de armament. Mai mult, fiind informat de disponibilitatea unei cantităţi de pistoale

la un depozit al armatei, cere o aprobare din partea Cabinetului militar, ca acest armament să-i fie încredinţat în scopul expus. Pledează atât de convingător, încât atât maiorul Eugen Niculescu cât şi ofiţerii prezenţi am găsit ideea foarte bună şi am obţinut aprobarea pentru înmânarea acestui armament, împreună cu muniţia respectivă maiorului „Muc” Sănătescu.

Puţin după aceea, rebeliunea începe şi nu se mai aude nimic de maiorul Sănătescu, când, deodată, pe lista vinovăţiilor de dezlănţuirea rebeliunii apare numele lui. Consternarea camarazilor a fost totală. Ce se întâmplase? Din ancheta făcută după rebeliune, s-a descoperit că maiorul Sănătescu, cu armamentul strâns de el, a înarmat pe legionarii care au luat parte activă la rebeliune, sub conducerea lui. Declaraţiile celor prinşi asupra faptului nu puteau fi puse la îndoială. Ofiţerul este arestat, condamnat la 20 de ani muncă silnică.

Generalul Sănătescu, comandantul militar al Capitalei, probabil străin de această acţiune a fratelui său vitreg şi aflând de fapta nedemnă a acestuia, socotind pe bună dreptate că numele de Sănătescu fusese pătat, a înţeles să tragă consecinţele şi, drept urmare, şi-a înaintat demisia din armată.

Pe această demisie ajunsă pe masa generalului Antonescu, el a pus următoarea rezoluţie: „nu se aprobă.

Generalul Sănătescu este un comandant de ale cărui calităţi armata română nu se poate lipsi”.

În felul acesta, numele Sănătescu s-a legat indestructibil de destinul mareşalului Antonescu.

Primind comanda Corpului 10 Armată, generalul Sănătescu ia parte la operaţiunile din Basarabia şi în Ucraina, în prima parte a războiului. La începutul lui 1943 este numit de mareşal, socotit fiind ca om de încredere, şeful Casei militare a regelui Mihai, devenind astfel mareşal al Palatului. Începând de la această dată, în Palatul regal încep să se pună bazele complotului împotriva mareşalului. Un om fusese pus la locul cuvenit; „the right man in the right place”!…

Lunile care au urmat după înfrângerea rebeliunii, le-am putea socoti ca pe un intermezzo fericit al guvernării generalului. Din punctul de vedere al politicii interne. După rebeliune, prestigiul său luase proporţii deosebit de mari. Din omul singur, care căpătase puterea în septembrie trecut, acum devenise figura cea mai populară şi de încredere pe care ar fi putut să o aibă un om politic român. Prestigiul său putea fi comparat numai cu acela la care se ridicase mareşalul Alexandru Averescu după victoria de la Mărăşeşti asupra nemţilor, din 1917.

Şi generalul Antonescu câştigase o bătălie, bătălie dată împotriva elementelor anarhice. După această

victorie, nu numai armata venise spre el, după cum îi plăcea să spună, ci întreaga ţară. Numele lui era pe toate buzele şi elogiile şi semnele de recunoştinţă nu încetau să vină din toate straturile sociale. El atinsese apogeul carierei sale politice abia începute. Fiecare român, prin instinct, înţelesese ce mare înfăptuire realizase distrugând legiunea. Pentru a doua oară în 6 luni el salvase statul şi poate şi naţiunea. Prima dată, prin acceptul de a lua conducerea din mâinile lui Carol al II-lea, iar a doua, prin stăpânirea anarhiei şi introducerea siguranţei, ordinii şi liniştei în ţară. Fiecare îşi dă seama că generalul devenise, cu adevărat, salvatorul ţării.

Dacă generalul Antonescu şi-ar fi încheiat cariera politică – de altfel, cum vom vedea că el a dorit-o – numele său ar fi rămas trecut cu majuscule în cartea neamului recunoscător. Dar destinul său hotărâse altfel.

După plebiscitul făcut imediat după rebeliune, ţara se exprimase, în totalitate aproape, în favoarea sa. Totuşi el şi-a oferit mandatul celor doi şefi ai opoziţiei, cu al căror asentiment acceptase să ia conducerea statului pe un timp limitat, la expirarea căruia să predea puterea. Dându-şi seama, că partea cea mai grea a guvernării era depăşită şi ţara intrată în ordine, a oferit puterea, rămânând la nevoie să preia un departament oarecare în guvern. Dar atât Maniu, cât şi Brătianu au refuzat puterea.

MOARTEA LUI NICOLAE TITULESCU
17 MARTIE 1941

Ţara abia scăpată de sub teroarea pe care încercaseră să o instaureze legionarii, începea să-şi reia suflul normal, după cinci luni de agitaţii, nesiguranţă şi teroare, sub autoritatea şi îndrumările generalului Ion Antonescu, rămas singur la conducere.

Era în seara zilei de 17 martie, când vestea neaşteptată a fost adusă la cunoştinţa ţării consternate.

După atâtea evenimente dureroase abătute asupra ei în interval de un an, după imensele pierderi teritoriale de sub regele Carol al II-lea, când a rămas mutilată, altă pierdere ireparabilă, de data aceasta, se aşternu peste sufletul său atât de traumatizat.

Nicolae Titulescu a murit.

Cu el odată se stinge şi un imens prestigiu, o valoare excepţională, un mare patriot; cu el dispărea scutul, ţării în faţa ameninţărilor vrăjmaşe, O perioadă unică şi fericită a ţării apune împreună cu el, lăsând în urmă cortegiul imenselor regrete şi negrelor presimţiri.

Eram în biroul meu de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, când mi-a parvenit această dureroasă ştire.

Sub impresia ei şi stăpânit de puternica emoţie, ca un admirator anonim ce i-am fost, printre imensul număr

de admiratori ce i-a avut, dându-mi seama de imensitatea pierderii ce suferea ţara prin dispariţia sa. Am întocmit pe moment un articol omagial.

El suna astfel:

OM ŞI IDEE

LA MOARTEA
LUI NICOLAE TITULESCU

Românii s-au descoperit totdeauna în faţa celor morţi.

Este greu să vii astăzi în faţa naţiunii înşelate şi ispăşitoare a unor greşite concepţii politice – care au dus ţara la sfâşierea graniţelor şi la haos intern – cu figura care.

La anumite timpuri, era cea mai strălucitoare prezentare a prestigiului românesc şi a politicii peste hotare şi, în consecinţă, şi un părtaş la marea răspundere!

Totuşi, între această consideraţie şi aceea a trecerii sub tăcerea aspră şi condamnatoare a persoanei, şi acţiunii unui om care, în credinţa lui, a servit naţiunii româna; până la limita puterii sale, stăruie conştiinţa săvârşirii unei impietăţi.

Naţiunea românească s-a descoperit totdeauna în

faţa celor morţi.

*

Figura aceluia care a fost Nicolae Titulescu eu te prea proaspătă în amintirea şi conştiinţa fiecărui roman pentru a mai stărui asupra ei. El a făcut parte dintre oamenii care au avut admiratori sau detractori, fapt care îl situează la locul cuvenit.

Însuşirile personale, darurile cu care l-a înzestrat natura au fost bunuri care i-au cinstit neamul. Pe om, l-au robit în vraja unei pasiuni arzătoare la împlinirea datoriei în credinţa lui.

Credinţa lui? Concepţia lui politică? Sunt rezultanta unei angajări complete pe linia unei conduceri impuse de împrejurări şi conjuncturi europene: fără reticenţe, fără rezerve.

Scăderi sau lipsuri? Veşnicele scăderi ale naturii omeneşti.

Este interesant acuma, în momentul când vestea morţii lui N. Titulescu a ajuns pe plaiurile româneşti, de a vedea cum locuitorii acestora adoptă atitudine loială, sinceră şi fără prejudecăţi.

Poporul românesc va judeca cu inima, cu sufletul şi cu raţiunea; şi el are sufletul creştinesc, inima bună şi judecata dreaptă.

În judecata lui îi va veni în minte parabola „fiului

risipitor. Nu fiul acela în care neamul îşi pusese mari nădejdi se întoarce la casa Patriei, ci spiritul lui bate la poarta sufletului unui neam. Spiritul lui, care a risipit atâtea comori de bogăţie intelectuală, atât a farmec şi atracţie ale unei inteligenţe sclipitoare!

Sufletul creştinesc şi inima poporului român nu pot decât să ierte sufletul fiului său şi să-l primească în casa strămoşilor săi ca pe un fiu învins în lupta vieţii pentru neamul lui. Învinşii au fost cinstiţi de noi ca şi învingătorii.

Judecata poporului nu poate lipsi de la datorie. În judecata lui, se va întreba care a fost rolul şi ce a reprezentat figura lui N. Titulescu pentru neamul acesta faţă de care a împlinit o misiune?

*

Nicolae Titulescu a reprezentat o idee, o concepţie şi o credinţă. În faţa chipului său împietrit de aripa rece a morţii nu se vor angaja dezbaterile unui proces ale cărui sentinţe le-am trăit. Altceva mai profund şi mai etern pentru viaţa unei naţiuni se va pune! Este rolul oamenilor politici, al figurilor reprezentative care împlinesc succesiv şi la momente anumite nevoite neamului lor.

Asupra acestui rol, figura aceluia care a fost N. Titulescu stăruie în conştiinţa poporului român, şi limpezeşte o activitate şi o răspundere în raport cu legile inalterabile de viaţă ale unui popor.

Viaţa şi persoana unui om de stat reprezintă două noţiuni: una a tot ceea ce constituie personalitatea sa, adică: însuşiri, defecte, amănunte pitoreşti, etc.; alta, ideea căreia îi este devotat şi cu care s-a identificat perfect. Pentru linia largă a vieţii poporului, aceşti oameni sunt priviţi şi au importanţa lor fi trăiesc seu mor numai prin ideea pe care o reprezintă.

N. Titulescu s-a devotat ideii în care a crezut şi pentru care a luptat până la ultima sforţare.

Nu pentru aceasta va fi condamnat.

Nu se discută dacă ideea a fost bună sau rea. Ea a corespuns unei nevoi de viaţă a neamului. Pentru acea nevoie, neamul a avut fericirea să-şi găsească un exponent: un om pentru o idee. Nici pentru faptul că ar fi reprezentat cu atâta strălucire această idee nu-i vom putea face cap de acuzaţie.

A venit însă un timp când ideea pe care o întruchipa acel om a căzut, dovedindu-se falsă şi omul a fost dărâmat.

Alt om, altă idee au luat locul... Neamul îşi duce viaţa sa mai departe... Această soartă de un eroism şi un tragic, ce se asemuiesc cu tragediile clasicismului grec, este soarta oamenilor de talia lui Nicolae Titulescu: a oamenilor care aparţin ideii. Ei trăiesc şi mor cu şi pentru idee a lor.

Este fericit poporul în sânul căruia trăiesc oameni cu

un curaj civic atât de dezvoltat, încât să ia pe umerii lor destinul neamului din care fac parte şi să-l ducă atâta cât puterile lor le îngăduie.

Figura dispărutului poate stărui mai departe în Panteonul umbrit al învinşilor, ca un exemplu strălucit de curaj civic.

Acest exemplu se pare că nu putea fi mai bine venit ca acuma, şi se pare că naţiunea nu poate aduce un mai viu omagiu memoriei unui fiu al ei, decât ridicând la rangul de exemplu, curajul civic al lui Nicolae Titulescu.

Este astăzi, mai mult ca oricând, nevoie ca oamenii să îmbrăţişeze cu hotărâre de ea care, într-un anumit moment, ducă la salvarea neamului lor, şi să i se dedice ei, cu tot sufletul, fără să se preocupe de ceea ce se va întâmpla cu ei dacă ideea lor nu va reuşi. Un neam nu piere atunci când un om şi o idee se fărâmă; cel mult, suferă, Alţi oameni şi alte idei vor răsări ca să întărească pentru ei şi pentru celelalte neamuri credinţa în puterea vitalităţii sale. Un neam piere când îi lipsesc aceşti oameni.

*

La exemplele strălucite ale galeriei neamului nostru se adaugă astăzi figura tristă a aceluia care a fost Nicolae Titulescu.

Este timpul când neamul sfâşiat îşi adună tezaurul risipit.

*

Odată textul bătut la maşină şi corectat, am dat fuga la cabinetul Conducătorului al cărui şef de cabinet, col. Mircea Elefterescu, îmi dăruise, cum am mai spus, prietenia. I-am dat să citească materialul şi l-am rugat să-l prezinte generalului Antonescu pentru a-i aproba publicarea în presă.

Coincidenţa a făcut ca în acel moment generalul să aibă în audienţă pe Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”.

Am aşteptat aşadar ca audienţa să ia sfârşit, pentru ca generalul să fie liber. După câteva zeci de minute de aşteptare, uşa cabinetului s-a deschis şi a apărut generalul, care-l conducea pe Stelian Popescu în timp ce sfârşeau conversaţia purtată pe timpul audienţei.

Generalul spunea lui Stelian Popescu:

— Înţelege, dragă Stelian. Mai prieten cu Titulescu cum am fost eu, nu puteai să fii. Şi cu toate acestea nu pot să manifest cu nimic în aceste momente, când ţara, abia ieşită din graniţele sfâşiate, a început să lege raporturi cu foştii lui adversari, şi să apar eu, cu figura lui. Într-un singur articol de ziar, oricât de bun ar fi el, nu poate fi cinstită memoria acestui mare român. Pierderea este imensă şi eu o resimt în primul rând şi în calitate de prieten şi în calitate de şef de stat. Tăcerea, numai

tăcerea, este forma prin care ţara îndoliată poate să-şi exprime durerea la pierderea marelui dispărut.

Terminând de vorbit, a strâns mâna lui Stelian Popescu şi s-a retras în cabinetul său.

Rămaşi singuri, eu şi col. Elefterescu ne-am privit cu consternare. Colonelul ridicând din umeri, mi-a spus:

— Îmi pare foarte rău, articolul este foarte bun, dar nu mai este nimic de făcut.

Ca după o bătălie pierdută înainte de a fi fost dată, m-am întors, plin de amărăciune, în biroul meu, dar, dintr-odată, mi-a venit ideea să încerc prin Mihai Antonescu şi m-am îndreptat spre cabinetul lui Ovidiu Vlădescu, secretarul general al Preşedinţiei. Acesta m-a primit imediat.

I-am spus ce mă aducea la el. Mi-a luat articolul şi citindu-l mi-a spus să-l las pentru a fi publicat în „Naţiunea”. Am părăsit biroul fericit; reuşisem.

După două zile de aşteptare, sunt invitat la Ovidiu Vlădescu în cabinet; acesta mă aştepta în picioare la biroul său. Apropiindu-mă mi-a întins o pagină de ziar spunându-mi:

— Îmi pare foarte rău pentru lupta dvs., dar articolul, deşi foarte bun, a fost cenzurat în şpalt.

Într-adevăr, aveam în faţa mea articolul gata tipărit pe două coloane, în „Naţiunea”, ca articol de fond, purtând

parafa „Cenzurat”.

Înfrânt pentru a doua oară, definitiv de data aceasta, m-am întors în biroul meu cu Omagiul mut pe care-l adusesem memoriei lui Nicolae Titulescu. Menit să-l urmeze în neant, subliniind tăcerea opacă pe care a neamul său i-o aducea, drept ofrandă de recunoştinţă pentru serviciile făcute ţării pe timpul vieţii sale.

Am închis articolul în sertar, hotărât să păstrez acest şpalt până în ziua de azi, ca o replică scumpă şi dureroasa.

Dispariţia lui N. Titulescu se producea în momentul în care ţara părea să nu mai aibă nevoie de el. „Maurul îşi făcuse datoria, maurul putea să plece”.

Într-adevăr, din 1936 când Regele Carol al II-lea îl scotea pe N. Titulescu din postul de ministru de externe, funcţie în care umpluse de strălucire o perioadă întreaga de viaţă diplomatică europeană. Titulescu se eclipsase de pe prim-planul politicii româneşti.

Ridicarea impetuoasă a lui Hitler şi Mussolini aruncă din ce în ce mai în umbră marea figura a dreptului internaţional. Pentru ca, în cele din urmă. La izbucnirea războiului 1939 – 1940. Titulescu să se retragă aproape din viaţa oficială. Păstrând numai raporturile sale personale cu diferiţi oameni ai zilei.

În aceasta eclipsă îl găseşte aducerea la putere a generalului Antonescu, vechiul şi bunul său amic. Dar ceea

ce nu puteam şti la acea dată, şi nici măcar bănui, descoperind întâmplător abia peste o jumătate de veac acest lucru, era că, rămas spectator îndepărtat, dar nu şi indiferent la drama ce se abătuse peste ţară, Titulescu nu înţelege să rămână la o parte. Redus ca posibilităţi politice şi forţe fizice, atâtea câte îi mai rămăseseră, el vine şi se pune în slujba ţării, angajându-se să o slujească sub orice formă.

Venirea la conducerea statului a prietenului său îl stimulează şi, fără ezitare, îşi oferă serviciile printr-o scrisoare din Cannes, datată octombrie 1940 despre care epistolă nu se ştie dacă a ajuns la cunoştinţa generalului Antonescu, deoarece nu poartă nicio rezoluţie pe ea şi a fost găsită în dosarele Ministerului de Externe – al cărui ministru era atunci legionarul Sturza. Această scrisoare descoperită acum, are un conţinut emoţionant, cuprinzând printre altele:

Scumpe Antonescu.

De când nu ne-am mai văzut, viaţa mea a fost un adevărat chin, astfel încât prezenta scrisoare e mai mult un strigăt de durere pe care legăturile noastre de prietenie mă îndrituiesc să ţi-l adresez.

…Dacă ai cunoaşte realitatea, nu povestirile, ci vedea cât am suferit, dat fiind mai ales ca unul din nepoţii

mei a găsit cu cale să ia cauza adversă mie, în mână, atunci când de numeroşi ani nu ne mai vorbeam.

...Iar, când timp de 20 de ani de-a rândul munca la care te-ai consacrat, sacrificând cea mai lucrativă carieră, a fost apărarea intereselor Statului, nu poţi să nu resimţi că apărarea intereselor particulare nu mai poate constitui un aliment sufletesc suficient.

...De aceea, fără să simt nicio umilinţă, mă adresez Dumitale, ca să-ţi cer conducerea unei Legaţiuni puţin importantă şi îndepărtată, ca să mă uite oricine unde sunt.

De pildă, aş primi azi şi Legaţiunea din Berna, şi pe cea din Lisabona, dar mai ales una din America de Sud, precum cea de la Buenos Aires.

Ştiu că ai suprimat Legaţiunea din Rio de Janeiro, dându-i acelaşi diriguitor ca cel al Legaţiei din Argentina.

Să-mi fie permis să-ţi spun – independent de chestiunea personală despre care-ţi scriu – România trebuie să-şi aibă reprezentanţa ei în fiecare din aceste State, gelozia lor bine cunoscută putând vătăma mult interesele noastre atât de mult lezate prin greşelile trecutului.

Dacă ar fi vorba de o Legaţiune în America de Sud, ţin să adaug că, climatul de la Rio de Janeiro nu convine sănătăţii mele pe când cel din Argentina, da.

Nu-ţi poţi închipui cât m-am frământat ca să ştiu

dacă pot să-ţi scriu o scrisoare de felul acesta sau nu.

Ceea ce m-a determinat în sens afirmativ, e un raţionament simplu:

a) Întâi că scrisoarea era adresată unui prieten ca Dumneata, care m-a cunoscut ani de zile.

b) Ce fac de fapt scriindu-ţi această scrisoare?

Îmi pun serviciile mele la dispoziţia Statului Român şi a Conducătorului lui, fără nicio pretenţiune trasă din situaţiunile înalte pe care le-am ocupat în trecut.

În fond, eu ofer munca mea colectivităţii române în condiţiuni de modestie.

De ce ar fi ruşine să scriu astfel?

Şi-mi vei face cinstea să crezi că unui alt Şef de Stat nu i-aş fi adresat o scrisoare ca prezenta.

Pricep politica externa pe care o duci ca o consecinţă a grelei moşteniri ce-ai fost silit s-accepţi.

Mi-ar face plăcere să pot lucra cu Dumneata, chiar într-o capacitate restrânsă, aşa cum lucram pe vremuri cu Vintilă Brătianu.

Doi români care se iubeau între ei şi-şi iubeau deopotrivă Ţara.

Inutil să-ţi spun că te rog să consideri această scrisoare ca strict confidenţială.

Dacă crezi că poţi să-i dai o urmare afirmativă, ţi-aş fi îndatorat să-mi telefonezi la Cannes, Hotel Carlton.

Rog primeşte, scumpe Antonescu, sentimentele mele din afectuoasă prietenie.

Ss. N. Titulescu

Cannes, 23 Octombrie 1940

Dar asta nu a fost de ajuns. Numai cu trei luni înainte de a dispărea, el trimite o scrisoare lui Winston Churchill.

Dacă în ce priveşte prima scrisoare pot exista îndoieli că generalul Antonescu a luat cunoştinţă de ea sau nu, de aceasta din urmă, în mod cert nu putea avea cunoştinţă.

Titulescu se adresează lui Churchill astfel:

My dear Winston,

Pentru că îmi este teamă ca engleza mea să nu mă trădeze şi să nu exprime îndeajuns sentimentele mele…

…Închipuie-ţi un om care trăieşte sufocat pe malul mării din luna Mai să ia legătura cu dumneata.

Cu toată sinceritatea află că politica dumitale este şi a mea şi că nu-mi iert greşeala de a nu fi traversat marea spre a ajunge direct de la Paris la Londra.

Ceea ce dumneata faci în aceste momente este superb. Dacă eu am încă încredere în viaţă, este graţie acţiunii pe care dumneata o îndeplineşti magnific în

fiecare zi.

Greşelile ţării mele nu trebuie să fie imputate Generalului Antonescu; el a trebuit să-şi asume o grea moştenire şi în situaţia în care se găseşte nu poate face altfel.

Generalul Antonescu este amicul meu personal; el a fost mulţi ani ataşatul meu militar la Londra.

Iartă-i pe românii care au greşit, pentru suferinţele ce le îndură toţi acei care împreună cu mine nu pot să acţioneze.

Am încredere în Marea Britanie, am încredere pentru nobila cauză pentru care luptă şi mare încredere în Dumneata, scumpul meu Winston, care conduci lupta.

Găseşte-mi te rog mijlocul de a putea veni la Dumneata şi de a lupta alături de Dumneata.

Ss. N. Titulescu

Cunoscând acum aceste intervenţii ale marelui Titulescu, putem măsura just. Imensa pierdere pe care o înregistra ţara şi, în speţă, conducătorul ei, generalul Antonescu, care pierduse pe cel mai bun sprijinitor al său şi apărător al ţării în faţa Apusului, de care avea atâta nevoie.

Iată două scrisori, scrise la un interval scurt şi dezvăluind o schimbare, totală de atitudine. După ce în

prima îşi exprima dorinţa de o coopera în cadrul oficial în guvernarea generalului Antonescu, renunţă dintr-odată la cererea sa de a fi numit ambasador în Argentina, intervenind pe lângă Churchill pentru a-i înlesni venirea în Anglia.

Ţinând seama că atât scrisoarea către generalul Antonescu cât şi cea către Churchill erau pornite din zelul său de a continua să activeze pentru a-şi servi ţara în momentele cruciale în care se zbătea, se naşte întrebarea: ce oare l-a determinat pe Titulescu să-şi schimbe hotărârea sa primă?... Era neprimirea vreunui răspuns din partea generalului Antonescu? Era primirea unui răspuns negativ? Era starea sănătăţii sale precare? (după trei luni murea).

La aceste întrebări ne vom strădui să încercăm a răspunde în cele ce urmează:

Prin aceste două scrisori, Titulescu îşi dezvăluie, pe lângă profundul proces de conştiinţă al omului de stat, care nu poate rămâne indiferent la drama ce se abătuse peste ţară, şi călcând peste concepţiile sale, peste angajamentele politicii sale, dezvoltată pe întinsul unei perioade de 20 de ani în slujba intereselor României şi patriotismul adevărat, de „soldat", aşa cum considera el, „mobilizat permanent în tranşeele păcii", înţelegând că datoria lui era să răspundă nevoitor Patriei, ameninţată cu

pieirea şi să intre – de data aceasta – „în tranşeele războiului”.

Pentru că, în fond. Ce sunt ambele scrisori altceva decât aderarea necondiţionată a lui Titulescu la politica lui Antonescu, pe care o înţelegea şi punându-se în slujba ei se erijează în apărător faţă de aliaţi, prin Churchill.

Cu alte cuvinte, Titulescu, fără a rupe legăturile ou aliaţii, nu stă în cumpănă să treacă lângă Antonescu, în tabăra puterilor Axei, pe care atât de înverşunat le combătuse. Şi asta pentru că înţelesese că alt drum nu putea fi urmat de România pentru a-şi salva existenţa.

Grandioasă şi discretă înfrângere de sine! Numai cine a putut cunoaşte îndeaproape pe Titulescu – omul convingerilor definitive – ar putea să-şi dea seama de grandoarea patriotismului acestui mare român.

Dar care era situaţia internaţională la data când Titulescu trimite cele două scrisori; care era situaţia politică din ţară şi starea sănătăţii sale?

Ambele scrisori sunt trimise la finele unului 1940, prima spre sfârşitul lui octombrie, iar cea de-a două, în decembrie al aceluiaşi an. Deci la scurt interval una de cealaltă.

Care era situaţia pe Continent şi în ţară la acea dată?

Pe plan extern, Europa era la sfârşitul primei faze a

războiului declanşat de Hitler, prin atacul Poloniei la 1 septembrie 1939. Germania, beneficiara pactului Molotov-Ribbentrop, de la Moscova, din 23 august al aceluiaşi an, asigurându-şi spatele, se îndreptase cu toate forţele asupra Franţei şi Angliei pe care le atacă la începutul lui mai 1940 neutralizându-le, dar nedistrugându-le. Anglia, retrasă în insulă, primea loviturile masive ale aviaţiei germane, pregătindu-se să facă faţă unei invazii şi dând riposte aeriene severe asupra tritonului german.

Pe plan intern, luna octombrie pentru România însemna prima lună a guvernării regimului naţional-legionar de sub conducerea generalului Ion Antonescu.

România, după ce, în tot cursul verii 1940, suportase traumatismele ultimatumului sovietic din 26 iunie, prin care pierduse Basarabia şi nordul Bucovinei, ale Dictatului de la Viena, în urma căruia pierduse jumătatea de nord a Transilvaniei şi ale Tratatului de frontieră româno-bulgar de la Craiova, unde pierduse Cadrilaterul, îşi rezolvase problema internă prin înlăturarea de la domnie a regelui Carol al II-lea, care abdicase cu condiţia ca Antonescu să preia puterea.

La finele acelei luni, Titulescu adresa scrisoarea sa generalului Antonescu.

Dar care era situaţia politică în care se găsea Titulescu pentru a fi determinat să întocmească această

scrisoare revelatoare?

Titulescu fusese înlocuit de la Ministerul de Externe în 1936, printr-o manieră lipsită de consideraţie elementară faţă de el ca personalitate excepţională (Titulescu devenise indezirabil în noua orientare politică externă a guvernului Tătărăscu – care încerca o apropiere de Axă –, şi rămăsese reprezentant al României la Geneva. Pentru el a început o perioadă plină de neajunsuri).

Scos, când se aştepta mai puţin, din postul de reprezentant al intereselor ţării în străinătate, s-a văzut condamnat la inactivitate, situaţie greu de suportat pentru temperamentul său dinamic.

El căută să compenseze aceasta prin contacte strânse cu marile personalităţi politice ale timpului, cărora le sugerează idei şi comportamente care să asigure poziţii dominante Franţei şi Angliei, în lupta ideologică cu hitlerismul, care se accentuase.

El nu ezitase să trimită scrisori regelui Carol al II-lea, orientându-l asupra desfăşurării luptelor politice din Europa şi să-i dea sugestii.

Aceste scrisori nu au avut ecou. Mai mult, nici nu au fost citite de suveran. Într-adevăr, căzuse în dizgraţie!

În acest timp, Titulescu desfăşoară o activitate de conferenţiar, ţinând conferinţe la Paris şi Londra, cu cate ocazie are întrevederi cu Léon Blum, Delbos, Tardieu,

Blandin, Paul Boncour la Paris, iar la Londra cu Churchill, Eden, Chamberlain, Vanisttart, Attlee, Dalton şi alţii.

Tema pe care o dezvoltă în convorbirile sale cu aceşti oameni politici era în legătură cu criza internaţională a anilor 1937 – 39 când puterile apusene pierdeau teren în aţa puterilor revizioniste ale Germaniei lui Hitler şi Italiei lui Mussolini.

După el, cauzele acelei crize erau:

— Pasivitatea apusului faţă. De lupta ideologică a hitlerismului revizionist;

— Lipsa de reacţie la violarea dreptului internaţional

— Pierderea încrederii în Liga Naţiunilor.

Pentru îndreptarea acestora, ca soluţie. Titulescu dezvoltă în conferinţele sale următoarele idei:

„Remediul împotriva acestei stări de spirit este simplu şi constă într-un fapt unic: să vorbim încă de azi ca stăpâni, să isprăvim de a fi umilii care se pleacă în faţa cerinţelor vieţii; să evităm războiul vorbind despre război, deoarece numai arătând că nu ne este frică putem să ne impunem acelora care ar dori să-l dezlănţuie. Europa îşi caută unitatea. Se încearcă realizarea ei, fie prin victoria extremei drepte, fie prin victoria extremei stingi. Niciuna din aceste doctrine nu poate să ne convină nouă, care suntem crescuţi la şcoala ideilor Revoluţiei franceze. Este

vorba pentru noi de a lupta pentru ca unitatea Europei să fie făcută în numele democraţiei noastre, aşa cum este ea practicată de imensa majoritate a statelor lumii. În interiorul statelor zise totalitare este o disciplină care impresionează, dar nu există nicio nevoie să schimbăm libertatea noastră de spirit şi de acţiune cu această disciplină; noi putem avea şi pe una şi pe cealaltă. Priviţi spre Marea Britanie. De altfel niciodată francezii nu ar adopta doctrina statelor totalitare"...

„Prin această pasivitate a opiniei publice, comparată cu activitatea neîntreruptă a statelor totalitare, Franţa este pe cale să-şi slăbească poziţiile sale în Europa centrală fi în Europa orientală. În aceste regiuni, am putea să considerăm drept stăpâni pe acei care ştiu să vorbească cu energie, pe acei care-şi pregătesc tunurile în timp ce vorbe se pe acei care socotesc că au dreptul să-şi facă dreptate ei înşişi ca reprezentanţi ai onoarei naţionale...

Ceea ce vreau, ceea ce vrem cu toţii nu este să câştigam războiul a doua oară, ci să-l evităm pentru totdeauna".

La propunerile Partidului Naţional-Ţărănesc, la finele lui 1937, Titulescu acceptă să se prezinte la alegerile pentru deputaţi din ţară. Primit cu entuziasm de adepţi, combătut de adversari, el părăseşte scârbit ţara, pentru a nu mai reveni niciodată, continuând să lucreze apărând

interesele ei. Chiar atunci când şefii guvernelor nu-l încurajează. Se merge până acolo încât Armand Călinescu, şeful guvernului din 1939, îi interzice să mai vorbească în numele ţării, atunci când Titulescu dă un interviu unui ziarist turc.

Termenii erau astfel:

„Dl. Titulescu nu are calitatea, nici autorizaţia de a reprezenta interesele României în niciun fel. El nu exprimă părerile oficialităţilor române”.

Aici se situaseră raporturile oficiale ale lui Titulescu cu guvernul în acel an. Dar cu ţara? El nu încetează să-i slujească interesele. Astfel, în 1940. Înainte ca Germania să atace în vest, trimite o scrisoare pe 77 pagini regelui Carol al II-lea, prin care îi reamintea care a fost activitatea lui ca ministru de externe şi îl informa asupra evenimentelor europene.

În esenţă el îşi lua răspunderea faţă de politica dusă de el pentru apropierea României de URSS şi considera că un pact de asistenţă mutuală între cele două ţări era necesar, *atâta vreme cât URSS va continua politica sa de bună înţelegere*.

Această scrisoare nici nu a fost citită de rege.

Anul 1940 îl găseşte pe Titulescu la Cannes, de unde urmăreşte cu nesfârşită tristeţe desfăşurarea evenimentelor din ţară: ultimatumul sovietic privind

cedarea Basarabiei şi nordului Bucovinei, Dictatul de la Viena, abdicarea regelui Carol al II-lea şi aducerea la conducerea ţării a generalului Antonescu – cel mai bun prieten al său – căruia regele îi acordă depline puteri.

În această parcurgere succintă a evenimentelor anilor 1936 – 1940, am ajuns la acel octombrie 1940. Când Titulescu adresează scrisoarea sa de adeziune la politica generalului Antonescu.

Dar care era starea sănătăţii sale la acea dată?

Întreaga lui viaţă, Titulescu a fost un suferind. Din copilărie dovedise o natură fragilă. Era bolnăvicios. Frecventele sale gripe, dureri de cap, nevrite, otite l-au obligat să se aşeze la pat de multe ori.

Activitatea sa prodigioasă, cu cheltuieli de energie nervoasă mult peste rezistenţa sa corporală, trebuia până la urmă să ducă la o epuizare fizică. Aceasta se agravase în cursul anului 1940, datorită şi marilor sale înfrângeri. Evenimentele din ţară din acel an, el le urmăreşte cu inima strânsă, aflându-se, cum am spus, în Franţa, la Cannes. Cu multă resemnare vede cum hitleriştii – duşmanii lui de moarte – au triumfat în România. Calculat şi realist, se învinge pe el însuşi şi în forul lui intim se petrece marea transformare. Titulescu capitulează şi se înscrie de partea politicii ţării, singura ce-i putea permite existenţa, pregătind poziţii pentru finele războiului, materializate

prin cele două scrisori.

Înainte de a se declanşa atacul german asupra Franţei, Titulescu vrea să meargă în Elveţia, pentru a-şi îngriji sănătatea. La frontieră e respins. El, promotorul Ligii Naţiunilor de la Geneva, ajunsese a fi respins de Elveţia, aceasta de teamă probabil de a nu da motiv de nemulţumire lui Hitler.

Îndreptându-se spre Spania, nici aici nu i se permite intrarea.

Înapoindu-se la Cannes se instalează la acelaşi hotel unde îl găseşte sfârşitul, *la 17 martie 1941*.

De aci, de la Hotel Carlton, adresase scrisoarea din octombrie generalului Antonescu, cu cinci luni înaintea morţii sale, şi pe cea din decembrie, către Churchill, cu trei luni înaintea morţii sale.

Nu avem niciun element care să ne dea cea mai mică certitudine că generalul Antonescu a luat ştire despre această scrisoare. Totul ne îndreptăţeşte să credem că el nu a putut lua cunoştinţă de ea.

Primul indiciu îl avem în faptul că scrisoarea a fost descoperită în arhiva Ministerului de Externe şi nu în arhiva Preşedinţiei, unde trebuia să ajungă şi să fie păstrată.

Or, în acel octombrie 1940, ministru de externe era, am spus-o, legionarul Sturza, prin definiţie adversar al lui

Titulescu. Legionarii îl socoteau pe Titulescu printre duşmanii lor nr. 1. Pe timpul pregătirii alegerilor din 1937, când Titulescu fusese în ţară, a fost sfătuit de Iuliu Maniu să nu părăsească casa, deoarece legionarii puseseră la cale uciderea lui. Este deci logic să presupunem că Sturza, punând mâna pe scrisoare, a citit-o, neprezentând-o Conducătorului. Curios rămâne şi însuşi faptul că scrisoarea, care era personală şi confidenţială, trimisă pe numele generalului, se afla la Externe.

Un al doilea indiciu, care să ne îndreptăţească a crede că generalul Antonescu nu a luat cunoştinţă de scrisoare, este faptul că ea nu poartă nicio indicaţie (de răspuns), din partea destinatarului, adică a generalului Antonescu. Or, acesta era un lucru cu totul în afara normalului. Nu a existat act oficial sau scrisoare particulară adresată generalului Antonescu care să-i fi fost prezentată, ca el să nu-şi fi pus pe ea însemnarea sa, fie o rezoluţie, fie un „văzut" sau un indicativ.

Un al treilea indiciu ar fi acela că scrisoarea, fiindu-i adresată personal generalului şi cu specificarea „confidenţial". Ar fi trebuit să fie păstrată în corespondenţa particulară. Ceea ce nu a fost cazul.

Deci concluzia este că generalul Antonescu nu a avut cu neştiinţă de această scrisoare.

Dar admiţând, prin absurd, că ar fi ştiut de ea, ar fi

putut el să-i dea curs? Da, ţinând seama de relaţiile prieteneşti, de valoarea omului care-şi oferea serviciile, cu certitudine, da. Având însă în vedere situaţia internă şi externă a ţării, nu.

România se afla la începutul celei de a doua luni de regim naţional-legionar, când deja tendinţa de emancipare şi insubordonare a legionarilor începuse să se manifeste, iar dorinţa de a-l încadra în diplomaţie pe Titulescu ar fi întâmpinat cele mai vii opoziţii din partea acelora, socotindu-l mason şi vândut anglo-americanilor.

Pe plan extern, în acea lună. Generalul nici nu luase încă contact cu Hitler şi Mussolini.

Întrebarea este cum s-ar fi prezentat Generalul Antonescu în faţa celor doi cu Titulescu în diplomaţie şi ce încredere ar fi putut avea aceştia în politica lui, văzându-l asociat cu duşmanul lor notoriu. El ar fi constituit germenul trădării în guvernarea generalului.

Cu toate acestea, în cazul în care generalul totuşi ar fi luat cunoştinţă de scrisoare, consideraţia pe care o avea pentru „omul” Titulescu, nu l-ar fi lăsat fără să-i dea un răspuns, o explicaţie, pe care Titulescu ar fi înţeles-o şi s-ar fi resemnat cu rolul de apărător al guvernului generalului faţă de aliaţi, împotriva cărora se angajase.

Astfel ar putea fi explicată şi justificată scrisoarea către Churchill. Titulescu neprimind răspuns la scrisoarea

sa, datorită cauzelor pe care m-am silit să le stabilesc mai înainte, sau a fost convins, printr-un contact telefonic cu generalul Antonescu că ar fi fost imposibilă conlucrarea oficială, dar o conlucrare indirectă ar fi fost mult mai utilă ţării, sau a înţeles că rolul său rămâne a activa pe cont propriu pentru a servi ţara şi, mai mult, pentru a pune bazele unei pregătiri politice în vederea sfârşitului războiului, aşa după cum îi spusese regelui Carol al II-lea în scrisoarea de 77 pagini din primăvara lui 1940.

Prin scrisoarea către Churchill, Titulescu, nici mai mult nici mai puţin, se punea garant pentru politica generalului Antonescu, pe care şi-o însuşeşte şi o susţine.

În ce priveşte această a doua scrisoare a lui Titulescu, generalul Antonescu nu putea avea cunoştinţă, fapt ce rămâne neîndoielnic.

Ambele scrisori arată adevăratul portret moral al lui Titulescu, de mare patriot, pe deasupra tuturor calităţilor sale excepţionale. Scrise puţin înaintea morţii sale, ele exprimă ultima sa dorinţă, prin care ţinea ca numele lui să rămână ca o parafă la acţiunea logică, eroică şi salvatoare începută de generalul Antonescu.

PENTRU ORICE EVENTUALITATE

— Soţia autorului mărturiseşte redactorului cărţii – Carmen Păunescu.

— Doamnă Magherescu. Ce puteţi să ne spuneţi despre soţul dumneavoastră, cine este colonelul George Magherescu care a scris această carte?

- Henriette Magherescu: Pot să-ţi spun, Carmen, despre soţul meu că o viaţă întreagă, sau nu o viaţă întreagă, din ’44 când s-a terminat cariera militară, a rămas cu amintirea armatei, a fostei armate, de fapt aşa se semna în toate scrisorile „*din vechea armată*” fiindcă făcea o diferenţă teribilă între una şi alta. Şi de atunci el totdeauna se gândea că trebuie să scrie cineva ce a fost, că nimeni nu scrie, colegii lui aveau scrisori, pe care le rătăceau sau le ascundeau. Nimeni nu voia să facă nimic. Şi el a zis: „O *să-mi iau curajul să încep să scriu*”.

C.P. – Povestiţi în continuare, vă rog.

H.M. – După ce l-a condamnat pe Mareşal, în special atunci a avut motivul cel mai plauzibil ca să se apuce de treabă şi să încerce să spună adevărul, că nu era chiar aşa de rău şi mizerabil cum era arătat. Stătea acasă foarte mult şi îşi făcea notiţele lui, îşi scotea, avea el nişte caietele pe care le-a ţinut ascunse, şi în care-şi nota; o parte din carneţele s-au ars, atunci când s-au ars lucrurile

în bucătărie, fără să ne dăm seama. De la 23 August, a doua sau a treia zi, de la Statul Major le-a cerut ofiţerilor de la Cabinet cheile de la fişetele lor. Şi el a predat cheile de la fişetul lui, dar şi-a scos anumite lucruri pe care a crezut că nu trebuie să le dea: diferite ordine de zi, diferite decoraţii şi brevete semnate şi foarte multe fotografii. Printre astea, fiindcă îl avea pe Ovidiu Gologan la Cabinet la el, avea albume cu tot mersul frontului. Întotdeauna în anii din urmă spunea că dacă nu s-ar fi ars fotografiile, eram milionari acum. Erau puse în ordine, era scris tot ce s-a întâmplat, în ce moment, în ce an, era o cronică fotografică extraordinară. Şi după aceea a zis: *„Dacă nici acuma nu scriu nimic, fotografiile le-am ars, cataloagele s-au distrus, cel puţin să scriu ce mai ştiu şi ce mi-a rămas din* carneţele. Pe parcurs, noi aici, în casă, în fiecare odaie aveam câte un locatar, nouă nu ni s-au lăsat decât două camere şi toţi cei dimprejur trăiau cu ochii pe noi, ce facem, ce se întâmplă, ce mâncăm, cum era la viaţa în comun. El a încercat să se angajeze, să muncească, fiindcă a fost scos fără pensie din armată, dar unde găsea de lucru, imediat se spunea *„ăsta are şi pe pijama galoanele*”, *„nu e bun. Nu-l mai ţinem*”. Când lucra la Sovrom Construcţii, unul tânăr de tot îi spune *„Du-te cu hârtia asta la semnat*” şi soţul meu i-a spus… *Cum să mă duc eu, dar mişcă-te dumneata că eşti băiat tânăr, cum se poate să mă*

trimiţi pe mine?” Şi. Bineînţeles, că la prima restructurare l-a pus pe liber. Soţul meu s-a dus la şeful Sovromului şi i-a spus… *Domnule, de ce mă scoateţi pe mine, că văd că toate calculele şi socotelile*. Ies bine, la care şeful i-a răspuns *„Noi lucrăm bine cu foştii ofiţeri, dar ce să facem dacă ceilalţi mai tineri vor să vă dea afară*”. Şi-n felul acesta s-a retras, a rămas pe lângă casă, s-a ocupat de fetiţă, făcea lecţiile cu ea. O ducea la şcoală, o aducea şi eu am intrat în serviciu. Între timp scria. Câteodată cu eram plictisită, că prea tot timpul era preocupat de ideea scrisului, mai ales când se întâlnea cu câte un camarad, erau convorbiri interminabile şi-i spuneam: *„Iarăşi Antonescu!*” Numai despre asta se vorbea. Încet, încet camarazii s-au dus, s-au prăpădit, şi s-a văzut şi mai singur, el rămânând cel care ar mai fi putut să scrie. Este scena aceea, pe care-o găseşti în carte, când l-au luat de la securitate să le arate unde este această *„vilă Weber*”, la Snagov, şi când s-a dus şi-a revăzut locurile, s-a hotărât să scrie şi a început. Încet, îşi bătea singur la maşină şi le aranja singur, de-asta ai văzut cum e şi manuscrisul, că e mai greu de citit, într-o ortografie care ţi-a făcut mult de lucru, când cu literă mare, când cu literă mică, şi-n felul acesta s-a născut cartea.

— De când sunteţi împreună?

— De-o viaţă întreagă. El îmi ducea servieta la

şcoală, când eram liceancă şi m-aştepta la poarta şcolii. După ce-am terminat şcoala, am mers la facultate şi pe urmă nu m-a mai lăsat şi am rămas casnică, până a trebuit să intru în serviciu pentru că el nu putea să reziste în acel regim şi în felul acesta am putut să trăim.

— Când l-a cunoscut domnul colonel pe Mareşal?

— Asta găsiţi în volumul I..

— Ştiu, dar ce v-a spus dumneavoastră despre asta?

— Păi eu încă nu eram căsătorită cu el când l-a cunoscut pe Mareşal. Mareşalul mă cunoştea pe mine înainte să-l cunosc eu pe soţul meu, de la părinţii mei, din casa părintească şi soţul meu îl cunoştea pe Mareşal de când a ieşit sublocotenent în regimentul comandat de acesta. Şi noi ne-am căsătorit abia după 5 ani.

— Dumneavoastră aţi participat la procesul mareşalului Antonescu. Daţi-ne câteva detalii despre ce s-a petrecut acolo.

— Tot ce am văzut acolo şi tot ce am auzit acolo am pus pe hârtie şi le găsiţi în volum. În ordinea celor spuse de Mareşal, eu eram sub impresia atmosferei din sală, pentru că era o atmosferă foarte încărcată. Când m-am întâlnit cu el jos la subsol, ducându-mă să iau apă, el fiind acolo la chiuvetă şi bând apă, a fost foarte surprins, s-a uitat la mine, neputând să înţeleagă ce caut eu acolo. Eu am vrut să mă apropii să-i vorbesc, să-i surâd, dar m-a dat

afară ofiţerul de jandarmi, m-a luat de umeri şi mi-a zis „*Doamnă, mă nenorociţi, ce căutaţi aici*?” şi n-am putut să-i vorbesc. Şedinţa a continuat şi mă căuta cu privirea în sală, dar nu putea să mă vadă din cauza reflectoarelor de la cinematografie. El avea o hârtie după care s-a ghidat. El, în toţi anii aceştia, până la proces, şi-a făcut un plan, a ştiut precis ce trebuie să spună, dar eu, care am fost în sală nu pot să ştiu; ştiu numai că el a început să vorbească atunci când i s-a dat cuvântul. Hârtia din mână e cea mai bună dovadă că el s-a pregătit, nu-i putea veni în minte deodată comparaţia cu Scipio Africanul, dar era atât de impresionantă şi-a spus-o atât de clar şi de rar incit am putut scrie cuvânt cu cu vânt tot ce s-a declarat, aşa că nimeni nu poate să-mi afirme mie că nu este adevărat acest ultim cuvânt, mai ales că documentele sunt adevărate şi acelea care nu au ştampila arhivei pe ele. Este un document care a fost păstrat în casă, ascuns în podul casei şi ţinut până când l-am copiat, l-a pus soţul meu în cartea lui şi l-am ţinut până când a ars împreună cu atâtea documente.

— Eu tocmai voiam să vă întreb unde aţi ascuns documentele? Cum le-aţi păstrat în perioadele negre ale istoriei contemporane?

— Am avut un fel de valiză, un cufăraş din fier şi acolo soţul meu le-a pus pe toate şi le-am dus la fermă,

aveam o fermă ia Parcul Privighetorilor, la Băneasa şi-acolo, într-un canal de grădină am agăţat cufărul cu sirmă şi-a stat acolo trei-patru ani, până ne-a luat ferma. În ajun, când am ştiut că se ia ferma, l-am scos şi l-am adus acasă. Aduceam întotdeauna lucruri de la fermă, lapte, fructe şi-am adus şi asta. Când l-am adus acasă, casa fiind cu atâţia locatari, aveam bucătăria noastră, am scos documentele din valiză şi le-am băgat sub cuptor în sobă. Noi nu găteam de mult la această maşină, în care se făcea focul cu lemne, găteam cu gaz. Într-o zi, venind de la serviciu, soţul meu îmi spune: *„Ştii ce-am făcut? Am vrut să văd cum merge cuptorul şi-am vrut să bag o budincă la cuptor*!” şi-am zis *„Cum aşa, da’ ai scos lucrurile din cuptor*?” Când şi-a dat seama ce-a făcut a fost aşa de distrus, a plâns *„cum am putut să fac asta, ce-a fost cu mine, ce s-a întâmplat*?” şi-a fost o tragedie mare. Nu puteam să-l calmez. I-am spus: *„Dar tu ai scris despre aceste documente în ceea ce lucrezi*!” Nu, a trebuit să-l consolez şi să-l fac să se obişnuiască cu gândul că, totuşi, a salvat materialul într-un fel. Şi Gologan trăia şi i-am spus că are şi el o mulţime din fotografii. *„Da, dar nu are documente, nu are ce am eu*”.

— Cât timp a lucrat la carte?

— El a scris diferite cărţi, tot timpul a scris. A scris viaţa lui de călăreţ, cu Feldioara, calul lui fenomenal, care l-a plimbat la concursurile hipice în străinătate, are uni

volum întreg. Pe urmă a scris despre dascălii Craiovei, îl făcea o plăcere teribilă să scrie poezii, a făcut toată epopeea războiului în versuri. Chiar s-a declamat una la Muzeul Militar, când am fost acolo la o ceremonie, nu demult;

A scris diferite nuvele, întâmplări. Nu mai pun şi lucrarea aceasta care a mers cronologic, dar fără să mai aibă documentele pe care le-a avut. El totdeauna a spus: „*Eu sunt un memorialist, eu nu sunt istoric, dar ştiu că niciun istoric nu poate să-mi spună că e ceva inexact* şi orice apărea confrunta imediat şi spunea „*Vezi, tot ce-am scris este adevărat*".

— Ştiu că a fost voinţa prietenului nostru, a domnului colonel să ne încredinţaţi această carte. De ce tocmai nouă?

— Pentru că întâlnirea cu Adrian Păunescu a fost un reviriment pentru el. Când i-a cunoscut inteligenţa şi când i-a descoperit generozitatea sufletească, l-a îndrăgit atât dv mult şi-a spus: „*Numai un om ca Păunescu merită să aibă cartea asta şi să o publice, când va fi momentul*". *El este executorul meu testamentar. Lui îi dau această carte, pentru că o merita, ştiu sigur*". Avea o expresie „*l-am intuit cum simte*", da, aşa a spus „*L-am intuit cum simte*". Şi-l iubea, îl iubea extraordinar şi cu cât era Adrian Păunescu mai lovit de soartă, cu atât îl iubea şi spunea: „*Nu-i nimic,*

că o să urce foarte sus”. Îl aprecia la valoarea lui Aşa cum a descoperit-o.

— Vă mai amintiţi cum s-a cunoscut domnul colonel cu Adrian Păunescu?

— A fost aniversarea lui Drăgan, la 20 iunie, acum vreo 4 – 5 ani, şi am fost şi noi invitaţi acolo şi s-a vorbit de Antonescu, s-a schiţat, nu dar nu era aşa mult curaj să se vorbească, cu toate că Drăgan scosese deja cartea, dar nu o adusese în ţară şi maestrul Păunescu ştiu că s-a ridicat şi a spus: „*Avem printre noi pe colonelul Magherescu pe care trebuie să-l omagiem pentru opera pe care a scris-o şi pe care o va continua*”. Soţul meu a fost foarte impresionat, a zis „*Uite, a avut curajul, fără să mă cunoască propriu-zis*: *a avut curajul printre ăştia, care jumătate erau oameni dubioşi*” (erau peste o sută de persoane pentru care nu puteai garanta ce hram poartă).

— Ce scriitori a mai cunoscut domnul colonel? Ştiu că îl iubea pe Marin Preda, pe Paul Anghel…

— Marin Preda a fost o iubire fulger. Apăruse „Delirul „şi când soţul meu a văzut anumite pasaje, i-a scris lui Marin Preda. Într-o zi, când s-a întors acasă, soţia i-a spus lui Marin Preda „*Te-a căutat cineva, Magherescu”. „Şi n-ai fixat un rendez-vous*? *Mă interesează foarte mult omul ăsta!*”. „*Ba da, să ştii că am fixat o întâlnire la ei, ne-a invitat la masă, săptămâna asta”. Foarte bine*”, chiar i-a

spus *„Vezi ce nevastă deşteaptă mi-am luat*? *Bine-ai făcut, mamă*”, c-aşa-i spunea. Şi-au venit la noi la masă. A fost atât de entuziasmat. Soţul meu îl iubea foarte mult pentru faptul că a avut curajul să scrie despre Mareşal şi să dea drumul odată la acest subiect interzis. Şi Marin Preda şi mai mult îl admira pe soţul meu pentru că i-a dat să citească *„Ultimul* cuvânt”. Stătea chiar aici. Pe fotoliul ăsta, Marin Preda, citea şi plângea şi spunea: *„Cum se poate, există aşa ceva şi noi nu ştim, şi la cunoştinţa oamenilor n-o să ajungă niciodată*?” Soţul meu i-a spus *„Uitaţi maestre, v-o dau dumneavoastră să scrieţi, că deja aţi început*”. *„Nu pot, deja „Literaturnaia gazeta*” *mi-a sărit în cap, dar să nu se piardă frumuseţea asta*”. Şi de atunci ne-am văzut cu ei, ne-au invitat la restaurant, la Berlin, dar foarte repede a fost ceva la Sinaia, am fost şi noi, dar nu ştiu ce s-a întâmplat. A fost un scandal şi ne-am pierdut şi foarte repede el a murit pe urmă.

— Şi Paul Anghel?

— Paul Anghel cu cărţile lui îl fermeca pe soţul meu şi spunea: *„Iar a crăpat puţin Anghel uşa, iar i-a mai scăpat, nu mai e Principele, e Carol, deja vorbeşte mai curajos, vorbeşte şi de Principesa, dar acum este Elisabeta”* şi încet-încet îl urmărea pe Paul Anghel cum strecoară personajele acestea istorice în opinia publică şi cei care citeau cărţile îşi dădeau scama de aceasta. I-a

scris lui Paul Anghel, şi-au dat întâlnire, s-au cunoscut. Paul a venit aici de foarte multe ori şi-l încuraja mult pe soţul meu să scrie. Soţul meu îi dădea materiale, el nu avea reţineri, autorii văd că îşi ţin tot ce scriu cu o grija teribilii să nu le fure cineva ideea. Dar soţul meu le dădea cu o dărnicie grozavă. Eu mereu îi spuneam… *Ţie ce-o să-ţi mai rămână*?” *„Ei, am dat lui Drăgan destul, are destul. Am dat lui Dumitru destul, pot să mai dau. Esenţial este să se vorbească de Mareşal*. Şi, în felul ăsta, el a dat mult material, şi Paul Anghel a avut câteva fascicole. Paul Anghel l-a încurajat foarte mult cu aceşti *„Dascăli ai Craiovei*”, i-a plăcut foarte mult, mai ales ca Malvina a avut profesor pe unul dintre ei şi l-a recunoscut imediat.

— Au mai apărut două cărţi în care sunt folosite citate din această operă fundamentală a domnului colonel Magherescu. Ce părţi ale adevărului lipsesc din aceste cărţi? Cum a privit domnul colonel această amputare?

— E cam greu să-ţi răspund, dragă Carmen. Ştiu că sunt lucruri despre care soţul meu spunea *„Cum a putut să bage asta în carte, nu se mai ştie când vorbesc eu şi când vorbeşte Drăgan… Drăgan îmi pune mie în gură lucruri pe care vrea el să le spună*? *Să le spună el, de ce mi le pune mie*?” Pe urmă sunt capitole întregi cu care el n-a fost de acord să fie băgate şi el a fost foarte trist de felul cum a apărut această carte. S-au băgat nişte lucruri care îi luau

toată seriozitatea cărţii. Ca să nu mai spun de „*Cezarii*” lui Drăgan, însă ei spuneau: „*Dacă nu lăsăm pe Drăgan să vorbească de cezari, nu scoate cartea. E în interesul cărţii să-l lăsăm”.* Chiar despre rege, soţul meu spunea: „*Dar eu sunt fost militar, n-aş fi vorbit niciodată aşa, eu am jurat la trei regi: lui Ferdinand, lui Carol al II-lea şi lui Mihai, am depus jurământul de credinţă, ostăşesc şi niciodată n-aş putea să vorbesc aşa*”. Dar îl critică pe Mihai destul de bine în carte, dar fair, nu urât, murdar. O să fie foarte multe lucruri asemănătoare, pentru că aşa a fost şi au fost scrise de un singur autor, cu o singură orientare. Aşa a fost Rebeliunea, nu poate s-o schimbe, aşa a văzut-o el. Ar fi văzut-o în zece volume, dacă ar fi scris, la fel. Însă cartea asta care apare la *Editura Păunescu* este o carte completă, cu tot ce a scris omul ăsta despre guvernare. Nu mai intervine nimeni, nu mai scoate nimeni nimic şi nici nu adaugă. Este rândul publicului să o critice sau nu.

Acum uite Carmen, mai e un lucru. Cartea a fost scrisă în România, nu sub formă de interviu, cum a apărut la Drăgan. Drăgan a luat cartea şi-a dus-o şi de-acolo s-a scos şi s-a furat. S-a lăsat să se creadă că e interviu, au vrut să-i dea posibilitatea să trăiască liber în România, să nu publice cărţi în afară, pentru că am fi suferit noi, toţi. Ei n-au făcut niciun contract. Soţul meu era aşa de fericit, zicea: „*Eu o să mor, să fie cineva să scrie despre*

Antonescu”. Drăgan nu ştiu dacă a câştigat cu cartea asta, dar satisfacţie morală cred că a avut. Pe când soţul meu, nu, pentru că nu era cartea aşa cum a vrut el.

— Acum va apărea aşa cum, cred, ar fi vrut domnul colonel să apară.

— Acum, da. Vreau să-ţi spun că dintre istoricii care au citit cartea, nu a fost niciunul care să protesteze că ceva nu este just, au spus doar că este puţin prea laudativ, că nu-i găseşte cusururi lui Antonescu. Buna intenţie a fost atât de mare şi cinstea a fost atât de mare, încât nu poţi acuza omul pe nedrept.

— Cred că fiecare pagină din carte a fost scrisă cu gândul la Mareşal.

— L-a impresionat foarte mult. Poate şi unde şi soţul meu a fost orfan, crescut la Liceul Militar, unde a fost trimis de familie ca să scape, să n-aibă grija lui, a avut aceeaşi copilărie grea ca şi Antonescu. Îmi povestea el că la Liceul Militar, când a văzut sus de tot, pe un tablou, un şef de promoţie scris cu litere de aur şi era foarte mândru de asta. Apoi a început să audă tot mai mult de Ion Antonescu şi mândria lui a fost şi mai mare. Antonescu l-a marcat profund. Era o personalitate puternică. Iar sfârşitul nenorocit şi trădarea prin care a pierit acest om, l-au urmărit tot timpul pe soţul meu. Dar este rândul publicului să hotărască dacă Magherescu a greşit sau nu.

29 iulie 1991, Bucureşti

CUPRINS

Cuvânt înainte
Vila Weber.
26 – 28 iunie 1940 Cedarea Basarabiei. Cu Divizia 2 Cavalerie
— Scurt istoric.
— Iunie – Iulie – August 1940
1 septembrie 1940 – Dictatul de la Viena
— Relaţiile cu Uniunea Sovietică
4 septembrie 1940 – începutul guvernării
Amintiri despre Mareşal
Primele zile ale guvernării
15 septembrie 1940 – Generalul şi Legiunea
Regimul naţional legionar
Situaţia externă – vara 1940
— Guvernul Antonescu
Întâlnirea cu Mussolini, Roma, 12 noiembrie 1940.
Prima întâlnire cu Hitler, Berlin, 22 noiembrie 1940
— Armata
Monarhia – Prestigiul Coroanei
începuturile anarhiei
Vizita ultimativă la Hitler
Petrovicescu – Rioşeanu.
Rebeliunea 21, 22, 23 şi 24 ianuarie 1941

Misiunea Şteflea

Regele – încercare de imixtiune

Tratative zadarnice – noaptea de 21 – 22 la Preşedinţie

22 ianuarie, ora 14: Foc

Desfiinţarea legiunii

— Moartea lui N. Titulescu – 17 martie 1941

Ion Antonescu, în gradul de colonel, comandant al Şcolii Speciale de Ofiţeri de Cavalerie de la Sibiu 1920 – 1922.

La înapoierea din misiune

Pe tancheta de comandă, înapoiat din misiunea de la Edineţ, pentru restabilirea ordinii şi legătura cu trupele sovietice, iunie 1940.

Edineţ, 27 iunie 1940

Cu detaşamentul de tanchete, în Edineţ, pentru restabilirea ordinii.

Împreună cu colonelul Mircea Elefterescu, pe Calea Victoriei, 1936.

Litza colonel Baranga, mama mareşalului Antonescu.

Litza colonel Baranga – mama Mareşalului – şi Elena Dobrian, sora dnei Baranga, în casa căreia Mareşalul şi-a petrecut copilăria.

Lt. col. Dumitru Antonescu, aghiotant regal, unchiul şi tutorele mareşalului Antonescu.

Mareşalul Alexandru Averescu, ca general, pe câmpul de bătălie de la Mărăşti, 1917. Dedicaţia: „Lt. col. Bălăcescu, afectuoase şi cordiale mulţumiri. Iubirea camarazilor şi încrederea trupelor mele au fost singura mea mângâiere, pe timpul dureroasei campanii de război 1916 – 1917”.

Regele Ferdinand (stânga) asistând la pregătirea trecerii trupelor noastre peste Tisa. Lt. col. Ion Antonescu dând dispoziţii de trecere unui comandant de Mare Unitate. În centrul fotografiei col. Condeescu, adjutant regal, şi generalul Traian Moşoiu, comandantul Grupului ofensiv, 1919.

Generalul de Armată Gh. Argeşanu, fost ministru al Apărării Naţionale, fost prim-ministru. Asasinat mişeleşte de legionari la închisoarea Jilava, noiembrie 1940.

6 septembrie 1940, plecarea de la Patriarhie, unde avusese loc un Te-Deum. Generalul Ion Antonescu şi Mihai Antonescu.

Pe aeroportul Băneasa, septembrie 1940, colonelul Mircea Elefterescu – şeful de Cabinet al Conducătorului Statului, generalul Ion Antonescu – prinzându-i pe piept acestuia, decoraţia „Mihai Viteazul”, pierdută şi regăsită pe aerodrom.

Generalul Antonescu, înaintea plecării la Viena, pe aeroportul Băneasa, dând dispoziţii generalului Iacobici, Ministrul Apărării Naţionale.

Berlin, 1940, generalul Antonescu întâmpinat la aeroport de von Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului.

München: Omagiu marilor înaintaşi ai celui de-al III-lea Reich.

Mareşalul s-a întors din Germania cu încrederea Führerului şi a naţiei sale.

Aderarea la Pactul Tripartit, noiembrie 1940.

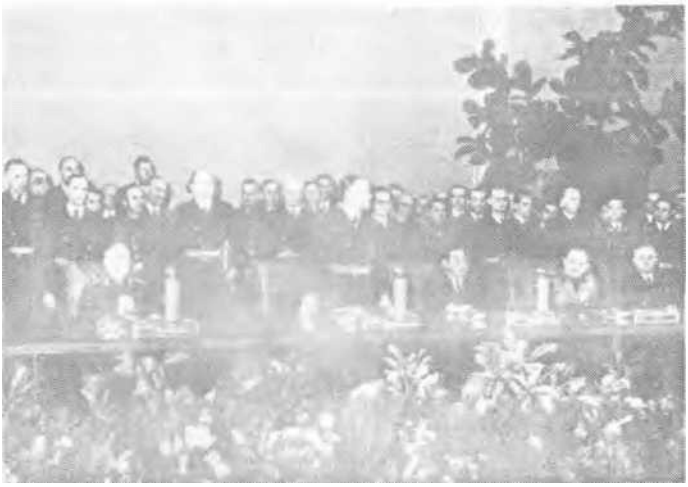

Primirea oficială la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, de către Conducător, a Cavalerilor Ordinului Mihai Viteazul, noiembrie 1940.

Întâlnirea cu Hitler.

Numele Mareşalului a rămas mărturie a loialităţii româneşti.

Convorbind cu von Ribbentrop, la München.

Luând drumul spre ţară...

Colonelul, apoi generalul D. Dămăceanu în mijlocul ofiţerilor din Regimentul de Gardă Regală, având grad de maior. Rândul I: căpitan C. Aslan, maior D. Dămăceanu, maior Gh. Filitti; rândul II: lt. C. Pătrăşescu, lt. I. Caloianu, lt. Dinu Bălăcescu, 1935, Bucureşti.

Colonelul Mircea Tomescu, în gradul de căpitan, director de studii la şcoala Voievodului Mihai, 1936 – 1940, când este numit adjutant

Împreună cu căpitanul Mircea Tomescu pe când era profesor la Şcoala Superioară de Război, 1935.

Conducătorul omagiază faptele de cultură ale regelui Carol I, la Fundaţia universitară.

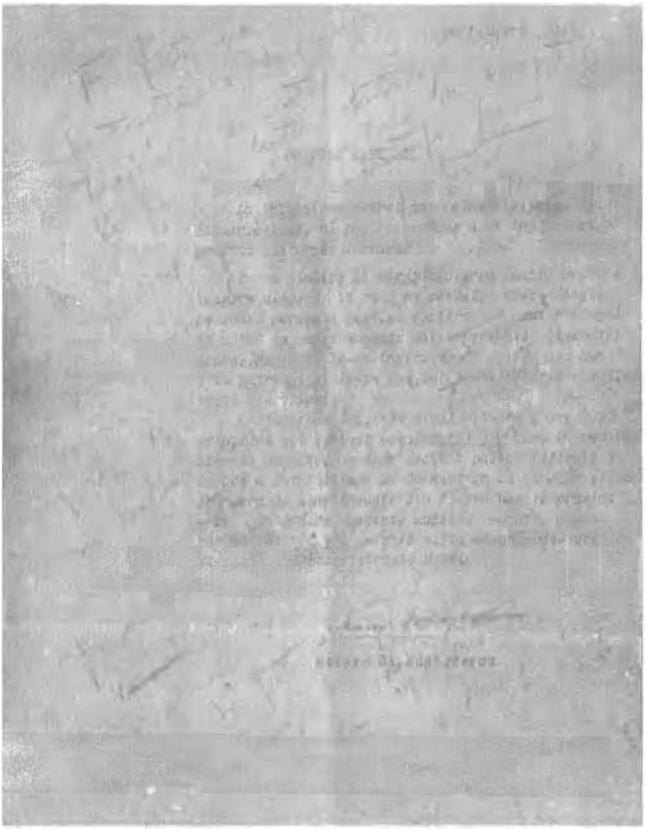

Scrisoare către Mareşalul Antonescu, la trei ani de la Rebeliune.

Nicolae Titulescu, ministru de externe al României decembrie 1932 – august 1936.

OM ŞI IDEE

LA MOARTEA LUI NICOLAE TITULESCU

Românii s'au descoperit tot deauna în faţa celor morţi

„La moartea lui Nicolae Titulescu”, articol cenzurat în şpalt la ziarul „Naţiunea”.

BOCETUL LUI ION CEL FĂRĂ DE MORMÎNT (II)

— fragment —

Ioane, Ioane, Ioane, Ioane,
Ai murit ca milioane,
Gloanţe trupul tău l-au frînt,
Ioane, fără de mormint.

Ioane, ai murit soldat,
Unde te-or fi îngropat,
Că-ţi rămase ţara oarbă
Să întrebe-un fir de iarbă

Unde-i Ion, copilul meu
Care m-a iubit mereu,
Care nu s-a dus cu duşii,
Care s-a bătut cu ruşii.

Şi în tine, Ioane dragă,
Au pus potera să tragă,
Tu te-ai stins netemător
Şi privind în ochii lor.

Ei mureau de frica ta,
Arma-n mîini le tremura,
Ioane, fără de stăpîn,
Ioane, Mareşal Român.

Uite vremea cum mai trece,
Vine ceasul doisprezece,
Iarăşi cîntă-n steaguri cuci,
Neamul tău e la răscruci.

Numele ţi-l spunem iar
Pe cînd orice calendar
Simte paza umbrei tale,
Măreşale, Mareşale.

Dacă vrei şi dacă poţi,
Să ne ierţi cumva pe toţi,
Să ne ierţi cu crezămînt,
Ioane, fără de mormint.

8 august 1988

Lei 192

ADRIAN PAUNESCU